AL.MITRU

Din marile legende ale lumii

Ediţie revăzută şi adăugită
EDITURA „JUNIMEA" — 1976

AL. MITRU

Din marile legende ale lumii

Ilustraţii şi copertă de

MIRCEA NICOLAU

CUPRINS

Ghilgameș

— Aceasta este cea mai veche poveste a lumii. „Străbunica poveştilor"[1]. Din ea, ca dintr-un izvor limpede, s-au născut toate celelalte.

Cu gesturi largi, parcă de vrajă, un bărbat vîrstnic, înveşmîntat într-o mantie ca de rege, şi-avînd pe frunte o bentiţă purpurie, povesteşte mulţimii adunate la poalele curmalilor legendele despre Ghilgameş.

Ziua e caldă, aburită şi nisipul luceşte stins.

Ne aflăm cu două mii şi mai bine de ani înaintea erei noastre pe ţărmul rîului Eufrat.

Pescarii, agricultorii, olarii, ţesătorii şi alţi meşteşugari, crescătorii de boi şi cai, neguţătorii de carne, de bere, de ulei îndesesc rîndurile. Sudoarea curge-n pîriiaşe pe chipurile înfierbîntate. Şi răsuflările, din cauza înghesuielii, sînt grele. Dar nimeni, nimeni nu se-ndură să plece şi să nu mai asculte ce se cîntă despre Ghilgameş[2].

Cei doi soţi ai povestitorului, care-i acompaniază glasul cu un soi de cimpoi, un fluier şi două tobe împerechiate, au început un cîntec vesel, reamintind celor de faţă clipa cînd s-a născut Ghilgameş.

— Mamă i-a fost zeiţa Ninsun, aceea care se-ngrijeşte de focul ce arde veşnic în vatra zeului cu păr de aur, zeul soarelui şi-al dreptăţii, al cărui nume este Şamaş. Iar tatăl său un spiriduş, numai pe jumătate zeu. Cealaltă jumătate fiindu-i alcătuire pămînteană.

Cum s-a născut micul Ghilgameş, zeii l-au înzestrat cu haruri. Şamaş a revărsat asupră-i o frumuseţe fără seamăn. Enlil, zeul pămîntului străbun şi al văzduhului albastru, i-a dăruit statura mîndră, 'naltă de unsprezece coţi şi pieptul larg de nouă palme. La rîndul său, nici asprul Adad, zeul furtunii îndîrjite, n-a vrut să rămînă dator. L-a hărăzit cu-o vitejie ce nu putea fi înfrînată nici chiar de forţele zeieşti. Şi Ea, cel şerpuitor, i-a dăruit înţelepciune.

— Şi, înălţîndu-se flăcăul cu voia zeului Anu[3], urcat fu-n jilţul strămoşesc de rege al Urukului.

Tînăr, voinic şi plin de sevă, dornic de tot ce-i bucurie şi desfătare şi putere, Ghilgameş dete-un chiot straşnic.

Lacom, el începu să soarbă plăcerile cu însetare, ca soarele de dimineaţă, ce seacă apa bălţilor unde se scaldă bivolii, cu căldura-i toropitoare.

Şi porunci să se adune cei şapte înţelepţi vestiţi, ctitorii lumii de atunci şi ai civilizaţiei, ca să pună noi temelii cetăţii pe care-o stăpînea. Iar toţi flăcăii să s-adune şi, zi şi noapte, să trudească. Şi să ridice metereze, un templu fără de pereche şi un lăcaş trufaşei Iştar, zeiţa dragostei aprinse, a înmulţirii oamenilor, dar şi-a pieirii lor prin harţă şi prin războaie sîngeroase.

Voios, neobosit, Ghilgameş îşi preschimbă cetatea sa într-o bijuterie rară, fără să-i pese cît de cît de truda şi de suferinţa acelora ce o creau, ba cerîndu-le şi mai mult, alte şi alte giuvaeruri, din ce în ce mai măiestrite.

Mîhniţi de nepăsarea lui, locuitorii din Uruk s-au plecat zeilor plîngînd. Jalea lor s-a înălţat spre cer, a ajuns pînă la Anu, cel mai puternic dintre zei.

Ghilgameş nu se mai sfieşte în a-i trudi pe toţi feciorii şi a-i slei de întreaga vlagă, dezlănţuind asupra lor corvezi prin care-i chinuieşte, şi zi şi noapte, neîncetat. E nesătul de glorie. La fel, pe fete şi neveste le tîrăşte în casa lui, înjosindu-i pe toţi bărbaţii, chiar cînd sînt stirpe de războinici. Nu se satură de plăceri.

Zeul Anu ştia că forţei nu îi poţi pune stavilă, decît aşezîndu-i în faţă altă forţă asemănătoare. Două focuri cînd se-ntîlnesc, se contopesc unul cu altul şi, la sfîrşit, se potolesc.

Dădu poruncă lui Aruru, zeiţa zămislirilor, şi ea alergă în pustiu. Frămîntă lutul umezit şi făuri din el o fiinţă, de-o putere copleşitoare, cu trupul învelit în păr, asemeni fiarelor din codri, — cu numele de Enkidu. Un vînător ce se-ascunsese într-un tufiş, zări uriaşul. Şi nu stătu de loc pe gînduri. Porni, îndată, spre Uruk, ca să-l vestească pe Ghilgameş.

— E un uriaş nemaivăzut, îi povesti el lui Ghilgameş. Cutreieră, neobosit, pădurile şi mlaştinile. Soţi îi sînt fiarele vrăjmaşe şi multe ale vietăţi ce trăiesc în sălbăticie. Se hrăneşte la fel cu ele. N-a văzut încă nici un om.

Ghilgameş cugetă un timp.

Iată ce trebuie să faci, îl sfătui pe vînător. Să iei cu tine o femeie, o fiică a plăcerilor, şi să i-o duci lui Enkidu. Aceasta să-i iese-nainte, să-şi dezvăluie farmecele şi uriaşul s-o îmbrăţişeze. Va învăţa ce-i dragostea. Şi dragostea-l va preschimba din soţ al fiarelor în om.

Totul s-a petrecut întocmai. Enkidu i-a picat în mreje frumoasei fete din Uruk. Ce-i drept e drept, îmbrățișînd-o, Enkidu și-a pierdut din vlagă. Și fiarele-au fugit de el, simțind că nu mai e de-al lor. În schimb, s-a făcut mult mai chipeș și mintea i s-a limpezit. Fata i-a povestit apoi c-ar fi, dincolo de păduri, o așezare omenească, bogată-n temple și zidiri care de care mai măiestre, ce poartă numele Uruk. Acolo, i-a mai șoptit ea, sub zîmbete și mîngîieri, viața-i plăcută și senină, cu copile ispititoare ce se întîlnesc la orice pas. Veselia-i la ea acasă. Ghidușii te silesc să rîzi, chiar cînd ai inima amară. Iar cîntăreții te răsfață, noapte de noapte, cu povești. Acolo rege e Ghilgameș, cel mai puternic dintre oameni. E ca un taur în cireadă. Pasul i-e sprinten și semeț. Și chipul i-e strălucitor de tinerețe și vigoare, încredere și bărbăție.

Enkidu s-a lăsat vrăjit de șoaptele acelei fete.

— Haide și du-mă la Uruk, s-a hotărît el într-o zi. În templele zeilor voștri. Și la Ghilgameș ce-l vestit. Vreau să-l înfrunt și să-i rostesc :

— Sînt un fiu al pustiului, împletitură de puteri strîns înnodate de Ninurta, zeul războiului cel crunt. M-am născut în sălbăticie și nu mă înfricoșez de nimeni. Nu mă tem nici măcar de tine.

În acea noapte, cînd uriașul îi rostea fetei planul său, Ghilgameș abia se culcase. Dar nu se cufundase bine în somnul cel odihnitor, că visele îl și încearcă. Are de-a rîndul două vise. Întîi, vede, cu ochii minții, un cer senin și plin de stele. Dar, dintre stele, se desprinde un bolovan rotund și greu. Atît de greu că, la-nceput, oricît dorea să-l dea de-o parte, nici nu-l poate clinti din loc. Pe urmă, visul se strămută chiar în cetatea sa, Uruk. Iar în cetate se ivise, căzută, poate, tot din cer, o secure înspăimîntătoare, la fel de mare și de grea ca bolovanul dinainte, în jurul căreia poporul se bulucea, neostenit, s-o vadă și s-o cerceteze.

Pe amîndouă, el, Ghilgameș, după strădanii fără număr, a izbutit pînă la urmă să le-așeze la picioarele mamei sale.

Zeița Ninsun, mama lui, îi tîlcuiește visele fiului său, cînd se trezește.

— Bolovanul ca și securea nu-s altceva decît o ființă.

— Ce fel de ființă, vreau să știu, de-mi poți răspunde, scumpă mamă ?

— O ființă tare deosebită. O întruchipare a tăriei. Tăria însăși. Ea sosește, este pe drum și va ajunge, mai curînd decît crezi, la tine. Și vine să te ocrotească. Să-ți fie prieten credincios.

În vremea asta, Enkidu, care pornise în zori la drum, călăuzit cu sîrg de fată, întîlnește pe-un călător. Și chipul călătorului era negru și mohorît.

Enkidu l-a întrebat de ce pe fața lui nu se zărește nici o urmă de bucurie, de ce-i atît de întristat ?

Călătorul i-a dat răspuns :

— De vrei să îmi cunoști tristețea și revolta care mă-ncearcă — și nu numai revolta mea, ci-a tuturor bărbaților — vino cu mine în Uruk. Acolo este o Casă a Nunții. Și vei vedea, cu ochii tăi, cum regele se bucură, cu lăcomie, de plăceri. Silește fetele-fecioare — a silit și pe fata mea — înainte de măritiș, să vină în brațele lui. Nevestele-au ajuns de rîs. Iar flăcăii, cei mai voinici, sînt prinși cu-arcanul și tîrîți la muncile cele mai grele, în rînd cu bivolii și boii. Cine mai poate îndura ?

Aflînd de cele ce se-ntîmplă, Enkidu simte o strînsoare și o mînie în inimă.

— Unde e ? Vreau să-l întîlnesc și să-l înfrunt fără cruțare.

Oamenii din Uruk văzîndu-l pe Enkidu intrînd pe Porți și pătrunzînd apoi în Piață, mergînd intins spre Casa Nunții, îl privesc lung și își grăiesc :

— Ca Ghilgameș e la statură, dar mijlocul i-e mai subțire. Se vede că nu s-a hrănit decît cu ierburi tinere și lapte proaspăt supt de-a dreptul din ugerele caprelor și ale altor vietăți, ce zburdă în sălbăticie. Doar oasele îi sînt mai mari, ca să își sprijine pe ele greutatea trupului uriaș.

Enkidu nu vede nimic. N-a văzut Porțile, nici Piața. Nici templele cele mărețe, nici oamenii cei chinuiți. Atîta este de pornit, încît nu vrea nimic să vadă în afară de Casa Nunții.

Dar aici, în această zi, în locul fetelor-fecioare și a nevestelor răpite se găsea doar zeița Iștar.

Enkidu nu o bagă în seamă pe Iștar cea ispititoare. Ci îl așteaptă pe Ghilgameș să sosească la Casa Nunții.

Trece un timp și iacătă-l pe mîndrul fiu al dulcei Ninsun. Sosește-n pasul lui vioi, obișnuit, și se îndreaptă spre casa desfătărilor.

Enkidu îi iese înainte.

— Oprește-te ! îi strigă el.

Ghilgameș nu este deprins să-i taie drumul cineva, fie el muritor sau zeu, și nici să primească porunci.

— Dă-te în lături ! îi ordonă.

Și cît spune cuvintele, are răgazul să-i măsoare lui Enkidu, din ochi, puterea. Umerii celui odrăslit în mijlocul pustiului, după porunca zeilor, sînt tari ca niște stei din munte. Mușchii lui par curmeie lungi, încolăcite și înnodate. Și pumnii bolovani desprinși, sub trăznete nimicitoare, în timpul marilor furtuni.

 — Vino să ne prindem la luptă !

Marelui rege din Uruk îi tremură, de supărare, muşchii puternici, noduroşi.

Braţele i se întind spre Enkidu, ca într-un vîrtej. Amîndoi se cuprind de mijloc. Se opintesc ca taurii. Se strîng şi se smucesc în lături. Se împing şi se tîrăsc pe drum. Uşa, întîi, se prăbuşeşte. Apoi zidul se clatină.

Şi oamenii, îngrămădiţi, nici nu-şi pot crede ochilor cum de nici unul nu se-ndoaie şi nu se frînge de mijloc.

Amîndoi par deopotrivă. Pămîntul se cutremură de izbiturile cumplite şi geme în adîncul lui.

S-au luptat vreme îndelungă, izbindu-se unul pe altul, pînă cînd regele Ghilgameş îl prinse strîns pe Enkidu şi îl sili să îngenuncheze.

Abia atunci îşi desfăcu Ghilgameş braţele de fier din jurul mijlocului celui ce se născuse în pustiu.

Lupta fusese pe dreptate şi Enkidu se ridică fără de nici o vrăjmăşie. Ba, dimpotrivă, înţelese că rostul lui era să fie frate de soartă cu Ghilgameş şi prietenul lui cel mai bun.

Se îmbrăţişară ca doi fraţi născuţi dintr-o aceeaşi mamă. Şi-aşa, ţinîndu-se de umeri, o căutară pe blînda Ninsun. Şi ea îi binecuvîntă.

— Care este destinul nostru ? o întrebară amîndoi.

— Prin lupta dată între voi, cinstită şi neîntinată, v-aţi cunoscut puterile şi-aţi dovedit că meritaţi să vă legaţi prin prietenie. Nimic nu este mai presus ca simţămîntul prieteniei şi-al dragostei care-i uneşte pe cei mai vrednici dintre oameni. Inimile se curăţă de tot ce au întunecat. Şi cugetele se apropie în hotărîrea de-a înfrînge şi-a nimici ce e mai rău pe-această lume încă plină de suferinţă şi întuneric. Fiţi voi, pentru de-a pururi, pilda cea mai deplină a prieteniei, ce luptă, în numele lui Şamaş, pentru dreptate şi lumină.

Prietenii îşi strîng mîinile.

Enkidu simte ce-l aşteaptă în luptele ce vor urma. N-are puterea lui Ghilgameş. Îi e ruşine de el însuşi şi ochii i se umezesc. Dar nu stă-n cumpănă de loc. Prietenia, dacă-i curată, e cingătoarea cea mai scumpă, de care nu te mai desparţi nici cînd treci de hotarul vieţii.

Şamaş, soarele sclipitor, zeul dreptăţii şi-al luminii, de sus, din cerul fără nori, îi priveşte pe cei doi prieteni. Păru-i de aur flutură. Mîna-i îi binecuvîntează.

Cine nu ştie că Humbaba cel neînvins e însuşi răul ? Lăcaşul lui e-n întuneric. E în Pădure Cedrilor. Pădure adîncă păstrătoare a mii de spirite haine cu fire înfricoşătoare. Enlil i-a încredinţat, în taină, lui Humbaba, pe lîngă Forţă, şi şapte Furii, ca

să-i stea oricînd alături, la nevoie. Cînd Humbaba deschide gura azvîrle foc, aduce moarte, cînd urlă se clatină lumea.

— Noi ne vom făuri securi şi săbii tari, grăi Ghilgameş. Cu ele vom reteza cedrii, ca să se risipească bezna, care domneşte în pădurea ce zămişleşte-ntr-una răul, şi-l vom răpune pe Humbaba.

Bătrînii-i văd pe cei doi prieteni cum îşi iau arcurile în spate, cum se înarmează cu securi şi săbii lungi şi ascuţite.

— Gîndiţi-vă, îi previn ei, că Humbaba e ca şi-un zeu. Menit a fi învingător în orice luptă pe pămînt. Pădurea i-e prielnică şi întunericul la fel. Vouă vă vor fi duşmănoase pădurea şi întunericul. Nu plecaţi, căci puteţi pieri !

— Bătrînilor, nu tremuraţi, grăieşte regele Ghilgameş. Meşterii ne-au făurit arme. Şamaş ne-a binecuvîntat. Şi mama mea, Ninsun, la fel. Pe Enkidu mi l-a învestit cu semnul unei legături ce nu se poate sfărîma, de prieten, de supus, de frate. Pornim voioşi, măcar că drumul e presărat tot de primejdii. Nu ştim nimica despre lupta ce ne aşteaptă cu Humbaba. Ştim doar că, la capătul ei, dreptatea trebuie împlinită, iar răul nimicit deplin. Întunericul risipit în numele zeului Şamaş.

— Bine, de nu se poate altfel, se deteră învinşi bătrînii, vedem că nu e nici o cale să vă oprim, să nu plecaţi. Mergeţi cu bine, biruiţi şi vă întoarceţi sănătoşi. Vă binecuvîntăm şi noi ! Dar Enkidu, tu să ai grijă, să-l ocroteşti pe Ghilgameş. Astăzi nu mai e ca-nainte şi are o menire-naltă, ca rege al Urukului.

Plecară cei doi fraţi de luptă şi merseră, neobosiţi, trei zile-n şir, atîta cale cît ar fi străbătut-o alţii într-o lună şi jumătate.

Şi iată-i c-au ajuns în faţa Porţilor-Mari-ale-Pădurii unde-se-naşte-ntr-una-răul şi unde e sălaşul muced al Întunericului crîncen.

Paznicul se află la Porţi, o arătare prea hidoasă, fără de chip şi inimă. Zărindu-i pe prietenii noştri, luă din grămada de alături o cămaşă de zale tari şi şi-o turnă, pe loc, pe trup. De toate avea şapte cămăşi. Cînd le-mbrăca pe toate şapte, nu mai putea fi biruit. Dar nu-mbrăcase decît una şi Ghilgameş se repezi.

Paznicul începu să ţipe şi să alerge prin pădure. Enkidu, însă, îi tăie calea. Şi Ghilgameş îl înşfăcă.

Urmă o trîntă, nu prea lungă, şi paznicul fu doborît.

Întîia treaptă spre victorie o urcaseră prietenii, trecuseră acum de Porţi şi cercetau uimiţi pădurea.

Vedeau Muntele Cedrilor unde-şi avea un alt sălaş zeiţa Iştar cea trufaşă. Copacii-şi înălţau spre boltă coroanele îmbelşugate. Şi mii de curpeni se-agăţau de ramurile cedrilor înmiresmînd pădurea toată.

Îşi pregătiră săbiile şi merseră încă trei zile, căutîndu-i urma lui Humbaba, dar fiara nu se arăta.

După a treia zi de drum, se pregătiră de odihnă. Se sprijiniră spate-n spate, veghind, cu grijă, încordaţi, dar somnul cel înşelător îi fură, pe neaşteptate.

Deodată regele Ghilgameş se trezi, ca strigat de-un glas. Şi-i povesti lui Enkidu că-n visele ce le visase în scurtul timp cît aţipise văzuse un munte răsturnat.

— Muntele acesta e Humbaba ! fu de părere Enkidu. În curînd el va fi învins.

Merseră apoi mai departe, cincizeci de leghe îndoite. Şi, cînd ajunseră, săpară o groapă şi turnară apă curată, ne-nceputӑ, spre slava zeului Şamaş. Ghilgameş se urcă pe-o coastă şi-acolo risipi făină, mărunt cernută şi curată, la fel ca apa, pentru Şamaş. Gîndul să le fie curat şi inima neîntinată, iar fapta plină de lumină.

Noaptea Ghilgameş iar visă. Ploua cu sînge şi cu foc. Focul se stinse într-un tîrziu şi rămase numai cenuşă.

Prevestirile erau rele. Enkidu se cutremură.

— Dacă te temi, întoarce-te !

— Nu mă întorc, rămîn cu tine. Prietenia îmi e mai scumpă decît chiar viaţa, Ghilgameş.

— Să-ncepem dar să tăiem cedrii, lăcaşul întunericului.

— Pînă atunci nu s-auzise nici un zgomot în tot adîncul. Pădurea nici nu răsufla. Crudul Humbaba aştepta clipa cea potrivită a luptei.

Pe negîndite, răsună un urlet înspăimîntător :

— Cine-a îndrăznit să-mi calce codrii ! Cine îmi taie cedrii mei ?

Glasul stîrni înfiorare, dar Şamaş-cu-părul-de-aur îi îmboldi pe cei doi prieteni, sfătuindu-i din înălţimi :

— Mergeţi 'nainte, fără teamă, şi înfruntaţi-l pe Humbaba. Astăzi va fi pieirea lui.

Lupta nu ne simţim în stare să o descriem pe-ndelete. Humbaba, monstrul, se ivise, ca un munte ce se prăvale deasupra muritorilor. Răgetele lui răscoleau văile, munţii, pe de-a rîndul. Şi apele se revărsau. Cerul vuia. Şi tot pămîntul stătea în aşteptare mută. Ce va urma ? Şi ce va fi ? Vor izbuti cei doi voinici să-i ţină piept acestei fiare, înteţită de şapte Furii, sprijinită de tot ce-i rău ?

Lupta s-a dat într-o încleştare atît de aprigă încît privirile se rătăceau, urechile-şi pierdeau auzul, nu mai ştiai cine izbea, cine se cuprindea cu cine. Şi, totuşi, sorţii înclinau mai mult spre partea lui Humbaba. (Adeseori se întîmplă astfel şi răul izbîndeşte întîi.)

Noroc numai că zeul Şamaş, auzind vocea lui Ghilgameş, care-l chema într-ajutor, trimise, în graba cea mai mare, vîntul sălbatic, cel de gheaţă, cel cu nisip, cel cu furtună, de miazănoapte, cu vîrtejuri, cu fierbinţeală şi cu ploaie. Opt vînturi îl înconjurară şi-l ameţiră pe Humbaba.

Acesta, rătăcit, văzu că Furiile au pierit şi spiritele cele rele s-au risipit de-asemenea, luate de vînturile tari ale zeului luminos.

— Iartă-mă ! Iartă-mă, Ghilgameş, începu să se jeluiască. Îţi voi da cedrii cei mai falnici şi mă voi face servul tău. Dar cruţă-mi numai zilele...

— Humbaba trebuie să piară. El e izvorul răului, răsună iar glasul lui Şamaş. Pădurea Cedrilor e oul în care se cloceşte bezna, care ascunde crimele.

Auzindu-i vocea lui Şamaş, Ghilgameş ridică securea, trase şi sabia din teacă. Lovi, şi Humbaba urlă. Enkidu îl izbi şi el, de şapte ori fără cruţare.

Şi Humbaba se prăbuşi. Cedrii cei-nalţi vuiră greu, ştiind că vor fi retezaţi pînă la unul de eroi. Eliberară prizonierii din tainiţele codrilor, în care îi ţinuse monstrul. Tăiară capul lui Humbaba, îl aduseră la Uruk şi îl înfipseră într-o ţeapă, să vadă toţi c-a fost răpus.

Izvorul răului pierise prin vitejia lui Ghilgameş şi-a soţului său, Enkidu.

Proaspăt spălat şi pieptănat, schimbat în veşminte curate, cu-o legătură purpurie pe fruntea lată, Ghilgameş, biruitor al răului, este slăvit de întreg poporul. Tineri şi vîrstnici îl aclamă. Tobele, fluierul, cimpoiul nu cîntă decît pentru el şi pentru dragu-i Enkidu.

Zeiţa dragostei, Iştar, văzîndu-l cît este de mîndru şi mai frumos ca niciodată se-aprinse toată de iubire pentru strălucitorul tînăr.

— O, Ghilgameş, îl roagă ea. Fii soţul meu şi îţi voi da ceea ce nici nu poţi visa. Palatul meu e fără seamăn. Aurul şi pietrele scumpe împodobesc fiece colţ. Ogrăzile-mi sînt minunate ! Animalele se-nmulţesc sub mîna mea, ca într-o poveste. Boi mai puternici ca ai mei n-au fost şi nu vor fi pe lume. Caii aleargă ca în zbor. Şi ce-ţi doreşti tu poţi avea numai gîndind la acel lucru.

— Nu stărui, o rugă el. Dragostea-ţi nu mă ispiteşte. E trecătoare ca un foc ce se stinge sub gerul iernii. Te cunosc mult prea bine, Iştar. Ai înşelat atîtea fiinţe. Le-ai mîngîiat cîteva clipe. Apoi le-ai părăsit, rîzînd. Pe unele le-ai blestemat şi le-ai lovit, nelegiuito ! Dragostea ta nu-mi trebuie.

Zeiţa n-a putut să-ndure cuvîntul tînărului rege. Nu îndrăznise încă nimeni s-o certe astfel pe Iştar. Şi nici să o batjocorească.

— Vei plăti, s-a înfuriat ea. Căci dragostea unei zeițe nu se respinge-n nici un fel.

S-a avîntat apoi spre cer. Lacrimile-i curgeau șiroaie.

— Tată și mamă [4], a strigat, în fața zeului Anu, cel mai puternic dintre zei, și a Antuei, soața sa. Ghilgameș m-a batjocorit. Mi-a înșirat păcatele, mi-a amintit blestemele, m-a ocărît, m-a izgonit. Tată, te rog, hohotea ea, răzbună-mă și făurește-mi acel Taur Ceresc de care mi-ai amintit de-atîtea ori. Taurul vreau să-l nimicească, să-l străpungă pe regele Urukului. Iar, dacă nu mi-l făurești, voi sfărîma zăvoarele Porților Iadului. Și morții se vor întoarce pe pămînt. Vor fi mai mulți decît cei vii.

Tatăl, Anu, își vedea fata hotărîtă să împlinească teribila-i amenințare. Dușmănia ei e cumplită.

— Vei avea taurul ceresc, dacă dorința ta e asta și vrei ca Ghilgameș să piară. Dar știi bine că, făurindu-l, vor fi șapte ani fără rod, și Urukul va flămînzi.

— Nu-ți fie teamă, scumpe tată, l-asigură zeița Iștar. Am strîns eu grîne pentru oameni și iarbă pentru animale. Și nimeni nu va flămînzi. Deci dă-mi mai iute taurul.

I-l făuri zeul Anu. Și, încrîncenată de mînie, Iștar îl duse pe pămînt.

Taurul pustii cîmpia cu răsuflarea lui fierbinte. Sorbi apele rîului. Crăpă pămîntul. Și căzură, în crăpături, sute de oameni. Iar, printre ei, și Enkidu.

Dar Enkidu nu se lăsă. Se încordă. Sări-napoi. Nimeni n-ar fi putut sări. Ci el ajunse înapoi de unde lunecase-n hău. Apucă taurul de coadă. Degeaba Taurul Ceresc, mugind, se mai silea să scape. El îl ținu ca-nlănțuit. Și Ghilgameș se apropie. Smulse sabia de la brîu și lovi Taurul Ceresc sub coarnele sale uriașe, croite din lapislazuli, în ceafa ca sculptată-n piatră. [5]

Taurul se împletici, botu-i însîngeră țărîna. Inima lui încă fierbinte i-o scoaseră și i-o închinară zeului Șamaș, soarele.

Iștar se tînguia pe ziduri și-l blestema pe Ghilgameș că-i ucisese taurul.

Enkidu nu-i iertă blestemul cu care-i lovea prietenul. Și, în numele prieteniei, îi smulse taurului umărul. Și i-l zvîrli în obraz fiicei zeului preaputernic Anu.

Zeița Iștar le chemă pe toate preotesele din templul ei și împreună jeliră moartea taurului, stropindu-i umărul cu lacrimi. În acest timp trecu Ghilgameș, în carul lui cel scump de aur. Alături era Enkidu. Mulțimea îi sărbătorea aruncînd flori asupra lor.

— Cît de frumos ești tu, Ghilgameș ! strigau toate fecioarele, pe care le întîlneau în drum. Și prietenul tău, Enkidu, nu e nici el de lepădat.

La palatul împodobit al regelui ce o înfruntase pe Iştar cea ispititoare se pregăteau serbările.

Şi Ghilgameş şi Enkidu urmau să fie încununaţi cu cununa eroilor.

Numai că zeii nu puteau să ierte umilinţele îndurate de Iştar cea ispititoare din partea celor doi viteji. Cum nu puteau ierta nici moartea lui Humbaba şi-a Taurului cel făurit de zeul Anu, şi nici tăierea Cedrilor.

Toate fuseseră ursite de zei în sfatul lor ceresc. Răul şi Binele alături. Lumina şi Întunericul. Şi, în deosebi, ce nu se cade a fi atins de pămînteni, locul puternicilor zei în tot ce se petrece în lume.

Degeaba îi apără Şamaş pe Ghilgameş şi Enkidu. Zeii-l mustrară şi pe el. Prea se-arătase toată vremea cu prietenie lîngă ei, prea le dăduse mult curaj.

Pedeapsa trebuia să vină, fiindcă doi pămînteni nevrednici călcaseră orînduirea, hotărîrile zeilor.

Cine va fi lovit întîi ?

Sfatul decise : Enkidu.

Şi Enkidu se îmbolnăvi. Frigurile-l cuprinseră. Viaţa i se scurta mereu. Şi Ghilgameş, care-l veghea, înţelese că şi-l va pierde.

Durerea lui se făcu munte. Nu e nimic mai greu pe lume ca despărţirea de un prieten.

Şi Enkidu se zbuciuma. Deplîngea traiul liniştit din vremea cînd vieţuia încă departe, în sălbăticie. De n-ar fi venit vînătorul şi nu l-ar fi privit în taină ! De n-ar fi avut apoi parte de dragostea unei femei ! De n-ar fi plecat în Uruk ! Blestemaţi fie toţi aceia care l-au preschimbat, pe-ncetul, din fiară-n om.

— De ce blestemi ? l-a certat Şamaş, ivindu-se în înălţimi. Prin dragoste, te-ai ridicat pe scara firii omeneşti. Ai priceput ce-i omenia. Şi te-ai smuls din sălbăticie. Ai gustat hrană pregătită, asemeni zeilor din cer. Şi ai sorbit, ca regii, bere. Ca ei, te-ai odihnit pe jilţuri şi laviţe împodobite. Şi prietenie ai legat cu cel mai mîndru, mai puternic şi mai frumos dintre bărbaţi, Ghilgameş cel neînfricat. Priveşte-l plînge lîngă tine. Şi-a adus toţi locuitorii Urukului să te jelească. Şi-atunci cînd îl vei părăsi, nu va putea îndura mîhnirea şi va pleca pe urma ta !

Enkidu se mai linişti şi încercă să-şi îndulcească vorbele care le rostise. Apoi îşi povesti un vis :

— Se prefăcuse-n porumbel. Şi-un grifon îl purtase-n gheare pînă-n sălaşul lui Irkalla, zeul Infernului cel hîd, al beznelor fără sfîrşit, în ţara celor fără viaţă.

Ghilgameş înţelese visul. El alergă la mama sa. O imploră să îl ajute. Enkidu să rămînă-n viaţă.

Ninsun îl mîngîie pe rege, dar nu fu-n stare să-l ajute. Voinţa zeilor cereşti, aţîţaţi de trufaşa Iştar, nu se putea îmblînzi deloc.

Zece şi încă două zile se scurseră astfel, de-a rîndul, pline de lacrimi şi suspine. Şi, cînd se împliniră toate, Enkidu nu mai respiră, ochii lui stinşi nu mai văzură chipul drag al lui Ghilgameş.

Plînsul regelui din Uruk [6] întrece acum orice măsură. Disperarea îl stăpîneşte. El îşi azvîrle straiele, îşi smulge părul, îl cuprinde pe Enkidu, fratele său, în braţe, hohotind sălbatic.

— O, prietene, grăieşte el, fie ca munţii, şesurile, cărările pădurilor, cedrii cei pustiiţi de noi, rîul Eufrat, locuitorii străvechiului Uruk să plîngă pieirea ta, cum plîng şi eu. Căci tu ai fost braţul meu drept, securea, spada, scutul meu ! Şi regii vin să ţi se plece, să-ţi sărute picioarele. Iar eu voi porunci, îndată, meşterilor neîntrecuţi să-ţi făurească o statuie din aur şi lapislazuli, ca-n veacuri cei ce vor veni să-l cunoască pe Enkidu, cel mai drag şi mai credincios prieten şi frate de pe lume.

Şase zile şi şapte nopţi Ghilgameş nu se dezlipi de trupul prietenului său, jelindu-l fără de răgaz. Abia în cea de-a opta zi, umplu, în zori, un vas cu miere şi altul cu uleiuri verzi. Le-orîndui pe amîndouă pe-o masă scumpă de măslin şi le închină zeului Şamaş.

Îşi puse pe spinare o cergă. Şi se porni la drum să-l caute pe Uta-napiştim, străbunul, bătrînul cel nemuritor.

Nu se putea împăca nicicum cu gîndul morţii prietenului. Voia să caute Nemurirea şi Tinereţea veşnică [7].

Merse şi merse îndelung. Înfruntă sute de duşmani, haite de fiare flămînzite şi spirite răufăcătoare. Oamenii-scorpii îl opriră dar dacă înţeleseră că el e două treimi zeu şi numai o treime om, îl sfătuiră să străbată drumul pe care soarele călătoreşte, în timpul nopţii, prin ceţuri negre ca mormîntul şi peste piedici fără număr, pînă ce dă iar de lumină.

Grădina zeilor i-acolo, minune nemaiîntîlnită, cu flori de aur şi cu fructe numai din pietre preţioase. Rîuri limpezi îi udă iarba şi florile înmiresmate şi vînturi calme o răcoresc.

Se odihni puţină vreme, prinse puteri şi, după sfatul zeului care-l ocrotise întotdeauna, soarele-cel-cu-păr-de-aur, plecă s-o caute pe Siduri.

Siduri era o hangiţă ce cunoştea destule taine. La început ea se sperie, cînd Ghilgameş bătu la porţi. Obrazul lui i-era brăzdat şi faţa arsă de nelinişti, de suferinţe şi încercări. I se păru un

ucigaş. Se linişti doar cînd află că e regele din Uruk, ce vrea să afle Nemurirea.

Hangiţa zîmbi milostivă. Nemurirea nu-i pentru oameni. Zeii şi-o ţin de partea lor. Pămîntenii au datoria să îşi trăiască viaţa dată, precum le-o hotărăşte cerul. Pot însă încerca să-şi smulgă oricît de multe bucurii. Cîntul şi jocul, mai ales, desfătările dragostei, hrana aleasă, băutura, veşmintele de soi şi rîsul. Aceasta-i tot ce pot avea în afară de suferinţe.

Dar Ghilgameş se ţinu tare. Gîndul lui era numai unul. Amara soartă a oamenilor de-a se preface-n pulbere, după-o prea scurtă vieţuire. Cum să lupţi împotriva morţii ? Şi unde-i Uta-napiştim, străbunicul preaînţelept, ca să-l întrebe care-i taina de-a deveni nemuritor ?

Hangiţa se înduplecă şi-i povesti despre bătrînul pe care îl căuta Ghilgameş că locuieşte peste mare. Dar cine oare îndrăzneşte să plutească pînă acolo ? Ar întîlni apele-morţii. Apele cele-ntunecate, prin care numai Urşanabi-luntraşul cel fără pereche, sluga lui Uta-napiştim — ce are nişte statuete, înzestrate de zei cu haruri neînţelese pentru oameni — abia, abia poate vîsli.

Ghilgameş se însenină. „Aşadar, iată care-i calea !" Numai că şi Iştar veghea. Ea-l rătăci pe Ghilgameş. Şi el se repezi, furios, şi, fără nici o pricină, sfărîmă statuetele. Cum să te mai avînţi pe ape ?

Drumul părea curmat aici şi ţinta regelui Ghilgameş pierdută pentru totdeauna.

Numai că bunul Urşanabi mai cunoştea încă o cale.

Dacă Ghilgameş izbutea să taie din pădurea deasă — ce se-ntindea în apropiere — de două ori cîte şaizeci de prăjini lungi — ce măsurau fiecare şaizeci de coţi — le smolea, le scobea cu grijă pe toate cît de-un lat de vîslă şi le-aducea lui Urşanabi, putea fi încă o speranţă.

Ghilgameş scoase sabia. Se năpusti-n pădurea deasă. Tăie prăjinile dorite. Le smoli, apoi le scobi. Le aduse lui Urşanabi, urcară în luntre şi plutiră.

Trebuia să străbată marea într-o lună şi jumătate. Ei ajunseră în trei zile, prin sîrguinţa lui Ghilgameş.

Ajunseră la apa-morţii. Şi Urşanabi-l învăţă pe Ghilgameş să vîre-n apă, la rînd, toate prăjinile. Numai mîna să şi-o ferească de undele ucigătoare.

Se sfîrşiră prăjinile.

— Ce-i de făcut ?

Îşi desfăcu Ghilgameş brîul şi îşi făuri din el parîmă. Iar straiele lui Urşanabi, smulse în grabă, le-nălţă, cu mîna lui, în chip de pînză.

Aşa, cu greu, mereu pîndiţi de moartea cea neiertătoare, ajunseră într-un tîrziu la ţărmul unde se afla bătrînul Uta-napiştim. Acesta şi soţia lui erau din stirpea celor vechi, care scăpaseră cu bine din Potopul ce înecase, odinioară, întreg pămîntul.

— Şezi lîngă mine, îl pofti străbunul pe urmaşul său, văzîndu-l supt de oboseală. Ce s-a-ntîmplat ? Hai povesteşte !

Ghilgameş s-aşeză pe prund. Şi-i depănă, pe îndelete, viaţa şi luptele purtate alăturea de Enkidu. Cum biruiseră împreună pe Humbaba şi taurul cel făurit de zei în cer. Şi-apoi cum zeii, aţîţaţi de Iştar cea necruţătoare, le-a dat pedeapsa cea mai cruntă. L-au cufundat pe Enkidu în somnul cel mai greu, al morţii. Le-a despărţit o prietenie cum nici că mai fusese alta. Văzîndu-şi prietenul cum doarme, fără putinţă de-a se-ntoarce, el însuşi s-a înfricoşat. Aceasta-i soarta oamenilor ? Să biruie-n atîtea lupte, dar să fie călcaţi de moarte ? Şi ce e viaţa ? Ce e moartea ? Ce se petrece „dincolo" ?

A purces deci pe calea lungă şi bîntuită de vrăjmaşi către el, Uta-napiştim, străbunul lui, ce dobîndise, precum se ştie, Nemurirea. Poate se-ndură, se-nvoieşte să-i dezvelească marea-taină. Poate-l ajută şi pe el să aibă o Viaţă Veşnică.

Bătrînul Uta-napiştim l-a privit îngăduitor.

— Ascultă-mă, i-a grăit el, fiindcă-ai bătut atîta cale, şi-ai îndurat atît de multe, doar ca să afli *adevărul*, îţi voi spune ce s-a întîmplat, cum am aflat despre Potopul [8] pe care zeii-l pregăteau şi cum de-am reuşit să scap.

Ea, zeul înţelepciunii — care spusese adeseori că eu sînt cel mai cumpănit dintre bărbaţii muritori — luase parte la adunarea din Şuruppak, a zeilor, de pe malul Eufratului. Acolo Enlil a strigat că oamenii s-au înrăit, crimele, ura, duşmănia se-nmulţesc ca ciupercile. Şi a propus să se înece pămîntul sub puhoi de ape. Anu şi-a dat încuviinţarea şi-astfel s-a hotărît Potopul.

Numai că Ea mi-a trimis un vis prin care mă vestea de ceea ce urma să vină şi mă-nvăţa să construiesc o corabie foarte mare, pe care să mă salvez eu, soţia, rudele, tot tribul şi animalele pe care voiam să le păstrez în viaţă.

Acelora ce mă-ntrebau de ce ridic corabia — corabie cu şase caturi — eu trebuia să le răspund că Enlil, zeul, mă urăşte. Şi eu doresc să mă strămut, cu întreg avutul, neamurile, slujitorii şi prietenii, în ţinuturile lui Ea, cel ce iubeşte-nţelepciunea. Şapte zile am construit-o — cu tribul meu — corabia. Cînd am sfîrşit, am încărcat-o cu ce era de trebuinţă : hrană, băuturi şi veşminte. Am urcat animalele. Pe urmă, i-am poftit pe oameni.

Semnalul sorocit al ploii şi-al revărsărilor de ape mi-l anunţase zeul Şamaş.

Am ferecat ușile bine. L-am chemat pe Puzur-Amurri, marinarul cel mai vestit, și i-am încredințat, de grabă, cîrma corăbiei în mîini.

De sus, zeul Enlil răcnea că a venit ceasul cel mare al pedepsirii oamenilor. Zeul Nergal, ce stăpînește ținutul negru al morților, desfăcu stăvilarele și apele se revărsară. Cu torțe aprinse alergau spiritele pămîntului și ce nu se-neca ardea.

Ploile nu mai conteneau. Șuvoaiele urlau în munți, spălau cîmpiile de case, de oameni și-alte vietăți. Prăpădul se-ntinsese atît că nu mai putea fi oprit. Înșiși zeii se-nspăimîntară de ce dezlănțuiseră și se uitau, din înălțimi, la apele clocotitoare, fără să știe ce să facă și cum să le poată opri.

Iștar care, ca de-obicei, îl ațîțase pe Anu, îndemnîndu-l să încuviințeze pieirea muritorilor, acuma se certa pe sine :

„De ce-am vorbit atît de crunt în adunarea zeilor ? Tocmai eu care-i zămislisem pe pămînteni, prin voia mea, i-am lăsat pradă apelor, fără să mișc măcar un deget, ci apăsîndu-i cît mai mult !"

Șase zile și șapte nopți furtuna a tot bîntuit, pînă cînd vîntul, ostenit, și-a lăsat aripile-n jos.

De grab', am deschis o fereastră. Apa învăluise totul, nici un zgomot nu s-auzea. Pierise tot ce era viață.

Corabia se înțepenise în coasta muntelui Nitsir. Dînd drumul unui porumbel, am vrut să văd ce se întîmplă. Neavînd unde să s-așeze, porumbelul s-a întors la noi. Am slobozit și-o rîndunea. Cu ea s-a petrecut la fel. Abia în ziua următoare, cînd am dat drumul unui corb, acesta nu s-a mai întors, căci apele începuseră să se retragă în matca lor.

Atunci am deschis ușile, dîndu-le voie tuturor să se împrăștie în lume. Iar eu am adus sacrificii puternicilor zei cerești. Am săpat gropi și-am turnat apă, neîncepută, de izvor, făcîndu-le astfel libații.

Zeii s-au adunat voioși, amirosind miresmele. Și Iștar i-a poftit pe zei să se bucure de libații.

— Numai Enlil n-aș vrea să vină, a spus Iștar, încrîncenată, fiindcă el a urzit Potopul.

Dar iată că sosi și Enlil mai mîniat decît oricînd. Aflase că scăpasem noi.

— Cine oare a destăinuit vreunuia din pămînteni că-n cer se pregătea Potopul ? Nu cumva Ea înțeleptul ? răcnea el fără stavilă.

Ea nu se înfricoșă, ci îl răspunse lui Enlil :

— Cum ai putut pune la cale fără să cîntărești destul o faptă atît de dureroasă ?

 — Pe pămînt erau mult prea mulți păcătoși și răufăcători.

— Bun. Să-i fi pedepsit pe ei, dar nu întreaga omenire. Crezi că e drept să sufere nevinovații pentru-aceia care n-au cugetul curat ? Și eu mai află că n-am spus nici unui om vreun cuvințel despre ce puneai tu la cale. Ci i-am trimis numai un vis făpturii mele credincioase, bunului Uta-napiștim.

Ascultîndu-l pe zeul Ea, Enlil și-a îmblînzit pornirea. Căința părea că-l încearcă. S-a urcat pe corabie. Ne-a luat de mîini pe amîndoi, pe soția mea și pe mine. Ne-a îndemnat să îngenunchem și, binecuvîntîndu-ne, a hotărît să viețuim, de-atunci-nainte, în acest loc, la marginile apelor. Dar nu ca oameni, ci ca zei, nemuritori asemeni lor.

Bătrînul Uta-napiștim își isprăvise povestirea :

— Tu cum socoți că ai putea, îl întrebă el pe Ghilgameș, să îl convingi pe zeul Enlil că meriți să ai nemurirea ? Haide să te pun la-ncercare. Silește-te să nu adormi șase zile și șapte nopți. Te prinzi ?

— Mă prind, zise Ghilgameș.

Dar nu stătu cîteva clipe și-o ceață îi cuprinse ochii. Somnul îl coborî ca-n moarte.

Șase zile și șapte nopți nici că se mai trezi din somn. Nici nu știa ce e cu el. Să fi fost voia lui Enlil ? A lui Iștar, marea zeiță, zeița care-l dușmănea ? A lui Anu stăpînul lumii peste cer și peste pămînt ? Cine-ar putea să înțeleagă ? În fiecare zi soția lui Uta-napiștim cocea cîte o pîine pentru el și făcea cîte-un semn pe zid.

Cînd se trezi, totuși, din somn, Ghilgameș se înfioră.

— Oriunde sînt, oriunde merg, și chiar în somn, glăsui el, moartea se află lîngă mine.

Se povestește că Ghilgameș, atunci sau poate mai tîrziu, sau mai-nainte, nu se știe, prin voia lui Ea, slăvitul, ar fi grăit cu Enkidu, cu duhul lui, cel slobozit cîteva clipe din Infern.

Și Ghilgameș l-ar fi întrebat ce-i „dincolo" și care-i legea ce cîrmuiește subpămîntul ?

Iar Enkidu i-ar fi răspuns că „dincolo" nu-i decît jale și pulbere fără hotar [9].

Noroc că vorba dintre ei a fost curmată tot de zei, tot din voința zeilor, ce-ngăduiseră și-așa, la rugămintea lui Ghilgameș, mai mult decît puteau chiar ei îngădui celor-de-jos. Altminteri, regelui Ghilgameș, cuvintele lui Enkidu i-ar fi strivit și cugetul, și tot adîncul inimii.

Bătrînul Uta-napiștim, înțelegîndu-i suferința, i-a poruncit lui Urșanabi să-l ducă pe urmașul lui de pe tărîmul apelor către pămîntul părintesc. Atîta că, mai înainte, trebuia să se curețe de tot ceea ce-l întinase. Să se ducă la un izvor ce se afla pe țărmul mării. Să-și zvîrle pieile de fiare ce îl acoperiseră. Și, curățat de

răni cu plăgi, să își îmbrace un veșmînt nou. Chiar legătura de la frunte să-i fie mereu proaspătă. Și-așa să plece spre Uruk.

Se pregătea tocmai de drum, cînd soața străbunului său spuse lui Uta-napiștim :

— Îl vezi ? A îndurat destul. A colindat pe mări și țări. Și-acum se-ntoarce în Uruk. Ar trebui să-i faci un dar.

Bătrînul i-arătă o plantă cu florile mirositoare și toată zimțată de spini, asemeni unui trandafir.

— Crește numai pe fundul mării. Este doar una singură. Și dacă te hrănești cu ea nu mai mori și nu-mbătrînești.

Fericit pînă peste poate, Ghilgameș s-azvîrli în mare. Căută-ndelung pe fundul ei. Și, iat-o, floarea e aici. „Ce norocos sînt ! se gîndi. Cînd îmi pierdusem orice vise, nu mai aveam nici o nădejde, am dobîndit tot ce rîvneam. Abia aștept s-ajung acasă. Prin planta asta minunată, vom izgoni din Uruk moartea. Și bătrînețea, și urîtul. Spaimele ce ne mistuie."

Înșfăcă floarea fermecată, nețінînd seama că în palmă i se-nfigeau spinii-ascuțiți și din carne îi curgea sînge.

Se-ntoarse, bucuros, pe mal. Îi mulțumi străbunului și soației lui, din inimă. Se urcă în corabie, alăturea de Urșanabi, visînd, vesel, la zilele de tinerețe fericită pe care-avea să le trăiască în Urukul lui strămoșesc.

Călătoriră așa o vreme. Făcură întîi un popas. Se odihniră și plecară cu corabia mai departe.

La cel de-al doilea popas, regele zări un pîrîu. Un izvor îl hrănea cu apă limpede și îmbelșugată. Încins și bucuros, Ghilgameș gîndi ce bună ar fi o scaldă. Dar, în timp ce se cufunda în undele răcoritoare, un șarpe fu atras de planta pe care regele Ghilgameș și-o ascunsese în veșminte. Mireasma ei îl tulbura.

Șarpele se tîrî ușor și mîncă planta fermecată.

Îndată solzii îi căzură și-și îmbrăcă o piele nouă, întinerind cît ai clipi.

Ghilgameș, cînd se-napoie, văzu tot ce se petrecuse.

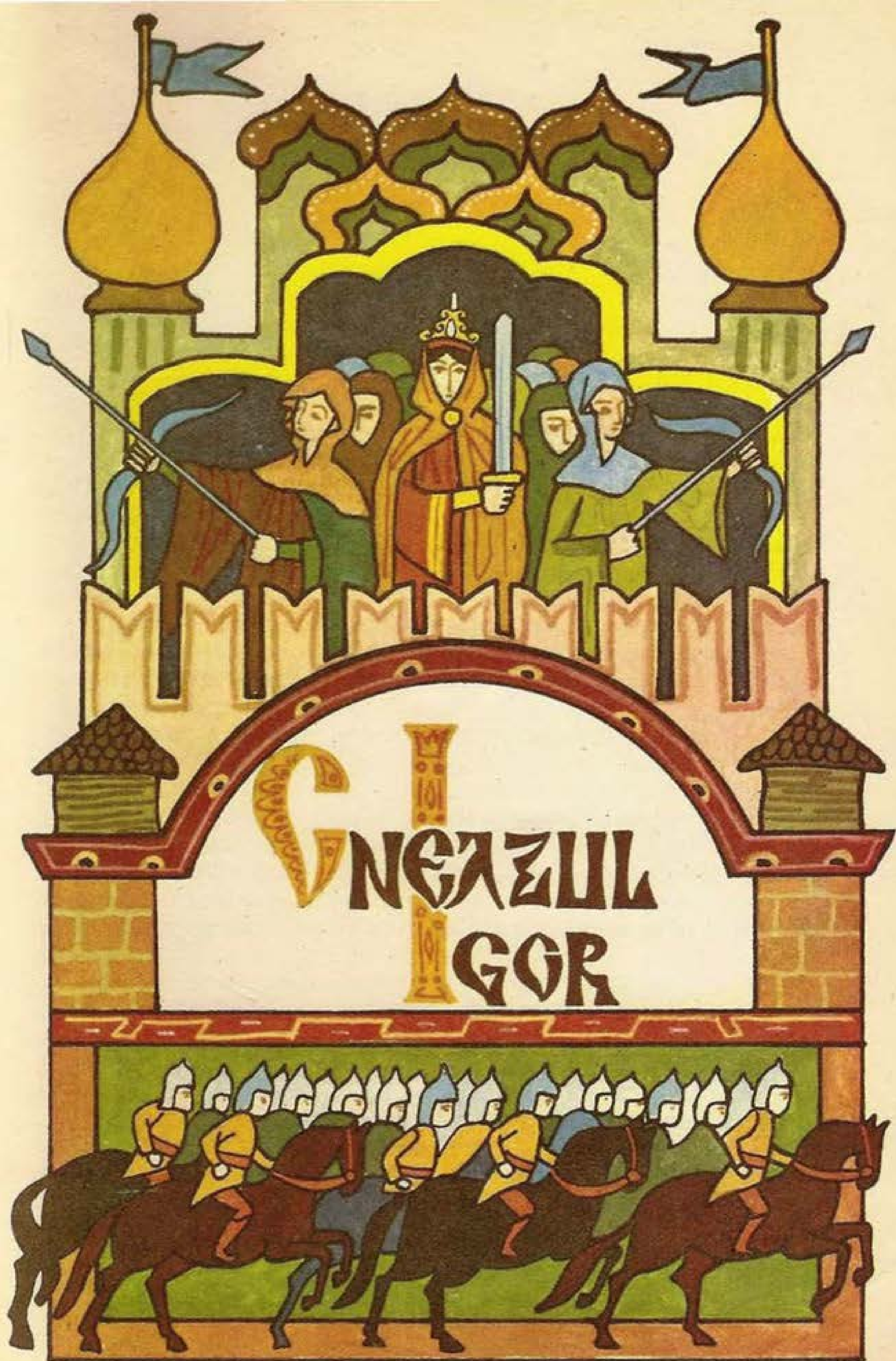
Planurile-i se năruiră. Durerea veche-l copleși.

— De ce m-am zbuciumat atît ? Pentru cine m-am străduit și mi-am sleit puterile ? se-ntreba el nedumerit. Nepieritor nu e nimic. Totu-i firav și trecător. O, Șamaș, unde e dreptatea ?

O zi gemu lîngă izvor, mușcîndu-și pumnii disperat.

Soarele-cel-cu-păr-de-aur strălucea în înaltul bolții.

— Lumina Lui e fără moarte, se dumiri atunci Ghilgameș. Noaptea n-o poate birui. Și faptele vitejilor pentru binele oamenilor și adevărul lor, la fel. Și cîntecele despre cei ce nu-și precupețesc puterea înfruntînd forța răului. Aceasta-i NEMURIREA LOR.

CNEAZUL IGOR

Închipuiți-vă, dragi cititori, că ne aflăm în Rusia, cu cinci sau șase veacuri în urmă, pe țărmul unui rîu. Rîul acesta poate să fie Niprul, sau Donul, sau Donețul. Pe țărmul rîului, într-o poiană smălțuită, și-au făcut tabără niște viteji ce merg la oaste să-și apere pămîntul strămoșesc. Este-un amurg tăcut. Cerul s-a făcut roșu. Vîntul adie ușurel. Pe rîu alunecă o barcă. Vîslele plescăie.

Stropii scurși de pe vîsle lucesc o clipă, purpurii, în lumina amurgului, apoi se sting îndată-n bezna rece a apei curgătoare.

Greierii țîrîie subțire prin iarbă. Florile-și strîng petalele înfiorate de răcoarea serii.

În tabără a poposit, în seara asta, și-un cîntăreț. Este un cîntăreț bătrîn, bătrîn, aproape orb. Știe să povestească legendele străvechi. Glasul și-l însoțește cu o guslă [1]. Poartă o haină lungă, albă. Barba și pletele-i sînt ninse. Se sprijină de-o parte într-un toiag, de alta, pe umărul unui copil, un băiețaș de șapte sau opt ani. Copilul are o față rotundă, luminoasă. Părul bălai îi flutură pe umeri. Prinsă de gît cu un curmei, are o traistă în care păstrează bucatele primite de la femeile miloase de prin sate sau de la trecători.

Copilul se deprinde de pe acum cu meșteșugul de-a ști să cînte și să povestească, pe sunete de guslă, legendele din alte vremuri ale Rusiei.

— Ascultați, ascultați, dragii mei, spune bătrînul, povestea despre cneazul Igor și oastea lui.

Iar degetele cîntărețului mîngîie coardele. Și coardele suspină sub degetele sale bătrîne și tremurătoare.

Bărbații s-au strîns în jurul lui, uitînd de cină și de focul care se stinge în poiană, cu sclipiri albăstrui.

— Spune, bătrîne, spune ! îi grăiesc ei. Tu ești la fel de vechi ca lumea. Nu cumva ai văzut cu ochii tăi pe cneazul Igor și pe vitejii lui ?

Pe cer s-a aprins prima stea. Pîlpîie către tabăra oștenilor. Curînd o să răsară și luna, dincolo de acoperișul negru, zimțat, al codrului.

Moșneagul cată-n jur. Ochii îi sînt încețoșați. Își clatină pletele albe și răspunde :

Pe cneazul Igor nu l-am cunoscut. Nici pe vitejii lui nu i-am văzut. Am auzit însă că niște moși-strămoși ai mei ar fi pierit lîngă scărița de aur [2] a lui Igor, pe cîmpul dintre Don și Mare. Asta am auzit. Poate c-a fost așa. Se poate... Se prea poate...

— Moșule, moșule, întreabă ascultătorii. Dar cum s-a întîmplat ca Igor să fie-nfrînt ? Cum a putut să-și piardă oastea ? Era viteaz doar, nu ?

— Ehei, ehei !... oftează moșul. Igor să nu fi fost viteaz ? Era viteaz, cum nu se poate spune. Însă a săvîrșit Igor mare greșeală. A săvîrșit mare greșeală, oftează el adînc. N-a știut să asculte la vreme glasul poporului. Greșeala lui să nu se mai repete... Dar hai mai bine să-mi încep povestea. Dă-mi, nepoțele, gusla !...

În liniștea-nserării se aude limpede pînă și plescăitul broscuțelor în apă, se aude zvonul firului de iarbă sub alinarea vîntului.

— Începe, moșule, se bucură oștenii și se strîng mai aproape.

Gusla răsună dulce, de parcă ea vorbește, parcă ar spune ea povestea cneazului Igor și a oștirii sale.

— Ascultați, feții mei ?

— Ascultăm, moșule !

— Ați auzit de Novgorod-Seversk ? [3]

— Am auzit !...

— Ei bine, ca să-nțelegeți totul pe deplin, am să vă povestesc întîi ceva ce nu-i cuprins în cîntecele bătrînești, însă socot c-așa a fost, așa s-a petrecut [4]...

— Poți să ne povestești. Noi te vom asculta pînă la cap...

— Era o zi de primăvară timpurie. În ziua aceea, la Novgorod-Seversk lumea se vîntura încoa și-ncolo prin cetate. Bărbați, femei, și chiar copii umblau pe ulițe, glăsuind tare între ei. Iar alții se adunaseră în piață. Oștenii cneazului se străduiau să-i risipească. Așa erau poruncile lui Igor. Însă mulțimea nu se dădea-napoi.

— Plecați încolo, oameni buni, spuneau oștenii. Cneazul o să se supere. Astăzi e vorba să sosească niște soli...

Oamenii tot nu se lăsau.

— Știm !... Știm !... răspundeau ei. Astăzi or să sosească soli din Kiev. Bine ar fi să-nțeleagă cnejii. N-ar mai putea hainii poloveți [5] să-și joace caii aproape în fiecare an peste pămînturile noastre...

— N-ar mai putea să ne ia fetele, să ni le facă roabe, ţipau cu glasuri ascuţite şi cîteva femei.

— Tăceţi !... Tăceţi, odată !... se repezeau iarăşi ostaşii. Iacătă, solii marelui cneaz din Kiev au şi sosit în piaţă.

În vremea asta, într-adevăr, solii din Kiev, călări pe nişte cai pietroşi, negri ca păcura, acoperiţi cu postav roşu sub şeile de lemn, treceau prin mijlocul mulţimii, către palatele lui Igor. Palatele erau clădite din bîrne, pe temelii de piatră, cu turlele rotunde, aurite, împodobite cu preafrumoase sculpturi în lemn.

Cei ce sosiseră erau şase bărbaţi spătoşi, trecuţi de vîrsta mijlocie, purtînd pe chipuri urme de răni adînci şi vechi. Se vedea bine că erau oameni de vază şi de credinţă ai cneazului cel mare din Kiev. Se vedea asta nu numai după îmbrăcămintea lor bogată şi după steaguri, ci şi după armele ce le purtau.

Solii priveau de-altminteri cu prietenie către bărbaţii din popor ce se descopereau şi se plecau-naintea lor, lăsîndu-şi pletele să lunece peste obrazurile aspre, făcînd cu mîinile cîte o temenea, de la piept la pămînt... Femeile, înghesuite în spatele bărbaţilor, priveau spre soli cu gurile căscate şi încercau să-şi potolească pruncii, care săltau în jurul lor ca nişte iezi neastîmpăraţi.

În sfîrşit, solii ajungînd chiar lîngă treptele palatului s-au coborît fără de grabă de pe cai, aşa cum se şi cuvenea din partea unor oameni cu vază, sosiţi din partea cneazului cel mare de la Kiev. Şi-au descins armele în semn de pace şi de gînduri bune, dîndu-le slujitorilor care-i urmau la mică depărtare, de-asemenea călări. Şi-au netezit cu palmele pletele şi bărbile stufoase. Şi-au scuturat după aceea cizmele de tina adunată pe ele în drumul lung prin stepă, izbindu-le de lespezile mari de piatră, cu care era podită intrarea în palat.

Apoi au început să urce pe scări, spre sala largă, sprijinită pe stîlpi, unde îşi primea cneazul Igor solii.

Cneazul era acolo, aşezat pe un jilţ sculptat cu măiestrie în lemn, închipuind un şoim în zbor, avînd aripile de aur.

Igor era în acel timp un bărbat nu prea tînăr. Avea chiar trei feciori din cea dintîi căsătorie.

Totuşi în părul lui ca spicul de secară nu se zărea nici un fir argintiu.

Avea nişte ochi vii, străpungători, de culoarea oţelului.

Se povestea că-n bătălie ochii cneazului Igor ardeau atît de tare, încît îi ţintuiau pe poloveţi şi-i împietreau mai înainte ca viteazul să-i fi izbit cu sabia sau suliţa în piept.

Acuma Igor aştepta, privind spre porţile deschise, de unde trebuiau să se ivească solii lui Sviatoslav.

După ce trîmbiţaşii au sunat, şi pîlcul de oşteni de la intrarea de sub boltă s-a dat în lături, lăsînd drumul deschis, solii, doi cîte doi, am mers pînă în faţa jilţului pe care sta, sprijinindu-se-n sabie, cneazul de Novgorod-Seversk.

Aici s-au plecat de mijloc, scoţîndu-şi cuşmele de blană scumpă, de biber, făcînd o plecăciune-adîncă în faţa cneazului.

— Ce veste îmi aduceţi de la iubitul meu văr, Sviatoslav ? i-a întrebat acesta, cercetîndu-i, cu ochii oţeliţi, pînă-n adîncul sufletului, căutînd parcă să afle, mai dinainte ca solii să vorbească, cu ce gînduri veneau.

— Slăvit să fii tu, Igor, viteaz între viteji, a răspuns unul dintre soli, cel mai bătrîn, o căpetenie de oaste, avînd o brazdă adîncă pe obraz, de la ureche pînă la colţul stîng al gurii — de bună seamă urmă a unei răni, pe care-o căpătase-n luptă. Vărul tău, Sviatoslav, marele cneaz de Kiev, stăpînul nostru-al tuturora, îţi trimite numai urări de bine, însă îţi pune o-ntrebare : De ce n-ai vrut să-l însoţeşti în vara care a trecut, în lupta contra polovеţilor de lîngă Nipru, duşmanii noştri sîngeroşi ce ne calcă hotarele ? Tu nu ştiai că poloveţii vor să reteze şi drumurile noastre de negoţ către Bizanţ [6], vor să ne ia în stăpînire toată ţara ? Acuma el te cheamă din nou. Îi cheamă pe toţi cnejii Rusiei, şi-n primul rînd pe tine, Igor, cel mai viteaz şi mai puternic, să vă uniţi. Şi împreună să-i nimiciţi pe poloveţi. Unde-i unire e putere...

În timp ce vorbea solul, fruntea cneazului Igor se-nourase ca o zi cînd bat furtunile în stepă.

— Stai, solule, a rostit Igor, în timp ce ochii lui zvîrleau scîntei, nu mă certa ca pe o slugă a marelui cneaz Sviatoslav. Ştiu că stăpînul tău e ager la bătălie, ca un leu, deşi este împovărat de ani. Ştiu că, în lupta de lîngă Nipru,l-a prins în laţ pe hanul poloveţ, Cobiac, cum prinde vînătorul lupul, şi l-a dus la dînsul în cetate [7]. Ştiu toate astea, solule, însă mai ştiu şi eu că Igor, cneazul din Novgorod-Seversk, nu vrea să lupte pentru slava lui Sviatoslav, ci pentru-a lui... Destul vă-mpăunaţi voi, kievanii, cu timpurile lui Vladimir, acela care a stăpînit odinioară toate pămînturile noastre şi adunase-ntreg poporul într-un mănunchi [8]. Nu ! Nu doresc să-i mai aduc mărire lui Sviatoslav. Daţi-i acest răspuns. Vreau ca şi Novgorod-Severskul să strălucească cel puţin deopotrivă cu Kievul, dacă nu şi mai mult. Şi asta, solule, prin lupta şi prin braţul meu, ce nu sînt mai prejos decît ale lui Sviatoslav. Aşa să-i dai răspunsul marelui cneaz de Kiev...

În sala largă, boltită şi luminată de făclii, deşi afară era ziuă şi soarele lunii april lucea biruitor peste cetate, se făcuse o linişte ca de mormînt.

Către sfîrşitul cuvîntării sale, Igor se ridicase de pe jilţ şi, apropiindu-se de solul cel bătrîn, îi glăsuise ultimele cuvinte aproape în obraz, cu glasul apăsat.

Solul, auzind cele spuse de Igor, îşi coborîse în schimb fruntea din ce în ce mai mult, de parcă l-ar fi-ncovoiat mîhnirea şi nu ar fi putut să-şi mai păstreze capul pe umeri, sus.

Totuşi, cînd Igor, încă încruntat, se-napoiase pe jilţul său cioplit în forma unui şoim în zbor, solul lui Sviatoslav îşi înălţase iarăşi fruntea, privind în ochii cneazului de Novgorod-Seversk, şi-i răspunsese-ndurerat :

— Aşa-i voi spune, preamărite, vărului tău, deşi greşeşti... Adu-ţi aminte de hotărîrea luată de cneji, la Liubeci, în urmă cu 88 de ani [9]. Gîndeşte-te încă o dată, Igor, dacă faci bine ceea ce faci. Uneşte-te cu noi, şi-i vom învinge mult mai lesne, şi pentru totdeauna, pe poloveţi...

— Taci, solule... Nu mai grăi nimic, să nu mă mînii... a rostit Igor, tăind vorba bătrînului. Să-i spui lui Sviatoslav că în curînd o să audă despre înfrîngerea deplină a celor ce lovesc Rusia, şi despre noul drum către Bizanţ, croit de luptătorii Novgorod-Severskului. Aşa să-i spui, a zîmbit Igor, străluminat în el de gîndul pe care şi-l nutrea de multă, foarte multă vreme.

— Aşa-i voi spune, s-a plecat solul cel bătrîn în faţa cneazului, şi lîngă el şi ceilalţi soli. Amar... Amar se va-ntrista stăpînul nostru cînd va afla...

După aceea solii, punîndu-şi din nou cuşmele, s-au coborît pe scări şi s-au săltat îndată pe cai.

Merindele de drum, îmbiate de slugile lui Igor, n-au vrut să le primească nici unul.

Cui putea să-i mai ardă de merinde cînd se-ntorceau la Kiev cu răspunsul pe care îl rostise Igor ?

Oamenii ce se vînzoliseră în toată vremea asta pe uliţe şi-n piaţa din mijlocul cetăţii, cu ochii către palatele lui Igor, se grămădeau acum în jurul solilor.

— S-au unit cnejii ?... S-au unit ?... striga mulţimea. Rusia a stat totdeauna stavilă... stavilă neclintită împotriva puhoaielor.

— A stat, fiindcă a fost unită, spuneau cei mai bătrîni, clătinîndu-şi mustrător capetele sure. Cnejii de astăzi s-au unit ? Pe săbiile lor stă cumpănită soarta întregii ţări...

— Nu !Cneazul din Novgorod-Seversk nu vrea să lupte alăturea de Kiev, răspundea tuturor solul cel bătrîn, acela ce avea pe chip brazda de sabie. Degeaba îl tot cheamă Sviatoslav. Glasul lui nu vrea să-l audă. Se crede cel mai vrednic să apere Rusia, să-i nimicească, singur, pe poloveţi... O să vedem ce-o să mai fie...

Şi, spunînd vorbele acestea, îşi strîngea calul între pulpele vînjoase, mînîndu-l către miazăzi, urmat de ceilalţi soli şi de slugile care-i însoţeau.

— Sărmană ţară, murmurau bătrînii, ascultînd cele ce spusese solul. Cnejii sînt prea trufaşi. Igor e un viteaz, dar nu-nţelege că numai în unire stă puterea, cum spun şi cîntecele vechi...

Pe uliţe se potolise larma. Femeile tăceau, privindu-şi temătoare bărbaţii, fraţii sau feciorii, şi suspinau :

— Cîţi dintre dragii noştri n-or să se mai întoarcă ?

Singuri copiii, ne-nţelegînd îngrijorarea părinţilor, îşi purtau joaca mai departe.

Schimbător cerul lui april pornise să se-nnegureze. Un vînt subţire, înşelător, sufla dinspre asfinţit, făcînd femeile-mbrăcate în bluze sau cămăşi de in şi cînepă să se-nfioare.

Sus, în palate, cneazul Igor plecase către iatacul soţiei sale, Iaroslavna [10], să-şi potolească supărarea care îi cuprinsese pieptul, o dată cu sosirea solilor.

Sabia lui, bătută-n pietre scumpe, lovea podelele de lemn, sunînd cu vuiet la fiecare pas, parcă-nsoţea cu glasul ei de-oţel clocotul care bîntuia inima-nfierbîntată a lui Igor.

— Dragul meu, soţul meu, opreşte-te, şoptea duioasa Iaroslavna. Apleacă-ţi pletele, iubite, la pieptul meu, şi mă ascultă... Dă la o parte supărarea... Poate-i mai bine cum spunea solul lui Sviatoslav. Unindu-vă voi, cnejii, poloveţii or să fie goniţi, şi pacea va domni-n cetăţi.

Soţia lui Igor din cea de-a două căsătorie, Iaroslavna, era fragedă şi gingaşă ca un lujer.

Abia ieşise din copilărie, cînd cneazul o ceruse de nevastă, cu un an maî-nainte, vrăjit de ochii ei frumoşi şi de purtările-i alese, de mersul mlădios şi de pieliţa ca de piersică, de pe obraz.

Dar mintea ei era-nţeleaptă.

Acum tînăra cneaghină se alipise de soţul său, pe care îl iubea mai mult decît orice pe lume. Îl cuprinsese drăgăstoasă cu braţele pe după gît silindu-se să-l mîngîie, să-l sfătuiască, aşa precum îi porunceau ei însăşi cugetul şi inima, cinstit şi fără şovăială.

Numai că Igor, auzindu-i sfatul, se desprinsese din îmbrăţişare.

— Nu, Iaroslavna, draga mea, nu vreau s-aud astfel de vorbe, îi răspunsese el aprins. Tu eşti mai mîndră ca oricare dintre femeile Rusiei. Eşti floare într-un cîmp de ierburi. Eşti diamantul din cunună. Eşti aurul ce străluceşte lîngă podoabe ruginite. Vreau să-l întrec în vitejie pe Sviatoslav. Nu uita că sînt mult mai tînăr decît marele cneaz din Kiev. Am să-i înving în luptă pe toţi duşmanii. Tu ştii ce doresc eu ? Ţie-ţi pot spune. Vreau să deschid o

cale nouă, şi mult mai scurtă, către Bizanţ, mai apropiată şi mai prielnică pentru negoţ decît „drumul de la varegi la greci". Calea cea nouă o voi deschide pe rîurile Oscol, Doneţ şi Don. La ea mă tot gîndesc de ani de zile. A venit vremea să o-nfăptuiesc. Tu trebuie să-înţelegi !... Cetatea noastră o să ajungă în strălucire vechiul Kiev. Numele meu o să întreacă, iubito, pe al lui Vladimir. Iar tu, frumoasă-ntre frumoase, vei fi, alăturea de mine, cea mai slăvită dintre toate prinţesele de pe pămînt...

— O, cneazule, şoimul meu drag, suspina dulce Iaroslavna, Vladimir şi-a învins vrăjmaşii fiindcă în jurul său erau toţi cnejii şi întreg poporul. Iar tu eşti singur, dragul meu...

— Cinstea mea o să fie cu atît mai mare, dacă îi voi învinge singur. Dar nu sînt singur, Iaroslavna. Vitejii mei mă vor urma. Şi tu-mi vei însoţi tot drumul cu dragostea care mi-o porţi. Haide, nu plînge, Iaroslavna. Soţiile vitejilor nu plîng. Dă-mi coiful !... Un slujitor să-nşeueze roibul. Vreau să grăiesc mulţimii. Îmbrăţişează-mă. Sărutul tău îmi va aduce noroc, frumoasă şi mult iubită Iaroslavna...

Cît timp vorbise cneazul Igor cu soţia sa, mulţimea se strînsese în piaţă, în jurul unui boian [11], un meşter cîntăreţ din guslă.

Pe vremurile acelea cîntăreţii erau cinstiţi nu numai de popor, ci şi de cneji. Şedeau pe jilţuri, alăturea de ei, şi sorbeau vinul din cupe de argint.

Mulţimea, adunată-n jurul acelui cîntăreţ, a început să-l roage :

— Ia cîntă, meştere boian, un cîntec. Gusla străbună este ca pana în mîna ta, şi cîntecele strămoşeşti ne cuprind inima de vrajă. Ia cîntă tu un cîntec vechi, din vremurile cînd unirea aducea cnejilor puterea asupra celor ce vroiau s-adulmece pradă-n Rusia. Ia cîntă, meştere, ia cîntă !...

Cîntăreţul abia îşi luase-n braţe gusla, abia de îşi lăsase palma peste întinsele ei coarde, abia dăduse primul sunet, cînd tropot straşnic de copite s-a auzit.

— Ia stai, boiane, stai o clipă, i-a strigat tare cneazul Igor. Îţi dăruiesc o guslă nouă. În loc de lemn, va fi de aur, şi coardele vor fi făcute numai şi numai din argint. Să cînţi însă acum un cîntec în care să arăţi că nu-i cu-adevărat viteaz acela care se bizuie pe alţii, şi nu pe sabia-i tăioasă. Cîntă, boiane, hai, porneşte, cîntă tu slava aceluia ce va porni ca-n zbor de luptă. Cîţi mă iubesc să mă urmeze împotriva poloveţilor, năpîrcile de la hotare. Ceilalţi să stea lîngă neveste, să stea ascunşi pe lîngă vetre şi să se spele cu cenuşă pe ochii tulburi, de fricoşi. Cîntă, boiane, cîntă tare, s-audă toţi, şi peste veacuri, cum cneazul Igor nu se teme, şi pleacă singur la război !

Aşa cum glăsuia viteazul, stînd drept pe cal, avînd în mînă sabia scumpă cu mînerul bătut în pietre preţioase, părea însuşi cumplitul Stribog, zeul furtunilor în care crezuseră strămoşii.

Mulţimea, la-nceput tăcută, încet, încet, se-nsufleţea.

Cerul se răzbuna şi el. Norii se risipeau, purtaţi de vînturi.

Iară bărbaţii se adunau în jurul cneazului, strigînd :

— Ba nu, şi noi te vom urma, deşi ştim că greşeşti, vrînd să ai singur gloria de-a birui pe poloveţi. De-aceea i-ai gonit pe solii vărului tău, azi, din Seversk. Însă noi nu te vom lăsa, fiindcă vrem să apărăm Rusia de hoardele de poloveţi. Ni-s sufletele încărcate de ură împotriva celor care ne-au pîngărit pămîntul. Tu nu ne-ai dus la luptă în ziua cînd Sviatoslav din Kiev a chemat cnejii. Dacă erai şi tu cu ei — nu doar un han, ci pe toţi hanii i-ai fi adus tîrîş de barbă. Hai dară să spălăm ruşinea de a fi stat atunci deoparte, cînd alţii se aflau în luptă. Să-i înfruntăm acum noi singuri. Sau poate vor veni şi alţii, din Cernigov, din Rîlsk, din Trubcevsk sau din Putivl...[12]. Sîntem puţini, dar vom lupta pînă la moarte lîngă tine pentru Rusia, mama noastră.

— Aşa vă vreau ! glăsuia Igor. Pregătiţi lăncile şi scuturile. Săbiile ni le vom uda curînd cu sînge poloveţ. Cîntă, boiane, cîntă izbînda ! Cîntă pe Igor şi ai săi !... Adunaţi sape şi topoare ! Haideţi, viteji, să apărăm pămîntul sfînt al Rusiei !...

— Haideţi, viteji !... striga mulţimea. Haideţi la luptă şi izbîndă ! Glorie Novgorodului de miazănoapte !...

În timp ce Igor glăsuia mulţimii şi-o-nflăcăra, sus, în palate, Iaroslavna se năpustise în iatacul soţului său.

Sub rochia albă şi subţire, pieptul i se zbătea mai aprig decît o mică porumbiţă înspăimîntată de-un vultan.

Cosiţele-i curgeau în rîuri lungi, mătăsoase, pe poclada ce învelea patul lui Igor.

— Iubitul meu, şoptea domniţa, o teamă neagră mă sfîşie. Eşti singur ca un căprior în zorii zilei prin pădure, şi nu zăreşti, colo-n desişuri, mistreţii care te pîndesc.

Dar jos îl auzea pe Igor :

— Haideţi, viteji, veniţi la luptă ! Veniţi, şi-o să vă răcoriţi tot necazul pe poloveţi...

— Venim !... Venim !... strigau bărbaţii, zvîrlindu-şi cuşmele în sus.

Iar făurarii aprindeau, grăbiţi, focuri în fierării, şi ciocăneau, şi meştereau, pe nicovale, coifuri, săbii, cămăşi de zale, scuturi şi vîrfuri de săgeţi, şi cîte sînt de trebuinţă cînd se începe un război.

Femeile, în vremea asta, zoreau prin casă să gătească merindele pentru aceia care plecau să-nfrunte moartea, slujind pămîntul strămoşesc, alăturea de cneazul Igor.

Cînd a fost totul, totul gata, Igor a dat semnalul de plecare [13]. Podul cetății s-a lăsat.

Și oastea de pedeștri și călăreți, cu flamurile fîlfîinde, cu tobele bătînd, s-a scurs afară din cetate, înșiruindu-se pe drumul care ducea către Doneț.

Pe lîngă Igor, călărea Vladimir, fiul său iubit, pe un cal murg cu coama lungă, neastîmpărat ca și stăpînul său.

Igor îi dăruise lui Vladimir dreptul de cneaz peste Putivl, cetate mare și-ntărită, care fusese ridicată în calea cetelor năvălitoare din miazăzi sau răsărit.

Frumos, cu chip ca de fecioară, dar cu-o mustață aurie abia mijindu-i, Vladimir se mistuia de nerăbdare de-a intra-n sfîrșit în luptă.

Punea ades mîna la șold pe sabia-i scînteietoare. Atunci surîsul îi scălda fața într-o lumină dulce și cînta vesel cu oștenii :

„Haideți, să-nceapă bătălia !
Rusia e măicuța noastră,
Și ea ne cheamă s-o scăpăm
De cetele năvălitoare.
Haideți, viteji, haideți la luptă !"

Igor se legăna în șa. Zîmbea și el, privindu-și fiul, voinic, frumos și-nsuflețit, în așteptarea bătăliei.

În vremea asta Iaroslavna, urcată-n turla cea mai-naltă, îi urmărea cum se pierdeau, se prefăceau parcă în umbre, care și ele se topeau în cețurile dimineții.

Abia de se mai auzea din depărtare cîntecul :

„Haideți, să-nceapă bătălia !
Rusia e măicuța noastră,
Și ea ne cheamă s-o scăpăm..."

Și glasurile se stingeau...

Dar ea mai făcea încă semne de bun rămas, cu o năframă de mătase, către oștirea ce se pierdea în depărtări, și către Igor cel iubit.

Pe urmă, cneaghina și-a pus palmele albe peste ochi. A izbucnit în hohote. Atît de furtunos plîngea, că jupînițele adunate în jurul ei n-au mai putut s-o domolească.

Abia au dus-o în iatac. Nu se-ndura să se coboare din turla de unde-l privise pe soțul ei plecînd la luptă.

— Nu te mîhni atît, domniță, glăsuiau jupînițele. Cînd a mai fost vreodată cneazul Igor învins în luptă ? Dușmanii, cît îl vor vedea, o să se simtă săgetați de-o spaimă fără de pereche. Și or

să fugă de la Don. Vino-ţi în fire, Iaroslavna. Soţul tău va sosi curînd şi noi îl vom primi cu flori.

— Sînt prea puţini oştenii noştri, suspina tristă Iaroslavna. Nicicînd nu m-am temut ca astăzi de sorţii unei bătălii. Iată, nu s-a-mplinit nici anul de cînd sînt cneaghină-n Seversk, şi inima îmi este arsă de-o presimţire-ntunecată pentru bărbatul meu iubit. Dea domnul să se-ntoarcă acasă curînd, biruitor şi teafăr, acel ce mi-e stăpîn şi soţ...

— Aşa va fi, n-ai nici o teamă, rîdea fratele cneaghinei, cneazul Galiţchi Iaroslavici, căruia Igor îi lăsase spre ocrotire şi spre pază cnezatul şi pe Iaroslavna, pe timpul cît dura războiul. Cneazul Galiţchi, spunînd asta, îşi mîngîia barba subţire, mătăsoasă, cu fire roşii-argintii, cum este coada de vulpoi. Dar pînă să se întoarcă Igor, să fim stăpîni, surioară dragă, să nu se simtă lipsa lui...

— Te rog să iei în mînă, singur, cnezatul, şi să-l cîrmuieşti, zicea cneaghina Iaroslavna. Pe mine mă doboară jalea. Simt c-am să plîng necontenit. Şi nu vreau să se vadă plînsu-mi, sau să se-audă prin cetate...

În sinea lui, cneazul Galiţchi se bucura că va rămîne singur stăpîn pe Novgorod, dar nu vroia ca Iaroslavna să vadă asta. De-aceea îi spunea :

— Faci bine, draga mea surioară, că nu te-amesteci la domnie. Astea sînt treburi bărbăteşti, obositoare pentru tine. Mai bine ai să stai închisă aci-n iatac, să plîngi de vrei, iar jupîniţele din juru-ţi să-ţi îngrijească sănătatea...

— Îţi mulţumesc, iubite frate, se alina puţin domniţa. Îmi eşti un frate credincios, în acest ceas de cumpănă pentru cnezatul de Seversk. Igor va şti să-ţi mulţumească atunci cînd se va-napoia...

Pe cînd schimbau aceste vorbe Galiţchi şi cu Iaroslavna, oastea lui Igor se-adîncea în stepele fără hotar.

Pas după pas ei se-apropiau de lupta cea încrîncenată.

Venise-n stepă primăvara, cu cerneri albe de lumină, cu păsărele cîntătoare şi cu covoare smălţuite de zeci şi zeci de mii de flori.

Văzduhul proaspăt şi curat purta în el miresmele mulţimilor de flori din stepă. Pîraiele curgeau în şopot peste tăpşanele-nverzite. Iar coifurile ascuţite, şi zalele zornăitoare, şi săbiile, şi scuturile luceau sub razele aurii.

Oamenii încă mai cîntau...

Oştirii de la Novgorod i se alăturaseră întîi o ceată din Putivl, şi apoi alta de la Rîlsk. Ceata din Rîlsk avea în frunte pe Sviatoslav, un tînăr cneaz. Acesta îi era nepot cneazului de la Novgorod. De asemeni, li s-au adăugat cîteva pîlcuri de coui, trimişi de alt cneaz, Iaroslav, ce cîrmuia la Cernigov.

Şi-au mers, au mers, precum se spune, pînă cînd a ajuns oştirea pe ţărmurile Doneţului.

Cerul fusese pîn-atuncea senin ca fruntea fără gînduri, ca apa fără vălurele, ca inima unui copil. Iar soarele sclipea pe boltă, zvîrlindu-şi razele lui calde peste vitejii oşteni ruşi.

Tocmai se pregăteau să treacă, printr-un vad, rîul zgomotos, cînd pe neaşteptate cerul a prins să se întunece. Soarele s-a făcut verzui. A început să pîlpîie ca un tăciune învelit în vatră de un gospodar. S-a micşorat apoi mereu. S-a schimbat într-o seceră, care-şi avea tăişu-ntors către oştirile lui Igor [14].

— Ce se petrece sus în cer ? glăsuiau unii dintre ei. Nu cumva este un semn rău ?

— S-a stins lumina soarelui ! se minuna şi Vladimir. Deodată am rămas în beznă.

— Semn rău !... Semn rău ! E semn de moarte... zicea un preot lîngă Igor. Poate e chiar sfîrşitul lumii. Săriţi mai bine de pe cai şi pocăiţi-vă în tină. Să nu ne pedepsească domnul...

Şi tot atunci se mai iscase şi un vifor. Din cuiburi, sutele de păsări, smulse de vînt şi spulberate, zburau bezmetice, ţipînd. Unele lunecau pe ape, plutind ca nişte frunze moarte, iar altele cădeau în stoluri printre oştenii cneazului. Lupii şi urşii, din păduri, cu ochii arzători, ţîşneau spre ţărmul rîului, urlînd. Caii se-nspăimîntau de ei, şi, nechezînd, săreau sălbatici, trîntind pe unii călăreţi.

Spaima lor nu a fost prea mică. Cîţiva au şi-nceput să-l roage pe cneazul Igor să se-ntoarcă. Alţii credeau că vrăjitorii din taberele poloveţe au făcut poate farmece, ca duhurile-ntunecate să le stea piedică în drum sau chiar să le urzească moartea.

Oastea se clătina la ţărm din îndîrjita ei pornire. Dar Igor, călărind în trap prin faţa oştilor ruseşti, a început să le rostească :

— Fraţilor ruşi, vă spun curat, doresc să beau apă din Don ! Ce ? Voi nu ştiţi că lîngă Don îşi au sălaşuri poloveţii ? Nu v-amintiţi cînd vă ardeau casele-n stepă ? Aţi uitat ? Atunci poate că aţi văzut copii străpunşi de suliţe. Sau aţi văzut fecioarele tîrîte-n ştreanguri, pîngărite. Satele noastre au fost călcate şi arse pînă-n temelii. Iar ţestele bătrînilor au fost zdrobite sub copite. Şi voi mai şovăiţi la ţărm ? Mai este numai o postaţă pînă la cellalt rîu, Oscolul. Acolo ne vom întîlni cu cetele lui Vsevolod, fratele meu, pornite din cetatea Kursk. Vitejii lui au fost născuţi în sunete de trîmbiţă, şi alăptaţi au fost de mame numai din vîrf de suliţă. Ei sar ca lupii pe duşmani şi-i aduc cneazului lor slavă. Sînteţi voi mai prejos ca ei ?

Ochii lui Igor îi ţintea pe toţi oştenii, ca un fulger. Şi ei au răspuns într-un glas :

— Nici noi nu sîntem mai prejos ! Se va vedea cînd vom lupta...

— Așa vă vreau, voinicii mei, le spunea iarăși cneazul Igor. De la Oscol mai e puțin și, iată,-o să se-arate Donul, cu malurile-i înverzite. Eu, unul, vă mărturisesc că n-am să iau în seamă cerul. Mă-ncred în voi, și vreau să sorb, din coiful lucitor, de aur, apă din Donul liniștit. De nu voi bea, mai bine pier tăiat de săbii polovețe. Cîți iubesc Rusia să vină !

Și, strunind calul, cneazul Igor a tăiat apele de-a dreptul, fără să mai privească-n urmă.

După el au pornit în trap Vladimir și cu Sviatoslav.

Furtuna încă nu trecuse. Soarele tot nu se ivise întreg pe cerul Rusiei, dar oastea s-a pornit să strige, acoperind sub mii de glasuri vîntul și urletele aspre ale dihăniilor din codri și țipetele păsărilor.

— Venim și noi în urma ta !...

Și l-au urmat pe cneazul Igor, prin clocotul Donețului.

Lîngă Oscol, au poposit vreo două zile ca să-l aștepte pe Vsevolod, cneazul de Trubcevsk, cu ceata de viteji kurskani.

Erau acuma laolaltă Igor și Vsevolod, fîrtații, și cei doi tineri, Sviatoslav și Vladimir, fiul lui Igor.

În toți avea nădejde Igor, dar cel mai mult în Vsevolod, cneazul cel aprig ca un zimbru, de care se temeau toți hanii poloveților [15].

Tuspatru cnejiii au mers-nainte, pînă la rîul Salnița, ce-și poartă apele curate printre mesteceni albicioși.

Aici s-au întîlnit cu pîlcul de cercetași trimiși de Igor să afle unde-s polovețiii.

— Măria-ta ! i-au spus lui Igor oștenii cercetași, îndată ce l-au văzut între mesteceni. Ceata de poloveți se află pe țărmurile Siurlei, alt rîuleț, nu prea departe. Sînt mulți cum este iarba-n stepă. Au arme, arme, cu duiumul. Noi ne-am ascuns în buruiene și am privit înmărmuriți cum ceasuri lungi se perindau, călări, pe malul Siurlei. Cetele lor sălbatice treceau urlînd ca lupii iarna. Poate-i mai bine pentru toți să ne-ndreptăm acum spre vetre și să ne-ntoarcem altădată. Pe țărmul Siurliei pîndește moartea cu colții ei rînjiți către oștirile lui Igor. Atît am vrea noi să-ți vestim...

Aflînd aceste știri aduse de cercetași, couii s-au înspăimîntat. Au început să murmure :

— Noi nu vrem să ne pierdem viața. De sînt atît de mulți dușmani, ne vom înapoia la vetre. Nu vrem să ne primejduim [16].

Dar Igor s-a urcat cu calul pe o movilă înverzită, de unde stăpînea cu ochii toată oștirea, și a spus :

— Ne-au adus vestea cercetașii că polovețiii-și plimbă caii de
 cum treci Siurlia micuță și te îndrepți spre Caiala [17], și către Donul

liniştit. Unii au fost străpunşi de spaimă, aflînd că-s polovețiii ca frunza. Aceştia nu iubesc Rusia. Nu vor să moară pentru ea. Noi, ceştilalţi, nu cumpănim de se plăteşte libertatea cu viaţa noastră. Nu-i aşa ?

Era, se spune, tot spre seară. Umbrele îi învăluiau, şi nimeni nu ştia că moartea, cu aripile ei cernite, le da tîrcoale multora.

— Ba e aşa, au spus oştenii, din nou însufleţiţi de Igor, şi toţi couii şi-au lăsat fruntea în pămînt.

— Noi mergem, Igor, mai departe. Haide să trecem Salniţa, au glăsuit oştenii ruşi.

— De vreme ce-am plecat cu voi, au spus couii, vă-nsoţim. În glasurile lor era însă un necaz stăpînit.

Igor şi-a scos liniştit coiful, şi-a şters sudoarea cu-o năframă dată de mîndra Iaroslavna.

A făcut semn după aceea spre oastea lui, să treacă rîul.

Au mers apoi întreaga noapte.

Au mers şi dimineaţa toată. Şi spre amiază au ajuns la apa mică a Siurliei [18]. Iar dincolo erau duşmanii, călări pe cai, încrîncenaţi, cu arcurile gata-ntinse.

Igor a ridicat o mînă, şi cel dintîi s-a repezit, prin apă, către poloveţi.

Sîngele a-nceput să curgă ca vinul roşu la ospăţ.

Loviţi, hainii poloveţi au lăsat totul şi-au fugit. Au lăsat care, arme, haine, chiar şi merindele de drum.

Oştenii cneazului au luat atîta pradă de la ei, încît nu încăpeau în care grămezile strălucitoare de aur roşu şi argint, de săbii, scuturi, suliţe, zale de fier, şi chingi, şi şei, şi alte multe scumpătăţi.

Cei doi hani poloveţi, pe nume Conceac şi Gza, fugeau călări. Fugeau de nu li se vedea nici urma, ca nişte iepuri încolţiţi de vînători şi de ogari.

— Văzut-aţi, fraţilor ? spunea în bătălie cneazul Igor. A început cu voie bună ospăţul luptei cel dorit...

— A început, cneazule Igor, strigau oştenii mulţumiţi. Şi-aşa va fi pîn-la sfîrşit, cu toate semnele din cer.

Un pîlc de călăreţi, în frunte cu tînărul cneaz Sviatoslav, îi urmărea pe cei învinşi.

Cînd s-au întors urmăritorii, era tîrziu, tîrziu de tot. În stepă se făcuse noapte. Dar licuricii scînteiau, ca picături rupte din cer, din înălţimea stelelor.

Igor a spus către ai săi :

— Nu-i bine să mînem în cîmp, în nişte locuri cunoscute doar de viclenii poloveţi. Hanii au fost învinşi de noi, şi urmăriţi de Sviatoslav ; însă în zori se vor întoarce, după mirosul sîngelui. Sînt ca şacalii, îi cunosc. Aici sîntem lîngă Caiala. Ar fi bine să

ne întoarcem și să ne odihnim tihniți, în timpul nopții, undeva, pe lîngă rîul Salnița. Cînd vor veni, nu vor găsi decît hoituri de poloveți. Atunci ne repezim din nou. Ce ziceți ? Ce zici, Sviatoslav ?

Tînărul cneaz era trudit. Caii abia se mai tîrau.

— Duceți-vă, a răspuns el. Noi nu putem să vă-nsoțim. O să rămînem tot aici, și om vedea ce va mai fi...

— Asta nu este cu putință, a sărit însă Vsevolod. Rămînem, ori plecăm cu toții. Soarta, oricum ar fi să fie, e mai ușor cînd o-mparți cu cei pe care îi iubești.

— Așa e, s-a-nvoit și Igor. Vom face tabăra aici. Știu c-or să fie ceasuri grele, dar nu ne temem, orice-o fi...

Și-ndată s-au întins pe cîmp corturi de pînză pentru cneji.

Iar oastea s-a culcat pe iarbă, sub pîlpîirea stelelor.

Cei mai mulți se uitau spre cer, dar gîndurile le fugeau la soațe dragi și la copii. Curînd îi vor învinge-n luptă pe poloveți și vor sosi biruitori în Novgorod, Kursk sau Putivl. Mulțimea-i va împodobi cu cununi verzi și flori de cîmp. Și ei vor glăsui voioși celor care-i vor întreba cîte greutăți au îndurat pîn-au învins pe poloveți.

Astfel visau vitejii ruși, privind lucirea stelelor, și nici nu le trecea prin gînd că-n acel ceas, ca niște vulpi, dușmanii lunecau prin stepă, învăluindu-i nesimțit.

Rușii, cîți nu dormeau, cîntau...

Cîntau încă vitejii ruși.

Iar polovețiii, furișați, încercuiau tot acel cîmp.

Zorii s-au revărsat în stepă, însîngerați și mohorîți.

Nori negri și bolovănoși erau purtați de-un vînt hain. Iar printre nori țîșneau ades fulgere verzi și tunete.

— Hei, o să plouă, cum se vede, spuneau unii dintre oșteni.

— Da, o să plouă cu săgeți, răspundea zimbrul Vsevolod.

Și iată că, pe neașteptate, oastea de poloveți s-avîntă asupra cetelor rusești, ca niște lupi flămînzi pe-o stînă. Iar vînturile suflă, suflă, purtînd săgețile dușmane spre Igor, Vsevolod și-ai lor. Pămîntul duduie năprasnic de tropotul copitelor. Apele se-nroșesc și curg cu spume către marea largă. Pulberea învelește oastea într-o mantie galbenă. Gîtlejurile-s înecate. Sudoarea curge purpurie. Și zalele parcă-s aprinse ; iar săbiile par făclii.

Cel mai viteaz s-arată Igor. Dușmanii cad în jurul său cum cade pleava cenușie în toiul secerișului. Și lîngă el luptă, zdrobind țeste dușmane, Vsevolod. Oriunde se ivesc ei doi, sau Vladimir, sau Sviatoslav, dușmanii fug care-ncotro, sau cad mormane la pămînt.

Au uitat cnejii de belșug, de casele împodobite și de soții. Nu
 se gîndesc decît la luptă. Acum, joacă în hora morții. Igor

călăuzeşte hora. Aşa se scurge toată ziua. Şi noaptea trece-nsîngerată. Trece apoi încă o zi ; după aceea încă una...

S-au mai văzut pe lume lupte, dar cruntă cum este aceasta nu s-a văzut încă vreodată. Caii au sîngele la glezne.

Norii, care se buluciseră în zorii zilei peste cîmp, fuseseră purtaţi de vînturi şi risipiţi în patru zări. Şi soarele de primăvară ardea ca-n miezul lui cuptor.

Ruşii, purtaţi de bătălie, se depărtaseră.

Lipsiţi de apă, însetau. Şi arcurile se uscau de seceta-nspăimîntătoare. Nu mai puteau să le întindă.

Ar fi vroit să se apropie de rîu, să-şi moaie mîinile sau capetele-nfierbîntate de coifurile de oţel. Erau însă încercuiţi, şi polovetii nu-i lăsau să se apropie cît de cît de unduirea apelor.

Dar chiar aşa flămînzi, şi arşi, şi însetaţi, ar fi luptat zile şi nopţi, fără oprire, vitejii ruşi, de nu dădeau-napoi couii.

Ei nu puteau uita că Igor îi biciuise cu cuvîntul pe ţărmurile Salniţei, învinuindu-i că-s fricoşi. Luptaseră fără avînt, şi cum dăduseră de greu, fugiseră care-ncotro.

Mii, mii şi mii de poloveţi se aruncau mereu în luptă.

Igor părea un leu rănit.

În jurul său zburau în cerc sute de capete duşmane, ca nucile toamna, din pom, cînd bate nucul gospodarul.

Leşuri se adunau grămezi.

Numai că alte mii săreau, şi alte mii, asupra lui. Şi-ntr-un sfîrşit, viteazul Igor căzu în tină, biruit.

În locul brîului de cneaz a fost cuprins în ştreanguri negre şi cetluit ca orice rob.

Vladimir cel frumos şi tînăr, şi Sviatoslav, la rîndul lor, căzură învinşi de poloveţi.

Tîrîţi erau acuma cnejii pe drumul greu al robilor.

S-au bătut mult vitejii ruşi. Au trecut zile trei la număr de cînd luptau neîncetat.

Dar astăzi toţi s-au despărţit... Cei mai mulţi au pornit ca umbre către ţinutul morţilor. Ceilalţi, puţini, cîţi mai trăiau, cu zimbrul Vsevolod în frunte, deşi ştiau că vor cădea şi ei curînd, curînd de tot, mai purtau armele în mîini şi încercau să ţină piept mulţimilor de poloveţi.

Din săbii mai aveau doar cioturi. Pierdute erau scuturile. Şi lănci nu mai ţineau în mîini. Pe capete coifuri n-aveau.

Iar poloveţii îi loveau neîncetat, neîncetat, cu suliţe şi cu săgeţi.

Într-un tîrziu au fost zdrobiţi. Au fost legaţi şi Vsevolod, şi alţi vreo cincisprezece ruşi. Au fost tîrîţi, la rîndu-le, în lanţuri către miazăzi.

Ospăţul nunţii sîngeroase a încetat. S-au îmbătat toţi oaspeţii. Nu mai răsună cîntece. Au tăcut toţi vitejii ruşi !... [19]

Din toţi pe care îi privise, din turlă, mîndra Iaroslavna, în ziua cînd plecau la luptă, mai trăiau doar cîţiva viteji. Iar Igor, cel ce zădărîse întregul rău, prin dezunire, Igor ce visa gloria doar pentru Novgorod-Seversk, se prăvălise din mărire, din cinstea lui de domn şi cneaz. Şaua de aur şi-o schimbase în şaua neagră o robiei.

— Mai bine vreau să vă dau viaţa, decît să mă luaţi rob, striga. Amară... mult... prea mult amară îmi este vina, hohotea. O, fraţii mei iubiţi de luptă, cum v-am mînat eu către moarte. Cît rău v-am căşunat eu vouă, iubiţii mei oşteni viteji.

Şi încerca să-şi sfarme fruntea cu lanţurile de la mîini.

Nu vă mai spun ce-a fost în ţară, cînd s-a aflat că toată oastea pierdută era pentru veci.

Femeile plîngeau cernite pe la răscruci şi glăsuiau :

— Unde sînt dragii noştri ? Unde ? Au adormit pe totdeauna în nişte locuri depărtate, pe lîngă repedea Caiala. Oasele lor au fost călcate de caii poloveţilor. De astăzi cine să-i mai vadă, decît în vise, uneori, însîngeraţi şi mohorîţi ?

Gemeau oraşele de spaimă.

Obida năpădise ţara din Novgorod pînă la Don. Iar poloveţii pătrundeau călări, cu suliţele-n mîini. Jefuiau sate şi cetăţi, răpeau fecioare şi copii. Şi ce nu luau ardeau în foc.

Păleau şi florile pe cîmpuri, iarba se vestejea şi ea, copacii îşi plecau de jale frunţile pînă la pămînt.

Nădăjduise cneazul Igor ca Novgorodul să întreacă prin strălucire vechiul Kiev. Vroise să fie cîntat în cîntece de toţi boianii. Şi se luptase cu duşmanul, avînd numai o oaste mică şi cîţiva prieteni credincioşi.

Crezuse Igor că-i de-ajuns să fii voinic şi să n-ai teamă, ca să-i învingi pe cei vicleni. Uitase ce spunea poporul, că nu e soartă mai amară decît a celui ce rămîne singur la ceas de cumpănă.

Singur era acuma, singur, legat în lanţuri, obidit. Oastea sa de viteji fusese zdrobită toată pe un cîmp, între Caiala, Siurlia şi Donul veşnic liniştit.

Fiarele din păduri veneau să lingă sîngele vărsat din rănile încă deschise, sîngele vitejesc al celor jertfiţi pentru pămîntul rus.

Corbii se grămădeau pe cîmpuri şi ciuguleau cu lăcomie ochii şi buzele-mpietrite, şi trupurile ce păstrau sub ele încă armele.

O ! Cum gemea-n robie Igor ! Cum mai gemea... Ştia prea bine că hainii jefuiau prin ţară. Oastea lor năvălea turbată, în mîini cu torţele aprinse.

 O ! Cum gemea-n robie Igor, şi Rusia ardea în flăcări.

Hanul Gza călărea în goană, cu cetele, către Putivl, şi Conceac, spre Pereiaslavl şi Rimov [20].

Amar era pe ţara rusă !

Nimeni, nimeni nu mai cînta...

Marele cneaz de Kiev, Sviatoslav, înţeleptul, n-aflase încă vestea înfrîngerii lui Igor.

Cneazul era bătrîn, cu barba argintie, lungă pînă la brîu. Deşi atît de-n vîrstă, sta tot ne-ncovoiat pe jilţul său de aur, din luminatul Kiev. Polovețţii-i ziceau Sviatoslav cel cumplit. Numai cît auzeau numele cneazului, şi îi treceau răcori.

Cu o vară-nainte el făcuse prăpăd în oastea polovețţă.

Trecuse atunci cneazul, vajnic, peste cîmpii. Tulburase din mers rîuri şi lacuri line, cu colbul ridicat de caii săi în tropot. Iară pe hanul Cobiac, cel crîncen cum e fiara, îl smulsese din cort, ca viforul ce poartă zăpada peste cîmp.

Astfel de om era bătrînul Sviatoslav, vărul cneazului Igor, acel ce-i îndemna pe cnejii din Rusia să se lege-n mănunchi. El trimisese soli lui Igor şi-l chemase să-l însoţească-n luptă. Şi Igor îi gonise pe solii de la Kiev, plin de înfumurare. Plecase la război cu oastea lui puţină, cu fratele, cu fiul şi cu nepotul lui.

Sviatoslav se mîhnise. Totuşi, în gîndul său îi dorise izbîndă vărului din Seversk.

Adesea se-ntreba : „Ce-o fi cu cneazul Igor ? Ce s-a-ntîmplat cu oastea-i ? Oare or izbuti să-nfrîngă pe duşmani ?"

Fusese o zi tristă cu cer înnourat. Noaptea, bătrînul cneaz se zbuciumase mult în patul său de aur. În zori, cînd se trezise, chemase împrejuru-i curtenii, căpitanii, şi le grăise astfel :

— Fraţii mei, ascultaţi ! În noaptea ce-a trecut, eu am visat un vis care m-a tulburat. Am să vi-l spun şi vouă. Se făcea că fusesem învelit într-un giulgiu, de parcă eram mort. Cineva îmi dăduse să beau vin mestecat cu venin şi cu fiere. Pe pieptul meu, duşmanii zvîrleau mărgăritare din nişte tolbe mari. Acesta-i semn de lacrimi. Palatu-mi daurit era lipsit de grinzi. Şi corbii croncăneau sus, pe acoperiş. Ce ziceţi voi de vis ? Mă tot gîndesc la Igor. Nu cumva a căzut ? [21]

S-au plecat toţi curtenii în faţa cneazului, s-au plecat căpitanii cu ochii la pămînt, şi i-au răspuns aşa :

— Măria-ta, ne iartă că îţi aducem ştire primită astă-noapte. Pe capetele noastre s-a prăvălit amarul. Şoimilor ce-au zburat să bea apă din Don li s-au frînt aripile, duşmanii le-au tăiat. Iar ei sînt ferecaţi în lanţuri polovețe.

Înmărmurit a stat bătrînul, aflînd vestea. Fusese el lovit, în zeci de bătălii, de duşmani sîngeroşi. Dar astfel de durere nu în-

cercase încă. „Cum ? Igor a căzut ? Nu este cu putinţă. Şi zimbrul Vsevolod ? Şi Vladimir cel tînăr, şi nepotul lui Igor, Sviatovlav, cneazul de Rîlsk ?... Oastea lor a pierit ?"

Şi-a dus mîna la frunte, revăzîndu-i în minte, falnici, nebiruiţi. Nu îi venea să creadă.

S-a ridicat pe urmă bătrînul Sviatoslav, marele cneaz de Kiev. S-a ridicat din jilţ şi-a rostit un cuvînt ce nu se uită-n veci. De aur i-a fost vorba, şi udată cu lacrimi.

— Fiii mei, a zis el, Igor şi Vsevolod, v-aţi grăbit să plecaţi în stepa poloveţă, ca să vă aflaţi slavă. Numai că fără slavă şi fără biruinţă aţi înfruntat duşmanul...

Aşa grăia bătrînul, cătînd spre zarea depărtată, unde zăceau în lanţuri Igor şi Vsevolod. Aşa grăia, cu jale, marele cneaz de Kiev, bătrîn, însă puternic ca un stejar de veacuri.

Curtenii, căpitanii de oaste, slujitorii, toţi cîţi erau de faţă nici nu mai răsuflau.

Tăceau şi ascultau cele ce rostea cneazul. Doar ochii lor priveau spre cneaz şi lăcrămau, căci adevăr spunea bătrînul Sviatoslav.

— Va trebui să luăm iar armele în mîini. Să uităm oboseala, şi haina bătrîneţii s-o azvîrlim în lături. Să fim cum este şoimul ce-n pragul primăverii îşi schimbă penele, şi-ntinerit goneşte pe orice zburătoare de lîngă cuibul lui. Păcat că nu sînt cnejii adunaţi laolaltă... Dar nu e prea tîrziu !...

Glasul bătrînului crescuse ca un tunet.

— Uniţi-vă ! spunea. Să se oprească drumul duşmanilor Rusiei, cu suliţi ascuţite. Lăsaţi zavistiile ! Puneţi-vă piciorul în scăriţă de aur ! Săltaţi pe cai cu toţii, şi să ieşim la luptă, stavilă neclintită, zid de nebiruit ! Să pornim şi pe Don cu luntrile, la vale. Să izgonim duşmanul ! Să-l înecăm în Mare ! Să răzbunăm pămîntul pe care ne-am născut, şi anii de obidă, şi rănile lui Igor ! Să ne unim cu toţii ! Aşa vom birui...

Şi cît era de mare, întreg poporul rus a fost cutremurat de cuvîntul de aur, cuvînt stropit cu lacrimi de cneazul cel bătrîn şi înţelept din Kiev.

Cei doi hani, Gza şi Conceac, au fost înfricoşaţi, aflînd că va să vie oastea lui Sviatoslav.

Şi, fiind cuprinşi de teamă, n-a trecut multă vreme şi hanii s-au pornit spre marea cea verzuie, cu cete răzleţite, făcînd în cale jafuri, lăsînd pămîntul ars.

Să lăsăm însă vechea cetate Kiev, pe Sviatoslav, curtenii şi căpitanii lui să îşi urmeze lupta, iar noi să ne întoarcem în cetatea Putivl.

Acolo se dusese, sub ziduri întărite, cneaghina Iaroslavna, cum poruncise Igor în ceasul cînd pleca. Şi sta sub ocrotirea fratelui său, Galiţchi.

Unul dintre oştenii lui Igor izbutise să scape de robie. El se-ntorsese acasă şi povestise totul.

Cneaghina rămăsese dintîi ca înlemnită, aflînd grozava veste adusă de oştean [22].

În primele clipite nici n-a putut să plîngă. Scosese doar un geamăt, ca o ciută rănită. Simţise c-o să cadă. Şi-abia de se tîrîse pînă-n iatacul său.

Aici se prăbuşise fără de cunoştinţă.

Zile şi nopţi, domniţa plutise ca o frunză pe aripile vieţii. Viaţa i se păstrase doar într-un fir subţire.

N-avea în vremea asta decît un gînd : pe Igor. N-avea decît o vorbă. O rostea zi şi noapte. Şi vorba era — Igor.

Chipul i se topea sub lacrimi şi arşiţe. Slăbea necontenit. Era pe pragul morţii.

Şi totuşi, cneaghina nu se lăsa învinsă.

Deşi era atît de tînără, firavă, ea se lupta cu moartea. Dragostea ei curată pentru soţul plecat, inima ei fierbinte o ajutau să lupte şi să biruie boala.

— Igor trebuie să scape ! murmura în răstimpul cînd îşi venea în fire.

— N-ai grijă, Iaroslavna, ziceau, înlăcrămate, jupîniţele toate. Sviatoslav de la Kiev a pornit cu oştirea. Se dau lupte în stepă. Cnejii acuma văd greşeala săvîrşită. Poate se vor uni, şi Igor o să scape din ghearele robiei. Va veni lîngă tine...

Iaroslavna zîmbea atunci visului drag de a-l vedea pe Igor întors în părintescul său Novgorod-Seversk.

Atîta doar că-n vremea cît ea zăcea bolnavă, luptîndu-se cu moartea, fratele ei, Galiţchi îşi făcea alte planuri :

„Igor e în robie. Vladimir, Sviatoslav şi Vsevolod la fel. Dacă nu se întorc, poate că moştenirea îmi e sortită mie. De ce să nu culeg roadele astea coapte, ce-mi cad singure-n poală ?, Şi, pînă una, alta, aş vrea să mai petrec !..."

Şi-n loc să pregătească lupta de apărare a cetăţii Putivl, Galiţchi a-nceput să stea la zaiafete.

Uitase şi de Igor, de sora sa bolnavă, de văduve, orfani, uitase de duşmanii care, lovind Rusia, se-ndreptau spre Putivl, cu foc şi sabie.

Ca să petreacă-n voie, a-nlăturat întîi pe curtenii lui Igor şi ai lui Vladimir. A chemat lîngă sine pe nişte dezmăţaţi, pe nişte pierde-vară şi fără căpătîi, şi chiar cîţiva fugari din oştile lui Igor.

A pus să se dea cep butoaielor cu vinuri. A adus măscărici. Şi-a poruncit să vină cea mai frumoasă fată ce locuia-n cnezat, să petreacă-mpreună.

Fata n-a vrut să vină. Şi-atunci cneazul Galiţchi a poruncit să fie adusă cu de-a sila. Răpită-n toiul nopţii, fata a fost tîrîtă la palat, unde cneazul tocmai benchetuia.

— Fie-ţi milă, Galiţchi, se ruga biata fată, plîngînd cu hohote. Sînt numai o copilă. Tatăl meu a pierit în luptă lîngă Igor şi lîngă Vladimir. De ce mă înjoseşti ?...

Ştirea că noul cneaz a răpit o copilă a prins însă s-alerge. Întîi a fost o şoaptă care-a trecut furiş, pe la uşi şi ferestre. Apoi s-a făcut zvon... pînă ce-au aflat toţi cîţi locuiau acolo, în cetatea Putivl.

Dintre bărbaţi, acasă erau mai mult bătrînii. Ceilalţi pieriseră lîngă rîul Caiala.

Erau însă-n cetate toate femeile. Ele s-au adunat pe uliţe, strigînd. Şi, grămădindu-se, s-au îndreptat buluc către palatul unde se desfăta Galiţchi.

Oştenii ce stăteau de strajă n-au dat voie cetelor de femei să intre înăuntru. Dar ele au ţipat de jos, către ferestre :

— Galiţchi, e destul ! Ajunge cu dezmăţul ! Noi sîntem văduve. Igor şi Vladimir sînt robi la poloveţi. Şi tu bencheţuieşti ? Dă-ne înapoi fecioara pe care ne-ai răpit-o ! Altminteri vei plăti...

Făceau atîta larmă, încît cneazul Galiţchi şi-a întrebat curtenii :

— Ce spun femeile ?

— Spun să le dai copila, altminteri vei plăti... Dar sînt vorbe de clacă şi de femei nebune. Nici nu le lua în seamă... a glăsuit un tînăr din ceata lui Galiţchi.

— Trimiteţi doi oşteni, a rîs cneazul Galiţchi, să le lovească bine cu bicele-mpletite şi să le ia la goană. Să nu le mai aud.

— Aşa te vrem, Galiţchi ! glăsuiau dezmăţaţii. Doar nu te-nfricoşezi de cîteva femei. Tu ai să fii stăpîn pe Novgorod-Seversk. Trăiască noul cneaz !...

Şi-au deşertat cu toţii cupele mari cu vin.

Copila se ruga în genunchi de Galiţchi :

— Nu mă mai înjosiţi, tatăl meu a pierit în luptă, lîngă Igor. Corbii l-au ciugulit. Mama îl mai jeleşte. Inima mi-e cernită... cneazule, te îndură...

Galiţchi n-o lua-n seamă. Nimeni n-o asculta. Rîdeau cu toţii-n hohot de lacrimile ei.

Cînd..., pe neaşteptate o uşă s-a deschis, cu zgomot, într-o
 parte. Un curtean şi-a-ndreptat privirea către uşă, şi n-a mai scos

o vorbă. Doar cu o mînă-ntinsă arăta lui Galiţchi uşa ce se afla chiar în spatele lui.

Ceilalţi s-au înturnat, să privească şi ei.

Galiţchi, de asemeni... şi a rămas trăsnit. În uşă se afla cneaghina Iaroslavna...

Domniţa era trasă şi albă la obraz. Curteanul o ţinea sprijinită de braţ.

Femeile cetăţii, văzînd că nu se-ndură Galiţchi să le dea copila înapoi, urcaseră grămadă în încăperea unde se afla Iaroslavna.

Domniţa nu avea străjeri la uşa ei. Nu se păzea de nimeni. Era blîndă şi bună. Oamenii o iubeau.

Şi-i spuseseră totul femeile, domniţei. Întîi, cîte făcea Galiţchi prin cetate : petreceri fără seamăn şi multe nedreptăţi. Apoi, cum poruncise să fie luată fata şi adusă la palat. Ba, după toate astea, îi arătaseră ce se vorbea-n Putivl, cum Galiţchi rîvneşte să-i ia scaunul lui Igor.

Deşi încă bolnavă, cneaghina se grăbise spre sala de ospeţe, chemînd în urma ei o ceată de oşteni şi un curtean destoinic.

Intrînd în încăpere, Iaroslavna spusese fratelui său aşa :

— Nemernic eşti, Galiţchi ! Dă-i drumul bietei fete !

Fata se ridicase cu pletele roşcate revărsate pe umeri, fugind lîngă domniţă.

La semnul cneaghinei, mănunchiul de oşteni a şi pătruns în sală.

Aceşti oşteni erau dintre cei credincioşi cneaghinei Iaroslavna.

Cu suliţele-ntinse ei au încercuit ceata de dezmăţaţi.

— Ce faci ? ţipa Galiţchi cu limba-mpleticită.

— În timp ce unii pier sau suferă amarnic, tu te-mbuibi, petrecînd. Şi-ai vrea să te-nscăunezi în cnezatul lui Igor. Dă-mi sabia, Galiţchi !

Tremurînd ca un laş, el şi-a întins sabia.

— Luaţi-l sub pază bună ! Duceţi-l la hotare,. şi-acolo daţi-i drumul să plece unde-o vrea, a mai zis Iaroslavna. De azi nu mai mi-e frate. Pe ceilalţi îi vîrîţi în beciuri, să-i găsească Igor, cînd s-o întoarce, şi să-i judece el.

Din sala de ospeţe mesele au fost luate, vinul a fost vărsat înapoi în butoaie. Bucatele au fost strînse şi duse în cămări.

Cneaghina a cerut o sabie de aur şi s-a urcat în jilţ. Era mai palidă decît un mort.

— Pînă se-ntoarce Igor, îi voi ţine eu locul, a spus ea cu glas stins.

Îşi strîngea pumnii mici, să se păstreze tare, să nu se prăbuşească de pe jilţul de lemn.

— Cine ţine la Igor să vină lîngă mine ! a mai grăit din nou. Să apărăm Putivl !...[23]

Oștenii de credință, cei ce țineau la Igor, s-au grămădit voioși în jurul cneaghinei.

Pe cînd se petreceau aceste întîmplări, au venit la Putivl doi vestitori călări. Aduceau știri de spaimă. S-apropiau mulți poloveți de cetatea Putivl.

Mulțimea adunată în jurul cneaghinei a glăsuit atunci :

— Să vie !... Nu ne temem ! Zidurile sînt tari. Avem porți strașnice și metereze bune. Avem încă bucate, și arme sînt de-ajuns. Cneaghino, vom lupta... Nu te uita că sîntem mai mult bătrîni, femei și copii, în cetate. Dă numai o poruncă. Să ni se-ncredințeze armele ce-s lăsate de Igor, pentru ca să le-avem la vreme de nevoie, și sîntem gata toți să ne urcăm pe ziduri și să ne apărăm...

— Să se dea armele ! rosti cneaghina.

Și sute de voci s-au auzit :

— Trăiască Iaroslavna !

Și-ndată s-au deschis ușile la cămări, și s-au scos armele.

S-au strîns toți cete, cete, bătrîni, femei, copii, și s-au urcat pe ziduri.

S-au pregătit, de-asemeni, ulei înfierbîntat, și apă clocotită, și bolovani, și lemne de azvîrlit în capul celor care doreau să intre în Putivl.

Întîia zi s-a scurs fără de tulburări. A doua zi, la fel, fără nici un necaz. Însă în cea de-a treia, s-a arătat în stepă un nour uriaș de praf.

Veneau călări dușmanii. În fruntea lor era chiar sîngerosul Gza. Hanul era călare pe-un armăsar ca neaua, cu șaua de argint și frîiele de aur.

Cine-l vedea pe Gza se și înspăimînta. Era crîncen, urît. Privea încrucișat, și gura-i era strîmbă, parcă rînjea mereu. La brîu avea un paloș puțin încovoiat, cu mînerul bătut în pietre prețioase și teaca de argint. Pe cap purta căciulă din blană de samur și avea un caftan țesut numai din fir.

Ajungînd cu urdia la poalele cetății, a-nceput să răcnească :

— Predați-vă, voi, oameni din cetatea Putivl ! Rusia e pierdută. Igor ne este sclav, și Vladimir la fel. Dacă nu vă predați astăzi de bunăvoie, mîine vă vom supune cu armele, și nimeni nu va scăpa cu viață. Așa, noi nu vă cerem decît fecioarele, copiii și avutul. Încolo vă iertăm. Deschideți porțile !

— Vino de le deschide, a răspuns un bătrîn cu barba colilie. Dorești copiii noștri, fecioarele și-avutul ? Noi o să-ți dăruim pietre și apă fiartă, săgeți și sulițe. Altceva ce mai vrei, han fără de obraz ?

Hanul s-a înnegrit la chip, plin de mînie, auzind vorbele bătrînului oştean. S-a ridicat în scări şi a ţipat la oaste.

— Loviţi şi luaţi chiar astăzi Putivl, şi vi-l dau trei zile pentru jaf. A patra zi îl ardem, şi plecăm înapoi.

Şi cetele lui Gza, urlînd ca nişte fiare, s-au repezit spre ziduri, cu funii împletite şi scăriţe de lemn.

Săgeţile zburau. Din praştii ţîşneau pietre. Apa ce mărginea cetatea era plină de duşmani poloveţi, care-notau spre ziduri.

Dar nici cei din cetate nu erau mai prejos. Unii înfierbîntau cazanele cu apă, alţii fierbeau uleiul, şi le turnau în capul celor ce încercau să se urce pe ziduri.

Copiii aduceau doniţele cu apă şi se-ngrijeau de foc sau puneau la-ndemînă săgeţi şi suliţe.

Crezuse hanul Gza că-n cetatea Putivl, de nu mai este Igor, nimeni nu stă de veghe, iar porţile-s deschise, poate intra cine pofteşte. Şi vedea, mîniat, că nu era aşa, deşi făgăduia cetelor sale jafuri, fecioare, pietre scumpe şi alte avuţii.

Ruşii au luptat cu sîrg ziua, pînă spre seară, şi au pierit puţini. Mai mulţi s-au dus vrăjmaşii în ţara morţilor, loviţi în cap cu pietre sau opăriţi cu apă şi ulei clocotit.

Noaptea a coborît albastră şi tăcută peste dîrzul Putivl, apărat de bărbaţi bătrîni şi de femei.

Totuşi, din depărtări s-auzea hanul Gza cum ţipa la oşteni şi îi ameninţa :

— De nu-mi veţi lua nici mîine cetatea, vreau să ştiţi c-am să vă pedepsesc, iară pe cei mai leneşi cred c-am să-i şi ucid... În schimb, pe cei mai vrednici îi voi scălda în aur şi mii de scumpătăţi...

A doua zi, în zori, lupta iar a-nceput, dar, ca şi-n prima zi, hainii poloveţi n-au izbutit să urce pe ziduri, în Putivl. A treia zi şi-a patra nimic nu s-a schimbat.

Gza se înverşuna să ia totuşi Putivl. I-a dat foc din trei locuri. Poloveţii săreau spre zidurile tari, şi tot mai mulţi piereau. Ruşii se apărau de ei, neînfricaţi. Apa ce-nconjura cetatea se umpluse de hoituri poloveţe, şi se făcuse pod.

Cneaghina Iaroslavna era mereu pe ziduri. Crescuse în puteri de cînd erau primejdii, şi parcă se-ntărea doar cînd gîndea că este datoare să ferească Putivul de duşmani, cît timp va lipsi Igor.

Urca pe metereze, şi-atunci chipul ei palid se rumenea puţin. Uneori înflorea pe buzele-i subţiri cîte-o urmă de zîmbet, văzînd cum ştiu să lupte, alături de bărbaţi, femeile cetăţii.

— Aşa să lupt şi eu ! îşi spunea Iaroslavna. Şi am să-nving ! Am să-l revăd pe Igor...

Ar fi totuşi să spunem că se împuţinau mereu săgeţile. Lemnele cam lipseau. Uleiul se sfîrşise. Bucatele nici ele nu mai erau destule.

I-aşteptau zile grele pe cei încercuiţi.

Dar iată, într-o zi s-a arătat în zare un mic vîrtej de praf. Şi din el s-a desprins, după ce a ajuns la oastea polovetă, un sol, un bărbat tînăr, înarmat pînă-n dinţi. Solul, descălecînd, s-a prăvălit în praf, sărutîndu-i caftanul hanului polovet, şi i-a rostit astfel:

— Mărite Gza, mă iartă că-ţi aduc veşti nu bune. Sviatoslav de la Kiev se îndreaptă spre noi cu oastea-i de viteji. S-au împărţit în cete. Unii plutesc pe Don cu luntrile de lemn. Iar alţii vin spre Rimov, călări, ca o furtună. Slăvitul nostru Conceac te-n-deamnă să te-ntorci, la Suroj, [24] de îndată. Şi el va părăsi Rimovul cucerit. Altminteri s-ar putea să ţi se taie drumul...

— Dar nu am luat Putivl! a răcnit Gza, izbind cu cizma în pămînt. Nicicînd nu vom putea să-i nimicim de tot pe ruşi. Bine că îi avem cel puţin robi pe Igor şi pe fîrtaţii lui. Rusia e slăbită, oricum, de lipsa lor. Să se ridice asediul, deşi ne vom întoarce curînd, iar la Putivl, ca să ne răzbunăm...

Şi cum a spus el asta, tobele au bătut. Cailor li s-au pus şeile pe spinare. Corturile au fost strînse, şi hanul, încruntat, cu mîna a făcut semnul să pornească urdiile la drum.

Oamenii din Putivl priveau, şi nu credeau. Nu le venea să creadă. Să plece-aşa, deodată? Nu e o viclenie? Dar au văzut prea bine cum toţi se depărtau, fără gînd să se-ntoarcă.

Au ieşit din cetate. S-au bucurat nespus. Scăpaseră de moarte.

Şi iată că din zare se iveşte alt sol. De astă dată rus.

Era un sol trimis de cneazul Sviatoslav. Şi acesta vestea celor de la Putivl că hanii poloveţi au făcut cale-ntoarsă, înfricoşaţi pesemne de oştile din Kiev.

Primejdiile s-au dus.

— În schimb se pregăteşte, mai spunea solul rus, o altă bătălie, ţintind sălaşurile unde se află robi Igor şi soţii săi. Cneaghina Iaroslavna să fie liniştită. Fără nici o-ndoială, nu va trece mult timp şi Igor va scăpa, se va întoarce acasă, în Novgorod-Seversk.

— Şi-acuma, dragii mei, a spus bătrînul cîntăreţ celor care-l înconjurau în poieniţă, e timpul să ne coborîm pe Don, către Suroj, unde se-nşiruiau, la vremea cînd are loc povestea noastră, sălaşurile poloveţe. Cei doi hani se-ntorseseră acolo, de teama oştilor din Kiev. Stăteau la pîndă; aşteptau să vadă ce se mai întîmplă.

Şi-ar trebui să amintesc că aveau hanii bogăţie, cît nu se poate-nchipui. Conceac avea şaizeci de corturi, şi Gza cincizeci, pline cu aur. Aveau veşminte de mătase, covoare scumpe, giuvae-

ruri, cai, boi, asini, cămile, turme de oi, cirezi de vite. Aveau şi robi nenumăraţi.

Şi Conceac mai avea şi-o fată, smeadă, cu ochii de tăciune, ce cînta ca o ciocîrlie în fiecare dimineaţă, vrăjindu-i inima lui aspră, încrîncenată-n bătălii.

Cam pe ascuns, unii spuneau că mama fetei nu fusese o polovţă, ci rusoaică.

O luase Conceac în robie dintr-un oraş, nu ştiu de unde. Şi, fiind atîta de frumoasă, vroise s-o ia de soţie nu numai Conceac, ci şi Gza.

Fiindcă nu se înţelegeau, cei doi hani s-au luptat trei zile. Învingătorul a fost Conceac. Şi el a luat-o de nevastă. Iar soaţa i-a născut o fată.

Hanul s-a-nveselit nespus cînd s-a născut copila asta. A poruncit în cinstea ei petreceri fără de pereche, cu danţ, cu muzică, întreceri între oştenii poloveţi, cu caii şi cu armele.

Atîta că-n puţină vreme mama copilei a murit.

Deasupra patului de aur, unde zăcea soţia-i moartă, Conceac a pus să se ridice un gorgan mare cît un munte. Iar în mormînt i-a aşternut tot ce-i era de trebuinţă pentru tărîmul celălalt. [25]

Pe nici o altă soaţă Conceac nu o-ndrăgise atît de mult.

Fata crescuse fără mamă, între femeile de casă şi roabele hanului Conceac. Era frumoasă ca o floare, subţire, dulce, mlădioasă.

Cu-o lună-n urmă, cînd o parte din oastea de poloveţi îi adusese la Suroj pe cnejii Igor, Vladimir, şi Vsevolod, şi Sviatoslav, fata abia-mplinise cincisprezece ani.

Deşi cnejii erau legaţi cu lanţuri — pentru că se zbăteau să scape şi să sară la poloveţi — mulţimea de femei şi fete se-nfricoşa privind la ei.

Igor şi Vsevolod erau ca nişte lei prinşi în capcană. Ochii lor fulgerau în jur. Iar Vladimir şi Sviatoslav, tineri de tot, nu încetau să-i blesteme pe poloveţi.

Cînd a trecut prin faţa ei şirul de ruşi căzuţi ca robi, copila hanului şedea cu alte fete deopotrivă pe un tăpşan şi se uitau.

Cîntaseră.

Azvîrleau flori asupra cetei de oşteni care îi aduceau pe ruşi.

Deodată, fata l-a zărit pe Vladimir, cneaz de Putivl.

Haina lui era ruptă toată. Fruntea-i era însîngerată. Picioarele îi şchiopătau, lovite de săgeţi şi săbii. O mînă-i spînzura de gît, legată cu o funie, iară cealaltă era strînsă în lanţul gros, care-l unea cu Sviatoslav, cneazul de Rilsk.

Vladimir, astfel închingat, se-asemăna cu-n șoim rănit, cu aripa însîngerată și legat zdravăn în lănțug.

— Tată, mai bine să murim, decît să fim purtați în lanțuri, striga într-una Vladimir, sporind durerea cneazului.

— Mai bine, fiul meu, mai bine ! Poate vom izbuti cumva ! glăsuia Igor din Seversk, căutînd să-și liniștească fiul. Lupta ni s-a sfîrșit cu rău... Și numai eu sînt vinovat... Și numai eu vreau să plătesc.

Cu toate că-i știa dușmani, fata lui Conceac a rămas mișcată pînă în adînc de chipurile prinșilor.

Vorbea cu prietenele ei :

— Uitați-vă cît suferă, știindu-se în lanțuri robi, trecînd pe dinaintea noastră. Și mai ales tînărul cneaz, cu ochi albaștri și senini... Fetelor, nu știți cine e ?

— Este feciorul cneazului Igor din Novgorod-Seversk, și se numește Vladimir, i-au dat răspunsul fetele, după ce au sărit să-ntrebe pe un oștean ce e și cum.

— Este atîta de frumos, cum n-am văzut nici un flăcău, a mai rostit fata lui Conceac, roșindu-se toată la chip, urmărindu-l pe Vladimir, pînă ce-a fost vîrît în cort.

În acea noapte l-a visat. I se părea că Vladimir luptase iar cu hanul Conceac, și-l doborîse la pămînt. Conceac ruga pe fiica lui să-i sară iute-n ajutor. Vladimir o ruga la fel. Ea-l ajuta pe Vladimir, și tatăl ei se prăpădea.

Înspăimîntată, Conceacovna s-a deșteptat atunci din vis. Era scăldată în sudori. S-a șters la ochi, să-i piară visul acesta mult prea nebunesc. Stelele tot mai scînteiau, ca rătăcite prin văzduh, deși era aproape-n zori.

Chipul lui Vladimir trăia nespus de viu în ochii ei, îndurerat. Parcă-l vedea mergînd în șir, strigînd mereu spre cneazul Igor :

— Tată, eu vreau mai bine moartea, decît din corturi polovețe să ne privească ochi haini !...

A doua zi de dimineață fata a cerut îngăduință de-a se îngriji de Vladimir, Sviatoslav, Vsevolod și Igor.

— Sînt cneji de seamă și viteji, spunea sfioasă Conceacovna. Sînt plini de răni. Și nu se cade să nu ne îngrijim de ei. Și hanul Cobiac, cînd a fost dus de barbă în cetatea Kiev, a fost îndată lecuit de rănile care le-avea. Sîntem datori și noi la fel...

Rușii la început n-au vrut, și nu ar fi primit, desigur, nici pînă la sfîrșit vreo milă de la dușmanii lor de moarte. Însă văzînd-o pe copilă atît de bună, de duioasă, cu-ncetul s-au mai îmblînzit.

Sviatoslav s-a învoit primul să fie oblojit de fată, apoi vărul său Vladimir, Vsevolod, zimbrul de la Trubcevsk, și cel din urmă, cneazul Igor.

La rugămințile copilei, mai apoi, cnejii au fost lăsați să umble liberi printre corturi, în tot sălașul polovet.

Acum, după ce hanii se-ntorseseră de la Putivl și Rimov, cnejii au fost poftiți chiar la petreceri. Ei n-au primit.

Doar Vladimir s-a dus o dată, să vadă fetele danțînd... fiindcă danța și Conceacovna.

Pe nesimțite și hoțește, dragostea se cam furișase și-n inima lui Vladimir. Voia să-nlăture iubirea : „E fata hanului dușman, care ne ține prinși", își spunea el, scrîșnind din dinți.

„Dar fata e nevinovată de tot ce făptuiește tatăl. Și mama ei a fost rusoaică. Și este bună. Mă iubește. Neîndoios că mă iubește. Am drept s-o fac să sufere ?" se răzgîndea iar Vladimir.

Și tot căutîndu-și, lui și fetei, pricini de dezvinovățire, s-a pomenit că într-o seară s-a întîlnit cu Conceacovna pe țărmul mării, într-un loc de unde apa se zărea sclipind sub revărsarea lunii.

Fără de vorbe, amîndoi s-au apropiat unul de celălalt și și-au strîns mîinile tremurătoare.

S-au așezat apoi pe-o piatră, și Conceacovna i-a cîntat lui Vladimir un cîntec vechi, învățat de la o rusoaică, tot roabă la poloveți.

Vladimir a cuprins-o-n brațe, și-au stat așa pînă în zori, cînd n-a rămas să lumineze cerul înalt decît o stea. O stea țesută din văpăi, ce se numea, pe acea vreme, la poloveți, „steaua tăcerii" [26].

Atunci abia s-au despărțit, și Conceacovna a jurat că nu va fi decît a lui, a nimănuia sau a morții.

În acea noapte, cneazul Igor s-a zbuciumat nespus de mult. Aflase că feciorul său e-ndrăgostit de Conceacovna.

O rană grea, primită-n piept, nu i se lecuise încă. Îi sîngera neîncetat și îi sleia puterile. Dar nu-l durea atît de tare rana aceasta sîngerîndă, cît știrea că feciorul lui se întîlnea cu Conceacovna pe malul mării de argint.

„Fata dușmanului Rusiei, a celui ce ne ține prinși, să fie soața sau iubita fiului meu, cneaz de Putivl ? Nu ! Niciodată ! Niciodată n-o să îngădui crima asta !"

Așa își spunea cneazul Igor, privind din cortul lui de pînză, spre miazănoapte, spre Seversk, unde știa că-l așteptau prietenii săi din țara rusă și mult iubita-i Iaroslavna. Ce dor... Ce dor i-era de ea !...

O, de-ar scăpa el din robie, n-ar mai avea deloc răgaz, și s-ar uni cu ceilalți cneji, și-n primul rînd cu Sviatoslav, bătrînul înțelept din Kiev...

Își recunoaște azi greșeala !... Și ar dori s-o spele-n sînge !...

E drept că-n seara ce trecuse, oşteanul polovet, Ovlur, care fusese pus de Conceac să-i stea de veghe zi şi noapte, se strecurase-n cortul lui şi îi şoptise la ureche nişte cuvinte-mbietoare.

— Cneazule Igor, i-a spus Ovlur. Tu poate nu mă mai ţii minte, dar mi-ai făcut cîndva un bine. Eu am fost rob la Novgorod. Eram rănit. Stam să-mi dau duhul. Tu ai fost bun, şi-ai poruncit să mi s-aducă oblojeli. Vracii tăi m-au scăpat de moarte. Mi-ai dat apoi drumul să plec. În bătălie te-am văzut. Erai viteaz făr'de pereche. Şi-am plîns cînd tu ai căzut rob, şi Conceac te-a tîrît în lanţuri. Pe hanul Conceac îl urăsc. Mi-a smuls o roabă dobîndită cu preţul vieţii, cneazule, şi, fiindcă m-am împotrivit, m-a biciuit cu mîna lui. M-am jurat pe norocul meu să te ajut să fugi de-aici. Şi vreau să fug şi eu cu tine. Să-ngădui să te însoţesc. Să mă aşez în Novgorod şi să-ţi fiu slugă credincioasă [27].

Igor a stat puţin pe gînduri. Putea să fie o-nşelăciune pusă la cale chiar de han. Să-l vadă dacă vrea să fugă, ca să îl poată omorî. Dar nu : Ovlur era cinstit. Căta în ochii cneazului deschis şi fără şovăială.

— Hai, cneazule, hai să fugim !

— Nu pot să fug, i-a răspuns Igor, în taina nopţii. Vreau să-mi smulg singur libertatea, cu sabia, în luptă dreaptă. Şi rana care-o am în piept mă pustieşte de puteri. Şi-apoi nu pot să-i părăsesc pe Vladimir, pe Vsevolod, pe Sviatoslav şi pe ceilalţi.

— Te vei întoarce cu oştirea şi-i vei scăpa în puţin timp, i-a şoptit iarăşi poloveţul. Dar trebuie să scapi tu-ntii...

— Nu, fără ei nu pot să plec, a spus cu hotărîre Igor.

Şi poloveţul a plecat din cort, cuprins de întristare.

La nici un ceas după ce Ovlur se strecurase-n cortul lui, făcîndu-i astfel de-mbieri, s-a auzit sunet de trîmbiţi, şi-a venit însuşi hanul Conceac.

Hanul era un bărbat vîrstnic, nu prea înalt, foarte voinic. Avea o barbă neagră-noapte, care era însă cănită — obicei vechi la poloveţi. Barba îi flutura pe piept. Călca mărunt şi îndesat. Era-mbrăcat într-un caftan dintr-o mătase galbenă, împodobit cu pietre scumpe, ce-nchipuiau pajişti cu flori. La brîu i-atîrna sabia bătută în mărgăritare. Iară la gît purta mărgele şi o pafta de ametist.

A deschis cortul cneazului şi, cu un zîmbet prefăcut, încărcat de făgăduieli, Conceac a păşit înăuntru.

Slugile i-au întins trei perne peste covoarele din cort, şi hanul s-a aşezat jos, încrucişînd picioarele. A făcut semn să plece toţi : slugi, păzitori, oşteni, curteni, şi să rămînă numai Igor.

— Viteze cneaz ! i-a rostit hanul, cînd au rămas numai ei singuri. Tu eşti ca vulturii din munţi, semeţ, puternic, îndrăzneţ ;

dar ruşii nu te preţuiesc. Locul lui Sviatoslav din Kiev s-ar cuveni să fie al tău. Noi am putea să te-ajutăm, dacă ai vrea să ne fii prieten...

— Nu-mi trebuie scaunul din Kiev, şi nici nu vă doresc de prieteni, a răspuns Igor încruntat. Nu-mi doresc decît libertatea...

— Fata mea, a grăit iar hanul întunecîndu-se puţin, s-a-ndrăgostit de fiul tău. Şi îl doreşte chiar de soţ.

— Nu voi îngădui nicicînd astfel de nuntă, hanule.

— Am biciuit-o pe copilă pentru această dragoste, s-a-nnegurat mai tare hanul. Mi-o cer un rege şi-un sultan pe fata mea, cneazule Igor. Numai că dragostea robeşte mai rău ca laţul poloveţ. Şi eu am fost îndrăgostit, odinioară, de-o rusoaică, şi ştiu ce-nseamnă acest chin. Fata mea, fără Vladimir, se va stinge ca un opaiţ cînd suflă vîntul furtunos, ca stelele în zori de zi. Iată de ce am socotit că-i bine să ne împăcăm...

— Hanului îi lucea privirea ca unei bufniţe în noapte, şi mîna-i luneca pe barbă.

— Cum socoteşti tu împăcarea ? a-ntrebat aprig cneazul Igor.

— O socotesc în acest fel, a spus Conceac, mieros. Ţie îţi dau îndată drumul. Le dăm drumul şi celorlalţi, dacă ne juri că niciodată... dar niciodată, cneazule, n-ai să mai vii-mpotriva noastră. Şi dacă juri lucrul acesta, cînd ne vei cere sprijinul, noi vom fi gata să ţi-l dăm. Voi, cnejii, vă certaţi adesea. Noi stăm de veghe la hotare, şi cînd spui tu, am şi pătruns, ţi-am şi venit într-ajutor. Iară pe Vladimir ţi-l cer copilei mele de bărbat. Să locuiască amîndoi la mine sau în Novgorod. Tu singur ai să hotărăşti. Deşi mi-eşti rob, te las s-alegi. Întinde mîna, cneazule, cum este datina la voi, să ne-mpăcăm, să facă nunta copila mea cu Vladimir.

Hanul îi întinsese mîna.

Dar cneazul nici nu i-o privi. După un timp se ridică de pe jilţul cu trei picioare, pe care îl avea în cort.

Vroia să fie liniştit, deşi inima-i clocotea de-nverşunare şi mînie.

— Hanule, tu nu ne cunoşti, grăi el în cele din urmă, deşi de-atîtea ori ai fost cu hoardele în ţara noastră. Noi nu ne vindem patria. Eu, cneazul Igor nici atît. Nici nu ne dăm copiii noştri cuiva zălog, de bunăvoie. N-o să am niciodată pace, atîta timp cît pe pămîntul nostru vor mai păşi cotropitori. Sînt rob la voi, dar am să scap. Am să mă-ntorc cu armele, şi vă voi izgoni din ţară. Însă nu singur, cum crezi tu. Cu Sviatoslav şi ceilalţi cneji. Ştiu care-mi este datoria. O vei afla curînd şi tu...

Hanul, ascultînd ce spunea Igor din Novgorod-Seversk, sări în sus şi smulse pînza care era în loc de uşă. Ieşi afară şi strigă :

— Acesta-i ultimul cuvînt ?

— E cel din urmă, hanule !

— Atunci ai să pieri în robie !

Şi hanul, tropăind furios, pornise către cortul său. Faţa lui neagră şi umflată se buhăise şi mai mult. Dinţii îi clănţăneau de furie. Izbea cu băţul lui de han pe toţi cei care-i întîlnea.

Oştenii tremurau de teamă. Cînd era hanul supărat, ades reteza capete şi din senin, din te miri ce.

Şi-acum nu era supărat, era mai mult, era ca marea către iarnă, cînd se pornesc furtunile, lovind în ţărm, urlînd, gemînd şi înecînd ce-i stă în cale.

— Cneazul să nu mai aibă voie să se preumble printre corturi ! răcnea pe cale hanul Conceac. L-am socotit ca oaspete, nu rob de rînd ; dar el mă-nfruntă. Aţi înţeles ?

— Am înţeles ! se clătinau toţi sfetnicii şi dîrdîiau ca prinşi de friguri.

— Şi ceilalţi ruşi să nu mai poată umbla cum crede fiecare. Să stea în corturile lor...

— Dar Vladimir ?

— Doar Vladimir poate să umble, însă vegheat de voi mereu [28]...

Şi se cuvine să mai ştiţi că-n timp ce Igor cugeta la vorbele spuse de Conceac şi la-mbierile lui Ovlur, iar rana îl durea în piept, pe zidurile din Putivl urcase iarăşi Iaroslavna. Urcase mîndra Iaroslavna. Şi sta de veghe pînă seara, şi-apoi din noapte pînă-n zori, cătînd spre zarea depărtată, spre ţărmul mării de Suroj, pe care îl vedea în minte, unde ştia că este Igor, în corturile poloveţe.

Plîngea, plîngea biata domniţă pe zidurile din Putivl, zi după zi, ceas după ceas.

Ştia că Igor este prins.

Totuşi nădăjduia domniţa că într-o zi soţul iubit va izbuti să-şi rupă lanţul şi va porni ca şoimu-n zbor.

...Întîi îl va vedea micuţ, micuţ de tot, un punct în zare. Îl va cunoaşte imediat. Cu mîna îi va face semn. Va fi apoi mereu mai mare. Şi ea va alerga pe scări, să-i iasă în întîmpinare. Îl va primi la sînul ei, ca pe-un copil întors acasă, dup-o călătorie lungă, în care-au fost mii de primejdii, şi el a fost ades lovit.

Se spune, dragii mei, se spune, că Iaroslavna sta pe ziduri, urcată sus, şi-aşa plîngea :

— De ce atîta nedreptate ? Doamne, de ce loveşti atît pe cei viteji şi îndrăzneţi ? Trupul puternic al lui Igor a fost împuns de suliţe, săgeţi cu vîrfurile-ntoarse i s-au vîrît adînc în carne, şi săbiile l-au tăiat, securile l-au ciopîrţit. O, de-aş putea să mă pre-

fac într-un cuc mititel și ager, să zbor pînă la soțul meu. Să iau un petecel vrăjit, dintr-o blăniță a unui breb [29], și rănile să-i oblojesc, și sîngele să i-l opresc. Doar voinicia-i de oțel a mai păstrat viața în Igor și n-a lăsat-o să se-nalțe, ca o săgeată, către nori...

Ascultînd jalea Iaroslavnei, legenda zice că un cuc s-a înălțat de prin desișuri, a smuls cu ciocul ascuțit un petecel dintr-o blăniță a unui breb, un breb vrăjit.

Cu petecelul prins în cioc, a zburat chiar la cneazul Igor, i-a oblojit rana din piept. Și rana i s-a-nchis.

Și cneazul Igor era iarăși puternic ca odinioară.

— Cine ești tu, cuc mititel, ce rana grea mi-ai oblojit și puteri noi mi-ai dăruit ? întreba poate cneazul Igor.

— Eu sînt dorul soției tale, sînt grija și cu lacrimile, dădea răspuns micuțul cuc. Tu rupe-ți lanțurile de rob, și vino lîngă Iaroslavna. Ea te așteaptă colo-n turn, colo-n cetatea din Putivl...

Iar în Putivl, Iaroslavna ședea pe ziduri, și plîngea, și certa vîntul viforos. În toiul nopții îl certa :

— O, vîntule, tu, viforos, de ce-ai suflat atît de tare, și pentru ce ai slobozit, pe lungi și nevăzute aripi, săgețile dușmanilor către oștenii celui drag ? Nu-ți ajungea să zbori pe sus, nu-ți ajungea să gonești norii ? De ce-ai bătut în bucuria, singura bucurie-a mea, în cneazul Igor, soțul meu, cum bați în firul de năgară ?

Iar vîntul glasu-i auzea, și, domolit, se ascundea în iarba deasă ca un șarpe. Ca șarpele mi se tîra prin buruieni, foșnind mîhnit.

— Oh, Iaroslavna, draga mea, răspundea vîntul domolit, cu jalea ta cum mă sfîșii !... Am să-l ajut pe soțul tău... Am să-l ajut... Am să-l ajut...

Venise iarăși zori de zi, cu cerul larg împurpurat. Și Iaroslavna, tot pe zid, plîngea și se ruga mereu :

— Tu, Niprule, ai sfărîmat munții de piatră poloveți. Tot tu ai purtat luntrile cneazului Sviatoslav, mai an, pînă la oastea lui Cobiac. Leagănă-l, Niprule, acum și pe doritul soț al meu, du-l către casă, Niprule, ca să nu mai trimit mereu lacrimi și jale pîn' la el.

Niprul la rîndu-i asculta.

— Oh, Iaroslavna, zicea el. Cu jalea ta parcă mă seci. Am să-l ajut pe soțul tău...

Și Iaroslavna mai certa pe craiul zilei lucitor, soarele care se-nălța.

— Tu, de trei ori prealuminate, ce tuturor ești cald și mîndru, pentru ce oare ai trimis razele tale prea fierbinți peste oștenii cneazului ? Tu fără apă i-ai lăsat și arcurile le-au plesnit, tolbele li s-au închircit. De ce, de ce i-ai obidit ?

Iar soarele se-ntuneca.

Şi soarele aşa-i grăia :

— Oh, Iaroslavna, mă dobori, cu plînsul tău neostoit... Am să-l ajut pe soţul tău... Am să-l ajut [30]... !

Freamătă-n miez de noapte marea, purtînd pe ea vîrtej de neguri. Poartă pe ea jalea iubitei, şi gemetele Iaroslavnei, şi gîndurile ei de dor. Lui Igor i se luminează mintea deodată, ca sub trăznet. Ştie, pe clipă, ce să facă, ce drumuri poate să apuce, şi cum poate scăpa din lanţuri, să meargă-ntins spre ţara lui, spre tronul părintesc, de aur.

Lîngă el se iveşte Ovlur :

— Haide, stăpîne, să fugim !

— Bine, se învoieşte Igor, căruia-i cresc puterile mai mult la gîndul libertăţii. Adu-mi iute o sabie şi pregăteşte cîţiva cai...

A bătut ceasul libertăţii.

Aude parcă peste mare plînsul şi jalea Iaroslavnei, aude jalea Rusiei.

A luat în mînă sabia.

Ovlur i-a vestit pe ceilalţi. Şi toţi s-au furişat din corturi.

Igor i-aşteaptă lîngă ţărm călare. Va da semnalul de plecare — un fluierat ca de nagîţ.

Toţi se strecoară acum spre ţărm.

Şi Vladimir e printre ei. El a-ndrăgit pe Conceacovna, însă i-e dor, un dor nespus de casă şi de mirosul cîmpului sorbit din goana calului, în stepele marii Rusii.

Şi Vladimir e printre ei...

Dar ochii dragostei nu-s orbi.

Ochii iubirii văd şi-n beznă, aud şi şoapta gîndului.

O umbră caldă, mlădioasă şi-ngrijorată se iveşte.

„Vladimir ! Unde-i, Vladimir ?"

Umbra aleargă-n taina nopţii. Taie calea fugarilor. Se lipeşte de Vladimir, şi gîtul i-l încercuieşte.

— Nu pot trăi fără de tine. Dacă tu pleci, eu am să mor. Ia-mă cu tine, Vladimir !

Vladimir îi desface braţul încercuit pe gîtul lui.

— Iubita mea, am să mă-ntorc. Cu tatăl meu am să mă-ntorc. Te voi smulge cu sabia din corturile hanului. Acuma lasă-mă să plec...

Ea cade în genunchi şi plînge :

— Nu pleca, dragul meu ! Mai stai ! Ţii minte ce-ţi spuneam pe ţărm ? O fată nu poate iubi decît o dată, pe vecie. Nici un minut nu mai pot sta fără de tine. Nu pleca...

Tînărul cneaz o-mbrăţişează şi-o sărută pe pletele de abanos, pe ochii-nlăcrămaţi, şi fuge să-i mai ajungă pe ceilalţi.

— Stai ! strigă ea, cu disperare. Ia-mă cu tine sau rămîi !...

Slugile hanului aud strigătul fetei, şi răsar, s-azvîrl spre ţărmuri. Zadarnic mai fluieră Igor. Zadarnic mai încearcă Ovlur să facă drum fugarilor.

Polovetii i-au prins în lanţuri.. Au prins pe cneazul de Putivl, pe cei din Trubcevsk şi de Rîlsk.

Numai pe Igor nu l-au prins.

Cu sabia şi-a făcut drum.

Ca helgea [31] albă a sărit într-un tufiş, de-acolo-n altul. Apoi în altul ; iar în altul, pînă la marea vineţie...

Ce dulce e să fugi spre casă, spre ţara ta care te-aşteaptă. cînd ai fost prins ca leu-n cuşcă ! Ce bine este să alergi în aerul curat al nopţii, cînd ştii că ţinta ta se cheamă nepreţuita libertate ! Ce bine este să goneşti, cînd te aşteaptă Iaroslavna !...

Şi el fugea ca helgea albă. A înotat un timp prin Don. S-a săltat repede pe-un ţărm. Şi-ncălecînd un cal din stepă, s-a avîntat către Doneţ, zburînd prin neguri ca un şoim, urmat de credinciosul Ovlur.

Pornind Igor spre libertate, tobele au început să bată. Focuri uriaşe au fost aprinse, să-mprăştie umbrele nopţii. Conceac, cu barba răvăşită, umbla ca tigrul printre corturi. Gza, cellalt han, urla sălbatic.

— O mie de oşteni să sară în urma mea, poruncea Gza.

— Şi altă mie-n urma mea, striga mai tare hanul Conceac.

— O să-l ajungem negreşit ! O să-l tăiem cu săbiile !

— Iar trupul astfel ciopîrţit o să i-l ridicăm în furci.

Caii, în tropot, au ţîşnit, purtînd oştenii-înzăuaţi. Pe două drumuri s-au pornit, cu cei doi hani în fruntea lor.

Urlînd ca lupii au pornit.

Igor zbura însă prin stepă, şi în zadar mai alergau caii cei iuţi în urma lui, ducînd pe Conceac şi pe Gza.

În curînd iată şi Doneţul. Pe-aici trecuse Igor într-o zi, cu oastea lui, spre bătălie. Aici se arătase semnul care a-nfricoşat oştenii. Şi iacătă-l din nou aici. Goneşte către Novgorod.

Caii pe care-i călăriseră Ovlur şi el, repezi ca vîntul, sînt trudiţi.

Ajunşi aici se-mpiedică. Cad în genunchi. Alunecă. Abia de mai răsuflă bieţii. În inimi parcă au ciocane. Bat, bat şi bat, şi se sfîrşesc. Dar cneazul Igor nu se lasă. Trece Doneţul şi ascultă ce-i spune apa rîului :

— Cneazule Igor, nu ţi-e mică fala pe care-ai dobîndit-o, dar nici mînia hanilor, că le-ai scăpat, nu e mai mică. Mai mare însă decît toate va fi în ţară bucuria, cînd ruşii vor afla că vii...

Şi cneazul Igor îi răspunde Doneţului cu glas voios :

— Nici fala ta, de azi-nainte, Donețule, nu va fi mică. Ai legănat un cneaz pe ape ; nagîții tăi, și pescărușii, și lebedele l-au păzit. I-ai așternut pe țărmul tău un pat de ierburi moi și calde. Cu bura ta l-ai încălzit, la poalele unui copac. Și l-ai hrănit cu peștii tăi. I-ai șoptit vechi povești rusești, în freamătul domol de ape. Donețule, vei fi cîntat !...

Trece Donețul cneazul Igor, și-n urma lui gonesc și hanii Conceac și Gza, ca doi lupi suri.

Fuge din nou prin stepa largă ; dar teama nu-l zorește-acum, ci dorul pentru Iaroslavna.

El tot ca șoimul se avîntă, deși gonește fără cal ; iar Ovlur, Ovlur îl urmează, abia ținîndu-i urmele.

Ce bine e să treci prin stepă, să te zorești spre casa ta ! Țărcile se pornesc să țipe. Corbii-n schimb nu mai croncănesc, iar ciorile au amuțit. Numai ciocănitoarele, tot ciocănind, i-arată drumul, în timp ce alte zburătoare se-nalță-n slavă și vestesc, prin cîntec vesel, răsăritul.

Conceac și Gza nu-l vor ajunge !

Hanii s-au oprit locului. S-au întîlnit și s-au oprit. Nu, nu mai pot să-i prindă urma.

Acum Igor e-n țara lui. Codrii și stepa îl slujesc.

— Amar, amar va fi de noi, se tînguiește hanul Gza. Șoimul cel ager ne-a fugit.

— Dar îl avem pe șoimuleț, pe Vladimir tot îl avem. Și-l vom păstra pe șoimuleț, ținut în cușcă, lîng-o fată, cea mai frumoasă și mai dragă. Și șoimul nu ne va lovi, să nu-i ucidem șoimulețul, rostește Conceac, cercetînd stepa întinsă a Rusiei.

— Să nu fugă și șoimulețul, ducînd cu el fata cea dragă, se căina iar hanul Gza. C-atunci vor năvăli toți șoimii, și ne vor ciocăni în frunte. Hanule Conceac, eu mă tem !...

Ceru-i de aur luminat. Fetele cîntă vesele ; iară flăcăii se grăbesc să iasă-n calea cneazului. Îi aduc cneazului un cal. Aruncă scuturile-n sus, și paloșele scînteiază.

Boianul își ia-n mînă gusla, și-n cîntul lui rostește astfel :

— Hei, bună-a fost învățătura ! Pentru vecie a rămas. Igor, ascultă-i pe bătrîni. Ascultă-l și pe Sviatoslav — cuvîntul cneazului din Kiev. Tot în unire stă puterea !...

Încîntătoarea Iaroslavna era în turn, încă plîngînd, cînd trîmbițele au sunat, și cîntece s-au auzit.

Din turn s-a repezit vîrtej. Igor, asemeni unui șoim, venea întins spre cuibul lui.

S-au întîlnit în pragul porții așa cum își dorise ea.

 Ea-l adusese. Numai ea !...

Mulţimea se îngrămădise în jurul lor, şi îi privea.

Igor s-a oprit lîngă porţi :

— Iertaţi-mă, a rostit el. Mare a fost greşeala mea. Acum însă o voi spăla. Ne vom uni cu ceilalţi cneji. Eu însumi am să merg la Kiev...

— Cinstite Igor, bine spui, au glăsuit atunci bătrînii.

— Pămîntul îl vom răzbuna. Şi celor duşi le vom aduce prinosul nostru, a spus Igor, plecîndu-se către popor. Pe cîţi se află în robie îi vom scăpa.

— Pe Vladimir ?

— Pe Vladimir, pe Vsevolod şi Sviatoslav, şi cîţi se mai găsesc acolo.

În toate turlele băteau clopote limpezi, de aramă.

Igor s-a dat jos de pe cal.

Iaroslavna s-a apropiat de cel atît de aşteptat. S-au luat de mînă şi-au urcat, sus, în pristolul părintesc, el, cneazul Igor şi cu ea, cea mai iubită-ntre soţii.

Clopote se-auzeau bătînd ca într-o zi de sărbătoare.

Şi trîmbiţele sfîşiau văzduhurile dimineţii, vestind întoarcerea lui Igor în toate cele patru zări.

Povestea noastră despre Igor şi oastea lui s-a isprăvit...

Bătrînul care a cîntat-o acolo, în poiana smălţuită, în tabăra oştenilor, ridică degetele ostenite de pe guslă.

Focul s-a stins. Toţi au uitat de cină.

Un pîlc de nori, aduşi de vînt, se leagănă-n văzduh, ca luntrile lui Sviatoslav pe Don.

Luna este ascunsă după nori.

Barba moşneagului pare o pată albă în întunericul de nepătruns.

Rîul se scurge-n noapte, murmurînd. Cîntă şi el legenda despre Igor şi oastea lui vestită de viteji...

Roland

Pe aripile gîndului acuma să zburăm peste orașe, peste sate, peste fluvii, și să ne pogorîm în Franța, în orășelul Angoulême, din secolul al treisprezecelea.

Este duminică după-amiază. Pe treptele unei fîntîni de piatră, la umbra unui stejar falnic, a poposit un menestrel, un poet-cîntăreț rătăcitor [1]

Poartă o haină scurtă, neagră, din catifea, și pe deasupra o mantie prinsă cu un lănțug de gît.

În mînă ține o vielă. [2]

În jurul lui s-au așezat pe jilțuri cîțiva seniori : stăpînul locului — un conte ; un stareț ; patru cavaleri ; apoi călugări și scutieri. Pe margine se găsesc pajii.

În urma lor s-au strîns mulțime de meseriași, calfe, oșteni, oameni de pe moșia contelui și vînători.

Cu învoirea contelui, stăpîn peste acel ținut, menestrelul a recitat pînă atunci patru sau cinci poeme : „Chansons de geste". [3]

Nefiind un poet nobil — un poet cavaler, ca trubadurii sau truverii — neavînd haine scumpe, nici slujitori, contele i-a îngăduit să cînte aici, pe treptele fîntînii, nu în castelul său.

Poetul este însă meșter. S-a străduit să cînte astfel, încît să placă tuturor.

Iar cei îngrămădiți în urma jilțurilor l-au aplaudat din toată inima, bătînd din palmele butucănoase :

— Bravo, iubite menestrel !... Mai cîntă-ne... mai cîntă-ne...

Și contele i-a-ntins o pungă cu cîțiva galbeni lucitori.

Aplauzele au contenit.

Pe la ferestrele înguste ale caselor din împrejurimi s-au ivit sumedenie de capete de fete și femei, purtînd bonete albe peste bucle. Și ele sînt numai urechi, dornice să audă cîntul și să-l vadă pe menestrel.

Și menestrelul se înclină întîi spre conte și spre stareț ; după aceea spre ferestre, și face-un semn cu mîna spre mulțime :

— Ce mai doriţi să ascultaţi ?

— Cîntaţi-ne despre Roland ! răspunde mîndru contele.

— Să auzim cum s-a născut, cum a trăit în sărăcie şi s-a luptat cu Olivier, pînă ce s-au împrietenit, se bucură cei din popor.

— Să ne arăţi cum l-a slujit pe suzeran,[4] pe Charlemagne,[5] cum şi-a dat viaţa pentru el, mai glăsuieşte contele.

Fetele chicoteau la geamuri.

— O să aflăm şi despre Oda, iubita lui... o să aflăm...

Şi stareţul face un semn :

— Să nu uitaţi însă că Roland a luptat pentru Charlemagne, să-i nimicească pe păgîni...

Poetul se înclină iarăşi :

— Am să vă cînt tot ce doriţi !...

Cîţiva copii s-au ghemuit în preajma treptelor fîntînii. Un scutier vrea să-i izgonească. Se strîmbă fioros. Dar ei nu-l văd, şi cată ţintă cu ochii către menestrel. Acesta glăsuieşte iarăşi :

— Roland a fost cel mai viteaz dintre toţi cavalerii Franţei. El nu s-a născut în palate. Mama sa l-a născut la Sutri. L-a născut în Italia. Acolo, într-o peşteră, a văzut el lumina zilei.

— Cum s-a-ntîmplat ? Am vrea să ştim ! strigă un tînăr potcovar. Mama lui nu se numea Berta ?

— Se numea Berta, şi era sora lui Carol cel vestit. Aţi auzit de Charlemagne ?

— Am auzit !... Am auzit !...

— Ei bine, Charlemagne vestitul avea, la vremea cînd urmează aceste întîmplări ciudate, pe care vi le povestesc, o vîrstă tare-naintată. Cîţi ani socotiţi voi c-avea ?

— Avea o sută !... strigă unul dintre oştenii contelui.

— Sau poate două, strigă altul. A fost un împărat de seamă...

— Avea aproape două sute,[6] se învoieşte cîntăreţul. Şi-avea o barbă cum e neaua. Cînd călărea în fruntea oastei, barba îi flutura pe piept, ca un troian împrăştiat de vînturi, în mijlocul iernii. Calul se apleca cu pîntecul pînă-n pămînt cînd Carol se-avînta pe el.

Şi menestrelul mai urmează, în timp ce sunetul vielei s-aude încet, încet şi grav, ca viersul cîntecelor vechi despre Roland şl Charlemagne.

— El cucerise toată lumea,[7] dintr-un hotar într-alt hotar, izgonindu-i pe sarazini. Era groaza păgînilor.

Stareţul rîde mulţumit : numai tînărul potcovar strigă din nou :

— Să lăsăm asta. Cum e cu Berta vrem să ştim...

— Berta era o fată blondă, frumoasă ca atîtea fete pe care le zăresc la geamuri, numai că se îndrăgostise de-un cavaler, pe nume Milan. Se-ndrăgostise pe ascuns...

Stareţul se cutremură ; dar orăşenii rîd cu poftă. Rîde şi contele cu ei. Văzîndu-l pe stăpînul lor că rîde, rîd şi cavalerii, vasalii săi, rîd şi scutierii şi cei vreo şapte sau opt paji.

Pe la ferestre rîd de-asemeni femeile, dar pe ferite ; iar fetele se înroşesc şi-şi trag înapoi capetele acoperite cu bonete.

— Dar Carol nici n-a vrut s-audă ca sora lui să se mărite cu Milan, un biet cavaler ce nu avea nici un castel, nici o feudă şi nici şerbi.

Milan nici nu era prea nobil, şi-apoi era şi prea sărac. Lui Carol nu-i plăcea de fel.

Dar Berta îl iubea pe Milan, şi fără să mai ceară voia lui Charlemagne s-a măritat.

— Cine a măritat-o ? Cine ? rîde un frînghier, un tînăr cu o cămaşă galbenă.

— Cine ? Un preot, se-nţelege...

— Dar cum ?... Dar cum ?... El nu ştia că nu se învoieşte Carol ?

— Ştia... Dar ce nu face punga ?... În toiul unei nopţi de vară, Berta s-a strecurat din casă, şi preotul a măritat-o.

Stareţul îl ameninţă pe menestrel ; dar ceilalţi rîd şi îşi fac semne : „Punga, cîte nu poate face punga, cînd este plină ochi cu aur ?"

— Şi, după ce s-a măritat, a fugit cu frumosul Milan.

Au fugit ei, au tot fugit... Şi şi-au căutat un adăpost, unde Berta să poată naşte.

Aflînd Carol această faptă, s-a mîniat îngrozitor.

A vrut să-i prindă, să-i închidă într-o pivniţă cu guzgani, să-i lase să moară de foame. Şi, fiindcă n-a putut să-i prindă, a cerut papii de la Roma să-i gonească, pe Milan şi soţia lui, din mijlocul creştinilor. Papa i-a excomunicat. [6]

Şi cei doi tineri rătăceau din colţ în colţ, ca nişte cîini înfometaţi, lipsiţi de adăpost şi hrană.

Aurul ce-l aveau cu ei, cînd au plecat, s-a risipit curînd de tot.

Hainele li se ponoseau.

Totuşi au mers, au mers mereu. Au ajuns în Italia.

Au întrebat de-un loc ascuns. Şi astfel au ajuns la Sutri. Nişte ţărani le-au arătat o peşteră ferită-n munte. Acolo s-au adăpostit, şi Berta a născut un prunc.

Pruncul era însuşi Roland.

Din mijlocul celor de rînd se aud suspine. Iar la geamuri multor femei li s-au umplut ochii de lacrimi şi şoptesc :

— Bietul Roland, cum s-a născut !...

— Acolo, îşi urmează viersul poetul nostru, a crescut micul Roland,în sărăcie, din mila unor bieţi ţărani, ce le dădeau cu bunătate cîte ceva din tot ce-aveau.

Viaţa lor era tare grea.

Bărbatul Bertei nu putea să dobîndească mai nimic. Nici nu era deprins cu truda, ca orice nobil cavaler. Era un tînăr uşuratic.

Dragostea lui s-a stins curînd. Au început lacrimi, suspine din partea Bertei şi mustrări. Au început apoi şi certuri.

Destul că într-o zi, sătul de lipsuri, cavalerul Milan s-a hotărît să plece-n lume.

Lăsîndu-i pe Berta şi Roland singuri şi fără nici un sprijin, Milan, cu sabia la şold, a plecat după aventuri. S-a dus şi nu s-a mai întors.

Berta a rămas singură, înlăcrămată, neştiind cum ar putea să mai trăiască...

Roland avea vreo şase ani. Însă crescuse zvelt, înalt. Părea că are doisprezece, sau poate cinsprezece ani. Nimeni dintre ceilalţi băieţi nu se putea lupta cu el. Copiii îl urmau orbeşte, şi-i ascultau poruncile.

Şi fiind el cam dezbrăcat, fiii ţăranilor din Sutri s-au hotărît să-l înveşmînte.

Doi dintre ei s-au înţeles s-aducă pînză, din care Berta să-i croiască lui Roland o cămaşă lungă, şi poate nişte pantaloni. Dar n-au vorbit mai înainte dacă s-aducă pînză albă sau colorată în vreun fel. Astfel s-a întîmplat că Roland a primit de la un copil o fîşie de pînză albă, şi altul i-a adus în dar o pînză cum e flacăra.

Roland le-a luat pe amîndouă. A mulţumit copiilor din Sutri şi a glăsuit :

— Cînd voi ajunge cavaler, am să-mi aleg culorile roşu şi alb, [9] în amintirea acestui dar făcut de voi.

Aşa s-a şi făcut pe urmă.

Copiii ţineau mult la Roland, fiindcă avea inimă bună, era-ndrăzneţ, dar prietenos, îi împăca de se certau şi era gata să-i ajute, orice necaz ar fi avut.

Contele din acel ţinut avea un fiu, pe Olivier. Şi Olivier era voinic. Deşi avea tot şase ani, părea de doisprezece ani, şi poate chiar de cincisprezece, aşa cum părea şi Roland.

Într-o zi Olivier s-a luat la ceartă cu cîţiva copii. Cîinele lui muşcase pe unul dintre ei. Copiii au lovit cîinele, şi Olivier s-a înfuriat. I-a luat de-a rîndul la bătaie.

Tocmai venea atunci Roland. Roland a vrut să-i apere pe prietenii săi de la Sutri. S-a repezit la Olivier.

S-au luat la luptă amîndoi, şi s-au bătut de dimineaţă pînă la prînz, neîncetat.

Olivier l-a trîntit pe Roland. Şi Roland l-a trîntit, de asemeni, pe fiul contelui din Sutri.

 Nici unul nu s-au biruit.

Atunci copiii au strigat :

— Amîndoi sînteți doi voinici ! Este păcat să vă loviți. Împrieteniți-vă mai bine.

Cei doi băieți s-au descleștat. S-au privit amîndoi în față. Și-ndată s-au împrietenit.

Și-au jurat să se sprijine. Au devenit ca doi buni frați.

După această întîmplare, n-a trecut însă multă vreme și Olivier cu tatăl său au plecat spre cetatea Vienei, unde unchiul lui Olivier era numit guvernator.

Roland s-a întristat atîta, încît a început să plîngă, întîia oară-n viața lui. A plîns cîteva zile-n șir. Pînă la urmă i-a trecut, dar nu și-a uitat prietenul. Adeseori vorbea de el.

Și iar au trecut cîțiva ani.

Roland creștea. Se făcea mare și devenea tot mai voinic.

Au mai trecut vreo șase ani.

Dar iată, într-o bună zi s-aude-n Sutri că sosește mult preaviteazul Charlemagne.

Era în trecere spre Roma. Urma să fie-ncoronat ca împărat de însuși papa.

Pînă atunci nu avusese pe cap coroană împărătească. Papa îl socotea doar rege. Iar Charlemagne îi trimisese poruncă să se pregătească să-i dea coroana, că de nu o să-l gonească de la Roma.

Acuma, împlinindu-și gîndul, se apropia cu toți vasalii de Roma cea strălucitoare...

Era așa cam spre amiază, cînd ei au poposit în Sutri.

S-au întins iute corturile și mesele pentru popas. Iar Charlemagne cu toți pairii [10] s-au așezat la un ospăț.

Li s-au adus bucatele : carne, și vin, și niște fructe.

Roland, ascuns după un trunchi, privea cum s-aduceau bucatele, și împăratul Charlemagne le împărțea cu mîna lui.

Mama sa Berta nu-i spusese că Charlemagne e unchiul său.

El se uita la Charlemagne, acel cu barba albă cum e floarea cireșilor în primăvară ; dar mai mult se uita la carnea gătită pentru cavaleri.

Trebuie să vă spun că Roland și mama sa, prințesa Berta, erau flămînzi de vreo trei zile. Nu mai aveau în peșteră nici o fărîmă de mîncare. Fusese secetă, și era foamete la Sutri.

Și nu-l durea atît pe Roland, pentru el, că era flămînd, cît îl rodea amărăciunea că mama sa nu avea hrană.

Văzînd atîtea bunătăți în talerele de pe mese, Roland n-a mai putut să rabde.

S-a repezit. A smuls o tavă plină ochi cu bucăți de carne, și a fugit spre peșteră, să i le ducă mamei sale.

Un cavaler, băgînd de seamă, a început să strige tare :

— Săriți ! Prindeți pe acel tînăr. A luat o tavă cu fripturi...

Deși se petrecuse totul atît de repede, se spune că Chalermagne a fost uimit și de curajul, dar și de chipul lui Roland.

— Urmăriți-l pe acest băiat. Aflați îndată cine este, și aduceți-mi-l aici, a dat poruncă Charlemagne. La chip acest băiat ciudat arată cum eram și eu cînd aveam treisprezece ani...

Cavalerii s-au avîntat pe urmele băiatului. Și au ajuns la peșteră.

Roland, văzînd că se apropie grupul de cavaleri, a și pus mîna pe-o măciucă, gata să dea lupta cu ei.

Poate că ar fi-nceput lupta, dar mama lui, prințesa Berta, s-a grăbit să-i oprească mîna. Și a strigat spre cavaleri :

— Nu vă uitați, seniorilor, că mă găsiți astăzi în zdrențe. Eu sînt sora lui Charlemagne. Prințesa Berta mă numesc.

Cu toții au descălecat. Și au îngenunchiat în fața prințesei Berta, aducîndu-i omagiile cavalerești. Apoi i-au însoțit pe ea și pe-ndrăznețul Roland în fața lui Carol cel Mare.

Charlemagne, care se-arătase atît de crunt odinioară, ascultînd trista povestire a sorei sale părăsite de ușuraticul ei soț, s-a-nduioșat și a iertat-o. A poruncit să fie dusă cu o trăsură la palat, slujită de trei mari seniori. Iar pe Roland l-a încercat în luptele cavalerești. Și-ncredințîndu-se că e viteaz, i-a pus coiful cu creastă-naltă. I-a dat în mîna dreaptă o lance, de care atîrna un stindard. I-a pus tunică ostășească. Și sub tunică, o cuirasă de oțel bun. L-a învestit drept cavaler. [11]

— Feuda o veți dobîndi prin luptă, cavaler Roland, din țara sarazinilor, a spus la urmă Charlemagne.

Roland, la rîndu-i, a jurat, după datina cavalerilor, că va lupta pentru acela ce-i devenise suzeran, pentru onoare, bătrîni, văduve și orfani. Va ține la cuvîntul dat. N-o să se lupte niciodată în doi contra unuia singur. Și de va fi să cadă-n luptă, va fi cu fața la dușman. [12]

După aceste jurăminte, Carol i-a dat și sabia. Era o sabie vestită, cu numele de Durandal, care fusese a lui Hector, fiul lui Priam de la Troia, ucis în luptă de Atila. [13] I-a dat și-un cal, pe Veillantif, un armăsar fără pereche. Și l-a făcut pair al Franței.

Apoi, cu mare bucurie, în sunete de trîmbițe, oastea de cavaleri francezi s-a-ndreptat spre orașul Roma.

Charlemagne îl ținea pe Roland numai alăturea de el, și-l întreba necontenit cum viețuiseră de greu în peștera întunecată, el și nefericita Berta.

Tot povestindu-și, au ajuns pînă lîngă orașul Roma, unde au fost primiți de papa.

Roland a stat de faţă, între toţi ceilalţi cavaleri, cînd însuşi papa de la Roma i-a pus lui Charlemagne coroana de împărat, şi i-a dat sceptrul bătut în pietre preţioase.

Au petrecut aici un timp. După aceea, împăratul cu cavalerii au plecat să lupte cu aceia care primejduiau într-una frontierele iubitei Franţe, şi mai ales cu sarazinii.

Pe nimeni nu ura mai mult Carol cel Mare decît pe regii sarazini care ocupaseră pe atunci Spania şi care tot puneau la cale să intre şi-n iubita-i Franţă. [14]

Aflînd că în cetatea Vienei se găsise un trădător, prieten al sarazinilor, Carol cel Mare l-a cerut. Şi fiindcă aceasta nu l-a dat, a pornit cu toţi cavalerii să împresoare şi să ia cetatea Vienei cu asalt.

Roland a mers cu Charlemagne pînă la Viena.

Cetatea au împresurat-o, şi ar fi cucerit-o sigur, de nu ar fi venit vestea că la hotare dă tîrcoale regele sarazin Marsiliu.

Grăbit să isprăvească asaltul şi să se-ntoarcă spre Marsiliu, Charlemagne a trimis solie conducătorului cetăţii, contele Guerin de Montglave. I-a spus că vrea să hotărască soarta cetăţii printr-o luptă între doi cavaleri de frunte. Unul trimis de Charlemagne, altul de Guerin de Montglave.

Guerin de Montglave s-a învoit.

Charlemagne a ales drept cavaler, care să lupte, pe Roland, deşi toţi cavalerii Franţei vroiau să aibă ei onoarea de a lupta pentru împărat. [15]

La rîndul său, contele Montglave s-a hotărît pentru Olivier, nepotul lui cel mai iubit şi cel mai îndrăzneţ oştean ce se afla-n cetatea Vienei.

Heralzii [16] au ieşit în cîmp. Au vestit începutul luptei.

Roland lupta întîia oară pentru bătrînul Charlemagne. Nu cunoştea blazoanele. Şi nu ştia cu cine luptă. Olivier nu cunoştea nici el pe cel care avea să-i stea-mpotrivă.

Cei doi cavaleri viteji au îmbrăcat armuri de fier. Şi-au pus coifurile, lăsîndu-şi peste feţe vizierele ce nu aveau decît două deschizături, prin care să poată privi. Călări pe cai, avînd în mîini lănci ascuţite, se reped unul asupra celuilalt. [17]

Şi lupta între ei porneşte.

Armurile răsună tare, cu zăngănit, de izbituri, însă nici una nu se sparge. Se reped iar. Îşi dau ocol. Şi se înfruntă ca doi lei, unul şi celălalt furioşi. Cînd se lovesc de astă dată, la amîndoi, într-o clipită, li se frîng lăncile-n bucăţi.

Îşi scot atuncea săbiile. Sabia tînărului Roland abia de-ar ridica-o cinci. Olivier are, de-asemeni, o sabie de oţel, cam cît e statul unui om.

Se ciocnesc fără de cruțare. Se clatină sub izbituri. Dar încă nu se dau bătuți.

Sar de pe cai și se-ncleștează, unul pe cellalt, cu mînie.

Amîndoi, în aceiași clipă, își smulg de pe cap coifurile. Își ridică pumnalele. Și sînt gata să se înjunghie.

Dar deodată, și Roland, și Olivier, se recunosc. Se-mbrățișează bucuroși. Și Roland strigă :

— Sînt învins !

— Eu mă predau ! zice cu lacrimi și Olivier. Fratele meu, bunul meu Roland. Așadar noi ne-am întîlnit, și vom rămîne împreună, pînă la moarte, amîndoi.

S-au apropiat de locul luptei și Charlemagne, și contele ce cîrmuia cetatea Vienei. S-au împăcat. Și contele s-a închinat lui Charlemagne. I-a-ncredințat pe trădător.

Olivier a cerut să plece alături de Roland și Carol, și Montglave a încuviințat.

Așa s-a întărit atunci mult preavestita prietenie și însoțire pîn'la moarte dintre Roland și Olivier.

Cîte n-au făptuit, pe urmă, ei amîndoi în bătălii !...

Trofeele [18] dușmanilor, luate de Roland în război, erau atît de numeroase, încît fuseseră agățate de trunchiurile de stejar ale unei întregi păduri. La fel trofeele lui Olivier.

Mulțimea, care îl ascultă pe cîntăreț, a amuțit. Pe trepte, chiar lîngă copii, s-au așezat cîțiva oșteni și potcovarul guraliv.

Viela sună-ncetișor. Și menestrelul își deapănă tot mai înflăcărat povestea despre Roland și Charlemagne :

— Pe urmă Roland l-a-nsoțit pe Carol și în Spania, trecînd de Munții Pirinei, să apere Franța de-amenințarea sarazinilor.

Șapte ani s-a tot luptat Carol. A luat din mîinile vrăjmașe, sarazine, ținutul Spaniei : cetăți, orașe și castele.

Nu mai era necucerit decît orașul lui Marsiliu, Saragosa. [19]

Și în orașul Saragosa, temutul rege sarazin, Marsiliu, acela care se-nchina lui Mahomed și lui Apolo, chemase pe seniorii săi, pe un peron de marmură. [20] Peronul era străjuit de douăzeci de mii de oameni.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, Carol din Franța ne învinge. Eu sînt pe pragul prăbușirii. Ce sfat îmi dați ? Cum ne salvăm noi de la moarte și rușine ?

Toți sarazinii au tăcut. S-auzeau numai răsuflări grăbite și înfricoșate. Toți sarazinii au tăcut. Doar Blancandrin, mare senior, sfetnicul cel mai înțelept al regelui din Saragosa, cel mai viteaz și iscusit dintre ei toți, a glăsuit către Marsiliu :

— Nu te înspăimînta, o, rege. Trimite vorbă deîndată lui Charlemagne, stăpînul Franței, că dorești să i te supui, că-i dă-

ruiești urși, lei și cîini, și șapte sute de cămile, și patru sute de catîri, purtînd saci cu argint și aur, aur cu care-și va plăti din plin pe toți oștenii săi. S-a războit destul pe-aici. E timpul să se-ntoarcă acasă, la Aix, unde-i castelul său. Să-i spui doar că la sărbătoarea lui Saint-Michel, patronul Franței, o să vii acolo,-n Aix, și vei primi, în catedrală, legea creștină, părăsind pe Mahomed, profetul sfînt, și pe Apolo cel măreț, cărora noi ne închinăm. Dacă va cere și ostateci, nu șovăi, dă-i, o, rege, dă-i dintre copiii noștri. Eu trimit pe feciorul meu. Să moară, dacă e nevoie, dar să nu pierdem noi pămîntul cel cucerit în Spania și rangurile de noblețe, și să ajungem cerșetori. Și eu îți jur, rege Marsiliu, pe barba mea încărunțită, pe mîna care poartă spada, că Charlemagne o să se-nșele. El crede în cuvîntul dat. O să-și ridice oștile, și se va-napoia în Franța, crezînd că noi îi vom fi prieteni. De sărbătoarea Saint-Michel, o să te-aștepte-n catedrală. Și, fiindcă nu o să vii, inima lui orgolioasă va clocoti ca un vulcan. Va ucide pe fiii noștri. Dar e mai bine să-i ucidă, decît să pierdem Spania... Iar între timp ne-om întări, și n-or să mai cuteze să ne-nfrunte pe teritoriul stăpînit de noi.

— Poate că e mai bine astfel, au rostit sarazinii-n cor, ascultîndu-l pe Blancandrin.

Marsiliu și-a sfîrșit consiliul.

C-un semn din deget, a chemat zece dintre seniorii săi, avînd în cap pe Blancandrin.

— Seniorii mei, le-a spus Marsiliu, duceți-vă la Charlemagne, în mîini cu ramuri de măslin, ca semn de pace și credință. Încredințați-l că-nainte de-a trece luna am să fiu la Aix cu-o mie de supuși, ca să primesc legea creștină, și să devin vasalul său. Luați cu voi zece catîri albi, trimiși de prințul din Sevilla, cu frîiele numai din aur și cu șeile de argint. Călăreții să aibă-n brațe verzi și lungi ramuri de măslin. Stăpînul Franței o să cadă în cursa pe care i-o-ntindem...

În acest timp, Charlemagne sosise într-o cetate, la Cordova. Îi sfărîmase zidurile. Și cu mașini nemaivăzute, ce le-adusese în război, mașini ce azvîrleau ghiulele pînă la trei sute de pași, îi doborîse turnurile. Pradă de aur și argint, armuri de preț și fete mîndre luaseră cavalerii săi. Nu rămăsese în Cordova nici un picior de sarazin. Cîți n-au vrut să i se supună au fost tăiați cu săbiile.

Într-o zi, Charlemagne ședea la poalele unui palat impunător, din marmură, într-o livadă înflorită.

În jurul lui se află conții, baronii și toți ducii săi. Stau pe covoare de mătase și joacă un joc nou, zis „table“, cu niște zaruri

mici, de os. Alții se străduiesc la șah. Și cei mai tineri își încearcă îndemînarea și puterea în lupta ce se cheamă scrimă.

Bătrînul împărat se află în umbra unui pin măreț, pe-un tron făcut întreg de aur. Lîngă el stau seniori iubiți, cum sînt Roland și Olivier. Și-n jurul lor sînt, ca un zid, francezii cincisprezece mii.

Trimișii lui Marsiliu au sosit, s-au închinat în fața lui.

Blancandrin îi rostește astfel :

— Aduc salutul lui Marsiliu ! El vrea să fie, Charlemagne, vasalul vostru preasupus.

Apoi îi spuse tot ce-i poruncise regele său, Marsiliu.

Auzind cele cuvîntate de trimis, Carol și-a lăsat barba-n piept și a stat astfel cugetînd.

A stat un timp îndelungat. Întotdeauna cugeta mult înainte de-a vorbi. Abia pe urmă a grăit :

— Marsiliu e dușmanul meu. S-a dovedit adeseori că-i mincinos. În ce măsură pot să cred cuvintele ce mi le spuneți ?

— Vă dăm ostateci cîți ne cereți. Printre ei e și fiul meu, a spus șiretul Blancandrin.

Seara venise-mpurpurată. S-a ridicat un cort în care, sub pază, au fost găzduiți cei zece trimiși sarazini. Ei au stat astfel pînă în zori, cînd împăratul și-a chemat din nou consiliul de seniori. Au venit lîngă el Ogier, marele duce, și Roland, arhiepiscopul Turpin, Olivier, prieten cu Roland, și alți mulți nobili, și-ntre ei se mai găsea și Ganelon, tatăl vitreg al lui Roland. [21]

Și Charlemagne a glăsuit :

— Seniorilor ! Ne-au venit soli din partea regelui Marsiliu. El ne trimite lei, cămile și aur de Arabia. Ne cere-n schimb să ne întoarcem, și ne promite că va fi pe viitor un vasal supus, îmbrățișînd credința noastră. Ne jură că nu va nutri vreodată gînduri dușmănoase față de scumpa noastră Franță. Ce spuneți voi ?...

— Să fim prudenți ! au răspuns cei mai mulți seniori.

— Nenorocire-i, dacă-l credeți pe sarazinul trădător, a spus și tînărul Roland. Nu știți c-a mai trimis odată cincisprezece păgîni de-ai lui cu ramuri de măslin în mîini, ca pînă la sfîrșit Marsiliu să ne înșele, și să pierdem pe doi seniori, aflați la el. Să continuăm acest război, așa precum l-am început, să asediem și Saragosa, să-l pedepsim pe trădător. Să nimicim puterea celui ce stă lîngă hotarul Franței, cu gîndul numai de-a lovi...

Carol ședea cu barba-n piept, fără să spună vreun cuvînt. Ceilalți francezi tăceau și ei. Numai contele Ganelon s-a ridicat plin de mîndrie :

— Nenorocirea se pogoară asupra împăraților care-i ascultă pe nebuni. Marsiliu vi se-ncredințează cu mîinile încrucișate, vă

recunoaşte suzeran şi vă promite să urmeze credinţa voastră. Ce mai vreţi ?

A spus apoi ducele Naimes :

— Dacă Marsiliu ne trimite ostateci buni, putem să-l credem. Războiul a durat prea mult. Doar nu o să-şi ucidă proprii lor fii... Nu putem crede că au să fie-atît de cruzi.

— Seniorilor, a rostit Carol. Pe cine spuneţi să-l trimitem la Saragosa, în cetate, ducînd bastonul şi mănuşa regelui sarazin, Marsiliu, s-aleagă pacea sau războiul ?

— Îngăduiţi-mi să plec eu ! a rostit ducele de Naimes.

— Nu, nu, a răspuns Charlemagne. Sînteţi bătrînul înţelept de care am nevoie aici...

— Îngăduiţi-mi să plec eu ! s-a repezit tînărul Roland.

— Sînteţi prea mîndru şi prea aspru, conte Roland, a glăsuit la rîndul său şi Olivier. Cred că-i mai bine să plec eu.

— Nici unul dintre voi nu pleacă, le-a dat răspunsul Charlemagne. Am alte planuri pentru voi. Ce alt mare senior ar fi ?...

— Atunci contele Ganelon este seniorul potrivit ! a spus din nou tînărul Roland, crezînd că-i face o favoare aceluia pe care Berta îl luase în căsătorie, după întoarcerea în Franţa.

Însă contele Ganelon s-a-nfricoşat şi a strigat :

— I-o nebunie ce aud ! Tocmai pe mine, tată vitreg, s-a găsit Roland să arunce solia asta la Marsiliu ? Dacă mă-ntorc am să-i răspund c-un rău care-o să-l coste scump...

— Cuvintele de-ameninţare nu le primesc ! a rostit Roland. Vă socoteam un înţelept potrivit pentru asemenea solie. Şi dacă Charlemagne primeşte, mă duc îndată-n locul vostru...

Şi contele Roland a rîs ; iar Ganelon s-a simţit ars de acest rîs, ca de-un cuţit, mai ales pentru că vedea pe toţi ceilalţi dîndu-i dreptate nepotului lui Charlemagne.

— Sire ! i-a spus lui Charlemagne contele Ganelon atunci. Mă duc la regele Marsiliu, dar pe Roland nu-l mai iubesc, şi nu-l mai socotesc ca fiu. Mă duc, dar ştiu că nu mă-ntorc, cum nu s-au mai întors nici ceilalţi seniori trimişi la Saragosa.

— Veţi merge, a spus Charlemagne, fiindcă aşa vă poruncesc.

Şi i-a întins întîi bastonul, apoi, din mîna lui, mănuşa. Dar cînd s-o prindă Ganelon, mănuşa i-a scăpat în iarbă.

Ganelon a încălecat pe calul său numit Tachebrun ; a luat în mînă sabia ce purta numele Murgleis, şi a pornit spre Saragosa. În drum l-au aşteptat trimişii regelui sarazin, Marsiliu, în fruntea lor cu Blancandrin.

Blancandrin călărea acuma alăturea de Ganelon, mergînd în trap spre Saragosa. Îi dăruise lui Ganelon un cal de preţ. Şi sarazinul glăsuia cu vorbe pline de dulceaţă :

— Carol e mare şi puternic. Şi-a biruit pe toţi duşmanii. A biruit şi Anglia. De ce rîvneşte la ţinutul ce este cucerit de regele Marsiliu ?

— Aşa este voinţa sa. Nu-i om în toată lumea asta să fie pe măsura lui... i-a dat răspunsul Ganelon. Şi-i urăşte pe sarazini. Aţi năvălit în Spania. Aţi fi intrat poate şi-n Franţa, de nu se afla Charlemagne. Întoarceţi-vă-n ţara voastră...

— Francezii sînt viteji şi nobili, a rostit iarăşi Blancandrin. Dar unii conţi îi fac rău lui Charlemagne, cînd îi dau sfaturi prin care-l mînă la pieire...

— Nu e adevărat ce spuneţi despre seniori, a zis francezul, afară numai de Roland, care-ntr-o zi o să plătească purtarea lui nesăbuită...

Tot călărind, s-a arătat zidul cetăţii sarazine. De pe ziduri îl aclamau soţiile seniorilor, şi chiar regina lui Marsiliu. Strigau în cor : „Trăiască Franţa !" Vroiau să se prefacă prieteni, şi nu duşmani de moarte ai Franţei, precum erau de fapt.

La umbra unui pin era tronul înalt, acoperit de stofe scumpe şi mătăsuri. Pe tron sta regele Marsiliu.

În jurul lui, ca o pădure, se aflau douăzeci de mii de oameni, cu suliţe şi platoşe.

— Rege Marsiliu, Charlemagne cere să vă supuneţi lui şi să primiţi credinţa noastră. Dacă nu îl veţi asculta, o să vă lege, o să vă ducă la Aix, în capitala sa, şi-acolo vă veţi pierde viaţa, în chipul cel mai ruşinos...

Marsiliu s-a schimbat la faţă şi a pus mîna pe o lance, gata s-o zvîrle-n Ganelon. Dar contele şi-a tras din teacă sabia doar puţin de tot, de-un lat de palmă. Şi-a azvîrlit din spate haina de zibelină şi a spus :

— Nu mor fără să iau cu mine pe cei mai buni seniori ai voştri ! Mai bine ascultaţi ce spune, prin gura mea, chiar Charlemagne. Dacă vă veţi supune-ndată, puteţi păstra, dar ca vasal, jumătate din ţara voastră. Cealaltă parte o va lua orgoliosul conte Roland. De nu-i veţi asculta porunca, vă va lega pe-un cal de rînd, şi-o să vă ducă pîn'la Aix, şi-acolo vă va tăia capul...

— Te voi ucide, Ganelon, a strigat regele Marsiliu.

Dar contele, avînd în mînă sabia sa tăioasă, Murgleis, se sprijinise de un pin, şi era gata să dea lupta.

În vremea asta, Blancandrin i-a şoptit regelui Marsiliu ce ură avea contele contra feciorului său vitreg :

— El este gata să trădeze !... şoptea în taină Blancandrin.

— El este gata să trădeze, şopteau şi ceilalţi sarazini.

— Aşaa ? Atunci se schimbă totul... Seniorule, a zis Marsiliu, mie îmi place să-mi vorbeşti de Charlemagne. Pe cît ştiu eu, a

viețuit cam două veacuri. Pașii săi au călcat pămîntul în lung și-n lat. Pavăza lui a primit în luptă sute de mii de lovituri. Toți regii de odinioară, care erau dușmanii Franței, au ajuns niște cerșetori. Cînd oare se va odihni ?

— Charlemagne este un viteaz. Eu nu pot înceta să-l laud, a spus contele Ganelon. Și cît timp vor trăi cei doisprezece pairi, care formează avangarda, cu douăzeci de mii de oameni, cei mai buni cavaleri francezi, nimeni nu-i poate sta-mpotrivă...

— Ce-i de făcut ? l-a întrebat regele sarazin pe conte, știind că-i gata să trădeze. Hai, vino să ne răcorim colea, la umbra pinului, pe marginea unei fîntîni, în care apa murmură [22].

Și Ganelon s-a așezat pe marginea unei fîntîni, la umbra unui pin înalt.

Nu se priveau nici unu-n față.

Marsiliu îl vedea pe conte în luciul apei, pe furiș. Ganelon îl privea la fel pe regele din Saragosa.

— Ce-i de făcut ? a zis Marsiliu.

— Carol cel Mare e viteaz. Carol și-a regăsit nepotul, pe preatrufașul conte Roland, și vrea să-i facă-n dar ținutul ce-i stăpînit de sarazini. Și chiar orașul Saragosa ar vrea să-l dea contelui Roland, a spus regelui Ganelon. Vrea să-și asigure hotarele din partea sarazinilor. Cît vor trăi contele Roland și Olivier, prietenul lui, Carol va fi biruitor... Nimeni nu-i poate sta-mpotrivă...

— Seniore, a zis iar Marsiliu. Eu pot să strîng cam patru sute de mii de cavaleri în luptă, și să-l lovesc pe Charlemagne.

— V-ați pierde oastea în zadar, a spus contele Ganelon, privind în apă pe Marsiliu. Asta ar fi o nebunie. Nimeni nu-l poate birui. Mai bine este să-i trimiteți lui Charlemagne comorile pe care le-ați făgăduit, să-ndestuleze pe seniori. Trimiteți și pe fiii voștri ostateci împăratului. Și el se va întoarce-n Franța... Prin grija mea, or să rămînă în ariergardă toți pairii, cu Olivier și cu Roland, și douăzeci de mii de oameni, floarea oștirilor franceze, în trecătoarea Roncevaux... Voi o să-i atacați acolo cu sutele de mii de oameni, pe care știu că îi aveți, și o să-i omorîți pe toți. Murind acești seniori viteji, și partea cea mai bună a oastei, războiul o să înceteze.

— Puteți jura, a spus Marsiliu, că va fi astfel precum spuneți, în trecătoarea Roncevaux ?

— Mă jur pe luciul sabiei ce poartă numele Murgleis, a rostit tare Ganelon.

Dar cînd s-a jurat Ganelon pe luciul sabiei Murgleis, din slăvi s-a auzit un tunet.

Și a-nceput să bubuie cu lovituri ca de ciocan.

Fulgere lungi au spintecat cerul de sus şi pînă jos. Un vifor s-a dezlănţuit. Pinul sub care se aflau s-a clătinat pîn' la pămînt, gemînd cu vorbe ca de om :

— „Un prăpăd groaznic va veni !"

Marsiliu şi cu Ganelon s-au ridicat şi au fugit.

Din fugă, regele a spus :

— Roland va fi de noi ucis !

— Sînt dornic ca să mă răzbun ! a şuierat şi Ganelon.

Pinul din marginea fîntînii a fost izbit atunci de trăsnet, şi ars pînă la rădăcini.

— Charlemagne va fi nimicit, a glăsuit aspru Marsiliu.

— Pe Roland vreau să mă răzbun, a şuierat iar Ganelon. Pe Olivier şi pe pairi vreau să mă răzbun, fiindcă ţin la el.

Şi regele a poruncit să se deschidă uşile sălilor pline de comori şi să se-ncarce pe catîri sute de saci umpluţi cu aur, să vie şi ostatecii.

L-a sărutat pe Ganelon. I-a dăruit o sabie şi, i-a mai dăruit un coif.

Soţia regelui Marsiliu, cu numele de Branimonda, vicleană ca şi regele, i-a dăruit lui Ganelon două coliere de-ametist, granate şi aur curat pentru soţia contelui.

— Pentru ca să nu fie bănuieli, a mai spus contele Ganelon, fiul meu cel adevărat, ce se numeşte Baudouin, se va găsi-ntre cavalerii-ariergărzii, cînd vor intra în trecătoare. Doresc să fie ocrotit. Cum o să faceţi acest lucru ?

Marsiliu a luat o platoşă, adusă din Arabia, şi i-a dat-o lui Ganelon.

— E platoşa ce-o purtam eu. Să-o îmbrace Baudouin. Toţi sarazinii vor cunoaşte-o. Şi nimeni nu-l va mai lovi.

Catîrii erau încărcaţi. Regele sarazinilor i-a mai grăit lui Ganelon :

— Seniore Ganelon, duceţi lui Charlemagne aceste daruri, şi nu uitaţi ce mi-aţi jurat pe luciul sabiei Murgleis.

Şi iarăşi s-au îmbrăţişat Ganelon, regele, regina, Blancandrin şi alţi sarazini.

Fusese larg deschis drumul trădării.

Şi într-o noapte, Charlemagne visa că ţinea-n mîna dreaptă lancea, şi Ganelon s-a repezit, i-a smuls-o şi i-a sfărîmat-o. I-a rupt-o cu atîta furie, că aşchiile au zburat pînă-n înaltul cerului [23].

Spre dimineaţă, Ganelon s-a înfăţişat lui Charlemagne cu aurul, ostatecii şi jurămîntul lui Marsiliu.

— Seniori, vă strîngeţi armele, pornim spre patrie, spre Franţa !... a dat poruncă Charlemagne. Cine va fi în ariergardă ?...

— Roland, frumosul meu fiu vitreg. Nu e nimeni mai brav ca el, s-a auzit glasul trădării, glasul contelui Ganelon. Olivier, prietenul lui bun. Toţi cei doisprezece pairi.

— Cine va fi în avangardă ?

— Ogier din Danemarca, sire. N-aveţi pe nimeni mai destoinic, a rostit iarăşi Ganelon.

— Fiţi sigur, conte Ganelon, mie nu-mi va cădea din mînă arma, cum v-a căzut vouă mănuşa, în faţa împăratului... a rîs din nou tînărul Roland. Rămînem noi în ariergardă, Olivier, eu şi toţii pairii.

Ganelon a scrîşnit din dinţi. Faţa lui verde ca veninul se înverzise şi mai mult.

Prin văile din Pirinei, patru sute de mii de oameni, de sarazini, treceau călări, cu scuturile agăţate de gîturile cailor, avînd pe ei cămăşi de zale, coifuri pe cap, săbii în dreapta, lănci în stînga, şi inimile-ncrîncenate...

E miezul nopţii. Ei gonesc. Se urcă-n vîrful munţilor. Aşteaptă zorii lucitori.

Prin trecătoarea Roncevaux trece acuma avangarda, cu contele Ogier, danezul. Trece şi Charlemagne, bătrînul. Ducele Naimes e lîngă el. Urmează apoi grosul oastei.

— Duce, rosteşte Charlemagne, nu am greşit eu, ascultîndu-l pe Ganelon, să las în urmă floarea oştirilor franceze, din douăzeci de mii oameni, şi toţi tinerii cei mai vrednici, pairii mei cei mai destoinici, cu Roland şi cu Olivier ?

Ducele Naimes tace mîhnit.

Charlemagne a trecut în Franţa.

Ariegarda e-n Spania. Se-nşiră ca un fir de aţă prin trecătoarea Roncevaux, avînd în frunte pe Roland.

Tobele sună pe coline. Caii aleargă, tropăind. Răsună mii de trîmbiţe.

Trădarea îşi arată glasul.

Iar ziua se înfăţişează cu faţa clară, luminată, făcînd să strălucească, roşii, armurile francezilor...

Lupta e gata să înceapă între francezi şi sarazini.

Şi ajungînd cu povestirea aici, ar fi să spunem că, auzind cum s-a-ntîmplat cu Roland şi cu Olivier, şi douăzeci de mii de tineri, floarea oştirilor franceze, care erau în ariergarda armatelor lui Charlemagne, vînduţi de contele Ganelon, mulţimea ce-asculta pe menestrel se frămînta cu furie.

— Iată un nobil cum trădează, atunci cînd vrea să se răzbune ! Nu ţine seama de credinţă, de jurăminte, prietenie... Nu ţine seama de nimic... Vitejii îşi vor pierde capul.

— Lăsaţi... Tăceţi !... glăsuiau alţii. Să-l auzim pe menestrel ! Bietul Roland, ce-l mai aşteaptă !... Spune, iubite menestrel, spune ce s-a mai petrecut !...

Şi menestrelul povestea cum s-au ivit în Pirinei oştile regelui Marsiliu.

— Zgomotul armelor de-oţel şi nechezatul cailor se auzeau pînă departe, în trecătoarea Roncevaux. Olivier, prietenul lui Roland, auzea zgomotul de arme şi nechezatul cailor. El călărea pînă pe-o culme. Privea în zări şi ce vedea ? Oştirea regelui Marsiliu înveşmîntată în oţel, sute de mii de sarazini, care sub raza dimineţii păreau un rug aprins pe creste, un foc imens, fără hotar.

— Senior Roland, a grăit el, socot că vom avea o luptă cu sarazinii lui Marsiliu. Ne-a trădat poate Ganelon...

— Taci, Olivier, a zis Roland. Ganelon îmi e tată vitreg. Nu mai rosti nici un cuvînt de hulă împotriva lui. N-ascult cu inima uşoară.

Olivier călărea-n galop, pe altă creastă, şi vedea cum sarazinii-ncercuiesc, în trecătoare, pe francezi, din toate cele patru zări.

— Senior Roland ! glăsuia el. Sunaţi din cornul scump de fildeş, de aur şi cristal, spre Franţa, ca să audă Charlemagne şi să ne vină-n ajutor. Oriunde cercetez în munte văd numai sarazini călări, cu coifurile lucitoare, bătute-n pietre preţioase, din care parcă ţîşnesc flăcări, cu scuturile agăţate de gîturile cailor, şi-n vîrful lăncilor avînd flamuri, pe care sînt brodate, cu fire scumpe, de mătase, luna şi soarele din cer.

Dar contele Roland zîmbea spre prietenul său Olivier, şi-i răspundea neînfricat :

— Seniore, eu m-aş ruşina să mă întorc în patrie, în dulcea Franţă, dacă astăzi n-aş fi în stare să o apăr, şi aş chema în ajutor pe Charlemagne şi grosul oastei.

De trei ori l-a-ndemnat prea bine contele Olivier pe Roland să sufle-n cornul său cel scump şi să-l cheme pe Charlemagne, ca să le vie într-ajutor [24].

Olivier era înţelept.

Roland n-a vrut însă s-asculte. Din îndrăzneală şi mîndrie, Roland n-a vrut s-asculte sfatul.

— Nu, conte Olivier, zicea tînărul Roland prietenului. Nu vreau să-mi înjosesc părinţii, neluptînd azi cu sarazinii, oricît sînt ei de numeroşi. Nu vreau să arunc dezonoarea asupra dulcei mele Franţe. Sabia dragă, Durandal, dată mie de Charlemagne, în al cărei mîner de aur au fost puse cîndva relicve [25], se va scălda curînd în sînge. Eu vă asigur că nici unul din sarazini nu va rămîne cu viaţă-n bătălia asta.

 Contele Olivier trecea şi el în rîndurile oastei.

— Nu ați vrut, conte, s-ascultați pe Olivier, prietenul vostru, glăsuia el către Roland. Uriașă e armata care ne-ncercuiește în Roncevaux. Munții sînt plini de călăreți : văile și cîmpiile, vîlcelele, pădurile, stîncile și prăpastiile. Iar noi avem o oaste mică, pe lîngă ei. Dacă-l chemați pe Charlemagne, nu ne pîndea azi un dezastru... Acum vă ascult ordinul.

— E blestemat acela care poartă în piept o inimă, în care-și are cuibul teama... mai rostea tînărul Roland. Și striga către cavaleri : Seniori viteji ! Știți doar cu toții că împăratul ne-a lăsat în ariergardă, fiindcă nu e nici unul printre cei din juru-mi să nu iubească dulcea Franță. Loviți dușmanul fără milă ! Eu voi izbi cu Durandal, sabia mea mult încercată...

Și călărind pe armăsarul cu foc în vine, Veillantif, Roland pornea semeț în fruntea oastei, urmat de Olivier, Turpin și de ceilalți seniori francezi.

— Regele sarazinilor își prăvălește oștile sale peste noi. Cu lovituri de sabie ii vom plăti această faptă... rostea spre cavaleri Roland.

Iară din munte, ca o mare ce se revarsă peste țărmuri, năvălea oastea sarazină, cu lăncile, cu săbiile, cu arcurile, spre francezi, avînd în frunte pe Aelroth, nepotul regelui Marsiliu, ce se jurase să-l ucidă cu mîna lui chiar pe Roland.

Oștile erau față-n față.

— Strigați, francezi ! spunea Roland. Să se audă pînă-n cer strigătul vostru vitejesc...

— Montjoie [26] !... strigau toți cavalerii, întîmpinînd pe sarazini.

Însă cel care călărea în fruntea sarazinilor, nepotul regelui Marsiliu, a glăsuit către Roland :

— Nebun este acela care v-a părăsit în Spania. Acum Franța voastră dulce își va pierde pe veci onoarea, și Charlemagne mîna sa dreaptă.

Auzind vorbele pe care nepotul regelui Marsiliu i le rostise în obraz, Roland și-a simțit inima străpunsă ca de un pumnal. Nu l-a lăsat pe sarazin să își termine cuvîntarea.

— Primește-ți plata, i-a strigat. Franța își va păstra onoarea. Loviți-i, cavaleri, cu sete...

Și, ridicînd pe Durandal, l-a izbit groaznic pe Aelroth, culcîndu-l în țărîna rece.

Un duce al sarazinilor, fratele regelui Marsiliu, care avea o frunte largă, cam cît lățimea unui scut, și ochii depărtați de nas, vrea să-l răzbune pe Aelroth.

— Acum ai să te lupți cu mine ! Franța-și va pierde azi onoarea, și Charlemagne mîna sa dreaptă, l-a înfruntat necruțător, și a-ntins lancea spre Roland.

Dar tînărul Roland a dat, cu sabia sa Durandal, în trupul sarazinului, sfărmîndu-i scutul, zalele. coiful și lancea, lăsîndu-l fără de suflare.

Locul vuia de lovituri. Se încleștaseră în luptă întîia parte a oștirii regelui sarazin, Marsiliu — în număr de-o sută de mii — și cu mănunchiul de francezi.

Roland, gonind cu Veillantif, avînd în mîini pe Durandal, făcea în jurul său un gol.

Și cetele de sarazini se prăbușeau ca firul ierbii în timpul verii, cînd cosașul străbate cîmpul înverzit.

Alăturea de el lupta și înțeleptul Olivier. Sabia lui, zisă Hauteclaire, care fusese altădată a unui împărat roman, și-avea mînerul tot de aur, căptușit însă cu cristal, în care se-ascundeau relicve, ca și în Durandal, sclipea de sînge sarazin.

Arhiepiscopul Turpin, în zalele de cavaler, slujind mai mult iubita Franță decît amvonul catedralei striga :

— Montjoie !... seniori francezi. Onoare nouă, ce luptăm cu mii și mii de sarazini... Loviți, ucideți pe dușmani !

De-asemenea, cei doisprezece pairi ai Franței nu erau mult mai prejos decît Turpin sau Olivier, decît Roland, nebiruitul.

Dintre francezi au căzut mulți, ce nu aveau să-și mai revadă părinții, rudele, copiii, și nici mult îndrăgita Franță. Dar dintr-o sută și mai bine de mii de sarazini, pe care-i adusese-aici Marsiliu, n-a mai scăpat nimeni cu zile.

A încetat o clipă lupta.

Francezii își deplîngeau morții și îi căutau neosteniți, printre mormanele uriașe de sarazini, care zăceau în jurul și deasupra lor — cum se luptaseră vitejii pînă la ultima suflare.

În acest timp, în patrie pornise o furtună mare. Vîntul urla. Cădeau de sus fulgere verzi, nimicitoare. Trăznete doborau copacii. Pămîntul se cutremura. Și de la Saint Michel-Péril, pînă la Reims din Besançon, pînă la portul din Wissant, nu era nici o casă-ntreagă, nezguduită de cutremur, cu zidurile necrăpate. Și cerul se înnegurase, parcă era spoit cu smoală.

Iară-n cumplita trecătoare, la Roncevaux, în Pirinei, Marsiliu însuși se-arăta călare, urmat de trei sute de mii de oameni. Coifurile dușmanilor, bătute în mărgăritare, și scuturile lor de aur, zalele scumpe de oțel, și lăncile, și săbiile, avînd mînere de argint, umpleau tot locul de luciri și scînteieri nemaivăzute.

Atunci a început atacul arhiepiscopul Turpin. Încălecînd calul pe care îl dobîndise într-o luptă, cînd ucisese pe un rege din Danemarca, a strigat :

 — Montjoie ! Seniori și cavaleri ai dulcei Franței, la atac !...

— Montjoie ! răspundeau cavalerii, cîți mai puteau să țină-n mînă săbii sau lănci încă întregi.

Războiul a pornit din nou.

Cei mai viteji erau în frunte : Roland, Olivier și Turpin, urmați de toți pairii Franței.

Pe cîți lovea contele Roland, cu Durandal, îi spinteca din creștet pînă la mijloc, tăind și caii de sub ei. Olivier reteza pe alții.

Totuși, din ce în ce mai mulți cădeau din cavalerii Franței. Dar răpuneau mai înainte zeci, sute, mii de sarazini.

Unul singur dintre francezi nu primea nici o lovitură. Era fiul lui Ganelon.

— Conte Roland, uitați-vă, nu-i lovitură să-l atingă pe Baudouin, acela care e vlăstarul lui Ganelon, i-a arătat un cavaler. Un sarazin care-a fost prins mărturisește că platoșa pe care-o poartă este a regelui Marsiliu. Și tot el ne-a mărturisit trădarea mișelească a lui Ganelon.

Roland strigă spre Baudouin :

— Platoșa ta-i semnul trădării ? Răspunde, fratele meu vitreg ! Rușinea ne acoperă... Ganelon ne-a vîndut pe aur regelui sarazinilor, și te-a cruțat numai pe tine. Platoșa e a lui Marsiliu.

— Dacă tatăl meu a făcut trădarea, eu îi voi scoate inima cu sabia ce-o port în mînă ! a spus tînărul Baudouin. Platoșa mi-o azvîrl îndată.

Și cavalerul și-a azvîrlit platoșa care-l ocrotea. S-a avîntat în bătălie, lîngă Roland și Olivier.

Neocrotit de platoșă, tînărul conte a simțit cum o lance îl fulgeră, din spate pînă în grumaz.

— Vezi Roland ? Nu sînt trădător !...

Roland s-a oprit locului :

— Montjoie ! Ai să fii răzbunat. Ganelon va fi pedepsit. Tu ai căzut între viteji...

Și lupta s-a înverșunat.

Sîngele se vărsa-n șiroaie, care-necaseră strîmtoarea și îi stropea pe cavaleri.

Caii călcau numai pe leșuri. Picioarele le lunecau în roșia, calda băltoacă. Și sarazinii năvăleau din ce în ce mai mulți, în jurul francezilor tot mai puțini.

— Seniore, frate Olivier, rostea acum Roland, cum am putea să-i dăm de veste, pînă-n Franța, lui Charlemagne, că noi pierim ? Spuneați cîndva să sun din corn... Să vie și să ne răzbune...

Olivier s-a-ntors spre Roland, spunîndu-i cu-amărăciune :

— Ar însemna, conte Roland, să insultați părinții voștri, și să dezonorați chiar Franța... Așa ziceați mai adineauri. Și eu vă spun, conte Roland, că nu cred s-o mai revedeți pe Oda, pe surioara mea,

care vă e logodnică. Cît v-a iubit biata de ea ! Şi cît va plînge, auzind că aţi căzut la Roncevaux.

Roland, o clipă stînd din luptă, a rostit :

— De ce vă mîniaţi atîta ? Îmi sînteţi frate drag şi prieten. Pe blînda Oda o iubesc. O să mă doară despărţirea. Dar gîndul mi-e la dulcea Franţă, şi la poporul ameninţat de sarazini. Pentru ei trebuie să luptăm.

— N-aţi ascultat ce v-am rostit. Nu aţi sunat la timp din corn. Bravura nu e întinată de o-nsoţeşte prevederea. Din vina voastră au pierit atîţia nobili cavaleri. Au pierit toţi pairii Franţei. Şi prietenia ce ne leagă atît de mult pe amîndoi se va sfîrşi în astă-seară. Nici nu o să apară luna, şi-amîndoi ne vom despărţi de Franţa şi de toţi cei dragi...

Arhiepiscopul Turpin, prinzînd o clipă de răgaz, s-a apropiat de ce doi tineri şi le-a rostit :

— Nu vă certaţi ! Totul s-apropie de sfîrşit. Dacă sunaţi din corn, Roland, nu ne mai poate ajuta nici împăratul Charlemagne. Totuşi, el se va reîntoarce, şi ne va răzbuna din plin. Sunaţi din corn, conte Roland !

Roland şi-a dus la gură cornul din aur, fildeş şi cristal, şi a sunat atît de tare, încît tîmplele i-au plesnit, şi sîngele, ca un val roşu, l-a podidit peste armură.

Charlemagne a auzit cornul.

— Staţi ! a zis el către seniori. Roland ne cheamă într-ajutor.

Dar a sărit şi trădătorul :

— Nu credeţi asta, Charlemagne, a rostit el. Nu ştiţi mîndria lui Roland ? Mai bine ar pieri ucis, decît să cheme într-ajutor. Sigur, e la vreo vînătoare. Se veseleşte, aşa cum este tinereţea. Mergeţi în tihnă mai departe. Şi fiul meu este cu el...

Roland sună în corn din nou. Trupul i-e ud, nu de sudoare, ci sîngele l-a potopit.

— Staţi ! dă iar ordin Charlemagne. Sunetul cornului acum e mistuit parcă-n durere. Roland e în primejdie.

— Nu vă temeţi, zice Ganelon. Şi fiul meu este cu ei...

— Ba da, spune ducele Naimes. Sînt sigur că a fost trădat. Şi trădătoru-i Ganelon ! Doar el a vorbit cu Marsiliu...

La un semn al lui Charlemagne, Ganelon a fost prins în braţe de cavaleri, legat în ştreanguri, agăţat de un cal de rînd, şi fiecare l-a lovit cu latul săbiei, în spate.

Treizeci de mii de trîmbiţaşi sună răspunsul lui Roland. Charlemagne şi-a şi-nturnat calul. Cu barba albă pînă-n brîu, avînd în mînă pe Joyeuse, sabia lui fără pereche, goneşte în galop, urmat de contele Ogier, ducele Naimes şi alţi seniori, cu toţi vasalii după ei.

În trecătoarea Roncevaux lupta aproape s-a sfîrşit. E drept că regele Marsiliu a părăsit cîmpul de luptă, după ce contele Roland i-a retezat, cu Durandal, mîna ce ţinea sabia, de-a dreptul de la-ncheietură. Olivier însă a murit.

Mai înainte de-a muri, Olivier l-a rugat pe Roland :

— Sîngele mi s-a scurs din trup. Frîul calului nu-l mai ţin. Şi calul mă poartă spre margini. Simte şi calul c-am să mor... Dar vreau să mor între duşmani. Roland, seniore, prinde frîul, şi trage-mă în iureş iar...

Roland a prins calul de frîu. L-a tras spre iureşul duşman. Sarazinii, cît i-au văzut pe Olivier lîngă Roland, s-au îngrozit.

Olivier a murit în şa, cu sabia Hauteclaire în mînă, între duşmanii sarazini, ce tremurau de teama lui, ca frunza plopului în vînt.

Din toţi cei douăzeci de mii, n-au mai rămas decît doi oameni : Turpin şi contele Roland.

Acum se stinge şi Turpin, arhiepiscopul de Reims, lovit de lănci şi de săgeţi, dar tot în şa, între duşmani.

— Montjoie ! strigă din nou Roland, deşi e sfîrtecat cu totul de tăieturi de sabie. Şi porneşte, pe Veillantif, spre sarazini, neînfricat. Abia se ţine însă-n şa. Dar sarazinii nu-ndrăznesc să se apropie de Roland.

— Nimeni nu-i poate sta-mpotrivă, glăsuiau ei. Şi de departe — auziţi — sună în trîmbiţe francezii ! Şi se întoarce Charlemagne. Hai să fugim ! Hai să fugim !

Cîţi au rămas încă în viaţă, din marea oaste sarazină, se-ntorc şi fug inspăimîntaţi.

Roland simte că i-a sosit sfîrşitul. Vrea să-şi sfărîme sabia, să n-o găsească vreun duşman. De trei ori dă cu sabia, dă cu nădejde într-o stîncă. Sabia nici nu se ştirbeşte, dar stînca se despică-n două[27].

Se lasă-atunci lîngă un pin, punînd sub el, la adăpost, cornul de aur şi de fildeş, şi sabia sa, Durandal.

— O, Durandal, şopteşte el, cu tine eu am biruit atîţi duşmani ai dulcei Franţe, cîte fire de păr se află în barba — albă cum e floarea în luna lui aprilie — a celui ce mi-e suzeran... Să intri-n mînă de viteaz...

Şi se lungeşte lîngă pin, cu faţa către Spania, către duşmanul care fuge, lăsînd în urmă-i nori de praf.

— Cînd Charlemagne o să ajungă în trecătoarea Roncevaux, va şti că am căzut cu faţa tot îndreptată spre duşman, că-n luptă am fost victorios ! îşi spune el încetişor. Iar gîndurile lui din urmă i se îndreaptă către ţară, spre Franţa sa prea mult iubită. Îşi lasă fruntea lin pe braţul atît de ostenit de luptă şi îşi dă ultima suflare.

După încă puţină vreme, Charlemagne a sosit acolo, în trecătoarea Roncevaux. Amurgul coborîse roşu. Curînd avea să vie

noaptea. Dar Charlemagne şi-a îndreptat ochii spre slavă. S-a rugat s-adaste încă puţin ziua, pînă-şi sfîrşeşte răzbunarea. Soarele a stat locului. Într-un galop, ca o furtună, Charlemagne a zburat cu oastea pe urmele acelora ce-i uciseseră vitejii.

În luptele care-au urmat, acei care fugiseră din trecătoarea Roncevaux şi-au plătit crimele, răpuşi de sabia lui Charlemagne, iar alţii au pierit de teamă.

Şi-a fost luată Saragosa, cetatea sarazinilor.

Regele lor, crudul Marsiliu, s-a azvîrlit, îndurerat, pe zidurile sfărîmate de oştile lui Charlemagne, şi-a plîns pînă şi-a dat sfîrşitul.

Cînd a ajuns în patrie, la Aix, în capitala lui, şi a urcat pe treptele palatului de marmură, Charlegmane a găsit o fată gingaşă, albă, tremurînd. Se numea Oda [28], şi era sora contelui Olivier, cea mai frumoasă dintre toate copilele întregii Franţe.

— Unde îmi e logodnicul ? Unde-i Roland, ce îmi jurase că am să fiu soţia lui ? a-ntrebat ea cu glas sfios.

Lui Charlemagne i s-au umplut ochii de lacrimi şi a spus :

— Roland s-a stins ca un viteaz, căzînd cu faţa spre duşman. Trupul lui şi-al lui Olivier le-am aşezat într-un mormînt de marmoră din catedrala de la Blaye. Şi inimile lor le-am pus într-o cutie preţioasă, din aur şi din pietre scumpe. Ţie-ţi voi da, frumoasă Oda, pe fiul meu, pe Louis, de soţ, şi ai să fii împărăteasă...

Fata n-a spus nici un cuvînt. A suspinat, pală la faţă ca frunza din octombrie, a căzut jos şi a murit, în timp ce toţi seniorii Franţei plîngeau în hohote pe Roland, iar Charlemagne îşi smulgea barba, gemea cu inima zdrobită de-o suferinţă fără seamăn.

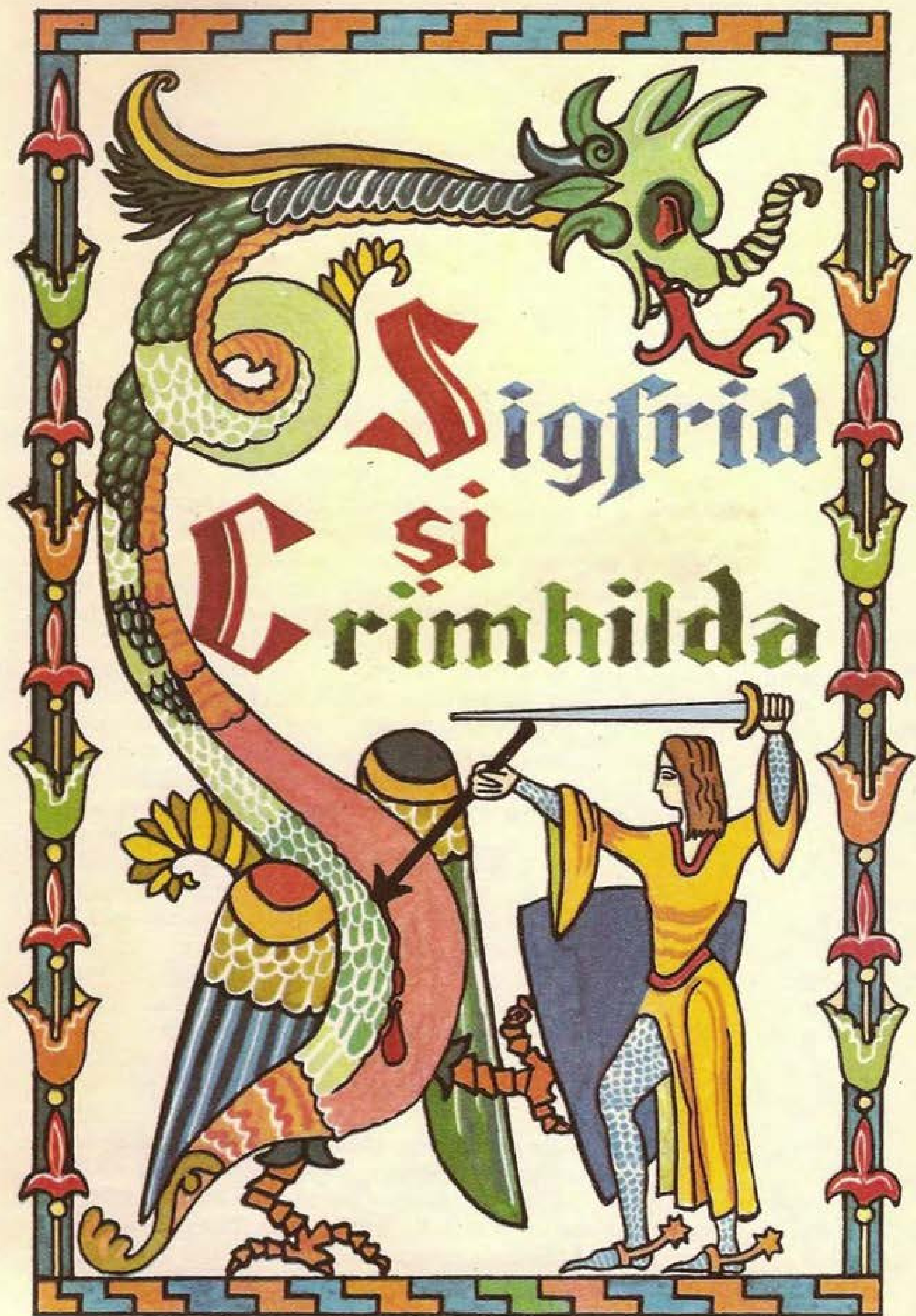
Pe urmă a fost judecata contelui Ganelon, acela care trădase Franţa, pe Charlemagne şi oastea de cavaleri, la Roncevaux.

El a fost strîns legat cu lanţuri de patru armăsari sălbatici, care l-au rupt în bucăţele. Şi-alăturea au fost ucişi alţi treizeci de bărbaţi din neamul contelui trădător, Ganelon. Aceştia au fost spînzuraţi, ca să se ţină minte bine că nu e vină mai grozavă decît aceea de-a trăda patria şi pe cei viteji.

Iară mulţimea, ascultîndu-l pe menestrel, plîngea şi ea soarta cea tristă a lui Roland, viteazul de la Roncevaux, căzut cu faţa la duşman. Şi aplauda însufleţită, cînd auzea că Ganelon a fost, în fine, pedepsit.

Şi multă, multă vreme, oamenii, care cunoşteau cîntul străvechi despre Roland, s-au dus în orăşelul Blaye, să pună flori pe trei morminte de marmură albă ca neaua, care, precum zice legenda, aparţin lui Roland, Olivier şi Odei [29].

Aşa-l slăveau ei pe Roland... Aşa-i slăveau pe cei viteji !

Sigfrid
și
Crimhilda

Sîntem de astă dată pe o corabie, cam tot în vremea cînd în Franța un menestrel ne povestește despre Roland, neînfricatul.

Corabia a plecat din Mannheim [1], pe Rin în jos. Are în cală lucruri scumpe : țesături, fire de mătase, și lănci, și săbii din Strassburg. Sînt ale contelui de Utrecht [2].

Un cavaler trimis de conte este pe punte și veghează, avînd cu el zece oșteni. Oștenii-s bine înarmați. Ei stau pe margini, străjuind corabia să n-o lovească tîlharii apelor — pirații — ce bîntuiau atunci pe Rin.

În partea dinapoi a punții se mai găsesc, îngrămădiți, și niște călători de rînd : țărani, calfe de meseriași, pescari și cîteva femei.

Nobilul cavaler din Utrecht le-a-ngăduit să-l însoțească, în jos, pe Rin, dacă-i aduc, pentru călătoria asta, bucate, băuturi și vin.

Fiindcă nevoia nu te-ntreabă de ai sau n-ai, ei i-au adus cele cerute și-au căpătat îngăduința să urce pe corabie, în partea dinapoi a punții.

Și-acum plutesc ușor pe ape nobilul cavaler din Utrecht și amărîții poporeni.

Corabia se leagănă deasupra Rinului albastru.

E primăvară și cocorii se-ntorc la cuiburile lor, cu fîlfîit moale de aripi. Crestele munților mai sînt strălucitoare sub zăpada ce nu s-a topit încă toată.

Pe țărmuri se zăresc copii, care se joacă și fac semne corăbiei cu mîinile, ce par albi porumbei în zbor.

— Se apropie Wormsul, strigă o calfă de dulgher. Priviți ! Priviți !...

Într-adevăr, curînd, se vede pe-o stîncă-naltă, cenușie, un castel vechi cu turnurile crenelate, castelul regilor burgunzi. [3]

Mai jos sînt case învelite cu olane roșii sau cu țiglă. La chei, sub plopii argintii, ce tremură ușor în vînt, se află-o barcă. Și în barcă se văd doi tineri minesengeri, [4] ce-și flutură năframele.

Corabia-şi încetineşte uşorul ei alunecuş pe apele fremătătoare. Şi, agăţaţi de-o funie, tinerii cîntăreţi se urcă, spre bucuria tuturor.

Trufaşul cavaler din Utrecht, la rugămintea tinerilor de-a le da voie să-l însoţească şi ei pe Rin, în jos, încuviinţează, întrebînd însă cam bănuitor :

— Puteţi veni cu noi. Aş vrea să ştiu însă mai înainte unde doriţi s-ajungeţi ?

Cavalerul este un bărbat foarte-nalt, din garda contelui de Utrecht. Are o frunte-ngustă şi ochi vineţi, privind tăios spre cîntăreţi. La brîu poartă o sabie uriaşă.

— Gîndim s-ajungem în Frislanda.[5] Am auzit că pe-acolo s-ar fi găsind mulţi iubitori de cîntece şi de poeme ! zice unul din minesengeri, un tînăr blond, cu obrajii rumeni, înveşmîntat cu pantaloni din postav negru şi haină stacojie, de Strassburg.

— Atunci aveţi acelaşi drum cu noi, mai spune iarăşi cavalerul. Nu vă vom cere să plătiţi pentru călătoria asta. O să vă punem la-ncercare meşteşugul. Poate vreţi să cîntaţi ceva...

— De e nevoie, plătim noi, dăm mînă de la mînă şi plătim, strigă cei care se găsesc în partea dinapoi a punţii. Numai să cînte pentru noi tinerii minesengeri...

Ochii vineţi ai cavalerului se luminează pentru-o clipă. Tare-l încearcă lăcomia. Se stăpîneşte însă şi răspunde :

— Tăceţi din gură, voi de-acolo, oameni de rînd. Tăceţi din gură... Tinerii cîntăreţi sînt oaspeţi şi nu ne vor plăti nimic... dacă ne vor cînta pe drum...

— Acesta-i lucru prea uşor, spune şi cellalt cîntăreţ, un tînăr vesel, dar plăpînd, purtînd o haină cenuşie. Şi noi îl facem cu plăcere. Este doar meşteşugul nostru. De vreţi, începem chiar acum... Ce aţi dori să vă cîntăm ?

— Cîntaţi-ne despre burgunzi, mormăie-naltul cavaler. Aici e Wormsul, deci rostiţi Cîntecul Nibelungilor...[6]

— O să cîntăm, spun tinerii. Este un cîntec de demult. Crîncene întîmplări s-au scurs aici, la Worms, peste burgunzi. Cîte-a văzut bătrînul Rin în scurgerea lui necurmată !

— Începeţi... hai, începeţi cîntul, strigă pescarii şi ţăranii cei grămădiţi în fundul punţii. Nu-i sărbătoare mai frumoasă decît s-asculţi un cîntăreţ.

Cei doi tineri se saltă sprinteni pe un colac mare de sfoară. Unul îşi ia în braţe rotta [7] şi-i mîngîie coardele lungi, privind spre depărtările încununate de zăpezi, apoi către cetatea Worms. Şi celălalt, după ce face o plecăciune cu boneta în mînă, grăieşte spre ascultători, arătînd zidurile sure :

— Aici, în Worms, pe stînca asta, sus, în castelul cenuşiu, au vieţuit, cu multe veacuri în urmă, viforosul Dancrat şi soaţa lui, regina Ute, cu fiii lor Gunter, şi Gernot, şi Giselher. De-acolo, unde vedeţi turla că săgetează înălţimea, străjuia regele adesea apele Rinului spre Strassburg sau către Marea Nordului. Şi vai de-acel ce cuteza să se apropie de ţinutul burgunzilor, fără să aibă la provă semnul alb al păcii !

Regele şi cu fiii lui, însoţiţi şi de alţi viteji, ca Tronje Hagen [8] negurosul, sfetnicul cel mai de credinţă, sau Volker cel într-una vesel, Dankwart, şi Rumhold, şi mulţi alţii săreau pe cai sau in corăbii ce pururea erau la chei, strînse în lanţuri şi parîme, şi nu putea nici un duşman să urce pînă la castel.

Pentru că lîngă doamna Ute mai avea regele acolo un bobocel de copiliţă, cu obrăjorii albi şi rumeni, cu buzele însîngerate şi ochi albaştri cum e cerul în primăvară dimineaţa şi cu surîs dulce, sfielnic, şi-o voce lină, mîngîioasă, mai mîngîioasă decît e cîntecul de rottă. Era comoara regelui cea mai de preţ, cea mai aleasă, pe care şi-o veghea ziua şi noaptea cu feciorii şi cu oştenii cei mai buni.

Comoara se numea Crimhilda...

Castelul se mai vede încă. Priviţi acolo unde bate raza de soare-ntr-o fereastră cu gemuleţe colorate. Acolo spun alţi minesengeri, mai vîrstnici şi mai înţelepţi, că ar fi fost odaia fetei. De-acolo ea privea în zare, visînd în visele-i de fată la cel care urma să vină, s-o ia şi s-o facă regină în nu se ştie care ţară.

Rinul i se părea atuncea — sub strălucirea soarelui — că e un rîu mare de aur. Pomii şi verdele din pajişti i se păreau că-s poleiţi, şi căprioarele din munte, care veneau să se adape, păreau nişte făpturi din basme.

Aşa se scurgea viaţa ei, la adăpost de orice patimi, de griji sau chiar de întristări.

De la o vreme însă Dancrat s-a petrecut din lumea asta, cum se petrece orice fiinţă.

Ultimul lui cuvînt a fost spre Gunter, cel care-i urma, fiind cel mai mare dintre fraţi :

— Să aveţi grijă de Crimhilda, să nu o bată vînturi aspre şi să-i găsiţi un mire vrednic, cel mai viteaz dintre viteji, care s-o poată ocroti...

Burgunzii l-au aşezat pe Dancrat, după străbune obiceiuri, într-un mormînt ce se mai vede într-o ogradă, la castel, punîndu-i căpătîi o spadă.

Şi Gunter s-a încununat în locul tatălui său, Dancrat, avînd pe fraţii lui alături, pe Gernot şi pe Giselher.

— Tronje Hagen să-ţi ajute la treburile cîrmuirii şi sfatul său să i-l asculţi, îl îndemnase mai-nainte Dancrat pe fiul său urmaş.

Şi-acum, lîngă regele Gunter şi lîngă fraţii săi iubiţi, şedea de veghe veşnic Hagen, cu chipul său cel neguros.

Se spune că în toată lumea nu era om mai iscusit decît acest Tronje Hagen. Ba, după unii cîntăreţi, cunoştea şi vrăjitorii. Nu era taină cît de mare ca el să n-o poată afla. Umbla doar îmbrăcat în negru. Barba şi părul le-avea negre, ochii mereu întunecaţi. Altminteri era devotat pînă la moarte regelui. Nici nu avea altă credinţă Tronje Hagen pe pămînt, decît slujirea celui care îi era rege şi stăpîn.

Şi, trebuie să mai povestim că după moartea tatălui, într-o zi, se afla Crimhilda sus, la fereastră, şi-mpletea la o dantelă subţirică. Mai multe fete se găseau în jurul ei, cosînd, ţesînd, pălăvrăgind de toate cele cîte-s în lună sau în stele.

Din întîmplare se găsea alăturea regina Ute.

Toate copilele rîdeau.

Numai Crimhildei îi curgeau pe obrăjori cîteva lacrimi. Ochii-i erau nespus de trişti.

— Ce e cu tine, fata mea ? a întrebat-o doamna Ute.

Crimhilda şi-a înălţat chipul spre mama ei şi i-a răspuns :

— Slăvită doamnă şi măicuţă, nu ştiu de trebuie să-ţi spun... Şi nu ştiu dacă n-o să rîzi, auzind povestirea mea.

Mama a dat însă din cap şi i-a făcut un semn cu mîna, în chip că nu va rîde nimeni de cele ce vor auzi.

— Iată ce este, a spus Crimhilda. În noaptea asta am avut un vis de tot tulburător.[9] Mi se părea că mă găseam într-un ţinut necunoscut, unde trăiam într-un castel, fără de voi, cei cunoscuţi şi apropiaţi atîta mie. N-aveam decît un singur prieten şi-apărător. Era un şoim ce săgeta văzduhurile şi se-ntorcea pe mîna mea. Îl dezmierdam, şi-mi era drag. Dar iată, din înalt, deodată, se reped două păsări negre. Socotesc că erau doi vulturi. Nu am putut să-i deosebesc. Mă-nconjura o pîclă deasă. Şi vulturii aceştia doi s-au repezit spre şoimul meu. Unul i-a-nfipt ciocul în spate. Cellalt l-a smuls cu ghearele. Penele i le-au răvăşit. Inima i-au mîncat-o toată. Sîngele lui a-nroşit ţărîna. Stătea — parcă îl văd în vis — întins, cu-aripile lăsate, cu ochii goi, de sînge stors... Nu pot să spun, iubită mamă, cît m-a mîhnit visul acesta. M-am trezit plină de sudori şi-nlăcrămată, suspinînd. Am plîns, şi mai oftez şi-acum... Mă-ntreb ce poate însemna... Ce tîlcuri îi pot oare da...

Regina Wormsului a stat cîteva clipe, cugetînd. Se spune că regina Ute era nespus de înţeleaptă. Şi apoi, mîngîindu-şi fata, i-a tîlcuit visul aşa :

— Socot că şoimul tău din vis trebuie să fie un bărbat, care-o să-ţi fie ţie drag. Nu ştiu de îţi va fi şi soţ. El o să aibă doi duşmani de neam înalt, poate regesc, care o să-i scurteze viaţa cu armele

lor ascuțite. Însă tu nu te întrista. Poate și visele ne mint. Ești prea frumoasă, și prea bună, ca să nu ai destul noroc lîngă bărbatul ce te-o lua de soață, în castelul său...

Crimhilda s-a-nroșit la chip :

— Nici nu gîndesc să mă mărit ! a șoptit ea. Am auzit că multe sînt primejdiile ce le cuprinde dragostea. Mai bine vreau să stau într-una lîngă măicuță, lîngă frați.

— Ehei, numai de s-o putea, a surîs blînda doamnă Ute. De pe acum ne tot vin soli, din susul Rinului, din jos, și chiar de peste țări și mări. Pesemne, minesengerii ce vin adesea la castel și te-au văzut la ospețe duc vestea-n lume peste tot de mîndra frumusețe-a ta... Atîția prinți ți-au cerut mîna. Tu-i tot respingi — dar pînă cînd ?

Și-adevărat, că pin-atuncea sosiseră sute de soli, atrași ca fluturii în noapte de razele unei făclii.

Vestea de frumusețea fetei o duceau minesengerii tuturor regilor din lume, prinților, cavalerilor și tuturor vitejilor.

Tot pe atunci, se povestește că în tărîmul Niderlandei — Țara de jos a Rinului — ocîrmuia regele Sigmund, în marea lui cetate Xanten. [10]

Dacă mai sus străjuia Rinul bătrînul rege burgund, Dancrat, jos îl veghea regele Sigmund.

Și-așa, precum spun cîntăreții din vremurile de demult, regele Sigmund și cu soața, iubita lui regină Siglind, aveau în casă și-un fecior de-o frumusețe, vitejie și istețime fără seamăn. Nicicînd n-a fost altul ca el. Se chema Sigfrid — păr bălai, Sigfrid cu paloșul de foc, Sigfrid, cel mai bun călăreț și cel mai bun vîslaș pe Rin și-n toată Marea Nordului.

Grozavi bărbați trăiau și-n Xanten.

În Țara Rinului de jos, se știe, nu se află munți să ocrotească de dușmani cetățile și satele. Rinul i-asemeni unui drum pe care umblă orișicine, la voia lui, și orișicînd. Primejdiile-s mult mai mari decît în susul rîului. Din Marea Nordului s-avîntă pirații des și jefuiesc. De nu ești de ajuns de tare și inima de-ți tremură cît de puțin în vreo clipită, ești mult prea lesne doborît.

Oamenii Rinului de jos știu asta bine, și de-aceea se pregătesc să lupte strașnic și să-i răpună pe vrăjmași.

Iar pe pămîntul Niderlandei, cel mai bun dintre cavaleri, cel mai viteaz și cel mai vrednic era frumosul tînăr Sigfrid.

Cînd își punea coiful de aur, sabia scumpă de argint și-ncăleca pe un cal alb, Sigfrid părea un zeu picat din înălțimile Walhalei — lăcașul zeilor germani — un zeu strălucitor ca Balder, dar mai puternic decît el.

Nimica nu-l înfricoşa pe tînărul cel semeţ, Sigfrid. În luptă era ca un fulger. Iar la petreceri, glasul lui suna voios, răsunător, intonînd cîntece străvechi, prin care cei vii proslăveau pe cei viteji, căzuţi în luptă, duşi în Walhala de walkirii, [11] spre desfătare veşnică.

Iar tatăl său, bătrînul Sigmund, îl privea plin de bucurie şi de tristeţe totodată. Inima lui se veselea ştiindu-l pe feciorul său neîntrecut între bărbaţi, deşi abia-i mijise barba blondă ca aurul curat. Şi-apoi îl potopea tristeţea, pentru că preafrumosu-i fiu părăsea deseori cetatea, pleca să cerceteze lumea. Şi nu ştia dacă-ntr-o zi nu-l vor lovi nişte haini, cu mişelie, pe la spate.

Mai se găsea atunci pe lume şi ţara Nibelungilor. O, ce întunecată ţară. Ţară de neguri şi păduri. Copacii creşteau groşi şi strîmbi. Apele se scurgeau mîloase. Iarba se tîra pe pămînt, nu creştea moale, mătăsoasă, ci era aspră, scîrţîia cînd sufla vîntul peste ea, ca nişte crengi de lemn uscat. Iar oamenii priveau pieziş. Nu se-auzea pe-acolo rîset, ci gemete de schingiuiţi, şi răcnete, şi blesteme. Nimănui nu-i plăcea să umble prin astfel de ţinut, în care soarele nici nu pătrundea printre desişurile negre, şi mohorîte, şi-ncruntate. [12]

Doar Sigfrid, preaviteazul Sigfrid, nu se sfiise, şi umbla prin ţara Nibelungilor cu calul său, şi-o cerceta.

Şi tot umblînd, vrînd să cunoască această ţară a negurilor, s-a rătăcit printr-o pădure. Pădurea se-ntindea adînc, pe nişte munţi prăpăstioşi. Rătăcind el mereu prin munte, s-a auzit zgomot de glasuri, de răcnete şi blesteme. Se certau, se băteau de moarte doi prinţi din neamul Nibelung. Aceştia-şi omorîseră tatăl doar cu o zi în urmă. Îl căsăpiseră să-i ia comorile ce stăpînise şi care se aflau acolo, în munţii cei prăpăstioşi, ascunse într-o tainiţă.

Comorile acestea mari fuseseră odinioară în stăpînirea unor duhuri. Erau, de altfel, făurite de-acele duhuri, sub pămînt, şi cuprindeau vase de aur, cupe înalte de argint, armuri şi scuturi, căşti şi săbii, care sclipeau ca focuri vii.

Mai erau haine şi covoare ţesute tot în fire scumpe, bătute-n pietre preţioase. Iar nestematele stăteau în grămezi mari de diamante, smaragde şi mărgăritare, rubine şi-alte pietre scumpe, cum nu se mai găsesc în lume. Atît de multe se aflau în tainiţa subpămînteană, că nu ar fi putut încape în nu ştiu cîte mari clădiri.

Întîiul rege-n acea ţară, cu numele de Nibelung, printr-un mijloc pe care nimeni nu l-a aflat nici în legendă, pusese mîna pe comoară.

Şi, punînd mîna pe comoară, acele duhuri neştiute ar fi rostit un greu blestem :

„În mîna cui or să ajungă comorile ce ni s-au luat de către regii Nibelungi, să piară înecat în sînge ! Fierul de sabie sau lancea să îl străpungă, negreşit. Fiul să-şi duşmănească tatăl, soţul soţia, prietenia să nu-mblînzească inima celui ce va rîvni comoara. S-aducă-n jurul ei doar moarte, cumplită moarte şi durere, şi răzbunări nemaivăzute... Aşa ursim... Aşa să fie !"

Astfel spuseseră la urmă acele duhuri din legendă.[13]

Şi-ntr-adevăr, zice povestea că-ntîiul rege al ţării, Nibelung, fusese doborît de-un frate care-i rîvnea averile. Toţi regii care i-au urmat din neamul lui, toţi regii Nibelungi, ce stăpîniseră comoara, fuseseră răpuşi de fier.

Cei doi prinţi care se băteau în faţa tînărului Sigfrid erau din neamul Nibelung. Ei se chemau : cel mare, Schillung, iară mezinul Nibelung, la fel ca regele strămoş. Ei se certau pe moştenire. Şi nu ştiau cum s-o împartă, fiindcă şi unul şi cellalt vroiau mai mult de jumătate.

Sigfrid tocmai se apropia.

— Tinere, i-au glăsuit ei. Împarte-ne comoara asta, şi îţi vom dărui o spadă ce poartă numele de Balmung. Ea e făcută în Islanda de un fierar care bătea pe nicovală, altădată, sub muntele cel înalt, Hecla, spade şi zeilor din cer. [14] A fost purtată cu-ndrăzneală de primul rege, Nibelung. Primeşti tu să ne faci dreptate ?...

— Primesc, cum nu, a rostit Sigfrid.

Sigfrid era cinstit din fire. El nu ştia că cei doi prinţi nici nu gîndeau să-i dea pe Balmung. Vroiau numai să se slujească de el cît o-mpărţi comoara, şi apoi să-i scurteze viaţa, ca tatălui lor doborît.

Şi Sigfrid a descălecat şi a-mpărţit în jumătăţi comoara cea fără pereche. A pus o parte din comoară pe coasta unui munte-nalt. Şi-n faţa lui, pe un alt munte, a pus cealaltă jumătate.

Făcuse împărţeala dreaptă. Dar fraţii, prinţii Nibelungi, au început să strige tare şi să-l blesteme pe flăcău căci fiecare dintre ei vroia mai mult de jumătate. Ba, prinţul Schillung, furios, şi-a ridicat iute pumnalul ca să-l lovească-n inimă pe tînărul Sigfrid din Xanten. Dar Sigfrid n-a rămas dator şi l-a lovit cu sabia, tăindu-i capul din grumaz. De nu ar fi ştiut să lupte, lui Sigfrid i-ar fi fost, desigur, ziua aceea cea din urmă ; căci Nibelung, celălalt prinţ, cuprins de-o ură-ncrîncenată, s-a repezit asupra lui cu-o lance care scînteia, gata să i-o înfigă-n trup.

Numai că Sigfrid s-a ferit cu dibăcie de duşman, şi i-a răspuns cu sabia, culcîndu-i fruntea în ţărînă.

Cum au căzut aceşti doi prinţi, s-au deschis porţile de fier ce ţineau tainiţa-ncuiată. Şi lîngă porţi, scînteietoare, într-o firidă

de argint, era sabia făurită în atelierul zeilor de sub prăpăstiosul Hecla. Sigfrid a vrut să o apuce, dar porțile s-au strîns la loc.

Au stat așa cîteva clipe, și iată, s-au deschis din nou.

Sigfrid, fără să stea pe gînduri, s-a repezit, a smuls pe Balmung din albul ei lăcaș de-argint.

Tocmai atunci, ca niște fiare s-au repezit la el, cu arme, doisprezece uriași. În urma lor veneau călări vreo șapte sute de oșteni, înalți cît trunchii de stejari.

Lupta a fost destul de grea, dar Sigfrid tot i-a biruit. Și i-a legat pe toți în ștreanguri, să-i ducă prizonieri in Xanten. Dar cum sfîrșise treaba asta și-abia-ncercase să răsufle, s-a și simțit cuprins din spate de niște brațe ca de fier.

Sigfrid era atît de tare, că nimeni nu ar fi putut să-i prindă mîna nici o clipă. Și iată că mîna sa dreaptă, în care ținea sabia, i-era acuma țintuită. Viteazul s-a întors să-și vadă dușmanul care îl prinsese în brațe cu-atîta putere. În spate nu se zărea nimeni, și nici în față, nici pe lături. Dușmanul era nevăzut.

Totuși s-a străduit viteazul să lupte cu acea făptură pe care n-o putea zări. Și s-a luptat o zi și-o noapte. Și soarele, și stelele cătaseră la lupta asta îndîrjită, pe care Sigfrid o dădea cu-o ființă atît de misterioasă. Trecuse apoi dimineața. Se apropia și miezul zilei, și lupta nu se mai sfîrșea. Cînd, iată. Sigfrid se smucește și-și scapă mîna din prinsoarea acelui cleștc de oțel. Și, învîrtind-o prin văzduh, căutînd să-și dibuie dușmanul, care-l lovea cînd dintr-o parte și cînd dintr-alta, fără milă, mîna sa prinde o fîșie lucie, moale, de mătase. Trage fîșia și în mînă zărește-o glugă albăstrie.

Gluga căzuse de pe capul unui pitic bătrîn, dar zdravăn. Iar gluga era fermecată. Ea făcea nevăzut pe-acela care și-o așeza pe cap. Îi da-n același timp putere de zece ori pe cît avea.

Fără de gluga fermecată, ce-o purtase pîn-atunci, piticul nu mai cuteza să il înfrunte pe viteaz. Căzuse pe o latură și se ruga smerit de Sigfrid :

— Sînt regele piticilor care sălășluiesc în munte și străjuiesc comorile, avutul Nibelungilor.Mă cheamă Albrich, și voi fi de azinainte sluga ta...

Sigfrid s-a-nduplecat de Albrich. Era bătrîn, cu barba albă. Și avea ochii albaștri, buni, cătînd spre tînăr cu credință.

— Comorile sînt ale tale, căci tu le-ai cucerit în luptă, a mai rostit piticul Albrich.

Sigfrid, atît de ostenit, vroia să-și spele puțin fața, să bea cîteva-nghițituri dintr-un izvor ce murmura încetișor printre copaci. Însă în clipa cînd a vrut să soarbă din izvor, întreaga lume s-a clătit sub șuierul unui balaur, care stătea și el de strajă lîngă

comoara nibelungă, într-o adîncitură largă, o peşteră de sub pămînt.

Balaurul şedea de veacuri în peşteră şi dormea dus. Lui îi era sortit de duhuri să doarmă-n voie, liniştit, cît timp era sabia Balmung în tainiţa comorilor. Numai cînd sabia aceasta ar fi căzut în mîinile unui voinic venit din lume, el trebuia să se trezească şi să-l ucidă pe voinic.

Ca să-nţelegeţi ce balaur s-a-nfăţişat atunci lui Sigfrid, vă spun că el putea cuprinde sub trupul său toată pădurea. Botul îi era plin de flăcări şi ochii îi ardeau ca para. Pe cap avea o creastă-naltă, roşie, ca scăldată-n sînge. Pielea-i era învăluită în nişte plăci mari. Ghearele lui erau uriaşe. Unde călcau. săpau o vale.

Cînd Sigfrid a luat sabia din tainiţa comorilor, balaurul s-a deşteptat. A căscat larg şi s-a tîrît din peştera adîncă-afară. A aşteptat însă ca Sigfrid răpus să fie de pitic. Văzînd învingător pe Sigfrid, după o luptă atît de lungă, balaurul s-a repezit asupra lui, c-un şuier groaznic, pe cînd voinicul, însetat, se apleca să soarbă apă.

Sigfrid, auzind şuierul, s-a-ntors fulgerător spre monstru, cu sabia Balmung în mînă. Dar prea tîrziu. Balaurul, deschizînd botul. l-a şi cuprins într-o clipită. Viteazul tînăr s-a văzut în mijlocul unui noian de flăcări care îl ardeau. Şi dinţii aprigi de balaur s-au strîns ca nişte porţi de fier. Oricare altul ar fi fost în locul lui ar fi pierit. Dar Sigfrid, cu o încordare uriaşă, dincolo de fire, a ridicat în sus pe Balmung şi a înfipt-o-n cerul gurii monstrului înfiorător, mai înainte ca acesta să-l strivească. Sabia i s-a-nfipt în creier balaurului fioros. Botul i s-a deschis c-un răget, scos din adîncul trupului care se zvîrcolea de jos, doborînd sute de copaci, răsturnînd stîncile din munţi, vărsînd din el valuri de sînge purpuriu şi înfierbîntat.

Din sîngele care-i cursese balaurului, se făcuse un lac roşu, în vîlcea.

— Stăpîne, a zis Albrich lui Sigfrid, tu ne-ai învins prin vitejie, şi, după datinile vechi, te vom sluji, eu şi piticii, şi luptătorii ne-nfricaţi ce se găsesc în toată ţara, şi-aşteaptă doar porunca mea. Dă-mi voie să-ţi dau un sfat. Dacă te vei scălda îndată în balta asta roşie, în sîngele balaurului, vei dobîndi atîta forţă, încît nimeni din lumea asta nu va putea să-ţi stea-mpotrivă. Iar trupul tău, scăldat în sînge, nu va mai fi pătruns în veci de lance, spadă sau săgeată, cuţit de fier sau orice armă. Nici focul nu te va mai arde. Vei deveni invulnerabil.

Sigfrid l-a ţintuit în ochi pe Albrich cu privirea lui senină, dar străpungătoare.

— Dacă mă minți, piticule, și-n ceasul morții de mă aflu, să știi că am să mă răzbun. Nici tu nu vei scăpa cu zile.

— Încrede-te, a spus piticul. Nu te înșel. Noi, cei de-aici, sîntem cumpliți, da-n luptă dreaptă. Nu știm de loc să înșelăm... Doar regii noștri-au fost mișei. Grăbește-te însă, pentru că sîngele acesta va împietri curînd de tot...

Sigfrid s-a dezbrăcat de haine și s-a zvîrlit numaidecît în balta roșie, fierbinte.

Tot corpul și l-a scăldat Sigfrid, făcîndu-se invulnerabil. Numai pe umărul său stîng i-a căzut dintr-un tei o frunză. Piticul Albrich a vroit să-nlăture această frunză, dar timpul de scăldat trecuse.

Lui Sigfrid i-a rămas pe umăr un loc micuț, în care spada putea să-și înfigă tăișul. Dar cine-ar fi putut să afle această taină a lui Sigfrid, pe care-o cunoșteau doar el și regele piticilor ?

Așa a devenit stăpîn Sigfrid pe marile comori ale regilor Nibelungi, pe spada Balmung cea vestită, ca și pe gluga fermecată a regelui piticilor, glugă ce făcea nevăzut pe cel ce și-o punea pe cap, și-i înzecea puterile.

Cînd a plecat, l-a însoțit piticul Albrich pe tot drumul. Și oriunde făceau popas, Albrich chema pe luptătorii din țara Nibelungilor să i se plece noului stăpînitor al țării lor.

Cu toții îl jurau credință, lui și urmașilor lui Sigfrid.

Credință îi jurau pe Balmung, sabia Nibelungilor.

Așa s-a dus Sigfrid la Xanten, lăsînd comoara blestemată a Nibelungilor sub paza lui Albrich cel cu barbă albă și-a celorlalți pitici ai săi. [15]

Pe cînd se-napoia la Xanten, voinicul Sigfrid auzea, nu pentru prima oară, pretutindeni unde făcea cîte-un popas, c-aici, la Worms, într-un castel, pe țărmul Rinului de aur, se afla cea mai mîndră fată din cîte se aflau pe-atunci în țările din miazănoapte.

Mulți cîntăreți o proslăveau în cîntece și în poeme. Și povesteau cum veneau regii, prinții, baronii și vitejii să-i ceară mîna ei micuță regelui Gunter de la Worms și mamei sale, doamna Ute. Dar ea nu îndrăgea pe nimeni. Vroia să stea mereu fecioară, lîngă regină, mama ei, și lîngă frații mult iubiți.

Sigfrid, auzind veștile, se-nflăcără atît de mult, încît o visa deseori pe sora regelui burgund, Crimhilda cea fermecătoare. Și-n visele lui o vedea așa cum era ea, aievea, pentru că vechii cîntăreți știau să zugrăvească-n versuri oamenii tocmai cum erau. Știau să-i cînte-n așa fel, încît parcă îi și vedeai.

Sosind apoi Sigfrid la Xanten, privea corăbiile plutind pe apa Rinului în jos.

Şi nu trecea corabie să n-aducă şi vestea asta, că-n regatul burgunzilor creşte o fată ca un vis. „Ferice cine va putea să-i dobîndească dragostea şi s-o ia în castelul lui", spunea oricare călător. Sigfrid nu mai putea să rabde dorul care îl mistuia.

De cînd se întorsese-n Xanten, doar de Crimhilda auzea, doar la Crimhilda se gîndea.

Vroise el, ce-i drept, să uite, să-şi izgonească gîndurile.

Pleca ades la vînătoare, în nişte codrii nepătrunşi, sau pescuia în largul mării, cînta sau petrecea cu soţii, tineri şi ei, feciori de prinţi, dar alinare nu-şi găsea.

Şi într-o zi s-a-nfăţişat tatălui său, bătrînul Sigmund :

— Tată, i-a glăsuit flăcăul. Voi pleca în cetatea Worms, voi îndura oricît pe lume şi voi sluji burgunzilor, luptînd cu spada pentru ei, numai s-o capăt pe Crimhilda. Mă simt cuprins de-o dragoste nemărginită pentru ea...

Sigmund a vrut să-i stea-mpotrivă. O presimţire îl făcea să nu se învoiască lesne cu cererea fiului său.

Dar Sigfrid era hotărît s-o dobîndească pe Crimhilda, cu orice preţ ar fi plătit această vajnică dorinţă.

Tatăl i-a dat cu întristare fiului său voie să plece şi să o afle pe Crimhilda.

Şi Sigfrid a pornit călare pe ţărmul Rinului, albastru cum este cerul dimineaţa, învăpăiat către amiază, şi-nsîngerat în faptul serii — către Crimhilda mult visată, însoţit doar de cîţiva prieteni.

Erau cu toţii treisprezece. Vocile lor umpleau văzduhul cu cîntece răsunătoare. Rinul lucea ca o oglindă şi răsfrîngea în apa lui chivere de argint şi aur, lănci lungi, cu vîrfuri ascuţite, şi chipuri falnice de tineri din Xanten, din Ţara de jos. Iar între ei, ca zeul Balder, şi mai frumos, şi mai viteaz, voinicul şi bălaiul Sigfrid.

Goneau pe ţărmul Rinului şi, în a cincea zi de cale, au şi zărit în depărtări turnul cel alb şi crenelat în care se aflau străjerii regelui Gunter de la Worms.

Vestit îndată de străjeri, regele Gunter i-a ieşit lui Sigfrid în întîmpinare. Era urmat de Giselher şi Gernot, fraţii săi, ca şi de Hagen, unchiul lui, marele sfetnic de la Worms.

— Cine să călărească oare spre noi, cu-atîta îndrăzneală ? l-a-ntrebat regele pe Hagen.

Hagen era cel mai umblat din cîţi curteni erau pe-atunci în ţările din miazănoapte. Faţa îi era încruntată. Părul, ca de tăciune stins, îi flutura aspru pe umeri. Şi-n păr avea fire de-argint, pentru că Hagen era vîrstnic, slujise nu ştiu cîtor regi.

Şi Hagen, fără să dea greş, i-a răspuns regelui aşa :

— Acest voinic ce călăreşte în fruntea altor doisprezece, după veşminte şi curaj, poate fi numai unul : Sigfrid. Vine tocmai din

Niderlanda, Ţara de jos. Şi tatăl său, bătrînul Sigmund, stăpîneşte cetatea Xanten, cetate care-i aşezată pe ţărmul Rinului, spre mare. Cu Sigfrid nu te poţi lupta. Este voinic, cum nu se află al doilea pe tot pămîntul. Şi a învins pe mulţi duşmani, prin lupte date faţă-n faţă. Luptînd astfel a dobîndit comoara Nibelungilor, care se zice că aduce stăpînilor ei nenoroc. Are de-asemeni spada Balmung, care retează dintr-o dată cîte treizeci de capete. Are şi-o glugă fermecată, a regelui piticilor, ce face omul nevăzut şi-i înzeceşte forţele. Şi, dacă e să vă spun tot, a biruit şi un balaur ce străjuia lîngă comoară. Şi după ce l-a biruit, sfătuit de piticul Albrich, s-a scăldat în sîngele lui şi-a devenit invulnerabil. Nici o săgeată, spadă, lance, pumnal sau piatră nu-i pot face cel mai mic rău, nu-l pot răni. Iar la plecare, însuşi Albrich, cu toată ceata de pitici, l-a-nsoţit pînă la hotar pe-acest voinic, Sigfrid din Xanten. Unde era vreo aşezare, îi striga Albrich pe războinici să vină şi să i se-nchine lui Sigfrid, noul lor stăpîn. Acesta-i cel care soseşte, pe cît pot eu să socotesc. Rege, tu fii prevăzător...

Tocmai se apropiase Sigfrid de porţile cetăţii Worms.

— Voi nu sosiţi din Niderlanda? Tu nu eşti feciorul lui Sigmund şi al Siglindei de la Xanten? l-a întrebat regele Gunter. [16]

— Eu sînt, a răspuns mîndru Sigfrid. Şi văd că aţi ieşit cu arme. Am auzit că voi, burgunzii, sînteţi îndrăzneţi. Dacă e-ntr-adevăr aşa trimiteţi pe cel mai viteaz, cel mai puternic cavaler, cu lancea sau cu sabia, să ne întrecem amîndoi...

Gunter a pus mîna la şold, să-şi scoată sabia din teacă. Dar Hagen l-a ţinut de braţ:

— Nu te pripi. Mai ai răbdare. Pe Sigfrid nu-l poţi birui.

Gunter s-a domolit puţin.

— Nu înţeleg de ce vorbeşti atît de-nverşunat cu mine, a rostit iară către Sigfrid.

— Am auzit că tu, rege burgund, nu vorbeşti altfel nimănui, decît cu armele în mîini, i-a dat răspuns bălaiul Sigfrid. Şi totuşi, dacă vă-nvoiţi, doresc a fi prieten cu voi...

Obrazul regelui burgund s-a luminat numaidecît. La fel s-au luminat la chip şi fraţii: Giselher şi Gernot. Doar Hagen a rămas cu ochii întunecaţi, în timp ce Sigfrid era primit cu bucurie sub zidurile de la Worms.

Au răsunat, după aceea, jocuri şi cîntece la curte. Sigfrid cînta şi petrecea. În luptele cavalereşti era în fruntea tuturor. La trîntă, la zvîrliri cu lancea, la alergări, la călărit, nu putea nimeni să-l întreacă.

Cînta, lupta şi petrecea, dar gîndul lui era mereu numai la sora regelui, Crimhilda cea cu păr de aur.

— Unde o fi Crimhilda oare ? Cum aş putea s-o zăresc ? tot se-ntreba bălaiul Sigfrid.

Şi nu ştia că-n vremea asta, la o fereastră zăbrelită, Crimhilda sta şi-l cerceta. Ochii albaştri ai copilei străluceau de-o lumină nouă, privind la chipeşul flăcău. Şi dragostea ca o făclie dogorîtoare i-aprindea inima, visele-i de fată.

A mai trecut, se povesteşte, încă un an, acolo-n Worms.

Lui Sigfrid i-a fost dat s-o vadă numai o dată pe Crimhilda. Ieşise lîngă mama sa, la o serbare, în cetate, urmată de tinere fete şi multe doamne de onoare.

Văzuse tînărul din Xanten, în mintea lui, chipul Crimhildei strălucitor ca o cunună încărcată de nestemate, dar cum era într-adevăr tot nu-şi putuse-nchipui.

Privea la ea ca ameţit, orbit de frumuseţea ei, de gingăşia-i de fecioară, de mersu-i lin şi unduios. Privea, şi nu-i venea să creadă.

„Aceasta-i, aşadar, Crimhilda ? Atît e de încîntătoare ?“

Cît o iubise mai-nainte pe sora regelui burgund, cum o iubea însă de-atunci !

A izbucnit în vremea asta năpastă grea peste burgunzi.

Saxonii cu paloşe late şi coifuri de argint cu coarne, asemenea celor de taur, însoţiţi de ostaşi danezi, temuţi arcaşi şi lăncieri, au năvălit peste burgunzi. În fruntea lor erau doi regi : Ludeger din Saxonia şi Ludegast din Dania. [17]

Gunter era îngrijorat. Duşmanii aduceau cu ei şaizeci de mii, ba şi mai bine de luptători mult încercaţi.

Aflînd Sigfrid această ştire, i-a cerut regelui burgund numai o mie de oşteni ca să-i gonească pe vrăjmaşi.

Gunter s-a-nvoit bucuros. Şi Sigfrid, cu-o mie de oameni şi cu cei doisprezece prieteni aduşi din Xanten, s-a pornit să-ntîmpine pe cei doi regi.

În luptele care s-au dat, Sigfrid şi-a dovedit credinţa şi prietenia pentru Gunter, fratele celei mult prea dragi.

Cei doi regi din Saxonia şi Dania au căzut prinşi. Oastea lor a fost sfărîmată.

Morţii nu i-au mai numărat.

Nu avuseseră burgunzii de cînd erau aşa izbîndă, deşi nu se aflau pe-atunci alţi luptători mai încercaţi. Iară victoria dobîndită cu-atîta faimă împotriva ostaşilor năvălitori se datora numai lui Sigfrid.

În timp ce şirul nesfîrşit de prizonieri intra în Worms, regele Gunter poruncise serbări strălucitoare în cinstea oaspetelui său, biruitor peste duşmani.

Iară primirea glorioasă a celor care se-ntorceau trebuia să o facă ea, Crimhilda cea fermecătoare, în piaţa mare de la Worms, aşa cum hotărîse Gunter.

— Bine-ai venit, i-a spus Crimhilda lui Sigfrid, care se afla alături de regele Gunter. Şi şi-a lăsat mîna ei mică în palma lui, mîngîietoare.

A trebuit să-l şi sărute pe buzele-i înfierbîntate, cum era datina burgundă, atunci cînd se-ntorceau vitejii.

Fata, simţindu-i arzătoarea lui răsuflare, s-a roşit ca macul gingaş din grădină, s-a clătinat de-o ameţeală neînţeleasă pentru ceilalţi. Şi era gata să se piardă, de nu ar fi ţinut-o Sigfrid.

— Domniţa mea, i-a grăit el, credinţă-ţi jur acum, de-a pururi. Odihnă eu n-o să mai am pînă ce tu nu vei vroi să-mi împlineşti aprigul dor ce m-a mînat pînă la Worms.

Atîta. Alta nu şi-au spus. Dar inimile s-au legat, pînă la moarte, amîndouă, acolo-n piaţa Wormsului.

Sigfrid, atît de îndrăzneţ în lupte şi în bătălii, era sfielnic în iubire. Nu ştia cum să-şi spună dorul, s-o ceară fratelui ei, Gunter, pe mult iubita lui Crimhilda.

Dar într-o zi, regele Gunter a început să povestească de marea insulă Islanda, care se-ntinde-n miazănoapte, în oceanul furtunilor şi al gheţurilor veşnice.

— Acolo, a-nceput să spună, regină este o fecioară de-o frumuseţe uimitoare, al cărei nume e Brunhilda. [18]

Sigfrid ştia şi el povestea.

— Frumoasă tare e Brunhilda, a glăsuit regelui Gunter. Însă e mîndră peste fire. Mulţi şi-au pierdut pînă azi capul. Vin regi de pe întreg pămîntul să-i ceară mîna preafrumoasei, dar ea îi pune-ntîi să lupte. Luptă-n întrecere cu ea. Pînă azi n-a învins-o nimeni. Şi cine-i biruit pe dată e osîndit să-şi piardă capul. Ţărmul oceanului e plin de capete regeşti pierdute, ce stau înfipte-n suliţe.

Gunter l-a luat de braţ pe Sigfrid. I-a spus în şoaptă, la ureche :

— Acuma îmi eşti prieten bun. Mi-ai salvat ţara de duşmani. M-ai ajutat în clipe grele. Aş vrea şi eu să-ţi spun ceva...

— Spune, s-a învoit şi Sigfrid.

— De mult rîvnesc eu la Brunhilda. Dar pînă azi n-am îndrăznit să mă pornesc către Islanda. Deunăzi am vorbit cu Hagen. El zice că-s prea mari primejdii. Dar orişicîte ar fi să fie, nu pot trăi fără Brunhilda. De asta m-am încredinţat. Şi-am cugetat că, fiindu-mi prieten, ai să-mi dai iarăşi ajutor. Te încumeţi să mă-nsoţeşti pînă-n tărîmul îngheţat din mările furtunilor ?

— Mă încumet, iubite rege, a spus Sigfrid cu prietenie. Oricît ar fi Brunhilda asta de aspră, fii sigur, Gunter, îţi va fi regină în

Burgundia. Ne va-nsoţi aici, la Worms, supusă ca o mieluşea. Pe ţărmul insulei Islanda capul tău nu va fi înfipt. Dar îţi pun o condiţie...

— Oricare-o fi, ţi-o-ndeplinesc, a dat răspuns regele Gunter. Numai s-o capăt pe Brunhilda.

— O cer şi eu pe sora ta. Dă-mi-o de soaţă pe Crimhilda, a îndrăznit, în sfîrşit, Sigfrid.

— Crimhilda ?... Tu ?... s-a mirat Gunter. Vroia să stea mereu fecioară lîngă regină, mama sa, şi lîngă fraţi... Ei bine, fie. Ţi-o jur, Sigfrid, va fi a ta !...

Tinerii şi-au dat apoi mîna, pecetluindu-şi amîndoi făgăduinţele făcute.

Şi iată, în puţină vreme, corabia de lemn burgundă luneca mai întîi pe Rin, zvîcnea pe Marea Nordului şi s-azvîrlea în ropotul furtunilor, ce bîntuiau neîntrerupt la miazănoapte, în ocean.

Pe ea se urcaseră Sigfrid, Gunter şi Hagen negurosul, şi prietenul lui Hagen, Volker, [10] din neamul căruia se trag toţi cîntăreţii de pe Rin.

Cumplită a fost călătoria. De nu era Sigfrid la cîrmă, se scufundau, de bună seamă. Numai o mînă de voinic ca a lui Sigfrid a putut să-nfrunte furia apelor.

Corabia era zvîrlită încoa'şi-ncolo peste valuri, parcă era o jucărie. Hăuri de ape se căscau. De sus cădea o grindină ca nişte bice arzătoare. Pînzele se făceau ca lemnul, sub frigul cel străpungător. Frînghiile înţepeneau de sus şi pînă jos, sub gheaţă. Marea urla înverşunată. Drumul părea fără sfîrşit.

Numai că, într-o dimineaţă, furtunile s-au potolit. În depărtare s-a văzut castelul 'nalt, strălucitor, clădit pe stîncile Islandei, în care locuia Brunhilda.

— Victorie nouă ! au strigat Sigfrid şi Gunter laolaltă. Iată şi ţărmul mult dorit ! Iată şi stîncile Brunhildei !

Şi Gunter l-a îmbrăţişat pe prietenul său cel bun, Sigfrid, ce-l însoţise în Islanda.

Volker, poetul cavaler, a început să cînte vesel. Din rotta sa ţîşneau spre slavă sunete limpezi, argintii, care urcau pînă-n Walhala, cum spuneau vechii cîntăreţi, şi-l desfătau pe cruntul Wotan.

Şi Wotan le îngădui să se apropie de Islanda şi de cetatea de pe stînci, cu numele de Isenstein. El aruncă jos, în ocean, o toporişcă de argint. Ea se făcu un pescăruş. Şi pescăruşul arătă lui Sigfrid, ce era cîrmaci, unde era ţărmul prielnic să poată lăsa ancora.

Tustrei erau prea bucuroşi că ajunseseră la ţintă, doar Hagen cel întunecat îi privea aspru, mustrător.

Dar Gunter, Sigfrid şi cu Volker n-au luat în seamă la chipul rece şi încruntat ce-l avea Hagen. Au tras corabia la ţărm şi au sărit pe gheaţă, sprinteni. Numai că nici n-au prins să vadă împrejurimile albite, şi s-au văzut împresuraţi. Oşteni cu feţe mohorîte îi împungeau cu suliţe. S-a auzit apoi un tropot şi s-a ivit mîndra Brunhilda, marea regină a Islandei, călare pe un armăsar alb ca zăpada şi focos. Părul îi luneca pe spate, în lungi cosiţe încreţite. Purta în mîna dreaptă lancea, spadă la şold şi un pumnal, iar scutul agăţat de şa. Pe frunte avea o coroană cu două aripe de vultur, din aurul cel mai curat. Avea pe ea şi platoşă. Purta şi zale de oţel, şi o mantie roşie, care îi flutura în vînt.

Era frumoasă, însă aspră. Semăna cu-o walkirie.

Cătînd acum spre cei sosiţi pe ţărmurile insulei, văzu şi pe viteazul Sigfrid. Şi pentru-o cilpă s-a gîndit că nu s-ar întrista de loc dacă i-ar fi el peţitor. Totuşi, s-a încruntat la faţă. Le-a grăit tare, răspicat :

— Cine sînteţi ? De-unde veniţi pînă-n Oceanul Îngheţat ? Şi cu ce drept călcaţi aici, pe stîncile din Isenstein ?

Ea întreba mai mult pe Sigfrid, luîndu-l, după înfăţişare, ceea ce şi era, un prinţ.

Dar Sigfrid a privit spre ea nepăsător şi i-a răspuns că el e numai un scutier. Iară stăpînul lui e Gunter, rege peste Burgundia. Ceilalţi doi îi sînt cavaleri, şi sfetnici buni şi apropiaţi.

Apoi s-a dat mai la o parte, luînd scutul regelui în mînă, făcîndu-se că-i slujitor.

Vroia să fie cît mai şters în ochii reginei Islandei şi-astfel să-l poată ajuta mai cu folos pe fratele iubitei sale.

Se pare, spun mulţi minesengeri, că în această întîmplare este izvorul suferinţelor de mai tîrziu.

Sigfrid nu s-a uitat la ea şi nici n-a gîndit s-o peţească, spunînd că-i numai un vasal al regelui Burgundiei.

Pe nimeni nu ierta Brunhilda, de nu se arăta destul de fermecat de frumuseţea-i de fecioară.

— Bine, a glăsuit regina, auzind vorbele lui Sigfrid. Cunoaşteţi însă legea mea. Ne vom lua la întrecere. Dacă mă biruieşte Gunter, îl voi urma în ţara lui. De nu, el îşi va pierde capul. Îl voi înfige-n suliţă pe ţărmurile oceanului. Şi corbii îl vor ciuguli.

În timpul cît rostea Brunhilda vorbele-acestea, regele se-ngălbenise la obraz. Hagen o blestema, scrîşnind. Dar Sigfrid s-a dat lîngă rege şi i-a şoptit încetişor să nu se teamă, fiindcă el va fi mereu în preajmă.

Regina şi-a cerut îndată scutul de aur şi oţel. Trei bărbaţi greu l-au ridicat ; însă Brunhilda l-a-nşfăcat cu mîna stîngă, ca pe-un fulg, şi a cerut şi suliţa.

Suliţa, după cum se spune, era făcută dintr-un trunchi şi ghintuită cu oţel, cam la o sută de ocale. Vreo trei sau poate patru oameni abia, abia de o tîrau.

Brunhilda însă a cuprins-o, cum iei o aşchie în mînă.

— Fii gata, rege, i-a strigat lui Gunter de Burgundia.

În acest timp, tînărul Sigfrid se strecurase pe corabie. Acolo îşi pusese gluga piticului Albrich pe cap, şi se făcuse nevăzut. Se-napoiase lîngă Gunter şi îi şoptise la ureche :

— Ia mîna, rege, de pe scut. Lasă-l să-l sprijin numai eu, cînd zvîrle suliţa Brunhilda...

Regele Gunter se întoarse să vadă cine îi vorbeşte. În spate însă nu văzu decît pe Hagen, încruntat. Şi tot atunci simţi o mînă ce nevăzută-i prinse scutul.

Brunhilda nu putea zări că nu mai ţinea Gunter scutul. Era cam la cincizeci de paşi. Doar Volker se uita mirat cum scutul nu se mai găsea în mîna regelui şi, totuşi, se ţinea singur în văzduh, parcă plutea pe nişte aripi.

Brunhilda cînd a strigat tare : „Fii gata, rege !" s-a lăsat puţin pe spate, şi cu toată puterea pe care o avea a zvîrlit suliţa spre Gunter.

De n-ar fi fost alături Sigfrid, Gunter cădea sub lovitură.

Dar prinţul Niderlandei, Sigfrid, a sprijinit atît de bine scutul în mîna lui de fier, că nici măcar nu s-a clintit. Atît doar că din el au curs, sub străşnicia izbiturii, buchete roşii de scîntei.

Pe urmă Sigfrid a-nălţat suliţa grea de-unde căzuse şi-a cumpănit-o-n mîna dreaptă, în timp ce, de asemenea, Gunter se prefăcea c-o ţine el. A îndreptat-o spre regină ; dar nu cu vîrful ascuţit, de teamă să nu o ucidă. Cu partea boantă a-ndreptat-o, ţinînd-o bine de tăiş.

Şi-atît de tare a aruncat-o, că scutul i-a căzut reginei din mînă şi ea însăşi s-a clătinat.

Din scutul ei şi din armură au ţîşnit flăcări, nu scîntei.

A mai urmat o încercare, cu azvîrlirea unei stînci. Şi, la fel, Sigfrid, nevăzut, a biruit-o pe Brunhilda...

De faţă se aflau vreo şapte sau chiar opt sute de viteji din marea insulă Islanda...

Brunhilda a fost nevoită să-şi păstreze cuvîntul dat.

Fuseseră atîţia martori, şi toţi văzuseră prea bine că regele Burgundiei o învinsese pe regină.

De furie, apriga Brunhilda a luat suliţa din nou şi-a aruncat-o spre castel.

Sulița a străpuns trei ziduri și s-a oprit într-un portal.

— Ia-mă cu tine, a spus ea regelui Gunter, îmblînzită. Voi fi regina ta la Worms, și tu vei fi, peste Islanda, stăpîn, de azi. în locul meu.

Ce bucurie a avut Gunter ! Mai-mai că nu se poate spune. Dar și mai mare bucurie a simțit Sigfrid cel bălai.

El se-ntorsese la corabie. Pusese iar gluga la loc, într-o lădiță, sub o bancă, și se grăbise la castel.

Aici făcuse pe miratul.

— Nu-ncepeți lupta amîndoi ? o întrebase pe Brunhilda. Am fost puțin pînă la țărm, să văd de-i legătura bună, dacă frînghia care ține corabia nu s-a slăbit.

Brunhilda a căzut în cursă.

A socotit că-ntr-adevăr Sigfrid lipsise în tot timpul cît se-ntrecuse ea cu Gunter.

— Un scutier bun, i-a răspuns ea, nu își lasă stăpînul singur, tocmai cînd se începe lupta. Întrecerea a avut loc și Gunter m-a învins pe mine. După-nțelegerea avută, voi fi acum regina lui...

Sigfrid s-a înroșit puțin. Poate ar fi răspuns Brunhildei pentru asemenea cuvinte, cu altele încă mai tari. Dar bucuria că-n curînd urma s-o vadă pe Crimhilda, pe draga lui, i-a-năbușit toată mînia.

Volker cînta din rotta sa un cîntec despre biruință.

Sigfrid îl însoțea cu glasul pe cavalerul cîntăreț.

Doar Hagen nu-și mai descrunta ochii săi reci și-ntunecați. Nu lua parte la veselia ce-i cuprinsese pe ceilalți, și-n primul rînd pe însuși Gunter, ce-și vedea visul împlinit.

Brunhilda a orînduit după aceea o serbare în cinstea oaspeților săi. Ochii ei, tot ca ai lui Hagen, erau vineți și mohorîți. Și-n noaptea care a urmat, au început să se ivească în Isenstein, cetatea ei, războinici înveliți în zale, cu coifuri și-arme de oțel.

Priveau ciudoși în jurul lor, vorbeau în șoaptă sau tăceau.

Lui Hagen nu i s-a părut că e vreo bună prevestire. A spus-o și regelui Gunter ; Gunter, lui Sigfrid și lui Volker.

Serbarea trebuia să fie în Isenstein peste opt zile.

Nu cumva la serbarea asta Brunhilda unelteа ceva ? Nu cumva oștile reginei aveau poruncă să-i lovească ? Pentru că inima Brunhildei era-nghețată. Se vedea. Gunter n-o ispitea de loc. Blestema ziua cînd văzuse corabia burgunzilor sosind la țărm, în Isenstein.

La rugămințile lui Gunter, Sigfrid a plecat cu corabia în țara Nibelungilor. Nimeni nu l-a văzut că pleacă dintre oștenii gheturilor. Și-a pus pe cap gluga lui Albrich și, neștiut, s-a coborît în țara Nibelungilor.

De-acolo s-a întors, pe urmă, cu-o mie de oșteni viteji, călări pe cai, împodobiți numai în aur și argint. Erau urcați toți pe corăbii, ținîndu-și sulițele-n mîini.

Brunhilda s-a mirat nespus :

— Ce este cu oștirea asta ivită pe neașteptate ?

Gunter i-a tălmăcit astfel :

— Cînd am venit noi în Islanda nu am vrut să te supărăm, și ne-am lăsat toată oștirea în largul mării undeva. Acum fiindcă ne-am hotărît să facem nunta în curînd, am făcut semne, de pe țărm, că vasele cu călăreții pot să s-apropie și să lase ancora lingă Isenstein.

Brunhilda n-a avut ce spune. Serbarea s-a grăbit puțin. Luptătorii din Isenstein n-au mai privit pieziș la Gunter. Și, după încă șapte zile, Brunhilda, Gunter, Sigfrid, Volker și veșnic negurosul Hagen, cu oastea și cu două sute de doamne și fete din casă, cu mult bagaj și bogăție, s-au urcat iarăși pe corăbii.

Au plutit timp de nouă zile, înfruntînd marea furtunoasă, pînă la gura Rinului.

De-aici Sigfrid s-a despărțit de Gunter și Brunhilda, și, călărind un cal ca vîntul, s-a grăbit spre cetatea Worms. Îl urmau douăzeci de oameni.

Regina Ute și Crimhilda, Gernot, și Giselher, și ceilalți, aflînd că Gunter a învins, nu știau cum să-i mulțumească lui Sigfrid pentru vestea asta. Ei toți credeau că singur Gunter a înfrînt trufia frumoasei Brunhilda.

S-au pregătit odăile. Doamnele și domnițele și-au făcut rochii cu paftale și cu mărgele colorate. Și-au scos din lăzi colanele, brățările cu pietre scumpe, cununile de nestemate și blănurile cele bune, numai hermină și samur.

Caii au fost înșeuați cu șei înalte, de argint. Și cavalerii s-au armat cu săbii late, aurite.

Și astfel au întîmpinat cortegiul cel strălucitor, în care se aflau regina din Isenstein, regele Gunter, Hagen și Volker cîntărețul, și doamnele și fetele venite tocmai din Islanda, și cavalerii nibelungi și cei ai trufașei Brunhilda.

Primirea ce li s-a făcut a-ntrecut orice-nchipuire.

Domnițele Burgundiei, cu flori în plete, le-au cîntat. Cavalerii le-au dat onorul, cu flamurile ridicate.

Și vorbele de bun sosit Brunhildei le-a rostit Crimhilda.

Cu dragoste apoi Crimhilda a-mbrățișat-o pe regina cea aspră a islandezilor.

I-a sărutat obrajii palizi și ochii cei întunecoși.

Cu sărutări a-ntîmpinat-o și doamna Ute pe Brunhilda, și cei doi fii ai ei mai mici : principii Giselher și Gernot.

Mai toți îi lăudau frumusețea, deși oricine își da seama, afară poate doar de Gunter, că-ntre Crimhilda și Brunhilda, mai mîndră era cea dintîi.

S-au întins apoi multe mese. Pahare s-au ciocnit voios. Și Sigfrid i-a reamintit lui Gunter ce-i făgăduise mai înainte de plecare către ținuturile Islandei : dacă se-ntorc iarăși la Worms, avînd cu ei și pe Brunhilda, îngăduie căsătoria Crimhildei cea cu păr de aur.

Gunter a-ncuviințat îndată și fără nici o șovăială nunta lui Sigfrid cu Crimhilda. Ba încă a mai poruncit ca nunta sa și a lui Sigfrid să fie în aceeași zi.

Nunțile au fost fără pereche. Iară petrecerea pornită nu s-a sfîrșit vreo două luni. În capul mesei erau Gunter și cu Brunhilda cea trufașă și dincolo, la cellalt capăt, se așezaseră pierduți, cu ochii-n ochi și mînă-n mînă, Sigfrid cu scumpa lui Crimhilda.

— Iată-ne, sîntem împreună, a rostit blînd frumosul Sigfrid. Astfel vom sta întotdeauna...

— Da. Dragostea care ți-o port nu are seamăn, și îți jur că ea nu va slăbi o clipă, cît timp va bate inima în pieptul meu... a spus Crimhilda.

Brunhilda îi privea-ncruntată. Venin avea în inimă.

— Eu nu-nțeleg de ce îi dai unui vasal atîta cinste. Sigfrid știam că ți-e scutier, a zis Brunhilda către Gunter.

Dar regele a zîmbit vesel.

— O fi cum spui, dar țin la el mai mult decît la frații mei. O să-nțelegi poate vreodată aceste vorbe, draga mea.

Brunhilda ar fi vrut să spună mai nu știu ce, mai nu știu cum, dar Gunter i-a tăiat cuvîntul. Și prin aceasta i-a sporit nesăbuita ei mînie contra lui Sigfrid și-a Crimhildei.

După ce s-a sfîrșit ospățul, mirele a dorit să intre și el în cămara Brunhildei. Regina l-a împiedicat. Nu îl iubea de loc pe rege, și fiindcă Gunter stăruia, a luat o centură lungă și l-a legat cu ea pe rege. Apoi, așa strîns în centură, l-a atîrnat de-un cui, în grindă.

Întreaga noapte a gemut regele, stînd legat în grindă. Doar dimineața i-a dat drumul soțului său aspra Brunhilda.

A doua zi, sărmanul Gunter era nespus de abătut. Sigfrid l-a întrebat ce are. Gunter i-a spus de-a fir-a-păr cum nu i-a îngăduit Brunhilda să intre în odaia ei, și, fiindcă el a stăruit, l-a legat strîns cu o centură.

L-a agățat apoi în grindă.

L-a ținut astfel toată noaptea. Doar dimineața i-a dat drumul, însă i-a glăsuit așa :

— De astă dată ți-am dat drumul. Dacă nu o să-ți fie-nvăț, și ai să mai încerci să intri vreodată în odaia mea, am să te leg

din nou de grindă, şi-am să te las ca să te vadă toţi slujitorii din palat... Şi să rîdă cu hohote...

— Asta e totul ? a spus Sigfrid. Ascultă, frate, ce te-nvăţ. Diseară cînd sfîrşim ospăţul, urmeaz-o iarăşi pe Brunhilda. Ea, sigur, se va-mpotrivi. Numai că-n spate voi fi eu, pe cap cu gluga fermecată. Şi, nevăzut, te-oi ajuta...

Gunter s-a învoit, fireşte.

Seara, Brunhilda l-a oprit din nou să intre în cămară. Dar Sigfrid care îi urma, pe cap cu gluga fermecată, a suflat iute în făclie. Gunter s-a dat mai la o parte. Şi Sigfrid, nevăzut în prag, a şi cuprins-o de mijloc pe mult prea apriga Brunhilda. A început lupta cu ea.

— Sînt rege şi stăpîn aici, şoptea Sigfrid, lăsînd să creadă că e Gunter. Dă-te, Brunhilda, la o parte. Castelul este tot al meu, şi pot să intru unde vreau.

S-au luptat ei un timp în prag. Şi Sigfrid, pînă la sfîrşit, a biruit-o pe Brunhilda, oricît era de-nverşunată şi de puternică regina. Degeaba îşi mai pregătise Brunhilda lunga-i cingătoare, ca să-şi anine iar în grindă bărbatul, pe regele Gunter.

Abia putea să mai respire, strînsă de braţele lui Sigfrid ca nişte cleşti tari, de oţel. Simţea că de va mai lupta cît de puţin, acolo-n prag, o să se stingă negreşit. Şi Brunhilda s-a domolit.

— Te rog, îndură-te, dă-mi drumul, iubite soţ, glăsuia ea, crezînd că-n faţa sa e Gunter. De astăzi poţi intra oricînd şi-aici, în încăperea mea, cum intri orişiunde vrei în tot acest castel al tău. De astăzi am să te ascult şi nu te voi mai supăra, dar cruţă-mi viaţa, plîngea ea.

Sigfrid îndată i-a dat drumul şi l-a împins pe întuneric, în faţa ei, din nou pe Gunter, care stătuse lîngă uşă.

Numai că-n timpul luptei Sigfrid îi smulsese mîndrei regine a Islandei lunga centură aurită pe care ea o pregătise, gîndind că-l va lega pe Gunter, ca şi cu-o seară mai-nainte.

Ajuns acasă, vesel, Sigfrid a povestit totul Crimhildei. I-a arătat şi cingătoarea.

Crimhilda a luat cingătoarea cumnatei sale, şi, rîzînd, a azvîrlit-o într-o ladă, ca nici să nu se mai pomenească de tot ce suferise Gunter de la soţia sa, Brunhilda.

Şi totul a rămas uitat...

— A mai trecut încă un timp... cînta tînărul minesenger, în vreme ce corabia, plutind pe Rin, se apropia de întăritul castel Mainz. Rinul intra de-aici în munţi. Soonwaldul se ivea din stînga, împădurit şi misterios. Şi Westerwaldul aştepta din dreapta, ameninţător, cu stîncile lui cenuşii, rostogolite pînă-n ţărm.

Crimhilda-i arăta Brunhildei o dragoste caldă, de soră. Însă regina din Islanda în sufletu-i nu avea tihnă şi nu putea să se împace. Odinioară, în Islanda, ea crezuse că Sigfrid a venit s-o ceară de soţie. Acesta-i răspunsese însă că este doar vasalul regelui Gunter, de la Worms. Şi-acuma îl vedea în cinste, nu ca vasal, ci ca un prieten, şi mai cu seamă însurat, şi peste fire fericit lîngă iubita lui Crimhilda.

Acest necaz, pe cît se spune, a tot crescut, a tot crescut...

Într-o zi au venit din Xanten soli de la Sigmund şi Siglinda. Şi solii îi rugau pe Sigfrid şi pe Crimhilda să pornească degrabă către Niderlanda. Sigmund era cam ostenit.

Vroia să-i lase cîrmuirea feciorului său cel plecat de-atîta vreme la burgunzi.

Ascultînd ruga tatălui, Sigfrid a luat-o pe Crimhilda şi — după ce s-au despărţit de Ute, doamna, şi de fraţi — amîndoi au plecat spre Xanten, cu mult bagaj şi însoţiţi de cavalerii nibelungi.

Drumul l-au făcut tot pe apă, plutind pe lîngă Mainz şi Köln, pînă ce au ajuns la Xanten.

Pe ţărm se aflau regele şi regina aşteptînd.

Ce mult s-a bucurat Siglinda de-o noră-atît de-ncîntătoare, cum era tînăra Crimhilda ! Sigmund nu se mai sătura s-o tot privească şi să-i spună :

— Acum îl înţeleg pe Sigfrid... De aş fi fost în anii lui şi eu plecam să-mi cuceresc o soaţă cum eşti tu, Crimhilda...

Cu risete şi voie bună au pornit apoi la palat, urmaţi de doamne, cavaleri, de slujitori şi de oştire.

Mult s-au mirat toţi poporenii văzînd oştenii nibelungi, înalţi, şi neguroşi, şi zdraveni, înveşmîntaţi numai în aur, şi în argint, şi în oţel, cu lăncile în cumpănire, trecind în tropot prin oraş.

S-au aşternut mese bogate. Au avut loc serbări, turnire.[20] După aceea însă Sigmund a-ncredinţat fiului său ocîrmuirea peste oraş şi peste ţară, în faţa dregătorilor şi a întregului popor.

Sigfrid a fost încununat. Şi a-nceput să cîrmuiască, avînd la dreapta pe Crimhilda.

Soţia, deşi tînără, îl sfătuia cu-nţelepciune şi dragoste în orice pricini. Şi, fiindcă el, mai bătăios, era adesea pus pe lupte şi pe războaie cu vecinii ea-l domolea de multe ori.

Au trecut astfel zece ani.

Blonda Crimhilda-i dăruise soţului său un băieţel. Era voinic, bălai şi rumen. Semăna picătură ruptă cu tatăl său, viteazul Sigfrid.

 — Cum să-l numim ? a-ntrebat ea cînd s-a născut.

— Mai este vorbă ? a zis Sigfrid. Gunter, ca pe fratele tău. Iată prilejul fericit ca să ne arătăm iubirea pe care-o purtăm amîndoi cumnatului meu de la Worms.

Şi pruncul a luat numele lui Gunter, regele burgund.

Aflînd Gunter această ştire, tocmai în vremea cînd Brunhilda îi dăruise şi ea un prunc, tot băieţel, şi tot voinic, a hotărît să-i dea, de asemenea, numele dragului cumnat.

Băiatul său s-a numit Sigfrid.

Cu acest prilej, Brunhilda a început iarăşi să-ntrebe pe soţul său :

— Sigfrid ştiam că ţi-e vasal. Aşa mi-a spus odinioară. Vasalii trebuie să vină în fiecare an, supuşi, la suzeran şi să-l salute, ba uneori s-aducă bir. Sigfrid de ce n-a mai venit ?

Gunter s-a mîniat puţin. I-a răspuns totuşi liniştit :

— Ţi-am spus, şi iarăşi îţi repet : Sigfrid nu mi-e de loc vasal. Îmi e doar prieten şi cumnat. Totul n-a fost decît o vorbă fără noimă, azvîrlită odinioară în Islanda. Însă ce-i drept, îmi este dor şi mie de surioara mea, de soţul ei şi de băiatul care-a primit numele meu. Fiindcă au venit zilele verii, şi ţara mi-e scăldată-n flori, iară pe Rin apele curg mai aurite ca oricînd, am cugetat noaptea trecută că ar fi bine să-i poftim să vină în cetatea Worms, să mai petrecem împreună.

— Să fie precum socoteşti ! a spus Brunhilda încruntată. Pofteşte-i după cum ţi-e voia, pe sora ta şi pe vasal...

După ce a rostit cuvîntul care îl supăra pe Gunter, regina s-a întors cu faţa spre o fereastră, şi-a tăcut.

Ea nu putea nicicînd să ierte — deşi trecuseră atîţia şi-atîţia ani de cînd era regină în Burgundia — că Sigfrid o nesocotise, zicînd că e numai vasal şi n-are dreptul s-o peţească. Otravă mai avea Brunhilda, de bună seamă-n inimă, că nu era-n locul Crimhildei şi n-avea ea de soţ pe Sigfrid, cel mai frumos şi mai viteaz dintre bărbaţii ce trăiau în acea vreme pe pămînt.

Gunter s-a încruntat din nou, a vrut să mai spună ceva, însă regina se-ntorsese cu faţa aspră spre fereastră, curtenii îi priveau miraţi, şi-atunci a dat poruncă astfel :

— Să plece soli în Niderlanda şi să-i poftească-aici, la Worms, pe Sigfrid şi Crimhilda. Nu i-am văzut de zece ani. Ne este tare dor de ei, de soră, ca şi de cumnat.

Solii, cu daruri, au plecat. S-au dus la Xanten într-un suflet.

Sigfrid, cu inima deschisă, s-a veselit primind poftirea.

— Plecăm, Crimhilda, de îndată, a hotărît bălaiul Sigfrid. Îmi e atît de dor de Gunter. Şi de Brunhilda mi-este dor. Mi-aduc aminte cînd am fost cu Gunter să o cucerim din depărtata ei Islandă. Preţul victoriei erai tu. Ei, anii, anii cum se duc... Ai astăzi douăzeci şi şase. Mai ieri aveai doar cincisprezece.

Crimhilda nici nu mai ştia de bucurie ce să facă. Pornea un lucru, îl lăsa... Strîngea pe micul prinţ la piept şi-i povestea cum este ţara Burgundiei, pe Rin, în sus. De n-ar fi fost drumul prea lung, îl lua cu ea pînă la Worms. Aşa-l lăsa ca să mai crească şi să se facă mai voinic.

S-au pregătit vreo şapte zile.

Au luat cu ei şi multe daruri pentru bătrîna doamnă Ute, şi pentru Gunter şi Brunhilda, şi pentru Gernot, Giselher, Hagen şi ceilalţi de la Worms.

Sigfrid şi-a luat în braţe fiul. L-a sărutat de multe ori.

Gunter cel mic — avea un an — l-a strîns şi el de gît pe Sigfrid. Nici nu vroia să-i mai dea drumul. Ţipa, plîngea, şi nu-l lăsa pe tatăl său, Sigfrid, de gît.

Cu greu de tot s-au domolit. Abia i l-au desprins din braţe. A rămas însă suspinînd, în timp ce ei plecau pe drum, călări, pe ţărmul Rinului.

Grea despărţire a fost asta. Mereu îşi aminteau de Gunter, fiul lor mititel, pe cînd se depărtau într-una de Niderlanda şi intrau, cu caii şi poverile, pe drumurile dintre munţi.

Străjerii, ce stăteau de veghe ziua şi noaptea, la hotar, au dat de ştire prin trimişi, care zburau pe cai ca vîntul, că sosesc oaspeţii doriţi.

Gunter, Brunhilda, doamna Ute, fraţii mai mici şi sfetnicii le-au ieşit în întîmpinare.

Ce-mbrăţişări, ce vorbe bune, ce veselie-a fost atunci, nici nu se poate povesti.

Mesele nu se ridicau. Întrecerile se sfîrşeau, dar de îndată le luau locul alte întreceri vitejeşti. Şi alte lupte începeau între vitejii cavaleri. Turnirele, spun cîntăreţii, că ar fi fost poate o sută, în timpul cît au stat ca prieteni Sigfrid şi draga lui Crimhilda în marele castel din Worms.

Sigfrid a-nvins în vremea asta pe toţi cît s-au încumetat să-ncerce a lupta cu el.

A strîns vreo treizeci de cununi. Apoi stindarde, suliţe, spade, pumnale şi blazoane. Trofeul lui se ridica pe-o latură a castelului, împovărat de arme, zale şi tot ce-a dobîndit luptînd.

Timpul trecea plăcut şi vesel.

Petrecerea era în toi. A venit însă un turnir din care s-a iscat urgia. Crimhilda sta lîngă Brunhilda, şi amîndouă se uitau la soţii lor cum se luptau pe cîmpul îngrădit cu steaguri.

Sigfrid trîntise de pe cal pe-un luptător sosit anume din ducatul Carintiei ca să-şi încerce vitejia.

— Nimeni nu-i mai viteaz ca Sigfrid, şi nici mai tare decît el, strigase veselă Crimhilda.

Însă regina de la Worms s-a învolburat pe sub sprîncene. Ochii i s-au întunecat mai mult decît de obicei. Şi a rostit aspră Crimhildei :

— Crezi tu, dar nu-i aşa, Crimhilda. Se află unul mai viteaz. Cu zece ani mai înainte, cînd au venit Gunter şi Sigfrid în depărtata mea Islanda, Sigfrid a spus că e scutier. Şi-n vremea cît a durat lupta s-a depărtat şi s-a ascuns. Iar Gunter s-a-ntrecut cu mine, m-a biruit ca un viteaz. Un suzeran e mai puternic decît oricare din vasali...

Crimhilda s-a simţit lovită de vorbe, ca de un cuţit.

— Sigfrid — vasal, spui tu, Brunhilda ? Nu e vasalul nimănui. Află ce-ţi spun : Acolo, în Islanda, Sigfrid te-a-nvins, nu, cum crezi Gunter.

— Sigfrid ! Ce spui ? Mă faci să rîd. L-am văzut bine eu pe Gunter, zvîrlindu-mi lancea, apoi stînca...

— L-ai văzut ? Nu l-ai văzut bine ! În spatele lui era Sigfrid, pe cap cu gluga fermecată, pe care-o are de la Albrich.

Şi-a rîs Crimhilda, mulţumită, fiindcă putuse să rostească astfel de vorbe despre Sigfrid, soţul atîta de iubit.

— E o minciună fără seamăn ! s-a-nverşunat mai rău Brunhilda. Dacă era aşa cum spui, Gunter nu m-ar fi biruit în seara-a doua după nuntă. N-ar fi putut intra-n odaie. Sau de intra, n-ar fi scăpat de cingătoarea-mi aurită. Sta agăţat şi-acum în grindă, în hohotele tuturor.

Turnirul tocmai se sfîrşise. Reginele s-au ridicat, fără să-şi termine cuvîntul.

A doua zi s-au întîlnit pe drumul spre biserică.

Brunhilda se grăbea, urmată de o suită numeroasă, să urce treptele de piatră.

Crimhilda s-a ivit şi ea, înconjurată de-o mulţime de doamne şi tinere fete ce o-nsoţeau din Niderlanda.

— Întîi se cade să se urce pe trepte cea care-i soţia regelui suzeran, a spus mîndra Brunhilda cu glas tare, ca să audă toţi din jur. După aceea se cuvine să urce şi soţia vasalului : Sigfrid îi e vasal lui Gunter.

— Mă mir, i-a spus, jignită greu, Crimhilda, că o femeie cum eşti tu ocupă tronul de regină.

Brunhilda s-a făcut ca ceara.

— Ce vrei să spui ? a-ntrebat ea.

— Ce vreau să spun ? a rîs Crimhilda. Îmi vorbeai ieri de cingătoarea cu care l-ai legat pe Gunter. Dar unde-i cingătoarea asta ? Spuneai cîndva că ai pierdut-o. Nu ai pierdut-o, fiindcă uite-o...

Şi, dîndu-şi grabnic la o parte mantia care o-nvălea, i-a arătat soaţei lui Gunter, pe rochie, strînsă, cingătoarea lungă, de piele aurită.

— Sigfrid te-a biruit şi-atunci, avînd pe cap tot gluga fermecată. Pe întuneric n-ai zărit că Gunter s-a dat la o parte, şi Sigfrid s-a luptat cu tine. Cînd te-a lăsat, ţi s-a desprins în mîna-i cingătoarea asta. Iată dovada. Ce mai spui ?

Lumea, auzind gălăgie, s-a adunat în jurul lor.

Vorbele spuse de Crimhilda au umplut inima Brunhildei de-o ură fără de pereche. S-a dus la Gunter. A ţipat :

— I-adevărat ce-mi spune soaţa lui Sigfrid, care ţi-e vasal ?... Vreau răzbunare... Răzbunare !... Vreau moartea celui ce m-a-nfrînt !

Gunter şedea posomorît. Ceilalţi îşi fereau ochii-n lături. Doar Hagen se uita spre rege, murmurînd ameninţător :

— Taina acum nu mai e taină. O ştie fiecare om. Şi mai toţi rîd pe înfundate. Regina s-a făcut de rîs. Regele Gunter tot la fel. Chiar eu, care te-am însoţit cînd ai adus-o pe Brunhilda, voi fi acuma ponegrit. Făptaşul trebuie să plătească... Făptaşul trebuie ucis...

Era nespus de amărît Sigfrid de ce se petrecuse.

Inima îi era curată. Îl ajutase doar pe Gunter, fiindcă-l rugase el prea mult, şi pentru că-l socotea frate. Şi de-i mărturisise taina Crimhildei sale-n acea noapte, făcuse asta tot cu gîndul de-a avea cugetu-mpăcat faţă de soţia lui iubită.

Cu ce era el vinovat că nu se potolea Brunhilda, şi căuta pricină într-una, şi-l umilise şi pe el, şi pe iubita lui Crimhilda ?

Fusese-o sfadă-ntre prinţese. Putea să se găsească-o cale ca totul să fie iar bine.

Sigfrid se dusese la Gunter să-l liniştească, să-l împace. Crimhildei îi părea, de-asemeni, nespus de rău de toată cearta. Ar fi cerut chiar ea Brunhildei, cu vorbe bune, împăcarea. Dar Brunhilda nici n-o privea şi nu vroia s-o mai audă.

Din toată marea veselie care fusese la-nceput, acuma nu mai rămăsese decît mînie, priviri rele şi şoapte negre, veninoase.

Mai ales Hagen, negurosul, îl aţîţa mereu pe rege :

— Nu trebuie să-l ierţi pe Sigfrid. Numai prin moartea lui se spală ruşinea care-ai îndurat-o... Acuma ştie toată lumea că pe Brunhilda n-ai învins-o, ci că ţi-a dăruit-o Sigfrid. Şi dacă Sigfrid o să piară, nu mai rămîne nici un martor, şi poţi să spui iarăşi ce vrei...

Pe-ascuns întunecatul sfetnic se-nţelesese cu Brunhilda şi îi jurase s-o răzbune, luînd viaţa celui ce era oaspete în Burgundia.

De-aceea-i cerea învoire regelui Gunter să-l ucidă pe tînărul rege din Xanten.

Gunter, uitînd de prieteşugul de altădată, de ajutorul ce-l primise de-atîtea ori de la Sigfrid, s-a învoit mult prea uşor, dorind să-şi liniştească soaţa din negrăita ei mînie.

Amîndoi, Hagen şi cu Gunter, au pus la cale-un vicleşug.

S-au prefăcut că supărarea s-a risipit şi au uitat-o.

Cu toţii iar zîmbeau lui Sigfrid cu bunăvoie şi-l pofteau pe la ospeţe şi turnire.

Regina însăşi, prefăcută, o lua de mijloc pe Crimhilda şi-o săruta, zicînd că pacea este mai bună decît cearta.

De multe ori se-ntîmplă astfel. Vicleanul îţi surîde-n faţă, şi-n spate pregăteşte arma cu care te va-njunghia.

Şi, precum uneltiseră, Gunter şi Hagen au tocmit vreo patruzeci de vînzători să vină şi să se prefacă fugari din ţara danilor.

Aceştia au venit la curte şi s-au plecat regelui Gunter. Sigfrid era şi el de faţă. Hagen orînduise astfel ca tînărul soţ al Crimhildei să se găsească la castel.

— Regele Ludegast, danezul, cu Ludeger, craiul saxon, pe care voi i-aţi biruit cu zece ani mai înainte, au pornit iarăşi să v-atace, au spus fugarii mincinoşi. Şi plănuiesc să ardă Wormsul.

Sigfrid, cu inima curată, nebănuind înşelăciunea, a glăsuit numaidecît :

— Să vină, dacă vor să piară. Acuma nu-i vom mai ierta. Regele Gunter are prieteni. Mă voi lupta eu pentru el.

Hagen atîta aştepta. Făcînd semn regelui, a spus :

— Sigfrid e cel dintîi viteaz din cîţi se află pe pămînt. Aş zice, luminate rege, să primim rugămintea lui.

— O şi primim, a răspuns Gunter. Însă îl însoţim şi noi. Să ne gătim deci pentru luptă. Peste cinci zile vom porni eu, Sigfrid şi cu tine, Hagen, şi alţi războinici încercaţi, ce nu se tem nici de saxoni, şi nici de oştenii danezi.

A fost pentru întîia oară cînd Hagen a zîmbit puţin, ca şi cum într-o zi noroasă s-ar arăta pe cer o geană abia mijită de lumină. Apoi s-a-ntunecat la loc şi a dat fuga la Brunhilda, să-i povestească tot ce-a fost şi cum l-au înşelat pe Sigfrid.

S-au sfătuit iar amîndoi.

Hagen i-a povestit Brunhildei că Sigfrid e invulnerabil. Însă tot el şi-a amintit că tînărul din Niderlanda avea un loc unde putea să fie străbătut de armă [21].

— Cum să aflăm, a spus Brunhilda, unde-ar putea fi el lovit ?

— Voi afla eu, a răspuns Hagen. Sigfrid va trebui să piară. Crimhilda mă socoate prieten, crede că ţin la ea, fiindcă-i sînt

unchi. Îmi va mărturisi ea însăşi această taină, în curînd. Şi asta îi va fi osînda...

Hagen şi-a luat după aceea o-nfăţişare prefăcută şi a căutat-o pe Crimhilda. Şi făcînd pe îngrijoratul i-a glăsuit în acest fel :

— Ştiu că iubitul tău bărbat s-a cufundat odinioară în sînge roşu, de balaur. A devenit invulnerabil. Însă mai ştiu că tot atunci pe trup o frunză i-a căzut, de sus, dintr-o coroană a unui tei. Locul cel neatins de sînge e singurul lui beteşug. Acolo poate fi lovit. Ca unchi ce-ţi sînt, rudă de-aproape, ca sfetnic al Burgundiei, mă-ngrijorează acest lucru. Mă tem ca-n bătălia asta Sigfrid să nu fie lovit... Mă tem. Am nişte presimţiri...

Crimhilda s-a înfiorat.

Dragostea uneori e oarbă. Nu-nţelege înşelăciunea.

— Unchiule Hagen, a zis ea, căzînd în cursa mişelească, decît să fie lovit el, mai bine piară lumea toată. Sigfrid e tot ce am mai scump...

Hagen pentru a doua oară s-a luminat atunci puţin.

— Ştiu, a spus el, şi tocmai de-asta am venit eu acum la tine. Cunoşti, de bună seamă, taina. Ştii locul unde-i vulnerabil...

— Da, îl cunosc a zis Crimhilda, dar nu am voie să ţi-l spun. Şi nu-l voi spune nimănui... Sigfrid s-ar mînia grozav...

— I-adevărat, a rostit Hagen, că Sigfrid n-ar îngădui. El este tînăr şi viteaz. Socoate c-ar fi înjosit, dacă ar fi păzit de altul, în timpul unei bătălii. Eu însă îţi sînt rudă bună. Taina n-am s-o împărtăşesc nici unui om. Îţi jură Hagen ! Şi ştii că eu nu-mi calc cuvîntul. Te sfătuiesc ca, pe ascuns, să-i coşi, Crimhilda, pe veşmînt, în locul unde-i vulnerabil, un semn micuţ, neobservat, cu nişte aţă roşie. Doar eu voi şti semnul acesta. Şi-l voi păzi de lovituri pe soţul tău mult îndrăgit în iureşul războiului. Îţi spun din nou : am presimţiri. Socot că nu ai vrea să-l pierzi...

Crimhilda a oftat adînc :

Nu ştiu de pot să mă încred...

— Încrede-te, îţi sînt unchi bun şi îţi vreau numai binele.

Şi, temătoare de primejdii, Crimhilda s-a-nvoit să coasă, cu aţă roşie, un semn pe tunica soţului său.

Cu mîna ei îi arăta duşmanului locul în care Sigfrid putea fi nimerit.

Şi-atunci, se spune în legendă că Hagen a zîmbit din nou, în acea zi, a treia oară.

Planul îi izbutea deplin.

I-a dat de ştire şi Brunhildei. Gunter a fost şi el vestit.

 Gunter se zice c-ar fi stat încă o clipă-n cumpănă :

— Ucidem pe un oaspete, apărător, rudă şi prieten, a murmurat încet, în barbă. Dacă se află crima asta, ce or să spună peste veacuri poeţii-n cîntecele lor ? Sîngele lui ne va păta coroana, tronul şi pe noi...

— Coroana de Burgundia a fost pătată tot prin Sigfrid, a grăit Hagen, îngheţat. Şi ca să nu ai remuşcări, voi lua crima asupra mea. Eu voi vărsa sîngele lui...

Gunter întîi n-a spus nimic. Barba îi tremura uşor. A-ncuviinţat apoi din cap :

— Bine, să fie omorît. Sîngele îl vei vărsa tu !

Şi, precum uneltise Hagen, Crimhilda a cusut pe haina soţului său, tînărul Sigfrid, în locul unde lovitura putea fi dată cu folos, un semn micuţ cu aţă roşie, o cruciuliţă cît un bob.

A doua sau a treia zi, oştile au pornit la drum.

Sigfrid şi-a-mbrăţişat soţia.

Crimhilda i s-a strîns la piept.

Inima îi bătea Crimhildei, de parcă îi sărea din piept.

— Sigfrid, păzeşte-te, te rog...

Ochii albaştri lăcrămau.

— Crimhilda, nu te îngriji. Tu ştii că sînt invulnerabil. Sîngele roşu, de balaur, mă va feri de-orice primejdii...

— Pe spate însă ai un loc... a spus Crimhilda-ncetinel.

— Pe-acela nu mi-l ştie nimeni, decît tu singură, iubito, a rîs cu voie bună Sigfrid.

Crimhilda s-a făcut ca ceara. A vrut să mai spună ceva, dar Sigfrid a îmbrăţişat-o. Şi-a pus coiful şi a plecat.

Oştile se porniseră, dar ea mai sta lîngă un stîlp, sus, în cerdac, şi tremura. Cu mîna îi mai făcea semn.

— Nu, Sigfrid... Sigfrid, nu pleca...

De la un alt balcon privea Brunhilda, săgetîndu-l pe Sigfrid cu ochii, de parcă îl muşca.

Gunter era în fruntea oastei, Sigfrid alăturea de el. În urma lor călărea Hagen.

— Sigfrid !... striga încă soţia lui Sigfrid cel cu păr bălai.

Dar Sigfrid n-o mai auzea.

Şi doamna Ute se-apropie de fiica ei, o mîngîie şi îi strînse mîinile reci.

Brunhilda nu se mai vedea.

Însă Crimhildei îi păru că mai aude-un rîs hain, şi izbucni în hohote...

Oastea înainta acum prin codrii deşi, greu de pătruns către ţara saxonilor.

Merseră ziua şi noaptea. Se depărtaseră destul.

— Ce-ar fi să şi vînăm ceva în drumul nostru ? a spus Hagen, cercetînd mai ales pe Sigfrid.

— Să vînăm, a grăit şi Gunter.

Şi, după vorba sfetnicului, s-au împărţit în două cete.

Era către ceasul amiezei. Sigfrid a pornit prin pădure şi, cum era de priceput în meşteşugul vînătoarei, a doborît un cerb, un zimbru, vreo nu ştiu cîte căprioare, un cerb sălbatic, mai mulţi ţapi, şi mai la urmă un mistreţ.

Toată oştirea nu vînase atîta cît aducea Sigfrid.

Focul fusese aprins în sihlă.

Se apropia timpul de masă şi de odihnă, cînd, deodată, sunară iarăşi buciumaşii.

Un urs uriaş, scăpat de săbii şi buzdugane, se-arătă.

Sigfrid încălecă din nou. Ursul fugea către desişuri. Voinicul se azvîrli din şa. Îl cuprinse la o strîmtoare. Îi sări-n spate. Îl trînti şi dete-o luptă piept la piept. Ursul întinse labele. Vroia să-l muşte. Mormăia. Sigfrid îi apucă gîtlejul. Îi tăvăli botu-n pămînt. Scoase curmeiul şi-l legă, apoi îl luă tîrîş cu el.

Ce chiote s-au auzit în tabără cînd a sosit Sigfrid cu ursul lui tîrîş !

Apoi a fost întinsă masa. Şi-au mîncat carne din vînatul îmbelşugat adus de Sigfrid.

Dar vin n-avem ? întrebă Sigfrid. Să bem şi să cîntăm în cor...

— Vinul ? se prefăcea uimit sfetnicul regelui din Worms. De vinuri am uitat de tot. Dar ştiu, dacă ţi-e sete, Sigfrid, într-o vîlcică, un izvor cu apă cum nici n-ai gustat...

— Să bem şi apă, a spus Sigfrid. Unde cunoşti izvorul, Hagen ?

— Pe-aici... Pe-aici !... a răspuns Hagen, călăuzindu-l pe viteazul din Niderlanda spre adîncul codrului. Uite izvorul... uite-l ici...

Şi Hagen l-a adus pe Sigfrid în faţa unui mic izvor ce murmura printre copaci.

— Dă-mi spada Balmung, dă-mi şi lancea, i-a spus cu viclenie Hagen. Apleacă-te şi soarbe apă. Încrede-te. Îţi sînt doar unchi, prin soaţa ta, dulcea Crimhilda.

Sigfrid i-a dat vicleanului armele sale neînfrînte. S-a aplecat să soarbă apă.

Atunci Hagen a repezit lancea de fier în locul unde Crimhilda îi făcuse semnul cusut cu aţă roşie. Fierul i-a atins inima. Oricare altul s-ar fi stins numaidecît sub tăietură.

Dar Sigfrid încă răsufla.

 A căutat sabia sau lancea. Şi n-a găsit decît un scut.

Hagen fugise imediat.

Ca iepurele alerga.

Dar Sigfrid, luînd în mînă scutul, l-a aruncat în urma lui, atît de tare, că vicleanul s-a prăvălit sub lovitură. Dacă era în loc un paloş, nu putea Hagen să mai scape.

Apoi Sigfrid a lunecat cu ochii împăienjeniţi.

Izvor de sînge gîlgîia din rana inimii deschise.[22]

Gunter venise lîngă el să vadă dacă a murit.

— O, Gunter, a mai şoptit Sigfrid, deschizînd pentru-o clipă ochii. N-a fost o crimă mai nedreaptă decît aceasta a lui Hagen. V-am stat ades în ajutor. Şi iată care mi-e răsplata. Ai grijă cel puţin de ea, biata şi scumpa mea Crimhilda. Şi fereşte-o de nedreptăţi...

Pajiştea toată, înflorită, era acum scăldată-n sînge roşu, fierbinte, de viteaz.

Hagen a chemat slugile. Sigfrid a fost urcat pe-un scut de aur roşu, sîngeriu, precum se spune în legendă, să fie dus Crimhildei sale.

— Sigfrid a fost ucis, se pare, a grăit Hagen, de un tîlhar care a vrut să-i prade hainele de aur. Tîlharul apoi a fugit.

Au trecut Rinul înspre seară. În taină au urcat pe drumul care ducea către castel. L-au dus la uşile Crimhildei şi l-au lăsat fără o vorbă, ca să-l găsească ea în zori.

Nici unul n-a avut curajul, nici Hagen, nici regele Gunter, nici unul dintre cavaleri, ca să se ducă la Crimhilda şi să îi spună că e mort soţul său cel atît de drag.

În zori, cînd s-a trezit Crimhilda, o slugă a venit pierdută :

— Mărită doamnă !... a strigat, şi n-a mai spus nici un cuvînt.

Îşi ţinea doar mîna la piept, şi răsufla fără suflare. Plîngea, şi nu se auzea. Atîta-ncremenise biata.

— Mărită doamnă... E afară...

— Ce este-afară ? Cine este ? s-a înălţat din jilţ Crimhilda.

Şi galbenă s-a năpustit pînă-n pridvoarele de piatră.

Acolo, jos, întins pe scut, pătat de sînge, palid, Sigfrid.

Degeaba au mai vrut s-o ţină domniţele din preajma ei, Crimhilda a căzut pe trupul lipsit de viaţă al lui Sigfrid.

I-a ridicat chipul frumos cu pletele ude de sînge. L-a sărutat, l-a mîngîiat, de parcă era încă viu.

— Oh ! Sigfrid... Sigfrid... a spus ea. Aşadar iată cum te-ntorci. Unde îţi e privirea mîndră, şi Balmung cum te-a părăsit ? Dar ştiu eu... ştiu... nu voinicia te-a biruit, ci mişelia...[23]

Pieptul i se zbătea Crimhildei sub plînsul aprig, hohotit. Cu lacrimile îi spăla ochii-ngheţaţi şi gura rece. Îl săruta, şi iar plîngea :

— De-aş şti eu cine-s ucigaşii, Sigfrid, cum te-aş mai răzbuna !... Sigfrid, cum am să te răzbun !... Bănuiesc cine-s ucigaşii... Îţi jur... Îţi jur... iubite Sigfrid, în acest ceas de neuitat...

Întins pe scut, Sigfrid era ca Balder, zeul luminos, ucis de Loki cel viclean. Părul lui blond ca aurul era tot năclăit de sînge. Ochii albaştri, zîmbitori, nu mai vedeau chipul Crimhildei. Şi mîna-i nu mai ţinea spada, spada lui, Balmung cea vestită, făcută sub muntele Hecla de-un făurar al zeilor.

Spada era acum la Hagen, în cingătoarea de argint.

S-au adunat şi cavalerii din ţara Nibelungilor : înalţi, puternici, viforoşi.

— Regină, i-au spus ei Crimhildei, lasă-ne să te răzbunăm. Lasă-ne să luptăm cu Gunter, şi toţi burgunzii lui trufaşi, lasă-ne să distrugem ţara unde un oaspete-i ucis cu-o lovitură pe la spate...

Crimhilda hohotea încet şi-l săruta mereu pe Sigfrid. Nu-i auzea. Nu-nţelegea :

— Stăpînă, au spus cavalerii, lasă-ne cel puţin să-l luăm, să-i facem o raclă de aur, strînsă în chingă de oţel, bătută în mărgăritare şi în rubine sîngerii. Lasă-ne, eşti stăpîna noastră.

Crimhilda nu spunea nimic. Plîngea şi nu spunea nimic. Iară doamnele-o sprijineau, ca să nu se mai prăbuşească. Toate plîngeau cu hohote.

Din aurul ce îl aveau pe arme, straie şi pe cai, cavalerii au făcut raclă. Au strîns-o-n chingă de oţel. Au scos toate rubinele, mărgăritarele lucioase şi celelalte nestemate, şi le-au bătut pe această raclă.

Sigfrid dormea somnul cel veşnic. Şi lîngă el, îngenuncheată, era Crimhilda, fără glas, ţinîndu-l încleştat de gît.

La început se tînguise.

Faţa gingaşă a reginei pălise ca o flacără cînd trece noaptea şi s-arată lumina răsăritului.

Gura ei bîiguia cuvinte neînţelese pentru ceilalţi.

Apoi pe-ncetul se-mpietrise. Ochii ei blînzi, înlăcrămaţi, se-ntunecaseră deodată şi se făcuseră tăioşi.

Izvorul cald al ochilor se potolise pe încetul, pînă secase la sfîrşit.

A stat aşa timp de trei zile, obraz lîngă obraz cu Sigfrid. Nu ştia nimeni dacă nu e de-asemeni moartă lîngă el.

Într-un tîrziu, s-a ridicat, palā, cu ochii rătăciţi, în rochia albă, dar pătată de sîngele roşu-al lui Sigfrid. Crimhilda nu vedea pe nimeni dintre cei care se aflau în larga sală-ndoliată.

— Apropiaţi-vă şi-o mîngîiaţi, a rostit Gunter către preoţi.

 Amintiţi-i despre blestemul care apasă-ntotdeauna pe-aceia care

stăpînesc comoara Nibelungilor. Cîți au avut-o pînă azi, au pierit doborîți de fier. Sigfrid o stăpînise-n urmă și, iată-l, zace fără viață.

Preoții s-au înfățișat Crimhildei să o mîngîie.

— Plecați ! le-a glăsuit Crimhilda. Credeam că este sus un cer al bunătății și dreptății, care iubește ce-i frumos... Lui m-am rugat și zi, și noapte să-mi ocrotească dragostea. Și cerul ce-a făcut ? Răspundeți !... Priviți și voi. Sigfrid e mort. Iară dușmanii cei vicleni se aflä-n jur. Se veselesc. Eu nu mai cred în cer de azi. Cerul îi sprijină pe răi. Eu singură am să-l răzbun pe Sigfrid, pe bărbatul meu ! Vreau răzbunare !... Voi plecați ! Tu, rege Gunter, mă ascultă. Cer, după datina burgundă, să vie fiecare prinț și fiecare cavaler să i se plece mortului. Încuviințezi ?

— Încuviințez ! a dat răspuns regele Gunter, în fața cavalerilor.

Și, în castelul de la Worms, au început să se perinde, după străvechea datină, toți cavalerii regelui, ca să-i sărute mîna dreaptă lui Sigfrid cel ucis de fier.

Au venit Giselher și Gernot, frații Crimhildei, mai întîi. I s-au plecat tăcuți lui Sigfrid și nu s-a întîmplat nimic. Ei nu știau de uneltirea lui Gunter, Hagen și-a Brunhildei.

— Vino și tu, unchiule Hagen, a spus Crimhilda celui care lovise pe viteazul Sigfrid și sta întunecat deoparte.

Hagen a șovăit o clipă, dar apoi a călcat trufaș spre racla cea scumpă, de aur, în care Sigfrid sta culcat. Spada sa, Balmung, ce-o răpise lui Sigfrid printr-o viclenie, lovindu-se atunci de lespezi, se zice că a dat un vaiet. Parcă plînsese cineva. Parcă se auzise-un țipăt. Toți ochii s-au întors spre Hagen. Dar Hagen, îmbrăcat în negru, precum umbla întotdeauna, cu barba neagră și o cută între sprîncenele stufoase, a călcat țanțoș înainte. S-a dus în fața mortului și i-a prins mîna s-o sărute.

Numai că, în aceeași clipă, cum spun poveștile străvechi, rana lui Sigfrid s-a deschis și sîngele a gîlgîit pentru a doua oară, roșu, mînjind pe degete pe Hagen.

— Așadar, tu ești criminalul !... a glăsuit încet Crimhilda. Nu, nu m-am înșelat de fel în bănuieli.

— Nu, nu e el ! a rostit Gunter, gîndind să-și apere părtașul la fapta cea înjositoare. Hagen este nevinovat. Tîlharii l-au ucis pe Sigfrid, colo-n pădure, la izvor, ca să-i ia hainele de aur. Ți-o jură fratele tău, Gunter...

Și regele a jurat strîmb ca s-o înșele pe Crimhilda.

Dar, ea Crimhilda, n-a răspuns. A dat un geamăt și-a căzut din nou cu fruntea lîngă Sigfrid, plîngînd și hohotind amar.

Abia au smuls-o pe Crimhilda. Abia l-au îngropat pe Sigfrid, căci ea-l ţinea cu mîinile şi nu-i lăsa să îl cufunde în groapa care se căsca neagră şi rece lîngă el.

Cînd s-a sfîrşit, s-a dus ca oarbă, urmată de suita sa, în altă casă de la Worms. N-a vrut să şadă în castel lîngă Brunhilda, lîngă Gunter şi Hagen, pe care-i ura.

Tatăl lui Sigfrid i-a cerut să vină în cetatea Xanten şi să fie la adăpost de cine ştie ce duşmani.

O aştepta şi micul Gunter, dornic să-i mai audă glasul, să fie mîngîiat de ea.

Însă Crimhilda se schimbase.[24] Dorinţa de-a plăti cu sînge, sîngele care se vărsase, o făcea să se-mpotrivească dorului de-a-şi vedea copilul. Îi era teamă că văzîndu-l se va muia şi nu va fi în stare să-şi urmeze gîndul, pe care îl nutrea-n ascuns.

Tînăra, vesela Crimhilda, care zburda odinioară, care cînta neîncetat, acum era tăcută, tristă. Îşi petrecea întreaga zi lîngă mormîntul încă proaspăt al celui care se dusese din lumea asta. Şi plîngea. Ochii, senini mai înainte, nu i se mai uscau de plîns. Nu mai avea alt gînd Crimhilda, decît pe-acela de-a plăti lui Hagen şi regelui Gunter crima făcută la izvor.

De fapt, ar fi putut Crimhilda să-i învoiască pe oştenii veniţi din ţara nibelungă — care atîta aşteptau — să ia în mînă armele şi să lovească în castel. Dar ea ştia că regele are o oaste numeroasă. Poate nu ar fi izbutit să-i biruiască pe burgunzii regelui Gunter şi-ai lui Hagen. Şi atunci totul s-ar fi sfîrşit.

De-aceea îi şi învoise pe cavalerii nibelungi să se întoarcă-n ţara lor.

Şi aştepta. Nu ştia ce. Dar aştepta şi se gîndea. Mult, în adînc, se tot gîndea.

Şi sufletul i se-mpietrea din ce în ce mai mult...

Şi se mai spune că nici Hagen nu socotea că-i de ajuns cite făcuse mai-nainte lui Sigfrid şi Crimhildei sale. Şi-a uneltit — fără-ndoială, tot laolaltă cu Brunhilda — să-i ia Crimhildei şi comoara, comoara Nibelungilor, care trecuse-n stăpînirea ei.

Şi Hagen l-a-ndemnat pe Gunter să-i ceară sorei lui, Crimhildei, s-aducă-n Worms marea comoară din ţara Nibelungilor.

Crimhilda, care se gîndea numai la răzbunarea ei, a socotit că este bine să aibă-n mîna sa comoara. Şi i-a trimis în acea ţară pe Gernot şi pe Giselher. Ei au plecat numaidecît la regele piticilor, i-au cerut cheile comorii, în numele soaţei lui Sigfrid.

Au grămădit comoara toată în numeroase care largi, au grămădit-o şi-n corăbii, care-au plutit pe rîul Rin. Şi-aşa s-au dus pînă la Worms.

Abia a încăput comoara în zecile de încăperi, în turlele şi pivniţele ce se găseau în marea casă pe care-o locuia Crimhilda.

Lîngă comoară se găsea şi o vărguţă fermecată, de care se putea sluji să-şi împlinească multe planuri.

Cum au adus comorile, Crimhilda a-nceput să-mpartă aur, argint şi pietre scumpe, în amintirea soţului, tuturor celor ce veneau pînă la pragul ei să-i ceară.

Părea că liniştea începe să se aştearnă peste toate.

Sigfrid, în clipa morţii lui, ceruse regelui să-i jure că îi va ocroti soţia, averea ei şi drepturile. Crimhilda l-a rugat pe Gunter să-i întărească jurămîntul. Şi Gunter i-a jurat, fireşte.

Însă, în taină, a vorbit cu Hagen, cu sfetnicul său. Şi Hagen l-a-nvăţat aşa :

— Crimhilda-mparte aurul şi capătă sute de prieteni ce într-o zi ne pot izbi cu arme şi cu duşmănie şi ne pot cere socoteală, aflînd că noi l-am doborît pe Sigfrid ! Afară de-asta, te întreb : cuvine-se ca ea să aibă acea vărguţă fermecată, ce-i poate fi de mult folos, cînd va dori să se răzbune ? De ce să aibă ea, Crimhilda, atît noian de avuţie, şi tu, rege-n Burgundia, să fii pe lîngă ea sărac ! Nu ! Trebuie să-i luăm comoara, să-i luăm vărguţa, să-i luăm tot...

Regele Gunter i-a răspuns că a lovit-o prea de-ajuns ca să-ndrăznească să-i mai ia şi moştenirea de la Sigfrid. I-a şi jurat s-o ocrotească. Dacă i-ar lua acum comoara şi ar aduce-o la castel, ar fi învinuit de toţi că nu-şi păstrează jurămîntul şi-ar întări şi bănuiala că tot ei au fost ucigaşii. În altă parte n-are unde să poată ascunde-atîta aur...

— Eu ştiu un loc, a spus iar Hagen, unde putem adăposti marea comoară nibelungă, fără s-o poată afla nimeni. Într-un tîrziu, putem s-o scoatem, s-o folosim cum vom pofti...

— Care e acel loc ferit, unde-am putea adăposti comoara Nibelungilor ? a întrebat regele Gunter, cuprins şi el de lăcomie.

— Care ? Apele Rinului, i-a dat răspuns sfetnicul Hagen, rînjind ca fiara înfuriată, cînd este gata să sfîşie. O cufundăm într-o vîltoare, într-un loc cunoscut de mine. Pe cei care ne-or ajuta, îi căsăpim după aceea. Taina rămîne s-o cunoaştem numai noi doi, tu şi cu mine. Şi doar tîrziu, cînd vom dori, o scoatem iarăşi la iveală... Vom fi cei mai bogaţi din lume...

Şi Hagen a rînjit din nou.

— Planul e bun, a grăit Gunter.

Şi amîndoi s-au înţeles ca regele să se prefacă faţă de sora lui, Crimhilda, că pleacă-ntr-o călătorie. În acest timp, sfetnicul Hagen să smulgă aurul Crimhildei prin mişelie, cu putere, şi să-l cufunde-n rîul Rin, într-un loc neştiut de nimeni.

Planul urzit în acel ceas a fost dus la îndeplinire. Gunter s-a prefăcut că pleacă. Şi-n vremea asta, cu urgie, Hagen a năvălit în casa Crimhildei cea nefericită şi i-a răpit toată comoara.

Mormanele de-argint şi aur, şi lăzile cu nestemate, obiecte scumpe : cheutori, paftale mîndre, cingători, şiraguri de mărgăritare, mii de inele preţioase, cercei sclipind de diamante, şi de rubine, şi safire, şi cîte, cîte alte lucruri, şi chiar vărguţa fermecată au fost lăsate într-o noapte în apele rîului Rin. Şi-acei care l-au ajutat au fost apoi măcelăriţi.

Stăpîni peste marea comoară, prin crimă şi prin tîlhărie, erau acum regele Gunter şi sfetnicul său de credinţă, întunecatul, crudul Hagen.

Pe urmă, Gunter s-a făcut că se întoarce de la drum. Crimhilda i s-a jeluit şi i-a cerut să-l pedepsească pe-acela care-o jefuise şi să-i dea înapoi comoara.

Regele s-a făcut întîi că-i dă dreptate sorei sale şi că-i va lua viaţa lui Hagen pentru această tîlhărie. Însă a amînat osînda, zicînd că nu-l poate ucide, pînă nu află mai întîi unde a dus Hagen comoara. Să nu se piardă pe vecie.

Şi-aşa, tot amînînd într-una au trecut iute cîţiva ani. Lumea a început să uite preamişeleasca întîmplare. Şi Hagen s-a întors la curte la fel de tare şi trufaş precum fusese şi-nainte.

Crimhilda a-nţeles minciuna. Şi setea ei de răzbunare a crescut tot şi tot mai mult.

Şi, niciodată de atunci, Crimhilda nu s-a învoit să intre în castel, la Gunter, să stea cu regele la masă. Iar spre Brunhilda şi spre Hagen nu arunca decît priviri de ură şi dispreţ adînc.

„Veni-va ceasul socotelii ! îşi spunea ea neîncetat. Nu trebuie să-mi pierd răbdarea. Or să-mi plătească ei, mişeii, moartea lui Sigfrid cel bălai, iubitul meu pe veşnicie".[25]

Şi aştepta, şi aştepta să se ivească vreun prilej.

Iară prilejul s-a ivit mai iute decît socotise.

Domnea, în timpurile-acelea, peste oştirile de huni, un rege aprig, numit Etzel de către cei din miazănoapte — Atila, cum îi spunem noi.

Despre el se vorbea în şoaptă. Cetele lui de călăreţi zburau în cele patru zări ca viscolul nimicitor. Cine ar fi-ndrăznit să stea cu armele în faţa lui, şi să-l înfrunte pe Atila ?

Numai c-atîta de războinic precum era craiul Atila, pe-atît încă se povesteşte că iubea el şi cîntecul. La curtea lui veneau adesea şi cîntăreţi din miazănoapte. Toamna, tîrziu, şi-n toiul iernii, cînd s-aduna toată oştirea în jurul său, la Etzelburg, şi
 vîntul şuiera prin pustă, aducînd ploaie sau zăpadă, craiului îi

plăcea să stea pe-un jilţ de lemn, între oşteni, şi să asculte cîntăreţii veniţi din ţări îndepărtate.

Iar cîntăreţii îi rosteau despre viteazul tînăr Sigfrid, ucis cu lancea, la izvor, şi despre jalea fără margini a soaţei lui, blonda Crimhilda.

„N-a fost şi poate n-o să fie alta atît de credincioasă soţului său, şi după moarte, cum e Crimhilda de la Worms — spuneau în versuri cîntăreţii. Cît e Crimhilda de frumoasă, de albă şi cu graiul lin, nu ştim să mai fi fost vreodată femeie pe întreg pămîntul. Crimhilda nu are pereche în nici un fel, rege Atila..."

Regele nu avea soţie. Tînăr nu mai era de mult. Era bărbos, scurt de statură, însă puternic şi-ndrăzneţ. Viaţa şi-o petrecuse-n lupte. Feciorii îi pieriseră în bătălii pe-ntinsul lumii. Avea castele fără număr, dar îi plăcea mai mult să stea pe şa, în goana calului. Sau într-un cort, pe pusta largă, sub pîlpîirea stelelor, şi să viseze biruinţe.

Acuma însă el, Atila, biciul de foc necruţător, uitase setea de mărire, şi-n sunetele unei harpe, şezînd pe jilţul lui de lemn, între oşteni cu lănci în mînă, visa pe preamîndra Crimhilda.

Da. Pe Crimhilda o visa şi şi-o dorea cruntul Atila. Pe cea mai albă dintre toate femeile de pe pămînt, pe dulcea soaţă a lui Sigfrid vroia s-o aibă de regină.

Şi, dornic să-şi trăiască visul, Atila a trimis la Worms solie îmbrăcată-n aur, cu daruri neasemuite, să roage pe mîndra Crimhilda a-i fi soţie şi regină, în larga ţară a hunilor.

Solia lui era formată din Rudiger, mare margraf, [26] alţi cavaleri, vasali ai săi, şi o ceată mare de huni.

— Să nu vă-ntoarceţi fără ea, a poruncit craiul soliei. Arătaţi-i cît o iubesc şi c-o voi face fericită.

Solia a sărit pe cai, şi-n tropot aspru de copite a pornit spre oraşul Worms, să ducă gingaşei Crimhilda vorbele craiului stăpîn peste cetele hunilor.

Sosiţi la Worms, primiţi la curte, solii i-au arătat lui Gunter dorinţa craiului Atila de-a se-nsura cu sora lui.

Regele Gunter s-a-nvoit. Se bucura s-o ştie dusă, să poată scoate la lumină comoara Nibelungilor din apele rîului Rin şi să se bucure de ea. Dar Hagen cel prevăzător i-a şoptit tainic la ureche să nu o lase pe Crimhilda să plece-n ţara hunilor. Atila este prea puternic. Şi, prin Atila, ar putea Crimhilda să-şi atingă ţelul, să-i pedepsească într-o zi. La fel l-a sfătuit Brunhilda.

La rîndul său, mîndra Crimhilda întîi n-a vrut să părăsească oraşul unde dormea Sigfrid.

Nici nu vroia să ia de soţ pe Etzel, craiul hunilor : bătrîn, urît, scurt, încruntat — ea, care se îndrăgostise de mlădiosul tînăr

Sigfrid, cu păr bălai şi ochi albaştri, care cînta şi dănţuia şi-i luminase inima cît fusese soţia lui.

Dar s-a gîndit că se ivise prilejul cel mai nimerit să-şi împlinească vechiul gînd : gîndul ei de-a se răzbuna.

„Mă voi jertfi pe mine însămi !" a socotit blonda Crimhilda, şi s-a-nvoit, cu moartea-n suflet, să fie soaţa lui Atila.

S-a dus întîi şi şi-a plecat genunchii unde zăcea Sigfrid, lîngă mormîntul lui din Worms. Şi i-a cerut îngăduinţa să plece, ca să-l răzbune.

Ochii-i ardeau ca flacăra.

— Sigfrid, rămîi cu bine, Sigfrid... şoptea ea, albă la faţă ca o moartă. Mă duc, şi am să te răzbun...

S-a ridicat apoi şi-a mers unde o aştepta solia.

— Primesc, a spus soaţa lui Sigfrid. Voi fi regina hunilor. Pregătiţi cele de cuviinţă, şi am să părăsesc oraşul unde am pătimit atît.

Nimeni nu mai avea ce spune, nici regele, nici sfetnicii.

După ce s-a gătit de drum, Crimhilda a pornit călare spre Etzelburg, castelul sumbru unde o aştepta Atila.

Caii goneau şi ea plîngea. Ceata de huni o însoţea pe cel din urmă drum al său.

Şi-aşa, gonind călări cu toţii, după un drum destul de lung, şi după multe întîmplări, s-au apropiat de la o vreme de locurile stăpînite de hunii regelui Atila, de locurile depărtate, unde urma să se petreacă cea mai grozavă întîmplare şi răzbunarea cea mai cruntă din cîte le-au cîntat, pe vremuri, poeţii de la miazănoapte.

Craiul Atila a primit-o pe mult dorita lui mireasă cu un alai ne-nchipuit, format din cete de războinici şi cavaleri înzăuaţi, pentru că lîngă hunii săi avea în slujbă cavaleri din alte ţări, ca Rudiger, margraf vestit, Ditrich de Berna, Hildebrand, şi alţi vasali care-l slujeau.

Coruri din sute de fecioare cîntau Crimhildei, azvîrlind asupra ei cununi de flori, cînd regele a-ntîmpinat-o pe ţărmurile Dunării şi a primit-o-n cortul lui.

N-a fost vreun om mai fericit decît regele hunilor cînd a văzut-o pe Crimhilda.

Şi nu a mai avut de-atunci altă dorinţă mai fierbinte decît ca dulcea lui mireasă să-i dăruiască un fecior.

Crimhilda se găsea acum în ţara hunilor lui Etzel. Şi regele acesta hun, aspru, războinic, nemilos, în faţa căruia o lume îngenunchea şi tremura, îşi adora tînăra soaţă, atît de albă, de frumoasă, venită din Burgundia. Deşi era destul de vîrstnic, se-ndră-

gostise de Crimhilda cu patimă, ca un flăcău. Îi citea voile din ochi şi, cu puterea lui uriaşă, i le-mplinea numaidecît.

Mai ales că blonda Crimhilda i-a dăruit, în scurtă vreme, şi-un băieţaş numit Ortlib, regele ar fi fost în stare să-i dea şi stelele de aur ce strălucesc noaptea pe cer.

Orice regină ar fi fost îndeajuns de fericită să aibă un astfel de soţ, care să-i pună la picioare tot ce poftea, cît ai clipi.

Numai Crimhilda suferea cînd se vedea lîngă Atila, bărbos şi-atîta de urît, ea ce fusese altădată iubita inimii lui Sigfrid, cel mai frumos dintre viteji. Dorul de cel ucis de Hagen o mistuia încă şi-acum, cu-aceeaşi aprigă vîlvoare. Şi nu voia nimic mai mult decît să-şi împlinească visul de a plăti moartea lui Sigfrid.

De-aceea doară se-nvoise să vie-n ţara hunilor, fiindcă ştia despre Atila că e bogat şi e puternic. Şi se gîndise că prin huni va putea ca să pedepsească moartea întîiului său soţ.

Ce-ar fi urmat n-o mai privea, nu mai vroia nimic să ştie...

Şi iată că vine o zi cînd însuşi regele Atila a întrebat-o pe Crimhilda de ce o vede tot mîhnită, de ce-i cu ochii-nlăcrimaţi, şi nopţile de ce nu doarme, de ce suspină ne-ncetat ? Ce suferinţă o mistuie ?

— Spune-mi, regina mea frumoasă, rosteşte regele Atila, ce alinare pot s-aduc mîhnirii care te frămîntă ? Numai o vorbă de-ai să-mi spui, şi ce nu poate face altul am să fac eu. Pun pentru tine ţara hună, spada, coroana şi oştenii în cumpănă, doar să-ţi aduc pe buze zîmbetul cel dulce şi rumeneala în obraji. Spune-mi ce ţi-ai dori, Crimhilda ? Spune-mi cum să te ajut ?

— Eşti bun şi nobil, a zis ea. Dar tu nu poţi să înţelegi că eu mă trag din altă ţară. Mi-e dor de apa Rinului, cu limpezimea-i de cristal sub scînteierea soarelui. Mi-e dor, Atila, şi de cerul sub care am copilărit şi de pădurile umbroase pe unde mă jucam ca fată. De munţi şi de cîmpii mi-e dor. Dar mult, mai mult decît de toate, mi-e dor să mai aud cuvinte rostite-n limba strămoşească. De fraţii mei, să-i văd, mi-e dor...

— Ca să pleci în Burgundia ar fi prea greu, a spus Atila. Drumul e lung, obositor. Dar am s-aduc Burgundia aici, în ţara hunilor. Cum ? Ai să vezi numaidecît...

Şi regele-a bătut din palme. Un sfetnic s-a înfăţişat. Şi lui i-a poruncit Atila s-alcătuiască o solie de cîntăreţi ce cunoşteau limba burgundă şi ţinutul regelui Gunter, de la Rin. Să li se dea poveri de aur, şi haine scumpe, şi-o scrisoare cu o pecete tot de aur.

Ajuns la Worms, să cheme curtea, pe Gunter şi pe fraţii săi, ca şi pe sfetnicul lor, Hagen, pe cavalerii regelui şi toţi cîţi or mai vrea să vină la Etzelburg în ospeţie.

— Reginei mele îi e dor de fraţii ei, de toţi burgunzii, a spus Atila solilor. Venind aici, Crimhilda mea o să-i audă şi-o să-i vadă, şi astfel sufletul ei s-o alina. Dacă nu vor primi poftirea — s-a încruntat regele Atila — pot să se teamă de război ! Eu însă îi doresc ca prieteni şi rude dragi ale Crimhildei.

Solii au şi încălecat pe caii iuţi ai lui Atila şi s-au pornit în goană mare spre ţara Rinului de sus, unde era Burgundia.

Sosind la Worms solii aceştia, şi-nfăţişîndu-se lui Gunter cu atîtea daruri şi scrisori, regele s-a înveselit, dorind să şteargă vrăjmăşia ce îi putea aduce vreodată şi alte supărări.

— Precum se vede, a zis el, sora mea a uitat cu totul cearta cea veche dintre noi. Şi soţul ei vrea să ne aibă ca oaspeţi dragi. in ţara sa. Ei bine, noi o să primim, şi vom porni spre Etzelburg, cît de curînd se va putea...

Gunter s-a bucurat, şi-asemeni s-au bucurat şi fraţii lui, principii Giselher şi Gernot. S-au bucurat şi cavalerii, cărora le fusese dragă blonda Crimhilda, cînd era prinţesă în Burgundia. Numai preamohorîtul Hagen nu s-a înseninat de loc.

— Crimhilda n-a uitat nimic. Ea n-o să ierte niciodată moartea lui Sigfrid cel răpus de mîna noastră, la izvor. Comoara Nibelungilor, pe care i-am răpit-o noi, cufundînd-o într-o vîltoare din apa Rinului albastru, o să ne-o ceară iar Crimhilda. Sînt de părere să nu mergem în ospeţie la Atila. Ne-aşteaptă moartea. rege Gunter...

Dar cei doi fraţi au stăruit pe lîngă Gunter să pornească.

— Sigur, Crimhildei îi e dor. Să nu o facem să ne-aştepte. spuneau ei care mai de care.

Gunter, ce şovăise-ntîi la vorbele întunecate ale lui Hagen. unchiul său, ascultîndu-i pe cei doi fraţi şi-mbrăţişîndu-i, le-a rostit :

— Aşa e. Voi aveţi dreptate. Crimhilda se găseşte astăzi în depărtatul Etzelburg. Se simte tare-nstrăinată, cum ne-au încredinţat şi solii. Vrea să ne vadă. Îi e dor. Tu, Hagen — s-a-ndreptat spre sfetnic — dacă ţi-e teamă, nu veni. Rămîi la Worms, la adăpost. Dar noi plecăm cu toată curtea spre ţara regelui Atila.

Hagen s-a încruntat mai tare.

— Sînteţi nechibzuiţi, le-a spus. Acolo ne aşteaptă moartea. Dar am să merg şi eu cu voi. Să nu creadă blonda Crimhilda că m-am temut de mîna ei. Şi totuşi vă mai rog ceva...

— Rosteşte iute, eu sînt gata să-ţi fiu pe plac, unchiule Hagen, a dat răspuns regele Gunter.

— Lăsaţi-mă să-mi aduc pe cei mai vrednici cavaleri, să ne-nsoţească la Atila. Ştiţi doar că hunii sînt războinici. Primejdii

pot să se ivească, oricum, în chip neașteptat. Și cavalerii mei să aibă sub hainele de purpură și de mătasă zale bune, armuri și săbii ascuțite. Cu asta vă-nvoiți măcar ?

— Cu asta ne-nvoim, firește, a rîs spre el regele Gunter.

Apoi s-au pregătit de drum, deși la rîndul ei, Brunhilda a stăruit și s-a rugat de Gunter să nu se pornească spre țara regelui Atila, cu toată curtea de burgunzi.

— Nu vreau să rămîn văduvă, zicea Brunhilda. Nu pleca. Copilul vreau să aibă un tată ! Nu vă încredeți în Crimhilda. Crimhilda se va răzbuna... Ea nu ne poate uita crima...

Dar Gunter nu a ascultat aceste vorbe ale Brunhildei. A stăruit în hotărîre.

Și, după cum spun cîntăreții, în scurtă vreme au pornit cu toții către Etzelburg.

Și-au mers, au mers, se povestește, au trecut prin Pădurea Neagră și au ajuns de la o vreme pe țărmul Dunării de sus. De-acolo se-ntindea pămîntul regelui hunilor cel aprig. Hotarele i le păzeau vasalii, cavalerii săi.

Regele Gunter, cu glas tare, a poruncit să se adune toți cavalerii laolaltă. Și să se facă tabără. Să se aprindă un foc mare. Să se desfunde trei butoaie cu bere și cu hidromel. Și cine vrea să dănțuiască.

Venise seara. Peste apă plutea o boare argintie, împurpurată de amurg. Cerul părea, în depărtare, spre Etzelburg, pătat cu sînge. Iară lui Hagen, mare sfetnic și comandant al oștilor, i se tot năzărea că vede în apa Dunării lucind ochii lui Sigfrid cel ucis. Ochii aceștia îl privea cu o mînie fără seamăn.

Poate ca să se liniștească, Hagen s-a depărtat cu calul de tabăra regelui Gunter. A călărit, îngîndurat, pe malurile Dunării, pînă ce zvonul veseliei nu s-a mai auzit de loc.

Deodată — slab ca o părere — a auzit un clipocit în valurile Dunării. Ager cum era totdeauna, Hagen și-a îndreptat privirea spre locul unde auzise zgomot în apă. Și a văzut în Dunăre că se zbenguiau niște copile minunate. Iară pe țărm stăteau zvîrlite pene de lebădă ca neaua. Hagen a înțeles îndată că fetele ce se jucau erau zînele Dunării. Ele veneau către amurg și se scăldau în apa clară, își puneau apoi penele și se schimbau în lebede, zburînd ușor spre asfințit.

Fără să stea de loc pe gînduri, Hagen le-a și luat penele care zăceau pe pajiște, și a strigat cu glas puternic :

— Zînelor, dacă nu-mi răspundeți la întrebarea ce v-o pun, nu mai primiți aceste pene. Ba am să le arunc în foc. Voi vă veți pierde toată vraja și, devenite muritoare, o să pieriți în Dunăre...

Zînele s-au speriat de moarte şi, depărtîndu-se de ţărm, numai cu capetele afară, se jeluiau şi se rugau de Hagen cel ne-ndurător să nu le ardă penele.

Cosiţele lor lungi, de aur, păreau, sub focul revărsat din zariştea văzduhului, nişte comori care pluteau pe-ntunecimea Dunării. Şi pălălăile aurii îi aminteau cruntului Hagen comoara Nibelungilor, scufundată-n rîul Rin.

Totuşi nu s-a înduplecat şi a strigat din nou spre zîne :

— Să-mi spuneţi, zînelor din valuri, care va fi destinul nostru, al celor ce călătorim spre ţara regelui Atila ? De nu-mi veţi spune adevărul, nu voi avea milă de voi, şi am să vă ard penele !

Atuncea una dintre ele, regina zînelor din valuri, i-a dat astfel răspunse lui Hagen :

— De ne sileşti, atuncea fie ! Află că o să fiţi primiţi la Etzelburg cu voie bună, cu cîntece şi ospeţe. Regele hunilor vă este cu gînduri bune pînă azi...

— Nu minţi ?

— Nu mint ! a grăit zîna.

— Luaţi-vă dară penele !

Şi Hagen a zvîrlit în valuri penele albe ce le luase.

Era în sine mulţumit. Teama cea rea îl părăsise.

Zînele s-au înveşmîntat. S-au prefăcut în lebede şi au zburat spre asfinţit. Numai regina a rămas, rotindu-se prin înălţime, deasupra ţărmului, zicînd :

— Hagen, eşti fiul Aldrianei, mătuşa mea, şi ai să afli ce ţi-am ascuns pînă acum, de teama să nu ne opreşti penele albe, ce ne dau putinţa să zburăm prin aer. Atila, regele, vi-i prieten, însă Crimhilda vă urăşte. Cît mai e timp, opriţi-vă din nebunescul vostru drum, a spus regina zînelor, şi a pierit peste păduri.

Iar Hagen a încălecat mai mohorît decît oricînd, pornind şi el spre tabără.

Acolo, toţi se străduiau ca să găsească vreun mijloc să treacă apa Dunării.

Pe ţărmul celălalt era numai o plută şi-un plutaş. Însă acela nu vroia să-i treacă apa pe burgunzi, de teamă că vin cu război.

Hagen aflase de la zîne c-avea plutaşul un fîrtat, de care-i era tare dor. Dîndu-se drept acel fîrtat, curteanul l-a făcut să vie cu pluta pînă la ţărmul unde era regele Gunter cu cavalerii, aşteptînd să poată trece Dunărea.

Era aşa cam spre amurg, şi-a trebuit să se apropie plutaşul bine ca să vadă de e fîrtatul lui, sau ba. Cînd a văzut înşelăciunea, s-a mîniat. A vrut să plece. Dar Hagen i-a sărit pe plută. Plutaşul

l-a lovit cu visla pe sfetnicul cel neguros. Hagen s-a prăvălit pe scînduri, dar iute-a sărit în picioare. A scos din teacă sabia și, cu o singură mișcare, i-a zvîrlit capul de pe umeri.

Apoi au început să treacă oameni și cai, pe rînd, pe rînd.

Așa au trecut toată noaptea. Cînd a fost mai spre dimineață, pe plută s-au urcat și Gunter, Gernot, și Giselher.

După ce au ajuns la țărm, Hagen a poruncit ca pluta să fie spartă în bucăți. Iar bucățelele de lemn să fie arse, și cenușa să fie aruncată-n valuri.

— De ce ai dat porunca asta ? l-a întrebat regele Gunter.

— Pentru că bănui, rege Gunter, c-or să urmeze zile grele, și, cînd se vor ivi primejdii, doresc ca nici un cavaler să nu gîndească-n mintea lui c-ar fi vreo cale de scăpare. Drum de întoarcere nu e. Să lupte astfel mai cu spor...

Gunter a rîs din nou de Hagen.

— Nu te-am văzut, unchiule Hagen, de cînd te știu atît de negru în presimțiri. Dar te înșeli... Totul o să se-ntîmple bine. Încrede-te-n regele tău !

Și Gunter și-a biciuit calul, pornind ca vîntul înaintea coloanei lungi de cavaleri, către cetatea Etzelburg.

Vroia s-arate că nu are într-însul nici un fel de teamă. Și totuși, parcă dintr-o dată, ascultînd vorbele lui Hagen, îl săgetase un fior.

Și-au tot gonit așa, călări, pînă ce s-a zărit castelul margrafului de Rudiger, vasalul regelui Atila.

Acolo au făcut popas.

Margraful i-a primit cu cinste. I-a găzduit. I-a omenit. Le-a-ntins mese îmbelșugate.

Și-avea margraful o copilă frumoasă, proaspătă și albă, așa cum e un ghiocel, cînd se ivește din zăpadă. La masă cînd au fost să stea, Volker cel vestit a început să cînte. Cînta atîta de măiestru, că inimile s-au muiat. Cînta cum vine un războinic din luptă la soția sa și își găsește mîngîiere. Și-n acea clipă copilița lui Rudiger și-a îndreptat ochii spre Giselher, viteazul, fratele regelui burgund.

El iarăși se uita la ea cu dragoste și se gîndea că mult i-ar place să o aibă la Worms, ca soață, în castel.

Hagen cel priceput la toate a înțeles ce se-ntîmpla. I-a povestit taina lui Gunter.

Și Gunter s-a înveselit. Și fiindcă Rudiger era margraf vestit și prea bogat, cunoscut peste mări și țări, i-a pețit-o pe fiica lui pentru mezinul Giselher.

Rudiger, și mai mult ca Gunter, s-a bucurat de-această știre. Fata era de măritat. Și s-a-nvoit numaidecît.

Spre încîntarea soţei sale, ce purta numele Gotlinda, Rudiger a orînduit logodna între Giselher şi preaiubita lui copilă.

Tinerii s-au îmbrăţişat şi şi-au jurat în veci credinţă. El a făgăduit să vină la-napoiere şi s-o ia, cu toată zestrea ei, la Worms. Însă pentru că se grăbeau să plece către Etzelburg, au fost siliţi să se despartă.

Ea, subţirică şi sfioasă, ţinea pe Giselher de mînă. Abia se stăpînea sărmana să nu-i ţîşnească lacrimile din ochii dulci, verzi-cenuşii.

Dar cu mîhnirile copilei şi-ale lui Giselher cel tînăr nu puteau totuşi să-ntîrzie. Şi cetele de cavaleri, avînd în fruntea lor pe Gunter, trebuiau iară să pornească.

Mai înainte de plecare, Rudiger şi soţia lui le-au adus daruri tuturor, dar mai ales lui Gunter, Gernot şi Giselher, logodnicul. Apoi lui Hagen negurosul.

Hagen însă n-a vrut să ia decît un scut mare, de-oţel.

— De ce nu vreţi şi alte daruri, aur şi pietre preţioase ? a vrut să ştie Rudiger.

— Mă-nfăţişez unei regine-naintea căreia nu stau cu pietre scumpe, ci cu scutul, a rostit negurosul Hagen, dar Rudiger n-a priceput, el nu ştia de ce e vorba.

Şi-apoi au pornit în galop. Au gonit iarăşi peste cîmpuri, şi prin păduri, şi peste ape, pînă ce s-a văzut în zare cetatea regelui Atila.

Heralzii au sunat prelung din trîmbiţele de aramă. Şi cavalerii au pornit să cînte tare un cîntec vechi despre strămoşii lor burgunzi.

Cîntînd s-au apropiat de zidul ce mărginea, pînă departe, cetatea Etzelburg. Porţile mari, grele, de lemn, legate-n fier şi în aramă, s-au deschis înaintea lor. Şi-n faţa cetelor de huni s-a arătat însuşi Atila. Ţinea în mînă un buzdugan, cum era datina la huni.

— Bine-aţi venit în ţara noastră, le-a strigat regele Atila.

Şi cavalerii i-au răspuns :

— În pace am venit la tine, cu bucurie, ca la rude...

Apoi Atila s-a retras să mai dea unele porunci.

Sosind Crimhilda, i-a îmbrăţişat pe Gernot şi pe Giselher, fraţii mai mici, dar n-a rostit nici un cuvînt lui Gunter, regele burgund. Nici măcar nu i-a întins mîna, şi nici nu s-a uitat la el.

Hagen atunci s-a mîniat şi a strigat către Crimhilda :

— Astfel primeşte o regină un rege, care-i e şi frate ?

Crimhilda s-a întors spre el, l-a fulgerat cu o privire şi i-a răspuns cu un glas tăios.

— Cine ești tu, tîlhar de rînd, care cutezi să-mi mai vorbești ? Cum de mai poți deschide gura în față-mi cu obrăznicie ? Sau ai venit să-napoiezi aurul ce mi l-ai furat ? Păcat că nu mai sînt cu mine oștenii Nibelungilor pe care îi cîrmuia-nainte Sigfrid. Ți-ar reteza capul de cîine, și ochii care mă privesc nerușinați i-ar lua în suliți...

Hagen a înțeles că moartea se învîrtește-n jurul lui, cu coasa ei neiertătoare. A hotărît să-și vîndă capul pe cît se va putea de scump. Și a-nfruntat-o pe Crimhilda :

— Noi sîntem astăzi Nibelungii, pentru că noi avem comoara. Iară comoara e ascunsă în adîncimea Rinului. Doi oameni îi cunosc sălașul. Unul sînt eu. Celălalt Gunter. Dacă pierim, piere comoara, pentru că Rinul nu vorbește. Ea va rămîne pe vecie acoperită de vîltori, așa cum am urzit chiar eu...

Crimhilda-și întorsese capul și se făcea că nu-l aude. Doar buzele și le mușca, cu dinții albi, pînă la sînge.

Și-n acea noapte, cum se spune, Crimhilda n-a dormit o clipă, tot socotind cum să-și atingă țelul pe care-l urmărea de-atîția ani, neostenită.

E drept că nici oaspeții ei nu prea s-au odihnit acolo în Etzelburgul lui Atila. Hagen a stat mereu de veghe, pînă în revărsat de zori. Ba mai venise lîngă el și preamăiestrul cîntăreț Volker, cel totdeauna vesel, prietenul său nedespărțit.

Spre ziuă, o ceată de huni trimiși de regina Crimhilda au încercat să urce scara spre încăperile de sus, unde se odihneau burgunzii.

Hagen, simțindu-i, a fost gata să și dea lupta cu dușmanul ; dar Volker a-nceput să cînte un cînt burgund din vremea veche, și hunii, cunoscînd că este la ușa regelui o strajă, s-au și retras, pe nesimțite.

Atila, plin de prietenie, străin de ce se petrecea, a pus la cale serbări mari, în cinstea oaspeților săi, în zilele care-au urmat.

Crimhilda nu-i împărtășise nimic din tot ce plănuia.

El nu știa că-n vremea asta un sol umbla printre burgunzi și-i întreba pe fiecare dacă s-ar învoi să-l dea în mîna hunilor pe Hagen. Solul era trimis în taină chiar de soția lui, Crimhilda.

— Noi nu știm dacă Hagen e vinovat într-adevăr, îi răspundeau toți cavalerii. Noi nu-i cunoaștem faptele. Dar dacă este, numai Gunter poate să-i ceară socoteală, cum e legea cavalerească. Noi nu putem să hotărîm.

Crimhilda s-a încrîncenat mai rău, aflînd această veste.

„Nu-l dau pe Hagen ? Foarte bine. De e așa, nu am ce face. Gîndeam că vor scăpa ceilalți ; dar vor pieri pînă la unul, plătind cu sîngele vărsat nedreapta moarte a lui Sigfrid."

Şi într-o ziuă, la amiaz, au fost poftiţi la un ospăţ regele, principii şi Hagen, ba chiar şi cîntăreţul Volker, într-o clădire ridicată anume în ograda largă. Iar într-o altă încăpere, îndepărtată, din castel, au fost chemaţi să se înfrupte, la nişte mese îmbelşugate, toţi ceilalţi cavaleri burgunzi.

Atila a venit la masă, neînarmat şi, bucuros, i-a aşezat în jurul lui pe Gunter, pe Hagen, pe Giselher şi Gernot, şi chiar pe cîntăreţul Volker.

Burgunzii au primit poftirea, dar au venit cu armele, încinşi cu spadele tăioase, cu suliţele-n mîna stîngă, iar scuturile şi le-au pus la îndemînă pe podele.

Atila s-a uitat mirat la rudele Crimhildei sale. Dar socotind c-aşa-i, pesemne, datina cavalerilor, să stea cu armele la masă, a cerut să s-aducă bere şi hidromel pentru burgunzi, la fiecare-un butoiaş. Iar el însuşi a cerut vin într-un vas pîntecos de lut.

Crimhilda sta şi ea la masă, dar nu vorbea, nici nu rîdea, doar cu urechea asculta ceva ce numai ea ştia că trebuie să se întîmple.

Mai încălzindu-se Atila de vinul care-l tot sorbea, a poruncit să i s-aducă feciorul lui şi al Crimhildei, un pui bălai ca mama lui, care avea numai doi ani.

— Priviţi ce fiu mi-a dăruit iubita mea soaţă Crimhilda, a glăsuit mîndru Atila.

Şi şi-a dat fiul, să-l alinte, regelui Gunter de la Worms. Gunter l-a pus în braţele lui Giselher. Acesta l-a trimis lui Gernot, Gernot lui Volker. Şi acesta l-a dat, la rîndul său, lui Hagen.

Cînd Ortlib se găsea la Hagen, s-a auzit un zvon de arme, şi-n sala mare a năvălit Dankwart, frăţînele lui Hagen.

— Trădare ! a strigat acesta.

— Cum ? Cine-a spus acest cuvînt, a-ntrebat regele Atila.

— Eu spun, a strigat iarăşi Dankwart. Toţi cavalerii — cîţi erau cu mine, afară din castel — au fost răpuşi prin mişelie. Ni s-a adus un vas cu vin de către prinţul Bodelin, fratele regelui Atila. Vinul ni l-a trimis Crimhilda. Ni s-a cerut să închinăm în în cinstea prinţului Ortlib. Cîţi au băut au căzut morţi. Ceilalţi au fost măcelăriţi de către miile de huni conduşi de prinţul Bodelin. Numai eu nu am vrut să-nchin, şi am scăpat apoi luptînd... cu greu am ajuns pîn-aci. [27]

Hagen s-a săltat de pe scaun :

— Pentru Ortlib aţi închinat ? Ei bine, să trăiască Ortlib !

Şi şi-a rotit spada sa, Balmung, retezînd capul prinţului.

Crimhilda a-nceput să ţipe, să blesteme cu deznădejde. Atila şi-a ridicat fiul, care-i căzuse mort pe lespezi, urlînd ca fiara şi gemînd, bătîndu-se în piept cu pumnii, smulgîndu-şi părul, ca nebun, pentru că îşi iubea mult fiul.

Burgunzii şi-au prins scuturile. Hunii şi-au scos din brîuri arme : pumnale şi toporişti late. Şi lupta a-nceput cumplită, cu spade, suliţi şi topoare. Mese zburau prin încăpere. Butoaie se rostogoleau. Laviţe lungi, grele, de lemn, trosneau, unii izbindu-se pe alţii. Şi urletele s-auzeau pînă la marginea cetăţii. Iar sîngele curgea ca un pîrîu pe lespezi.

Lupta atît de-nvolburată a durat doar cîteva ceasuri. Toţi hunii cîţi erau acolo şi-au pierdut vieţile, pe rînd, sub armele burgunzilor.

La masa cea îmbelşugată, unde domnise veselia, nu mai erau decît Atila, cu fiul său Ortlib în braţe, şi lîngă el căta Crimhilda spre bătălia-ngrozitoare, cu o privire rătăcită, şi rostea numele lui Sigfrid.

Locul unde şedeau la masă era mai înalt cam cu cinci şchioape, şi bătălia se vedea în fiecare colţişor.

Suliţi zburau în jurul lor, şi toporişte, şi pumnale, dar ei nu se clinteau din loc.

Cînd hunii ce erau în sală au fost răpuşi pînă la unul, şi n-au rămas decît Atila lîngă Crimhilda, regele Gunter le-a rostit :

— Plecaţi acum !

Atila, cu Ortlib în braţe, încovoiat, a ieşit primul. Barba îi şiroia de lacrimi. În urma lui păşea Crimhilda, cu ochii scînteind de ură şi c-un pumnal în mîna dreaptă, şoptind tot numele lui Sigfrid.

În acest timp se adunau alte cete de huni afară, în jurul sălii de ospeţe.

Ieşind Crimhilda în ogradă, l-a arătat pe micul Ortlib, ucis cu sabia de Hagen, şi a strigat spre luptătorii ce s-adunau în jurul ei :

— Oşteni, în numele dreptăţii, daţi-mi pe Hagen mort sau viu... Prinţul Ortlib a fost ucis de-aceeaşi mînă ca şi Sigfrid. De-aceeaşi mînă ce-a răpit comoara Nibelungilor.

Hunii s-au repezit ca lupii peste cei zăvorîţi în sală.

— Eu vă ordon ca să luptaţi, a rostit Gunter alor săi.

Şi lupta a-nceput din nou. În fruntea cavalerilor erau Gunter şi Giselher. Şi lîngă ei se afla Hagen, cu sabia Balmung în mînă. Gernot căzuse cel dintîi, şi lîngă el se prăbuşise Volker, veselul cîntăreţ.

În timp ce lupta se dădea tot mai avană-ntre oştenii regelui hunilor, Atila şi cavalerii de la Worms, Crimhilda a făcut un semn.

Cincizeci de huni s-au repezit cu lungi făclii din lemn de brad şi şomoioage unse-n smoală. Le-au săltat pe acoperiş.

Acoperişul, fiind de lemn, s-a şi aprins numaidecît. Grinzile s-au pornit să ardă, cu vîlvătăi, peste oştenii regelui Gunter de la Worms. Pereţii s-au aprins şi ei. Din faţă îi lovea duşmanul, iară

din lături şi de sus îi pîrjolea focul uriaş, aprins şi înteţit de huni, cu şomoioagele de paie şi smoală care clocotea.

Spre seară, lupta a încetat. Burgunzi în viaţă n-au rămas decît doar doi : Gunter şi Hagen.

Ei singuri, şi tot mai luptau, făcînd prăpăd între oştenii regelui hunilor, Atila.

— Cereţi-le să se predea, a spus Crimhilda la sfîrşit, văzînd că lupta nu-nceteazǎ.

— Ne vom preda, au spus cei doi, dacă primim făgăduinţa că nu vom fi ucişi cu mîinile legate.

— Promiteţi-le orice, a poruncit atunci Crimhilda.

Dar cum au lăsat armele, cei doi au fost cetluiţi în fiare şi în ştreanguri groase, vîrîţi în temniţe adînci.

Crimhilda a cerut să-i vadă.

Lui Gunter i-a vorbit întîi :

— Frate, i-a glăsuit Crimhilda, ţinînd în mîna ei pe Balmung. A fost un şoim pe nume Sigfrid. Cu voia ta a fost răpus de veşnic mohorîtul Hagen. Cu voia ta mi s-a răpit comoara Nibelungilor, tot de duşmanul meu, de Hagen. Spune-mi unde-i acum comoara ?

— Trimite-ţi şoimul să ţi-o afle, a răspuns Gunter sorei sale, ştiind că îl aşteaptă moartea.

Abia şi-a sfîrşit vorbele, şi capul regelui burgund a fost retezat de pe umeri.

L-a cercetat apoi pe Hagen :

— Tu, cavaler fără credinţă, ucigaş şi tîlhar de rînd, ai să-ţi plăteşti, în sfîrşit crima. Dar stai... poate te răzgîndeşti. Spune-ne unde e comoara Nibelungilor, pe care-a cucerit-o Sigfrid ? În care loc, în rîul Rin, ai scufundat-o..., unchiule ?

— Nu îţi sînt unchi. Îţi sînt duşman. Întreabă-ţi fratele, pe Gunter...

— Gunter ? a spus atunci Crimhilda. Regele Gunter a tăcut...

Hagen nu s-a înspăimîntat.

Ştia că tot ar fi zadarnic. Moartea era chiar lîngă el, şi-l aştepta să-l ia în braţe.

A rîs Crimhildei în obraz, cu un rîs aspru, ca un strigăt. I-a răspuns batjocoritor :

— De tace Gunter, tac şi eu. Un vasal nu poate vorbi-naintea suzeranului. Toţi cîţi au stăpînit comoara, afară doar numai de tine, s-au dus din lume. Plec şi eu. Şi poate c-ai să pleci şi tu. Şi duc cu mine, în mormînt, taina pe care vrei s-o afli.

Cum a rostit ultima vorbă, a lunecat şi capul lui, tăiat cu Balmung de Crimhilda, în ţipetele hunilor, care săltau în jurul ei.

— Sigfrid, acum eşti răzbunat. Sîngele tău a fost spălat de un puhoi întreg de sînge... a spus Crimhilda cu glas tare, privind cu

ochii rătăciţi, undeva către asfinţit, unde ştia că doarme Sigfrid. Pot să mă liniştesc şi eu...

Şi lacrimi i-au ţîşnit din ochi. Sabia i-a căzut din mîini.

Dar Hildebrand, vasal războinic şi vestit făurar de arme la curtea regelui Atila, care nu cunoştea povestea crimei lui Hagen şi-a lui Gunter, a ridicat sabia Balmung :

— Ne-ai poruncit, a zis Crimhildei, să ne luptăm cu oaspeţii. Ca buni vasali te-am ascultat, deşi nici nu ştiam ce urmăreşti de fapt. Barba mea albă mi-e pătată cu sîngele burgunzilor. Atila, care nu cunoaşte cuvîntul milă, s-a-ngrozit de-atîtea crime săvîrşite. Ultimii doi ni s-au dat prinşi. Unul ţi-e frate, altul unchi. Ne-ai poruncit să le jurăm că nu-i vom omorî legaţi. Noi le-am jurat, dar tu ai călcat jurămintul nostru. După legea cavalerească aceasta e o mişelie. Se cade să plăteşti şi tu... Şi Hildebrand cu sabia a străpuns inima Crimhildei.

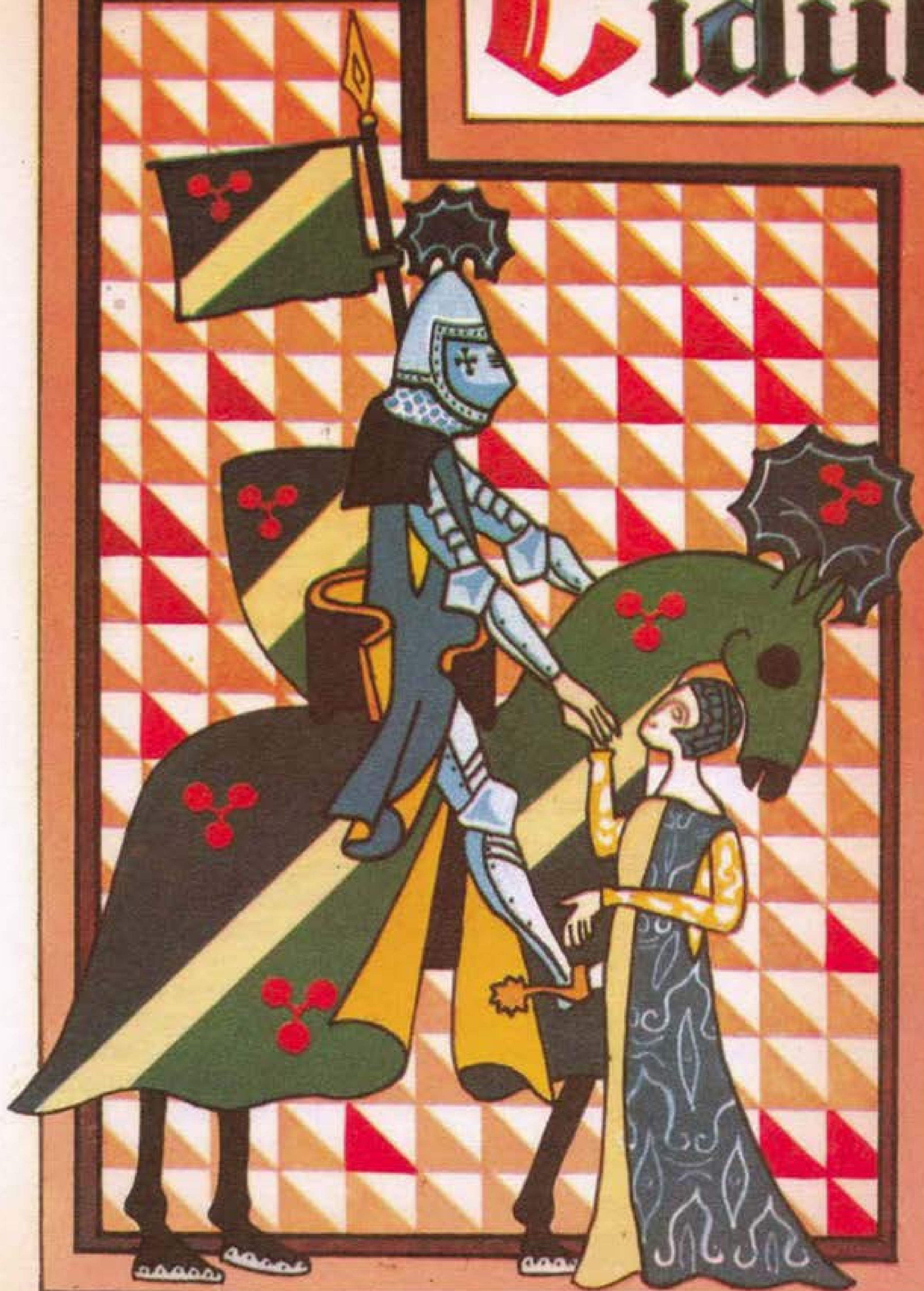
Ea a căzut cu un oftat, purtînd încă-n privire umbra lui Sigfrid cel atît de drag.

— Astfel s-au petrecut, scumpi prieteni, prea sîngeroasele isprăvi la Worms, apoi la Etzelburg, spunea pe punte cîntăreţul ascultătorilor uimiţi, în vreme ce corabia se legăna uşor pe Rin, ieşind din munţi, trecînd de Köln şi îndreptîndu-se spre Xanten, cetatea de unde plecase Sigfrid s-o caute pe Crimhilda, pe cînd era doar o copilă, şi fraţii ei o îndrăgeau.

Rotta mai răsună o dată. Şi cîntecul se termină cu vorbele ce s-au păstrat, din cîntăreţ în cîntăreţ, de-a lungul vremurilor duse :

— Amar cînd aurul domneşte şi porunceşte oamenilor... Amar, amar de cei nedrepţi !...

Cidul

Iată-ne acum în Spania, la Toledo, tot în același secol, la o serbare populară.

O mulțime gălăgioasă, bărbați de toate vîrstele, femei și cîrduri de copii s-au adunat pe un tăpșan, la marginea orașului.

Pentru copii s-au ridicat cîteva scrîncioburi de lemn. Scrîncioburile se-nvîrtesc, și rîsetele ascuțite ale copiilor s-aud pînă departe, în oraș.

Tobele bat. Tinerii cîntă. O fată este în mijlocul unui mănunchi de danțatori și se rotește mlădioasă. Pare o pasăre în zbor. Ochii ei negri scînteiază. Obrajii i s-au rumenit de vîlvătaia danțului. Bărbații bat pasul pe loc sau se-nvîrtesc în jurul ei, ținîndu-și palmele pe talie. Apoi s-avîntă, se rotesc în niște cercuri furtunoase.

Cei mai bătrîni privesc la ei. Gîndul le fuge în trecut, la anii cînd la fel erau de tineri și de furtunoși. Și bat din palme, strigînd „bravo“ ! cînd fata s-a oprit din danț, zvîcnindu-și brațele în sus, ca o chemare spre văzduh.

Căldurile toropitoare din miezul zilei s-au lăsat purtate peste văi de vîntul răcoritor dinspre apus.

Pasărea serii se coboară din vîrful munților, învăluind locul în umbre.

S-au aprins și făcliile.

Preagrasul cîrciumar don Pedro, acela care stăpînește hanul „La berbecul de aur“, a întins mese lîngă pinii din marginea tăpșanului.

La mese stau cîțiva hidalgos [1] ce beau vin negru și mănîncă pește sărat sau caltaboși aduși pe tavă de hangiu și fetele care-l ajută.

Mai sînt apoi neguțători ce stau sorbind vin din ulcele, și mai ales meșteșugari — vestiți făuritori de săbii și alte arme din Toledo, olari, sticlari sau postăvari.

Mai la o parte, în picioare, beau vinul negru al lui Pedro oamenii mai umili : păstori veniţi cu lapte şi brînzeturi la tîrgul mare din Toledo, ţărani sosiţi şi ei cu treburi, rămaşi aici să înnopteze.

Se mai găseşte la o masă un cîntăreţ, poftit anume.

În cinstea lui s-a pregătit vinul cel mai gustos pe care îl are Pedro-n hanul său. S-a fript un miel într-o frigare. Şi s-au mai copt nişte aluaturi ce-s tăvălite întîi în miere şi apoi în nucă pisată.

Copiii îşi ling degetele, mîncînd din dulciurile acestea.

După ce s-au îndestulat toţi comesenii, cîntăreţul, un bărbat smead, cu plete negre pe sub basmaua de mătase, cu o eşarfă peste mijloc şi-o vestă vînătă, cu nasturi mari de argint vechi, îşi ia ghitara [2] şi pătrunde pînă în mijlocul mulţimii, care-l aplaudă-n-sufleţită.

Ca de atîtea alte ori el va cînta zeci de romanţe — romanceros — şi mai ales va aminti isprăvile pe care Cidul — Campeadorul [3] le-a săvîrşit în viaţa sa.

— Cîntecul nostru se începe, glăsuia el, în timp ce-şi mîngîia ghitara, într-o înserare minunată, cînd vîntul poartă pe meseta [4] aroma ierburilor arse de soarele din timpul zilei, şi sunetele de cimpoaie, şi cîntecele înfocate ale fecioarelor spaniole.

Diego Lainez din Bivar [5] şedea în casa lui de piatră, privind mîhnit, printr-o fereastră îngustă, cu pereţii groşi, către meseta şi ciobanii care intrau în curtea lui să ducă oile spre staule.

Cerul era roşu ca para pe care o aprind ciobanii cu buruienile uscate la sărbătoarea mieilor, cînd pornesc turmele spre munte, unde-s păşunile mai verzi. Dar inima lui don Diego era mai neagră decît scrumul, care rămîne-n zorii zilei, cînd sărbătoarea s-a sfîrşit, şi se coboară iar tristeţea în ochii fetelor, ce-şi văd iubiţii părăsindu-le.

— Să tacă fetele ! striga de la fereastră don Diego. Să tacă şi cimpoaiele, nu pot să mai aud nimica. Nu înţelegeţi ?

Şi don Diego îşi punea palmele sale scorojite peste urechi, şi se izbea mereu cu fruntea de masa ce se afla acolo-n mijlocu-n-căperii.

— Nefericit sînt, se văita. Spada îmi tremură în mîini, şi nu mai pot să mă răzbun... Cum l-aş ucide pe Lozano, pe contele al cărui glas răsună-ntîiul printre nobili la curtea regelui Fernando. [6] M-a insultat la vînătoare. M-a insultat în plină zi, pentru că fără voia mea am trecut pe pămîntul lui, şi i-am vînat un iepure. A-ndrăznit să mă pălmuiască. Supuşii mei toţi au văzut. Nici nu mai pot să părăsesc castelul strămoşesc, de piatră. Şi de-aş ieşi, mi-aş pleca fruntea în faţa tuturor, umil şi ruşinat peste măsură.

Nu pot să dorm, nici să mănînc. Aaa !... ce soartă ticăloasă, să fii bătrîn, neputincios. Mai fericit aş fi să mor.

Şi iar îşi izbea fruntea albă de masă, hohotind amar, în timp ce în ograda largă tăcuseră toţi slujitorii, iar oile se grămădeau, împinse de ciobani, cu sila, într-un saivan încăpător...

— Să vie fiii mei tuspatru ! strigă bătrînul don Diego. Să vină chiar acum la mine, aşa precum le poruncesc !

Şi fiii lui Diego Lainez, ascultînd glasul mînios, s-au şi grăbit spre tatăl lor.

— Tu, cel mai mare, a spus Diego, vino să-ţi spun ceva, în taină...

Fiul s-a apropiat în grabă.

Tatăl i-a prins în gură degetul mic al mîinii drepte, şi l-a muşcat atît de crîncen, în cioturile-i de măsele, că era gata să-i desprindă oasele din încheieturi. Fiul a dat un răcnet groaznic. Lacrimile l-au năpădit şi a început să-şi roage tatăl :

— Lasă-mă, tată, fie-ţi milă, mă strîngi de-o să-mi pierd răsuflarea.

Şi se ruga atît de jalnic, că tatăl şi-a descleştat dinţii.

— Nu eşti bun de nimic, băiete. Te vaieţi ca o biată babă. Tu n-ai să poţi să mă răzbuni.

Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu fiul al doilea. Apoi cu cel de-al treilea. La sfîrşit a venit Rodrigo, care era şi cel mai tînăr dintre feciorii lui Diego. [7]

Rodrigo nu s-a-nfricoşat, n-a plîns şi nici nu s-a văietat, cînd tatăl l-a muşcat de deget. A rostit ameninţător :

— Mare noroc ai că-mi eşti tată ! De nu mi-ai fi, numai c-un deget ţi-aş scoate inima din piept...

Tatăl auzind vorba asta, l-a-mbrăţişat şi i-a grăit :

— Feciorul sufletului meu, mînia ta îmi potoleşte nemărginita mea mîhnire. Şi supărarea ta îmi place. Inima mea, privindu-te, simte o caldă mîngîiere. Tu îmi vei răzbuna onoarea. Nemernicul conte Lozano m-a insultat la vînătoare. Deşi eşti tînăr, cel mai tînăr, şi încă n-ai fost în războaie, sînt sigur că-l vei pedepsi. N-o să te sperie gloria marelui conte de Lozano, puterea lui şi tot trecutul său vitejesc, neîntrecut, nici cetele de călăreţi ce-i are sub comanda lui, în slujba regelui Fernando. Du-te, Rodrigo, şi îmi spală ruşinea ce am îndurat-o, fiindcă am ajuns neputincios.

Tînărul fiu al lui Diego s-a repezit la panoplie, şi, luînd o spadă, i-a răspuns :

— Din fiecare lacrimă pe care ai vărsat-o, tată, mi s-a născut în inimă o flacără nimicitoare. Prin tine, contele Lozano ne-a pălmuit întreaga spiţă. Îţi jur că am să te răzbun...

Şi, fără să mai stea pe gînduri, Rodrigo a încălecat, pornind galop peste meseta.

A galopat, a galopat, şi-n depărtare l-a zărit pe marele conte Lozano, urmat de slujitorii săi.

Din goana calului Rodrigo i-a strigat contelui :

— Opreşte ! cine loveşte pe un bătrîn neputincios nu-i un viteaz, conte Lozano. Pata cu care ai mînjit obrazul lui Diego Lainez o voi spăla numaidecît cu spada, în sîngele tău...

— Hai, băieţele, dă-te-n lături, i-a răspuns contele Lozano. Să nu pun să te pedepsească slugile mele, chiar acum, cu biciul, trîntit jos, la scară, să plîngi şi să-mi cerşeşti iertarea... Pleacă, atîta cît te rog.

— Sînt tînăr, a răspuns Rodrigo. Însă onoarea nu aşteaptă ca să-i încărunţească părul, atunci cînd este înjosită.[8] Fereşte-te ! Începem lupta...

Lozano i-a strigat :

— Mori, cîine. De e aşa nu te mai iert...

Dar n-a sfîrşit cuvintele, şi spada cea strălucitoare a lui Rodrigo a fulgerat.

Lupta nu a durat prea mult. Săbiile se ciocneau flămînde, răspîndind jerbe de scîntei.

Caii săltau sub călăreţi şi îşi muşcau zăbalele.

— Te voi răpune ca pe-un miel ! clocotea contele Lozano.

Rodrigo nu spunea nimic. Îşi sălta calul ne-ncetat în lupta cea încrîncenată, ce se iscase pe meseta, sub ochii slujitorilor. Doar sabia i se rotea, din ce în ce mai strîns, spre conte.

— Am să-ţi iau inima, Rodrigo, în vîrful spadei, şi-am s-o dau tatălui tău ca-ntr-o frigare, mai rîdea contele cel aprig.

Numai că rîsul contelui s-a şi schimbat în rînjet, pentru că spada lui Rodrigo îi lunecă peste grumaz. Îi despărţi capul de trup, şi slujitorii începură să strige tare, spre castel :

— Feciorul lui Diego Lainez a tăiat capul contelui ! Săriţi !... Săriţi într-ajutor !...

Iară Rodrigo-n vremea asta, luînd capul contelui de plete, în goana calului sălbatic a pornit în galop spre casă.

Diego Lainez sta-n odaie, cu capul toropit pe masă, şi lăcrăma neîncetat.

— Ruşine mie, murmura.

Însă Rodrigo a intrat cu paşi răsunători în casă şi-a zvîrlit pe podele capul marelui conte de Lozano.

— Tată, a spus, ridică-ţi fruntea. Alba ta frunte a fost spălată cu spada ce mi-o vezi în mînă. Ochii duşmanului privesc de jos acum spre chipul tău. Şi mort e cine a-ncercat să ne răpească ieri onoarea...[9]

Bătrînul şi-a ridicat fruntea. A văzut capul lui Lozano şi a strigat, cu ochii-n lacrimi :

— Fiul meu preaiubit, Rodrigo, lasă-mă să te-mbrăţişez. Aşază-te în locul meu, pe acest jilţ înalt, de lemn. Acela care îmi aduce capul duşmanului de moarte, tăiat în luptă vitejească, va fi capul familiei.

Şi tatăl îl îmbrăţişa, şi-l dezmierda pe fiul său, şi îl silea să se aşeze pe scaunul de stăpîn al casei.

În vremea însă cînd Rodrigo era în braţele bătrîne, slăbite şi tremurătoare ale părintelui său drag, s-au auzit de pe meseta ţipete înfricoşătoare.

S-au arătat din depărtări alţi călăreţi, înconjuraţi de-un nor de praf, ce cuprindea întreg podişul.

— Maurii !...strigau călăreţii. Maurii au intrat cu oastea iar pe pămînturile noastre. Dau foc şi pradă satele. În urma lor arde pămîntul. Iau fetele, femeile, pentru haremuri şi oştire. Regele n-a ieşit la luptă să-şi apere feudele. Poate îi e frică de moarte. Nici marii nobili n-au ieşit. Nu le e scumpă libertatea. Dar noi vom muri pentru ea. Vom apăra Castilia, de-atîtea ori ameninţată de maurii năvălitori. Vom muri pentru libertate ! Ne trebuie un conducător !...

Rodrigo s-a desprins din jilţul unde-l ţinea părintele. A alergat iute-n ogradă. Dintr-un salt a şi fost în şa. A galopat peste meseta, în calea călăreţilor.

— Opriţi-vă, le-a poruncit. Întoarceţi caii şi veniţi în goana mare după mine. Spada cu care am spălat onoarea lui Diego Lainez vă va conduce azi în luptă.

— Dar eşti prea tînăr, i-au răspuns toţi călăreţii, într-un glas.. Nu ai nici douăzeci de ani...

— Nu vîrsta hotărăşte-n luptă, ci vitejia şi puterea, a grăit tînărul Rodrigo. Veniţi acum, vă poruncesc !...

Şi ca un trăznet din văzduh, au pornit în întîmpinarea maurilor năvălitori.

Atîta aştepta mulţimea de labradores — ţărănimea, meşteşugarii din oraşe — să lupte şi să izgonească, de pe pămîntul strămoşesc, pe maurii năvălitori.

Pe cale s-au tot strîns oşteni.

S-au strîns ca apele-n şuvoi.

Avînd în frunte pe Rodrigo, călări, cu armele în mîini, întîmpinîndu-i pe mauri, i-au biruit într-un scurt timp.

— Cidule, se rugau maurii, stăpîne, lasă-ne cu zile !...

Însă Cidul nu se-ndura :

— Prea mult sînge aţi vărsat voi, tot cotropind Castilia. E vremea să vă nimicim.

Şi maurii au pierit toţi.

Robii au fost eliberaţi, bărbaţi, femei, mai ales fete.

Iară mulţimea, adunată în jurul tînărului fiu al lui Diego, îi striga :

— Trăiască tînărul Rodrigo ! El ne conduce să-i gonim din ţara noastră pe mauri.

Toţi îl iubeau şi îl slăveau.

N-a fost, pe cît se povesteşte, vreun alt tînăr luptător mai îndrăgit de tot poporul, decît era atunci Rodrigo.

Regele, auzind aceasta, i-a trimis fiului lui Lainez o mantie, o sabie şi o bonetă de postav.

Fernando de Castilia a socotit că tînărul fiu al lui Lainez îi poate fi de mult folos, şi l-a chemat la curtea lui.

Mulţimea l-a oprit însă trei zile în mijlocul ei, spre a-l sărbători şi l-a numit de-atunci Campeadorul, apărătorul Spaniei.

În astă vreme, cînd Rodrigo era slăvit pentru victorie, în mijlocul poporului, la curtea din oraşul Burgos se-nfăţişase o copilă.

— Rege Fernando, plîngea ea. Sînt fiica contelui Lozano, cel care v-a slujit cu cinste, şi care a fost doborît de fiul lui Diego Lainez. Am venit să vă cer dreptate. Şi regele care n-ascultă o rugăminte, cînd e dreaptă, nu merită să mai domnească, nu merită să urce-n şa, să-şi pună pintenii de aur, nici să-şi mai dumice pe taler pîinea cea dulce de secară.

— Regele la-nceput se-ncruntă. Apoi răspunse tinerei ce sta-n genunchi în faţa lui, înveşmîntată încă-n negru.

Dacă pe fiul lui Diego îl pedepsesc, aşa cum spui, frumoasă fiică-a lui Lozano, poporul se va răzvrăti. Mulţimile nădăjduiesc că fiind conduse de Rodrigo vor goni oştile maure departe, către miazăzi, poate le vor zvîrli în mare. Ţăranii liberi, orăşenii, şi şi chiar mărunţii cabaleros luptă fiindă-s conduşi de el. Eu şi cortesul [10] socotim c-avem nevoie de Rodrigo. Nu pot să-ţi împlinesc, Himena [11], dorinţa de a-l pedepsi...

— Ba da, a spus tînăra fată, uimind pe rege şi pe nobili. El mi-a răpit ultimul sprijin, pe tatăl meu. Sînt singură. Vă cer să-l pedepsiţi, Fernando, ca el să-mi dea sprijin în viaţă, cîte zile eu voi trăi.

— Dar bine, cum ? a spus Fernando. Vorbeşte limpede, Himena. Nu înţeleg ce vrei să spui...

Tînăra fată s-a-nroşit :

— Îi cer să mă ia de soţie. Să vie pe tărîmul nostru. Aceasta să-i fie pedeapsa. Iară castelul lui Lozano să strălucească prin Rodrigo, acest viteaz fără pereche. Şi astfel să-şi plătească vina că l-a răpus pe tatăl meu...

Regele a-nceput să rîdă.

— Am auzit întotdeauna că-n inimile fetelor se află taine nepătrunse de cugetul bărbaţilor, a spus Fernando, la sfîrşit. Acuma văd că aşa e. Himena ne-a cerut osîndă pentru feciorul lui Diego. Şi ca pedeapsă-l vrea de soţ. Dar ce mai vorbă, încuviinţez să fie pedepsit Rodrigo, şi să se-nsoare imediat...

Şi fără să mai stea pe gînduri, Fernando a trimis răvaş lui don Diego din Bivar să vie cu feciorul său, ca să-i sărute întîi mîna, apoi să-l dea de soţ Himenei pe acest tînăr ne-nfricat.

Diego a ascuns răvaşul, să nu-l găsească fiul său. Rodrigo a băgat de seamă :

— Tată pentru ce te fereşti ? Ce răvaş oare ţi-a trimis astăzi regele ?

Diego n-a putut s-ascundă :

— Regele nostru porunceşte să ne înfăţişăm la curte, dar eu vroiam să mă duc singur. Tu rămîi, fiule,-n Bivar.

— Nu, tată, i-a răspuns Rodrigo. Oriunde o să mergi, de astăzi, voi merge alăturea şi eu, ca să-ţi fiu sprijin la nevoie...

Cu trei sute de cavaleri, prieteni şi rude, don Diego şi fiul său cel mic, Rodrigo, călăresc spre oraşul Burgos. Toţi poartă haine de mătase, numai Rodrigo e-n armură. Toţi au pe creştet pălării, numai Rodrigo poartă coif.

Regele îi întîmpină :

— Vă mulţumesc că aţi venit...

Unii curteni din casa lui Lozano s-aud spunînd cu glas încet :

— Rodrigo l-a răpus pe conte. Şi iată, e primit cu cinste.

— Eu sînt gata să mă răscumpăr sau să plătesc cu sabia, s-aude glasul lui Rodrigo.

Toţi care murmurau tac mîlc. Nu se aude nici o şoaptă.

Tatăl îi spune fiului :

— Hai acum să descălecăm, să sărutăm mîna întinsă a nobilului don Fernando, care e suzeranul nostru.

Şi don Diego se coboară, sărută mîna regelui.

Rodrigo sare de pe cal, dar spune tatălui său astfel :

— Pe oricine m-ar fi-ndemnat să mă cobor şi să sărut regelui mîna sa întinsă, l-aş fi lovit cu sabia. Fiindcă mi-o ceri tu, te ascult...

Cînd a îngenuncheat Rodrigo, spada i-a lunecat din brîu, sunîndu-i ameninţător. Regele s-a înspăimîntat. A sărit de pe tronul său.

Însă fiul lui don Diego şi-a ridicat spada căzută şi l-a întrebat pe don Fernando pentru ce l-a chemat la curte.

Regele s-a mai liniştit. S-a aşezat din nou, şi-a zis :

— Pentru că tu i-ai doborît acestei nobile Himena sprijinul cel mai de nădejde, am socotit că trebuie s-o ocroteşti de azi-nainte. Şi am crezut că ar fi bine să te căsătoreşti cu ea. Himena vrea să-i fii tu soţ...

Rodrigo, care la-nceput crezuse că vor fi primejdii, şi îşi ţinea mîna pe spadă, s-a aplecat către Himena şi i-a grăit în acest fel :

— Să ştii că eu nu l-am ucis pe don Lozano, tatăl tău, ci l-am învins în luptă dreaptă, de la bărbat la alt bărbat. Şi vina de a-l fi răpus în luptă dreaptă pe Lozano o voi plăti fiindu-ţi ţie apărător, tată şi soţ, pînă la căpătîiul vieţii. Primesc această cununie, rege Fernando, mă supun... Cer mîna ta, dona Himena [12] !

Şi astfel, dintr-o întîmplare sîngeroasă, pe meseta, s-a pornit nunta lui Rodrigo cu fiica contelui Lozano.

Ca dar de nuntă a primit Cidul vreo cîteva feude, şi între altele Cardena şi aşezarea de păstori de la Soldana, lîngă munţi. Fernando vroia să-l cîştige pe Cid, ca pe-un oştean supus. Ştia prea bine că nu poate să se încreadă în curteni.

Vroia să aibă un vasal pe care îl iubea poporul : toţi orăşenii, labradores, gata să moară lîngă el.

S-a hotărît să se serbeze cununia în catedrala de la Burgos, apoi la rege în palat.

În ziua cînd s-a făcut nunta, mireasa era îmbrăcată într-un veşmînt alb, din dantele. Peste mijloc purta un brîu dintr-o mătase liliachie. Iară la gît îi atîrna un lanţ de aur, cu medalii. Deasupra avea o mantie tot albă, însă căptuşită c-o ţesătură argintie, care îi flutura în mers.

La rîndul său, fiul lui Lainez avea o haină de postav negru, lucios, strînsă pe talie, însă cu mînecile largi. De sub tunică se vedea cămaşa albă ca o spumă, dintr-un tul de Arabia. Şi pantalonii negri, strîmţi, aveau vipuşcă violetă, lată cam de trei degete. Pe părul cum e abanosul avea Rodrigo o bonetă, dintr-un postav roşu închis. Şi în bonetă se afla înfiptă o pană de cocoş. La brîu ţinea o spadă scumpă. Spada şi-o cîştigase-n luptă. Calul pe care-l călărea îl dobîndise tot în luptă. Era un cal arab, subţire, lung şi înalt, şi foarte iute. Înţelegea tot ce-i spunea stăpînul său, Campeadorul. Şi calul se numea Babieca.

Un episcop şi zece preoţi i-au cununat pe don Rodrigo şi nobila dona Himena. Naş era însuşi regele [13].

După ce slujba s-a sfîrşit ce-i doi miri s-au îmbrăţişat. Încă o dată, feciorul lui Diego Lainez i-a jurat fetei lui Lozano c-o va iubi pînă la moarte.

În calea lor mulţimile se adunau, strigînd voioase :

— Trăiască tînărul Rodrigo, cel mai viteaz dintre viteji şi

 duşmanul maurilor !

Şi azvîrleau ghirlande verzi în drumul călăreţilor.
Pe la ferestre şi grilajuri se atîrnaseră covoare, eşarfe galbene de in şi stofe colorate viu.
Bărbaţii aruncau cu mîna boabe de grîu asupra lor, după datina castiliană.
Cîţiva năstruşnici, deghizaţi ca diavoli, tauri sau mauri, săreau, speriind femeile. Cîntau cîntece deocheate. Alţii rîdeau sau aplaudau.
Lumea cînta şi ea în cor.
După ce au ajuns cu toţii la porţile palatului, naşul, regele Fernando, i-a îndrumat pe miri în sala unde se-ntindeau mese cu zeci de bunătăţi : viţei întregi fripţi în frigare, păstrăvi în unt, crapi în aluat. Apoi brînzeturi, prăjituri, dulceţuri, fructe fel de fel şi pîine albă, de grîu nou. Nu vă mai spun ce vin era...
Şi petrecînd, tot petrecînd, danţînd sardana [14] şi glumind, a trecut şi de miezul nopţii.
Dar nici nu se sfîrşeşte nunta, şi trîmbiţele se aud.
— Maurii iar au năvălit ! vesteşte un cavaler pe rege.
Fernando face ochii roată la toţi mesenii, şi întreabă :
— Cine ia astăzi armele ?
Toţi nobilii se fac că au cîte un ghimpe la călcîi. Cată mai mult către podele. Nici unul nu priveşte-n sus.
Numai Rodrigo glăsuieşte :
— Să mi se-nşeuezee calul ! Să mi s-aducă armele ! Nici nu mă voi întoarece-acasă, pînă ce nu voi dobîndi cinci regi mauri ca prizonieri...
Şi regele se-nveseleşte.
— Du-te, Rodrigo, şi să vii biruitor din nou la Burgos !...
Himena e înlăcrămată, Rodrigo o îmbrăţişează, şi-n noaptea nunţii iar porneşte ca o furtună, spre mauri.
— Încotro năvălesc maurii ? a-ntrebat el pe luptătorii ce se strînseseră în preajmă-i
— Spre Montes-Doca, au răspuns, cu ochii ţintă la Rodrigo, de unde aşteptau porunci.
— Acolo să pornim şi noi.
Şi într-un iureş a pornit spre Montes-Doca, urmat de mii de labradores şi însoţit de cavaleri.
Cetele de mauri umblau prin sate, jefuind, dînd foc. Rodrigo s-a luptat cu ei, şi i-a învins, la rînd, pe toţi, luîndu-le prada şi dînd drumul bărbaţilor, femeilor şi fetelor ce erau robi.
Cu toţii mulţumeau, plîngînd.
După mai multe lupte grele, s-au apropiat de Montes-Doca, unde maurii petreceau în danţuri şi în cîntece, în timp ce sîngele curgea ca un rîu roş pe uliţe.

Viteazul fiu al lui Diego s-a repezit către castelul ce se afla în Montes-Doca, unde şedeau, la un ospăţ, cinci regi şi peste două sute de căpetenii de mauri, şi roabele le dănţuiau.

— Predaţi-vă, le-a strigat el.

Dar toate căpeteniile şi-au scînteiat săbiile albe, şi lupta a-nceput grozavă.

Mese şi scaune, vase scumpe, pocale, talgere de aur zburau prin încăperea largă. Şi mai ales, zburau, tăiate de fiul lui Diego Lainez, zeci, zeci de capete maure.

Nici unul dintre luptătorii maurilor nu au scăpat ; iar regii s-au înfăţişat, îngenuncheaţi, lui don Diego, tîrîndu-şi frunţile pe lespezi.

— Stăpîne ! Cidule, i-au spus. Primeşte-ne ca slujitori. De astăzi ne vei fi stăpîn. Noi o să-ţi adăpăm calul. Şi noi ţi-l vom înşăua. Unul din noi o să te-mbrace, şi altul o să te hrănească, numai nu ne răpune viaţa...

Rodrigo a făcut un semn şi, în uralele mulţimii de prizonieri spanioli scăpaţi din mîinile maurilor, cei cinci regi au pornit în urma lui don Rodrigo — a Cidului — ca nişte slujitori de rînd.

Aşa i-a dus pînă-n Bivar. Acolo au fost găzduiţi în încăperea slugilor. După ce i-a ţinut un timp, Cidul le-a-ngăduit celor cinci regi să plece, dacă jură că se vor socoti vasali, vor drege tot ce au stricat în satele Castiliei, vor mai plăti şi un tribut, şi nu vor mai porni cu oastea contra spaniolilor nicicînd...

Cei cinci regi au jurat credinţă, pe legea lor, şi au plecat.

Ba, se mai spune că, ajunşi în cele cinci cetăţi maure, regii l-au lăudat mult pe Cid, zicînd că nu-i doar un viteaz neînfricat, biruitor, ci şi o inimă aleasă.

Apoi regii maurilor au trimis repede tributul, aşa precum juraseră.

Dar luptele cu alţi regi mauri au mai urmat, multe ca frunzele şi iarba. Rodrigo cu o oaste mică de caballeros înarmaţi, urmaţi de orăşeni şi de ţărani, s-a năpustit din Alicante la Oporto, şi din Malaga la Bilbao, [15] străbătînd toate zările. A intrat poate şi-n Cordova, în parcurile din Granada, şi în Alhambra, în Sevilla. Zeci de oraşe a călcat Cidul-Campeador, în luptă cu nemiloşii regi mauri.

Au trecut lunile pe rînd.

Himena a tot aşteptat, mai cu răbdare la-nceput, şi rău mihnită mai apoi.

Soţul său rar se arăta, numai în treacăt, prin Bivar.

După ce luase Calahorra, îi biruise pe mauri, gonindu-i din alba Coimbra. Aici, după izbînda dobîndită, Fernando îl armase

pe don Rodrigo cavaler, făcîndu-l port-stindard al său. Regele-i încinsese spada cu mîna lui peste mijloc. Era o spadă făurită chiar în Toledo de un meşter. Numele său nu i-l mai ştim...

Îl învestise cavaler, ştiindu-l sprijin de nădejde în luptele cu maurii. Viteaz ca el nu se afla altul în toată Spania. Iară poporul îl iubea.

Regele i-a încins deci spada, spunîndu-i astfel.

— Ruy Diaz, [16] viteze Cid-Campeador, te armez astăzi cavaler al curţii mele castiliene. Te vei purta ca un vasal dreptcredincios, şi eu în schimb îţi acord ocrotirea mea.

L-a sărutat apoi pe buze, ca mărturie a dragostei.

Regina i-a adus un cal purtat de cei doi paji ai săi.

Iară Urraca, fiica lor, infantă de Castilia, s-a apropiat ; a cerut voie viteazului Campeador să-i pună chiar cu mîna ei pintenii la încălţăminte, semnul celei mai mari cinstiri.

Rodrigo a încuviinţat, şi fiica regelui Fernando, aplecîndu-se de mijloc, i-a pus doi pinteni lungi, de aur.

Urraca, după cît se spune, l-ar fi-ndrăgit pe don Rodrigo încă de mult. Şi ar fi vrut să-l ia de soţ. Însă era doar un hidalgo obişnuit, neînsemnat. Regele n-ar fi îngăduit.

Acum era un infanson. [17] Era şi cavaler al curţii, şi port-stindard al lui Fernando. Regele însuşi îl armase. Era iubit în toată ţara. Nu era nimeni mai viteaz. Însă era căsătorit, iară soţia şi-o iubea.

I-a pus deci pintenii de aur, şi unii spun c-a lăcrămat infanta de Castilia. atuncea cînd s-a ridicat şi l-a privit pe don Rodrigo, viteazul Cid-Campeador.

După aceste întîmplări, oriunde se arăta Cidul, maurii erau izgoniţi, iar el trecea biruitor.

Dar iată că, pe lîngă ei, se mai iveşte alt duşman. Şi nu maur, ci un creştin.

Se spune că-mpăratul Henric, ce domnea în Germania, s-a înţeles cu papa Victor să ceară din Castilia tribut, sub numele că el conduce pe regii creştini. Iar din acest tribut urma să ia o parte însuşi papa.

Scrie deci papa o scrisoare, cerîndu-i regelui Fernando să pună pe popor noi biruri. Iară din banii adunaţi să-i dea un tribut greu lui Henric.

„De nu veţi asculta porunca, spunea-n scrisoare papa Victor, vom veni în Castilia cu oastea şi te vom sili, rege Fernando, să plăteşti un tribut poate întreit."

Primind Fenando vestea asta, adună nobilii în pripă, şi-ncep să ţină sfat cu toţii.

Nobilii glăsuiesc ca unul :

— Numaidecît să ne supunem ! Cine poate lupta cu papa și toate oștile creștine, pe care le adună Henric, cînd avem pe mauri în coaste ?

Nu se sfîrșise-ntreg consiliul, cînd Cidul a intrat în sala unde ședeau în adunare nobilii și cu regele. Abia se întorsese dintr-o luptă, și doar o zi de poposise-acasă.

— Să-l întrebăm și pe Ruy Diaz dacă e bine să plătim vreun tribut împăratului, a spus îndată don Fernando.

Rodrigo s-a-ncruntat la chip. De supărare, vinele i s-au umflat ca niște șerpi.

— Castilia e liberă ! a răspuns el cu voce tare. Cine vă-ndeamnă la tribut vă-ndeamnă și la dezonorare.

Fernando s-a sculat din jilț !

— Ai rostit bine, Ruy Diaz.

— De vrea război, facem război. Papa și Henric vin însoțiți de regi vasali, mai zise Cidul. Noi o s-aducem pe țărani, meșteșugari și cavaleri. Și-o să vedem de partea cui va fi dreptatea la sfîrșit.

Nobilii mari și-au plecat ochii din nou către podelele palatului regal din Burgos.

Au sunat trîmbițe în sate și în orașe, pretutindeni, și toți vitejii au sosit la Burgos, pregătiți de luptă.

Cam nouă mii de luptători s-au adunat acolo-n Burgos. Comandant peste ei l-a pus regele pe Campeador.

Nobilii mari nu au plecat. Cu toții au rămas acasă.

Din partea papei și-a lui Henric, pe cavaleri îi comanda Raymond, contele de Savoia. Armele lor sclipeau în zări.

— Predați-vă-mpăratului, au spus heralzii lui Raymond, trimiși Campeadorului. Plătiți tributul chiar acuma, sau nu va mai rămîne viu nici un oștean, nici un scutier din oștile Castiliei.

— Să vină și să-și ia tributul din mîna mea, a răspuns Cidul.

Și luptele au început.

S-au luptat unsprezece zile. Raymond, contele de Savoia, a fost trîntit cu cal cu tot de-o lovitură a Cidului.

Deși contele de Savoia fusese biruit de Cid, și trebuiau să-ncheie pace, Henric și papa au trimis o nouă oaste să-l lovească cu mișelie pe Rodrigo. Și l-au lovit pe negîndite, crezînd că îl vor birui.

Înfrîntă-a fost însă oștirea papei. Atît de rău a fost înfrîntă, încît pînă la urmă papa s-a rugat să-nceteze lupta, zicînd că nu mai vrea nici un tribut, nici pentru el, nici pentru Henric.

Toți regii adunați la Roma au spus atuncea papii Victor :

— Cidul este nebiruit. Să încetăm războaiele. Mai bine să ni-l facem prieten... Nu ne mai trebuie tribut.

Au trimis soli să-ncheie pace. Şi don Rodrigo s-a întors cu slavă în Castilia.

Însă abia s-a-ntors Rodrigo, şi n-a trecut decît o zi, c-a început un nou război.

Trecuse vreme-ndelungată de cînd Rodrigo se afla mereu numai în bătălii. Curind Himena trebuia să fie mamă.

Şi într-o zi s-a hotărît să se adreseze regelui.

A luat o pană şi i-a scris :

„Ce folos că m-am măritat cu-acel pe care l-am dorit, dacă sînt veşnic singură. Mi-aţi spus că-mi daţi ocrotitor, în loc de tată, pe Rodrigo. Nu am pe unul, nici pe cellalt. Nu îl lăsaţi să se întoarcă pe soţul meu, mărite rege, decît numai o zi pe an. Cînd vine, calul său Babieca este întreg stropit cu sînge. Rodrigo abia de-şi usucă spada de roua bătăliilor, şi trîmbiţele-ncep să sune. La uşă se adună cete de cavaleri, cu lănci şi săbii. Rodrigo sare-n fruntea lor, şi nu mai văd decît departe un nor uriaş, galben, de praf. Rămîn iar singură un an. Vă rog, răspundeţi-mi, o, rege, alţi cavaleri nu mai aveţi ? Alţi nobili nu mai ştiu să lupte ? Cînd se va termina războiul ? Curind eu trebuie să nasc, şi mi-aş vrea soţul lîngă mine. Răspundeţi-mi, de socotiţi, însă rupeţi scrisoarea mea, să n-o citească ochi străini, şi să nu rîdă de Himena".

Regele a primit scrisoarea, şi i-a răspuns grabnic Himenei. Îi era teamă ca Himena să nu-l cheme cumva pe Cid. Şi el, îngrijorat, să se întoarcă.

„Cidul nu luptă pentru mine, ci apără întreaga ţară, i-a răspuns regele Fernando. De ce-i nedreptăţiţi pe rege şi soţul vostru, atît de rău ? Nu-i scrieţi însă lui să vină la naşterea care s-apropie. La cel dintîi sunet de arme, Cidul ar fi din nou în şa. Maurii nu ne dau răgaz. Dar dacă el n-o fi de faţă la naşterea copilului, regele o să vă trimită sute, şi poate mii de daruri. Şi de s-o naşte un băiat, o să primească de la mine o sabie de-argint şi-un cal ; de va fi fată, va avea şi zestre pentru măritiş. Scrisoarea voastră n-o voi rupe. Şi vă doresc să-aveţi un prunc vioi, frumos şi sănătos."

După ce s-a născut copilul, Rodrigo s-a întors acasă. Era o fată, şi Himena l-a implorat să nu mai plece, să nu rămînă văduvă, cu un copil micuţ în braţe.

Rodrigo i-a făgăduit, dar n-a putut nici două zile să-şi păstreze acest cuvînt. A trebuit să plece iar, la sunetul de trîmbiţe.

Şi-a mai trecut încă un timp, şi don Fernando a murit.

Mai înainte de-a muri, Fernando şi-a-mpărţit în trei pămîntul care-l stăpînea, şi l-a lăsat feciorilor. I-a dat Castilia lui Sancho ; regatul Leon lui Alfonso ; şi Garcia a luat ţinutul Galiciei, din miazănoapte.

Pe cînd se împărţeau acestea, au venit cele două fete, donele Urraca şi Elvira.

— Tată, a glăsuit Urraca. Toţi au primit cîte ceva. Pe noi, fetele, ne-ai uitat. Noi o să rătăcim prin lume, sărace, goale, şi flămînde.

— Cine-a vorbit ? a spus Fernando, aproape gata să-şi dea duhul.

— Dona Urraca, fiica voastră, i-a dat răspunsul un călugăr.

— Urraca să aibă Zamora, cetatea ei de reşedinţă. E o cetate întărită. Nimeni n-o poate cuceri, a murmurat atunci Fernando. Toro să fie a Elvirei. Cine va îndrăzni să ia fetelor mele moştenirea să fie blestemat de mine şi de voi toţi. Ziceţi „amin".

— Amin !... au spus toţi cei de faţă. Numai don Sancho a tăcut.

Atît a mai rostit Fernando. A închis ochii şi-a murit.

Cei trei infanţi s-au despărţit, devenind fiecare rege pe teritoriul dobîndit prin moştenire de la tată. Elvira a plecat la Toro. Iară Urraca, la Zamora.

Cidul l-a însoţit pe Sancho, ce dobîndea Castilia. Era urmaşul lui Fernando, şi lîngă el urma să stea.

Ca şi Fernando, noul rege l-a şi trimis pe Cid în luptă, să-i izgonească pe mauri, să-i apere Castilia.

Şi nu s-a mulţumit cu asta. A început război don Sancho şi contra celorlalţi doi regi, care-i erau fraţii săi buni. Întîi contra lui Garcia, să-i ia Galicia-nsorită.

Iar Cidul l-a urmat pe Sancho, şi pentru că-i era vasal, dar mai mult — poate — că dorea unirea celor trei regate. Numai unite într-un mănunchi, precum fuseseră-nainte, puteau să poarte mai departe războiul pentru libertate.

Garcia a fost prins de Cid şi închis în castelul Luna. Galicia a fost unită cu regatul Castilia.

Puterile Castiliei au mai crescut încă puţin cu oştile Galiciei.

Şi iar don Sancho a lovit pe cellalt frate, don Alfonso. I-a luat şi lui regatul Leon. Acesta a fugit de teamă chiar la Toledo, unde rege era maurul Ali Maimon.

Nu mai avea decît Zamora de cucerit, şi apoi Toro, şi ar fi stăpînit don Sancho întreg regatul tatălui, al vechiului rege Fernando.

Ca-ntotdeauna, regele a poruncit să-l însoţească în luptă vestitul Cid-Campeador.

Oricît de mult dorea unirea, Cidul acum a dat-napoi.

Cînd don Fernando îl făcuse odinioară cavaler, dona Urraca se plecase să-i lege pintenii de aur, cu mîna ei, şi lăcrămase. Şi asta Cidul nu uita.

El l-a rugat pe suzeran să nu se ducă la Zamora, unde domnea dona Urraca, sau cel puțin să ia pe altul și să-l lase pe el la Burgos. Dar datoria de vasal e crudă și ne-nduplecată.

Don Sancho nu s-a învoit.

Cidul a trebuit să meargă, cu cei trei sute de viteji, în fruntea oștilor lui Sancho.

Pe drum, don Sancho îi spunea :

— Doresc atît de mult Zamora, încît aș da în schimbul ei toată Castilia străveche ; căci nu am în Castilia altă cetate cum e ea. Seamănă cu un cuib de vultur. Din cuib poți orișicînd sări și să lovești orice dușman, însă în cuib n-ajunge nimeni... Du-te acuma la Urraca și poruncește-i să predea Zamora fără-mpotrivire. În schimb, eu am să-i dăruiesc un alt castel care l-o vrea. De nu va asculta porunca, vom lua Zamora cu asalt. Atunci nu va primi nimic, decît pîinea de cerșetoare.

Cidul era adînc mîhnit, totuși a trebuit să meargă unde îi poruncea don Sancho. Vasalul este nevoit s-asculte pe stăpînul său, alminteri e dezonorat.

Dintr-un turn, unde se găsea, Urraca îl privea pe Cid cînd pătrundea în curtea castelului și-l întreba :

— Ce vînt te-aduce, Ruy Diaz ? Mi-aduci vești bune de la Sancho ?

Cidul s-a încruntat puțin :

— Vești rele vă aduc infantă.

Și i-a spus vorbele lui Sancho.

Urraca a-nceput să plîngă. Nobilii s-au strîns lîngă ea. Au întrebat-o ce se-ntîmplă. Cînd au aflat, unul din ei, un cavaler, Arias Gonzalo, a glăsuit :

— Nu ne predăm. Sancho, nici ajutat de Cid nu va putea să ia Zamora. Noi vom muri ca gentilomi, în apărarea doamnei noastre. Dați-i acest răspuns, Urraca.

Plîngînd, Urraca i-a rostit lui Ruy Diaz :

— Nu ne predăm ! Du-i vestea asta lui don Sancho !

S-a-ntors Rodrigo la don Sacho și i-a adus acel răspuns.

Don Sancho s-a mîniat rău :

— N-ai stăruit destul, Rodrigo ! Și am văzut de la-nceput că nu vrei să te străduiești. De nu ai fi fost cavaler al tatălui meu, don Fernando, de nu l-ai fi slujit cu cinste, îți luam viața numaidecît... Așa te cruț, însă îți cer să părăsești Castilia.

Cidul n-a rostit nici o vorbă.

Recunoștința regilor în ceasuri grele se cunoaște.

S-a dus s-o vadă pe Himena. Abia născuse înc-o fată. Și-a luat rămas bun de la ea și de la fetele micuțe.

A părăsit Castilia.

Nu avea unde să se ducă. Şi-a lăsat calul, pe Babieca, să meargă unde o voi. Calul l-a dus pînă-n Toledo.

Recunoştinţa regilor în ceasuri grele se cunoaşte !

Numai că Sancho, fără Cid, era ca spada fără mînă.

Zamora n-a putut-o lua.

Şi, sfătuit de ceilalţi nobili, Sancho a trimis o solie Campeadorului, rugîndu-l să-l ierte că l-a izgonit.

„Ca suzeran îţi poruncesc, însă ca prieten te implor să te întorci cît mai degrabă !" îşi încheia scrisoarea Sancho.

Nevoia l-a silit pe Sancho să se arate prietenos !

Cidul a fost înduplecat, şi s-a întors iar la Zamora.

Sancho l-a-ntîmpinat în drum. Iar oastea s-a înveselit că se înapoiase Cidul.

Lupta a început din nou.

Au mai trecut cîteva zile, şi Sancho de Castilia a fost lovit de-un ucigaş.

A fost lovit în spate Sancho.

Nu e vreo vină mai grozavă decît să iei viaţa cuiva prin lovitură mişelească.

Sancho a fost lovit în spate cu un pumnal negru, arab.

Don Sancho zace-n cortul său şi se apropie de sfîrşit. Suflă din ce în ce mai greu.

Sancho n-a fost un rege drept.

El a unit însă Castilia şi cu Galicia şi cu Leon. Poporul era bucuros. De mult rîvnise la unire. Mai lesne se putea lupta contra vicleniIor mauri, dacă erau uniţi cu toţii.

Însă un rege drept n-a fost. Şi-a lovit fraţii. I-a prădat. Pe cei viteji i-a umilit. Biruri a pus mereu prea mari.

Poporul n-a ţinut la Sancho. Rodrigo n-a ţinut nici el, dar lovitura pe la spate este o crimă-ngrozitoare, după legea cavalerească. Şi ea nu poate fi iertată.

Regele a murit acum. Mîinile-i sînt încrucişate. La capul lui lucesc făclii.

Şi tabăra s-a ridicat de lîngă zidurile Zamorei.

Oştirile s-au depărtat, ducînd cu ele pe don Sancho.

După ce s-a sfîrşit şi slujba înmormîntării lui don Sancho, în Burgos a sosit Alfonso.

El trebuia să stăpînească ţinuturile lui Fernando, pe care le unise Sancho.

Domniseră Fernando, Sancho, şi-acuma se-nscăuna Alfonso.

Toţi cavalerii s-au plecat noului rege, don Alfonso, i-au sărutat mîna sa dreaptă, cum cerea datina străveche, recunoscîndu-l suzeran.

Numai Rodrigo a stat drept în fața regelui Alfonso, căutîndu-i ochii și rostind :

— De vă sărut acuma mîna, vă recunosc de suzeran, cum e legea cavalerească. Dar nu v-o sărut, don Alfonso, pînă ce nu-mi jurați întîi, cu doisprezece cavaleri din neamul vostru, că nu sînteți amestecat în omorîrea fratelui, a lui don Sancho. S-a răspîndit pe-aici un zvon și trebuie să-l risipiți, prin jurămînt, în catedrală, mai înainte de-a urca pe tronul din Castilia.

Vorbele spuse de Rodrigo erau atît de îndrăznețe, că don Alfonso s-a cutremurat.

Și rege nu putea să fie, dacă Rodrigo-i sta-mpotrivă și nu-i săruta mîna dreaptă.

Avea doar trei sute de oameni don Ruy Diaz — Campeadorul, însă viteji ca niște lei. Alfonso ar fi fost biruit, izgonit din Castilia.

Cu spatele încovoiat, urmat de doisprezece nobili din neamul lui, Alfonso a intrat în biserică, și don Rodrigo i-a rostit :

— Jurați-ne acum, Alfonso, că n-aveți nici o legătură cu asasinarea lui don Sancho. Jurați-ne că, de mințiți, să fiți ucis, dar nu de nobili, ci de un trădător de rînd, cum s-a-ntîmplat și lui don Sancho. Și nu într-o cetate mare, ci pe un cîmp însingurat. Nu cu o spadă sau pumnal, avînd mînerul tot de aur, ci cu o seceră de fier. Inima să vă fie smulsă, dată la cîini, de-i vinovată de omorîrea fratelui.

Regele s-a îngălbenit. N-a mai putut să scoată-o vorbă. Atîta doară că un nobil s-a apropiat și i-a șoptit :

— Jurați, Alfonso, n-aveți teamă. Nu s-a văzut încă vreodată un papă excomunicat sau rege ispășind vreo crimă... Jurați. Pe urmă veți vorbi cu Cidul altfel de cuvinte...

Și Alfonso și-a venit în fire. A răspuns tare Cidului :

— Jur toate astea, dacă vrei !...

Nobilii au jurat și ei :

— Jurăm și noi lîngă Alfonso !

Auzind vorbele rostite de rege și de cavaleri, Campeadorul și-a plecat genunchiul drept și-a sărutat mîna noului rege Alfonso :

— De astăzi sînt vasalul vostru, după legea cavalerească. Acum puteți să-mi porunciți, și vă voi împlini porunca fără cîrtire, don Alfonso.

Cum l-a văzut pe don Rodrigo îngenuncheat, recunoscîndu-l ca suzeran, regele Alfonso și-a îndreptat pe loc spinarea. S-a încruntat și-a glăsuit :

— Acum, Rodrigo, ești silit să-mi împlinești orice poruncă. Cine își calcă legămîntul față de suzeranul său este pe veci dezonorat. Și pentru că m-ai bănuit, te exilez pentru un an. Soția și copilele vor sta însă aci, la noi, închise într-o mînăstire.

Rodrigo l-a privit în față pe noul rege don Alfonso :

— Aceasta vi-i prima poruncă de cînd v-ați înscăunat, o, rege. Și mă goniți pentru un an. Eu însă voi sta patru ani departe de Castilia. Spada mea o să vă lipsească. Dar ea nu se va odihni. Spada mea va elibera pămînturi noi de sub mauri. Pe mauri îi voi izgoni. Ce voi elibera, o, rege, va fi noua Castilie ! [18]

Cu trei sute de cavaleri, toți unul și unul, tineri vrednici, toți încercați din greu în luptele cu maurii, avînd lănci albe și lucioase, scuturi rotunde, lustruite, de-argint, cu ciucure la mijloc, Cidul s-a îndreptat spre casă.

Dar în Bivar, cînd au intrat, nici un om nu se-arăta pe cale. Casele erau zăvorîte. Obloanele erau lăsate. Regele poruncise astfel. Chiar casa lui era închisă. Și porțile aveau un lacăt și trei zăvoare mari, de fier. Oamenii lui erau plecați, goniți din casa părintească.

Abia-abia, într-un tîrziu, s-a arătat o copiliță. Avea nouă sau zece ani. I-a adus apă Cidului ; plîngînd, i-a glăsuit așa :

— Alfonso ne-a trimis poruncă să te lăsăm fără adăpost, să nu-ți dăm mîncare sau apă. Și dacă nu vom asculta, o să ne scoată la toți ochii și ne va arde casele. Iar unora le va lua viața. Oamenii regelui Alfonso văd tot ce facem și ce spunem. Tare vom fi nefericiți...

Cidul nu i-a răspuns copilei. A-ncălecat iar pe Babieca. Ochii-erau înlăcrămați, privindu-și casa părintească.

Din spatele feresterelor, printre grilajuri, se uitau bărbații și femeile, plîngeau cu lacrimi arzătoare și glăsuiau :

— Se duce Cidul. Castilia va fi orfană de spada cea mai ascuțită. Bivarul va fi întristat. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali. Maurii iar vor năvăli, aflînd că nu mai este Cidul.

Frică le este de mauri. Însă maurii sînt departe. Mai frică li-e de don Alfonso. Regele este lîngă ei. Pedeapsa lui e și mai aspră, decît goana maurilor prin satele Castiliei.

Crud este regele Alfonso !...

Cidul nu are nici un ban. Averea sa și-a cheltuit-o în luptele date sub Sancho și sub Fernando, cu maurii. Ce i-a rămas i-a luat Alfonso, învinuindu-l — mincinos — că Cidul și-a oprit o parte dintr-un tribut dat de mauri.

Cidul nu are nici un ban și îl așteaptă zile grele.

— Ce ne vom face ? întrebă Cidul pe cavalerii credincioși.

— Să-mprumutăm, dar cu ce gaj ? glăsuiesc cîțiva cavaleri.

— Cunosc doi oameni, zice Alvar, care ne vor împrumuta.
 Se numesc Vidas și Raquel. Noi le vom da în gaj o ladă sau două,

pline cu pietriş. Lor le vom spune că-i argint. Sînt sigur că au să ne creadă... Toţi cred în tine, Cidule...

Cidul primeşte acest sfat. Îşi pune însă faţa-n palme şi glăsuieşte amărît :

— Nevoie, ticăloasă eşti ! Cum sileşti tu pe unii oameni, care din fire sînt cinstiţi, să facă fapte ruşinoase, spre a scăpa din gheara ta...

Trimite apoi pe Alvar, să-i cheme pe cei doi bărbaţi care puteau să-l împrumute.

Pune în două lăzi pietriş. Le-nchide bine şi le-arată lui Vida şi Raquel, zicînd :

— Doresc să mă împrumutaţi cu o mie de fiorini. Drept gaj vă dau aceste lăzi, ce-s încărcate cu argint. Să le păstraţi pînă la ceasul cînd am să pot să vă plătesc...

Cei doi s-au privit doar o clipă unul pe altul, şi-au răspuns :

— Nobile Cid, vă primim gajul. Vă dăm de două ori pe-atît, în schimbul gajului de argint.

Unul din ei a scos o pungă. Altul un săculeţ rotund, şi i-au numărat Cidului, nu cît ceruse el, o mie, ci două mii de fiorini.

Aşa, cam spre sfîrşitul nopţii, Cidul cu garda de viteji s-au îndreptat spre mînăstirea unde urmau să vieţuiască soţia Cidului, Himena, şi fiicele încă micuţe, spre mînăstirea din Cardena.

În zorii zilei răsunau clopote-n toate turlele, vestind plecarea Cidului. Heralzii regelui Alfonso vesteau şi ei pe la răscruci că Cidul a fost exilat pe un an din Castilia.

Şi oamenii se întrebau : „Cum rămîne Castilia, fără de spada Cidului ? Cine-o să lupte pentru ea ? Granzii şi regele Alfonso ? Fără de Cid nu pot lupta. Crud este regele Alfonso cu cel mai bun dintre vasali !"

La mînăstirea din Cardena, Cidul, cu ochii înecaţi de lacrimi, îşi strînge-n braţe soaţa şi fiicele încă micuţe, ce se numesc Sol şi Elvira. Abia de se poate desprinde din braţele celor prea dragi, ca unghia ruptă din carne.

Iar clopotele sună într-una, vestind plecarea Cidului din ţinutul Castiliei, după porunca lui Alfonso.

Şi pleacă Cidul. Călăreşte în fruntea cavalerilor.

De cum ies din Castilia, ei îşi înalţă suliţele.

Stindardele lor fîlfîie. Mulţimea vine lîngă el. Toţi cunosc faima Cidului. Toţi îl iubesc şi îl aclamă, cu toate că regele Alfonso l-a gonit din Castilia.

Apoi Cidul şi luptătorii, trecînd prin Aragon, ajung de la o vreme-n Alcocer. Aşază tabăra pe-un dîmb, în douăzeci de corturi mari. De pe-acest dîmb se năpustesc către cetăţile maure. Cei trei

sute de cavaleri se-acoperă de glorie. Unde izbeşte don Rodrigo, ziduri de piatră cad sfărmate. Castelele se prăbuşesc. Regii mauri, înfricoşaţi, îi trimit soli la Alcocer, să-i dea tribut în aur, fete frumoase şi cai arabi... Dar el respinge acest tribut.

— Tot ce-mi doresc e libertatea pentru Spania ! Şi asta o voi dobîndi numai cu spada mea în luptă, le spune tuturor Rodrigo. Nici fetele nu le primesc. Eu mă gîndesc doar la Himena, soţia mea cea mult iubită, care se află-n mînăstirea San-Pedro, din Castilia.

Cidul, şi mai înverşunat, se avîntă-n luptă. Şi astfel el eliberează şi Toledo de sub stăpînul ei maur, gonindu-l pe Ali Maimon, prietenul regelui Alfonso.

Regele Alfonso se mînie, şi-i cere Cidului să-l lase pe Ali Maimon să se întoarcă în Toledo.

— Cum ? Regele Castiliei doreşte să rămînă încă mauri în Spania ? Spuneţi-i că nu mă-nvoiesc. Toledo va rămîne liber... le-a spus Cidul celor care veneau din partea lui Alfonso. Mai mult încă, doresc să intru curînd şi în Valencia.

Şi nu era pe acea vreme vreo cetate mai rîvnită de toţi regii maurilor decît Valencia cea albă, mărgăritarul mărilor, împresurată de livezi, şi de grădini, şi de parfum... Ea avusese mulţi stăpîni mauri. Unul pe altul se goneau.

Cidul vroia să fie Valencia numai a Spaniei. Trimite deci soli pretutindeni, poftind pe cei ce sînt viteji să se adune-n jurul său. Trei zile îi va aştepta. În cea de-a patra va începe războiul.

S-au adunat cu grabă mare sute şi sute de hidalgos, de labradores, de orăşeni, care doreau şi ei să intre în frumoasa Valencie, alături de viteazul Cid.

Lupta a început cumplită şi nouă luni n-a încetat.

Abia în cea de-a zecea lună, pe porţile oraşului a intrat Cidul, victorios.

Mulţimea din Valencia s-a bucurat că vine Cidul, şi l-a primit cu braţele deschise, cu surle şi cu mii de daruri.

Regii mauri s-au mîniat însă grozav.

Cel mai puternic dintre toţi e regele Marocului. El îşi adună cei mai buni, cei mai viteji oşteni mauri. Şi cu treizeci de mii de oameni porneşte spre Valencia.

— Valencia trebuie să fie numai a regilor mauri, strigă el spre oştenii săi.

Maurii se grăbesc călări spre cetatea Valencia.

Cidul le iese înainte.

Cum se izbeşte valul mării de stîncile din ţărm, aşa au izbit şi maurii în oştile lui don Rodrigo.

Maurii strigă, se jelesc, cînd Cidul îi rostogolește și îi împinge, valvîrtej, către corăbiile lor.

Puțini se mai întorc acasă. Regele din Maroc își smulge barba sa lungă, cenușie, răcnește ca un leu rănit :

— Blestemat fie don Rodrigo ! Blestemată Valencia ! Atîta oaste am pierdut sub zidurile ei dorite de către toți regii mauri.

Trei ani s-a războit Rodrigo. A intrat într-al patrulea, de cînd se luptă cu maurii, să libereze de sub ei cetățile, orașele.

Trei ani s-au scurs de cînd Alfonso l-a gonit din Castilia. Și inima-i i-e arsă-n flăcări de dorul scumpei lui Himena, pe care Cidul o iubește mai mult ca sufletul din piept.

Oriunde poate intra Cidul. Oștilor lui nimic nu-i poate sta în cale, cînd lovesc. Doar în Castilia nu poate. Îi e vasal lui don Alfonso. I-a sărutat mîna lui dreaptă. Iar după legea cavalerească, cine își calcă jurămîntul e socotit drept trădător, poate fi omorît cu pietre. Onoarea lui este pierdută pentru el și copiii săi.

De-aceea Cidul îi trimite lui don Alfonso pe Alvar, cu bogății nemaivăzute, cu o sută de cai mauri și douăzeci de regi învinși ; ba îi trimite și o sută de chei ale orașelor eliberate, cerîndu-i să-i înapoieze din mînăstire pe Himena și cele două fete dragi.

Tot prin același sol trimite lui Vidas și Raquel, în Burgos, cei două mii de fiorini, dîndu-le și-o despăgubire de cinci sute de fiorini.

Îi spune lui Alvar Fanez :

— Cere lăzile înapoi. În ele nu era pietriș, ci aurul cuvîntului pe care mi l-am dat în Burgos.

Alvar Fanez ajunge-n Burgos, se-nfățișează lui Alfonso și îi aduce darurile :

— Tot ce vedeți, rostește el, e cîștigat cu sabia de la mauri. Cidul, nobile don Alfonso, a liberat mai mult pămînt decît întreg regatul vostru. Este Noua Castilie. O dăruiește patriei ! Cît timp Cidul va ține-n mînă spada lui cu mîner de aur, nici un maur n-o să cuteze să atace Castilia. El vă trimite aceste daruri, și-n schimb vă cere pe Himena de la San-Pedro din Cardena.

Un grand, auzind cuvintarea, s-a sculat de pe jilțul său și i-a grăit lui don Alfonso :

— Nu-l credeți. Cidul e viclean. V-aduce daruri numai pentru a-și revedea familia. Apoi el o să ne lovească. Nu va cruța Castilia.

— Tăceți, i-a strigat solul lui don Rodrigo. Nu vă îngădui. Cît timp Cidul nu e de față, eu însumi sînt Campeadorul, și cine îmi știrbește cinstea mi-o va plăti cu viața sa. Rege, nu ascultați minciuna care v-a fost acum rostită. Campeadorul nu dă lupte, decît pentru eliberarea pămîntului de sub mauri. De nu-și păstra

cuvîntul dat, Cidul putea oricînd să intre în Burgos ca biruitor. El ar fi luat-o pe Himena, fără să trebuie s-o ceară.

Alfonso atunci s-a ridicat şi l-a cuprins pe solul lui Ruy Diaz pe după umeri.

Caii au fost înşeuaţi şi amîndoi s-au îndreptat spre mînăstirea din Cardena.

— Dona Himena, a spus Alfonso, nobilul vostru soţ v-aşteaptă în oraşul Valencia. Puteţi pleca oricînd voiţi...

Himena a-nceput să plîngă. Neaşteptata bucurie aproape că îi luase graiul. S-a pregătit apoi de drum.

Şi însoţită de trimisul soţului ei şi de o gardă de cavaleri, dona Himena a plecat, luîndu-şi cu ea şi fetele.

A străbătut întîi Navarra, după aceea Aragonul. A ajuns în Valencia.

Cidul le-a ieşit înainte la două leghe jumătate, într-o pădure de stejari.

Himena şi copilele i-au sărutat Cidului mîna.

Dona Himena i-a grăit :

— Don Ruy Diaz, îţi mulţumesc că mi-ai redat din nou onoarea. Fetele, iată-le aici. M-am străduit să le cresc bine. Singur te poţi încredinţa.

Cidul şi-a-mbrăţişat soţia şi fiicele.

— Himena mea prea mult iubită, şi voi, fetele mele dragi, veniţi cu mine în cetate, le-a chemat el. De cînd v-aştept !...

Cred că-nţelegeţi bucuria lui don Rodrigo, re-ntîlnindu-şi soţia şi copilele, după atîta despărţire. Dar nici Himenei nu-i venea să-şi creadă ochilor, urcînd în prea măreţul Alcazar, [19] palatul regilor mauri. ce stăpîniseră-nainte Valencia strălucitoare.

La marginea Valenciei se legăna albastra mare, şi valurile-i scînteiau ca mii şi mii de-oglinzi, asemeni celor din palat. Iar casele se ridicau între grădini înmiresmate, pline de flori şi cîntece.

— Acesta-i darul ce ţi-l fac, glăsuia Cidul soaţei sale, astăzi, cînd iar ne revedem.

Iar ea de-atîta fericire plîngea domol la pieptul lui, în timp ce vîntul aducea pînă la ei răcoarea serii şi cîntecul unui juglar, ce suspina pe o ghitară, acolo, lîngă Alcazar.

N-a trecut mult, şi din Castilia i-a venit ştire Cidului că suzeranul, don Alfonso, cere pe cele două fete, pe donele Sol şi Elvira, ca soaţe pentru doi infanţi. [20] Unul din miri era Diego, celălalt se numea Fernondo. Erau mari conţi de Carrion.

Tot cam pe acea vreme, Cidul a primit o solie mare, venită tocmai de departe, de la sultanul Persiei.

Solia i-a adus în dar săbii şi stofe preţioase, cai de Arabia sălbatici şi o cutie cu o unsoare făcută de un vraci persan.

Chiar mort să fi fost cineva, de era uns cu alifia pe care i-o aduceau solii, rămînea-ntreg şi părea viu, zece sau douăzeci de ani.

Solia i-a spus Cidului că el, sultanul Persiei, îl socoteşte mult mai mult decît pe-un conte sau un rege pe nobilul Campeador. Deşi este un cavaler ce-i duşmăneşte pe mauri şi-i goneşte din Spania, ar vrea totuşi să-i fie prieten. Şi-l pofteşte-n ţinutul lui, în Persia îndepărtată, ca oaspete cînd o dori.

Cidul i-a răspuns cuviincios, după ce-a primit solia, că-i mulţumeşte pentru daruri. Pe sultan l-ar dori de prieten, dar s-a jurat, pe spada sa, că nu va face prieteşug cu vreun arab, atîta timp cît Spania nu va fi încă în întregime liberă.

Şi cum regele îl chema la Burgos, în vederea nunţii, Cidul s-a pregătit de drum.

Conţii de Carrion, aceia care îi cereau fetele, nu îl iubeau de fapt pe Cid. El nu era conte ca ei, ci doar un nobil de la ţară, ce lupta pentru Spania, alături de mici caballeros, de orăşeni, de labradores de tot felul.

„Dar e bogat, îşi spuneau ei. Stăpîneşte Valencia. Fetele or să aibă zestre mai mare ca nişte prinţese. Şi e puternic, respectat, deşi nu este mare nobil. Să i le luăm noi de soţii pe donele Sol şi Elvira."

Mai înainte de a pleca însă la Burgos, Cidul a întrebat pe soaţa sa, dona Himnea, să spună ea cum socoteşte o astfel de căsătorie.

Dona Himena i-a răspuns :

— Nobleţea ta este în fapte, a lor e numai în blazon. [21] Nu-mi place încruscrirea asta. Dar dacă regele ne roagă, nu ştiu cum o să spunem nu...

Cidul a ascultat tăcut cele rostite de Himena. I-a dat dreptate-n tot ce-a spus. Şi-a plecat la Burgos cu o sută de cavaleri.

Regele l-a întîmpinat la două leghe depărtare cu o suită numeroasă. Apoi l-a poftit în palat. Voia să facă o împăcare deplină cu don Ruy Diaz. L-a dus chiar în iatacul său, şi acolo i-a glăsuit :

— Infanţii stăruiesc prea mult. Ei socotesc mare onoare să poată lua-n căsătorie pe fetele lui Ruy Diaz, care e astăzi mai presus decît mulţi regi, prin vitejie, deşi e doar un infanson. Valencia e căpătată nu printr-un drept de moştenire. E plătită cu sîngele. Ar fi şi-o cinste pentru mine să devenim rude apropiate. Te rog să te-nvoieşti, Ruy Diaz, cu cererea-n căsătorie a conţilor de Carrion !

Văzînd atîta stăruinţă, nădăjduind în prietenie, în cinste şi în adevăr, Cidul s-a învoit şi el la nunta celor două fete.

Regele i-a chemat atunci pe cei doi conţi de Carrion, şi-n faţa granzilor spanioli le-a cerut să-i sărute mîna viteazului Campeador.

Alăturea de cei doi conţi, care se bucurau nespus că vor lua în căsătorie pe donele Sol şi Elvira, Cidul s-a reîntors în Valencia, unde îl aştepta Himena.

A pus să se orînduiască nunta copilelor iubite, cu toată onoarea cuvenită unor infanţi de Carrion, nepoţi ai regelui Alfonso.

Nunta s-a săvîrşit cu pompă, în oraşul Valencia, vreme de o lună şi mai bine. Mirii şi-au luat în seamă zestrea. Şi fiecăruia i-a dat Campeadorul cîte-o spadă. Diego a primit pe Colada, iară Fernando pe Tizona.

— Să fiţi amîndoi demni de ele, le-a glăsuit Campeadorul, căci eu le-am smuls duşmanilor, în luptă crîncenă, dar dreaptă. Iar laşii nu le pot purta...

A mai trecut apoi o vreme. Era într-o după-amiază. Cidul se odihnea pe-o bancă de marmură, acoperită cu perne şi cu stofe scumpe, pe o terasă din palat. Abia de închisese ochii. Alăturea şedeau Bermudo, un bun scutier al Cidului, şi ginerii săi amîndoi.

Cidului îi plăcea să aibă în cuşti lei, tigri şi-alte fiare. Deodată s-au auzit glasuri care umpleau întreg castelul :

— A scăpat leul cel mai crud din cuşca lui... Săriţi ! Săriţi !

Într-adevăr, chiar pe terasa unde se odihnea Rodrigo, a năvălit un leu de o mărime uimitoare.

Bermudo, vrednicul scutier, şi-a scos din teacă sabia, să-l apere pe don Rodrigo. Dar ginerii, ca nişte iepuri, au luat-o care încotro. Fernando a nimerit sub banca pe care se odihnea Cidul ; iară Diego a fugit într-un loc rău mirositor.

Trezit de ţipetele scoase de ginerii săi, don Rodrigo şi-a ridicat îndată capul ; dar văzînd leul, a zîmbit. Cu glasul lui răsunător, obişnuit să poruncească oştenilor în bătălii, a chemat leul lîngă el. Leul îndată s-a supus, plecîndu-i-se la picioare.

Venind apoi şi paznicii, s-au minunat văzînd cum Cidul cheamă leul cel fioros, şi-acesta intră în cuşca lui.

După ce a vîrît în cuşcă leul cel fioros, Cidul s-a-ntors. Văzîndu-i pe cei doi infanţi de unde ies, s-a mîniat. S-a mohorît şi le-a rostit :

— Cum aţi putut fugi voi, conţi, avînd la cingătoare nişte spade bune, ca Tizona şi Colada ? În paza voastră vream să las pămînturile liberate şi oraşul Valencia. În mîna voastră mi-am dat eu copilele mult iubite. V-am crezut nişte cavaleri, şi voi sînteţi nişte fricoşi.

Vă-nchipuiţi că s-a aflat numaidecît în tot oraşul ce făptuiseră infanţii. Şi toţi rîdeau în hohote.

Cidul mihnit peste măsură, s-a avîntat atunci pe cal, şi în galop a-nconjurat de zece ori Valencia, să nu-şi mai vadă ginerii, să-şi răcorească sufletul.

De-atunci-nainte, cei doi gineri l-au urît mult pe Ruy Diaz. Şi încă o-ntîmplare ce-a urmat le-a crescut ura şi mai mult.

Au venit veşti de la Sevilla că regele Marocului, Bucar cel înfricoşător, se pregăteşte să atace şi să ardă Valencia.

— Prea mult au îndurat maurii ca Cidul să-i tot biruiască, glăsuia regele Bucar. Acum, lîngă Castilia stăveche a lui don Fernando, este Noua Castilie, eliberată de Rodrigo. Va trebui să-l doborîm şi să-i smulgem Valencia.

Şi s-au mai scurs cîteva zile. Din depărtare s-au văzut norii de praf roşu, înălţaţi de tropotul copitelor.

Lîngă cetate au ajuns mulţimile de călăreţi şi altele de pedestraşi. Stăpînul din Maroc sosise cu alţi vreo douăzeci de regi, să zdrobească Valencia şi să-l ucidă pe Rodrigo.

Rodrigo şi-a urcat soţia şi fetele în Alcazar. Ginerii s-au urcat şi ei. Da-n timp ce Cidul fremăta, în aşteptarea bătăliei, ei tremurau cuprinşi de teamă, şi căutau locuri să s-ascundă.

— Voi doi puteţi rămîne-n turn, le-a spus Cidul plin de dispreţ. Puteţi privi de lîngă soaţe cum vor lupta bărbaţii jos. Aci sînteţi la adăpost...

Conţii de Carrion, simţind vorbele Cidului căzînd ca nişte lănci asupra lor, au murmurat :

— Venim şi noi !...

— Dacă veniţi, nădăjduiesc să nu mă faceţi de ocară şi să fugiţi pe undeva.

— N-o să fugim, au răspuns ei, deşi în mîinile de laşi spadele albe tremurau.

Tocmai atunci au fost vestiţi şi cîţiva soli de la Bucar.

Solii mauri s-au arătat în faţa Cidului, zicînd :

— Stăpînul nostru ne trimite să vă rostim că mult prea mult aţi adus rău maurilor. El vă cere Valencia. Şi dacă nu vă veţi supune, are mulţimi de călăreţi şi pedestraşi, are maşini cu care poate azvîrli pietre în zidurile Valenciei, încît sigur veţi fi învinşi...

Cidul le-a dat atunci răspuns solilor regelui Bucar :

— Trufia voastră nu e bună. Ea nu o să v-ajute-n luptă. Armele voastre nu-s mai tari decît dragostea de pămîntul pe care noi l-am moştenit, pe care voi ni l-aţi răpit şi ni l-aţi stăpînit cu sila. Aştept pe regele Bucar, să ne ciocnim cu armele.

Solii s-au întors la Bucar, să-i dea răspunsul Cidului.

Rodrigo a-mpărţit poruncile de trebuinţă.

Şi iată, dincolo de ziduri au sunat surle şi trompete. Tobele-au început să bată.

Himena şi fetele ei nu auziseră pînă atunci vreodată tobele bătînd. Spaniolii nu foloseau tobe.

De zgomotul asurzitor, femeile s-au îngrozit. Credeau că tremură pămîntul.

Conţii s-au îngrozit mai mult decît toate femeile.

Cidul i-a liniştit pe toţi :

— Tobele bat pieirea lor, a celor ce ne-au năpădit... Să se deschidă porţile...

Porţile s-au deschis cu zgomot. Puntea cetăţii s-a lăsat, şi luptătorii au năvălit pe punte-n urma Cidului.

Maurii i-au întîmpinat, şi lupta a şi început.

Surlele ţiuiau spre boltă. Trompetele ţipau în vînt. Tobele bubuiau amarnic, şi armele se şi izbeau cu scrîşnet aspru, de oţel.

Din turn priveau dona Himena şi fetele cum unii se luptau, apărînd libertatea, alţii dornici s-o gîtuie.

Praful se înălţa în slavă roşu şi galben-auriu, încît abia se mai vedeau toţi cavalerii între ei. Maurii dădeau chiote. Sîngele lor umplea cîmpia. Sub săbiile spaniolilor se prăbuşeau cu miile.

Oriunde era bătălia mai grea şi mai înverşunată, se năpustea Campeadorul, şi vai de cei ce întîmplarea îi aşeza în calea lui.

Bucar, regele din Maroc, a fost rănit şi a fugit. Alţii — cam optsprezece regi — au fost luaţi prinşi şi făcuţi servi, acolo, în Valencia. Numai doi regi s-au mai întors, alături de Bucar, acasă.

Toţi cavalerii s-au luptat neînfricaţi, zdrobind maurii, urmîndu-l pe Campeador. Numai ginerii săi, infanţii, nepoţii regelui Alfonso, se furişaseră ca laşii într-o pădure-nvecinată, gata să fugă mai departe, dacă era Cidul învins. Au stat acolo tremurînd, pînă ce s-a sfîrşit războiul. Atunci abia au cutezat să iasă iarăşi la iveală. Ba chiar, obrăznicindu-se, au cutezat să se strecoare în fruntea cavalerilor, alăturea de don Rodrigo.

Credeau că nimeni n-a văzut fapta lor mult prea ruşinoasă.

Numai că fapta ruşinoasă nu poate fi nicicînd ascunsă. Oamenii din Valencia rîdeau cu hohote de conţi, şi-i arătau cu degetul :

— Iată cum ştiu să lupte conţii, nobilii mari. De n-ar fi Cidul, cu ţăranii şi orăşenii, cu cavalerii lui mărunţi, acum era Valencia în palma regelui Bucar. Aşa s-a-ntîmplat deseori, cînd s-au pierdut cetăţile în ghearele maurilor...

Văzînd că nu le-a izbutit ticăloşia, şi că sînt acum de rîsul tuturor, cei doi infanţi de Carrion s-au înţeles cu unchiul lor,

contele Assur Gonzalez, ce se găsea-n Valencia, să-i facă Cidului un rău şi să-l lovească-n inimă.

Cei mici la suflet îi urăsc întotdeauna pe cei mari, pe cei puternici şi viteji.

S-au înţeles să se răzbune pe cel ce le făcuse cinstea de a-i primi-n palatul său şi a le da copilele, tot ce avea mai scump pe lume.

Au spus că se întorc în Burgos, la Alfonso. C-ar vrea pe urmă să-şi revadă domeniile Carrion. Şi şi-au cerut soţiile, să-i însoţească pe-acest drum.

Tatăl nu putea să-i oprească pe soţi să-şi ia soţiile. Însă le-a glăsuit astfel :

— Vă dăruiesc fetele mele să vă urmeze, cum doriţi, însă vă cer să vă purtaţi plini de respect şi dragoste, cum m-am purtat şi eu în viaţă cu nobila dona Himena...

Cei doi conţi au făgăduit. Cidul i-a pregătit de drum. Le-a dat cincizeci de-nsoţitori, hrană de-ajuns, îmbrăcăminte şi multe daruri pentru rege.

El însuşi i-a-nsoţit un timp, vreo patru leghe şi mai bine. Apoi şi-au luat cu toţii adio, şi cei doi conţi de Carrion, avînd cu ei soţiile, fetele Cidului, s-au dus către Castilia.

Însă conţii de Carrion puseseră cu unchiul lor la cale o faptă-atît de ticăloasă, cum nu se poate-nchipui.

Mult îl urau pe don Rodrigo, fiindcă-i certase cu asprime, văzîndu-i cît sînt de fricoşi. Dar neputînd lupta cu el, pentru că tremurau în faţă-i, vroiau să se răzbune, laşii, lovindu-şi bietele soţii.

Nemernică, urîtă faptă e să loveşti pe o femeie, cînd vrei să lupţi cu un bărbat !...

Şi, ajungînd într-o pădure, au zis că vor să se-odihnească. Au îndemnat pe-nsoţitori să meargă singuri mai departe.

Au coborît de pe catîri. Le-au desfăcut şi frîiele. Apoi, ca nişte lupi flămînzi, s-au repezit la cele două sărmane fete ale Himenei şi ale Campeadorului.

Le-au dezbrăcat pe amîndouă şi le-au legat de doi stejari.

— Ne răzbunăm pe tatăl vostru, scrişneau din dinţi cei doi nemernici, înveşmîntaţi în haine scumpe şi cu blazonul aurit.

Şi le-au lovit cu frîiele, pînă ce le-au umplut de sînge.

Ele strigau, dar oamenii ce trebuiau să le păzească se depărtaseră cu mult, şi nu puteau să le audă.

Apoi conţii de Carrion, mulţumindu-se cu aşa ispravă, s-au dus şi le-au lăsat acolo, înlănţuite de copaci, singure, în tăcerea nopţii ce coborise între timp, gîndind că au să le sfişie fiarele din

acea pădure, şi urma crimei va pieri, iar ei vor ticlui desigur o minciună.

Luna privea spre cele două copile ale lui Rodrigo şi-ale Himenei, şi plîngea. Privighetorile cîntau în jurul lor şi le jeleau. Şi frunzele se clătinau, de jalea asta, în copaci.

Dar don Rodrigo avusese la rîndul său o bănuială.

În urma lor, la două ceasuri, a poruncit să plece Ordono,[22] să cerceteze ce se întîmplă, de nu au ginerii vreun gînd.

Bietele fete, biciuite, plîngeau, plîngeau în taina nopţii...

Sosi însă călare Ordono.

El dezlegă numaidecît pe fetele lui don Rodrigo. Le-nveli în mantia lui. Le duse-ntr-un sat apropiat, scăpîndu-le de frigul nopţii, ca şi de fiarele flămînde, care urlau necontenit.

În zori, l-a şi vestit pe Cid un călăreţ trimis de Ordono.

Copilele au fost aduse a doua zi-n Valencia.

Nu vă pot spune ce durere l-a încercat atunci pe Cid !...

A vrut să se şi năpustească, cu spada-ntinsă, către Burgos, spre curtea regelui Alfonso, şi singur să-şi facă dreptate faţă de conţii Carrion.

L-au oprit însă fetele, şi mai ales dona Himena.

— Acela care s-a luptat cu-atîţia regi viteji, mauri, şi i-a învins în luptă dreaptă, îl sfătuia dona Himena, nu-i poate onora cu spada pe nişte laşi care lovesc femeile într-o pădure, chiar dacă sînt nobili spanioli...

Trei cavaleri plini de credinţă, auzind vorbele Himenei, au stăruit să lupte ei în numele lui don Rodrigo, ca să îl cruţe de ruşinea de a lovi pe nişte laşi cu spada lui biruitoare.

În zilele care au urmat, Cidul a cerut regelui, prin solii săi, să hotărască ziua şi ceasul judecăţii.

Alfonso a primit cererea, şi-a hotărît ca judecata să aibă loc, cum cerea Cidul — nu în vechea Castilie, ci în Noua Castilie, în marele oraş Toledo.

În ziua hotărîtă regele aştepta-n Toledo ; conţii de Carrion erau de faţă ; numai Rodrigo nu venea.

Şi au trecut treizeci de zile...

Atunci infanţii au strigat :

— Să fie Cidul osîndit ! E trădător. Se vede bine. Nu a venit la judecată...

Regele însă le-a răspuns :

— Nu pot să-l osîndesc pe Cid. Aici e curtea din Toledo. Este Noua Castilie. Toledo el l-a liberat. Noua Castilie întreagă ar fi a lui, dacă Rodrigo nu ar fi vrut ca să unească pămînturile strămoşeşti. Toţi caballeros din cetate, toţi labradores ţin cu el.

 Ar putea să se şi răscoale. Trebuie să mai aşteptăm...

Conții erau grăbiți să scape. Regele se grăbea și el ; dar se temea de orășenii și țăranii care țineau nespus la Cid.

În acea zi a venit Cidul cu trei sute de cavaleri. S-a-nfățișat lui don Alfonso, la judecata din Toledo.

Cei trei sute de cavaleri erau înveșmîntați la fel. Aveau și armele la fel. Toți purtau săbii de Toledo, bătute-n pietre prețioase și cu mînere de argint. În fruntea lor era Rodrigo, înveșmîntat într-o mantie albă ca neaua de pe munți. Armura era sub mantie, și sabia în cingătoare.

Babieca s-a oprit în fața curții regale a lui Alfonso.

Și au descălecat, întîi Rodrigo, pe urmă ceilalți cavaleri.

Rodrigo i-a sărutat mîna regelui său. Regele l-a poftit să stea pe o bancă de marmură.

Toți cavalerii lui Rodrigo s-au înșirat în jurul curții, cu mîinile la cingători.

— Spuneți, nobile Ruy Diaz, a spus Alfonso. Povestiți tot ce s-a-ntîmplat.

Curtea ședea și asculta.

Rodrigo a-nceput să spună cele care s-au petrecut.

— Viața mi-am dus-o în onoare, am luptat pentru Spania... Acum onoarea mi-e pătată de cei doi conți de Carrion... Eu cer o dreaptă judecată...

— Era mult sub mîndria noastră, au strigat conții Carrion, ca să avem niște soții dintr-o familie măruntă, de infansoni, noi care sîntem neam de regi...

Cidul n-a vorbit conților. Spre ei ochii nu și-a-ndreptat. A rostit însă regelui :

— Nu i-am rugat să-mi ia din casă fetele mele preaiubite. Ați stăruit mult, don Alfonso, să primesc încuscrirea asta, pe care eu nu am dorit-o, iară Himena a respins-o. Le-am dăruit și două săbii : alba Tizona și Colada, neîntrecută-n ascuțiș. Tizona, știți, mi-am dobîndit-o, luptîndu-mă la Barcelona ; iară Colada la Brianda. Cu ce sînt vinovate oare aceste săbii minunate ca să atîrne-n cingătoarea unor nevrednici, unor lași ? Mai înainte de orice să mi se-napoieze săbiile !...

Unii spun că în acea clipă cei trei sute de cavaleri au glăsuit ca un ecou :

— Să i se-napoieze săbiile !

Conții ar mai fi vrut să spună că nu se învoiesc cu asta ; dar cavalerii Cidului rosteau mereu ca un ecou :

— Să i se-napoieze săbiile !...

Alcazii sau judecătorii care alcătuiau curtea regală, așa au hotărît și ei :

— Să i se-napoieze săbiile !...

Regele a încuviințat. Conții au trebuit să scoată, din cingătorile de aur, acele săbii de oțel, și să le-ntindă Cidului.

Cidul le-a luat, le-a cîntărit. Și-a dăruit-o pe Tizona viteazului oștean Bermudo și pe cealaltă, pe Colada, lui Ordono, scutierul său.

— Mai bine stau în mina voastră, deși nu sînteți conți sau granzi, ci niște simpli caballeros. Dar știu că le veți onora în lupta pentru patrie.

Apoi s-a-ntors din nou spre rege :

— Acestor conți, rege Alfonso, eu le-am făcut o nuntă mare. Pentru ei m-am îndatorat ca să le dau o zestre bună. Le-am dăruit haine brodate, lanțuri de aur și mătăsuri. Pe fete le-am înveșmîntat în rochii fără de pereche, purtate numai de regine. Și ei au luat tot acest aur, plecînd către Castilia. Au luat întreaga avuție. Dar fetele mi le-au lăsat fără veșminte peste trupuri, într-o pădure de stejari. Lupii au fost mai buni ca ei. Nu le-au făcut cel mai mic rău... Le cer înapoi aurul !

— Cere înapoi aurul ! s-au auzit iar cavalerii.

Conții ar fi vroit să spună că tot ce-i dat rămîne dat, dar cavalerii glăsuiau :

— Să i se dea și aurul !

Alcazii au grăit și ei :

— Să i se dea și aurul.

Infanții socoteau că, dînd înapoi Cidului avutul și săbiile, au scăpat, dar Cidul a rostit din nou :

— Un cavaler este dator să apere orice femeie. Așa jură cînd e armat. Cu-atît mai mult pe-aceea care îi e soție, mamă, soră sau rudă cît de depărtată. Conții nu numai că n-au stat în apărarea soațelor, dar le-au bătut cu frîiele. Maurii înșiși nu-ndrăznesc să-și lovească femeile. Fetele mele preaiubite au fost de conți dezonorate, dar lovit greu am fost și eu. Jignirea se plătește-n sînge. Conților, vă provoc la luptă pe voi și pe don Gonzales, pe unchiul vostru cel mișel, care v-a sfătuit la rău, cînd era în Valencia.

Cei trei sute de cavaleri au glăsuit ca un ecou :

— Să fie osîndiți să lupte !

Și curtea a încuviințat ca infanții de Carrion și unchiul lor să se măsoare cu trei scutieri ai Cidului.

— Dreptate vor avea aceia ce vor ieși învingători. Ceilalți să fie socotiți mincinoși, lași și trădători, a hotărît la urmă curtea.

Cei doi infanți de Carrion, auzind hotărîrea luată, s-au îngrozit și-au cerut curții numai o mică păsuire, să se gătească pentru luptă. Alcazii au încuviințat.

Pînă să se sfîrşească totul, venise-amurgul la Toledo. Era o seară străvezie. Luna lucea printre copaci şi argintea palatele. Se aprindeau făcliile.

Cidul se pregătea să plece, cînd l-au vestit că e căutat de patru soli din Aragon, şi de alţi patru din Navarra. Trimişii aduceau scrisori.

Într-una îl ruga don Pedro, regele Aragonului, să-i dea pentru fiul său, Sancho, moştenitorul tronului, pe dona Sol, scriind aşa :

„Vă voi rămîne-ndatorat pe totdeauna, Ruy Diaz, dacă-mi veţi face această cinste, şi veţi da mîna fiicei voastre fiului meu moştenitor. Nu e pe lume alt viteaz mai mare decît Mio Cid, apărătorul Spaniei."

Iară regele din Navarra cerea, la rîndu-i, pe Elvira — nu mai puţin înflăcărat şi respectuos pentru infantul Garcia.

Cu solii şi cu cavalerii, Campeadorul s-a pornit îndată spre Valencia. Şi-ajuns acolo a poruncit să se şi pregătească nunta.

Valencia s-a-nveselit. Şi nunţile s-au început, durînd vreo nu ştiu cîte luni.

În acest timp, cei doi infanţi din casa de Castilia porniseră spre Carrion, şi nu s-au mai înapoiat. Nimica nu-i înspăimînta mai mult ca gîndul de-a lupta.

A trebuit să meargă curtea de la Toledo pe domeniul acelor conţi atît de laşi. Conţii, văzîndu-i pe scutierii cu care urmau să se lupte, au încercat să îi omoare în timpul nopţii, pe ascuns. Dar uneltirea s-a aflat. Au fost siliţi să vie-n faţa arbitrilor şi să dea lupta.

Bermudo, lupta cu Fernando, iară Diego cu Ordono [23]. Unchiul lor, răul Gonzales, avea în faţă pe scutierul cu numele de Nuno Bustos, alt cavaler neînfricat al lui Rodrigo de Bivar.

Bermudo, Ordono şi Bustos, în numele marelui Cid, i-au doborit pe cei trei conţi, silindu-i să muşte ţărîna şi să se recunoască-nvinşi. Chiar regele a trebuit, după atîta dezonoare, să îi declare trădători, sperjuri, şi laşi, şi mincinoşi. Dreptatea s-a făcut deplină. Prin vitejie s-a făcut...

...Şi încă ani, şi ani în şir, Cidul a dat şi alte lupte, eliberînd multe cetăţi. Ba, era gata să pornească şi-n Africa, după mauri, cînd i s-a apropiat sfîrşitul.

Bătrîn, cu barba-ncărunţită, Cidul era în Alcazar, lungit pe patul său de aur, şi-şi aştepta ceasul din urmă [24].

Vestea că e în pragul morţii se-ntinsese ca fulgerul în Spania, şi oamenii plîngeau pe străzi, şi la răspîntii, prin sate şi oraşe...

— Se duce Cidul, murmurau. Cum va rămîne Spania ?...

Numai că vestea se aflase și în cetățile maure. Regii mauri s-au bucurat :

— Iată că se sfîrșește Cidul. E timpul să pornim din nou. Întii să luăm Valencia, orașul cel mai minunat, cu verzi grădini și cu palate, cu bogății și fete mîndre, și cu fîntîni răcoritoare, orașul care-i așezat pe țărmul mării argintii...

Și tobele au prins să bată în Spania și-n Africa. Regii mauri s-au adunat. Erau cu toții cam treizeci. În fruntea lor era Bucar, cel mai puternic dintre ei.

— Pînă ajungem noi sub ziduri, Cidul s-a stins, își spuneau toți. Noi vom lovi Valencia... Și o vom lua... Vom birui... Aha, ce-o să ne desfătăm, cum vom petrece în orașul pe care l-a stăpînit Cidul !...

Oștile lor se îndreptau în goană spre Valencia, cu sulițele lungi de-oțel și săbiile ascuțite, gata de luptă și de moarte. Iar focuri, focuri s-aprindeau în urma lor prin Spania.

Cidul, lungit pe patul său, abia mai respira încet, încet ca un suspin. Viața mai pilpiia în trup ca o făclie cînd se stinge, cînd e aproape de sfîrșit.

Și-afară, dincolo de ziduri, răpăiau tobe și sunau arme, cu glasuri de oțel.

Cidul abia mai răsufla. Pe cei din jur nu-i mai vedea, ochii i se topeau în ceață. Numai auzul lui, deprins cu zgomotul de bătălii, tot mai simțea oștirile maurilor și-atacul ce se pregătea.

— Aud afară, spunea el, arme maure răsunînd și tobe ce cheamă la luptă. Iar eu, peste cîteva clipe, voi trece de hotarul vieții. Nu pot să salt din patul meu, spada îmi va cădea din mîini. Dar vrea să dau ultima luptă, și după ce n-oi mai fi viu... Ascultați dară ce vă spun ! Cum închid ochii, luați-mi trupul și mi-l îmbălsămați pe dată. Mi-l ungeți cu-acea alifie ce mi-a trimis-o-n dar, de mult, sultanul Persiei. Cînd voi fi uns, o să par viu. Urcați-mă apoi pe cal, legat bine cu niște ștreanguri, și spatele ținut în scînduri. Pune-ți-mi sabia în mînă ! Urmat de luptătorii care m-au însoțit și-n timpul vieții, duceți-mă în luptă. Și ce va fi se va vedea. Las tot avutul din Bivar săracilor ce rătăcesc cu talgerul în mîna dreaptă peste meseta castiliană. Aveți grijă de calul meu și îngropați-l dacă moare, să nu-l sfîșie cumva cîinii. Pe mine să mă-nmormîntați la mînăstirea din Cardena. Și nu vreau ca la-nmormîntare să curgă lacrimi nimănui. Lacrimile Himenei mele m-or mîngîia îndeajuns...

Așa a spus viteazul Cid, cu cea din urmă răsuflare. A închis
 ochii și-a murit, făcînd un semn către Himena — care zăcea la

capul său, îngenuncheată, şi plîngea — să-i împlinească voile numaidecît, fără zăbavă.

Porunca lui le era sfîntă. Îmbălsămîndu-l şi ungîndu-l cu-acea unsoare fermecată de la sultanul Persiei, don Ruy părea c-a rămas viu. Faţa-i era tot proaspătă. Şi trupul nu i s-a-mpietrit.

S-au scurs douăsprezece zile de cînd Rodrigo se stinsese.

Maurii tot băteau la porţi. Ameninţau să le sfărîme.

Şi precum poruncise Cidul, i-au luat trupul lipsit de viaţă ; i l-au suit pe cal, în şa, legat cu ştreanguri de mătase. Pieptul şi spatele l-au prins, pe sub veşminte,-n nişte scînduri. I-au strîns şi sabia de mînă, cu-o cureluşă subţirică.

Dona Himena a hotărît să se deschidă porţile, cînd a bătut de miezul nopţii. În fruntea oastei era Cidul. În urma lui s-au aşezat, în rînduri strînse, cavalerii.

Babieca, ce era deprinsă, de la stăpînul ei, ca-n luptă să se repeadă spre mauri, a şi pornit către duşmani.

Regii mauri, văzînd că vine Babieca în galop spre ei, iară pe şa se află Cidul, voinic tot ca odinioară, cu sabia lucioasă-n mînă, s-au îngrozit şi au strigat :

— Fugiţi, căci Cidul n-a murit ! Se prăvăleşte-asupra noastră. Vai nouă... Hei, fugiţi... fugiţi !...

În urma lor s-au avîntat în galop aprig cavalerii, conduşi de vrednicul Fanez, şi-au nimicit mii de mauri. Vreo zece mii s-au înecat. Alţi zece mii au căzut prinşi. Cam douăzeci de regi mauri au căzut morţi, şi alţi vreo zece prizonieri.

Astfel, şi-a-nvins, şi după moarte, Cidul-Campeador duşmanii.

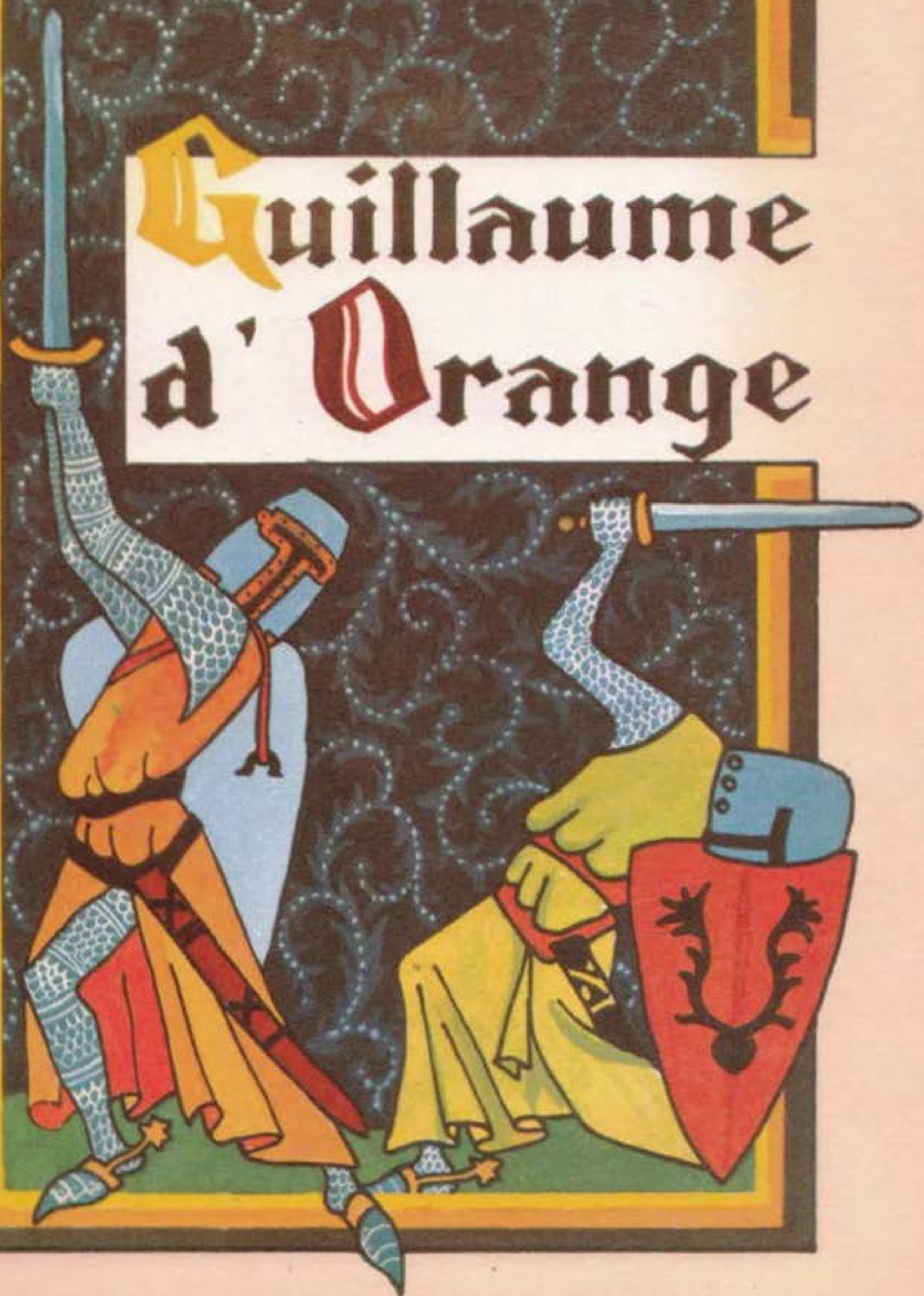
Cei vechi spuneau odinioară — şi-aşa am să vă spun şi eu — că regii din Castilia, din Aragon şi din Navarra, regii din toată Spania au venit să îi sărute mîna dreaptă, să i se-nchine, umiliţi, celui care fusese Cidul şi apărase Spania, eliberînd oraşele şi biruindu-i pe mauri.

Trupul lui, precum el singur hotărîse înaintea morţii, a fost dus în Castilia, în mînăstirea din Cardena. Şi-acolo, fiindcă părea viu, nu l-au închis într-un mormînt. L-au aşezat pe-un jilţ înalt, avînd în mîna dreaptă spada, şi-alături celelalte arme.

În fiecare an poporul se aduna şi îl slăvea, făcea în cinstea lui serbări.

Legendele ne spun că Cidul a stat acolo zece ani. Apoi l-au aşezat într-un mormînt. Oasele lui s-au mistuit în veacurile ce s-au scurs.

Au rămas numai amintirea şi cîntecele de demult despre viteazul don Rodrigo, numit Cidul-Campeador, care-a luptat pînă la moarte pentru iubita-i patrie.

Guillaume
d' Orange

Să ne oprim o clipă în orăşelul Angoulême, unde am ascultat cîndva, pe treptele unei fîntîni, legenda despre Charlemagne şi despre cei căzuţi eroic în lupta de la Roncevaux.

Menestrelul [1] a ostenit.

Pune viela la o parte, şi-aşteaptă darurile contelui, ale celorlalţi mari seniori, ale călugărilor, stareţului, scutierilor, şi-ale mulţimii.

Acestea-s strînse într-un săculeţ lucios şi negru făcut din piele groasă, de catîr.

În vremea asta, menestrelul se apleacă, ia apă-n pumni şi-şi udă faţa. Vrea să şi soarbă puţintel, însă hangiul de la „Căpăstrul de argint" — fiindcă era şi el de faţă — aduce un ulcior cu vin. Este un vin chihlimbariu, dulceag şi cu miros de flori.

— Bea, menestrelule, spune hangiul, un bărbat 'nalt, cu nasul roşu. Ţi-ai binemeritat această gustoasă băutură...

Oamenii rîd şi aplaudă cu bucurie, în vreme ce hangiul îşi şterge de şorţul verde de la brîu mîinile mari, pe care se preling stropii dulci şi chihlimbarii. În săculeţ s-a strîns destul. Contele însuşi îi trimite vreo cîţiva galbeni printr-un scutier şi, fiindcă i-a plăcut de cîntăreţ, îl cheamă-n seara aceasta la castel.

Mulţimea de meseriaşi, calfe, oşteni şi vînători, care-şi făcuse socoteala că menestrelul va rămîne printre ei şi va cînta la han, în cursul nopţii, murmură şi-i nemulţumită. Dar nobilii şi stareţul nu iau în seamă împotrivirea lor...

Şi menestrelul însoţeşte alaiul contelui către castel.

Aşa se face că în acea seară, în timp ce-n vatra sălii de primire din castel se frig, în lungile ţepuşi de lemn, cinci căprioare dintr-o dată, iar doamnele, cu pălării înalte, acoperite cu voaluri, chicotesc lîngă cavaleri — poetul cîntăreţ îşi înstrunează iar viela.

Făcliile au fost aprinse, şi umbrele lor joacă sprinţare peste tot, sub bolţile înalte, cu grinzi de lemn, pe mesele unde-s aduse ulcioarele, pocalele şi talerele din metal scump, avînd deasupra încrustate, de meşterii din Angoulême, scene de vînătoare şi război.

Cîinii aşteaptă de pe-acum, în jurul meselor, cu ochii aţintiţi către stăpîni, oasele ce-au să li se-azvîrle.

Contele, sfătuindu-se cu oaspeţii, a hotărît să li se cînte de către menestrel „gesta" baronului [2] Guillaume d'Orange.

Vînatul a fost fript şi este-adus întreg pe mese, doar cu picioarele tăiate de la genunchi, şi avînd frunze verzi în jurul botului şi la urechi.

Nobilii-şi scot cuţitele şi taie hălci întregi de carne, avînd grijă, bine-nţeles, ca părţile cele mai bune să le ofere doamnelor. Vinul rubiniu şi puţin sticlos este turnat de paji în cupe.

Şi menestrelul glăsuieşte :

— Aşadar, astă-seară doriţi să vă cînt „gesta" despre Guillaume...

— Precum ai auzit, rosteşte, cu gura plină, unul dintre seniorii de la masă, întărind hotărîrea contelui. Guillaume d'Orange a fost un mare nobil, ca şi noi, şi nu o dată l-a întrecut în vitejie pe însuşi Charlemagne. Cît despre Louis, nici nu mai amintim...

— Aşa e ! spun şi doamnele, îmbujorate de vinul în care au şi-nceput să-şi moaie buzele.

— Iară Vivien, rosteşte-alt cavaler, ridicînd cupa, nu a fost cu nimica mai prejos decît Roland la Roncevaux...

— Să ascultăm !... Să ascultăm !... cutează să rostească (dar mai încet, ca să nu-i supere cu îndrăzneala lor pe marii nobili) pajii cu plete lungi, tăiate rotund deasupra umerilor, şi slujitorii ce au în grijă focul, frigările, ca şi butoaiele pline cu vinuri de toate felurile, rostogolite pînă lîngă mese, şi chiar oştenii îmbrăcaţi în cămăşi de zale şi înarmaţi cu lănci şi săbii, ce stau de pază pe la uşi.

— Dacă-i aşa, mai spune menestrelul, făcînd o plecăciune, întîi spre conte, ca stăpîn al casei, apoi spre doamne şi spre domnişoare, ca şi spre ceilalţi mari seniori ce stau la mese aş vrea să v-amintesc, la început, de ziua cînd bătrînul Charlemagne se-ntorcea de la Roncevaux...

— Da, da ! Cînd se-ntorcea pe la Narbonne, îl întrerupe contele pe menestrel, zvîrlind un ciolan cîinilor, ce se reped şi mîrîie asupra lui, pînă ce unul mai voinic îl smulge celorlalţi şi se ascunde să-l roadă într-un colţ.

— Întocmai cum aţi spus, încuviinţează menestrelul, făcînd să sune coardele vielei.

Deşi pierise regele Marsiliu, castelul din Narbonne mai era încă în mîna sarazinilor...

Şi împăratul, trist cu barba-n piept, s-a-ntors către baronii săi şi le-a rostit :

— Acela dintre voi, seniori, care va cuceri Narbonne-ul, izgonindu-i pe sarazini, îl va primi din partea mea, ca fief [3] nobiliar, pe veci...

Mulţi cavaleri, precum se ştie, s-au şi pornit cu armele. Dar cel care a izbutit să-i izgonească pe mauri a fost tînărul Aymeri.

Era întîia bucurie adusă împăratului, după moartea pairilor săi, şi mai ales a lui Roland, în strîmtoare, la Roncevaux.

Şi Charlemagne i-a dăruit castelul cu întreg ţinutul, aşa precum făgăduise.

Primindu-l, tînărul senior a jurat împăratului că el şi toţi feciorii lui vor ţine armele în mîini, şi nicicînd nu vor osteni, luptînd contra duşmanilor, cît timp aceştia vor roi pe la hotare, ameninţînd castelele şi-oraşele.

Aymeri a avut şapte fii. Şi fiecare a luptat, cucerind împăratului castele şi fiefuri noi din gheara sarazinilor, pînă departe-n Spania. Dar, dintre cei şapte feciori, cel mai viteaz a fost Guillaume.

Guillaume, ajuns la vîrsta tinereţii, trebuia să se-nfăţişeze, cum îi ceruse tatăl său, înaintea lui Charlemagne, şi să-i aştepte poruncile de suzeran.

Numai că tînărul Guillaume, plecînd către Aix-la-Chapelle, n-a vrut să i se dea favoruri de către împăratul Carol, pe care vitejia lui nu le-ar fi meritat din plin. Şi-a hotărît ca mai-nainte de a sosi la Charlemagne să dobîndească o victorie asupra sarazinilor.

— Astfel de om era Guillaume ! spun toţi mesenii închinînd din nou potirele cu vin. Grăieşte bine menestrelul... Zi-i mai departe... Ascultăm...

Cîinii se-nvălmăşesc în ceată pe oasele aruncate de conte, doamne şi seniori, mîrîind sau lătrînd furioşi. Grăsimea scursă din frigări sfîrîie ascuţit pe vatră şi-mprăştie în toată sala un fum rînced, înecăcios. Şi vinul curge ne-ncetat.

Şi cîntăreţu-şi soarbe cupa, în care i s-a turnat vinul, apoi urmează astfel :

— Pe cînd Guillaume cu-o mică trupă de călăreţi trecea pe cale, iată, de pe un deal umbrit de o pădure de mesteceni, în trap, coboară o oştire de sarazini în şiruri lungi.

Lăncile lor luceau în soare şi scuturile zăngăneau peste armurile de fier.

Această oaste sarazină, care venea din Spania, avînd în frunte pe Tiébaut, un rege ce călcase Franța și arsese orașele de multe ori pînă atunci, se îndrepta către Orange.

Orange-ul era stăpînit de un alt sarazin : Clariel. Iar Clarile avea o soră.

Orable se numea fecioara și ea era făgăduită, de cînd avea doar nouă ani, bătrînului rege Tiébaut. Drept gaj de nuntă, regele primise-un cal numit Baucent, un cal ce semăna leit cu-acela al lui Charlemagne.

Acum Tiébaut și sarazinii, cu flamurile înălțate, cu lănci și scuturi, se-ndreptau călări spre bogatul Orange. Aici urmau să facă nunta Tiébaut și sora lui Clariel.

Căpetenia sarazinilor, observînd grupul de francezi și aflînd cine îi conduce, strigă trufașă lui Guillaume :

— În numele prințesei mele, Orable, cea mai minunată dintre toate fecioarele, vreau să te nimicesc, Guillaume.

— Primesc această înfruntare ! Am auzit de frumusețea turburătoare a prințesei. Ea e ca un boboc de floare, a rîs fiul lui Aymeri. Și tu ai barba cenușie, urechile-ți sînt clăpăuge, pletele albe, și pe spate porți o cocoașă ca un sac...

— Da, sînt urît și sînt bătrîn, dar te întrec în voinicie, și am să te răpun, Guillaume. Trupul ți-l voi purta tîriș pînă-n castelul din Orange. Și cîinii ți-l vor sfîșia, chiar la ospățul nunții mele cu sora regelui Clariel, rosti la rîndul lui Tiébaut, învinețindu-se la chip.

Guillaume îl luă peste picior :

— Calul pe care călărești știu că e gajul tău de nuntă, dăruit ție de Orable. Numele său este Baucent. De-aceea jur că ți-l voi lua. Și, fiindcă ești bătrîn, Tiébaut, am să te las să scapi cu viață. Dar gloata am să ți-o răpun. Iar tu nu ai să poți fugi, decît călare pe un cal bătrîn ca tine, fără dinți, și căruia-i voi tăia coada.

Așa a și făcut viteazul.

Înălțînd flamura de luptă, Guillaume s-a năpustit cu grupul de cavaleri către dușman, în numele iubitei Franțe. De dimineață pînă seara s-au înfruntat cu-nverșunare. Și, cînd pe cer a ieșit luna, mai trăiau nouă sarazini. Iar între ei era Tiébaut, ce călărea din răsputeri către castelul din Orange.

Și regele Tiébaut zorea pe-un cal de rînd fără de coadă. Căzuse de pe calul său, lovit de lancea lui Guillaume. Și mîndrul armăsar Baucent era sub șaua lui Guillaume.

Norocul lui Tiébaut a fost că a ajuns pînă-n Orange, cu calul șchiopătînd sub el, și s-a ascuns lîngă Clariel [4].

— Un cîntăreţ, strămoşul meu, mai povestea despre Guillaume că, urmărindu-l pe Tiébaut, s-ar fi dus pînă la Orange. Şi-acolo a strigat spre străji să iasă-afară ori Tiébaut, ori Clariel, cu cîte-o trupă de sarazini, şi să se lupte cu unul singur : cu Guillaume. Şi cine-o fi să biruie, al lui să rămînă castelul.

Dar nici Tiébaut, nici Clariel, nici altul dintre sarazini n-au îndrăznit să îl înfrunte. Şi francezii au rîs cu poftă, numindu-i laşi, iepuri fricoşi, şi cum le-a mai venit la gură.

— Însă acel strămoş al meu, mai glăsuieşte menestrelul, spunea, în cîntecele sale, că doar o fată a-ndrăznit să se arate la fereastră şi să-l privească pe Guillaume. Şi-aceasta ar fi fost Orable.

Văzîndu-l cît era de chipeş, şi de voinic, şi de viteaz, şi-apoi zărindu-i pe Tiébaut şi Clariel cum tremurau, numai la gîndul că Guillaume era-n apropierea lor, copila s-a cutremurat. Un simţămînt cu totul nou i s-a născut în inimă.

— Pe cît cînta strămoşul meu, nici flăcăul lui Aymeri nu a rămas nepăsător în faţa frumuseţii fetei, şi-ntre ei doi, cît s-au privit, şi-a ţesut firul dragostea [5].

În acest fel vom înţelege de ce fecioara i-a trimis, pe ascuns, veste lui Guillaume, să se ferească de o cursă în care îl trăgea Clariel — ca altădată pe Roland, curtenii regelui Marsiliu.

Tot pe ascuns i-a dat de ştire că e silită de Clariel să se mărite cu Tiébaut ; dar visul ei e să ajungă numai mireasa lui Guillaume. O vrăjitoare iscusită, venită din Arabia, ce stăpîneşte nişte taine cum încă nu s-au cunoscut, va face ca bătrînul mire să nu îşi poată împlini dorinţa de-a o lua cu el.

N-am să vă spun, cu amănuntul, întocmai cum s-a petrecut. Atîta pot să povestesc că, făcînd nu ştiu care vrăji, de cîte ori voia Tiébaut să se apropie de Orable, vedea în faţă-i lei şi urşi.

Şi-nfricoşat o lua la fugă...

Pînă la urmă, regele a fost silit s-amîne nunta, şi s-a întors în Spania.

— Vedeţi ce-a săvîrşit Orable, din dragoste pentru Guillaume ? îşi spun seniorii între ei.

Şi doamnele suspină toate :

— Dar ce bărbat era Guillaume !...

— De la Orange, Guillaume s-a dus — urmează iarăşi menestrelul — la curtea din Aix-la-Chapelle, la împăratul Charlemagne.

Vestea despre izbînda sa asupra oastei sarazine, aproape toată nimicită, sosise înaintea lui.

Şi împăratul Charlemagne rîsese pentru-ntîia oară de cînd pierduse pe Roland, aflînd cum a fugit Tiébaut pe un cal şchiop

şi fără coadă, şi cum nici el, nici Clariel, şi nici alţi cavaleri duşmani nu îndrăzniseră să iasă şi să se lupte cu Guillaume.

Fapta aceasta l-a-ndemnat pe împăratul Charlemagne să aibă-ncredere în el şi să-l armeze cavaler.

— Este al doilea Roland, a spus bătrînul împărat seniorilor ce-l îndemnau să mai amîne hotărîrea. Nu numai că-l armez îndată, dar lui îi voi încredinţa vechea mea sabie, Joyeuse, ce o păstram pentru Roland. Cu ea o să apere Franţa, cînd Charlemagne nu va mai fi...

Louis, fiul împăratului, văzînd că tatăl îşi desprinde din cingătoare pe Joyeuse, ce şi-o dorise el atîta, după sfîrşitul lui Roland, se spune c-a pălit de ciudă.

— Hei, cum să nu ! spun oaspeţii contelui de la Angoulême. Era doar vorba de Joyeuse, de sabia lui Charlemagne... Şi, spune-ne, întreabă ei, a fost de-atunci a lui Guillaume ?

— A lui a fost mîndra Joyeuse, şi multe fapte-a săvîrşit cu ea fiul lui Aymeri, luptînd cu toţi năvălitorii.

Şi-a mai trecut încă un an, sau poate doi, sau chiar mai mulţi.

Îmbătrînise împăratul, şi-nţelegea că i s-apropie ceasul odihnei veşnice.

După ce şi-a zidit mormîntul în biserica mînăstirii din dragul său Aix-la-Chapelle, a poruncit să se adune la curte cei nedreptăţiţi, care doreau să facă plîngeri. Şi el să le facă dreptate.

Într-o duminică de vară, a strîns apoi pe toţi baronii în catedrală şi le-a spus :

— Seniori baroni, simt că făclia zilelor mele se va stinge. Nu-mi mai pot îmbrăca armura, pe cal nu mai pot galopa, şi oastea n-o mai pot conduce. Coroana mi-a ajuns prea grea. Am însă, precum ştiţi, un fiu. Louis ! se întoarse împăratul către feciorul său, vorbindu-i c-un glas încă atît de straşnic că geamurile-au zăngănit. Uite, coroana-i lîngă tine. Doar să întinzi mîna s-o iei. Şi o poţi lua, dac-ai să-mi juri că nu vei face niciodată vreo nedreptate nimănui, că ai să ocroteşti orfanii, bătrînii şi pe văduve [6]. Şi nu uita ! a urmat el, cu glas şi mai răsunător. De-ţi pui coroana mea pe frunte, duşmanii Franţei sînt şi-ai tăi, ai dreptul să-i asediezi şi să le arzi castelele. Poţi să-i ucizi fără de milă. Şi, de asemeni, prietenii iubitei Franţe sînt ai tăi, şi trebuie să-i onorezi.

Glăsuind astfel, Charlemagne şi-a îndreptat privirile către bătrînul Aymeri, care venise din Narbonne cu toţi cei şapte fii ai săi, avînd în dreapta pe Guillaume.

— Prietenii Franței sînt și-ai tăi ! a glăsuit încă o dată, cu glas puternic, Charlemagne. Dar dacă tu, a mai spus el, cutremurînd clopotnița, simți încolțind în inimă gîndul cel negru al minciunii, al nedreptății sau trădării, ce-ncearcă pe prinții cei răi, te rog, Louis, să nu te-apropii de aurul coroanei mele !...

Bătrînul împărat era acum ca o vifornită. Ochii lui fulgerau pe Louis.

— Louis, hotărăște ! a mai tunat încă o dată Charlemagne, și clopotele, zguduite de glasul său, au răsunat ca-n ceasuri de primejdie.

Louis, palid, slab, înveșmîntat în haina scumpă de brocart, s-a clătinat. A întins mîna către coroana imperială, ce strălucea ca o văpaie pe altarul din catedrală, dar și-a retras-o deîndată.

Iar Charlemagne s-a mîniat :

— Așadar, Louis, nu îndrăznești !... Astfel de fiu am crescut eu ? Am să-ți tai pletele chiar azi și-am să te-nchid în mînăstire. Ești bun doar să tragi clopotele în zilele de sărbătoare...

În acea clipă a sărit, din umbră, unde se găsea, cel mai viclean dintre baroni, Arneïs, conte de Orleans, cu toți vasalii după el.

— Mărite Charlemagne ! a spus, Louis, fiul vostru, e prea tînăr. Dar dacă-mi dați mie regența — nu pentru mult, pentru trei ani — sînt sigur c-am să izbutesc să fac din el un cavaler de care să puteți fi mîndru. La capătul acestor ani eu însumi îi voi da coroana.

Charlemagne sta în cumpănă.

Vasalii contelui d'Orleans îl îndemnau pe împărat să-i dea lui Arneïs regența.

— Trădare ! își șopteau ceilalți. Coroana trebuie s-o aibă doar fiul împăratului, căci gloria lui Charlemagne se va răsfrînge-asupra lui, și sarazinii se vor teme.

Numai că nimeni nu-îndrăznea să-i spună împăratului, deschis, ceea ce cugeta.

Deodată dintre cavaleri — cît timp Arneïs lua coroana să și-o pună pe capul său — se-avîntă tînărul Guillaume :

— Charlemagne, asta e trădare și mișelie ! strigă el. Lăsați Franța lui Arneïs ?

Și fără altă încuviințare, Guillaume îi smulge contelui coroana ce-o purtase Carol, și o pune la locul ei. Vrea să-l străpungă pe-Arneïs cu sabia neprețuită, primită de la Charlemagne. Însă își amintește-ndată că trădătorii nu-s uciși cu spada-n luptă vitejească. Îl ia pe Arneïs de plete, îl trage din biserică, tîriș, pe lespezi, și-l doboară cu pumnul, ca pe-un ticălos, spărgîndu-i osul de la tîmplă.

Se-ntoarce, ia din nou coroana — în timp ce toţi seniorii tac, privind uimiţi către Guillaume — şi i-o pune pe cap lui Louis.

— Voi sînteţi împăratul nostru, urmaş de drept lui Charlemagne. Şi noi o să vă apărăm, şi vă jurăm credinţă, sire !

— Jurăm credinţă ! strigă toţi.

Abia acum îşi vine-n fire Carol cel Mare şi grăieşte :

— Louis, fără acest cavaler n-ai fi fost astăzi împărat. Fii demn de Franţa, onorează-l dă-i dreptul ce i se cuvine şi bizuieşte-te pe el... Ultimul sfat care ţi-l dau este să fii cît mai viteaz, însă prudent şi înţelept în toate-mprejurările, ca să păstrezi gloria Franţei.

Astfel l-a-ncoronat Guillaume pe feciorul lui Charlemagne.

Vestea despre faptele celui ce-i era fiu lui Aymeri s-a răspîndit pînă departe în lumea sarazinilor. Iar sarazinii-au hotărît să-l nimicească pe Guillaume, cel mai de frunte cavaler al împăratului francez.

Şi pornind iarăşi un război, sarazinii-au trimis în luptă pe un emir gigant, Corsolt, nebiruit încă de nimeni, ca să se lupte cu Guillaume. Lupta a fost nespus de grea.

Francezii s-au temut că fiul lui Aymeri va fi învins. Însă Guillaume nu s-a lăsat, şi l-a lovit atît de tare pe sarazin cu ghioaga-n cap, încît acesta a căzut ca bolovanul de pe cal.

Văzîndu-l cum s-a prăvălit, toţi sarazinii au strigat :

— Corsolt a căzut de pe cal şi clipele-i sînt numărate !

Guillaume, în mînă cu Joyeuse, s-a repezit iar la gigant. Acesta era în genunchi şi cu-amîndouă mîinile îşi rotea sabia-n văzduh, nădăjduind să scape astfel de moartea care-l aştepta.

Învîrtind astfel sabia, Corsolt i-a tăiat însă nasul, lăsîndu-l cîrn şi-nsîngerat.

Neţinînd seamă nici atunci de sîngele ce-i şiroia, Guillaume s-a repezit cu furie şi l-a străpuns cu sabia pe cel mai tare şi-ndrăzneţ dintre emirii sarazini.

Aflîndu-se şi de această nouă victorie-a lui Guillaume, mulţi regi creştini şi sarazini i-au dăruit fiicele lor, ca şi domenii necuprinse, numai să vină lîngă ei.

Însă Guillaume le-a dat răspunsul că nu-şi trădează suzeranul. Şi va rămîne-n slujba Franţei pînă la ultima suflare.

Abia se terminase lupta cu sarazinii, şi-a venit un emisar de la palat ca să-l vestească pe Guillaume că Charlemagne s-a stins din viaţă şi-a fost înmormîntat la Aix. Numai că-ndată după asta, contele Richard de Rouen. năvălind din Normandia, cu oastea lui de cavaleri, a pătruns în palat la Louis. L-au luat

cu ei pe împărat şi l-au închis în mînăstirea numită Saint-Martin din Tours.

— Louis este acuma-detronat, îi dă de ştire emisarul. Îi vor tăia părul pe creştet, şi-l vor sili — vor şti ei cum ! — ca să rămînă-n mînăstire îmbrăcînd rasa de călugăr. După aceea, trădătorul doreşte să-l încoroneze pe Acelin, feciorul său, duşmanul lui Carol cel Mare, aşa cum şi-a jurat de mult.

— Cît timp trăiesc, a spus Guillaume, îmi voi păstra cuvîntul dat lui Charlemagne în ziua cînd s-a-ncoronat feciorul său, în catedrala de la Aix.

Şi-a şi pornit, ca vijelia, cu ceata lui de cavaleri. A ajuns în oraşul Tours, aproape cam de miezul nopţii. Îndată i-au încercuit pe cavalerii trădători în mînăstirea Saint-Martin, şi zorii zilei au adus altă victorie lui Guillaume.

Richard şi Acelin au fost pedepsiţi cu spînzurătoarea, la porţile oraşului. Călugării-au fost biciuiţi. Şi Louis a căzut în genunchi, sărutîndu-i picioarele lui Guillaume, salvatorul său.

— Nu, asta nu se poate, sire ! i-a spus fiul lui Aymeri. Eu v-am jurat să apăr Franţa şi coroana lui Charlemagne. Şi nu-mi fac decît datoria. Vă rog deci să vă ridicaţi.

— Iar voi, Guillaume, conte viteaz, veţi fi de azi prietenul meu, a glăsuit în lacrimi Louis, şi sper că îmi veţi fi şi rudă, căci vreau să mă căsătoresc cu sora voastră, cu Blanchefleur. Mîine voi merge să-i cer mîna părintelui său Aymeri. Vom fi astfel ca nişte fraţi !...

Guillaume s-a-nveselit, aflînd că fiul lui Carol cel Mare o lua pe sora sa Blanchefleur şi o făcea împărăteasă.

Amîndoi s-au îmbrăţişat.

Nunta s-a făcut repede. Şi Guillaume a plecat din nou să se lupte cu sarazinii, în vreme ce-mpăratul Louis a rămas să-şi petreacă-n tihnă luna de miere cu Blanchefleur.

Luna de miere s-a lungit însă trei ani, ba şi mai bine, în mari petreceri la Paris.

Louis n-avea griji şi nici necazuri. Guillaume, cu sabia în mînă, casca pe cap, şi în armură, i-a-nvins întîi pe sarazinii care-atacau hotarele neosteniţi, an după an. Apoi a dat o luptă grea şi cu germanii, ce vroiau să sfîşie pămîntul Franţei.

A cucerit imperiului : Bretania, Pointou, Provenţa şi-alte ţinuturi stăpînite mai înainte de duşmani, în timp ce Louis sta la banchete, la joc de table şi la şah, cu alţi tineri de vîrsta lui.

Odată, într-un scurt răgaz pe care i-l dădeau duşmanii, Guillaume se întorsese-acasă şi se găsea la vînătoare.

Tocmai vînase cîțiva cerbi. Pădurea era înverzită, căci era iarăși luna mai.

Soții viteazului cîntau.

Cînd, înaintea lor ieși un tînăr cavaler, Bertrand, nepot de frate lui Guillaume.

— Bertrand ! se bucură Guillaume. De unde vii ? Ce s-a-ntîmplat ?

— Seniore, îi răspunse-acesta. Am să vă spun tot adevărul. Acuma vin de la palat. Împăratul a împărțit baronilor fiefuri mari. Le-a dat domenii și castele acelor ce petrec cu el. Și numai voi ați fost uitat. Cred că ați fost nedreptăți.

Guillaume atunci s-a mohorît, dar i-a răspuns nepotului :

— Nu-i nimic. Vina e a mea. N-am fost de prea mult timp la Louis...

Intrînd în orașul Paris, pe podul mic, Guillaume s-a dus în galop pînă la palat.

Acolo a descălecat, și cum era, cu arcu-n mîini și-n hainele de vînătoare, a intrat trîntind ușile.

Louis s-a-nspăimîntat, zărindu-l. Și, ridicîndu-se-n picioare, l-a invitat să se așeze lîngă el, pe un jilț înalt.

— N-am să mă-așez, i-a spus Guillaume, însă-aș vrea să-ți reamintesc că regi creștini și sarazini mi-au dăruit fiicele lor și mari averi, ca să-i slujesc. Și-aș fi putut, în acest fel, să fiu atîta de puternic, încît să tremuri cînd mă vezi. Dar eu nu sînt decît al Franței, și după jurămîntul dat lui Charlemagne, sînt și al tău.

Toți nobilii care primiseră fiefuri noi îi făceau semne monarhului să-și țină firea și să-l înfrunte pe Guillaume.

Iar Louis, prinzînd puțin curaj, îi rosti astfel contelui :

— Seniore, ai vorbit destul. Oricine altul mi-ar fi spus cuvinte asemănătoare, le-ar fi plătit cu viața. Te iert doar fiindcă-mi ești cumnat !...

— Așa ! ? a rîs atunci Guillaume. Ce nobil ești, seniore Louis. Îți sînt cumnat ? Ți-ai amintit ? Dar uiți că te-am încoronat, că te-am salvat din mîinile lui Richard de Normandia ? Uiți că mi-e fața rău ciuntită ? Îmi e atîta de ciuntită încît roșesc cînd mă găsesc în mijlocul baronilor. Și pentru ce am suferit ? Ca să-ți aduc ție Provența. Am să-ți reamintesc și regii pe care i-am înfrînt în luptă, ca să-ți măresc domeniile. Pe Amarande și pe Julien, și pe Guy de Germania. Dar de Othon îți amintești ? Înconjurase pe francezi, și tu, desculț, înfricoșat, fugeai de la un cort la altul, strigîndu-mă cu disperare. Ți-am salvat viața, cavalerii, iar pe Othon, rege german, ce ar fi luat în stăpînire și coroana lui Charlemagne, îl ții și azi închis în turn...

 Mai e nevoie să-ți trezesc memoria... cumnate Louis ?

— Nu, nu-i nevoie, a zis Louis, plecîndu-şi capul, ruşinat. Ştiu c-am greşit faţă de tine. Ai luptat mult. Şi eşti sărac, mult mai sărac decît oricare dintre baronii de la curte. Marchizul Béranger e mort. Îţi dau domeniile sale. Şi pe soţia lui ţi-o dau. E o femeie minunată. Va fi de azi soţia ta. Şi două mii de cavaleri, ce-au fost vasali marchizului, te vor sluji de azi-nainte...

Guillaume aude şi mînia îi potopeşte iară pieptul de luptător cinstit şi drept.

— Ascultaţi, voi duşmani ai Franţei, ascultaţi azi cum împăratul răsplăteşte pe cavalerii ce-şi dau chiar viaţa pentru el ! a răcnit contele Guillaume, reamintind celor de faţă o întîmplare petrecută în urmă numai cu un an : Într-o luptă cu sarazinii, Louis, cum îl ştiţi fără curaj, se răsturnase de pe cal. Fugea de colo pînă colo şi aştepta să vină moartea. Cînd, îl zăreşte Béranger. Neţinînd seama de nimica, de viaţa lui şi de copilul care abia i se născuse, marchizul a gonit călare pînă la locul unde Louis căzuse între mărăcini. Descălecînd, i-a dat lui calul, l-a ajutat să-ncalece. Louis a fugit, scăpînd de moarte. Şi-n locul său i-a înfruntat pe sarazinii ce soseau marchizul Béranger viteazul. Iată al cui domeniu astăzi... mi-l dăruie cumnatul Louis. Dar vreau să ştie toţi seniorii că oricine va cuteza să intre în acest castel, dezmoştenind pe văduva şi pe fiul lui Béranger, cu sabia scumpă Joyeuse, primită de la Charlemagne, eu însumi am să-i retez capul...

— Vă mulţumesc, conte Guillaume, rostesc baronii care ţin de marchizatul Béranger. Sînteţi cu-adevărat urmaşul lui Charlemagne, slăvit să fie, şi odihnească-se în pace, în mînăstirea de la Aix !

Louis îşi plecase-atîta capul, încît fruntea îi atingea genunchii slabi şi colţuroşi. Şi abia-abia de murmură :

— Conte... cumnate, iartă-mă ! Îţi dau un sfert din toată Franţa, cu Chartres, cu Orléans, şi Tours, cu oraşe şi catedrale, castele, doamne şi ţărani. Nobile cavaler, primeşte darul acesta ce ţi-l fac, ca o răsplată pentru toate...

— Ha...ha...ha...ha... ! a rîs Guillaume. Atît am vrut. Să recunoşti, cumnate Louis, că-mi eşti dator un sfert din Franţa. Dar nu primesc nimic. Nu vreau să clevetească pairii tăi că-ţi iau bucata de la gură. Ştii ce-ţi cer eu ?

Împăratul a-ncremenit. Mai mult de-atîta îi va cere ? Poate-i va cere toată Franţa.

— Îţi cer ce nici nu te-ai gîndit că ai putea să-mi dai. Îţi cer oraşul Nîmes întîi. Apoi Orange-ul fastuos, ţinutul de pe rîul Rhône şi porturile Spaniei.

— Dar bine, s-a bîlbîit Louis, acestea nu sînt ale noastre. Sînt ale sarazinilor... Îţi baţi de mine joc, Guillaume !

— Nu. Nicidecum, i-a grăit el. Sînt ale sarazinilor. Vreau însă să le cuceresc.

— Ia stai... a cugetat Louis, înseamnă că tu vei avea... prea mult pămînt... un singur conte...

— Le voi avea prin luptă dreaptă, izgonindu-i pe sarazini, şi tu, ca suzeran al meu, vei primi tot ce se cuvine...

— Aşa mai merge — a spus Louis, despovărat puţin de spaimă. Îţi dăruiesc ce mi-ai cerut. Şi poţi să mi le cucereşti... Numai că... pleci la luptă singur. Eu nu pot să îţi dau, Guillaume, nici unul dintre cavaleri. Şi altceva ce-ţi mai doreşti ?...

— Doresc să-mi dai mănuşa ta, în semn că îmi încredinţezi domeniile pe care eu, în numele Franţei, şi-al tău, le voi lua de la sarazini...

— Îţi dau mănuşa, a spus Louis, trăgîndu-şi-o cam şovăielnic.

— Şi mai doresc să dau de ştire vitejilor din toată Franţa că pot să vină lîngă mine. Cavalerii cei mai săraci, cu cai de rînd şi haine proaste, au să cîştige bogăţii. Scutierii au să fie-armaţi şi-or să devină cavaleri. Şi pe tinerii din popor, ce vor să lupte pentru Franţa, sînt gata să îi fac scutieri...

— Şi pe tinerii din popor ? se minunează toţi baronii.

— Da, da ! le rîde-n nas Guillaume.

Apoi, în timp ce-şi ia adio, îi mai spune cu voce tare :

— Îţi dau şi eu un sfat acum : nu-i crede pe linguşitori şi pe trîndavi, cumnate Louis. Se gîndesc numai la petreceri, însă la greu te vor lăsa...

Guillaume a părăsit apoi palatul împăratului.

Scutierii lui au dat de ştire că-acei ce sînt viteji să vie, să se lupte cu sarazinii.

În curînd oastea a fost strînsă. Erau în jurul a trei mii, cei mai mulţi dintre ei fiind tineri.

Printre aceştia se găseau unii ce nu aveau nici cal. Alţii, în loc de suliţă, ţineau în mînă cîte-un par.

Însă nicicînd nu se-ntîlnise o oaste-atît de-nflăcărată, dornică de victorie, cum era oastea lui Guillaume [7].

Întîi Guillaume a hotărît să intre în oraşul Nîmes. Dar Nîmes-ul era întărit şi, ca şi Troiei de demult, nu ar fi izbutit să-i spargă nici zidul, nici porţile tari.

Atunci a socotit că-i bine să folosească-un vicleşug.

Aşa cum şi-a ascuns Ulise oştenii într-un cal de lemn, Guillaume i-a vîrît în butoaie. Butoaiele le-a pus în care. El şi

cu cîțiva cavaleri s-au prefăcut că-s cărăuși și aduc miere și-alte mărfuri, pentru stăpînii de la Nîmes.

Străjerii-au văzut carele, și lîngă ele cîțiva oameni, mînînd domol boii-njugați. De unde să le dea prin minte că-n ele-ar putea fi oșteni ?

Carele au intrat agale, scîrțîind din încheieturi, în marele castel din Nîmes. Au tras acolo într-un loc, de unde trebuiau cărate butoaiele în pivniță.

Deodată tînărul Guillaume a pus mîna pe o secure ce o ținea un sarazin, și din cîteva lovituri a sfărîmat butoaiele.

Cavalerii-au țîșnit afară. I-au dezarmat pe sarazinii care păzeau intrările. S-au repezit pe scări, în sus. Au cucerit întreg castelul și toate armele din el.

L-au prins pe regele din Nîmes și l-au urcat pe un crenel. De spaima morții regele a poruncit oștirii sale să se predea francezilor.

Guillaume a devenit stăpînul unui înfloritor ținut. Și-a-nveșmîntat toți cavalerii în stofe scumpe și mătăsuri, le-a dat armuri, și cai de preț, și arme de Arabia. Și-a-nceput alte bătălii.

S-a întîmplat, în vremea asta, ca Guillaume să fie chemat de tatăl său, la un consiliu în Narbonne. Se aflase despre Garin — unul dintre cei șase frați ai lui Guillaume — că se găsea în temniță la Clariel.

Garin dispăruse de mult, într-o luptă cu sarazinii, și toți credeau că a murit. Acum însă venise veste că se găsește la Orange. Că zilnic este chinuit. Însă regele Clariel e gata să-l elibereze, în schimbul micului Vivien, feciorul contelui Garin.

Regele din Orange voia să-l crească pe micul Vivien, în vîrstă doar de șapte ani, asemeni unui sarazin. Să și-l facă un luptător de-ncredere, cu care el să îi lovească pe francezi.

Aymeri și feciorii săi s-au sfătuit vreme-ndelungă ce e mai bine de făcut. Mama micuțului Vivien nu se-ndura să-și lase fiul, deși-i era dor de Garin.

Nădejdea rămăsese la Guillaume.

— Garin este un luptător, a rostit el pînă la urmă. Vivien e încă un copil. Nu poate purta armele. Este mai bine pentru Franța să fie un războinic liber. Pînă va fi mare Vivien, o să găsim noi vreun mijloc să-l salvăm de la Clariel. Vom mai vedea ce va mai fi...

— Unchiule, a spus și Vivien, luîndu-l de mînă pe Guillaume, îți mulțumesc că-l scapi pe tata. Mie de loc nu-mi este frică. Mă voi duce la sarazini, dar voi rămîne tot francez.

Mama a izbucnit în lacrimi. Dar Guillaume l-a îmbrățișat și l-a lăudat mult pe Vivien, fiindcă, deși era copil, avea un suflet de viteaz.

— Și-atunci cînd tu vei crește mare, i-a mai spus unchiul său Guillaume, vom lupta amîndoi, Vivien, ca să-i gonim pe sarazini.

Micuțul a bătut din palme, de bucurie, auzind făgăduiala lui Guillaume. Și Aymeri a hotărît că se vor duce la Orange, să facă schimbul cu Garin.

În castelul de la Orange, bătrînul rege Clariel, avînd la dreapta pe Orable, i-a primit, mîndru, pe francezii veniți acolo fără arme.

Garin, adus din temniță, aproape mort de slăbiciune și chinurile îndurate, a fost dat contelui Guillaume, în schimbul micului Vivien.

Mama plîngea îndurerată, crezînd că nu o să-l mai vadă. Voind să aibă o amintire, ea i-a tăiat un smoc de păr și-o bucățică de hermină, din haina pe care-o purta.

— Lăsați-mă să rămîn eu, îi implora Garin pe toți. Mi-l vor ucide pe Vivien.

Dar sarazinii i-au împins, i-au scos pe toți din încăpere, și-apoi afară din castel.

Cît timp au stat însă acolo, Guillaume a privit-o din nou, îndeaproape, pe Orable. Atunci cînd o zărise el, întîia dată, la fereastră, mai era încă o copilă. Fusese numai un boboc, și se schimbase-n trandafir. Inima i s-a tulburat lui Guillaume, asprul luptător.

Zadarnic își tot spunea el că nu se cade să-ndrăgească pe-o soră a dușmanului. Inima nu voia să știe de-aceste gînduri înțelepte.

Iar fata, după ce francezii au părăsit cu toți castelul, a privit lung în urma lor și l-a rugat pe Clariel ca să i-l dea ei pe Vivien, pînă se va mai înălța.

Așa se face că Vivien, în loc să fie-ncredințat vreunui cavaler arab, a fost crescut chiar de Orable.

Ea îl ținea mereu în preajmă de cîte ori cînta la harpă, de cîte ori ieșea călare, și-adeseori îl întreba de-și amintește de Guillaume, de faptele-i de vitejie sau despre bunătatea lui. Și mai vroia încă să știe de-i îndrăgit cumva de doamne la curtea împăratului...

Vivien nu prea-i putea răspunde. Era prea mic, nu cunoștea atîtea cîte ar fi vrut să afle de la el Orable. În schimb, își amintea mai des de mama sa, și-atunci plîngea.

 A mai trecut astfel un timp.

Guillaume cucerise, prin luptă, alte ţinuturi şi castele, şi era cel mai mare nobil, cel mai bogat şi cel mai vrednic dintre toţi cavalerii Franţei.

Îşi ţinuse făgăduiala făcută împăratului, de-a-şi dobîndi singur fiefuri, răpite sarazinilor.

Nici un alt conte nu avea vasali mai buni, mai credincioşi, decît Guillaume cel cu nas scurt.

Numai Orange-ul rămăsese neluat. Şi Guillaume nu îl ataca, de teamă că, izbind castelul, să nu cumva să sufere aceea pe care-o iubea.

Nu ştia cum ar fi făcut să ia Orange-ul fără luptă, şi fără sînge, fără morţi.

Ar fi-ncercat el vicleşugul cu care cucerise Nîmes-ul, dar sarazinii-l cunoşteau şi erau mai prevăzători.

Dar iată că-ntr-o bună zi, la Nimes, în faţa zidurilor, se arătă un sarazin.

Cei de pe ziduri vor să ştie cine este şi ce doreşte.

— Eu sînt feciorul lui Garin, nepotul contelui Guillaume. Şi numele îmi e Vivien, le glăsuieşte sarazinul. Am numai hainele schimbate.

— Să intre, tună contele, auzind cine e la porţi, şi chiar el însuşi lasă podul. Aleargă înaintea lui, îl strînge-n braţe şi-l întreabă : Ai reuşit să fugi, Vivien ?...

Guillaume plînge de bucurie că-l are-n braţe pe Vivien. Se bucură pentru părinţii ce-or să-l revadă pe copilul socotit mort de-atîţia ani.

— Vivien !... Vivien !... rosteşte el, şi-i udă tot chipul cu lacrimi. Hai, spune... Povesteşte-ne !... Ce s-a mai petrecut cu tine ?...

Şi tînărul îi povesteşte cum l-a-ngrijit buna Orable, cum i-a fost mamă şapte ani. De cîte ori a vrut Clariel să-l ia, să-l crească-n duşmănie faţă de Franţa şi francezi, fata i-a stat în apărare, şi l-a ţinut tot lîngă ea. Acum, de vreo cîteva zile, Clariel s-a dus dintre cei vii. Regină a rămas Orable. Dar sarazinii toţi îi cer să-şi respecte făgăduiala. Să se mărite cu Tiébaut, căci singură-n castelul ei nu va putea să şi-l păstreze, cît timp hălăduieşte-n Franţa teribilul conte Guillaume [8].

— Şi Tiébaut ce are de gînd ?

— Tiébaut vine la Orange.

— Atunci, a hotărît Guillaume, trebuie s-ajung acolo eu înaintea lui Tiébaut. A sosit vremea ca Orange-ul să intre-n stăpînirea Franţei... Şi ca frumoasa lui regină să fie-acum soţia mea... a murmurat doar pentru el.

— Cum ai să faci lucrul acesta ?

— Tu ai să mă călăuzești. Cunoști toate intrările și vorbești limba sarazină. La rîndul meu, am să mă-mbrac și eu în haine sarazine. Iar dragostea și cu curajul au să ne fie sfetnici buni.

Fără folos au încercat cavalerii să-i schimbe gîndul, arătîndu-i că-i nebunesc. Guillaume a rămas neclintit.

Numai cu cîțiva credincioși și cu nepotul său, Vivien, Guillaume a plecat spre Orange.

În Franța s-a-ntins iute vestea că Guillaume a pornit să ia Orange-ul de la sarazini.

Mulțimile, auzind știrea, plîngeau pe uliți și spuneau :

— S-a dus de azi nădejdea noastră. Louis știe numai să petreacă sau să se-nchine cuvios. Dar cine-o să ne stea în frunte, cînd vom lupta cu sarazinii, dacă Guillaume se prăpădește ? Rău au făcut că l-au lăsat să se pornească spre Orange, numai cu cîțiva cavaleri...

Atîta că, doar în trei zile, Guillaume, Vivien și cavalerii, toți îmbrăcați ca sarazini, au și ajuns lîngă Orange.

Vivien a intrat în castel și a vestit-o pe regină că i-a adus un bijutier, ce vine din Arabia. Păcat numai că este mut. De vrea regina să-l primească, va avea însă ce-admira.

Regina a binevoit să-ncuviințeze lui Vivien să-l aducă pe bijutier. Și astfel a pătruns Guillaume, în ziua-aceea, în castel.

Iară castelul din Orange era minune de frumos.

Deasupra fiecărei porți lucea cîte-un vultur de aur. Sălile largi, din marmură, aveau pereții-mpodobiți cu stofe scumpe și covoare.

Dintr-o fîntînă izvorau ape-n culori de curcubeu, în mijlocul grădinilor pline de păsări și de flori.

Și-ntr-o grădină, pe o bancă cioplită numai din smarald, ședea Orable, așteptîndu-l. Cosițele-i erau de aur, trupul subțire, delicat, iar ochii își schimbau culoarea — cînd verzi, cu aur, cînd căprui.

Guillaume, învelit în burnuz, căzu reginei la picioare.

— Arată-ne ce ai adus, făcu ea semn spre cel sosit.

Și el îi arătă inele, topaze pentru cingători, safire de pus la ureche, mărgăritare pentru păr, și ametiste, și rubine.

Regina le privea pe rînd, dar pe furiș căta spre meșter, să-i vadă chipul cît mai bine.

Iar ea era atît de mîndră, de parfumată, de suavă, zîmbea atît de-ncîntătoare, încît Guillaume nu mai putu să-și țină firea prea mult timp.

— Regină ! îi șopti, prinzînd-o în brațe pe cea îndrăgită. Mărturisesc că sînt Guillaume, căruia tu i-ai scris cîndva, jurîn-

du-i c-ai să fii a lui. Priveşte ce ţi-am pus în deget ! Este inelul de soţie. De astăzi eşti numai a mea...

Atunci Orable îl cuprinse la rîndul ei pe după gît :

— Ştiu, ştiu, Guillaume, te-am cunoscut din clipa cînd te-ai arătat. Şi am să fiu soţia ta. Sînt mîndră de acest inel. Dar n-am răgazul să-l admir, fiindcă acuma mi-este teamă că ai să fii descoperit, căci în Orange eu sînt păzită de douăzeci de mii de oameni, necruţători ca nişte lupi...

Contele-şi pregăti pumnalul :

— Am să mă lupt cu toţi, regină ! Am lîngă mine pe Vivien, şi încă şase cavaleri...

Regina tremura de spaimă :

— Nu, nu, Guillaume !... Nu te lupta. Căci am un plan cu mult mai bun. Întoarce-te cu grabă-n Nîmes. Eu, între timp, îmi chem emirii, şi-am să le poruncesc să plece, cu oastea, în întîmpinarea regelui sarazin Tiébaut. Cum pornesc ei, tu te întorci cu cavalerii de la Nîmes, să iei Orange-ul. Facem nunta. Şi... te mai rog, a spus regina, să dai cruţare-n ziua nunţii tuturor sarazinilor care au fost supuşii mei.

— Fii sigură c-aşa voi face, a-ncredinţat-o, blînd, Guillaume.

Guillaume iar a îmbrăţişat-o. S-a învelit apoi mai bine cu burnuzul peste obraz, să nu fie recunoscut, şi, împreună cu Vivien şi cu cei şase cavaleri, a părăsit grăbit Orange-ul.

Toate s-au petrecut întocmai, precum le-a ticluit Orable.

Emirii au plecat cu oastea, lăsînd numai cîţiva oşteni de strajă, să urce şi să lase podul pe care se intra-n Orange.

De cum s-au depărtat emirii, s-a arătat oastea franceză.

Orable a dat ordin gărzii să lase podul de îndată.

Şi ea, urcată pe un cal acoperit cu stofe scumpe, şi însoţită de o sută de fete-n văluri liliachii, intonînd cîntece de nuntă, le-a ieşit în întîmpinare celor care veneau din Nîmes.

Tobele au bătut prelung şi trîmbiţele-au dat de ştire tuturor de pe-acest pămînt că dragostea li se-mplinea lui Guillaume şi reginei lui.

S-au întors apoi la castel, şi-au făcut nunta repede. Pe ziduri a fost înălţat steagul francez al lui Guillaume.

La nuntă, fata şi-a schimbat numele vechi, arab, Orable, într-altul, ales de Guillaume. Şi acest nume a fost Guiborg [9].

Noaptea s-a scurs în cîntece, în dansuri şi în veselie.

Guillaume şi draga lui soţie ar fi dorit ca acea noapte să nu se mai sfîrşească-n veci. Dar zorii au adus cu ei bătăi de tobe, tropote şi strigăte de-ameninţare.

Se întorseseră emirii cu regele maur Tiébaut şi se mirau văzînd pe ziduri pe cavalerii lui Guillaume.

Contele-a fost îndată gata să iasă și să-nceapă lupta. Știa că-i poate nimici, fiindcă-i avea în cîmp deschis.

Însă Guiborg i-a amintit ce-i promisese la plecare : că-i va cruța pe sarazinii care-i fuseseră supuși.

A ieșit însă ea, Guiborg, pe zidurile din Orange, înveșmîntată într-un văl, cum este caisa pîrguită, și cu obrajii rumeniți.

Emirii au îngenuncheat. Doar Tiébaut a rămas țanțoș, pe calul său negru, arab, privind-o pe Guiborg cu ură.

În tot Orange-ul și-n castel s-a făcut liniște deplină.

— Emirii mei ! a spus Guiborg. Îmi iau adio de la voi. Orange-ul nu a fost al nostru. Noi, sarazinii, l-am răpit cu sila, vărsînd sînge mult. Sîngele trebuie plătit. Și eu îl voi răscumpăra. Căci inima mi s-a aprins de cînd eram copilă încă, pentru Guillaume, cel mai viteaz dintre toți cavalerii Franței. Uitați-vă la regele venit aici din Spania. Este urît, bătrîn și rău Nu vreau să fiu a lui Tiébaut, pe care nu mi l-am ales. Eu sînt astăzi a lui Guillaume. Părăsiți deci acest ținut. Luați-vă și familiile. Soțul meu nu vă va lovi. Își va păstra acest cuvînt. Dar cine va mai cuteza s-amenințe pămîntul Franței să știți că-i și dușmanul meu.

Astfel a glăsuit Guiborg, făcîndu-le un semn de-adio, și-a coborît pe scările unde o aștepta Guillaume.

Atunci Tiébaut a scos un urlet :

— La luptă, sarazini ! La luptă ! Avem oastea din Spania și pe aceea din Orange. Să luăm castelul încă azi. Să-i spînzurăm și pe Orable, și pe Guillaume, aici, la porți ! Sînt însetat de răzbunare...

Barba lui albă-i flutura, iară buzele-i veștede și dinții galbeni îi erau scăldați în spumele turbării.

— Sarazini ! urla ca o fiară. Să pornim la atac acum.

— Să ne gîndim încă o clipă la cele ce ne-a spus Guiborg, mai șovăiau cîțiva emiri.

Dar Tiébaut nici n-a vrut s-audă. A poruncit să li se taie capetele acelora ce mai stăteau în cumpănă, și-a-nceput mînios atacul.

Cavalerii s-au apărat. Și sarazinii n-au putut să se apropie de castel.

Pînă la urmă, chiar Tiébaut a trebuit însă să fugă, căci oastea îi era slăbită, și-și dădea seama că Guillaume, doar cu o singură izbire, putea să i-o sfărîme toată, și el să cadă prizonier.

Oșteanul care se luptase cel mai aprig în apărarea Orangelui a fost Vivien, nepotul contelui Guillaume, crescut în castel de Guiborg, care-l iubea ca pe un fiu.

După plecarea lui Tiébaut, cu-ntreaga oaste sarazină şi emirii — spre Spania — a fost chemat să-şi ia răsplata nepotul contelui Guillaume.

În marea piaţă din Orange, de faţă stînd toţi cavalerii, Guillaume armează mai întîi o sută de tineri francezi, ce-şi dovediseră virtutea în numeroase bătălii [10].

La urmă se iveşte-n piaţă Vivien, ce călca pe covorul gros, din mătase vişinie, întins pe pietre pînă-n locul unde, pe-o bancă de argint, aşteaptă contele Guillaume alături cu Guiborg a lui.

Statura sa atletică, umerii largi, şi talia îngustă, se potrivesc cu părul blond, căzîndu-i în bucle pe umeri, cu fruntea-i largă, pasul zvelt şi cu privirea lui deschisă.

Guillaume îi prinde pintenii, îi pune platoşa şi casca şi îi încinge sabia. Pe urmă îi rosteşte-aşa :

— Să fii ca şoimul între păsări. Să ai curaj, forţă, credinţă. Să-i loveşti pe duşmanii tăi, care-s şi-ai suzeranului.

— Seniore, răspunse Vivien. Vă jur, în faţa tuturor, că niciodată vreun duşman nu va putea să se apropie de cel care vă e nepot, mai mult decît lungimea lăncii, şi niciodată n-am să fug de pe cîmpul de bătălie, oricîţi duşmani m-ar ataca...

Cuvîntul rostit de Vivien cutremură pe cei de faţă. Căci nu era vreun cavaler care, rănit şi copleşit de numărul duşmanilor, să nu-şi afle scăparea-n fugă.

Doamna Guiborg îl strînge-n braţe, ca pe un fiu ce va pleca la luptele cavalereşti, iar ochii mari îi lăcrimează.

— Nu plîngeţi, doamnă, spune el. Păstraţi-vă amărăciunea pentru cînd n-oi mai fi în viaţă. Astăzi uraţi-mi doar „drum bun !"

— Victoria să-ţi încunune cu lauri fiecare luptă ! urează contele Guillaume nepotului său la plecare.

C-un singur salt, Vivien e-n şa. Calul îi simte pintenii, şi se saltă-n două picioare.

Trîmbiţa sună-asurzitor, şi cei o sută de voinici, abia armaţi în ziua asta de contele Guillaume d'Orange, îşi şi înalţă lăncile — şi caii tropotesc pe pod.

Toţi ies afară din Orange, alergînd către bătălii.

Au trecut de atunci trei ani.

Vivien a avut lîngă el doar şapte dintre verii săi, toţi fii de conţi, la fel ca el, din familia Aymeri, şi o sută de luptători. Dar s-au mai strîns apoi şi alţii, şi ajunseseră cinci mii.

Mulţimile, înflăcărate de lupta lor, îi ajutau să-i gonească pe sarazini din Aquitania, Toulouse, Provenţa şi alte regiuni.

N-a mai rămas nici un oraş în ghearele duşmanilor.

Urmărindu-i pe cei învinşi, au debarcat şi-n Spania. Le-au cucerit castelele. Unul singur le-a rezistat, un castel ce era zidit de-un neam de sarazini giganţi, care făcuseră mult rău, jefuind Franţa an de an.

Acest castel a fost aprins. L-au ars pînă la temelii. Şi cei cinci sute de giganţi, ascunşi în el, au fost răpuşi, plătindu-li-se crimele. Şi pe vrăjmaşii fără viaţă i-au suit pe-o corabie. Iar ea a fost încredinţată unor alţi patru sarazini, ca s-o ducă lui Deramed, cel mai crud dintre regii lor.

Deramed se afla-n Cordova, într-un palat din marmură, pe-un tron din fildeş şi din aur, şi-n faţa sa, îngenunchiaţi pe-un covor de mătase albă, erau alţi patruzeci de regi. Şi, între aceştia, şi Tiébaut.

Se sfătuiau de patru zile. Deramed tocmai le spunea :

— Avem o oaste cum n-a fost de cînd e lumea şi pămîntul... Sînt cinci sute de mii de oameni. Priviţi, cîmpiile sînt pline numai cu săbii de oţel, cu căşti şi lănci strălucitoare ! Va trebui să luăm din nou oraşele, castelele şi tot ce este mai frumos, tot ce a fost eliberat pînă acuma de Guillaume şi de Vivien, nepotul său...

Dar sarazinul n-a putut să-şi termine cuvintele, şi-au şi sosit-naintea lui cei ce-aduseseră răpuşii de săbiile lui Vivien.

Deramed şi-a vîrît în barbă ghearele şi-a început s-o smulgă.

— Cine-a făcut lucrul acesta ? răcnea la rîndu-i Tiébaut.

— Vivien, nepotul lui Guillaume. Şi-a spus că să vă fie pildă, rosteau trimişii sarazini.

— Pentru că limba v-a rostit cuvintele francezului, vă zvîrl drept hrană cîinilor ! i-a şi osîndit Deramed.

Cei veniţi cu corabia au fost ucişi şi daţi la cîini.

Şi, la ordinul regelui, ce poruncea celorlalţi regi, au început să se îmbarce, în multe sute de corăbii, oştirile de sarazini, cu cai, cu arme, cu merinde, cu tot ce-aveau de trebuinţă, ca să-i răpună pe francezi.

Drumul victoriei trebuia să-nceapă de la Aliscans [11], pe-o plajă unde se găseau Vivien cu cavalerii săi. Voiau apoi să ia Orange-ul şi să ajungă la Paris.

Marea gemea sub apăsarea corăbiilor sarazine. Cerul era ca păcura. Şi pe-o corabie mai mare, pe-un tron de aur, Deramed şedea-ncruntat şi blestema. Blestema şi-şi jura în sine că pe Guillaume şi pe Vivien el singur o să-i spînzure.

Pe plaja de la Aliscans, la poalele unui castel, Vivien şi-a întins corturile. Şi-n corturi se găseau cinci mii de tineri luptători francezi. Numai cinci mii de luptători.

Marea vuiește, și deodată deasupra ei răsună zgomot de corn, de fluier și de tobe.

Flota dușmană se arată de după niște stînci înalte. Se desfășoară repede, umplînd toată lărgimea zării. Iar pînzele-s atît de albe, și laturile vaselor atîta de împodobite cu aur de Arabia, încît marea se luminează pînă-n străfundurile ei.

Cavalerii s-au adunat în rînduri strînse, înarmați, urmîndu-l fără șovăire pe Vivien, comandantul lor.

Cei șapte veri ai lui Vivien sînt, de asemeni, lîngă el. Prin ei va da comenzile. Dar unul dintre ei rostește :

— Senior Vivien, de fiecare dintre ai noștri se găsesc, în tabăra lui Deramed, cîte o sută de dușmani. Știm c-ați jurat să nu fugiți, oricît de mulți ar fi vrăjmașii. Dar nu vă călcați jurămîntul, de vă retrageți în castel, unde vom fi la adăpost. Și, între timp, dați-i de știre unchiului vostru din Orange, să ne vie în ajutor... Dar solul trebuie să plece chiar în clipita asta, altminteri va fi prea tîrziu...

— Seniorii mei, spuse Vivien. Onoarea noastră ne silește să nu chemăm în ajutor, cît timp încă nu ne-am luptat. Vreți oare s-aruncăm ocara asupră-ne și-a celorlalți, care se trag din Aymeri ? Și-n cîntece vreți să se spună că ne-am ascuns într-un castel, pînă-am primit întărituri ? Asta n-o voi îngădui !...

— Ce nenoroc ne așteaptă astăzi ! grăiesc și ceilalți fii de conți. Vivien, cel care ne conduce, este mult prea orgolios. Cum să luptăm cu sarazinii ? Dacă ar fi doar niște porci, și-ar trebui — ca să-i ucidem — să trudim cel puțin o lună. Noi nu ne vom mai revedea castelul, pruncii sau soția...

Vivien le-ascultă vorbele.

— Seniorilor, rostește el. Aceluia ce-i vin în minte — în clipele acestea grele, cînd sarazinii-au debarcat, și-naintează-n rînduri strînse — castelul, pruncii sau soția, și nu gîndește doar la Franța, poate să plece dintre noi. Nu se numește cavaler !

Cei șapte fii de conți atunci au strigat tare, într-un glas :

— Montjoie ! Vivien, vă vom urma !

Sarazinii s-au revărsat ca valurile peste țărm.

Primul rînd a început să cadă. A căzut și al doilea. Și-al treilea s-a prăbușit. Și încă douăzeci de rînduri de sarazini s-au spulberat sub lăncile francezilor.

Numai că veneau altele și altele... cum vin lăcustele flămînde spre lanurile de grîu copt.

Vivien privește împrejur.

— Seniori ! le glăsuiește el celor trei mii de cavaleri ce se găsesc încă în șa. Să răzbunăm pe cei căzuți !

Strigătul de atac : „Montjoie" iese din toate piepturile cavalerilor lui Vivien.

Armele-şi sună cîntecul. Lăncile se ciocnesc cu lănci, şi săbiile se izbesc cu săbiile duşmanului.

De trei ori tînărul Vivien şi-a dus la luptă cavalerii.

N-au mai rămas decît cinci sute. Şi toţi au armurile, caii şi săbiile-mpurpurate, de parc-ar fi plouat cu sînge. Şi nu-i nici unul dintre ei să nu fi fost lovit de lănci, de buzdugane şi săgeţi.

Vivien însuşi se află-n frunte, şi-n jurul lui se face gol. Cad sarazinii ca o pleavă.

Seara învăluie cu umbre întregul ţărm la Aliscans.

Curînd se va lăsa şi noaptea. Giulgiul ei o s-acopere această plajă, unde Franţa a-ntîmpinat pe sarazini, unul în faţa a o sută. Şi morţii n-or să se mai vadă.

Vivien abia-şi mai mişcă braţul. Trupul îi este plin de răni.

— Pînă răsar iar zorile, îi spun cei şapte fii de conţi, nici unul nu vom mai trăi. Nici unul nu-l va revedea pe nobilul conte Guillaume. De ar fi fost astăzi aici — noi aşteptîndu-l în castel — ar fi pierit toţi sarazinii. Vivien, ce ordine ne daţi ?

Vivien îl cheamă pe Girart, cel mai drag dintre verii săi.

— Vere, îi glăsuieşte el. Ne-am luptat azi din răsputeri. Putem să intrăm în castel. Şi tu aleargă la Guillaume. Spune-i tot ce s-a petrecut. Aşteptăm ajutorul său.

Şi cavalerii, cu Vivien, intră-n castelul de pe ţărm, în care valurile bat, tocmai în clipa cînd pe cer răsare şi întîia stea.

Girart goneşte peste cîmp. Calul îi cade. El se smulge din scările de-argint curat şi fuge, fuge să aducă ajutor celor de pe ţărm.

Casca îl strînge. Şi-o azvîrle. Armura i se pare grea. Şi ea rămîne părăsită. La fel se-ntîmplă şi cu lancea, cu-ncălţămintele de fier.

Păstrează numai sabia.

Şi-aleargă. Cade. Iar se saltă. Abia mai poate respira.

Aerul e, în pieptul său, fierbinte, ca într-un cuptor.

Trece o zi, şi încă una. Girart aleargă ne-ncetat.

„Repede !... îşi şopteşte el. Mai repede !... Mai repede !..." şi goneşte mai încordat.

Ajunge pînă la Orange.

Guillaume e-n sala de primire, cu buna lui doamnă Guiborg.

Soarele a apus de mult, şi bolta este presărată cu picături de diamant.

Guillaume priveşte pe fereastră şi vede-un tînăr alergînd din răsputeri către castel, numai cu o sabie în mînă.

Lumina lunii îl spoieşte cu varul ei şi nu se văd rănile ce-i brăzdează chipul. Dar contele îl recunoaşte.

Coboară înaintea lui.

— Moartea s-a cuibărit pe plaja unde-am luptat cu sarazinii, gîfîie ostenit Girart. N-a mai rămas decît o mînă de cavaleri, dar toţi răniţi. Ei vă aşteaptă în castel să le veniţi în ajutor.

Doamna Guiborg este aproape şi-aude veştile aduse.

— Seniore, îi rosteşte ea lui Guillaume, dragul ei bărbat, e ceasul încercărilor. Ca să-ţi aduni o oaste mare, desigur, nu mai este timp. Vivien al nostru e rănit. Iar cavalerii din Orange, dacă ar şti cît sînt de mulţi duşmanii debarcaţi pe plajă, n-ar porni cu curaj la luptă. Dă-mi voie, pentru-ntîia oară — şi pentru cea din urmă oară — să rostesc, astăzi, o minciună, şi cincisprezece mii de oameni, cu flamurile fluturînd, vor porni către Aliscans.

— Să fie precum gîndeşti tu, îngăduie Guillaume soţiei.

Ea îşi usucă lacrimile, urcă pe scări şi intră-n sala unde se află cavalerii.

— Seniori ! le glăsuieşte ea, c-o veselie mincinoasă. Sarazinii au debarcat pe plaja de la Aliscans. Însă ai noştri i-au învins. Deramed a murit cu barba într-o mocirlă mucedă. Şi cei care-au rămas cu zile s-au ascuns într-o insulă. Duceţi-vă şi-i nimiciţi. Seniorul meu o să vă dea fiefuri din domeniul său. Iar cui îi trebuie soţie, eu am aproape două sute de fete care mă slujesc, fiice-ale regilor învinşi. Ştiu să danseze şi să cînte. Sînt îmbrăcate în mătăsuri. Au toate lăzi cu nestemate. Şi vi le dau, să vi le-alegeţi... dar numai celor mai viteji.

Baronii sar cu zgomot mare.

— Doamnă Guiborg, noi sîntem gata. Contele nostru unde e ?

— Lui i s-a-nşeuat Baucent, şi-acum i se îmbracă-armura.

— Ne-o îmbrăcăm, pe loc, şi noi...

În donjon, turnul cel mai-nalt, la Aliscans, stă azi Vivien, şi cată către depărtări, încotro a plecat Girart.

Castelul este-ncercuit. Şi luptătorii nu mai au merinde — decît caii morţi — şi apă-n valurile mării.

De nu vine curînd Guillaume, cine o să-l mai apere ?

— Seniori, grăieşte soţilor nepotul contelui Guillaume. Nu auziţi dinspre Orange un sunet, încă slab, de corn ?

— Nu, n-auzim, spun cavalerii. Febra vă sună în urechi... şi ce-auziţi sînt năluciri...

— Seniori, rosteşte iar Vivien. N-auziţi tropotul de cai ?

— E doar marea cu valurile, ce izbesc în castelul nostru, mai murmură un cavaler. Nimic nu e adevărat. **Pînă** diseară vom muri.

Dar, dintr-o dată, toată plaja parcă se saltă în picioare, Vivien ridică brațele.

La orizont, dinspre uscat, pe o colină, se arată Guillaume în fața oștilor.

Vivien apucă-n mînă cornul. Sună din el atît de tare, că rănile-i se redeschid.

— Aduceți-mi calul și lancea, și dați-mi cîțiva stropi de vin, din ce păstrați pentru-ntîlnirea cu nobilul conte Guillaume. Vreau să plătesc dușmanilor sîngele fraților căzuți... rostește către cavaleri.

Vivien este urcat pe cal, i se dau hățurile-n mîini, i se încinge sabia. Buzele i se umezesc.

Nici unul dintre cavaleri n-a vrut întîi să îl ajute, pentru că el e plin de răni. Numai voința îl mai ține. Încolo este ca și mort.

Însă Vivien le-a poruncit.

Vasalii trebuie s-asculte.

Podul se lasă, și mănunchiul de cavaleri însîngerați se-avîntă iar spre sarazini.

Guillaume ar vrea să se apropie de dragul său nepot Vivien, să-l sprijine în bătălie. Dar iureșul dușmanului nu-i dă răgaz nici o clipită.

Își fac doar semn cu lăncile.

Și Guillaume strigă lui Vivien :

— Întoarce-te cît mai e timp ! Ești prea slăbit. Intră-n castel !...

— Montjoie ! îi răspunde Vivien. Seniore unchi, eu mi-am jurat să cad cu fața la dușman, așa cum a căzut Roland.

Lui Guillaume îi dau lacrimile. Doamna Guiborg, la despărțire, l-a rugat să-și călăuzească astfel în luptă cavalerii, încît să nu piardă nici unul. Dar mai-nainte de oricine, să i-l aducă pe Vivien.

Numai că asta nu se poate. E limpede de la-nceput că sarazinii-i vor învinge. Cavalerii sînt osteniți de goana-n care au venit. Soarele îi izbește-n față, și-abia de-și mai zăresc dușmanii.

Sîngele curge în șuvoaie. Armurile, pe care caii calcă în tropot, bubuie. Iară francezii-s prea puțini. Se-neacă-n marea sarazină.

Dușmanii i-au încercuit.

Deramed, cățărat cu tronul pe-un deal clădit din cei răpuși, face cu sabia un semn.

— Să mi-i ucideți mai întîi pe Guillaume și nepotul lui!

Ziua a devenit cețoasă. În depărtări bat clopote. Și pe valuri se leagănă, ca vîrfurile crengilor dintr-o pădure-n toiul iernii, catargele corăbiilor.

Atîta sînge n-a mai curs decît în valea Roncevaux!

În jurul celor care cad. se văd movile sarazine. Și cea mainaltă dintre ele este în fața lui Vivien.

Dintre oștenii contelui au mai rămas întîi o mie, pe urmă-o sută, apoi zece.

Și-acum, cînd seara s-a lăsat, n-a mai rămas decît Guillaume.

Pe el nu l-au putut răpune. Sabia lui a retezat atîta oaste sarazină, cîtă au douăzeci de regi.

Dorind parcă s-acopere prăpădul de la Aliscans și-nfrîngerea francezilor, noaptea s-a coborît mai iute și cerul s-a înnourat. Nu se zărește la un pas.

Numai movila de dușmani culcați în tină de Vivien, și cea pe care se găsește tronul lui Deramed se văd — îngrozitoare monumente clădite de zeul Război.

Guillaume nu mai are nici cal. Baucent al său s-a prăpădit. Împiedicîndu-se de morți, bijbîind doar cu mîinile, contele-l caută pe Vivien, lîngă movila de dușmani.

Știa prea bine că e mort, căci l-a văzut chiar el căzînd. Totuși îl strigă-ncetinel.

Îi răspund numai bufnițele.

Îl caută, îl caută, și-l găsește.

Îl recunoaște deîndată. Nepotul lui ține în mînă — și-abia de i-o poate desprinde — sabia albă de oțel. ce are un mîner de aur, semănînd cu un șoim în zbor, pe care el însuși i-a dat-o la Orange, cînd l-a înarmat.

Îl ia în brațe ca pe-un prunc, să nu-l găsească sarazinii, atunci cînd or să-i caute trupul. Să nu mai poată Deramed să-i taie capul fără viață, să i-l înfigă într-o țeapă, și-așa să-l ducă-n Spania.

În barba lui Guillaume curg lacrimi însîngerate și amare.

— Vivien! șoptește el. Vivien! Ești încă un copil, și-ți dai, cu-atîta generozitate, viața ta netrăită Franței.

Plînge Guillaume. Și, cînd ajunge lîngă zidul castelului, sapă cu sabia o groapă. Pe fundul ei pune un scut. Deasupra trupul lui Vivien. Și-alături de el armele. Îl acoperă cu alt scut. Și grămădește bolovani, ca să nu scurme nici șacalii, nici lupii și nici sarazinii.

Îngenunchează lîngă groapă. Plînge-ndelung, cu hohote.

Apoi, Guillaume pornește singur, cu capu-n piept, către Orange.

Merge pe jos, dar nu mult timp. Luna își scoate dintre neguri un ciob scînteietor de-argint. Și, în lumina ei, zărește pe un emir, care pornise, cu zece oameni înarmați, să cerceteze locurile.

„Pentru Vivien îi voi răpune !" își spune contele Guillaume.

Și singur, fără cal, Guillaume începe lupta. Cît ai clipi, sînt doborîți. Guillaume le lasă armele. Se mulțumește să ia calul. Urcă pe el. Și își urmează, în acest fel, drumul călare.

Era și timpul potrivit.

La Aliscans — cum poruncise regele Deramed — dușmanii, cu facle-n mîini, cercetau plaja, căutînd pe contele Guillaume și pe nepotul lui, Vivien, să li se taie capetele, să fie duse-n Spania, să li se-arate tuturor, și să se afle că, din Franța, cei mai viteji apărători s-au dus în lumea morților.

Dar, negăsindu-i pe cei doi, Deramed, spumegînd de furie, a bănuit numaidecît despre Guillaume că s-a salvat, luîndu-l cu el și pe Vivien.

A chemat iute patru regi și le-a strigat să se pornească repede-n urma lui Guillaume, să-l întoarcă la Aliscans, ca el să-i poată tăia capul.

Au pornit ei, dar prea tîrziu. Guillaume sosise la Orange. Guiborg îl aștepta pe ziduri.

— Unde sînt cavalerii noștri ? Unde-i nepotul tău Vivien ? îl întreba ea lăcrămînd. Nu pot să cred că te-ntorci singur. Și-n urma ta, în depărtare, zăresc oștile sarazine [12]...

— Guiborg !... Guiborg !... am fost invins. Numai eu am scăpat cu viață, deși aș fi dorit să mor. De-aceea vreu să merg la Louis. El este împăratul Franței. Nădăjduiesc să-mi dea o oaste, cu care să mă pot întoarce, să-i nimicesc pe ucigașii nepotului nostru Vivien. Atîta mă neliniștește : că vei rămîne singură. În Orange nu se mai găsesc astăzi decît femeile.

— Dragul meu soț, i-a rostit ea, voi înarma femeile, și cu ele voi apăra Orange-ul pînă te întorci. Du-te și ai încredere în devotata ta Guiborg...

Un cal aleargă peste dealuri. În șa, pe el, călătorește un bărbat între două vîrste, ținînd în mînă pe Joyeuse. Dar capul i-e plecat spre piept. Și-n barbă, cele dintîi fire, albe ca fulgii de zăpadă, i-au răsărit abia de-o zi.

Bărbatul nu zărește luna, nici soarele nu vrea să-l vadă, nici cîmpul înflorit, nici pomii.

Vede doar sînge-n ochii lui și trupul zvelt al lui Vivien așezat între două scuturi.

Iată castelul din Laon, unde şedea-mpăratul Louis, la acea vreme petrecînd, cu toţi baronii lîngă el, şi-l aştepta pe Aymeri, cu doamna şi toţi fiii săi, să-i viziteze în curînd, ca s-o revadă pe Blanchefleur.

Louis tocmai ridica o cupă, cînd un baron i-a dat de veste c-afară-i contele Guillaume, slab, prăfuit, fără de cască, trist şi învins, şi cere voie să intre la-mpăratul său.

— Guillaume ? s-a mirat împăratul. Acest nebun se războieşte de ani şi ani cu sarazinii, şi nu poate să înţeleagă că trebuie să părăsim castelele de la hotare în mîinile duşmanilor.

Cei mai mulţi dintre cei de faţă. dornici să stea şi să petreacă, l-au aprobat pe împărat :

— Mai bine intre sarazinii, decît să ne dăm viaţa noi !

— Vremea lui Charlemagne s-a dus ! a rîs însăşi împărăteasa.

Tocmai atunci intră Guillaume.

Barba îi este răvăşită.

— Louis, spune împăratului. Am fost învins la Aliscans. Orange-ul este asediat, şi-i apărat doar de femei. Vivien, nepotul meu, e mort. Şi Deramed aduce încă, din Spania, sute de mii de sarazini, ce-s înarmaţi, aşa cum nu s-a mai văzut. Şi tronu-ţi e primejduit. Eu am jurat să nu gust carnea, nici vinul să nu mai mi-l beau, să nu mă culc lîngă Guiborg, să dorm pe scîndură sau lut, atîta timp cît sarazinii ameninţă imperiul Franţei. Însă venind aici, la tine, nici un paj nu s-a repezit să-mi ţină calul, lîngă scări. Baronii nici nu mă privesc. Chiar sora mea, împărăteasa, văd că se uită cu dispreţ, fiindcă mă vede azi învins.

— Ne-am săturat să tot aflăm cum umbli ca o vijelie dintr-un hotar într-alt hotar, şi cum mulţimea te aclamă, fiindcă te lupţi cu sarazinii. Acuma însă eşti sărac şi Louis nu te va ajuta !... l-a înfruntat împărăteasa. O să găsim noi vreun mijloc să-l împăcăm pe Deramed.

— Aşa e, dă din cap şi Louis. Blanchefleur a mea are dreptate. Prea mult te-ai vînturat, Guillaume. şi oaste noi nu vrem să-ţi dăm...

Guillaume ridică sabia, şi toţi baronii-nţepenesc, căci nu e la palat vreunul să poată sta-naintea lui.

— Aşadar, însăşi sora mea e cea care-l împiedică pe Louis să-şi facă datoria. Dacă e astfel, va muri...

Louis tremură şi se ascunde în spatele unei coloane. La Guillaume nu poate privi. Pe faţa lui nu se mai vede decît o cruntă hotărîre de a-i pedepsi pe cei prea laşi.

Poate Blanchefleur ar fi murit, poate ar fi pierit şi alţii sub acea crîncenă mînie, de nu sărea în apărare Aelis cea îmbujorată, copila împăratului. Guillaume o numea Căprioara.

— Unchiule, iart-o ! cădea fata în genunchi înaintea lui. Nu mă lăsa fără de mamă. Adevărat e, ţi-a greşit. Dar dacă trebuie să curgă sîngele azi, cu orice preţ, taie-mi mai bine mie capul.

Şi Aelis şi-a plecat pe masă capul cu pletele bălaie, lăsîndu-şi gîtul dezvelit.

Nu era fată mai frumoasă, în toată-mpărăţia Franţei, decît gingaşa Aelis. Şi toţi baronii o-ndrăgeau. Iar cei fără soţii n-aveau alt vis decît s-o ştie stăpînă în castelul lor.

Cîţi fii de împăraţi şi regi nu au cerut-o pe Aelis ! Dar ea vedea numai pe unul. Acela-i însă prea sărman, deşi e mai voinic ca toţi, şi se numeşte Rainouart.

Acuma Aelis aşteaptă ca unchiul ei să-i taie capul.

Împărăteasa a fugit şi Louis abia de mai respiră.

Dar Guillaume se înduplecă. O mîngîie pe Căprioară şi o ridică-ncetinel, privindu-i ochii-nlăcrămaţi :

— Pentru tine o voi ierta, deşi nu merită Blanchefleur...

S-a întîmplat ca-n acea clipă să intre-n sala tronului Aymeri, cu soţia lui, şi cu ceilalţi şase feciori. Şi-aflînd ei despre ce e vorba, Aymeri a promis astfel :

— Guillaume, eu cel dintîi îţi dau cavalerii mei din Narbonne şi aurul tot din castel.

— Şi noi, au spus cei şase fraţi, venim cu tine şi-ţi aducem cîţi luptători şi arme-avem.

Atunci au mai sărit şi alţii, care stăteau mai la o parte :

— Vă însoţim şi noi, Guillaume !

— Dar feciorul lui Charlemagne ce ne-aduce la Aliscans ? a stăruit iarăşi Guillaume.

Abia de data asta Louis a-nţeles, poate, c-a greşit :

— Îţi dau şi eu o-ntreagă oaste, arme şi bani. Asta îţi dau. Dar îţi pun cîteva condiţii. Întîi, să nu mă luaţi cu voi... pentru că sînt... prea prins, cum ştiţi, cu grijile împărăţiei.

— Nu, nu te luăm, a rîs Guillaume. O să ne descurcăm şi singuri... şi altceva ce îmi mai ceri ?

— Să stai astăzi cu noi la masă. Şi să-l sărbătorim cu toţii pe Aymeri, pe tatăl vostru, venit aici de la Narbonne...

Guillaume s-a îmblînzit pe loc, auzind despre tatăl său. A făcut semn că se-nvoieşte să stea la masă cu Louis şi cu împărăteasa.

Împărăteasa s-a întors. I-a cerut lui Guillaume s-o ierte, făgăduindu-i c-o să fie, de-atunci-nainte, soră bună.

Pe Aymeri l-au așezat în capul mesei, cu soția. Lîngă el pe Guillaume d' Orange.

Abia pe urmă, lîngă ei, s-au așezat Louis și ceilalți.

La coada mesei, părăsit, sta un voinic cu trup uriaș, care era foarte stîngaci. Răsturna toate cupele în rîsetele celorlalți.

Spre el își tot îndreaptă ochii Aelis, fără încetare, neținînd seama de aceia care mereu fac haz de el.

— Cine e tînărul acela ? întreabă Guillaume pe-mpărat, zărind-o iarăși pe Aelis cum îl privește, printre gene, pe chipeșul flăcău uriaș.

— L-am cumpărat, răspunde Louis, de la niște negutători. Numele lui e Rainouart. Se zice că-i fecior de rege. Dar frații lui, dorind să-i ia moștenirea de la părinți, i-au dat nu știu ce băutură, făcîndu-l să se amețească, și l-au vîndut piraților. Aceștia l-au vîndut, de-asemeni, unor neguțători, pe mare. Și de la ei l-am cumpărat. Are putere fără seamăn. Smulge o casă din pămînt. Știindu-l însă prostănac, îl țin doar la bucătărie. Azi abia i-am îngăduit să intre-n sala de ospăț, însă să stea la coada mesei, pentru că rîd mai toți de el. E o povară, crede-mă [13].

— De stă degeaba, dă-mi-l mie, i-l cere contele Guillaume. Doresc să-l iau la bătălie și să-i încerc puterile.

— Ia-l dacă vrei ! Mănîncă mult ! se bucură-mpăratul Louis.

— Vrei, tinere, să mergi cu mine la Aliscans ? zice Guillaume.

— Merg, cum să nu, spune uriașul. Poate-am noroc să-i întîlnesc pe-aceia care m-au vîndut. Am o măciucă pentru ei. Uite-o acolo, răzimată, făcută dintr-un trunchi întreg, legată cu cercuri de fier. Aceasta este arma mea.

Cei de la masă izbucnesc în hohote prelungi de rîs.

Numai Guillaume e mulțumit c-are și-un astfel de voinic.

Oastea se strînge. Și pornește întîi și-ntîi către Orange.

Orange-ul a fost pustiit. Din toată fosta-i strălucire n-a mai rămas decît un turn. Turnul cel mare : Gloriète. L-au apărat femeile, conduse de doamna Guiborg.

Totul din preajmă a fost ars. Cioturi de bîrne, pietre sparte, cioburi de sticlă-s peste tot. Grădinile-s părăginite. Și păsările au zburat.

Turnul — atîta a scăpat, și asta fiindcă e făcut numai din piatră de granit. Iar înăuntru, la creneluri, au stat femeile-n armuri, cu căști pe cap, și s-au luptat la fel ca și bărbații lor.

Sarazinii, văzînd că turnul nu poate fi luat cu asalt, au fost siliți să se retragă din nou pînă la Aliscans. Acolo se vor

întări, şi-or să pornească iar la luptă să-l facă prizonier pe Louis, pe fiul lui Carol cel Mare.

A uitat însă Deramed că mai e viu încă Guillaume.

Şi Guillaume porunceşte astfel :

— Mîine sîntem la Aliscans şi vom începe bătălia !

— Dar la Orange cine rămîne ? se-ngrijorează Aymeri, uitîndu-se spre nora sa, care îi e nespus de dragă, fiindcă o ştie şi vitează, şi credincioasă soţului.

— La Orange, să păzească turnul, o să rămînă Rainouart. El face cît o-ntreagă oaste, zîmbeşte contele Guillaume.

Oastea porneşte-acum în tropot. Răsună cîmpul pînă-n zări. Praful se-nalţă în văzduh, ca nişte nori ce umplu cerul. Guillaume, conducătorul oştii, este în fruntea tuturor. Astăzi se va hotărî lupta dintre francezi şi sarazini.

Iată castelul Aliscans. La poalele lui e-ngropat viteazul tînăr între scuturi.

De pe dealul unde-au ajuns, văd marea plină de corăbii. Numărul lor este prea mare, şi nu l-ar putea socoti nici birnicii-mpăratului.

Deramed şi-a adus alte oşti. Sînt turci, persieni şi sarazini, şi alte cincisprezece neamuri, cu alţi vreo douăzeci de regi. Francezii nu sînt nici un sfert. Şi, dintre ei, vreo zece mii, cavalerii-mpăratului, văzînd mulţimea de corăbii, încep să tremure ca varga.

— O să pierim şi noi cu toţii, murmură ei înfricoşaţi, aşa cum a murit Vivien.

Contele de Orange se-ntoarce către aceşti fricoşi şi spune :

— Sîntem în pragul bătăliei. De ea atîrnă soarta Franţei. Cui îi e teamă să se-ntoarcă. Noi o să ne luptăm şi singuri.

Fără s-aştepte altă vorbă, aceştia se întorc şi fug.

Ceilalţi le-aruncă vorbe grele, îi numesc laşi şi trădători. Numai că frica-i copleşeşte. Şi asta-i face pe fricoşi să se zorească şi mai tare pe calea ce duce-napoi.

În acest timp, Guillaume începe să rînduiască oştile : cine să meargă înainte, cine să vie după ei, cine să facă legătura. Le cercetează armele. Le dă apoi parolele.

Acelaşi lucru se întîmplă şi în tabăra sarazină, unde stăpîn e Deramed, iar, ajutorul lui, Tiébaut.

Doar cei fricoşi gonesc pe cale să se ascundă unde pot.

În drumul lor l-au întîlnit pe preavoinicul Rainouart.

El rămăsese la Orange. Însă nu avea linişte. Doamnei Guiborg i se părea că-l cunoaşte pe Rainouart, de undeva, şi că-l văzuse foarte de mult, cînd era mică.

L-a întrebat cine era, dar el nu a vrut să-i răspundă. I-a cerut însă să-i dea voie să nu mai stea ca un trîndav pe lîngă turnul din Orange, ci să plece la Aliscans ca să-l vegheze pe Guillaume, în timpul marei bătălii.

Doamna Guiborg s-a învoit. Doar mai păzise şi-nainte Orange-ul, cu femeile. Să plece deci Rainouart iute, şi să-l vegheze pe Guillaume. Ba, la plecare, i-a încins şi-o sabie peste mijloc, pe cea mai mare din castel.

Acum, aflînd în drumul său pe cavalerii de la curte, Rainouart se înfurie tare, şi, dînd o dată cu măciuca, doboară patru dintre ei.

— Laşilor ! strigă Rainouart. Aţi părăsit oastea franceză ? credeaţi că aţi scăpat de moarte ? Dar eu am să vă culc pe toţi !...

— Iartă-ne !... Iartă-ne, seniore ! Ne întoarcem la Aliscans, şi o să fim cei mai viteji... Ne vom lupta-n primele rînduri... strigă ceilalţi, înfricoşaţi.

— Bine, grăieşte Rainouart. Eu o să merg pe urma voastră. Cine va da un pas-napoi să-şi ia adio de la viaţă...

Aşa se face că Guillaume văzu deodată pe fugari venind în goană înapoi, cerîndu-i umiliţi iertare şi dreptul de a se lupta cu sarazinii, pîn-la moarte, aflîndu-se-n primele rînduri.

Guillaume a început să rîdă. Oastea întreagă-a rîs de ei. Dar nu era timp mult de glumă.

S-a dat semnalul de atac : trei sunete de corn mai lungi, urmate de alte trei scurte.

Tot cîmpul s-a înfiorat. Marea a clocotit şi ea. Vîntul a încetat să sufle. Soarele s-a-nălţat pe cer, privind cele două mari oşti, gata să-nceapă bătălia.

— Montjoie, seniori ! a spus Guillaume.

— Montjoie ! s-a auzit pe dealul unde era oastea franceză, ca un ecou ce-a răsunat pînă aproape de Orange.

Scutul cel mare-al lui Guillaume lucea pe deal ca o oglindă şi îi orbea pe sarazini. Sabia lui părea de foc.

Primele rînduri se-ntîlnesc. Cad cei dintîi dintre francezi, dar şi un val de sarazini.

Francezii se reped din nou. Guillaume îşi taie-o cale largă, pătrunde între sarazini. Şi moartea, care se-arătase miloasă cu năvălitorii, seceră-acum cu miile.

Chiar laşii, ce fuseseră întorşi de Rainouart la luptă, se dovedesc viteji.

Astăzi duşmanul tremură.

— Montjoie ! se-aude peste tot.

Iar Rainouart dă cu măciuca, doborîndu-i pe călăreţi. Caii rămaşi fără stăpîn nechează şi o iau la goană.

Rainouart nu se mulţumeşte. Intră voios şi-n apa mării, şi răstoarnă corăbiile, cum ai întoarce nişte străchini.

Deramed începe să urle.

— Fugiiţi !... Hai să fugim cu toţii !... Cerul ne-a părăsit de tot... Guillaume şi diavolul acesta cu o măciucă-n mîna dreaptă ne vor ucide negreşit...

Aşa urla şi-şi smulgea barba :

— Atîta oaste sarazină, şi alte douăzeci de neamuri, şi-atîţia regi căzuţi în luptă !... Moartea este la Aliscans, lîngă Guillaume şi Rainouart, însă ne seceră pe noi...

Şi-ntr-adevăr, pînă la urmă, cînd sarazinii doborîţi au fost zvîrliţi în apa mării, atît erau de-nghesuiţi, că se făcuse-un fel de pod.

Franţa era din nou salvată.

Guillaume s-a-ntors lîngă Guiborg. Rainouart a mărturisit doamnei Guiborg că erau fraţi. Tatăl lor, rege sarazin, răpise o biată femeie din comitatul de Toulouse. Aceea era mama lor. Ca să nu afle acest lucru, fata, de mică a fost dusă la Clariel, fratele vitreg. Şi-aici s-a hotărît ca ea să se mărite cu Tiébaut, un soţ de arme-al tatălui.

La fel a fost cu Rainouart. Fiindcă avea mamă franceză, fraţii lui vitregi l-au vîndut.

Rainouart, după bătălie, a devenit baron al Franţei. Guillaume a peţit pentru el pe Aelis cea drăgăstoasă, pe fiica împăratului, care abia îl aştepta.

La nunta lor au petrecut cei mai vestiţi seniori de-atunci, şi prinţi, şi regi, şi împăraţi.

Şi-a mai trăit mulţi ani Guillaume. Şi a luptat încă destul, şi l-a avut pe Rainouart alăturea în orice luptă. De-aceea l-a ales urmaş.

După ce a murit Guiborg, Guillaume a cugetat că-i drept ca să nu se mai bucure nici el de bunurile lumii, cînd draga lui era-n mormînt.

S-a retras într-un loc pustiu, hrănindu-se numai cu fructe şi cu legume, bînd doar apă, gîndindu-se numai la ea.

— De-acolo — spun legendele — a mai ieşit însă o dată, ca să-l salveze iar pe Louis, de sarazini şi de saxoni.

S-a reîntors după aceea în locurile dintre munţi, unde-şi făcuse o colibă, numai din ramuri de stejari, ca să trăiască-n pustnicie [14].

Iar cînd a fost să-nchidă ochii, se zice că ar fi şoptit acelora care aflînd că e pe moarte s-au grăbit să vină la coliba lui :

— Noi toţi murim, dar vreau ca Franţa să fie liberă mereu şi să nu moară niciodată.

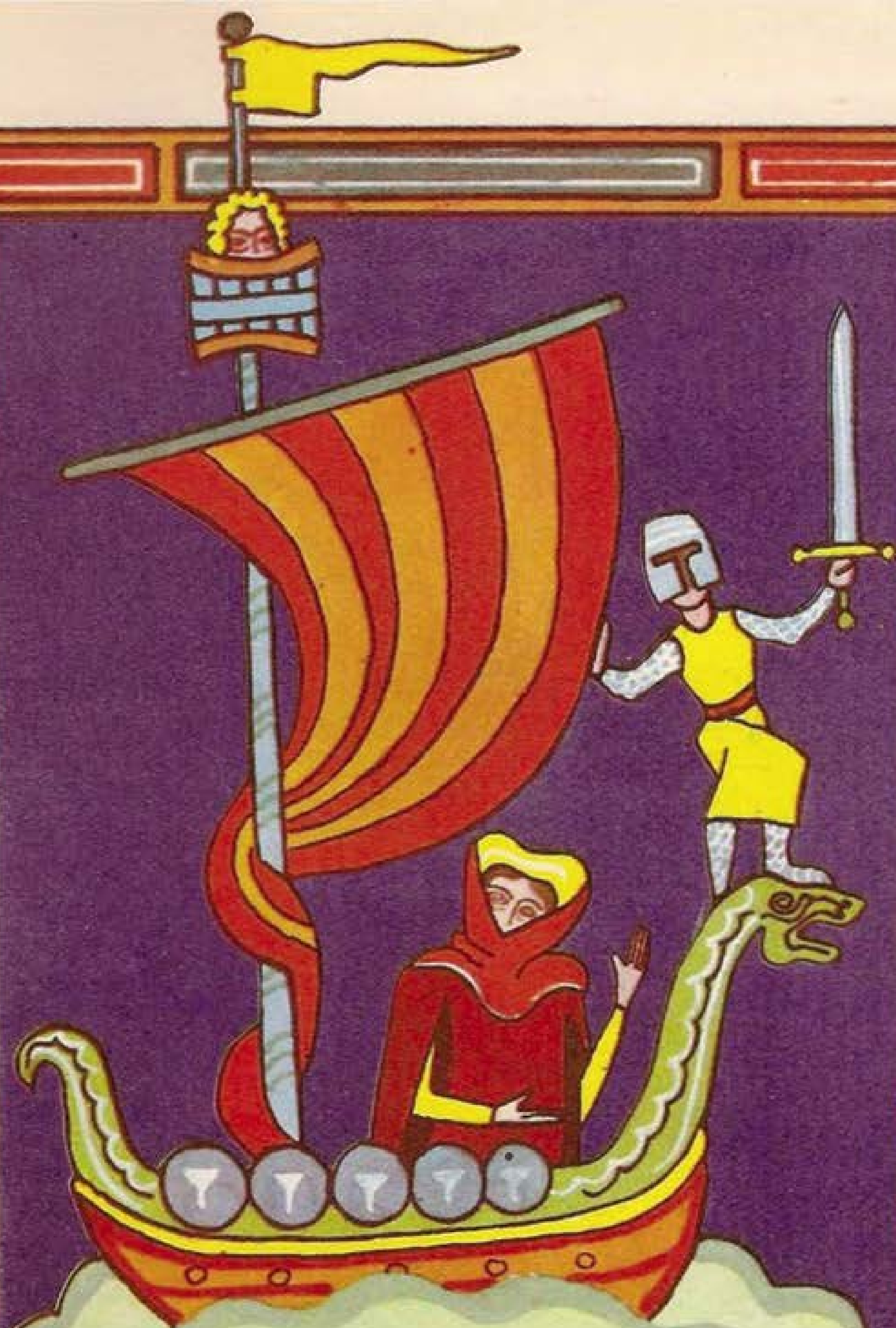
Şoptind cuvintele acestea, el şi-a dat ultima suflare.

Şi-atunci, poate printr-o-ntîmplare, dintr-un hotar în alt hotar, în Franţa, cît e ea de mare, au sunat toate clopotele.

Şi-aşa sunau de tînguios, că mulţi au început să plîngă.

Vestea s-a răspîndit ca vîntul :

„Guillaume s-a stins. Şi-n veci de veci nimeni nu-l va putea uita !"...

Gudrun

Corabia plutea pe Rin, în jos, spre Marea Nordului. Se auzea muget de valuri.

Cîntecul despre Sigfrid se sfîrşise.

— Frumoase sînt legendele cu întîmplări de pe uscat, glăsui un neguţător cu-o faţă mare, roşie. Dar mie, unul — vă spun drept — îmi plac mai mult acelea-n care se-amintesc fapte din vechime, trăite-n largurile mării...

— Poate unde călătorim atîta cu corăbiile !... adăugă alt neguţător.

— Şi noi am vrea să auzim acum poveşti din lumea mării, rostiră mai mulţi marinari [1].

— De se-nvoieşte-naltul oaspe, care se află-aici pe punte, alături de suita sa — atîţia prea cinstiţi vasali — noi am putea să vă cîntăm despre fermecătoarea Gudrun [2], au răspuns mincesengerii.

Baronul îşi mişcă panaşul, în semn că el se învoieşte. Şi cavalerii-ncuviinţară :

— Puteţi cînta ! Vă ascultăm...

— Cîntaţi-ne, vă ascultăm ! ziseră şi neguţătorii.

— Ne vor cînta şi despre Gudrun, strigară ceilalţi călători, nestăpînindu-şi bucuria.

Apoi se făcu linişte. Şi, în acordurile rottei, se-ncepu cîntecul străvechi.

Tinerii amintiră-ntîi că peste apele din nord vîntul se-abate deseori. Marea vuieşte din adînc, sub ghearele furtunilor.

Bărbaţii din aceste locuri sînt înalţi, aspri şi vînjoşi. Vorbesc puţin. Dar armele le poartă-adesea-n bătălii, şi nu se îngrozesc de mare, nici cînd ea se învolburează, izbindu-se de stînci, urlînd, nici cînd pe faţa ei se văd corăbii pline de duşmani, cu suliţele scînteind, plutind spre porturile lor. Pentru că ei nu ştiu ce-i teama de coasa nemiloasei morţi.

Și totuși, pe aceste țărmuri creșteau copile mlădioase, cu ochii limpezi azurii, frumoase — cum spuneau poeții — ca Frija cea cu păr de aur, soața puternicului Odin, stăpînul zeilor germani.

Iar dintre toate-aceste fete, cea mai gingașă a fost Gudrun, fiica lui Hetel cel bătrîn, regele hegelingilor, care-a domnit în Matelana [3].

Și, cît era ziua de mare, Gudrun gonea cu calul său, ca o walkirie, pe țărmuri, sau prin vîlcele, sau pe munți. O-nsoțea doar o prietenă, blînda fecioară Hildeburg, copila unui prinț danez, care căzuse într-o luptă. Fiind orfană, își aflase în Matelana adăpost, de cînd era încă micuță. Aici crescuse lîngă Gudrun și lîngă fratele ei Ortwin, pe care-i socotea drept frați. Se zbenguiseră-mpreună toți trei în Marea Nordului. Și se-avîntaseră în valuri, rizînd de furia apelor. Sau călăriseră pe caii, repezi ca vîntul ai lui Hetel. Și Wate, căpitanul oastei, îi învățase să se lupte cu sabia, arcul sau lancea.

Numai că, iată, crescuseră cu toții mari. Ortwin era flăcău în lege. Și dintr-o dată se simțise sfielnic lîngă Hildeburg. Gudrun rîdea cînd o vedea pe Hildeburg cum se roșește, cînd Ortwin o poftea la danț. Dar și ea se simțea mai altfel. Căta spre zări și suspina, și aștepta să se ivească, din ceața mării, cineva pe care încă nu-l aflase. Alteori îi venea să plîngă. O-mbrățișa pe Hildeburg, prietena dragă, și-i spunea :

— O, Hildeburg, simt o durere că îmi străpunge inima. Nu înțeleg nici eu de ce... O presimțire grea m-apasă... Ce-o să se-ntîmple-n viitor ?

Era rîndul lui Hildeburg să rîdă de tristețea ei. Dar grabnic se risipea totul. Încălecau din nou pe cai, și-n goana mare tropoteau către castelul-nalt, de piatră, unde în fiecare seară cîntau poeți rătăcitori — cum îi plăcea regelui Hetel.

Fetele se înfiorau cînd auzeau cum răzbunase mîndra Crimhilda de la Worms moartea iubitului ei soț.

— Cît l-a-ndrăgit ! îi șoptea Gudrun prietenei sale Hildeburg.

Și Hildeburg se-mpurpura, cătînd spre Ortwin, ce era acum și el între bărbați, purtînd o sabie la brîu, sorbind din cupă hidromel.

Iar cîntăreții, după ce stăteau cîtăva vreme-n Matelana, plecau pe cale, mai departe, purtînd pe umăr, agățată, rotta, sau fidelul sau harpa [4].

Se îndreptau spre-alte castele. Și-acolo-aceștia povesteau că se găsesc la Matelana două fecioare minunate. Una e Hildeburg, daneza. Pare c-a îndrăgit-o Ortwin și că-i va fi noră lui Hetel.

Cealaltă se numeşte Gudrun şi e copila regelui. Cînd rîde ea, socoţi că sună toţi clopoţeii de argint ce-i poartă Frija pe veşminte. Ochii ei sînt tulburători. Sub vînturile aprige cresc florile arareori. Dar iată că pe stîncile şi în nisipul Matelanei a răsărit un trandafir, cum nu s-a mai văzut nicicînd în ţările de miazănoapte.

Aşa o cîntau pe prinţesă poeţii cavaleri, în versuri. Şi cîntecele lor zburau pe aripile vîntului, pînă în locurile unde pămîntu-şi are căpătîiul şi începe domnia gheţei.

Curînd, nu era loc pe lume să nu se fi aflat de Gudrun şi frumuseţea-i fără seamăn, de darurile ei alese, ca : bunătatea, graiul dulce, inima-i dreaptă şi curată. Şi-n cîntec nu-i mai spuneau Gudrun, copilei de la Matelana, ci Trandafirul Nordului.

Aflîndu-se acestea toate, au început să se ivească pe ţărmurile Matelanei corăbiile cu peţitori.

Şi primul s-a înfăţişat vestitul rege din Morlanda [5], un tînăr-nalt şi încruntat, cu-o-nfăţişare maiestuoasă, înveşmîntat numai în aur şi-nconjurat de cavaleri cu haine scumpe, de mătase, peste armurile de fier.

Purta tot numele de Sigfrid, ca şi viteazul de la Xanten, dar nu era bălai ca el. Ci avea pletele şi barba roşii ca purpuriul serii.

Era însă bogat, puternic, şi dobîndea tot ce-şi dorea, cu braţul şi cu sabia.

În ţara sa erau copile frumoase cum sînt florile. Dar auzise că se află, pe coasta hegelingilor, un trandafir atît de mîndru, că nu era altul la fel.

Şi-a hotărît să-l aibă el, să-l răsădească în Morlanda, ca să-l desfete-n ceasurile cînd se-ntorcea de la război.

Cu trei corăbii s-a dus Sigfrid şi a cerut-o de soţie pe Gudrun, tatălui său Hetel, spunînd că-n schimb o să-l ajute pe rege oricînd va voi ca să se lupte cu duşmanii sau să-şi apere Matelana.

Hetel se bucura să aibă de partea lui un prinţ ca Sigfrid.

Însă regina, doamna Hilda, s-a-mpotrivit, n-a vrut ca Gudrun să ia pe umerii ei fragezi, prea timpuriu, o căsnicie. Şi Hetel a încuviinţat aceste gînduri ale Hildei.

— Mai treacă doi, poate trei ani, şi vom mai sta atunci de vorbă, spusese Hetel, la sfîrşit.

Sigfrid, regele din Morlanda, se încruntase auzind un răspuns care nu-l dorea.

— Bine, să fie precum spuneţi. Însă nicicînd n-aş vrea să aflu că vreun alt prinţ s-ar bucura să aibă trecere mai multă în faţa voastră, rege Hetel ! grăise Sigfrid, mohorît.

— Nu. De-asta să nu aveți grijă, i-a dat răspuns regele Hetel.

Și Sigfrid s-a întors acasă. Însă-nainte de-a pleca s-a îngrijit ca să-i rămînă un credincios în Matelana.

El trebuia să înștiințeze pe tînărul rege-al Morlandei de tot ce se-ntîmpla-n castel.

După corăbiile lui Sigfrid au poposit și altele în largul port al Matelanei.

Într-un amurg s-a arătat un vas cu pînze, dintre cețuri. Vasul s-a îndreptat spre port. Străjerii l-au văzut din turlă. Oștenii au sărit la țărm, cu lăncile, să stea de pază.

Însă din vas s-a coborît un cavaler cărunt și mîndru, într-o mantie de mătase. A spus că el este trimisul stăpînului din Niderlanda.

Regele său, tînărul Herwig [6], întreabă pe regele Hetel dacă poate veni ca oaspe, în Matelana, în trei zile.

Lui Hetel i-a plăcut că Herwig are purtări cavalerești. Și l-a poftit să-i viziteze castelul oricînd va voi.

Într-adevăr, peste trei zile, corăbiile din Niderlanda s-au arătat la orizont.

Pluteau ca niște lebede, mari, albe și puțin greoaie, avînd sus, pe catarg, emblema regatului din Niderlanda — un mistreț negru, cu colți mari.

Pe plaja mării se-adunase curtea lui Hetel să-i primească. Și de pe stînci privea mulțimea. Iar din castel — la o fereastră — vegheau Gudrun și Hildeburg.

Primul vas care a sosit a fost acela al lui Herwig.

Frumos tînăr mai era Herwig ! Cu umeri largi, mijloc subțire, sprinten, voinic și mlădios.

Sabia îi bătea pămîntul.

S-au îndreptat către castel, pe drumul pietruit cu lespezi.

Însă, în vreme ce urcau, Hetel a observat că Herwig și cavalerii Niderlandei nu poartă mantii prețioase, nu au nici zale de argint, iară mînerele, la săbii, nu sînt bătute-n pietre scumpe, ci le sînt simple, de oțel.

Știa că regele-i sărac, dar cît e de sărac văzuse abia în acea zi, avîndu-l în vizită la Matelana.

L-a ospețit totuși pe Herwig cu cinste, ca pe orice rege.

Dar tînărul nu avea tihnă. Dorea s-o vadă pe Gudrun.

Și s-a-ntîmplat ca într-o zi să se găsească pe o bancă, într-una din grădinile castelului din Matelana. Șezînd, visînd, a auzit o voce caldă de fecioară cîntînd un cîntec de demult. S-a

ridicat, s-a furișat, și pe-o terasă a văzut-o pe Gudrun lîngă colivii. Își hrănea păsărelele.

Poate chemată de privirea regelui Herwig, s-a întors.

Și, dintr-o dată, ochii lui albaștri și străbătători au întîlnit ochii Gudrunei. Din acea clipă, cît se spune, Gudrun l-a îndrăgit pe Herwig, care venea din Niderlanda — precum venise altădată Sigfrid la draga lui Crimhilda.

Herwig atunci și-a făcut vînt, și-a sărit zidul, pe terasă.

A-ngenunchiat în fața ei, scoțîndu-și sabia de la brîu și atingînd cu ea pămîntul, semn de supunere deplină.

I-a sărutat mîna copilei și apoi i-a rostit așa :

— Gudrun, mă-nchin în fața ta. Ești mai frumoasă și mai albă decît au rostit cîntăreții. Nici soarele, cînd se revarsă în zorii zilei, peste mare, nu e ca tine de bălai. Inima-mi s-ar opri să bată, de nu ai vrea să-mi fii soție, tu, Trandafir al Nordului.

Gudrun, simțindu-i sărutarea pe mîna dreaptă, a pălit. Iar inima-i bătea nebună, într-un vîrtej amețitor. Și îi venea parcă să strige : El este cel mult așteptat. O !... Herwig, fii bine venit !

A doua zi s-au revăzut. S-au revăzut și-a treia zi, și alte multe seri în șir. Ba, într-o seară, tînărul i-a pus în deget un inel. Gudrun a sărutat inelul ; l-a ascuns într-un văl subțire. Și vălul l-a vîrît în sîn. Și-apoi, într-una dintre zile, Herwig și-a luat inima-n dinți și i-a cerut regelui Hetel să-i dea mîna copilei sale. Însă acesta i-a răspuns că Sigfrid, regele Morlandei, a fost cel dintîi pețitor. I-a făcut o făgăduială. El nu-și poate călca cuvîntul. Iar fata-i și prea tînără.

Tuturor le plăcuse Herwig, numai că era prea sărac, și ei doreau pentru prințesă un regat mare și puternic...

De-aceea Hetel l-a-ndemnat să se întoarcă-n Niderlanda, altă soție să-și găsească, uitînd-o pe Gudrun a lui.

Cuprins de prea mare mînie, s-a-ntors Herwig în Niderlanda. Nu îi mai trebuia nici hrană, nici somn sau vreo petrecere. Doar cîntece mai asculta, rostite lin de minesengeri. Și sunetele unei rotte îi aduceau lacrimi în ochi, fiindcă îi aminteau de ceasul cînd dăruise dragei sale inelul și o sărutase.

Totuși a încercat s-o uite, și a plecat în bătălii, pe tot întinsul mărilor. Și pretutindeni căuta moartea ; însă moartea îl ocolea. Și dorul îi creștea într-una.

Curtenii chibzuiseră să îl însoare cu prințese care de care mai frumoase. Dar el pe Gudrun o iubea și o vedea mereu-nainte-i, fie plimbîndu-se-n grădina castelului din Matelana, fie în ziua despărțirii, cînd ea își flutura năframa de pe turnul cel mai înalt, părînd un porumbel de nea, ce se topea încet în soare.

Numai că-n timp ce el lupta, voind s-o uite pe copilă, la Matelana a sosit alt prinț și mai din miazănoapte.

Era fiul regelui Ludwig din Nordlanda cea friguroasă [7], și purta numele de Hartmut [8].

Odinioară, pe cînd Hilda era tînără și frumoasă, regele Hagen, tatăl ei, l-avea pe Ludwig ca vasal. Nordlanda era socotită ca zestrea tinerei prințese.

Însă Ludwig s-a răzvrătit, nu a mai vrut să-l recunoască drept suzeran pe tatăl Hildei, și și-a călcat astfel credința față de regele Irlandei.

Din zestrea Hildei s-a pierdut această țară de la nord.

Însă nici Hilda, și nici Hetel, căruia ea în tinerețe îi fermecase inima și îl făcuse s-o răpească, nu se-mpăcau cu acest gînd.

Îl socoteau pe cruntul Ludwig tot un vasal, ca-n alte vremi.

Și iată că acum feciorul lui Ludwig cel necredincios plecase cu corăbiile să ceară în căsătorie pe fata Hildei și-a lui Hetel, pe Trandafirul Nordului.

La drept vorbind, regele Ludwig nu l-ar fi îndemnat prea mult pe fiul său Hartmut să plece. Cugetul lui nu-i prea da pace că își călcase jurămîntul față de Hagen, tatăl Hildei. Dar soața lui, reaua Gerlinda, îl ațița necontenit :

— Normanzii, spunea ea lui Hartmut, sînt astăzi regii mărilor. Ludwig e rege peste regi. Și dacă Gudrun e atîta de chipeșă, precum se spune, ea trebuie să fie-a ta...

Hartmut deci a plecat s-o ceară pe Gudrun tatălui ei, Hetel, regele hegelingilor.

Ajuns însă la Matelana, s-a dat drept doar un prinț saxon, venit într-o călătorie cu o suită nu prea mare, de doisprezece cavaleri.

Hartmut era înalt ca bradul. Mergea cu pasul legănat, cum merg pe punte marinarii. Avea o față măslinie, arsă de vînturile mării. Era chipeș la-nfățișare. Rar fată care să-l zărească, să nu suspine după el. E drept că inspira și teamă. Pentru că Hartmut ținea veșnic mîna pe garda săbiei, din cingătoarea lui de aur. Se mînia din te miri ce, și-ntr-o clipă zbura capul celui cu care se certa.

Obișnuit numai cu lupta, căta bănuitor în preajmă, ca nu cumva să îl lovească vreun dușman neașteptat.

În război era nemilos, și vai de țara sau castelul unde lovea Hartmut cu oastea. Rareori rămînea vreo casă nearsă și nejefuită, rareori rămîneau oamenii vii.

Acesta era pețitorul Hartmut din țara Nordului.

Și el a cumpărat o slugă ca să-i arate, pe furiș, pe Gudrun, cît e de frumoasă.

Şi ce-o dorise pîn-atuncea pe principesa Matelanei, dar ce-a dorit-o mai tîrziu, după ce-a izbutit s-o vadă !

Atunci s-a-nfăţişat lui Hetel şi Hildei sale, aducînd din pîntecul corăbiei daruri în aur şi argint, stofe şi pietre preţioase, mărturisind şi cine e.

— Eu sînt fiul regelui Ludwig, a spus el plin de curtenie. Între regatul Nordului şi cel al hegelingilor e duşmănie de mult timp. N-aţi vrea să se încheie pacea ? Iată, eu mă ofer chezaş. Daţi-mi pe fiica voastră, Gudrun. Noi amîndoi vom stăpîni, cindva, cele două regate unite bine-ntr-un mănunchi...

Hilda nu l-a lăsat pe Hartmut să-şi termine cuvintele :

— E vreme multă, a spus ea, de cînd Ludwig, vasalul nostru, a-ntîrziat să ne trimită omagiul său şi darurile. Întoarce-te la tatăl tău şi spune-i că noi aşteptăm tributul încă neplătit mai mult de douăzeci de ani...

Hartmut era un prinţ puternic, crud, ne-ntrecut în bătălie, dar nu lipsit de-nţelepciune. S-a stăpînit şi a urmat :

— Voi spune tatălui meu totul... Dar vă întreb încă o dată : primiţi ca Gudrun ?...

Însă Hilda se şi sculase de pe tron şi se pornise spre cămări, lăsînd pe Hartmut în mijlocul neterminatei cuvîntări.

Hetel s-a ridicat şi el :

— Nu, Hartmut, i-a grăit la rîndu-i, pe Gudrun n-o vom da ca pradă normanzilor, de bună voie...

N-a mai avut Hartmut ce face. Şi-a strîns în grabă cavalerii, s-a suit pe corabie, pornind spre Ţara Nordului.

Negru de-atita supărare, Hartmut s-a-ntors în ţara sa, şi s-a jurat că nu va trece prea multă vreme şi, cu oastea, îl va smulge din Matelana pe Trandafirul Nordului.

— Cu sila o să facă nuntă, cum voiesc eu, a strigat Hartmut în faţa cavalerilor. Gudrun trebuie să fie-a mea !...

Au trecut astfel şase luni. Şi regele din Niderlanda, frumosul Herwig, dîndu-şi seama că n-o poate uita pe Gurdun, a hotărit s-o cucerească în luptă dreaptă, sau să moară.

Şi-a pregătit corăbiile cu trei sute de cavaleri şi au pornit spre Matelana, avînd la proră steaguri negre, în semn că vin cu armele şi sînt gata pentru război. Din largul mării i-a strigat regelui hegelingilor, care era urcat pe ziduri cu luptătorii Matelanei :

— De nu mi-o dai de bună voie, pe Gudrun, astăzi, de soţie, fii gata să ne înfruntăm !...

Regele Hetel i-a răspuns :

— Să hotărască armele !...

Şi trîmbiţele au sunat. Iar cavalerii lui de fier, în frunte cu bătrînul Wate, s-au repezit să-ntîmpine pe regele din Niderlanda.

Pe-aceleaşi ţărmuri, unde Herwig i se plecase dragei sale, acum suna vaierul morţii şi săbiile se ciocneau. Dar cavalerii Niderlandei, deşi erau mult mai săraci, erau mai încercaţi în lupte. Oastea lui Hetel da-napoi. Ortwin căzuse prizonier. Sîngele şiroia pe ţărm.

Şi-atunci... atunci s-a arătat în mijlocul oştenilor, alergînd fără nici o teamă, albă, ca o zeiţă-a păcii şi-a înţelegerii-ntre oameni, fecioara cea neprihănită, fiica regelui Matelanei.

Lăncile se loveau cu scrîşnet. Şi săbiile se ciocneau, făcînd un zăngănit năprasnic.

Ea alerga printre oşteni, vîrîndu-se unde era măcelul mai inverşunat, fluturînd o năframă albă.

— Pace ! le striga tuturor. Nu mai loviţi. Gîndiţi-vă că aţi fost prieteni altădată, că aţi stat la aceeaşi masă şi-aţi ciocnit cupele de vin. Pentru ce să vă omorîţi ? Pentru ce vă priviţi cu ură ?... Mai bine amintiţi-vă cîte văduve vor rămîne şi cîţi oameni schilozi vor fi. Cîţi prunci vor plînge după tată. Cîtă durere, cîte lacrimi, cîte suspine s-or isca în urma războirii voastre.

— Fereşte-te ! îi striga Hetel. Ce cauţi aici, copila mea ?

— Pacea o caut, iubite tată ! Pacea-ntre voi, asta doresc. Căci lumea nu-i orînduită ca oamenii să se sfîşie şi să îşi verse sîngele, ca fiarele fără de cuget...

Pe-ncetul sunetul cel aspru al armelor se potolea [9].

— De vreţi o victimă a urii, uite, loviţi-mă pe mine. Dar cruţaţi celelalte fiice, şi fii, şi văduve, şi mame, de jalea care va urma.

— Herwig, strigă apoi Gudrun, apropiindu-se de-acela care venise cu război. Hai ! domoleşte-ţi supărarea şi-ntinde-o mînă prietenească regelui Hetel, tatăl meu [10].

Herwig şi Hetel ascultară. Îşi întinseră mîinile, şi amîndoi se-mbrăţişară. Şi în acea clipită plaja păru o mare pe furtună. Astfel de strigăte ţîşniră din piepturile celor care pînă atunci se omorau.

— Trăiască preabuna prinţesă ! Trăiască Gudrun ! se-auzea.

Femeile plîngeau pe ziduri, de bucurie că vedeau săbiile iar vîrîte-n teacă. Copiii alergau la porţi, se aruncau în braţele părinţilor scăpaţi de moarte. Şi cei care luptaseră pînă atunci cu-nverşunare îşi strîngeau mîinile, zîmbind.

Ortwin a fost eliberat. Răniţii-n grabă oblojiţi. Morţii culeşi şi duşi la groapă.

Apoi stăpînul Matelanei a dat de veste tuturor că-n timp de două săptămîni Gudrun o să se logodească, şi-n două luni va face nunta cu regele din Niderlanda.

Uralele au izbucnit, şi s-au pornit către castel.

Şi iată c-a sosit şi ceasul logodnei, cel mult aşteptat !...

Herwig credea şi nu credea că stă cu draga lui alături, mînă în mînă, gînd în gînd, şi-aşa vor sta pe totdeauna.

Hetel tocmai se ridicase să le ureze fiicei sale şi regelui de Niderlanda zile senine, fericite şi dragoste neintinată. Ţinea o cupă grea, de aur. plină cu vin. in mina dreaptă. Şi apucase să rostească.

— Fiţi fericiţi, Gudrun şi Herwig... cînd, dintr-o dată, de afară, s-au auzit glasuri de spaimă.

Doi cavaleri din Niderlanda veniseră la Matelana, ca să aducă-o veste neagră iubitului lor stăpîn Herwig.

Sigfrid, regele din Morlanda, cel dintîi dintre peţitorii la mîna albă a Gudrunei — căruia Hetel îi dăduse, cîndva, şi unele speranţe — se miniase-ngrozitor. Aflase că viteazul Herwig o va avea el de soţie. Şi. însetat de răzbunare, ştiind că Herwig nu-i acasă, se năpustise-n Niderlanda. arzîndu-i ţara, jefuind-o.

Auzind vestea asta Hetel a pus la loc pe masă cupa. Gudrun a început să plîngă. Herwig s-a ridicat din jilţ. Şi-a îmbrăţişat logodnica şi i-a rostit înflăcărat :

— Gudrun. mă duc să-mi apăr ţara năpăstuită de duşmani. Regele Sigfrid de Morlanda, din gelozie pentru tine, a săvirşit această crimă.

— Te voi urma şi eu curind. a glăsuit regele Hetel. Îi eşti logodnic fetei mele, îmi eşti ca fiu... Voi porunci să se armeze intreaga flotă-a Matelanei. Wate se va-ngriji de tot. Şi vom porni-n cîteva zile spre ţara ta, s-o apărăm.

Ortwin a cerut învoirea de a pleca şi el la luptă, alăturea de tatăl său şi de logodnicul Gudrunei.

După ce Herwig a plecat, Hetel s-a pregătit de drum. Corăbiile au fost încărcate cu arme, cai de soi, bucate.. Şi în trei zile au pornit, conduse de bătrînul Wate, spre ţărmurile Niderlandei.

Au plutit ei ce-au tot plutit pe mările însingurate, şi au ajuns de la o vreme. Ţărmul era tot pustiit. Tabăra regelui Morlandei se-afla pe-o coastă, lîngă locul unde se înălţa castelul. Vasele lui se legănau, prinse cu lanţuri, lîngă mal.

Mult mai încolo, bine-ascunse după o stîncă, se găseau corăbiile regelui Herwig.

El încercase să dea lupta cu oştile regelui Sigfrid, dar avînd cavaleri puţini nu izbutise să-l înfrîngă şi să-l alunge de pe ţărm.

Țara era întreagă arsă. Iară castelul sfărîmat. Ferestrele și ușile se clătinau, desprinse-n vînt.

Venind și Hetel, bătălia a re-nceput cu toată furia, pe mare, ca și pe uscat.

— Luptați ! striga tînărul Herwig, cetelor lui de cavaleri. Doborîți-i fără cruțare pe-aceia care au dat foc căminelor în lipsa noastră.

— Luptați ! îi îndemna și Hetel pe cavalerii Matelanei. Am venit ca să răzbunăm pe ginerele nostru, Herwig.

— Luptați ! striga la rîndu-i Sigfrid. Am fost dezonorat ca rege. Și am pierdut-o pe frumoasa copilă de la Matelana. Herwig și Hetel să-mi plătească.

Și s-au luptat ei multă vreme. În bătălia cea cumplită corăbiile s-au aprins. Vîntul bătea din răsărit și ințețea rugul imens, ce strălucea pînă departe, pe suprafața apelor.

Din toată flota morlandeză, ca și din cea a Matelanei, și-a Niderlandei, s-au ales numai cîteva cioturi negre și răvășite printre valuri, și-o mînă de cenușă albă, pe care-a spulberat-o vîntul și-au înghițit-o apele.

Nici zece ani de-atunci-nainte nu mai puteau fi de ajuns ca toate-aceste trei regate, învrăjbite de război, să își refacă flotele.

— Ce nebunie sînt trufia și vrajba oarbă dintre regi, zicea poetul minesenger, căci moartea hidă, sărăcia și deznădejdea le-nsoțesc !...

Cum povesteam, trei regi erau atunci pe țărm, cu oștile, cîte scăpaseră din valuri. Nici Sigfrid nu putea să plece, să mai ajungă în Morlanda. Nici Hetel și cu fiul său, tînărul Ortwin, nu aveau cum să se-ntoarcă-n Matelana. Iar Herwig, regele logodnic, nu era-n stare să-i ajute. Nu-i rămăsese nici o barcă. Nu avusese-o flotă mare nici înainte de război. Acum n-o mai avea de loc.

Trecuseră cîteva zile. Răbdau din greu de frig, de foame. Luptele nu mai încetau. Pe cînd se frămîntau cu toții, neștiind ce-ar putea să facă, pe mare s-a văzut o barcă. Barca a acostat la țărm. Din ea s-a coborît un crainic, venit tocmai din Matelana.

Cerul să fi căzut pe Hetel, și nu l-ar fi lovit mai rău, decît vestea-nspăimîntătoare pe care i-a adus-o solul.

De cum plecaseră la luptă regele Hetel și cu Ortwin, cineva, nu se știa cine, dar o iscoadă-n orice caz — a dat de știre în Nordlanda.

La-ndemnurile soației sale, Ludwig și-a și strîns cetele :

— Așadar, a venit momentul !... a glăsuit spre cavaleri. În

 Matelana nu e nimeni, care s-o poată apăra. Hetel — cînd fiul

nostru Hartmut i-a pețit-o pe fata lui — ne-a rostit vorbe de ocară. Iar Hilda încă și mai și. A spus că noi sîntem prădalnici... Sîntem pirați, a vrut să spună. Să-i arătăm, dar, ce putem, bătrînului preatrufaș, Hetel. Iar Hilda mi-a cerut tribut. Hai să-i plătim ; dar cum știm noi !

Gerlinda-i ațîța mai rău pe Ludwig și pe fiul său :

— Duceți-vă ! Veniți cu Gudrun ! Și ardeți toată Matelana. Să-i frigeți inima reginei care-a-ndrăznit să ne înfrunte.

Și, numai în puține zile, Ludwig și Hartmut, cu normanzii, pe corăbii, avînd la proră capete mari, verzi, de balauri, au și ajuns în Matelana.

Ca fiarele s-au repezit, arzînd pămîntul Matelanei. Nu se vedea în toată zarea decît pojarul caselor. Și nu se auzeau decît plînsete, vaiet și suspin. Corăbiile normanzilor, pline de-atîtea avuții, te miri că nu se scufundau. Ba mai urcaseră-n corăbii și cele mai frumoase fete de pe pămîntul Matelanei. Și între ele se afla și Gudrun cea fermecătoare.

— Pe Gudrun ? Mi-au luat-o pe Gudrun ? striga bătrînul rege Hetel.

— Și-au luat-o și pe Hildeburg ? a tresărit cu spaimă Ortwin.

— Da, da, le-au luat pe amîndouă. Au luat și-alte șaizeci de fete, îi încredința crainicul. Nici nu pot povesti durerea ce-a bîntuit în Matelana. Mamele hohoteau pe țărm și își smulgeau cosițele văzînd pe fiicele lor dragi pierdute pentru totdeauna în cețurile nordului... Și însăși buna doamnă Hilda s-a tîrît la picioarele regelui Ludwig din Nordlanda, rugîndu-l să ia orice vrea din Matelana, dar să-i lase pe dulcea sa copilă, Gudrun. Ludwig, cu inima de gheață, a dat răspuns că doamna Hilda l-a socotit cîndva vasal. Și-o suzerană nu se cade să se tîrască în țărînă, în fața unui biet vasal, ba să-i mai ceară și favoruri...

— Dar Hartmut ? Hartmut ce-a făcut, cînd mi-a răpit logodnica ?... Cum s-a purtat el cu Gudrun ? ...îl cerceta pe vestitor și regele din Niderlanda.

— Hartmut ?... Ar însemna să mint, dacă n-aș spune c-a avut față de ea purtări frumoase. I-a oferit prințesei brațul, s-o urce pe corabie. Dar Gudrun n-a vrut să primească sprijinul său, și-a urcat mîndră, urmată-întîi de Hildeburg, și-apoi de celelalte fete. În cală pregătiseră un lăcaș căptușit cu stofe și cu covoare, pentru fete. Atîta am putut să văd. La despărțire i-a strigat reginei Hilda :

— Mamă scumpă, spune-i lui Herwig că-i rămîn pe totdeauna credincioasă. Dragostea mea, chiar de departe, va fi o floare neatinsă. Și tu, mamă, nu suferi. Eu am puterea să aștept ca să

se-ntoarcă iar lumina, după întunecimea nopții. Nu știu de ce se află oameni ce vor să-și afle mulțumirea din suferința altora... Dar nu vreau să se verse sînge, nici chiar pentru salvarea mea.

— Pe-aceste vorbe-ale Gudrunei, cala a fost acoperită. Glasul fetei înăbușit.

Regina Hilda a rămas pe țărmul Matelanei noastre, între dărîmături și fum, privind corăbiile normande, care se depărtau de țărm.

De-atuncea însă e bolnavă. Nici astăzi nu și-a revenit.

— O, rege Hetel! a strigat frumosul și viteazul Herwig. Dragostea mea pentru Gudrun a cufundat țările noastre în lacrimi, sînge și amar. Încerc azi ultimul asalt contra lui Sigfrid de Morlanda. Am să-l înving. Și-n noaptea asta o să pornesc în urmărirea lui Hartmut, prințul de la nord, și-mi voi redobîndi iubita...

Asaltul însă nu l-a dat.

Wate i-a sfătuit pe Hetel și pe Herwig să-ncheie pace cu Sigfrid, regele Morlandei.

— Acum dușmanul nostru-i Ludwig. Sigfrid nu-l va ierta nici el pe regele normanzilor, c-a năvălit în Matelana și ne-a răpit-o pe Gudrun, i-a învățat bătrînul Wate, care era și bun războinic, dar și un sfetnic încercat.

Hetel a socotit că sfatul e înțelept, și l-a primit. Herwig a judecat la fel. Și Ortwin s-a-mpăcat cu gîndul că trebuie să-ncheie pace.

Un sol cu flamura regală s-a dus în tabăra lui Sigfrid.

Iar Sigfrid, cînd a auzit că Ludwig a venit cu flota și a răpit-o pe Gudrun, s-a învoit să facă pace cu cei doi regi : Hetel și Herwig.

Pacea s-a încheiat îndată, pe țărmurile Niderlandei. Dar ce folos ? Fără corăbii erau parcă legați de mîini.

Toți regii se-adunaseră pe acea coastă-a Niderlandei, cătînd fără nădejdi spre larg.

Wate se frămînta zadarnic.

Și, tot zadarnic, le cînta bătrînul minesenger Horand un cîntec vechi despre strămoșii regelui hegelingilor, care-au pierit luptînd pe mări.

Pe cînd se petreceau acestea, s-a arătat, pe negîndite, din depărtare un catarg.

De Niderlanda se-apropia un vas mare, plutind încet.

— Vin alți dușmani ! a strigat Wate.

 — La arme ! au poruncit Hetel, Herwig și Sigfrid, de îndată.

Şi cavalerii — în armuri, cu lănci şi săbii — s-au grăbit să fie gata de război.

Dar cînd se apropie mai bine corabia aceea mare, se desluşi c-avea pe punte nu nişte cavaleri sub arme, ci doar nişte sărmani fugari. Erau pe punte şi femei, bătrîni, bolnavi de toată mîna. Veneau dintr-un ţinut pe care îl pustiiseră, de-asemeni, piraţii mărilor, normanzii, şi îşi căutau un adăpost, pe-un ţărm cît mai îndepărtat. Numai că fiind marea furioasă, toţi suferiseră din greu. Aveau nevoie de odihnă, de îngrijire şi de apă, pentru bolnavi, pentru copii [11].

Un bătrîn ce şedea la proră, ţinînd loc de conducător, a strigat către cavaleri :

— Îngăduiţi, oameni ai luptei, să poposească pentru-o vreme, aici, nişte năpăstuiţi ?

— Îngăduim, a răspuns Herwig, ca un stăpîn al locurilor.

Şi ancora s-a coborît, cu scîrţîit, în apa mării.

Fugarii şi-au făcut pe ţărm o tabără pe timpul nopţii.

Nu mai puteau de fericire că simt, din nou, sub tălpi, pămînt.

Atunci însă... atunci, lui Wate, războinicul mult încercat, i-a încolţit un gînd viclean.

Ce-ar fi să ia corabia acestor bieţi oameni fugari şi să pornească-n urmărirea jefuitorilor normanzi ?

Gîndul şi l-a şoptit lui Hetel. Hetel l-a-mpărtăşit lui Herwig, şi-apoi lui Sigfrid de Morlanda.

S-au înţeles doar din priviri.

Din gură-n gură, cavalerii au purtat ordinul lui Hetel. Degeaba Horand, cîntăreţul, s-a dus-naintea regilor, spunindu-le că nu e bine să săvîrşească-o nedreptate.

Hetel l-a-mpins pe cîntăreţ, s-a urcat cel dintîi pe punte, şi a strigat celorlalţi regi ca să ia pildă de la el.

Pînă să poată vedea bine sărmanii oamenii ce se-ntîmplă, cavalerii s-au îmbarcat.

Cîţi au vroit să le stea-n faţă, au fost trînliţi pe loc în valuri. S-a dat semnalul de plecare. Şi-n blestemele celor care vedeau c-au fost prădaţi de regi, corabia a şi pornit.

În acel ceas, se povesteşte că s-a-nteţit mai rău furtuna. Dar nici unul n-a ţinut seama de urletele vîntului şi de mînia apelor, de moartea care îi pîndea din hăurile vinete. Corabia plutea cu greu. Părea în noapte, o fantomă, care aici urca pe creste, şi-aici se prăbuşea sub valuri.

Şi înfruntînd acea furtună, au plutit fără de răgaz, spre coastele normanzilor.

Aici ar fi de povestit că şi Ludwig cu fiul său, plecînd cu prada din castelul regelui Hetel, au avut parte pe drum doar de furtuni.

Şi fiind vasele prea-ncărcate cu-atita pradă : avuţii, aur, obiecte, stofe scumpe şi cele şaizeci de copile, abia puteau înainta, căci vîntul le bătea în faţă. De-aceea Ludwig hotărî să s-abată din drumul lor şi să găsească o insulă unde să facă un scurt popas.

Dar Hetel, Herwig, Sigfrid, Ortwin şi ne-ntrecutul bătrîn Wate, cu oastea lor de cavaleri, îi urmăreau neobosiţi.

Voiau să apuce să se bată cu răpitorii chiar pe mare, pînă cînd ei nu ajungeau în întăritul lor Nordland. Acolo nu puteau pătrunde. Aveau doar o corabie. Şi nici gînd nu putea să fie ca să-şi refacă marea flotă pierdută lîngă Niderlanda, încă mulţi ani de-atunci încolo.

Şi plutind ei, cum povesteam, au întîlnit nişte pescari. Iar aceştia văzuseră corăbiile normanzilor trase pe-un ţărm de insulă. Era insula Wolpensand [12].

De-acolo hotărîse Ludwig să-şi ducă pe-ndelete prada pînă în ţara lui normandă, cînd se va potoli furtuna.

Hetel a poruncit îndată să se îndrepte cîrmele către insula Wolpensand. Au plutit dar, nu multă vreme, şi Herwig i-a strigat lui Hetel :

— Iată-i ! Piraţii nordului, într-adevăr, se-află-aici, au acostat în Wolpensand. Îngăduiţi, o, rege Hetel, să-ncepem lupta chiar acum.

— Săriţi pe ţărm, a grăit Hetel, şi nu vă-nduioşaţi de nimeni care va cere îndurare... Tîlharii mi-au răpit copila, pe Hildeburg — prietena ei — iubita inimii lui Ortwin, şi-averile din Matelana.

— Logodnicele noastre sînt acolo,-n tabăra lui Ludwig, în braţele normanzilor, şi noi vrem să le răzbunăm ! au strigat tare cavalerii.

Şi lupta a-nceput îndată cu-o furie nemaiîntîlnită. Armurile şi căştile lovite de securi şi spade, de lănci şi pietre, scînteiau. Iar gemetele de durere ale oştenilor căzuţi umpleau tot cerul nordului.

Întreaga zi ei s-au luptat. Şi cîntăreţii povestesc că de atîtea izbituri săbiile se-nroşiseră, parcă erau vîrîte-n foc. Nici dintr-o parte, nici dintr-alta, nu dădea nimeni înapoi. Ba, parcă se-ndîrjeau mai mult.

În acest timp veni şi noaptea.

Jerbele de scîntei ţîşneau din săbiile înroşite pe ţărmul mării-n Wolpensand, ca-n fierăria unde Surt, gigantul înfricoşător [13], îşi pregăteşte armele să lupte cu zeii germani şi să-i

doboare din înalt. Totuşi scînteile acestea nu puteau risipi întreaga întunecime ce cădea ca un linţoliu peste zi. Pe cer nu se vedeau nici luna, nici stelele strălucitoare.

Iară în noaptea tot mai neagră, nimeni nu mai era în stare să desluşească-n vălmăşag cine era, sau nu, duşman. Prietenii îi loveau pe prieteni. Şi sîngele curgea-n zadar.

Încît măcelul a-ncetat.

Abia se potolise lupta, şi cavalerii se găteau pentru odihnă, desfăcîndu-şi armele lor zăngănitoare, alţii legîndu-şi rănile, cînd peste locurile luptei s-a auzit un glas puternic :

— Hei, rege Ludwig, te-am căutat întreaga zi în bătălie. Dar te-ai ascuns ca un mişel. Te temi să dai ochii cu mine ? Jefuitor, tîlhar de rînd, care ataci femeile cînd nu-s acasă luptătorii ! Vino, de-ai cît de cît obraz faţă de cavalerii tăi... Vino să ne-nfruntăm în săbii !...

Strigase Hetel spre normanzi.

Un murmur viu s-a înălţat din tabăra duşmanilor. Cu astfel de cuvinte grele nu mai fusese înfruntat nicicînd vreun alt rege normand.

Ludwig a şi luat sabia şi a răspuns din cortul său :

— Viu, rege Hetel, nu ai teamă. Viu ca să-ţi sap aici mormînt...

Şi, la lumina focurilor din cele două tabere, s-au arătat Ludwig şi Hetel purtîndu-şi săbiile-n mîini.

Hetel avea pe cap un coif, împodobit cu-aripi de-oţel. Lui Ludwig îi lucea pe frunte coroana de rege normand.

S-au repezit ca nişte lupi.

Furtuna se mai potolise. Marea gemea încetişor, ca fiara după ce-i rănită, şi lingea ţărmul nisipos. Şi aerul era ca plumbul. Atîrna greu şi mohorît peste tărîmul nordului.

Nici la un pas n-ar fi zărit Ludwig pe Hetel, hegelingul, de n-ar fi fost aprinse focuri în taberele oştilor.

Şi săbiile s-au izbit. Din ele-au izbucnit scîntei. Şi după-o luptă de trei ceasuri, unul pe altul s-au rănit. Hetel a căzut jos, pe pietre. Armura lui era cam grea. S-a ridicat însă gemînd şi iar s-a repezit spre Ludwig.

Pînă la urmă însă Ludwig a izbutit să îi înfigă lui Hetel lancea sub bărbie.

Bătrînul rege-al Matelanei a-ngenunchiat şi, horcăind, şi-a plecat capul spre pămînt. Wate a şi sărit atuncea, cercînd să-l sprijine pe rege. Dar Hetel i-a şoptit o dată cu ultimul suspin al său :

— Wate, aştept să mă răzbuni !...

Lui Wate i s-a scurs pe chip o lacrimă pînă în barbă. Nu lăcrămase niciodată acest puternic luptător.

— Fii sigur, rege, c-am s-o fac. Închide ochii liniştit. Wate îşi va păstra cuvîntul. Ludwig o să-şi sfîrşească viaţa sub mîna şi sabia mea... i-a rostit el cu glas adînc.

Apoi l-a ridicat pe Hetel şi l-a purtat domol, în braţe, spre focul hegelingilor.

Toţi cavalerii îl urmau, alături de Ortwin şi Herwig, cîntînd un cîntec vitejesc, rămas din timpurile vechi.

Dincolo-n tabăra vrăjmaşă, Gudrun şi cu soaţele ei ascultau cîntecul acela în care se vorbea de Odin, cel ce-i primeşte pe războinici. Iară walkiriile sale le-ntind cupe cu hidromel.

Ştia că-i cîntec pentru morţi.

Auzise şi bătălia, şi clinchetele armelor.

Dar nu putea de loc să creadă că cel răpus e tatăl său.

Sta-n cortul ei şi asculta, strînsă-ntre fetele răpite din Matelana, de normanzi. Un fior rece-o scutura.

Iară inima i se strînsese ca sub o volbură de gheaţă.

Sta-n cortul ei şi tremura.

Şi regele normanzilor era destul de greu rănit. Sîngele ii curgea din braţ. Dar fiul său îl ajută să se întoarcă pînă-n cort, unde îl obloji cu grijă.

— Hartmut, îi spuse regele, după ce rana se închise. Pe cît mă pricep eu la lupte, mîine în zori vom fi învinşi. În tabăra lor este Wate. De el mă tem eu cel mai mult... Furtuna s-a cam potolit. Sînt de părere să plecăm acum cît ei sînt tulburaţi şi nu au timp să privegheze corăbiile de la ţărm.

— Va fi aşa cum porunceşti, a răspuns Hartmut tatălui.

— Ai grijă ca pe nesimţite... să ne urcăm şi să pornim. Lasă aicea corturile, să nu se ştie c-am plecat...

— Dar Gudrun s-ar putea să strige, şi să-i vestească pe ai săi...

— Ameninţ-o că de-o să strige le omorîm pe Hildeburg, ca şi pe celelalte fete... De mila lor ea va tăcea...

Cum a cerut regele Ludwig, aşa a poruncit şi Hartmut. Şi spre norocul lor bătea vîntul spre Ţara Nordului.

Încet, încet, s-au strecurat, s-au urcat iute pe corăbii, au întins toate pînzele, şi au plutit către Nordlanda.

Spre dimineaţă, hegelingii au ridicat un rug uriaş. L-au aşezat, pe rug, pe Hetel, cîntîndu-i cîntece de jale.

Şi Ortwin, cu o faclă-n mîini şi cu durerea strînsă-n piept, a aprins crengile de pin.

Focul a izbucnit uşor, licăritor şi cu scîntei, învăluind trupul lui Hetel. Cenuşa lui au aşezat-o într-o urnă scobită-n piatră, clădind deasupră-i o movilă, în care au înfipt o lance.

Apoi, neîncetînd să cînte, cavalerii şi-au pus din nou căştile lor grele, de fier, şi s-au întors către duşman. Dar pas de unde să-l mai ia.

Mai erau corturile-n zare, însă normanzii nicăieri.

Au cercetat loc după loc, prin Wolpensand, şi n-au găsit nici rămăşiţă de normand.

Plecaseră, neîndoielnic.

Herwig era cel mai furios. Fusese-acolo, lîngă Gudrun, şi-acuma iarăşi o pierdea.

— S-o luăm îndată după ei şi să-i ajungem, să-i lovim ! îşi indemna el cavalerii. Ortwin, tu ne vei însoţi ?...

— Sigur că da, glăsuia Ortwin. Ludwig şi Hartmut vor plăti crimele ce le-au săvîrşit... Wate, să ne gătim de drum !...

Sigfrid, regele din Morlanda, era gata, de-asemenea, să-i însoţească pe regele din Niderlanda şi pe Ortwin de Matelana.

Bătrînul Wate-şi înălţase flamura spre oştenii săi, cînd iarăşi Horand, cîntăreţul, s-a dus în faţa regilor, spunîndu-le în acest fel :

— V-am sfătuit şi-n Niderlanda ca să nu faceţi nedreptatea de a răpi corabia acelor bieţi oameni fugari. N-aţi ascultat, şi iată, Hetel e sub movila de pe ţărm. Gîndiţi-vă că-n vremea asta normanzii s-au depărtat mult. Şi vîntul, care-a bătut ieri spre miazănoapte, s-a-ntors. Astăzi ne este împotrivă. Pînă s-ajungem în Nordlanda, Ludwig va fi la adăpost. Castelul va fi apărat. N-o să putem să debarcăm. Oştenii ne sînt osteniţi. Să ne întoarcem. Şi să-ncepem să construim o nouă flotă. Să pregătim alţi cavaleri. Şi astfel vom putea-ntr-o zi să debarcăm noi în Nordlanda. Pe Ludwig să-l urcăm în lănci...

Cei trei regi au rămas pe gînduri. Cîntăreţul ştia ce spune. Drumul nu le era cu spor. Pierdeau zadarnic alţi oşteni.

Sigfrid a rostit cel dintîi :

— Horand a spus doar adevărul...

Ortwin a întărit şi el :

— Cred că Horand are dreptate...

Şi Herwig, cel mai îndîrjit, a trebuit să se supună părerii celorlalţi doi regi, pentru că singur n-avea cum să mai ajungă pînă-n nord.

Plini de mîhnire, cei trei tineri, cu cavalerii ce-i aveau, s-au dus către corabie.

Au plecat — Sigfrid în Morlanda, Ortwin spre Matelana lui, şi Herwig către Niderlanda.

Nu au rămas în Wolpensand decît cîteva corturi goale şi o movilă de pămînt, avînd o lance-nfiptă-n ea.

La despărţire, cei doi tineri, Ortwin şi Herwig şi-au jurat că orice-ar fi să se întîmple, să se întoarcă într-o zi şi să-şi scape iubitele din ghearele duşmanilor.

— Cunoscînd dar acestea toate, spuseră minesengerii. să ne întoarcem iar la Gudrun, la Hildeburg şi celelalte copile de la Matelana.

Aflaseră pe drum că Hetel fusese doborît de Ludwig. Gudrun plînsese disperată.

Ajunse apoi în Nordlanda, la ţărm au fost întîmpinate de Gerlind, soţia lui Ludwig, şi de Ortrun, copila ei.

— În sfîrşit, a rostit regina, fiica lui Hetel cel trufaş binevoieşte să coboare pe ţărmul unui prinţ normand... Şi, izbucnind în rîs sălbatic, mîndra Gerlind a mai urmat : Ce zicea tatăl tău, fetiţo ? Că Ludwig e vasalul său, şi Hartmut, viteazul meu fiu, nu este demn de mîna ta ? Ei bine, a sosit şi vremea ca să te rogi tu singură de Hartmut să-ţi fie bărbat.

Gudrun abia se coborîse pe ţărmul aspru din Nordlanda. Durerea pentru tatăl ei o mistuia pînă-n adînc. Nu ştia ce-i aduce soarta aici, în Ţara Nordului, şi totuşi s-a întors spre Gerlind şi a privit-o drept în ochi :

— Vă înşelaţi ! i-a spus reginei. Eu sînt logodnica lui Herwig ! Şi am să fiu soţia lui. Herwig nu este un războinic din cei ce jefuiesc cetăţi, cînd sînt plecaţi apărătorii. Nu luptă cu femeile, nu lasă pruncii-nfometaţi, şi mamele jelind amar. Şi totuşi, nu mă aşteptam din partea voastră, doamnă Gerlind, să insultaţi pe o prinţesă, în loc să-i uraţi „bun venit", cum este datina la noi...

Gerlind a pus mîna pe spadă. Şi capul blond al dulcei Gudrun ar fi căzut atunci în mare, de nu ar fi oprit-o Hartmut.

— Mamă, a glăsuit reginei. Eu am făcut, e drept, o crimă, doar ca s-o dobîndesc pe fata regelui hegelingilor ! Şi nu doresc s-o pierd acum, prin vorbele necugetate pe care le-aţi schimbat voi două... Ortrun !... a grăit sorei sale, te rog, ai grijă tu de ea. Cu vremea se va îmblînzi şi va primi să-mi fie soaţă. Du-te, Gudrun, du-te cu Ortrun. Poţi să o iei pe Hildeburg şi poţi să iei şi alte fete din cele-aduse în corăbii să te slujească, să te simţi, la noi, la fel ca şi în Matelana...

Aşa a-nceput, în Nordlanda, captivitatea-ndelungată, în care Gudrun a zăcut vreme de treisprezece ani.

La început, Gudrun a fost tratată ca un oaspete. Lîngă ea şedeau Hildeburg şi toate celelalte fete. Ba, după cît se povesteşte, se-mprietenise şi cu Ortrun, sora cea mică-a prinţului. Ortrun era gingaşă, bună. Se-nduioşa pînă la lacrimi de soarta fetelor răpite. Iară Gudrun îi era dragă şi încerca s-o mîngîie. Cînta ca să-i aline dorul de mamă, frate şi logodnic.

— O să vă-ntoarceţi într-o zi, spunea Ortrun către Gudrun. Fratele meu va înţelege că tu nu poţi să-l îndrăgeşti. Şi am să-i mai vorbesc şi eu. El nu-i atît de rău cum pare. Luptele l-au asprit prea mult. Mai greu va fi cu mama noastră. Regina Gerlind e prea mîndră, şi s-a simţit greu insultată, cînd tatăl tău, regele Hetel, l-a izgonit din Matelana pe Hartmut care te peţea... Dar o să treacă toate astea. Sînt sigură că o să treacă... Haide acum să ne plimbăm cu toate fetele pe ţărm şi să privim mînia mării...

Ortrun o lua de gît pe Gudrun, o-mbrăţişa cu dragoste şi-i dezmierda părul de aur, ce-i luneca-n cosiţe lungi şi mătăsoase, pîn' la glezne.

Uneori însă, venea Hartmut. Ce-i drept, era politicos, însă întunecat la faţă, şi ochii-i scînteiau sub frunte, ca două flăcări albăstrii.

— Gudrun, de ce nu te-nvoieşti să-mi fii soţie, şi, curînd — cînd se va stinge tatăl meu — regina mea peste Nordlanda. Tu ştii că luptătorii noştri stăpînesc toate apele. Iar eu voi fi stăpînul lor. Vei fi regină peste regi. Uită-l pe Herwig. E departe. Din Niderlanda nu mai vine nimeni aicea să te scape. Tu, Trandafir al Nordului, eşti cea mai potrivită soaţă pentru un luptător ca mine. Fii înţeleaptă, te supune... Şi am să-ţi fac o nuntă mare, cum nu s-a mai văzut pe lume. Iară la nuntă am să-ţi dau un munte-ntreg de nestemate. Îl am ascuns în tainiţe pentru aceea ce va fi soţia şi stăpîna mea. Nici o regină n-o să aibă veşminte mai costisitoare, din catifele şi mătăsuri, podoabe de argint şi aur, sute de cai negri ca noaptea, cu care poţi călători pe nesfîrşitele-mi întinderi, sub ceţurile nordului. Ba îţi voi face şi-un castel mai-nalt decît oricare altul, şi-l voi podi cu mozaic, ca regii de la miazăzi ; pe-acoperiş voi pune aur şi îţi voi face o grădină chiar în castel, cum am aflat că ar avea regii mauri. Primeşte doar să-mi fii soţie, şi nu mă umili prea mult.

Gudrun îi asculta cuvîntul. Ochii i se uscau de plîns şi faţa i se împietrea. Îşi strîngea pletele la sîn, se ridica, şi, cu mîndrie, îi răspundea prinţului Hartmut :

— Nu eu te umilesc pe tine, deşi ai merita s-o fac. Cuvîntu-mi ar putea să fie ca piatra sură, colţuroasă, să te lovească în obraz, chiar dac-ar fi să-mi aflu moartea, după aceea, de la voi... M-ai luat din casa părintească, pe care-ai jefuit-o toată. Şi, mai

ales, m-ai dspărțit de Herwig, logodnicul meu, căruia eu îi voi rămîne credincioasă pînă la moarte. De ce nu vrei să îndrepți răul pe care tu mi l-ai făcut ? Să ne lași să plecăm acasă, și-apoi să se încheie pace ? Tu nu poți înțelege, Hartmut, că răul ne-ndreptat aduce întotdeauna un alt rău ? Nădejdea voastră stă-n aceea că Herwig nu va îndrăzni să vină-n întăritul Nordland ! Credeți că el nu va-nfrunta pe aprigii oșteni normanzi, fiindcă voi știți că n-are flotă, că e un rege prea sărac. Dar nu vă legănați în vise nici tu, nici mama ta, Gerlind. Chiar dacă nu sînt lîngă Herwig, chiar dacă nici nu voi mai fi, mă simt a lui cu sufletul. Lanțul cel dulce-al dragostei ne-a legat strîns pe amîndoi. Ș-așa va fi pe veșnicie. Te rog acum însă să pleci, să mă lași iară singură, să nu mă întristezi mai mult.

Și Hartmut, Hartmut îndrăznețul, lovit de vorbe-atît de grele — recunoscînd că-i adevăr în tot ce-i spusese copila smulsă de el din Matelana — își aplecă pe dată fruntea, ieșind afară din odaie.

Regina Gerlind îl văzu și crunt se mînie în sine.

Era nespus de rea regina. Ochii îi erau ca de șarpe, și gura, cu buze subțiri, scotea doar cuvinte de hulă.

Toți luptătorii din Nordlanda, cît erau ei de îndrăzneți, simțeau o teamă-n inimă, numai cînd o vedeau pe Gerlind. Căci ea se supăra prea lesne, și-atunci pe nimeni nu ierta. Pe Ludwig ea-l făcuse crud. Ea îl silea pe prințul Hartmut să fie neîndurător. Ea-i trimisese-n Matelana, să o răpească pe Gudrun. Și-acum, văzînd pe fiul ei izgonit iarăși de copilă, se mîniase și mai rău.

Prin vorbele-i meșteșugite, îl îndemnă pe prințul Hartmut să plece la un nou război, cu oștile, pe-ntinsul mării.

— Pleacă, și lasă-mă pe mine să o înduplec între timp, îi glăsui regina Gerlind. Cînd ai să te întorci acasă, ea singură se va ruga... Da, în genunchi se va ruga, să te-nvoiești a-i fi tu mire...

Hartmut a plecat la război, precum îl îndemnase Gerlind și cum încuviințase Ludwig. Corăbiile-i au umplut marea. Și în corăbii, luptătorii, înarmați, dîrji și fioroși, cîntau cu glasuri groase astfel :

— O ! Halala ! Pe lumea asta
Noi sîntem regii mărilor.
Săbii de aur vrem s-avem,
Și cele mai frumoase fete
Să ne danțeze-n danț vioi,
În timp ce vom sorbi din cupe
Licoarea dulce : hidromel.

O ! Halala ! Pornim la luptă.
Coastele s-or împurpura,
Curînd, de focurile noastre
Şi sîngele care va curge...
O ! Halala ! Pornim la luptă
Noi sîntem regii mărilor...

Dar abia dispărură-n zare corăbiile, avînd la proră capete mari, verzi, de balaur, abia de se topiră-n ceţuri lucirile de lănci şi săbii, şi glasurile aspre, groase, se mistuiră-n depărtări, că Gerlind se şi repezi în încăperile Gudrunei.

— Nu ai primit să fii regină... ei, bine, vei fi slujnică ! îi strigă fetei, cu mînie.

— Mamă ! se ridică Ortrun numaidecît în apărare. Nu este drept... Ce vrei să faci ?

— Tu, Ortrun, îi mai rosti Gerlind, ai dovedit o slăbiciune ne-ngăduită pentru Gudrun, ce ne jigneşte pe noi toţi... Vei sta de astăzi înainte închisă în odaia ta. Cu Gudrun nu mai poţi vorbi. Pieri dinainte-mi chiar acum !...

Şi apoi Gerlind porunci ca fetele din Matelana să-şi schimbe-ndată toate rochiile cu haine proaste, peticite.

— De-azi-nainte o s-aveţi grijă de păsări şi de porci. Veţi locui cu slugile ! ţipă regina mai departe. Iară Gudrun va spăla rufe, şi va dormi, nu-n încăpere, ci jos, în grajdul vitelor, pe paie umede, murdare !

— Dacă îi hotărîţi Gudrunei această nemiloasă soartă, vreau s-o împărtăşesc şi eu ! zise şi Hildeburg, daneza. Fratele ei, Ortwin, acela ce stăpîneşte Matelana, îmi este drag, iar eu, cu Gudrun, de mici am crescut împreună, nedespărţite niciodată.

— Bine, de ţii atît la ea, şi nu vreţi să vă despărţiţi, dormi şi tu, Hildeburg, în grajd ! Dar veţi spăla-mpreună rufe. Şi nu uita că în curînd vine toamna cu ploile. Apoi şi iarna, cînd pe-afară va ninge şi va îngheţa. Ce zici ? Acum mai dormi cu Gudrun ?

— Adevărata prietenie nu se-nspăimîntă nici la greu, i-a dat răspuns trufaşei Gerlind, prinţesa Hildeburg, daneza.

Şi, precum a hotărît Gerlind, toate fecioarele răpite au fost îndată coborîte în încăperea slugilor, iar Gudrun şi cu Hildeburg într-un grajd vechi, dărăpănat.

Venise toamna cea vrăjmaşă. Marea vuia şi se izbea, ca un balaur negru-vînăt, de stîncile Ţării de Nord. Şi, printre stînci, în haine rupte, desculţe şi mai mult flămînde, Gudrun şi Hildeburg spălau, zi după zi, rufele-n mare. Mîinile le-ngheţau în apă. Vîntul le biciuia obrajii. Şi-adeseori cădeau pe cale, cînd

se-ntorceau către castel, împovărate tot mai mult, cu muncă, de regina Gerlind.

Noaptea, cînd se culcau trudite, n-aveau cu ce se înveli, şi tremurau ca două frunze, pînă în ziua următoare, cînd, nedormite, se sculau, luau legăturile cu rufe şi se porneau iar catre mare.

— Gudrun, grăia citeodată cu deznădejde Hildeburg, priveşte c-a trecut şi toamna. A venit iarna cea geroasă. Pămîntul tot e îngheţat. Şi primăvara se apropie. Curînd apoi va fi şi vara, cînd bărcile normanzilor or să se-ntoarcă de la pradă. Hartmut, sătul de aşteptare, te va sili atunci la nuntă. Şi pe noi ne va mărita cu luptătorii lui sălbatici. Ce-o fi cu Herwig şi cu Ortwin ? Poate că nu vor mai sosi !

Şi Hildeburg o lua pe Gudrun de gît şi începea să plîngă.

— Nu trebuie să ne lăsăm pradă tristeţei, Hildeburg. Herwig, desigur, va veni ! Şi cu el va sosi şi Ortwin, fratele meu, iubitul tău, îi spunea Gudrun prietenei. Fii tare, draga mea, fii tare ! Mai e puţin şi vom scăpa...

Şi cîntăreţii povesteau, în vremurile de demult, că-n acest fel a trecut vara.

Şi-au mai trecut şi alte veri. Hartmut s-a-ntors cu luptătorii. Au adus iarăşi pradă multă şi fete — care mai de care mai mîndre, mai încîntătoare. Dar Hartmut nu voia să ştie decît de Gudrun cea frumoasă, de Trandafirul Nordului, cea prefăcută-n slujnică de mama lui, de cruda Gerlind.

Şi ea îl înfrunta mereu.

— Va veni Herwig, îi spunea. Şi mă va lua-ntr-o bună zi. Sînt sigură că va veni. Decît să fiu soţia ta, mai bine mor pe ţărmul mării !

— Atunci să moară, zicea Gerlind, aflînd ce-i răspunsese Gudrun fiului său, prinţului Hartmut. Şi o punea la munci mai grele, s-o nimicească mai curînd.

Şi au trecut şi alte toamne. Au venit alte ierni la rînd.

Şi treisprezece ani s-au scurs, parcă s-ar fi tîrît pe drum.

Gerlind se făcea tot mai aspră şi chinuia nespus pe fete.

Cînd viscolul sufla turbat şi îngheţa totul în jur, cînd fiarele se ascundeau, de spaimă, în bîrlogul lor, Gerlind le trimitea pe Gudrun şi Hildeburg la ţărmul mării, cerîndu-le ca rufele să-ntreacă-n albul lor zăpada.

Nu le ţinea pe-acestea-n viaţă decît dorul de-a-şi revedea iarăşi căminul părăsit şi pe logodnicii iubiţi.

Gudrun îi arăta atunci prietenei sale Hildeburg inelul
 scump, micuţ, de aur, pe care i-l dăduse Herwig în seara cînd

s-au logodit. Şi Hildeburg, roşindu-se, scotea şi ea din sîn inelul pe care il primise-n dar de la îndrăgostitul Ortwin.

Şi-aşa doar se mai mîngîiau, în toiul nopţilor de iarnă, cînd valurile se izbeau de stîncile din ţărm, urlînd, şi viscolul se strecura şi-n adăpostul lor de lemn, întunecos şi îngheţat.

Acuma trebuie să spunem că în castelul Matelanei, la fel ca şi in Niderlanda, se făcuseră pregătiri.

Herwig nu mai avea răbdare. Era sărac, şi cu greutate putuse să adune aur, ca să îşi facă noi corăbii.

Nopţile, toate nopţile, nu se gîndea decît la Gudrun. Se zvîrcolea şi făcea planuri cum o s-ajungă în Nordlanda şi cum o s-o îmbrăţişeze pe credincioasa sa iubită.

Oamenii lui, trimişi anume să cerceteze ce se-ntîmplă în ţinutul normanzilor, aflaseră că draga lui îndura chinuri peste chinuri, fiindcă nu se-nvoia să fie noră lui Ludwig şi Gerlindei.

Ortwin şi Wate, de asemeni, pregăteau o oştire nouă. Puţini mai rămăseseră dintre bătrînii cavaleri care fuseseră cu Hetel, regele mort în Wolpensand.

— Oastea pierdută-ntr-un război se-nlocuieşte anevoie, glăsuia cîntăreţul Horand. La fel este cînd tai pădurea. Copacii se doboară lesne, dar alţii se ridică greu.

Numai că Wate se-ngrijise să pregătească noi războinici, chiar din clipa cînd se-ntorsese din lupta de la Wolpensand. El strînsese pe toţi băieţii mai mari de şase-şapte ani şi-i învăţase să se lupte cu sabia, lancea şi arcul. Să călărească, să vîslească, să înoate în apa rece, să ia cu asalt zidurile.

Şi-acuma, după-atîţia ani, în Matelana se găsea o oaste mult mai pregătită decît o avusese Hetel.

Primiseră şi ajutoare : corăbii noi şi cavaleri de la regele din Morlanda.

Ceasul cel mare se-apropia.

Veştile alergau mai iute, din Niderlanda în Morlanda, şi de-acolo la hegelingi. Şi prin răvaşe se vorbea numai de Gudrun, Hildeburg, de celelalte prizoniere, ca şi de Hartmut şi de Ludwig, şi, mai ales despre Gerlind, „căţeaua cu părul cărunt şi cu colţii înveninaţi", cum o numea într-una Wate.

Ceasul cel mare se-apropia !...

Venise iarăşi primăvara. Era pe la-nceputul ei. Sloiuri, ce-i drept, se mai vedeau în mare aproape peste tot. Însă şuvoaiele din munţi curgeau cu coame pe spinare. Şi păsările se-ntorceau la cuiburile părăsite. Soarele ridicase capul său lucitor, de după nori, cătînd cu ochii mari spre oameni.

Gudrun cu Hildeburg erau, într-una din aceste zile, pe țărmul mării și spălau.

Picioarele le sîngerau pe sloiurile de la țărm. În acea zi ninsese iar. Vîntul sufla din miazăzi. Ele spălau cu hărnicie.

Deodată au văzut zburînd o lebădă deasupra lor.

Lebădă, în acele zile, cînd soarele și-arată chipul, dar vîntul încă șuieră, nu mai văzuseră nicicînd.

Fetele și-au înălțat capul. Cosițele le fluturau.

Și lebăda le glăsui :

— Dragele mele chinuite, Gudrun și Hildeburg, să știți că vremea rea se depărtează, și vor veni zile senine... Astfel le spuse lebăda, și-ntinzîndu-și aripile, se depărtă din nou spre larg.

Ele tot nu se dumireau și nu puteau să înțeleagă că lebăda care vorbise nu era pasăre de rînd, ci era zîna mărilor, care voia să le vestească despre sfîrșitul suferinții pe care o-nduraseră.

— Lebădă !... Lebădă !... mai stai, strigară după ea, în cor, și Hildeburg, și blonda Gudrun.

Dar pasărea nu se întoarse, și dispăru cît ai clipi.

Noaptea aceea fetele se frămîntară necurmat, gîndind la ce-avea să se-ntimple.

Vestiră și pe celelalte tovarășe de suferință despre ciudata lebădă venită pînă în Nordlanda, să le aducă bucurie, și care — lucru minunat — le cunoștea și numele.

A doua zi se începu altă vifornită pe mare. Soarele-și ascunsese fața sub niște nori întunecoși. Un vînt tăios le mușca trupul celor două sărmane fete, plecate cu mormane grele de rufe, să le spele-n mare.

Din larg, valuri se năpusteau pe țărm, cu spumă în torente. Și valurile le-nghețau miinile și picioarele. Iar prin veșmintele subțiri vîntul trecea în voia lui.

Pe cînd spălau cu-atîta trudă rufele celor din castel, Gudrun auzi, dintr-o dată, un plescăit în apa mării.

Ridică fruntea puțintel, și într-o barcă ea zări doi tineri cavaleri vîslind.

— Hildeburg ! Vin doi cavaleri, apucă Gudrun s-o vestească. Privește... Vin spre noi cu-o barcă...

— Hai să fugim și să ne-ascundem, răspunse fata rușinată. Căci avem rochii peticite, sîntem ca roabele, desculțe, și cavalerii au să rîdă sau au să ne disprețuiască.

Fetele se și pregătiră s-o ia la fugă, după stînci. Gudrunei însă îi scăpă din mînă o cămașă scumpă, care era chiar a reginei. Marea o luase și-o ducea. Dar unul dintre cavaleri prinse cu vîsla rufa albă.

Vîntul sufla și-i răvășea Gudrunei părul peste ochi. Fața abia i se vedea. Și cavalerul întrebă :

— Vă rugăm, nu vreți să ne spuneți al cui este acest castel ?

— Al regelui Ludwig, normandul, răspunse Hildeburg, daneza. Dă-ne cămașa, să plecăm...

— Așadar, e adevărat, se bucurară cavalerii, sărind numaidecît pe țărm. Ne-a îndrumat bine pescarul cu care am vorbit în larg...

— Dar de-o prințesă n-ați aflat — pe nume Gudrun ? Nu-i pe-aici ? mai spune unul dintre ei.

Gudrun simți că-și pierde firea. Coșul pe care îl ținea îi lunecă, și rufele se risipiră toate-n valuri.

— Gudrun ? șopti încet copila, Gudrun ? Ea a murit de mult...

Atunci tînărul nou sosit își puse mîinile pe ochi și începu să hohotească.

— Gudrun ?... Gudrun s-a prăpădit ?... Nu pot să cred !... Nu pot să cred !... Noi am întîrziat prea mult...

— Dar Hildeburg, altă prințesă ? mai întrebă și celălalt tînăr. De soarta sa nu știți nimic ?

— Hildeburg ? A murit și ea, spuse, la rîndul său, daneza. Ortwin — căci el era acesta — se făcu galben ca un mort.

Văzînd însă prințesa Gudrun că dragii ei — iubit și frate — se află-atît de zguduiți, n-a vrut să-i mai îndurereze. Și-a dat cosițele de-o parte, ținîndu-le cu mîna dreaptă, și apropiindu-se de Herwig, i-a spus :

— Atîta m-am schimbat că nu mă mai poți recunoaște, tu, rege Herwig și logodnic ?

— Nici tu pe mine ? a rostit și Hildeburg dragului său, chipeșul prinț al Matelanei.

— Voi sînteți ? au strigat cei doi, și amețiți de bucurie, nu știau cum să le privească, ce să le-ntrebe mai întîi, și ei înșiși ce să le spună.

Pînă la urmă, fără vorbe, tuspatru s-au cuprins în brațe.

Și amîndoi și-au sărutat iubitele cu mîini asprite, aproape goale-n vîntul rece și sub ninsoarea cenușie, din cerul trist al nordului.

— Haideți, veniți cu noi în barcă, glăsui Herwig, mai întîi, strîngînd-o pe Gudrun la piept. Nu pot să te mai las aici...

— Nu, Herwig... și nu, dragă Ortwin, spuneau Gudrun și Hildeburg. Noi nu putem veni cu voi. Mai sînt și celelalte fete.

Herwig și Ortwin au zîmbit :

— Poate credeați că le-am uitat ? Nu. Anii-aceștia n-au trecut, dragele noastre, în zadar. În Niderlanda, Matelana și în

Morlanda s-a făcut o flotă nouă, și acum venim să vă scăpăm pe toate. Și mai dorim să pedepsim întreaga crimă săvîrșită de Ludwig, regele normand. În largul mării se găsesc corăbiile și cavalerii, care așteaptă doar un semn, ca să pornească la atac... Acum plecăm să vestim flota.

Și-amîndoi au sărit în barcă și s-au îndepărtat de țărm, fluturînd mîinile spre fete.

Ele-au mai stat încă puțin, și Gudrun i-a spus prietenei :

— Haide acuma la castel !

— Dar rufele ? s-a-ngrozit fata. Stăpîna ne va biciui.

— Robia ni s-a terminat, a grăit Gudrun. Lasă-le ! De mîine vom fi libere.

Și Gudrun a-nceput să rîdă, întîia oară de cînd Hartmut o adusese în Nordlanda.

Apoi au plecat amîndouă pe calea-ntoarsă, spre castel.

Regina le-a văzut venind.

— Unde sînt rufele, răspundeți, slujnice leneșe ? Răspundeți !... De nu, pun să vă biciuiască...

Gudrun i-a dat răspuns reginei, ca-ntotdeauna, liniștită, și neplecîndu-se de fel :

— Ar trebui să vă gîndiți, cel puțin azi, cum vă purtați cu noi, prințese-n ospeție. Și aș putea să vă vestesc că mîine, poate, eu voi fi stăpînă în castelul vostru...

Gerlind a încremenit.

— Vei fi stăpînă ? a zis ea. Atunci... dacă-nțeleg eu bine... te învoiești a fi lui Hartmut soție, începînd de mîine.

Și nemaiașteptînd regina nici un răspuns de la Gudrun, s-a îndreptat spre sala unde sta Hartmut — încruntat — pe-un jilț și asculta un cîntăreț spunînd povestea despre Tyr, steaua norocului în viață, steaua care-i călăuzea pe oamenii din nord, pe mări [14].

— Feciorul meu, i-a spus lui Hartmut. Cu biciul și cu suferința am îmblînzit-o pe fecioara regelui omorît de Ludwig. Du-te și o ia în stăpînire. Va asculta porunca ta...

Hartmut s-a ridicat din jilț.

— Gudrun ? Mi se supune mie, acum, după atîția ani ?

Și, alergînd, s-a dus spre locul unde era Gudrun, în zdrențe. și-l aștepta. Știa că Hartmut o să vină.

— Mi-a spus regina că de mîine dorești a fi aici stăpînă... a grăit Hartmut răgușit.

— Doresc, și cred că am să fiu, i-a dat răspuns fiica lui Hetel.

Regina se grăbise-n urma prințului Hartmut, fiul său.

— Aduceți preotul îndată ca să-i cunune-n seara asta pe Hartmut și prințesa Gudrun, porunci unor slujitori.

Hildeburg se uita uimită. Nu cunoştea planul Gudrunei, şi tremura de frig şi spaimă.

— Ce ai de gînd ? o întrebă.

— Am să-ţi răspund, dar mai tîrziu, îi murmură Gudrun zîmbind.

Apoi se-ntoarse spre regină : Gerlind, voi m-aţi numit prinţesă. Dar eu mă văd încă în zdrenţe. Să mi se dea deci straiele cu care am venit aici, îi spuse ea, poruncitoare. Prinţesa Hildeburg, de-asemeni, vreau să-şi primească hainele potrivite cu rangul său. Şi toate celelalte fete să fie iar înveşmîntate, precum erau în acea zi, cînd prinţul Hartmut le-a răpit. Nu azi, ci mîine am să fiu în braţele mirelui meu. Dar pîn-atuncea vreau să am suita ce mi se cuvine.

Voia i-a fost îndeplinită. Veşmintele le-au fost aduse tuturor fetelor, îndată. Şi Gudrun a plecat spre sala unde se pregătise cina, urmată de-un măreţ alai.

În capul mesei şedea Ludwig, şi, lîngă el, de-o parte, Gerlind, de cealaltă, prinţesa Gudrun.

Pe chipul ei se întorsese lumina de odinioară, şi strălucea de bucurie, nu fiindcă se găsea la masă cu regele şi cu regina, ci pentru că-n curînd urma să fie lîngă dragu-i Herwig.

După ceremonia mesei, Gudrun s-a ridicat îndată, şi-urmată de alaiul său s-a dus în încăperile unde dormiseră-nainte de a fi fost trimisă-n grajduri.

Acolo, ea şi Hildeburg au povestit şi celorlalte ce s-a-ntîmplat de dimineaţă, cum au venit Herwig şi Ortwin, şi cum le vor elibera, poate chiar în aceeaşi noapte.

S-au strîns apoi lingă ferestre, privind cerul de plumb normand, desigur, cea din urmă oară.

Spre dimineaţă, s-au văzut întîi nişte catarge mici, apoi corăbiile de luptă. Pe punţi se aflau hegelingii, cavalerii din Niderlanda şi cei ai regelui Morlandei.

Pînzele erau vinete.

Trompetele au început să sune tare, de pe ziduri.

Ludwig şi Hartmut au ieşit pe ţărm, cu săbiile-n mîini, urmaţi de luptătorii lor.

Gerlind s-a înarmat şi ea.

Şi minesengerii cîntau că lupta care a urmat a fost atît de-ngrozitoare, cum nu se mai văzuse încă, în miazănoapte, pîn-atunci.

Wate, cu barba spulberată, şi sabia în mîna dreaptă, căută în primul rînd pe Ludwig. Găsindu-l, l-a-ncolţit pe dată. Ludwig s-a tot dat înapoi — pînă se-mpiedică de-o stîncă, şi acolo Wate-i tăie capul.

— Hetel !... aşteaptă... Vine Ludwig, aşa cum ţi-am făgăduit ! a strigat Wate, cu glas gros, spre zările înnegurate, unde credea că e Walhala.

În vremea asta, prinţul Hartmut lupta, la rîndul lui, cu Ortwin. Şi fiind un luptător destoinic şi mai puternic decît Ortwin, era mai gata să-l răstoarne, cu lancea, şi să îl ucidă.

Dar chiar atunci fiul lui Ludwig ridică ochii spre castel. Şi în dreptul unei ferestre văzu pe mama sa, Gerlind, dîndu-i unui oştean o armă, şi înţelese că regina trimisese pe-un ucigaş ca să îi ia viaţa Gudrunei. Îşi dete seama totodată că ceea ce voia Gerlind întrecea orişice măsură, faţă de-o fată chinuită vreme de treisprezece ani.

Şi neţinînd seama de sine că se afla-n primejdie, Hartmut îi porunci de jos normandului care pleca să o lovească pe Gudrun :

— Mişelule, n-o asculta pe mama mea, regina Gerlind ! Să nu-i faci nici un rău prinţesei, altminteri vei avea de-a face cu mine însumi, mai tîrziu.

Normandul s-a înspăimîntat de-ameninţările lui Hartmut. N-a ascultat-o pe regină. Şi Gudrun a rămas în viaţă.

Această faptă l-a salvat, după aceea, şi pe el, precum se va vedea îndată. Căci Herwig a băgat de seamă că Ortwin e ameninţat de Hartmut, prinţul din Nordlanda. Şi-a sărit iute-n ajutorul fratelui preaiubitei sale, lovindu-l pe Hartmut cu lancea. Era chiar gata să-l răpună. Şi poate îl şi răpunea, dar Ortwin l-a rugat să-l ierte, spunîndu-i că Hartmut oprise mîna oşteanului normand, trimis la Gudrun, s-o ucidă.

Astfel l-au luat doar prizonier.

La porţile-nalte, de fier, pe care le-ncuiase Gerlind, Wate, cu hegelingii lui, loveau cu-atîta-nverşunare, încît părea că însuşi Tor se coborîse din Walhala şi izbea tare cu ciocanul, dorind să intre în castel [15].

Porţile au fost sfărîmate. Şi Gerlind, prea înfricoşată, aflînd că Ludwig a căzut şi că normanzii sînt învinşi, şi-a pus haine de slujnică, şi a fugit pînă la Gudrun. Căzîndu-i înainte, îi săruta picioarele şi o ruga, plîngînd, s-o ierte, să o scape de hegelingi.

Gudrun, cu inimă miloasă, văzînd-o în nenorocire, şi-a uitat toată supărarea şi a ascuns-o în încăpere, după o draperie largă. Tocmai atunci intra şi Wate. Necruţător, războinicul a întrebat-o unde-i Gerlind. Şi cum Gudrun n-a vrut să-i spună, Wate şi-a pus oştenii săi să scotocească peste tot, pînă-au aflat-o pe regină.

 Degeaba Gudrun l-a rugat să mai amîne pedepsirea. Wate nu s-a

înduplecat. El a tîrît-o pe Gerlind, de sub ochii fecioarei Gudrun, pe scările de la intrare, și-acolo, dintr-o lovitură i-a despărțit capul de trup.

Voia s-o taie și pe Ortrun, ca fiind din neamul ucigaș. Abia a apărat-o Gudrun, povestindu-i despre copilă că, încă de la început, îi dovedise dragoste și îi fusese ca o soră în vremurile de restriște. Pînă în ultimele zile nu încetase să o roage pe mama ei să se-mblînzească și să nu le mai chinuie pe Gudrun și pe Hildeburg.

Dintre oștenii nordului prea puțini au scăpat cu zile. Castelul a fost ars și el. Și toate-ntăriturile au fost sfărmate, nimicite, și pietrele zvîrlite-n valuri.

Wate voia să-i pedepsească și mai departe pe normanzi. Și Herwig, Ortwin și oștenii regelui Sigfrid din Morlanda erau chiar gata pregătiți să intre în afundul țării, să jefuiască și să ardă.

Însă tot Gudrun i-a rugat să mai amîne hotărîrea, zicînd că îi este dor de Hilda, de mama ei ce o așteaptă de-atîția ani, cu-nfrigurare. Să nu mai întîrzie deci pe coastele normanzilor.

Numai la vorbele acestea, regii și cu bătrînul Wate s-au învoit să mai amîne, pentru o vreme, pustiirea pămînturilor de la nord.

Încet, încet s-a stins și focul. Și trîmbițele-au amuțit. Herwig cu Ortwin și cu Wate, cu fetele eliberate, au pornit către Matelana.

În drum, au făcut un popas pe coastele Wolpsensand, unde-ntre timp se înălțase un monument regelui Hetel, alături de o mînăstire.

S-au plecat toți și-au pus coroane la capul celui ce pierise în luptă cu bătrînul Ludwig.

Ca prizonieri, aveau cu ei pe Hartmut și pe sora lui — pe care-o ocrotea Gudrun — și zece cavaleri normanzi.

Pe Hartmut a vrut să-l înjunghie de două ori bătrînul Wate, pe cînd călătoreau pe mare. Dar Herwig iar i-a amintit cum el a scăpat-o pe Gudrun, cînd mama lui, reaua regină dăduse ordin s-o ucidă. Și l-a rugat să mai amîne și-această pedepsire. A doua oară l-a scăpat, de-aceeași moarte, prințul Ortwin, spunînd că vrea să-l aibă rob.

Vă-nchipuiți, de bună seamă, cum i-au primit în Matelana pe-aceia care se-ntorceau — mai ales pe prințesa Gudrun și pe prințesa Hildeburg. Țărmul vuia de aclamații. Wate o însoțea pe Gudrun. Și fata a căzut la pieptul mult încercatei sale mame.

Mama şi-a luat cu ea copila într-un iatac şi-au stat de vorbă. Şi-au amintit de fostul rege, de zilele de multe trecute. Au plîns şi s-au îmbrăţişat.

Apoi s-a dat un ospăţ mare. la care-a luat parte şi Sigfrid, venit anume din Morlanda. Şi, la acest ospăţ de seamă, Wate, cu glasul răguşit, fiindcă sorbise multe cupe, a început să cînte tare gloria hegelingilor ce pier luptînd pe-ntinsul mării şi-n insulele nisipoase, căci ei se urcă în Walhala şi stau alăturea de Odin.

A luat apoi încă o cupă cu hidromel şi a golit-o în cinstea celui îngropat în Wolpensand, sub o movilă, în care a înfipt o lance.

— Hetel ! a glăsuit bătrînul, scoţîndu-şi sabia din teacă, şi stînd parcă în faţa umbrei pe care-ar fi dorit s-o vadă. În nord am contenit măcelul, doar fiindcă Gudrun se grăbea să îşi îmbrăţişeze mama. Şi socotesc că am greşit. Căci setea mea de răzbunare nu este încă potolită. Şi cred, Hetel, că nici a ta. Voi face însă din feciorul, pe care l-ai adus pe lume, cel mai războinic dintre regi. Eu îl voi însoţi în lupte şi îl voi sfătui pe Ortwin. Şi nu voi avea linişte pînă ce ultimul normand nu va plăti, cu viaţa lui, moartea ta de la Wolpensand. Iar Ortwin va avea alături pe Herwig, ginerele tău, ca şi pe Sigfrid din Morlanda. Ii voi sluji pe cîteştrei, şi-i voi uni pentru război !...

Spunînd cuvintele acestea, Wate şi-a ridicat spre slăvi sabia lată, de oţel, de-atîta ori însîngerată, şi-a mai strigat din răsputeri :

— În numele strămoşilor, care nu cunoşteau iertarea, îi voi uni pe tineri pentru război !...

— Uneşte-i, însă pentru pace ! a glăsuit atunci Gudrun, ridicîndu-se de la masă şi apropiindu-se de Wate. Sînge a curs, şi prea destul. Castele-au ars, şi au pierit atîţia prunci nevinovaţi. Nu răzbunare, ci dreptate, iată ce doresc tinerii !

— I-adevărat ce spune Gudrun, a întărit şi Hildeburg.

Şi Hilda a rostit la fel.

— Tu, Wate, nu te supăra, a mai urmat prinţesa Gudrun, lipindu-se de pieptul lui, ca-n vremea cînd era micuţă şi cînd Ortwin o necăjea. Tu ne-ai crescut cînd eram mici. Ne-ai fost asemeni unui tată. Dar suferinţă a fost destulă. Vrem pace, Wate, nu război...

Şi tot atunci, se povesteşte că ar mai fi sosit acolo, pipăind lespedea cu băţul, şi cîntăreţul regilor, Horand, cu părul alb ca spuma de pe întinsul mărilor.

În urma luptelor purtate, bătrînul îşi pierduse văzul.

 Şi el a început să cînte cu glasul lin, tremurător :

— Gudrun a noastră-are dreptate. Ascultaţi !... O să vină ziua cînd oamenii vor azvîrli, ca nişte lucruri ruşinoase, săbiile, lăncile, torţele cu care aprind căminurile. Prea mult sînge a fost vărsat din voia asprilor războinici...

Wate privea descumpănit. Dar nu-şi cobora sabia. Cu barba şi părul vîlvoi, se-asemăna cu zeul Odin.

Deodată se-nroşi la chip. O depărtă puţin pe Gudrun, şi glăsui cu glas de tunet, privindu-l cu dispreţ pe Horand :

— Vreţi pace ? Asta-i slăbiciune. Cît timp trăieşte încă Hartmut, fiul lui Ludwig şi-al Gerlindei, va nutri-n inima-i de fier ură faţă de Matelana şi de noi, care l-am învins... Vreau răzbunare pîn-la capăt... Gudrun, tu nu te-amesteca în treburile regilor... Şi tu. Horand, mai bine taci. Nu-i nici un drum spre prietenia cu cei din nord. Aşa să ştiţi !...

Gudrun privi întîi la Wate, apoi la Herwig şi la Sigfrid, şi spuse tuturor astfel :

— Întotdeauna e o cale ce duce către prietenie. Şi datoria cea dintîi a unui rege ar trebui să fie tocmai de a afla această cale. Mă ierţi că am vorbit şi eu, amestecîndu-mă, nu, Wate ? — în treburile regilor !...

Oaspeţii s-au pornit să rîdă. Cupele iarăşi s-au umplut. Prinţesele au dănţuit. Dar vorbele ce s-au rostit nu le-a putut nimeni uita. Şi tot mai mult îşi făceau drum, spre inimile tuturor, cuvintele prinţesei Gudrun.

Mai toţi doreau să fie pace, afară doar de-unii războinici, precum era bătrînul Wate !

Dar cum puteau să fie Hilda, Herwig şi Sigfrid foarte siguri că Hartmut, dac-ar fi fost liber, n-ar fi pornit un nou război ? Astfel se întrebau cu toţii. Şi nimeni nu găsea răspuns.

Cu toate astea se-auzise că Hartmut era vizitat de-o altă principesă : Hergart.

Hergart era sora lui Herwig. Cît timp fuseseră plecate Gudrun şi Hildeburg în nord, doar Hergart de-o mai mîngîiase şi îi ţinuse de urît reginei hegelingilor. Şi ei îi era tare milă de acest prinţ rănit normand.

Hartmut fusese greu lovit în bătălia lui cu Herwig.

Cînd l-au adus în Matelana se afla în primejdie. Căci rănile-i erau deschise şi avea mare fierbinţeală. Vracii spuneau că va muri.

Ortrun primise-ncuviinţarea să-şi îngrijească fratele. Iar Hergart s-a împrietenit cu Ortrun, chiar de la-nceput.

Amîndouă l-au îngrijit pe Hartmut, prinţul de la nord, pînă ce s-a făcut mai bine. Şi azi aşa, şi mîine-aşa, lui Hartmut i s-a făcut dragă copila ce îl îngrijea alăturea de sora lui.

Fără de ea nu mai putea să stea tihnit o zi întreagă. Inima lui, sălbăticită de ațițările Gerlindei, se îmblînzea încetișor, și-n fiecare zi mai mult. Privirea i se înmuia, ca gheața într-o zi cu soare.

Sînt vinovat, mărturisea sorei lui Herwig prințul Hartmut. Mai drept era dacă muream. Aș vrea să-ndrept totul acum, să schimb firea normanzilor, dar am făcut atîta rău, încît le simt privirile celor din jur, ca niște lănci.

Ar mai fi vrut ca ea să știe că-i singura lui alinare pe care și-o mai poate-afla, dar nu-ndrăznea să glăsuiască. Gemea în sine, și tăcea.

Într-o zi, după vindecare, pe cînd ședea el în grădină, cu capu-n palme, pe o bancă, aude-o vorbă cunoscută.

Stăteau de vorbă. pe-altă bancă, regina Hilda și cu Hergart. Era o seară minunată. Cerul părea bătut în ținte de aur și de pietre scumpe, ca mantia împărătească. Marea vuia încetișor, ca rotta bătrînului Horand.

— Începem să uităm mîhnirea, spunea regina, doamna Hilda. În castelul din Matelana vezi numai tineri fericiți... Gudrun se va căsători cu Herwig. Ortwin cu Hildeburg, daneza. Sigfrid a cerut-o pe Ortrun... Ortrun e o copilă bună. Merită și ea fericirea...

— Mai sînt unii nefericiți ! a suspinat prințesa Hergart.

— De cine vrei să spui anume ? s-a mirat mult regina Hilda. Cine mai e nefericit ?

— E Hartmut, prințul din Nordlanda. Suferă mult, o știu prea bine. Și se căiește preadestul...

— De unde știi, a zis regina, că suferă atît de mult ? Și ce-i dori tu pentru el ?

— Eu ?... aș dori să fie liber. Nu cred că va mai face rău...

— Te-nșeli, a grăit iarăși Hilda. Așteaptă numai răzbunarea. Oameni ca el nu uită lesne înfrîngerile suferite. Urăsc prea mult pe-nvingători.

— Totuși, a stăruit copila... și-a mai rostit încă ceva ; dar Hartmut n-a mai auzit cuvintele spuse la urmă.

Din acea zi, prințul Nordlandei s-a luminat puțin la față, și-o privea cu alți ochi pe Hergart. Și nu mai suferea știind că Gudrun va fi a lui Herwig, în vara ce se apropia.

Cînd s-a-ntîmplat, nu prea se știe. Nu știu nici vechii minesengeri. Însă regina i-a chemat pe toți sfetnicii Matelanei, pe cavaleri, și i-a-ntrebat :

— Noi socotim că prințul Hartmut a suferit din plin, pierzîndu-și castelul, rudele-apropiate și cavalerii cei mai buni. Și ar fi bine să-l iertăm. Ce ziceți ? Sînteți de părere ?

— Să nu-l iertăm, a strigat Wate. Fiul Gerlindei, al şerpoaicei, nu merită nici o iertare. Mai bine-i retezam eu capul.

A luat atunci cuvîntul Horand :

— Pe cît ştiu eu, a grăit el, prinţul din nord e un viteaz. Mai bine să ni-l facem prieten. De-am mai găsi şi vreun temei prin care să-l legăm de noi...

— Temeiul este şi găsit... a spus, zîmbind, frumoasa Gudrun, privind către prinţesa Hergart, care s-a-mpurpurat de tot.

A mai trecut puţină vreme. Hilda şi-a-mpodobit castelul cu flori, covoare, stofe scumpe şi-aurării scoase din lăzi.

Şi-n faţa cavalerilor, l-a chemat mai întîi pe Ortwin.

I-a aşezat pe cap coroana de rege-al hegelingilor. Şi Wate i-a dat sabia ce o purtase tatăl său. Iar Hilda i-a dăruit mîna prinţesei Hildeburg, daneza, pe care Ortwin o iubea încă de cînd era copil.

Pe Herwig l-a unit cu Gudrun.

Uralele s-au auzit, spun unii, pînă în Nordlanda.

După aceea l-a chemat pe regele Sigfrid de Morlanda. Pe el l-a cununat cu Ortrun. Amîndoi se-ndrăgiseră. Şi cel din urmă-a-ngenunchiat, în faţa Hildei, însuşi Hartmut. A cerut tuturor iertare, şi-n primul rînd frumoasei Gudrun. Ea l-a iertat şi i-a adus de mînă pe fecioara Hergart, sora lui Herwig, soţul ei. Şi alte şaizeci de fecioare, care fuseseră cu Gudrun în Nordlanda cea friguroasă, şi-au adus mirii-n faţa Hildei.

Hilda le-a dat încuviinţarea să facă nunta lîngă regi, şi pe mirese le-a-nzestrat.

Nunta s-a început cu zgomot, şuvoi de băuturi şi rîset.

În Matelana se vedeau pe străzi, pe case, numai flori. Tinerii-ndrăgostiţi dansau.

Cît a durat, nunta, nu ştim. Desigur, multă, multă vreme. Însă ce ştim e că la nuntă Gudrun a cerut mirilor să-şi jure unul altuia că-şi vor fi prieteni credincioşi, că nu se vor certa nicicînd şi vor păstra între ei pacea atîta cît vor vieţui [16].

Apoi Ortwin şi Hildeburg au petrecut perechile care plecau spre ţara lor, urîndu-le la toţi drum bun.

Lacrimi au curs, bine-nţeles, mai ales Hildei, fiindcă Gudrun se depărta din nou de ea. Dar şi-au promis să se revadă cît de curînd şi cît mai des.

Marea era strălucitoare, parcă-nvelită în argint. Şi nici un vînt, din cele rele, nu bîntuia de nicăieri.

Pe mare-au plutit trei corăbii, cu trei perechi de-ndrăgostiţi, către trei ţări şi trei castele din larga Mare a Nordului.

Şi Horand sta pe ţărm, cătînd spre depărtări necunoscute, pe care nu le pot privi decît acei fără de văz. Sta şi cînta încetişor, mîngîind strunele de rottă :

— Eu ştiu că o să vie-o zi cînd strigătele de război vor trebui să se preschimbe, pe veci, în cîntece de pace !...

Şi-aceia care-l ascultau, stînd, lîngă cîntăreţ, pe ţărm — mai ales oamenii de rînd — spuneau că el are dreptate şi că zăreşte peste veacuri...

Viteazul în piele de tigru

Tot în aceeași zi — cînd minesengerii cîntau, pe puntea unei corăbii de pe Rin, legenda înțeleptei Gudrun — pe o poteca-ngustă, șerpuitoare, agățată de unul dintre munții prăpăstioși ai Georgiei [1], urca domol un grup de cîntăreți.

Bărbatul care pășea-n frunte avea în brațe-un ciong [2]. Ceilalți duceau cu ei cimpoaie sau tobe. Și cel din urmă ținea de căpăstru un cal cu coamă vînătă, ce clătina pe spate doi desagi, în care se găseau veșmintele de lînă, călduroase, și-un cojoc bun de așternut.

Printre coroanele copacilor se vede-n înălțimi un vultur, și, doar puțin mai jos de locul unde plutește el, țîșnește dintre stinci o fortăreață.

Pe zidurile ei se află, de strajă, cîțiva oșteni, în miini cu sulițe și arcuri, care — așa cum stau, cu căștile rotunde pe cap și îmbrăcați în hainele de zale — seamănă, în bătaia soarelui, cu niște torțe vii.

— Hei ! Cine sînteți voi ? le strigă cîntăreților, zărindu-i, unul dintre oștenii de pe ziduri. Nu mai înaintați un pas, sau veți primi in piept cîte-o săgeată...

Auzind vorbele străjerului, coloana se opri.

Vîntul foșnea printre copaci, țiuind ca-ntr-o zi de toamnă.

Bărbatul, care merge-n frunte, ridică-n brațe ciongul, arătîndu-l.

Ceilalți îi repetară gestul, făcînd același lucru cu tobele și cu cimpoaiele.

— Sîntem gruzini, la fel cu voi, glăsui primul.

— Gruzini, adăugară și ceilalți. Și cîntăreți...

— Am auzit, vorbi din nou conducătorul grupului, că preamăritul eristav [3], avînd de împlinit porunci de la slăvitul nostru rege, ar fi sosit în fortăreață. Iar noi, cum sînt poruncile, am și venit la fortăreață, să-i dezmierdăm urechile cu cintece și cu povești.

— Dacă-i aşa, coborîţi puntea, rosti căpetenia străjii, oştenilor din jurul său. E limpede că-s cîntăreţii. Măritul eristav i-aşteaptă...

Cei şase cîntăreţi intrară, după ce puntea se lăsă. Legară calul de un stîlp, apoi păşiră mai departe, în curtea mică, întunecoasă, podită cu lespezi de piatră, dreptunghiulare, cenuşii. Un izvoraş murmura dulce, în partea de apus a curţii, curgînd direct din muntele pe care se-nălţa zidirea.

Un canar auriu cînta în colivia lui de fier, înălţînd imnuri soarelui ce nu se revărsa aici, decît numai o dată-n zi, la ceasul cînd venea amiaza.

Şi fiindcă-acum era amiaza, curtea se lumina pe-ncetul. Şuvoiul cald curgea de sus, dezmorţind lespezile reci, izvorul şi bietul canar.

Şi tot în acest ceas ieşi în curte, să se-ncălzească, mult preamăreţul eristav, un bărbat vîrstnic, uscăţiv, cu nas subţire, coroiat, şi buze galbene, ca iasca.

Acesta era îmbrăcat cu un caftan din stofă scumpă, la guler cu blană de jder. Pe deasupra, purta un şal.

Şi el se aşeză pe-un jilţ adus îndată de oşteni.

Cei şase cîntăreţi i se plecară. Eristavul le măsură dintr-o ochire hainele cu mîneci largi şi găitane, cămăşile din pînză albă şi încălţările de piele, legate cu curele lungi.

— Vă aşteptam, le spus el, scurt, ţintuindu-i cu o privire ca de pasăre răpitoare, în timp ce-n jur se adunau mai toţi oştenii de pe ziduri.

Bărbatul care avea ciongul îngenunchie pe-o lespede în faţa eristavului. Şi ceilalţi, ca la o poruncă, făcură toţi acelaşi lucru.

— Stăpîne, zise. Porunceşte ! Ştim să-ţi cîntăm legende vechi, cum e a regelui Vahtang, acela care, urmărind un fazan roşu, l-a ţintit în locul unde e Tbilisi [4], şi a întemeiat oraşul. Ştim cîte povestiri pofteşti. Dar mai-nainte de orice ştim să-ţi cîntăm din Rustaveli [5] — rege-al poeţilor kartveli [6]...

— Cintaţi-mi, dar, din Rustaveli : „Viteazul în piele de tigru", dete răspunsul eristavul. Altă poveste mai frumoasă nu cred să se mai afle...

— Aşa e, ziseră oştenii. Altă poveste mai frumoasă nu ştim să se mai afle.

Întîiul dintre cîntăreţi făcu atunci un semn cu mîna. Şi-o tobă durui mărunt. Un cimpoi îşi vesti intrarea, c-un ţipăt lung, catifelat. Şi toate celelalte tobe îşi împletiră sunetele cu cele-ale cimpoaielor.

Se auzi pe urmă ciongul. Pe strunele-i armonioase, întîiul dintre cîntăreţi işi plimbă degetele lin, făcîndu-l parcă să vorbească.

La urmă glasul începu :

— Se povesteşte că-n Arabia, în ţara cea mistuită de arşiţe, domnea cîndva un împărat cu numele de Rostevan.

Şi avea craiul acesta avuţii în aur, nestemate şi castele — cît nu se poate-nchipui. Dar toate avuţiile acelea nu preţuiau în faţa împăratului cît Tinatina, fata lui.

Şi asta pentru că, aşa cum a descris-o Rustaveli, n-avea pereche-n frumuseţe, decît cu stelele din cer [7].

Dar, de era frumoasă fata, la fel de chipeş, se găsea la curtea împăratului un făt-viteaz, cu numele de Aftandil. El străjuia pămîntul ţării, conducînd oştile arabe, el era flacăra pustiului, fulger nimicitor pentru duşmani.

Oh ! Fetele, cînd îl vedeau pe Aftandil, zburînd cu călăreţii săi peste colinele arabe, îşi pierdeau cumpătul şi suspinau. Priveau pierdute-n urma lui, dorindu-şi-l toate de soţ.

Numai că el iubea doar una şi-aceea era Tinatina.

În vremea cînd vă povestesc, craiul se hotărîse însă — simţindu-se cam ostenit — s-o urce lîngă el, pe tron, pe multgingaşa Tinatina. Şi-apoi încetul cu încetul, s-o înveţe să cîrmuiască, astfel ca, în puţină vreme, doar ei să-i rămînă coroana.

Aflînd aceasta Aftandil s-a întrebat în sinea lui : „Dacă se va urca pe tron, mai am eu dreptul s-o-ndrăgesc ?" „De ce nu ? şi-a răspuns tot el. Deşi-s conducător de oaste, neam de emiri, bogat, puternic, stăpîn peste-un întreg ţinut, nu-i cer nimic iubitei mele, afară doar de-un singur drept, acela de-a-i sluji cu cinste. De a lupta-n numele ei, şi de-a muri, de-o fi nevoie, cu chipu-i scump în inimă".

Deci, după ce craiul arab i-a-ncredinţat copilei sceptrul, aşezîndu-i cu mîna lui pe frunte coroana de aur, bătută în mărgăritare, după ce i-a dat sfaturi bune, cum trebuie să stăpînească un imperiu atît de mare, a hotărît şi un ospăţ la care să se veselească [8].

Pe cînd toţi petreceau în tihnă, iar Tinatina întindea celor din jur — curtenilor şi slujitorilor săi — aur, şi nestemate, pe tipsii (cum era datina arabă), Rostevan s-a posomorît.

Vizirul ţării, Aftandil şi alţi emiri, văzînd pe chipul lui Rostevan amărăciune, s-au adunat în jurul său.

— Mărite crai, l-au întrebat, de ce te-ai întristat deodată ? Au, poate, nu-ţi este pe plac că Tinatina dăruieşte curtenilor şi

căpeteniilor de oaste atîtea pietre prețioase, și pungi cu bani, și vase scumpe ?

Întîi, craiul n-a vrut să spună de ce-l cuprinsese mîhnirea pe negîndite, la ospăț. Însă văzînd neliniștea din ochii dragei lui copile, s-a îndurat să le răspundă :

— Vedeți voi, anii vieții mele eu înțeleg că-s pe sfîrșite. În urma mea las o copilă. Și ea-i crescută cu blîndețe, iar vremurile sînt prea grele. Afară de-Aftandil, eu nu văd pe altul s-o poată ajuta, cu brațul tare, la necazuri. Și chiar el, este mult prea tînăr. Bărbăția — la noi, arabii — e măsurată prin virtutea de a ști să țintim cu arcul. Îmi pare rău, dar socotesc să Tinatina n-o să aibă un braț voinic și un ochi ager, așa cum l-am avut doar eu. Socot că un țintaș ca mine nu mai e-n toată-mpărăția...

Aftandil a-nceput să rîdă.

— De ce rîzi ? s-a supărat craiul.

Tînărul i-a cerut iertare :

— N-am vrut să te mîhnesc, slăvite. Dar vorbele ce le-ai rostit au făcut să-mi răsară-n minte un gînd destul de îndrăzneț. De nu te superi, ți-l voi spune...

— Fii fără grijă, i-a spus craiul. Doresc să-ți aflu acest gînd...

— N-ai vrea cumva, mărite crai — pentru a ști care din noi e cel mai bun țintaș din țară — să pornim la o vînătoare ? Săgețile ți le cunoaște oricine în Arabia. Pana lor este poleită. Și ale mele se cunosc. Au crestătură la mijloc. Deci cîte fiare au să cadă sub arcul tău și-al meu, vom ști cu cea mai mare ușurință...

Craiul l-a-mbrățișat pe tînăr :

— Îndemnul tău îmi e pe plac. Să ne gătim de vînătoare, mîine, cînd zorile răsar. Oștenii să ne fie martori. Te voi învinge, Aftandil.

— Mărite crai, cum ți-a fi voia ! a rîs tînărul comandant al oștilor Arabiei, privind țintă spre Tinatina.

A doua zi de dimineață, cum fusese-nțelegerea, craiul, voinicul Aftandil, curteni, oșteni și slujitori, cu arcuri și tolbe pe spate, s-au și pornit la vînătoare.

Și cînd sălbăticiunile înfricoșate-au năvălit, mînate de hăitași, din urmă, cel dintîi craiul le-a țintit. Apoi voinicul Aftandil. Nici o săgeată nu zbura fără să își atingă ținta.

Fiarele-ngenunchiau străpunse, cu boturile la pămînt. Sîngele lor uda țărîna.

Soarele strălucea-n înalt. Un pîrîu murmura pe-o vale. Și Aftandil rîdea voios, cu hohote răsunătoare.

— E ceasul cînd vom număra sălbăticiunile vînate și vom vedea cîte săgeți lipsesc din fiecare tolbă ! hotărî dintr-o dată craiul.

— Martori, treceți și numărați fiarele și săgețile ! le ceru tînărul comandant oștenilor din urma sa.

Se începu numărătoarea. Și după ce se termină, văzură că pe Rostevan îl întrecuse Aftandil, căci cel din urmă doborîse douăzeci de sălbăticiuni mai mult decît stăpînul său.

Toți se-așteptau ca Rostevan să se arate mîniat.

Dar craiul se înveseli și porunci să se gătească la umbra deasă, sub copaci, un ospăț pentru vînători.

Simțea bătrînul Rostevan pe Aftandil ca pe un fiu, și inima i se-ncălzea, știind că draga lui copilă va avea un ocrotitor, așa cum îi fusese el.

Și astfel, craiul, Aftandil și toți oștenii lor, călări, căutînd un loc pentru popas, ajunseră de la o vreme pe țărmul unui pîrîiaș, ce izvora din niște oaze limpezi și pline de verdeață.

Pe acel țărm ședea un tînăr întristat, care lăcrăma. Obrazul lui lucea-n lumină, cum este soarele-n amiaz, cînd se înalță dogorind și te orbește, de-l privești. Iară pe trupul musculos flăcăul avea un veșmînt croit din blana unui tigru. Chiar și turbanul de pe cap era făcut dintr-o fîșie tăiată din această blană.

La brîu avea o sabie, și-alăturea un buzdugan. Și totuși tînărul plîngea și suspina neostenit.

Durerea lui era atîta de-adîncă și zguduitoare, încît nu văzu călăreții, nu le-auzi nici vocile. Și craiul, minunat la culme de o asemenea-arătare, porunci unui rob să meargă și să-l poftească pe străin să vie înaintea sa și să îi spună cine e.

Acesta se și repezi să ducă vorba craiului. Însă străinul, cufundat în preamîhnita lui gîndire, nici nu-l văzu, nici auzi, și nici nu-i dete vreun răspuns.

„Pesemne mă nesocotește !“ cugetă craiul Rostevan, și, mîniat, strigă spre oaste să plece doisprezece oameni și să-l aducă pe-acel tînăr legat în ștreanguri de mătase.

Și doisprezece călăreți și-au și scînteiat săbiile, și-au pregătit frînghiile cu care să-l ia rob pe tînăr, și-au tropotit spre pîrîiaș.

Numai că tînărul acela — purtînd pe el veșmînt de fiară — fără măcar să-ndrepte ochii către oștenii craiului, a-ncălecat atunci pe-un cal, care păștea în iarbă,-alături.

Oștenii l-au înconjurat, desfăcîndu-și frînghiile. Dar cel înconjurat de ei nici nu s-a ostenit să-și scoată sabia scumpă de la brîu. Ținea un bici în mîna dreaptă. Și, cînd i-a fulgerat cu biciul, toți doisprezece au căzut, într-o clipită, la pămînt.

— Să se pornească toată oastea, a mai răcnit, înfuriat, craiul şi să-mi aduceţi pe străin, să mi-l zvîrliţi în pulbere, aici la picioarele mele.

La semnul împăratului, oastea sălbatică, pe cai, se avîntă către străinul care pornise-n trap domol spre hotarele-Arabiei.

Doar Aftandil nu se mişcă.

El îl privea încremenit, ameţit parcă de o vrajă, pe tînărul inveşmîntat în haina galbenă de blană.

Şi oastea, repezindu-se, părea că îl va mătura pe viteazul cel misterios, că-ntr-o clipită îl va lua şi-l va tîrî pînă la crai.

Atîta numai că străinul nici măcar nu s-a tulburat. Sabia-i cu mîner de aur, bătută-n pietre nestemate, a rămas neatinsă-n brîu. Şi tînărul şi-a rotit iarăşi doar biciu-i înfricoşător peste oştirea craiului. Şi aceasta s-a prăvălit parcă lovită de un val.

Apoi s-a dus şi dus a fost...

Calu-l purta ca-ntr-un vîrtej.

Pînă să se dezmeticească Rostevan-craiul şi-Aftandil, viteazul în piele de tigru a pierit, parcă n-ar fi fost...

A rămas craiul locului, mai tulburat ca la-nceput :

„Cine-o fi fost acest viteaz ? Ce taină o ascunde oare ? De ce era atît de plîns ? De ce atît de mînios ?" Şi cum de nu s-a-nspăimîntat de-un împărat cum era el, însoţit de o-ntreagă oaste, şi de-un voinic ca Aftandil ?

— Aftandil, tu pricepi ceva ? voi să ştie Rostevan.

— Mărite crai, glăsui el. Totul s-a petrecut prea iute. Şi nu pot să să mă dumiresc. De nu ar fi atîţia martori : curteni, ostaşi şi slujitori, aş socoti că am visat... sau că-i doar o închipuire... Văzîndu-l pe acel viteaz, cu haina din piele de tigru, m-am simţit parcă-nfiorat, n-am izbutit nici să deschid gura, şi să-l provoc la luptă. Ce-a fost nu pot să înţeleg...

Craiul privea posomorît, ascultîndu-l pe Aftandil.

— De azi-nainte — a rostit el lui Aftandil şi celorlalţi — să ştiţi că eu nu mai am tihnă, pînă nu aflu desluşit cine este acest viteaz, care e numele ce-l poartă şi pricina durerii lui.

După ce s-au întors acasă, Rostevan a trimis în lume o mulţime de slujitori, să facă tot ce-or fi în stare şi să-l găsească pe viteazul care îi doborîse-oştenii, numai cu plesnete de bici.

Slujitorii au colindat Arabia şi alte ţări, scotocind casele de-a rîndul, căutîndu-l vreme de un an, dar nu l-au aflat nicăieri.

Înapoindu-se pe urmă, slujitorii-au îngenunchiat în faţa stăpînului lor, mărturisindu-şi neputinţa de a-l găsi pe-acel viteaz :

— Stăpîne, oricît l-am căutat, și cît am întrebat prin lume, n-am putut să descoperim vreun tînăr în blană de tigru... De vrei, poți să ne pedepsești, dar noi ne știm nevinovați. Am încercat să te slujim neobosiți, fără răgaz, așa precum ne-ai poruncit.

— Plecați ! le-a șoptit Rostevan, privind spre zări posomorît.

Și slujitorii au plecat, pășind lin de-a-ndaratelea. S-au dus însă la Tinatina, îngenunchind și-n fața ei și povestindu-i ce-au pățit :

— Crăiasa noastră, i-au spus ei. Tatăl tău este mîniat că n-am putut să-i implinim poruncile ce ni le-a dat... Mîngîie-l tu pe Rostevan...

S-a întristat și Tinatina.

Știa că de mai mult de-un an Rostevan mînca doar în silă. Nu mai voia să se-odihnească și se muncea atît de mult în cugetu-i neliniștit, că însăși ea, copila lui, prinsese teama că-ntr-o zi tatăl său nu cumva să piară.

Dar dintr-o dată Tinatina zîmbi acelor slujitori ce-i stăteau încă la picioare :

— Nădăjduiesc să-i pot aduce mîngîiere tatălui meu... Plecați. Nu fiți îngrijorați...

Și Tinatina l-a chemat tainic pe Aftandil al ei, într-un amurg înfiorat de vîntul care susura, de șoaptele pustiului și clipoceala din havuz, și i-a grăit încetinel :

— Mă iubești tu cu-adevărat, preaîndrăznețe Aftandil ?

— Mai mult decît flămîndul hrana sau decît însetatul apa, mai mult decît iubește-arabul oaza-nverzită, răcoroasă, decît iubește vraja nopții privighetoarea cea măiastră. Sînt gata, scumpă Tinatina, să fac orice în lumea asta, doar ca să văd cum înflorește zîmbetul pe obrazul tău...

— Atunci ascultă, i-a spus ea. Știi bine, tata nu mai are liniște să se odihnească din ziua cînd l-a întîlnit pe-acel străin viteaz și tînăr, care purta blană de tigru. Vrea să cunoască taina lui. Numai tu ai putea s-o afli. Du-te și-l caută pe viteaz. Trei ani ai vreme să-l găsești. După trei ani întoarce-te. De nu vei izbuti nici tu, înseamnă că acea-ntîmplare a fost numai o nălucire, și-acel viteaz nici nu există. Iar cînd te vei întoarce-acasă doresc să fiu soția ta.

Și Tinatina și-a plecat fruntea ei cea încununată pe umărul lui Aftandil.

Tînărul a cuprins-o atunci peste mijlocul mlădios și i-a rostit vorbele-acestea :

— Mult preaiubită Tinatina, îmi ești crăiasă și stăpînă. Însă de-ai fi cea de pe urmă fecioară a pustiului, din dragostea care

ţi-o port, aş împlini voinţa ta, de-ar fi chiar să plătesc cu viaţa. Dar nu. Voi fi biruitor, căci tu-mi vei fi mereu în gînd. Mă duc acum la tatăl tău ca să-l vestesc ce-am hotărît. Apoi pornesc către ţinutul al cărui domn şi emir sînt, să pun la cale treburile, pe timpul cît voi lipsi eu. Şi după-aceea calul meu va alerga ca vijelia, către hotarele arabe. Pornesc, şi am să aflu taina. Şi dacă nu voi fi în stare, nu merit să fiu soţul tău...

N-a apucat să mai grăiască nici un cuvînt spre el fecioara, şi-a auzit afară tropot de armăsar zorind ca vîntul peste pustiul argintat de razele blînde-ale lunii.

Şi-a zburat Aftandil prin lume, dintr-un hotar în celălalt. Trei ani a tot zburat prin lume, fără să poată da de urma străinului misterios, care purta blană de tigru.

A suferit foamea şi setea, a dormit pe pămîntul gol, privind lucirea stelelor. A tremurat ades de frig. Şi uneori a fost muşcat, în inimă, de deznădejde.

„Socot că e mai bună moartea, îşi spunea în acele clipe, decît să mă întorc acasă, fără vreo veste pentru crai..."

Şi iarăşi îşi venea în fire, şi singur se îmbărbăta :

„Cît timp mai am încă putere, voi lupta fără de răgaz să împlinesc vrerea iubitei şi-ndatorirea ce mi-am luat-o !"

Şi călărea tot mai departe, şi mai departe, către zări...

Călătorind aşa, odată, pe cînd trecea printr-o pădure, a întîlnit cîţiva bărbaţi. Unul din ei era rănit. Abia putea să mai respire. Trupul îi era plin de sînge.

— Ce e cu voi ? a vrut să ştie tînărul călăreţ arab.

Şi-acei bărbaţi, tremurînd încă, i-au lămurit că erau trei prinţi plecaţi la vînătoare. Umblau fără de slujitori, căci le plăcea să fie singuri. Dar, cu puţin mai înainte, văzuseră într-o vîlcea un tînăr făr de pereche, mîndru şi zvelt, voinic ca leii. Călărea pe un cal mai negru decît e noaptea înnorată. Sabia şi-o ţinea la brîu. Privea în jur fără să vadă. Şi, ceea ce era ciudat, purta o haină şi-un turban croite din blană de tigru.

— Unul din noi, au rostit prinţii, i-a dorit hainele şi arma, celălalt calul... Şi acesta, l-au arătat ei pe rănit, gîndea să-l poată face rob. De aceea l-a chemat la luptă... Dar tînărul nu i-a răspuns scoţîndu-şi sabia din brîu, ci l-a plesnit numai cu biciul. Şi iacătă-l cum a ajuns. Nu ştim de mai scapă cu viaţă... Apoi, fără să ne privească, s-a depărtat în trap uşor, cum zboară ceaţa către nori.

— Şi-acuma, spuneţi, unde e ? a tresărit ca dintr-un somn emirul din Arabia.

— Priveşte ! Încă-l poţi zări. Se urcă, printr-o rarişte, colo, spre culmea dealului... i-au arătat ei pe voinicul, pe care Aftandil al nostru de trei ani îl căuta prin lume.

De bucurie, Aftandil ar fi dorit să chiuie, să joace singur prin pădure, dar vreme n-avea de pierdut.

Luîndu-şi rămas bun de la prinţii care-l plîngeau pe cel rănit, porni la rîndu-i prin vîlcea, pe urma călăreţului, care gonea nepăsător, urcind spre culmea unui deal.

L-a urmărit vreo două zile şi două nopţi, fără oprire. Ar fi putut să-l şi ajungă, pentru că tînărul viteaz în haină din blană de tigru călărea deseori şi-n trap. Dar hotărîse-n sinea lui să fie mai prevăzător.

În cea de-a treia zi văzu că se-apropiau de-un şir de munţi înneguraţi şi păduroşi. La poalele lor se zărea un rîu sclipind ca o oglindă. Şi, lîngă rîu, îşi arăta o peşteră gura sa neagră.

Tînărul în piele de tigru îşi îndreptă calul spre rîu, şi, străbătîndu-l printr-un vad, trecu pe malul celălalt.

Auzind tropotul prin vad, o fată gingaşă, subţire, cum e suliţa trestiei, frumoasă ca un trandafir, dar tristă şi înlăcrimată, ieşi din peşteră pe ţărm şi prinse calul de dîrlog.

Voinicul sări de pe cal. Amîndoi se îmbrăţişară.

— Surioară dragă, grăi el, Asmata, fiinţă ne-ntinată, am fost iarăşi la ţărmul mării, dar valurile ei albastre nu pot să-mi mai arate drumul către iubita mea furată... pierită ca într-un mormînt...

Astfel rosti frumosul tînăr, îmbrăţişînd-o pe copilă. Şi-apoi, cu feţele mîhnite, pătrunseră în peşteră.

Aftandil n-auzea ce-şi spun. El se urcase-ntr-un copac, şi de acolo îi privea, întrebîndu-se-n sinea lui de tainele ce le-ascundeau toate aceste întîmplări.

Şi, fiindcă nu putea pricepe, rămase noaptea să vegheze, să vadă ce se mai întîmplă în peştera de lîngă rîu.

Noaptea trecu în linişte.

Spre dimineaţă, tînărul în haina de blană de tigru ieşi iarăşi din peşteră, îşi luă rămas bun de la fată, încălecă pe calu-i negru, trecu rîul, prin vad, în goană, şi se pierdu în depărtări.

„Acum cred c-a sosit prilejul să dezleg taina pentru care am plecat din Arabia !" cugetă-n grabă Aftandil.

Şi, coborîndu-se din locul unde veghease toată noaptea, se avîntă şi el pe cal, trecînd la rîndul său prin vad.

Fata, auzind pasul calului, crezu că poate se întoarce, din cine ştie care pricini, acela care-abia plecase, şi ieşi iar din peşteră.

Cînd îl văzu pe Aftandil, falnic, cu fața măslinie, și înarmat, venind spre ea, o luă la goană ca o ciută :

— Tariel !... Unde ești, Tariel ? striga, de spaimă, alergînd, și lacrimi îi curgeau pe chip. Lasă-mă... Lasă-mă... Străine... Lasă-mă, nu te apropia... îl ruga ea pe Aftandil.

Numai că Aftandil știa c-acesta, fără îndoială, îi era singurul prilej de-a afla ceea ce dorea.

Din goană, cum era călare, se apleсă și prinse fata, o trase lîngă el, pe șa :

— Frumoasă fată, spuse el. Nu-ți fie frică. Nu mai plînge. Sînt un om bun și n-am venit cu gînd ascuns la peșteră...

— Dar cine ești ? se zbătea fata.

— Vei afla-ndată, îi răspunse. Pe-acela care a plecat, zburînd cu calul prin poiene, pentru iubita mea îl caut, de trei ani, poate și mai bine...

Și, oprind calul, Aftandil se coborî cu fata-n brațe. Îi dete drumul, și-ncepu să-i povestească cine este, de unde vine, pentru ce. Îi spuse și de Tinatina, de craiul Rostevan, de toate.

Îi arătă că nu putea s-ajungă soțul Tinatinei, decît dacă dezlega taina.

Fata se liniști pe-ncetul.

— Atunci ești un medjnun, viteze, îi grăi ea înduplecată, adică un îndrăgostit, ca-n cîntecele de demult. Medjnunul nu poate fi decît cinstit, gata de luptă, de jertfă pentru draga lui...

— Sînt un medjnun, răspunse el.

— Dacă-i așa, îi rosti ea, cred c-aș putea să te ajut. Sper să-l înduplec pe Tariel, viteazul în piele de tigru, să nu îți facă nici un rău... Și, dac-o vrea, ți-o povesti durerea care-l mistuie...

— Copilă, cum să-ți mulțumesc ? izbucni Aftandil voios, văzînd că gingașa fecioară îi răspundea cu prietenie.

— O fac în numele iubirii, îi răspunse mișcată fata, ascunzîndu-l în peșteră.

Seara, cînd munții își aprind coamele verzi sub purpuriul soarelui care asfințește, și luna își arată chipul din undele mării albastre, Tariel se-auzi sosind. Calul lui tropoti pe prund.

Asmata îi ieși în cale, și, ca în seara dinainte, îi prinse calul de dîrlog. Se-mbrățișară amîndoi. Tariel intră în peșteră, și copila îi așternu, într-un ungher, o blană moale, pe care să se odihnească.

În acest timp, i se frigea, pe jar, carne de căprioară, cîteva fructe se aflau pe o tipsie de metal, și apă rece de la rîu îl aștepta într-un ulcior.

Dar pînă să se frigă carnea, Asmata-l luă cu binișorul, spunîndu-i cît e de grea viața, cînd n-ai alăturea un prieten.

— Tu fugi de oameni. Nu e bine ! îi rosti fata mai departe.

— Aşa e ! murmură Tariel. Ce bine este să ai prieteni ! Prieteni cari să te-nţeleagă, să-ţi fie sprijin la durere şi bucurie, orişicînd.

— De-ar fi vreunul în peşteră, l-ai lăsa tu nevătămat ? îl întrebă la urmă fata.

— Îţi jur că astfel m-aş purta...

Atunci Asmata-ntinse mîna şi-l arătă pe Aftandil, ascuns în fundul peşterii.

— Încrede-te în el, Tariel. E un medjnun, asemeni ţie...

Tariel i-a dat mîna, frăţeşte. Amîndoi s-au cuprins în braţe, legîndu-se să fie prieteni.

La rugămintea lui Tariel, cel dintii tînărul arab începu să-şi istorisească întîmplările vieţii sale.

Focul din vatra încropită în peştera întunecată le zvîrlea umbre peste chipuri.

Într-un tîrziu, Tariel a spus :

— Văd, o iubeşti pe Tinatina. Dar eu sînt mai nefericit. Tu ştii unde îţi e iubita. Ştii că te-aşteaptă, c-o găseşti la-napoierea ta acasă. A mea însă a fost furată, şi-o caut prin lume necurmat, fără să pot s-o mai găsesc. Marea mi-a-nchis cărările... Ascultă, dacă vrei să afli, la rîndul tău, ce-am pătimit...

Şi Tariel a început să-şi depene povestea lui.

— De loc eu sînt din India... Dar India, deşi e una, era-mpărţită-n şapte ţări. Şase din ele s-au unit de mult sub craiul Parsadan. Numai a şaptea rămăsese încă sub craiul Saridan. Saridan a fost tatăl meu. Şi dorind el ca India să fie mai puternică, şi-a unit şi ţinutul său cu toate celelalte şase [9]. În semn de cinste, tatăl meu a primit de la Parsadan înalta slujbă de-amirbar, conducător al oştilor. La moartea bunului meu tată, fiindcă atuncea împlinisem vîrsta de cincisprezece ani, craiul a socotit că-i bine să fiu numit eu amirbar. Tu zici că eşti conducătorul oştilor din Arabia. După cum vezi, în India, aveam şi eu aceeaşi slujbă. Şi tot ca tine, Aftandil, am îndrăgit-o pe copila celui care mi-era stăpîn, pe fata împăratului : draga-mi Nestana-Daredjana. Numele ei se tîlcuieşte prin „Fata-cea-fără-de-seamăn-cu-nici-o-alta-pe-pămînt“ ! Fiindcă, aşa cum credem noi cei care sîntem indieni, nu poate fi asemuită decît cel mult cu soarele în frumuseţe, strălucire, lumină binefăcătoare, în tot ce este bun şi drept !

Aftandil sta şi asculta cele rostite de Tariel, fără să scoată vreun cuvînt. Dar auzind despre Nestana, fata de care povestea Viteazul în piele de tigru, gîndul arabului fugea către iubita-i Tinatina. Numele ei se tîlcuia, de-asemeni, în „Rază de soare“.

— Şi, cum spuneam, urmă Tariel, pentru copila lui, Nestana, Parsadan construi palate cu temelie de bazalt, cu bolta-n licăr de rubine şi cu grădini înmiresmate, cum doar prin vis se pot visa. Privighetori zburau prin ramuri de chiparoşi şi trandafiri împurpuraţi, cum sînt obrajii unei fecioare-ndrăgostite. Iar ape limpezi clipoceau, ţîşnind din largi fîntîni de aur.

Ca să vegheze peste toate : peste palate şi grădini, şi, mai ales, peste Nestana, slăvitul nostru împărat pusese pe o soră-a lui, al cărei nume e Davara.

— Să o fereşti de ochi străini, altminteri vei plăti cu capul, îi hotărîse Parsadan.

Cu toate astea, într-o zi, cînd veneam de la vînătoare laolaltă cu împăratul, eu am zărit-o pe Nestana. Era-mpreună cu Asmata şi alte două slujitoare, care-o vegheau şi zi, şi noapte, după poruncile Davarei, într-un turn al palatului.

Văzînd atîta frumuseţe, sufletul mi s-a tulburat. Mi s-a-mpăienjenit privirea. Am ameţit şi am căzut.

Împăratul se-ngrijorase. Vracii nu ştiau ce să-mi facă. Doar eu înţelegeam prea bine că m-am îndrăgostit pe viaţă de fata împăratului.

Ce nu ştiam, era că fata se-ndrăgostise, ca şi mine, cît ne privisem ochi în ochi, o clipă poate, nu mai mult.

După un timp, cu îndrăzneală, Nestana mi-a trimis pe-Asmata cu un răvaş, în care ea mărturisea că mă iubeşte, că ştie tot ce pătimesc şi că va fi numai a mea.

Dragostea ne prinsese-n laţul ei fermecat pe amîndoi, şi-Asmata, fata asta blîndă, pe care-o vezi aici cu mine, însoţindu-mă la necaz, purta scrisorile-ntre noi.

Numai că tot pe acea vreme, hataii [10], neam de trădători, unelteau contra Indiei, gîndind că pot să o dezbine. Ţara era-n primejdie.

„Du-te, înfrînge-i pe hatai, îmi mai scria Nestana mea, şi-ntoarce-te cu glorie“ [11].

I-am trimis ştire hanului hatailor să se supună lui Parsadan şi să-nceteze cu uneltirile-i viclene. Însă hanul lor mi-a răspuns că nu-i pasă de craiul nostru.

Am ridicat atunci oştirea şi am pornit către hatai.

Mai înainte de-a pleca, am avut însă fericirea de-a o vedea pe draga mea.

M-am furişat pînă-n iatacu-i. Asmata m-a călăuzit. Şi am aflat-o pe Nestana odihnindu-se pe o scoarţă din ţesătură ruginie, într-un veşmînt verde ca frunza, şi-alături se găsea o pernă.

 Pe pernă m-am aşezat eu.

Fecioara mi-a mărturisit că nu mai poate să-şi ascundă simţirile ce mi le poartă. Şi că de la-ntîia privire schimbată de noi amîndoi s-a socotit că mi-e soţie, cu inima, pînă la moarte.

— Dar înainte de orice, India e-n primejdie. Du-te şi-nvinge-i pe hatai, m-a mai rugat iubita mea.

Dorinţa ei mi-era poruncă, şi zîmbetul ei, talisman.

Cu toată oastea după mine, m-am repezit ca o furtună către Hataia răzvrătită.

În zadar hanul din Hataia a vrut să-mi întindă-o cursă, să mă-nvingă prin şiretlic. Oştenii mei s-au avîntat ca ulii între prepeliţe, sîngele s-a vărsat ca apa, şi duşmanul a fost învins.

Cei mai mulţi au pierit în luptă, ceilalţi ne-au căzut prizonieri, şi i-am legat de cai cu ştreanguri. Pradă am luat nenumărată. Şi regele hatailor îmi cerşea viaţa pentru-ai săi, şi pentru sine mai întîi.

Eram rănit, dar nu-mi păsa.

I-am trimis împăratului prada pe-o mie de cămile şi de catîri buni de samar. Iar dragei mele i-am aflat un veşmînt scump, cum nu se vede, dintr-o urzeală de mătase, în ţesătura căreia părea că strălucesc tăciuni şi licăresc mărgăritare.

Aflînd de-această biruinţă, Parsadan însuşi a venit să mă întîmpine pe cale.

S-a-ntins o masă ca-n poveşti, şi Parsadan m-a întrebat cum am de gînd să-l pedepsesc pe hanul căzut mie rob.

I-am dat răspuns că socotesc iertarea cea mai dreaptă faptă pentru cel slab şi biruit.

Împăratul mi-a dat dreptate, şi i-a dat drumul hanului, să se întoarcă-n ţara lui.

Ce-a fost apoi, arabule, cu greu mai pot să-ţi povestesc. Mulţimea ne-a primit cu slavă, cu strigăte şi cu urale. La fereastră, Nestana mea mă aştepta sorbindu-mă din ochii ei strălucitori. Împărăteasa m-a cuprins, sărutîndu-mă ca o mamă. Şi împăratul mă lăuda, spunînd că-s ca şi-un fiu al lui.

De fericire, nu vedeam nimic din ce se petrecea în jurul meu şi la palat. Gîndeam că a sosit prilejul să-i cer mîna Nestanei mele.

...Cînd împăratul m-a poftit să vin la curte într-o zi. M-a aşezat la dreapta lui, în faţa celorlalţi curteni, şi ne-a vestit c-a hotărît să o mărite pe Nestana.

Soţul ales iubitei mele, de cînd avea doar patru ani, era feciorul şahului din marea cetate Horezm [12], cel mai puternic dintre crai, după stăpînul Indiei.

Cortegiul din Horezm sosise. Nunta urma să aibă loc, şi fiul şahului privea prea mult către Nestana mea.

— Nu vreau să fiu decît a ta, spunea Nestana-nfiorată. Şi de mă laşi în braţele celui venit de la Horezm, te socotesc un trădător. Cu tine vreau să-mpărăţesc, după ce tata va muri, nu cu-n străin din altă ţară...

Plîngea, şi, deznădăjduită, căta în ochii mei scăpare.

Pe minte mi s-a coborît o ceaţă neagră, ca de moarte. N-am putut să mă stăpînesc. M-am repezit doar cu o sută de oşteni credincioşi — ca vîntul — în tabăra Horezmului. Şi, pînă să se dumirească, mirele din Horezm pierise.

Poţi tu să crezi, arabule, că n-a fost mică supărarea împăratului Parsadan ! Dacă eram în faţa lui, mă ucidea, cred, deîndată. N-aş fi îndrăznit să îi răspund [13]. Însă, cu călăreţii mei, mă aflam dincolo de porţi. Şi nu ştiam că-n vremea asta stăpînul Indiei dăduse poruncă grea unor oşteni s-o pedepsească pe Davara, fiindcă aceasta nu aflase că fiica lui mă îndrăgea.

Davara, fiinţă fără suflet, a biciuit-o pe Nestana, pînă aproape să-i ia viaţa. A dat-o apoi unor robi s-o ducă dincolo de mare, şi-acolo să o părăsească, lăsînd-o pradă fiarelor. Şi ea însăşi, cruda Davara, şi-a vîrît un jungher în piept.

Asmata, izbutind să scape din mîinile lui Parsadan, m-a tot căutat pînă-n cetatea ce-mi rămăsese moştenire de la părintele-mi iubit — şi unde eu mă-adăposteam — rugîndu-mă s-o scap, prin luptă, pe Daredjana de la moarte. M-am repezit la ţărmul mării cu o ceată de credincioşi. Ne-am suit pe-o corabie şi am colindat un an de zile marea şi ţărmurile sale. Soţii mei de călătorie au pierit toţi, în luptele date cu cei ce locuiesc ostroavele şi ţărmurile, şi în furtunile cumplite care ne-au încercat mereu. Dar pe Nestana-Daredjana n-am izbutit s-o regăsesc.

Într-un tîrziu, după un an, cum îţi spuneam chiar adineauri, numai eu singur m-am întors

Am regăsit-o pe Asmata. Şi de-atunci nu mai pot să văd chip omenesc în ochii mei. Fug de cetăţi şi de mulţimi. Alerg doar în locuri pustii şi vieţuiesc în peşteră, îngrijit de fecioara asta, pe care-o socotesc drept soră şi care, ca şi mine, plînge pe cea pierdută pentru noi...

Tariel oftă, şi-n ochii lui roua durerii străluci. Iar Aftandil îl întrebă :

— Şi cum, n-ai aflat nici o urmă, n-ai auzit nici un cuvînt despre fata pe care-o cauţi ?

Viteazul în piele de tigru îşi frînse un geamăt în piept.

— Odată, spuse mai departe, am întîlnit pe-un alt voinic, pe craiul Nuradin-Pridon, dintr-un oraş de lîngă mare, ce e numit
 Mulgazanzar [14].

În ziua cînd l-am întîlnit, țărmul îi era cotropit de o mulțime de vrăjmași. Văzîndu-l că e-n cumpănă, m-am repezit în ajutor. Dușmanii au fost biruiți. Drept mulțămită, acest crai m-a poftit în orașul său, fiind primit ca un împărat. Povestindu-i apoi c-o caut de-a lungul coastelor pe-aceea căreia i-am jurat credință, regele insulei mi-a spus că a zărit cîndva-ntr-o barcă doi bărbați înfiorători, ducînd cu ei pe o copilă de-o frumusețe fără seamăn.

Barca plutea întins pe mare. Și pînă să-și dea seama bine craiul Pridon ce se-ntîmpla, urma ei s-a pierdut în zare.

Am înțeles că-n acea barcă fusese însăși draga mea.

Jalea m-a potopit mai aspră, inima mi s-a sfîșiat. Nestana mi se depărta din calea tristei mele vieți.

Pridon a legat prietenie cu mine pînă la mormînt și s-a jurat să cerceteze mereu întinsul mărilor cu vestiții lui corăbieri. Dar pînă azi, precum se vede, n-a izbutit încă nimic.

De-amărăciune și durere, te miri că mi s-au rătăcit, de la o vreme, mințile ? Că umblu singur prin coclauri, cum am fost și-n Arabia, sau mă ascund în peșteră ? Asmata, singură, surioara, mi-a rămas pe acest meleag. Și amîndoi fără nădejde, dar zi de zi, și ceas de ceas, gîndim la draga mea Nestana, și dorul nu ni-l ostoim.

Alerg din cînd în cînd la țărmuri. Privesc marea fără sfîrșit, și deznădejdea îmi apasă inima parcă și mai mult, mai ales cînd îmi amintesc că-n lume mai e bucurie, dar eu nicicînd n-o s-o mai am.

Aceasta mi-e povestea, frate. Du-te acum la craiul tău, și, povestindu-i întîmplarea, slujind-o pe iubita ta, încîntătoarea Tinatina, fii fericit tu, Aftandil !...

Aftandil, care-l ascultase pe Tariel pînă atunci, fără a-i spune vreun cuvînt, se ridică, îl luă de umeri, îmbrățișîndu-l voinicește.

— Mi-ai povestit despre Pridon că s-a legat să te ajute. Dă-mi voie-acum, Tariel, să fac pentru tine același lucru. Pornesc azi spre Arabia, însă nici două luni n-or trece și-o să mă înapoiez. Toți trei, tu cu Pridon, cu mine, vom da de urmele Nestanei, oriunde ar fi și-o vom salva, prietene drag !...

Și-așa s-a pornit Aftandil, înapoi, spre Arabia. Calul lui a zburat ca gîndul, peste coline și cîmpii. N-avea răbdare să ajungă lîngă iubita-i Tinatina, să-i ducă dezlegarea tainei viteazului înveșmîntat în haine din blană de tigru, să-i liniștească inima tatălui ei, lui Rostevan.

Oștenii ce erau pe turnuri, din depărtare, l-au zărit. Chimvale, surle, harfe, tobe — toate-au sunat în cinstea lui.

Nimeni n-a fost mai fericit în acea zi ca Tinatina. Ochii ei străluceau ca para. Buzele îi erau mai roșii, obrajii mai îmbujorați. Nici craiul Rostevan, bătrînul, nu știa cum să se arate mai mulțumit că-l revedea.

În toată vremea cît fusese tînărul comandant de oști plecat să-l caute pe Tariel, Rostevan se temuse-n sine să nu se afle acest lucru peste hotarele arabe. Dușmanii să nu năvălească, știind că sabia-i lipsește. Și-acum, că se-ntorsese-n țară, că totul se sfîrșise bine, era nespus de mulțumit. Îi povestea lui Aftandil prin ce îngrijorări trecuse.

Iar Aftandil nu îndrăznea să-i spună de făgăduiala ce i-o făcuse lui Tariel, de-a se întoarce-n două luni la peștera de lîngă rîu.

Astfel trecu o săptămînă, trecură două, și-ncă una.

Pe Aftandil îl urmărea vedenia viteazului, în haina-i galbenă de tigru, rătăcind trist și-nsingurat, pe țărmul mării argintii, cătînd în toate zările, cu palma streașină la ochi, plîngînd ades nealinat.

N-avea o clipă liniște. În sinea lui se întreba : „Dacă-ntr-o zi Tariel își pierde mințile cu desăvîrșire și se azvîrle de pe-o stîncă în valul mării, și se stinge ? Va trebui să am curajul și să-l vestesc pe Rostevan că sînt dator să nu întîrzii nici o clipită, și să plec, așa cum am făgăduit. Tariel nu poate să trăiască, de nu o salvăm pe Nestana din ghearele cui s-o afla".

Atît îl urmăreau de mult pe Aftandil aceste gînduri, încît umbla tot tulburat. Nu-i mai plăceau petrecerile, nici cîntecele fermecate ale fecioarelor arabe, noaptea cînd cerul înstelat pare-un turban imens, albastru, bătut în ținte aurite și coborît peste pustiu. Nu-i mai plăceau nici jocurile cu săbiile din zorii zilei, cînd cerul pare o tipsie pe care-Abhar cel din legendă a încărcat-o cu jăratic, ca să-și hrănească armăsarii ținuți legați de-un stîlp de aur, la vămile văzduhului.

Nu-i mai plăcea viteazului decît să-și mîngîie mereu luciul tăios al săbiei, rămasă de la tatăl său, și arcul să și-l încordeze.

Iar într-o noapte înstelată se strecură chiar sub fereastra iubitei sale Tinatina, și-i glăsui :

— Stăpîna mea, acum e vremea să pornesc spre peștera însingurată. Ți-am povestit despre Tariel. Tu îmi cunoști făgăduiala...

Tăcerea nopții-ncremenise lîngă fereastra zăbrelită unde frumoasa Tinatina privea tristă spre Aftandil.

— Pleci iar ? șopti ea, în sfîrșit. Știu, jurămîntul a ți-l ține e lucrul cel mai prețuit. Dar eu ? La mine te-ai gîndit ? Ce mă voi face-n lipsa ta ?

Astfel îl întreba fecioara, înfiorîndu-se de spaima că Aftandil — în luptele la care sigur va lua parte — ar putea să fie rănit, sau doborît de vreun dușman.

— Tu știi, îi spuse el în șoaptă, că nu e prieten cel pe care suferințele prietenului îl pot lăsa nepăsător... Doresc ca mîine, prin vizir, să-l vestesc și pe tatăl tău. Deși el se va mînia...

— Îi va fi teamă pentru țară, cum i-a mai fost și în trecut. Să nu se afle că lipsești, că sabia-ți nu este gata să apere Arabia. Dragul meu, nu te supăra.

Noaptea trecuse și lăsase în inima lui Aftandil hotărîrea de-a nu se abate de la ceea ce socotea că e-ntîia-i datorie.

Așa cum bănuise el, Rostevan, auzind vestirea că Aftandil iar va pleca, se mîniase-ngrozitor.

Văzînd deci că nu-i altă cale, tînărul comandant de oști plecă în taină spre Tariel, lăsînd în urmă-i un răvaș către craiul Arabiei, în care îi cerea iertare pentru-ndrăzneala de-a porni fără de învoiala lui, și îl ruga, în cazul cînd nu avea să se mai întoarcă, să-i împlinească-un testament. Testamentul suna astfel :

„Doresc să fie eliberați toți robii din ținutul meu. Averile să mi se-mpartă celor săraci, bolnavi și slabi. De-asemeni vreau să se ridice case pentru copiii-orfani și să se construiască poduri peste prăpăstii, peste rîuri, la îndemîna orișicui. Cu dărnicie să se dea tuturor ce-au de trebuință [15]".

Așa se face că din nou roibul lui Aftandil zbura peste coline, prin pustiu. Sabia de oțel albastru a cavalerului arab se pregătea de bătălii, pentru Tariel, prietenul său, în vreme ce în mintea lui strălucea chipul Tinatinei și-i auzea cuvintele :

— Du-te, iubite, și-l ajută pe prietenul tău indian. Și întoarce-te-n Arabia — și cu Tariel, și cu Nestana, și cu Pridon, de vor voi. Iar eu te voi primi cu flori.

Și a zburat, a tot zburat, pînă ce a ajuns arabul la peștera lui Tariel.

Acesta se îmbolnăvise de suferință și necazuri. Și-și cam pierduse mințile. Cu greu l-a trezit Aftandil și l-a făcut să înțeleagă că el venise să-l ajute. Dar și mai greu l-a hotărît să se îndrepte către țărm, și să-i arate încotro este orașul lui Nuradin-Pridon, cu care Tariel legase cîndva trainică prietenie.

Într-acolo-a călătorit Aftandil șaptezeci de zile, și-a ajuns în Mulgazanzar, orașul craiului Pridon. (Prințul arab plecase singur, fiindcă Tariel era bolnav.)

După ce craiul a aflat că Aftandil e prietenul lui Tariel din India, n-a știut cum să-l ospețească, cu ce daruri să-l mai îmbie și cum să-i facă mai plăcută șederea în orașul lui.

I-a arătat, la rîndul său, unde zărise, într-o zi, barca în care o copilă era purtată de doi oameni cu chipuri înfiorătoare.

— Uite, de-a lungul țărmului, a rostit craiul Nuradin, a plutit barca, într-acolo, unde zărești un promontoriu. Pînă să chem vreo cîțiva oameni și să pornim în urmărire, barca s-a șters din ochii mei...

— Am să încerc eu să găsesc unde au dus-o pe Nestana ! i-a glăsuit lui Nuradin-Pridon tînărul cavaler arab.

— Îngăduie-mi, a spus Pridon, să-ți dau patru însoțitori, o platoșă ce e făcută în așa fel, încît securea sau paloșul nu o pot sparge, și-un cal mai aprig decît focul, mai iute decît zboară vîntul.

— Primesc, s-a-nvoit Aftandil. Acuma, ca și Tariel, mi-ești frate. Tustrei sîntem uniți în gînduri și în simțiri, pînă la moarte.

— Să ai în toate biruință, i-a mai urat Pridon, voios, lui Aftandil, la despărțire. Și de găsești cumva vreo urmă, cheamă-mă, frate, cît mai grabnic. Ca vrabia am să mă salt. Abia aștept să-mi scald și eu sabia-n sîngele vrăjmaș al celor care au zdrobit fericirea lui Tariel, răpindu-i pe Nestana lui.

S-au strîns în brațe cu căldură. Și Aftandil, prințul arab, a purces iarăși mai departe.

Tărie-n tot ce săvîrșise îi da doar chipul Tinatinei, purtat de el în inimă...

A umblat peste munți și văi, și prin pustiuri, și prin codri, întrebîndu-i pe fiecare de n-au zărit-o pe Nestana, tîrîtă de doi oameni răi.

Au trecut astfel, cum se spune, trei luni și încă zece zile.

Și cum călătorea, pe cale a întîlnit o caravană, care venea de la Bagdad, cu multe mărfuri pe cămile. Neguțătorii se aflau pe țărm, lîng-o corabie. Dar nu-ndrăzneau să-și urce marfa, fiindcă pirații bîntuiau.

— Vai nouă, strigau negustorii, pirații-au să ne jefuiască. Ba, poate, au să ne ucidă. Mai înainte au dat foc altei corăbii din Bagdad. Ce ne vom face noi pe mare ?...

Aftandil, auzindu-le cuvintele de deznădejde, i-a-mbărbătat, încredințîndu-i că e oștean arab, armat, și nu se teme de primejdii, și că el îi va apăra...

Neguțătorii, liniștiți, s-au urcat pe corabie. Și-ntr-adevăr, după scurt timp, din zări s-au arătat pirați, cu flamuri negre pe catarg.

Neguțătorii, îngroziți, s-au ascuns iute pe sub bănci, pe după uși, în saci și-n lăzi, și, tremurînd, își așteptau sfîrșitul — spintecați de săbii sau arși în focul ce urma să mistuie corabia.

Doar Aftandil — cu-o ghioagă-n mînă — şi oamenii lui Nuradin au rămas neclintiţi pe punte. Piraţii — care cum săreau pe vasul neguţătoresc — erau primiţi cum se cuvine.

Lupta s-a dat mai multe ceasuri. Marea era învolburată. Însă viteazul comandant al oştilor Arabiei, pînă la urmă, i-a răpus pe toţi piraţii, curăţind apele de ei. Prăzile lor : mărfuri şi aur, covoare, pietre preţioase au fost aduse de pe vasul pirateresc pe celălalt.

Corabia piraţilor a fost arsă în largul mării.

Neguţătorii nu ştiau cum să-l mai laude pe viteaz, şi îl numeau „stăpînul" lor.

— Cum am putea să-ţi mulţumim, multpreaviteazule arab ? îl întrebau neguţătorii. Ale tale sînt prăzile smulse de voi de la piraţi, de-asemeni mărfurile noastre. Îţi datorăm şi vieţile, căci fără tine ajungeam să hrănim peştii mărilor.

Aşa strigau neguţătorii, sărutîndu-i lui Aftandil mîinile şi picioarele, lăudîndu-l cît puteau mai tare, cu cele mai alese vorbe.

Dar Aftandil n-a vrut să audă, n-a luat nimic din avuţii.

— Drumul meu are alte ţeluri ; mărfurile nu-mi trebuiesc. De vreţi însă să mă slujiţi, puteţi s-o faceţi. Iată cum !...

— Oricum ar fi, noi o vom face, au glăsuit neguţătorii.

— Să mă ascundeţi printre voi ! Să mă daţi drept neguţător, conducătorul caravanei. Să nu povestiţi nimănui că sînt oştean, şi ce-am făcut.

— Atîta tot ?

— Atîta tot !

Neguţătorii s-au mirat că tînărul oştean arab doreşte atîta de puţin. Dar au primit numaidecît propunerea ce le-o făcea. Vorba lui le era poruncă. L-au îmbrăcat cu un caftan şi straie de neguţător. Şi-au plutit apoi mai departe. Marea era prielnică.

În puţin timp, s-a arătat la ţărmul mării un oraş, cu turle şi cu case mari, cu grădini pline de verdeaţă. Zeci de corăbii-şi legănau catargele, ca nişte aripi, în portul acestui oraş.

Iată oraşul Gulanşaro [16], au glăsuit neguţătorii. Aici se face dever bun. Putem să poposim la ţărm.

Şi, după ce au coborît de pe puntea corăbiei, neguţătorii şi-au întins mărfurile-ntr-o piaţă mare, aflată aproape de ţărm.

Ţărmul şi piaţa, unde ei îşi desfăcuseră tarabe, aparţinea unui bărbat, al cărui nume era Usen.

Usen, bărbat cinstit şi vrednic, avea slujba de staroste peste negoţul din oraş. Şi, după obiceiuri vechi, orice neguţător venea trebuia să-şi înfăţişeze marfa, întîi şi-ntîi, lui Usen.

Aşa au fost siliţi să facă şi cei care veniseră cu Aftandil în Gulanşaro.

Numai că Usen se-ntîmplase să nu fie atunci acasă. Plecase-ntr-o călătorie. Şi locul său i-l ţinea Fatma, soţia starostelui Usen.

Prin tîrg se răspîndise vestea că au sosit în Gulanşaro nişte neguţători vestiţi, cu mărfuri scumpe din Bagdad. Şi că în fruntea lor se află un tînăr chipeş ca un zeu. Oamenii se îngrămădeau să-l privească pe Afatandil.

Fatma, femeie primitoare, i-a pregătit şi un ospăţ.

Ospăţul s-a întins cam mult — durînd aproape toată noaptea. Şi, dintr-o vorbă-n altă vorbă, limbile s-au mai dezlegat.

După ce Fatma a aflat cum înfruntase Aftandil cetele de piraţi, pe mare, a început să-i povestească, la rîndul ei, o întîmplare care o zguduise mult.

— Şedeam odată, i-a spus Fatma, la o fereastră şi visam, privind către aria mării. Deodată-am auzit ţipînd şi-am văzut o corabie sau, mai curînd, o barcă mare, în care doi oameni urîţi, negri, buzaţi şi fioroşi, care veneau din India, duceau o fată prizonieră. Fata era de-o frumuseţe cum nu mi-a mai fost dat să văd. Ea se zbătea-n braţele lor. Îndată am trimis un pîlc de oameni credincioşi, s-o scape. Aceştia s-au grăbit spre barcă. Indienii-au sărit la ei. Şi-n lupta ce s-a dat pe ţărm, indienii şi-au pierdut viaţa.

Pe fată am ascuns-o aici, în casa unde te găseşti. I-am dat veşminte strălucite, căci părea fată de-mpărat...

— Cum se chema această fată ? întrebă Aftandil deodată, străbătut de o bănuială.

— Nestana-i era numele...

— Nestana ? strigă Aftandil. Hai spune... spune mai departe...

Şi Fatma-şi continuă povestea, arătînd cele ce urmează :

— Atît era fata de mîndră, încît am socotit că-i bine să o ascund, să n-o arăt, ca nu cumva să-i vie gîndul cuiva s-o fure şi s-o vîndă... Îmi era dragă, ca şi cum ar fi fost chiar copila mea. Ziua, pe-ascuns, mergeam la ea, o priveam ceasuri nesfîrşite, şi nu mă săturam s-o văd. Toate-ar fi fost bune şi astăzi. dacă Usen, bărbatul meu, n-ar fi pălăvrăgit prea mult în faţa împăratului ce stăpîneşte Gulanşaro.

Iar împăratul are-un fiu. Şi-acesta, auzind că fata este atîta de frumoasă, a poruncit să fie-adusă cu grabă mare la palat.

A venit oaste de la curte şi-a luat-o pe biata copilă. Au îmbrăcat-o în veşminte de aur şi mărgăritare. Pe pletele ei încreţite, cu firele ca de mătase, curtenii i-au pus o cunună din

 pietre roşii, de rubin.

Împăratul și curtea sa, mulțimea care o zărise, nu mai vorbea în vremea asta decît de frumusețea fetei, strălucitoare ca de astru.

Iar eu plîngeam, căci mi-era dragă, și îmi era milă de ea, știind că e nefericită.

Soțul meu Usen nu-ndrăznea, după prostia ce-o făcuse, nici să se mai întoarcă acasă.

Așa se scurse ziua, noaptea, și încă nu mă ostoiam, cînd auzii de-afară : „Fatma !... Fatma, surioară, unde ești ?"

— Era Nestana ? pricepu ce se întîmplase Aftandil.

— Nestana, da ! glăsui Fatma. Nestana dăruise totul : rubine și mărgăritare, aur, colane și brățări, eunucilor care o păzeau. Și-aceștia, lacomi de-avuții, în timp ce ceilalți petreceau, o sloboziseră pe fată. Fugiseră apoi și ei.

Am luat-o în brațe pe copilă, vărsînd din ochii-mi rîu de lacrimi. Nu știam unde s-o ascund. Dar ea, nespus de curajoasă, n-a vrut să stea, și mi-a cerut să-i dau un cal înșeuat.

Îndată i-am pregătit calul. Copila a sărit pe el. Ne-am sărutat, și ea s-a dus.

Abia s-a smuls din brațe-mi fata, că au și năvălit oștenii de la palat cu zarvă mare, și au căutat-o peste tot.

Dar cum puteau s-o mai găsească ?

Nestana se dusese-n lume. Zadarnic o mai urmăreau.

Aftandil, ascultînd povestea, nu își credea urechilor. O regăsise pe Nestana ? Viteazul în piele de tigru o va putea îmbrățișa ? Călătoria sa fusese cu-atîta spor, de la-nceput ?

—Și-acuma unde e Nestana ? izbucni el, nerăbdător.

— Nestana ?... își plecă ea fruntea, și lacrimile începură să-i curgă-n poală, în șirag. Am uitat, prietene, să-ți spun că, dîndu-i cal, i-am dat și arme, și-am îmbrăcat-o ca flăcău, ca să poată călători mai lesne către țara ei... Dar... dar... oftă femeia, pe drum a fost descoperită că nu era flăcău, ci fată...

— De cine ? sări Afatandil, zvîcnindu-i inima în piept.

— De blestemații vrăjitori pe care îi numim kadjeți [17]. Aceștia cutreieră lumea și, unde pot, fac numai rău. Au o regină ca un diavol ce locuiește-ntr-o cetate de care, dacă te apropii, ești doborît de-un fel de raze, ce se împrăștie din ziduri. Zece mii de oșteni kadjeți sînt straja zidurilor negre, și alți trei mii păzesc la porți. De vor ei pot să te orbească, să te prefacă în cenușă, pot seca marea într-o clipă, și vara o prefac în iarnă, răscolesc vînturi, ploi, zăpezi, și încă multe alte rele pot săvîrși, pe voia lor. Acolo, în neagra cetate, au pitulat-o pe Nestana, și Dulardhut, reaua regină, a hotărît să o mărite cu un nepot al

ei, Rosan. Toate acestea le-am aflat de la un rob, care-a scăpat de la kadjeţi, printr-o-ntîmplare pe care nu ţi-o povestesc...

— Nici nu am vreme pentru asta, rosti atuncea Aftandil. Şi trebuie să afli, Fatma, că eu, de sînt în Gulanşaro, pentru Nestana am venit...

— Pentru Nestana ?

— Vreau s-o scap...

— Dar tu eşti un neguţător, a spus femeia. hohotind. Nici nu ştii cum se ţine arma...

— Nu ştiu ? a rîs şi Aftandil. Atunci, priveşte... a zis el, ducîndu-se să-şi ia veşmîntul de mare cavaler arab. Şi-a luat şi sabia ascunsă între mătăsuri şi covoare. Ce zici acum ? a întrebat. Eu, Fatma, sînt conducătorul oştilor din Arabia. Crăiasa mea e Tinatina, şi-n numele ei am venit, ca să-l ajut pe Tariel, un amirbar din India. Lui Tariel i s-a răpit comoara inimii : Nestana. Şi în numele prieteniei mă voi lupta, cu preţul vieţii, ca ea să fie liberă şi să trăiască fericită în braţele viteazului în haină din blană de tigru.

— Numai tu singur vrei să lupţi ? s-a temut Fatma pentru tînăr.

— Încă un prieten mai avem, a răspuns Aftandil, voios. Pe craiul din Mulgazanzar. Tustrei sîntem uniţi ca fraţii, în numele sfintei dreptăţi, al dragostei şi libertăţii...

Astfel glăsui Aftandil. Iar Fatmei nu-i venea să creadă că preachipeşul cavaler, ce semăna cu un luceafăr, era tînărul oaspete, venit aseară-n casa ei, în haine de neguţător.

Prin grija Fatmei, ce ţinea în casă pe un rob kadjet, a fost vestită şi Nestana că se cunoaşte soarta ei. Şi că-n curînd cei trei fîrtaţi vor porni să o elibereze din gheara vrăjitorilor şi a reginei Dulardhut.

Aftandil a trimis îndată craiului Nuradin o ştire, pe ţărmul din Mulgazanzar, că a găsit-o pe Nestana.

Aflînd de-aceste întîmplări, Tariel întîi şi-a pierdut firea. Bucuria l-a copleşit. Dar apoi, liniştindu-se, împreună cu Aftandil, a pornit spre Mulgazanzar, unde îl aştepta Pridon. Îi însoţea însă şi-Asmata.

Craiul Pridon a înarmat trei sute dintre-oştenii săi.

S-au suit pe corăbii bune şi au plutit spre ţărmurile blestemaţilor vrăjitori.

Numai Asmata a rămas în ţara craiului Pridon, urîndu-le vitejilor să izbîndească-n drumul lor.

Lui Tariel nu-i venea să creadă că se îndreaptă către locul unde era Nestana sa, că o s-o vadă în curînd. I se părea totul

un vis. Şi-n gînd cînta imnul de slavă nepreţuitei prietenii. Fiindcă fără de prietenia strînsă cu ceilalţi doi viteji, Nestana ar fi fost pierdută, şi el însuşi ar fi pierit încrîncenat, stors de durere, de dorul pentru draga lui [18].

După ce au plutit trei zile, în zare li s-au arătat tărîmurile ceţurilor în care locuiau kadjeţii. Au tras la ţărm cu multă grijă, şi-acolo au ţinut un sfat.

Noaptea era în toiul ei. Luna lucea deasupra mării ca o făclie vînătă.

Caii abia se auzeau peste pustiul mohorît şi străjuit de stînci uriaşe, în care nu hălăduiau decît şerpi negri, cucuvele şi-un soi de lei înaripaţi. Pe jos era numai cenuşă, şi paşii cailor sunau înăbuşit, ca pe-un covor.

Întîi văzură turlele castelului kadjeţilor. Apoi, din desişul de stînci, se dezveli zid după zid. Pe lîngă porţile de fier erau miile de străjeri, înţepeniţi ca nişte stane. Din ochii lor ţîşneau scîntei, iară din săbii izvorau un fel de raze-ucigătoare, în stare să-ardă inima şi s-o preschimbe toată-n scrum.

— Sînt de părere, a spus Pridon lui Tariel şi Aftandil, să mă lăsaţi s-arunc spre turnuri o sfoară lungă, de mătase. Pe ea mă caţăr pînă sus. Cînd s-o isca acolo larmă, străjerii ce sînt lîngă porţi se vor urca şi ei spre turle. Atunci să năvăliţi voi doi şi oştenii din ţara mea.

— Ba nu, s-a grăbit Aftandil să îşi rostească gîndul lui. Mai bine, şi fără primejdii, e să mă schimb de haine eu, să spun că-s un neguţător şi-aşa să intru în castel. Acolo-am să scot sabia — şi vai şi-amar de vrăjitori !...

— Ce spuneţi voi e înţelept, a spus la urmă Tariel. Dar eu doresc să intru-n luptă de la-nceput cu vrăjitorii. Vă sfătui deci ca fiecare, cu cîte-o sută de oşteni, să lovim porţile kadjete. Noi trei sîntem, şi ele-s trei... Vă învoiţi ?

— Ne învoim...

Poate-aţi văzut cîndva furtuna dezlănţuită între munţi ! Sau aţi călătorit vreodată prin vreun pustiu bătut de vînt, cînd cerul se întunecă, şi valuri roşii, de nisip, zboară pe sus ca nişte duhuri, şuierînd înfiorător ! Sau marea poate aţi văzut-o cînd se frămîntă uneori, gemînd sub ceruri plumburii, răscolindu-şi adîncurile !

Aşa s-au năpustit vitejii asupra porţilor kadjete. Şi cel dintîi şi cel mai straşnic s-a luptat însuşi Tariel. Sub mîna lui s-au prăbuşit cei mai mulţi dintre vrăjitori.

Porţile au căzut şi ele, ca zidul stufului din baltă, călcat de mîndrii călăreţi, luptători pentru libertate. Pentru că sfînta libertate dă aripi celor ce-o iubesc. Şi razele ucigătoare ale vrăjma-

şilor, kadjeţi, şi zidurile, lanţurile, armele cele mai tăioase nu pot să se împotrivească celor ce luptă pentru ea.

Oamenii înrobiţi acolo de nemiloşii vrăjitori, ieşind afară, s-au unit cu cetele de luptători.

Iar surlele kadjeţilor şi urletele lor de groază răsunau peste şapte mări. Armele celor zece mii de străjeri vrăjitori cădeau în bălţile fierbinţi de sînge, şi-acolo-şi pierdeau strălucirea.

Este drept că şi jumătate din cei trei sute de oşteni, veniţi alături de Pridon, şi-au dat, de-asemeni, vieţile.

Dar viaţa dată de-un viteaz în numele a ce e drept, şi luminos, şi-adevărat, nu e pierdută în zadar.

Kadjeţii au fost nimiciţi. Regina lor s-a aruncat din turlă, sfărîmîndu-se. Ţara de veacuri subjugată a văzut, în sfîrşit, pierind ceaţa care-o acoperea. Soarele a lucit mai viu. Codrii au foşnit reînviaţi, izvoarele au murmurat, şi marea a-nceput să cînte.

Vitejii au purces spre casă, cu voioşie şi cu cîntec. Primul popas a fost făcut în Gulanşaro, în oraşul unde fusese-ntîi Nestana. Şi buna Fatma, revăzînd-o, a-mbrăţişat-o ca pe-o fiică, şi-a plîns, însă de bucurie.

Nestana, sărutîndu-i mîna, i-a mulţumit Fatmei, din suflet. Iar vitejii i-au dăruit grămezi întregi de nestemate, aduse din Kadjetia şi au silit-o să le ia, căci nu voia să le primească.

După aceea au plecat către ţinutul lui Pridon.

Aici îi aştepta Asmata. Şi ea nu se mai sătura să o sărute pe Nestana, de bucurie c-o vedea. Amîndouă şi-au povestit — cîte-şi pot spune două fete, despărţite de-atîta timp, şi care-s bune prietene, aproape ca două surori.

Bine-nţeles că a urmat nunta, prin care s-a-mplinit iubirea lui Tariel pentru Nestana, şi a Nestanei pentru el.

Iar nunta a fost ca-n poveşti. Oaspeţii au fost cu miile. Vinul a curs neîncetat, ca rîul ce vine din munte. Chimvalele şi tobele, trîmbiţele şi harfele se-ntreceau, care mai de care, să îi aţîţe pe nuntaşi la danţuri care nu-ncetau, decît ca să înceapă iarăşi.

Viteazul în piele de tigru şi cu Nestana lui de mînă au străbătut Mulgazanzarul, prin mijlocul unei mulţimi ce le ura viaţă-ndelungă, dragoste fără de sfîrşit şi-un număr mare de urmaşi.

Sfîrşindu-se această nuntă, au pornit spre Arabia. Acolo s-a-ncins altă nuntă, tot pe atîta de frumoasă, între viteazul Aftandil şi preafrumoasa Tinatina.

Rostevan, craiul cel bătrîn, a hotărît, cu-acest prilej, că el se trage la o parte şi îi lasă cîrmuitori, peste ţara Arabiei, pe fiica lui şi Aftandil.

Între timp, fiindcă-n India murise craiul Parsadan, tatăl Nestanei-Daredjana, a fost ales ca împărat Viteazul în piele de tigru, viteazul fără de pereche, şi-a devenit şi ea crăiasă. Nunta lor a fost cea mai mare. Şi Tariel le-a dăruit văduvelor, orfanilor şi altor oropsiţi ai vieţii daruri din cele mai de preţ. La fel au făcut şi Pridon şi craiul din Arabia.

Despărţirea a fost mai grea. Dar cei trei prieteni şi-au jurat să stea uniţi pînă la moarte. Să fie gata-n orice clipă să-şi sară iute-n ajutor, dacă va fi cîndva nevoie.

Nevestele lor, de asemeni, îmbrăţişîndu-se fierbinte au hotărît să se socoată surorile cele mai bune.

Aşa s-au despărţit aceia care luptaseră-mpreună ca binele să biruie şi fericirea să domnească. Şi fiecare a pornit spre ţara sa de baştină.

Ciongul tăcuse. Şi tăceau tobele şi cimpoaiele.

— S-au despărţit dară vitejii, rosti la urmă cîntăreţul. Dar inimile le-au rămas pentru vecie împreună, să cînte-un imn înălţător : imnul cel sfînt al prieteniei şi al unirii-n luptă dreaptă, pentru ca omul să-şi trăiască, în libertate, zilele şi dragostea pe-acest pămînt...

Artur și cavalerii mesei rotunde

Aici... aici! strigă poetul, făcînd un semn cu mîna spre călăreţi. Opriţi-vă!

Caii negri ca smoala, strînşi în zăbale, se opriră, lovind pămîntul cu copitele şi nechezînd.

Ţărmul aspru şi dantelat — cu colţi de piatră vineţi ieşind din mare şi o puzderie de insuliţe zvîrlite parcă de cineva, de sus, şi risipite pînă-n larg — se cobora în acest loc. Şi-o plajă prunduită mărunt, şi numai bună pentru acostat se arătă deodată dintre stînci.

Era de dimineaţă, într-un ceas nu prea departe de amiază. Marea suna înăbuşit din tobele ei nevăzute, ascunse în adînc. Şi valurile jucăuşe îşi repezeau cornițele de spumă, ca ale unor iezi neastîmpăraţi, pînă pe prund. Apoi, oftînd uşor, se retrăgeau.

Grupul de călăreţi venea de la Carhaix, castelul mîndru, cocoţat, ca un cuib de vultur, pe promontoriul din Penmarch, unde se-afla pe acea vreme ducele de Bretania.

În frunte se găseau, de-altminteri, tînărul fiu al ducelui şi cu poetul de la curte, un bărbat încă nu prea vîrstnic, într-o haină portocalie, cu guleraş îngust, de blană, şi cu o harpă după umăr.

Cîteva doamne îi urmau, şi şapte sau opt cavaleri le încadrau cu curtenie.

La o distanţă nu prea mare, se-nvălmăşeau, pe cai de rînd, cîţiva oşteni urmaţi de slugi, gata oricînd la o poruncă.

Poetul îi călăuzea. Şi-aşa, cum se găsea călare, le arătă celor din jur plaja ivită dintre stînci.

— Aceasta este, seniori, plaja pe care am făgăduit să v-o arăt azi-dimineaţă. Aici au debarcat britonii [1], cînd au venit din insulă, după ce regele Artur [2] a pierdut cea din urmă luptă. Fiindcă voiau să fie liberi, nu robi anglo-saxonilor...

El sări cel dintîi din şa. Apoi tinerii cavaleri. Iar aceştia le ajutară şi pe doamne să se coboare, luîndu-le de pe cai, de mijloc.

O ceață tulbure, lăptoasă își tîra pîntecul pe mare, asemenea unui balaur.

Iarba se clătina pe dealuri. În depărtare se zărea un munte-nalt, avînd pe culme un turn străvechi și ruinat.

Slugile puseră covoare. Se așezară toți pe țărm. Și fiul ducelui rosti :

— Ne-ați promis, nobile poet [3], nu numai să ne arătați locul unde au debarcat strămoșii, cînd au venit din insulă, ci să ne povestiți, de-asemeni, cîte ceva despre Artur și despre cavalerii lui.

Poetul se-așeză pe-o piatră. Un slujitor i-aduse harpa [4]. Era o harpă nu prea mare. Dar rama ei de lemn dreptunghiulară — doar puțin arcuită sus — era bătută în argint.

— Cîntați, preanobile poet, stărui fiul ducelui.

— Sînt multe secole de-atunci. Rege-al britonilor era tînărul Uther Pendragon. Și, deși tînăr, Pendragon luptase cu neînfricare contra celor care-ncercau să-i năpădească țărmurile. Și avusese Pendragon izbînzile acelea toate, fiindcă știa să prețuiască sfaturile celor bătrîni și-nțelepciunea barzilor.

Cine mai poate azi să vadă în viitor, cum vedeau barzii în vremurile de demult ? Cine mai știe și mai poate să cînte azi cum cîntau ei ?

Iar dintre toți barzii aceștia cel mai de seamă a fost Merlin [5].

— Merlin era fiu de zeiță... îndrăgostită de un demon... spuseră-ncet cîteva doamne.

— Cînd a crescut ceva mai mare, a plecat să cunoască lumea. A trecut munți, cîmpii și ape, și-a ajuns la o peșteră, unde se adunau toți barzii în zilele cînd înverzeau stejarii din Britania, urmă poetul povestirea.

Merlin a ascultat acolo vechile cîntece britone. Le-a ascultat zile și nopți. Și-a citit dintr-o carte veche, scrisă cu litere de aur, de Ossian, marele bard [6].

Din carte și din cîntece, învățăcelul a-nțeles mai mult decît toți ceilalți tineri care erau în peșteră. A-nvățat să citească-n stele și să ghicească viitorul și gîndurile oamenilor.

Iar într-o zi, cînd s-a trezit, și soarele scălda-n lumină grota și falnicii stejari foșnitori de pe malul mării, Merlin avea la gît un lanț din verigute de aramă, de care atîrna o stea din aurul cel mai curat, și-n brațe mîngîia o harpă făcută toată din argint, pe ea cu pietre de smaragd, cum nu se mai văzuse încă, și poate nu s-o mai vedea [7].

Merlin porni atunci să cînte, și glasul lui răsunător vesti că se va naște-un prunc în castelul lui Pendragon. Și-acesta îi va birui pe dușmanii britonilor.

Iar barzii înţeleseră că tînărul fusese-ales de zîna Inspiraţiei să fie primul dintre ei, şi că fusese dăruit şi cu puteri vrăjitoreşti.

Îi puseră eşarfa-albastră — pe care-o purtau vrăjitorii, peste umăr şi peste mijloc — şi o cunună de mesteacăn, de prinţ al barzilor regali.

Merlin făcu apoi un cerc în faţa grotei cu un băţ. Puse o piatră-n acest cerc şi, făcîndu-se nevăzut, ajunse-n cîteva clipite înaintea lui Pendragon [8].

Pendragon se găsea în luptă cu ducele de Tintagil, ce-ngăduise ca saxonii să debarce pe-un ţărm de mare, aflat în stăpînirea lui.

Merlin, cu darul ce-l avea, făcu să se încheie pace pentru cîteva săptămîni, iar ducele de Tintagil să fie invitat de rege cu doamna sa la un ospăţ.

Soţia ducelui, Igraena, avea un păr cum e mătasea şi-un zîmbet ca al primăverii.

Şi-n timp ce se găseau la danţ, Merlin aprinse o făclie într-un ungher întunecos, şi inima lui Pendragon, atît de rece pînă-atunci, se încălzi pentru Igraena. Ba, profitînd de un prilej, regele îi mărturisi că o iubeşte şi nu poate să mai trăiască fără ea.

Igraena se-nroşi la faţă, auzind vorbele acestea, şi ducele de Tintagil — crezînd că doamna-i e bolnavă — o întrebă ce s-a-ntîmplat. Ea se împurpură mai tare. Şi, fiind femeie credincioasă, îi spuse soţului său totul.

Ducele, mîniat la culme, porunci doamnei şi suitei să îl urmeze şi să plece, pe dată, toţi de la ospăţ.

Această faptă, nu frumoasă — cu care şi-a-nceput Merlin meşteşugul de magician — n-a fost de nimenea lăudată. Dar tainele vrăjitoreşti sînt anevoie a le cunoaşte. Şi astăzi n-am putea pricepe de ce Merlin şi-a oprit ochii asupra doamnei ducelui, şi nu asupra alteia. Fiindcă femei erau pe-atunci, la curtea regelui, destule, şi toate mîndre, pe alese.

Şi, cum-necum, lui Pendragon alta nu i-a mai trebuit, în afară doar de Igraena.

Bine-nţeles că după asta războiul a reînceput. Ducele şi-a ascuns soţia în castelul său Tintagil, şi el însuşi s-a tras cu oastea în alt castel, la Terrabil.

Şi fiind atît de-ndrăgostit, regele Uther Pendragon l-a chemat pe Merlin la sine şi l-a rugat să-i dea o mînă de ajutor, ca s-o cîştige pe doamna de la Tintagil.

Merlin a surîs mulţumit.

Totul se petrecea întocmai precum pusese el la cale.

— Sir Uther, i-a spus regelui. Chemîndu-mă, ați făcut bine. Din cîți pot face vrăji pe lume, eu singur pot să vă ajut ca să pătrundeți la Igraena, și ea însăși, de bună voie, să vă încolăcească gîtul cu brațele-i albe și moi. Altminteri nimeni n-ar fi în stare să ia castelul Tintagil, căci zidurile-i sînt prea tari. Însă vă cer și eu în schimb...

— Orișice-ar fi eu îți voi da, s-a bucurat mult Pendragon.

— Vă cer, a repetat Merlin, ca primul prunc ce-l veți avea de la preanobila Igraena, să mi-l dați mie să vi-l cresc. Și să aveți încredere în bardul vostru vrăjitor. Cît veți trăi să nu-ntrebați unde va fi acest copil și ce se va-ntîmpla cu el. Destinul său va fi măreț...

— Alt preț nu poți să-mi ceri, Merlin ? l-a întrebat regele Uther.

— Prețul nu-i hotărît de mine. Vi-l cere chiar viitorul țării și al poporului briton. Anglii, și iuții, și saxonii, cu bărcile lor ascuțite, vă dau tîrcoale ne-ncetat. Voi nu-i vedeți cum ne-nconjoară, ca lupii stîna-n miezul iernii, ca să ne verse sîngele ?

— Bine, Merlin. Să fie astfel, dacă tu crezi că se cuvine... a glăsuit regele Uther. Și pe Igraena cînd o văd ?

— O veți vedea în noaptea asta. Dați ordin cavalerilor ca să atace Terrabilul — unde se află ducele, alături de saxonii lui — cu cît mai multă violență, și să dureze luptele, dacă se poate, pînă-n zori.

— Așa voi face ! s-a-nvoit regele Uther Pendragon, mistuit de dorința sa de a-ntîlni-o pe ducesă.

Și luptele au re-nceput cu o-ndîrjire fără seamăn.

Între timp, bardul-magician a făcut niște semne-n vînt, a luat o ramură de pin și a înfipt-o în pămînt. Și-a scos din deget un inel. L-a dat regelui Pendragon și i-a cerut să se gîndească la înfățișarea ducelui, dușmanul său din Terrabil.

Cum și-a pus regele inelul, gîndindu-se la-nfățișarea dușmanului din Terrabil, chipul i s-a schimbat îndată. La fel și trupul, hainele, ba chiar și sabia, și calul, și vorba, și mișcările. Regele Uther Pendragon s-a prefăcut numaidecît în ducele de Tintagil.

Merlin l-a dus lîngă un lac, și regele, oglindindu-se, s-a minunat nespus de mult de-această vrajă a lui Merlin.

Apoi, călare, a pornit către castelul Tintagil. Acolo, cum se înțelege, străjile-ndată i-au deschis, crezînd că-i însuși ducele. Regele a pătruns în curte, a urcat scările în fugă. Și, fără să mai stea pe gînduri, a deschis ușa la iatacul în care se afla

 Igraena.

Ea sta visînd lîngă fereastră, ţinînd o harpă mică-n mînă. Şi prin fereastră se zărea doar o fişie subţirică de cer catifelat, albastru, pe care stelele clipeau.

— Sir Tintagil ? s-a mirat ea, căci îl ştia la bătălie. Cum aţi venit ? Nu vă luptaţi ? Cum aţi ieşit de sub asediu ? Regele Uther Pendragon şi-a retras oare cavalerii ?

— Nu. Nu, Igraena, a rostit cu răsuflarea-ntretăiată falsul duce de Tintagil. Dar am venit, luptind cu lancea, pentru că dorul mă ardea, să vă cuprind din nou în braţe. Iar saxonii m-au ajutat să pot ieşi de sub asediu. Veniţi, şi-ncolăciţi-mi gîtul cu braţele. Atît aştept...

Ducesa, după cit se spune, nu-l iubea mult pe soţul său, şi prietenia cu saxonii nu-i-o încuviința de loc. Dar fiind soţie preasupusă, s-a îndreptat spre domnul său şi i-a încolăcit grumazul, mai blîndă ca o mieluşea...

De dimineaţă, falsul duce şi-a luat rămas bun de la doamna din Tintagill, şi a plecat.

Merlin îl aştepta pe cimp, cîntînd din harpa lui măiastră.

Ascultînd cîntecul acesta, a ştiut Uther Pendragon care e drumul cel mai bun, pe unde se putea feri de cavalerii ducelui, şi mai cu seamă de saxoni.

Pe malul unui rîuleţ, Merlin şi Uther s-au oprit. Regele i-a înapoiat bardului-vrăjitor inelul. Acesta l-a stropit cu apă. A spus apoi nişte cuvinte, din care Uther n-a-nţeles decît că-i rostea numele. A scos, la urmă, o oglindă. Regele s-a privit în ea. Şi-aşa, uitîndu-se-n oglindă, a văzut cum i se schimbau ochii şi trăsăturile. Şi s-a făcut iar Pendragon.

Şi-acum mai trebuie să spun că ducele de Tintagil murise-n seara din ajun — cu patru ore înainte ca regele să fi ajuns lîngă frumoasa lui Igraena. Murise la primul atac, lovit cu-o lance în grumaz de-un cavaler al regelui.

Vă-nchipuiţi cît s-a mirat doamna Igraena, auzind că ducele a fost răpus încă de la lăsarea serii... şi totuşi la ea a venit cu patru ceasuri mai tîrziu.

După această întîmplare — mîndra Igraena rămînînd văduvă fără apărare, şi regele neavînd soaţă — au sosit nişte peţitori la castelul din Tintagil. Şi au cerut-o pe Igraena să fie, în Britania, doamna lui Uther Pendragon.

Cu peţitorii se dusese şi bardul-vrăjitor Merlin. El trebuia să o convingă. Ce i-o fi spus nu se mai ştie. Dar peţitorii s-au întors cu mare zarvă la castel, ca să-i vestească regelui răspunsul bun din Tintagil.

S-a făcut nunta, şi-au trecut lunile cîte se cuvin. Doamna Igraena a născut cel dintîi prunc soţului său.

Era un băiețel vioi, cu niște ochi licăritori, de culoarea oțelului. Pe cap avea un păr roșcat, ca frunza de mesteacăn toamna.

Au vrut să-i dea o jucărie, dar el a cerut sabia. A prins-o bine de mîner și-a ridicat-o drept în sus, parcă era un bețișor.

Igraena s-a înfricoșat.

— Ce prunc i-acesta ? a zis ea. Are putere de bărbat...

— Nu știu cum e, i-a răspuns Uther, însă copilul e promis mai înainte de-a se naște. Și astăzi trebuie să-l dăm...

— N-am să vi-l dau, a spus Igraena, și lacrimile i-au țîșnit din ochi, ca apa din fîntînă. Vreți să mi-l luați, pricep prea bine, fiindcă-e al lui Tintagil.

— Nu ! Nu-i al lui ! a grăit Uther. Este al meu. Și iată cum... Și regele i-a povestit cum a sosit el la castel, atunci, în noaptea bătăliei, cu-nfățișarea ducelui, și cum, drept preț pentru aceasta, a promis că-și va da copilul unui vestit bard-magician. Acum acel ce-l ajutase a venit ieri să-și ceară prețul, și nu-l mai poate amîna, decît călcîndu-și vorba dată. Și vorba nu și-o va călca... căci i-ar putea pîndi primejdii din partea vrăjitorului. Și apoi, ca s-o liniștească, i-a povestit cum prezisese Merlin că flăcăiașul lor va împlini niște isprăvi fără de seamăn pe pămînt, luptînd pentru Britania.

— Dac-i așa, a zis regina, cu lacrimile șiroind, înțeleg c-am să-mi pierd copilul și că nu-l voi mai revedea. Cel puțin hai să-i dăm un nume. Ca astfel să mi-l strig în gînd, cînd o să mă cuprindă dorul de bietul băiețaș pierdut...

— N-avem, iubita mea Igraena, după făgăduiala dată, nici măcar dreptul să-i alegem numele care l-am dori. Numele său a fost ales...

— A fost ales ? Fie și-așa... a hotărît buna Igraena, dîndu-și copilul soțului, să-l ducă din brațele ei în cele ale lui Merlin.

— A fost ales ! Dar tu și eu nu-l vom cunoaște niciodată, pentru că el va străluci abia cînd noi o să dormim, jos, în cripta castelului, somnul odihnei veșnice...

După aceea, regele a coborît pe o scăriță, cunoscută numai de el, ieșind afară din castel, unde îl aștepta Merlin. Vrăjitorul a luat copilul, l-a vîrît sub mantia sa, și, fără de niciun cuvînt, s-a îndreptat pe-o potecuță, către desișul codrului.

Și astfel s-au despărțit Uther și nobila doamnă Igraena, pe totdeauna de copil.

De ce-a făcut aceasta toate Merlin noi nu putem pricepe !

De ce-a ales-o pe Igraena să fie mamă și de ce l-a despărțit apoi de ea pe băiețașul nou-născut rămîne-o taină pentru noi !...

Destul e că Merlin, plecînd, s-a dus la un castel, pe care îl stăpînea baronul Hector, un bun vasal al regelui.

A pus copilul lîngă pod, şi-alăturea un bileţel :

„Aveţi grijă de-acest băiat, ca şi cum ar fi fiul vostru. Numele lui este Artur. Şi nu povestiţi nimănui că este un copil găsit. Altminteri, vor cădea pe voi blestemele mele cumplite. Dacă însă veţi asculta tot ceea ce v-am îndemnat, veţi cobori în casa voastră mulţumire şi bogăţii". Şi jos semna : „Un vrăjitor".

Pentru că nobilii pe-atunci prea rar cunoşteau vreunul carte, sir Hector a chemat la sine pe trei călugări învăţaţi. Tustrei au privit bileţelul. Şi după-o trudă de trei ceasuri i-au tîlcuit cuvintele.

Sir Hector, un om temător de forţele vrăjitoreşti, a luat aminte şi-a cerut soţiei şi vasalilor să nu sufle nici un cuvînt despre această întîmplare.

— Artur va fi ca şi al nostru. Toţi cîţi îl vor vedea să creadă că e născut din spiţa mea. Ne-am înţeles.

— Ne-am înţeles ! au spus soţia şi vasalii.

Şi-au început să treacă anii.

Artur creştea mult mai voinic decît ceilalţi copii din casă. La patru ani trăgea cu arcul, doborînd ursul în pădure. La şase ani se lua la trîntă cu un flăcău de optsprezece. La zece, ar fi fost în stare să lupte chiar într-un turnir.

Însă, deşi creştea în casă, trecînd drept fiul lui sir Hector, baronul nu se bucura ca băieţaşul pripăşit s-o ia-naintea celorlalţi născuţi chiar de soţia sa...

Şi Artur n-a crescut ca prinţ, ci ca un băietan de rînd. Căra şi lemne din pădure, ştia să cureţe vînatul, să-l pregătească pentru iarnă, să pescuiască, să vîslească, ştia să lupte-n orice fel, cu sabia, ghioaga sau pumnul. Iară la trîntă era primul în toată Ţara Galilor.

— În timpul cît Artur creştea, precum cîntau străvechii barzi, Merlin a venit în pădurea numită astăzi Brocéliande [9], spune poetul arătînd, departe-n zare peste munţi.

— Şi-acolo a întemeiat faimoasa şcoală a zînelor, îşi arată priceperea feciorul ducelui breton.

— Da. Şcoala zînelor, surîde poetul tînărului prinţ.

— Pe Viviane [10] cum a întîlnit-o ? întreabă glasul de vioară al unei doamne subţirele

— Viviane, îi răspunde poetul, era fata unui senior cu numele de Dyonas. Avea cam cincisprezece ani. Casa lui Dyonas era lîngă pădurea Brocéliande. Într-o zi, fata se plimba printr-o poiană din pădure. De-odată-i iese înainte un tînăr îmbrăcat în haine dintr-o mătase liliachie. De gît, cu un lănţug de-aramă,

îi atîrna o pelerină. Pe cap purta o tichiuţă ornată cu-n panaş din pene albe şi negre, de cocor.

Tînărul, salutînd copila, a întrebat-o unde-i drumul. Ea i-a răspuns după cuviinţă, dar, cum se-ntîmplă-ntotdeauna, au mai schimbat cîteva vorbe.

Şi Viviane a-ncercat să afle cine era chipeşul tînăr şi de-avea rang cavaleresc.

Tînărul i-a destăinuit că-i doar în parte cavaler. Dar meşteşugul lui de bază este acel al artelor. Iar numele îi e Merlin.

— Ce arte îndrăgiţi anume ? a vrut copila să mai ştie.

— Arta de-a ghici gîndurile, de a putea citi-n viitor, de-a schimba înfăţişarea oricărui om, cum doresc eu...

Copila a bătut din palme.

— Dar arta de-a schimba un pom într-o grădină încărcată cu trandafiri ? Asta o ştiţi ?

Drept alt răspuns, Merlin a scos un beţişor din buzunar şi a făcut cu el un semn, către-un stejar negru bătrîn. Şi îndată s-a arătat o grădină plină cu flori, în locul unde înainte fusese numai un copac.

Viviane a bătut iar din palme, şi a sărit într-un picior, ispititoare şi zglobie :

— Ce frumuseţe !... Ce parfum !... Merlin, seniore, vă implor. Învăţaţi-mă şi pe mine arta aceasta minunată.

Merlin privea şi el uimit la fata cea fermecătoare.

— Bine. De vrei, atuncea vino mîine, în zori, lîngă fîntîna ce e în mijlocul pădurii...

— Lîngă fîntîna Baranton ?

— Da, lîngă ea, zise Merlin. Te-aştept. Dar să nu întîrzii.

Şi-apoi, fără de rămas bun, Merlin pieri din ochii fetei.

A doua zi cine venea, pîn-să răsară soarele, printre copacii Brocéliandei ? Cred că vă-nchipuiţi : Viviane.

Hăţişuri şi tufe de scai, pe care pîn-atuncea fata nu le văzuse niciodată, i se iveau într-una-n cale. Îi rupeau rochia de mătase, îi zgîriau faţa, mîinile şi, mai ales, picioarele. Era toată plină de răni. Altă copilă s-ar fi-ntors, de oboseală şi de spaimă, căci prin pădure ţopăiau şi nişte cete de pitici, nu mult mai mari ca nucile, care ţipau, se legănau prin crengile copacilor sau i se agăţau de rochie. Dar ea n-avea decît o grijă : să nu-ntîrzie vreun minut de la-ntîlnirea cu Merlin.

Astfel ajunse la fîntînă.

Lîngă fîntînă, aşezaţi în iarba moale, se găseau un bătrîn gîrbovit şi sur, cu-o barbă pînă la pămînt, în faţă cu-o carte de aur, şi, lîngă el, zece pitici şi alte unsprezece fete.

Acestea erau toate zîne. Una din ele preschimba tocmai o floare-ntr-un pîrîu. Aceasta se numea Morgana .Era o soră a lui Artur. Dar frații nu se cunoșteau. Fiindcă, așa cum povesteam, Artur fusese luat de mic, dus în castelul lui sir Hector și se găsea încă acolo obișnuindu-se cu munca și meșteșugul armelor.

Viviane a cunoscut îndată în dascălul îmbătrînit trăsăturile tînărului pe care-l întîlnise ieri.

— Tu ești Merlin ! i-a rostit fata.

Și vrăjitorul s-a mirat c-a putut fi recunoscut.

Morgana s-a uitat atunci cu luare-aminte la Viviane. Ea, dintre toate zînele pe care le-nvăța Merlin, știa cele mai multe taine.

— Merlin, i-a spus zîna Morgana. De astăzi ne vom despărți. Mi-am terminat învățătura. Dar... i-a zîmbit ea răutăcioasă, să știi că noua ucenică te va întrece într-o zi, în tot ceea ce știi să faci... Te-aș sfătui să te păzești...

Vrăjitorul s-a-nfiorat. O presimțire l-a cuprins. S-a uitat bine la Viviane. Dar ea era atît de mică, și de firavă, și de albă, încît n-ai f iputut să crezi că ar putea măcar să calce un fir de iarbă în picioare. Necum să poată face rău.

— Merlin ! l-a strigat ea cu-o voce subțire și copilărească. Sînt dornică să aflu totul. Haide, arată-ne ce știi...

Și a-nceput învățătura.

Mulți ani s-a ocupat Merlin de-nvățătura zînelor. De-atunci s-au înmulțit atîta zînele din Bretania !

— Pentru că numai pe la noi, prin ținutul Bretaniei, și peste Marea Mînecii, în Anglia, se mai găsesc zîne din vremea lui Merlin. Din alte părți s-au risipit. Eu astfel știu, și-așa vă spun, făcu poetul un popas din povestirea lui, lăsînd pentru o clipă harpa jos.

După un timp porni să cînte din nou despre zîna Morgana.

Zîna Morgana-și făurise, în Brocéliande, un castel mare, nevăzut. Avea și-n adîncimea mării un alt palat, alb, de cleștar, de aur și mărgăritare. Și-acolo îi slujeau Morganei sute de zîne mai micuțe, pești, și delfini, și-alte dihănii : broaște țestoase, crabi și melci, dar de-o mărime uimitoare.

Și mai avea o insulă, cu numele de Avalon, ca și castelul, nevăzută, departe-n largul mărilor.

Numai că despre-acestea toate veți mai afla foarte curînd.

A povestit apoi poetul despre Viviane cea mititică.

Și ea se prefăcuse-n zînă, cu-nvățătura lui Merlin.

Avea un lac în stăpînire. Un lac, de-asemeni nevăzut. Lacul era în Brocéliande. Pe suprafața lui pluteau nuferi ca niște flori de gheață. Și frunzele late și mari acopereau străfundul lui, unde Viviane își făurise ca și Morgana, un palat.

Palatul ei adăpostea pe un copil numit Lancelot [11], menit a fi cel mai viteaz dintre vitejii regelui regilor, Artur. Acolo îl creştea Viviane, după ce i-l răpise mamei şi tatălui : regele Ban, domn în ţinutul Benoïc. Şi unii cred că îl răpise, sfătuită de magician. Pentru că bardul-vrăjitor îşi alegea din insule sau de-aici, din Bretania, pe cei care erau meniţi să fie soţii lui Artur în mari isprăvi cavalereşti.

— Nu-l uitaţi însă pe Artur ! glăsui fiul ducelui. Ne-aţi povestit despre Merlin. Întoarceţi-vă la Artur...

— Mă voi întoarce la Artur, zise poetul cîntăreţ. La el mă voi întoarce-acum. Ascultaţi ce vă povestesc [12]...

În vremea cînd se petreceau în Brocéliande acestea toate, Artur se făcuse-un flăcău, cum altul nu se mai afla pe coastele Britaniei.

Se povesteşte că, luptînd cu nişte cete de saxoni, Artur a înfruntat el singur cîteva sute de duşmani şi a luat prizonieri doi regi, eliberînd trei mii de robi, care se şi aflau în bărci, laolaltă cu prăzile.

Era un tînăr foarte înalt, cu părul roşu-auriu şi ochi albaştri-cenuşii. Purta vestă şi pantaloni făcuţi din piele de viţel, avînd la brîu un pumnal lung şi-n mîna dreaptă o suliţă. Şi alteori avea şi-o ghioagă, bătută cu ţinte de fier.

Vai de acela ce era izbit de ghioaga lui Artur. N-ar fi putut scăpa cu zile, nici măcar dacă ar fi fost un zeu.

De altfel, cine îl vedea trecînd cu calul, în galop, pe coastele Britaniei, pîndind cetele de saxoni, ieşindu-le singur în cale, fără să vrea l-asemuia cu zeul Gwydion [13], acela ce-i ocroteşte pe britoni.

Ar fi acum să mai adaug, iubiţii mei ascultători, spunea poetul cîntăreţ, că în anii aceia crunţi saxonii năvăliseră spre toate coastele britanice. Păreau o mare înfuriată, tălăzuindu-şi apele, ca s-acopere insula, să o sfărîme în bucăţi.

Regele Uther Pendragon, tatăl viteazului Artur, era şi el mereu în şa. Însă abia mai prididea să facă faţă luptelor, care aveau loc pretutindeni, pe coastele Britaniei.

De-atîta trudă, de necazuri, regele Uther şi Igraena, preacredincioasa lui soţie, încărunţiseră ca munţii iarna, cînd cad zăpezile. Şi, rămînînd tot singură, şi-ngrijorată pentru rege, care lupta fără odihnă, Igraena s-a simţit bolnavă. A bolit ea ce a bolit, în taină, fără să se plîngă, şi într-o zi şi-a închis ochii, plecînd de pe acest tărîm.

Uther i-a supraviețuit încă doi ani, și tot mai greu putea să pună stavilă atacurilor de pe coaste.

A venit apoi bătălia de pe cîmpia Saint-Albans. O ! Ce-au mai plîns pe harpe barzii, cînd bătălia s-a sfîrșit.

Cu eroism s-au apărat britonii de năvălitori.

În fața lor, unde-au căzut, erau movile de saxoni, cu trupuri goale pîn-la mijloc, cu brațele puternice, avînd încheietura mîinii, în care țineau sulița, strînsă într-un inel de fier.

Pendragon a văzut prăpădul, și-a înțeles că-n acea zi saxonii deschiseseră o poartă spre Britania.

Cu numai cîțiva călăreți, regele Uther Pendragon s-a întors în castelul său.

Trei zile n-a scos nici o vorbă.

În cea de-a patra și-a chemat baronii împrejurul lui.

— Seniori vasali, le-a rostit el. Am fost învins, cum știți voi toți — prima înfrîngere din viață. Un zid s-a sfărîmat în fața saxonilor năvălitori.

Brațul îmi este ostenit. Am avut numai un fecior. Nu știu ce s-a ales de el, fiindcă e-n casa altuia...

Și zicînd astfel, și-a-ndreptat privirile spre magician.

Merlin l-a întrerupt pe rege și l-a-ntrebat atunci așa :

— De-ați ști c-o să se-arate vrednic de neamul și de spița voastră, luptînd pentru Britania, redîndu-i toată strălucirea, ați vrea să-l binecuvîntați ?

— Din toată inima ! a spus, răsuflînd greu, regele Uther. Îi las și sabia aceasta...

— De sabie n-are nevoie, căci regii din Britania au datoria să-și cîștige sabia singuri, cum știți bine, așa precum v-ați cîștigat-o și voi, Uther, odinioară...

— Merlin, cum spui tu e mai bine. Veghează-l pe feciorul meu... Nu-l lăsa pradă fiarelor care ne sfîșie pămîntul. Îmi promiți tot ce-ți cer, Merlin ?

Merlin a clătinat din cap, în semn că o să facă totul, așa cum regele-i cerea.

Apoi Uther s-a îndreptat către arhiepiscopul de Canterbury și i-a spus :

— Să mă-ngropați în criptă, jos alături de Igraena mea...

Arhiepiscopul, și el, s-a înclinat spre Pendragon :

— Va fi astfel precum doriți, senioare Uther Pendragon. Dar încă nu v-a venit vremea să-nchideți ochii. Încă nu...

Numai că Uther își plecase capul pe-o parte și dormea... Au trebuit să îl întindă baronii pe o năsălie.

L-au îngropat apoi în pripă, căci timpurile erau grele, și baronii s-au adunat să-l aleagă pe noul rege.

— Merlin, spune-ne unde este fiul acela al lui Uther, despre care ne-a amintit în ultimele sale clipe, strigau baronii într-un glas. Altminteri o să punem rege pe cel mai vrednic dintre noi. Arhiepiscopul aşteaptă hotărîrea ce o vom lua.

Dar vrăjitorul le-a răspuns :

— Are dreptul să fie rege numai acela care poate să-şi cucerească sabia din insula zînei Morgana...

— Din Avalon [14], din insula cea nevăzută a Morganei ?... Cine poate pătrunde-acolo ? Cum este acea sabie ?

— Sabia este făurită pe-o nicovală, sub pămînt, în focul care arde veşnic, de Ogyrvan [15], bardul gigant. Mînerul ei e de onix, iar lama de oţel curat, strălucitor ca diamantul. Se află pe un munte înalt, în gheara vulturului negru. Iar muntele e străjuit de balaurul cu trei boturi ca trei vulcani, din care curg, ziua şi noaptea, pălălăi. Cine se duce să o ia ?

Din cîţi baroni au încercat însă s-ajungă-n Avalon, nici unul nu s-a mai întors.

Zînele le-au încurcat drumul, ori ei înşişi s-au înecat în valurile clocotinde din jurul Avalonului, văzînd teribilul balaur azvîrlind foc asupra lor.

Într-o zi, tînărul Artur se războia tocmai pe ţărm cu-o ceată de năvălitori. Îi biruise şi-i silise să se înapoieze-n bărci.

Ostenit, după bătălie, el se opri la un izvor, să soarbă apă proaspătă.

Pe cînd sorbea, văzu un bard, la subţioară cu o harpă, oprindu-se chiar lîngă el.

— Tinere sir, îi grăi bardul. Al cui pămînt este acesta ce-l apăraţi cu-atîta rîvnă ?

— Pămîntul i-al britonilor, răspunse tînărul Artur. Al lor este din moşi-strămoşi. Şi al lor trebuie să rămînă. De-aceea mă lupt pentru el. Dar de-ntrebaţi de acest colţ de arătură şi pădure, sau de castelul ce-l vedeţi că-i înălţat pe promontoriu, sînt stăpînite de sir Hector, părintele meu preaiubit.

— De vreţi cu-adevărat victoria contra năvălitorului, îi spuse iarăşi vrăjitorul, eu pot să vă dau ajutor să dobîndiţi o sabie cum nu s-a mai văzut pe lume.

— Unde e sabia aceasta ?

— Este acolo-n Avalon ! îi arătă Merlin cu mîna, undeva către asfinţit. Şi cine are sabia nu poate fi înfrînt nicicînd, decît dacă ar fi trădat de cineva din neamul său...

— Am să mă duc s-o cuceresc ! se hotărî pe loc Artur.

— Călăuză am să-ţi fiu eu ! surîse bardul, mulţumit.

 O barcă se afla la ţărm. Urcară amîndoi în ea.

Marea porni să se agite. Dar Artur nu se-nfricoşa. Vîsli. Vîsli plin de curaj. Vîsli o zi, o săptămînă, poate şi două, sau o lună, şi, iacătă, văzură marea fierbînd, fierbînd ca-ntr-un cazan sub care focul e aprins.

Din sînul mării se-nălţau fum, pietre şi bucăţi de fier. Toate ţişneau întii în sus, şi cădeau apoi ca o ploaie peste oricine îndrăznea să-şi ducă barca mai departe. Dar insula nu se zărea.

Merlin făcu întii o vrajă rotind în văzduh braţele şi rostind nu ştim ce cuvinte, şi insula se arătă.

Abia atunci văzu Artur că insula era-nverzită, plină de pomi şi de grădini. În mijlocul ei se găsea un palat mare, de cleştar. Şi din palat — de la ferestre — şi din grădini se iţeau zîne, privind mirate la Artur.

În insulă era şi-un munte. Şi muntele era păzit de un balaur cu trei boturi, cam de mărimea a trei case, suite una peste alta. În vîrful unei stînci, pe munte, se vedea desluşit un vultur cu penele negre-tăciune, ţinînd o sabie în gheare.

Şi sabia părea de flăcări, atît de tare strălucea.

— Vulturul negru ţine-n gheare sabia care e călită de Ogyrvan, în focul veşnic din mijlocul pămîntului, îl lămuri bardul Merlin pe feciorul lui Pendragon. Balaurul îl străjuieşte. De obicei doarme în pace. Dar, cum vede pe cineva străin în locurile-acestea, începe să arunce flăcări. Te încumeţi să lupţi cu el pentru gloria celţilor ?...

— Mă încumet ! zise Artur.

— Cu pumnalul şi suliţa ?

— Cu pumnalul şi suliţa.

— V-am încercat doar, sir Artur, spuse atunci bardul Merlin. Însă aţi fi pierit luptînd, şi celţii au multă nevoie de braţul vostru de oţel. Am eu cu totul un alt mijloc să domolim pe-acest balaur, străjer al Avalonului.

Şi Merlin începu să cînte din harpa lui o melodie, cum cînta numai Ossian. Iară balaurul, pe dată, auzind cîntecul de harpă, îşi lăsă capetele hide la marginea grădinilor, şi începu să sforăie.

Artur a tras barca la ţărm.

Şi Morgana s-a coborît din palatul său fermecat şi a luat mîna lui Artur.

— Sînt sora ta ! l-a-ncredinţat, deşi lui nu-i venea să creadă. Pînă azi nu m-ai cunoscut, căci Uther Pendragon te-a dat, de mic, acestui vrăjitor. Şi el te-a încredinţat, la rîndu-i lui sir Hector, ca să te crească. I-adevărat ce spun, Merlin ?

— I-adevărat, a rostit bardul. Voi aveţi dreptul la coroana regelui Uther Pendragon. Urcaţi ! Luaţi-vă sabia din gheara vulturului negru. Şi să ne-ntoarcem, plini de fală, pe pămîntul

strămoşilor. Să adunaţi în jurul vostru cei mai de seamă cavaleri. Să-i goniţi pe năvălitori.

Artur a urcat muntele în goana mare, ca şi cum nu ar fi mers, ci-ar fi zburat.

Sabia azvîrlea în juru-i un şuvoi luminos de raze. Şi razele se-mprăştiau în culori ca de curcubeu. Din cînd în cînd, din ea ţîşneau fulgere lungi strălucitoare, ce-i luau vederea lui Artur. Însă acesta, fără teamă s-a căţărat pînă pe culme.

Vulturul, privit de departe, nu arăta atît de mare. Însă de-aproape se vedea că e înalt cît un stejar. O aripă de-a lui putea să învelească o clădire. Ciocul său ameninţător părea un paloş arcuit. Şi labele-i erau armate cu zece căngi tari, de oţel.

Iar glasul lui — cînd croncănea spre tînărul cel îndrăzneţ, care urca spre cuibul său — se-asemăna cu tunetul.

Zărindu-l pe prinţul Artur, vulturul se-nălţă în aer. Apoi se repezi deodată să-i vîre sabia în piept. Artur cu suliţa-l lovi. Dar pasărea nu se lăsă, şi, rotindu-se prin văzduh, îl atacă din nou pe tînăr.

Acesta se prinse cu-o mînă de-un colţ de stei, şi cu cealaltă izbi tare cu suliţa.

Luptînd cu sîrg, lovind mereu, se căţără pînă pe culme. Aici cuprinse vulturul întîi de cioc, apoi, sărind, îl apucă bine de gît, şi-l strînse-n braţele-i voinice.

Degeaba pasărea-ncerca să-l sfîşie cu ghearele. Zadarnic îşi mai rotea ciocul. Tunetul din gîtlejul ei se peschimba în horcăit.

— Cruţă-mă, prinţule Artur, rosti atunci cu glas de om. Ai cucerit cea mai de preţ comoară a britonilor : sabia de oţel albastru, făurită în focul veşnic. Numai că ia aminte bine. Dacă o prinde-n mîna dreaptă, în timpul luptei, un viteaz, îi dă acestuia curajul de-a-nvinge orişicîţi duşmani. Dar dacă o atinge-un laş, ea îi înţepeneşte braţul. Te încumeţi şi-acum s-o iei ?

Artur nu răspunse nimic. În schimb întinse mîna dreaptă. Luă sabia. Şi pe mînerul ei citi :

„Această sabie vrăjită — flacără vie de oţel — se numeşte Excalibor. Ea nu poate fi stăpînită decît de regele Artur, în apărarea libertăţii şi gloriei britonilor".

Fiul lui Uther coborî, şi, jos, zînele-l aşteptau, avînd în mijloc pe Morgana.

Cu toate intonau un cîntec prin care îl slăveau pe fiul regelui Uther Pendragon şi al preanobilei Igraena. Merlin le însoţea cu harpa.

Bardul îi puse lui Artur deocamdată o cunună din rămurele de stejar. Şi îl conduse pîn-la ţărm, sprijinindu-l de braţul stîng, cum se cuvine regilor.

La rîndul său, zîna Morgana, regina valurilor mării, îi așternu perne brodate cu aur și cu nestemate, și-o-nvelitoare pe mătase, în barca ce sta priponită c-un lanț de-aramă, lingă țărm.

Și-n cîntecele zînelor, barca porni, fără vîslași, spre largul mării liniștite de astădată prin puterea și prin poruncile Morganei [16].

La Londra [17], adunați în sala cea mare-a tronului regal, baronii șușoteau într-una :

— Pe cine să-l alegem rege, ca să ne fie nouă bine ?

Și fiecare ar fi vrut ca să se urce el pe tron.

Arhiepiscopul era pe jilțul lui, cu cîrja-n mînă, și le grăia baronilor :

— S-au scurs, de cînd l-am coborît pe Uther Pendragon în criptă, cîteva luni, și de atunci nici un viteaz n-a cucerit sabia regilor britoni, de care ne vorbea Merlin.

— Ce-a spus Merlin e doar poveste, glăsuiră mai mulți baroni. Sabia de pe Avalon nici nu există-n adevăr...

Afară bubuia furtuna, cu trîmbe de zăpadă lungi, bătînd în toate zidurile și zgîlțîind ferestrele.

— A venit vremea, rosti altul, să-l alegem pe noul rege. Saxonii ne înghesuie, iară noi stăm și așteptăm să se ivească vreun viteaz cu-o sabie din Avalon...

— Cînd o să sune miezul nopții, așa precum ne-am înțeles, și o să vie Anul nou, îl vom alege negreșit, strigă puternic alt baron. Arhiepiscopul să-și facă, după datină, întrebarea de-i sabia la cineva...

— El să își facă datoria. Noi nu ne supărăm de loc... rîseră-n hohot alți baroni.

Tocmai în clipa cînd rîdeau, porniră clopotele Londrei să bată pentru miezul nopții.

Arhiepiscopul, gemînd de bătrînețe, se-nălță din jilțul lui și așteptă să înceteze clopotele.

Se ridicară și baronii.

Vîntul bătea vijelios peste întreg întinsul Londrei, și clopotele răsunau ...trei... șase...nouă ... unsprezece ....și încă una ... miezul nopții...

— Seniori baroni, zise bătrînul. Acum a venit Anul nou. Eu vă voi face întrebarea : E cineva, între voi toți, care a fost în Avalon, să ne aducă sabia făurită pentru urmașul regelui Uther Pendragon ?

— Nu. N-a fost nimeni. Nu se vede ? se bucurară toți baronii.

Și fiecare-n mintea sa se și închipuia pe tronul regelui coborît în criptă.

În acea clipă, cîntau barzii că s-ar fi auzit un glas, de undeva, de la ferestre. Poate era al lui Merlin !

— Ba da ! O are cineva...

— Și pași au răsunat pe trepte. Și-n sala mare a intrat un tînăr cu-o glugă pe cap, avînd o sabie în mînă.

Iar sabia arunca flăcări, și-un trăsnet scurt a izbucnit, c-un bubuit îngrozitor, lovind o bîrnă din tavan.

Și bîrna s-a aprins pe loc.

Sub flăcările orbitoare, care țîșneau din sabie, toți baronii și-au plecat ochii, strigînd însă din răsputeri :

— Arde palatul !... Ardem toți ! S-aducă apă slujitorii !...

— Nu e nevoie ! a rostit bardul Merlin, ivindu-se din spatele unei coloane. Bîrna de sus e putredă. Și doar ce-i putred o să ardă. De astăzi, în Britania, va fi un nou cîrmuitor. În jurul lui or să se-adune alți cavaleri, cei mai viteji. Ei or să înnoiască lumea, în numele a ce e drept, înălțător, cinstit și bun.

Și Merlin a făcut un semn, iar flăcările-au pîlpîit tot mai încet, tot mai încet, pînă ce nu s-a mai văzut nici o scînteie în tavan.

Atunci Artur și-a coborît sabia sa înflăcărată, și și-a vîrît-o-n cingătoare. Și cum și-a desprins degetele de pe mînerul prețios s-au stins pe loc și flăcările.

Arhiepiscopul, baronii și slujitorii grămădiți la uși, ca niște ciorchini vii, au îndrăznit să îl privească îndeaproape pe Artur.

— Cine sînteți ? l-a întrebat arhiepiscopul pe prinț.

— Eu sînt cel care vă aduce sabia scumpă, de oțel, lucitoare ca diamantul, făurită de Ogyrvan pentru spaima dușmanilor, a spus fiul lui Pendragon.

— Vouă vi se cuvine tronul, a zis arhiepiscopul.

— Ba nu-i așa ! au protestat baronii, nedîndu-i răgaz. Coroana nu poate fi luată de nimeni, oricît de viteaz, de nu are sînge regal.

— Așadar, trebuie să spun, a cuvîntat din nou Merlin, că acest tînăr prinț Artur este fiul lui Pendragon, crescut în casa lui sir Hector, și dus acolo chiar de mine.

— Asta nu e adevărat... Nu poate fi adevărat... au protestat în cor baronii, bătînd cu săbiile-n masă. Să stea sir Hector mărturie...

Pe cînd se petreceau acestea, poporul, oamenii de rînd — aflînd că un viteaz, Artur, își cucerise sabia stăpînită de vulturul din insula zînei Morgana, și va porni cu ea la luptă contra

năvălitorilor — se adunase furnicar înaintea palatului şi-a catedralei :

— Artur vrem să ne fie rege ! Cu el în frunte vom lupta contra saxonilor. Artur !... Artur !... Vrem pe Artur !

Au fost siliţi să cheme-n grabă pe sir Hector de la castel, ca să depună mărturie.

Mărturia a fost depusă în noaptea care a urmat. Sir Hector a destăinuit că Artur nu e fiul lui, ci e doar un copil găsit lîngă podul castelului. Şi cel dintîi a-ngenunchiat chiar el, în faţa lui Artur, jurînd că îi va fi vasal.

Pe urmă s-au plecat şi ceilalţi, deşi pe-ascuns mai murmurau că poate nu-i Artur feciorul regelui Uther Pendragon, şi-o fi orînduit Merlin doar lucrurile-n aşa fel, încît să iasă cum vrea el.

N-au mai avut însă ce face. Mărturisirea se făcuse de către bardul vrăjitor şi sir Hector, în prima noapte care-i urma Anului nou. Iar sabia era acolo şi începea să verse foc, de cum îi atingea mînerul fiul lui Uther Pendragon.

Au fost siliţi să-l recunoască drept rege în Britania.

Arhiepiscopul i-a pus pe cap coroana strămoşească. Baronii l-au condus în grup pînă la tronul mult rîvnit de fiecare dintre ei.

Cu toţii au îngenunchiat şi i-au jurat supunere.

După ce i s-a pus coroana, şi după ce s-a aşezat pe scaunul tatălui său Uther, noul rege a glăsuit :

— Vă mulţumesc că m-aţi ales, dar eu nu pot să socotesc că am ucenicit destul. Şi am de gînd să intru-n garda vreunui rege din vecini, pentru un timp, şi să-l slujesc numai ca simplu cavaler.

— Cum ? Regele Britaniei să fie simplu cavaler, în garda nu ştim cărui rege ? au exclamat, uimiţi, baronii.

— Am hotărît. Şi-aşa va fi, le-a grăit regele Artur. Spuneţi-mi numai în ce ţară atacă azi mai crunt saxonii ?

Baronii-au privit stingheriţi unii spre alţii. Nu ştiau. Numai Merlin, scoţînd bagheta, rotind-o împrejurul său şi ascultînd-o la ureche, i-a răspuns astfel lui Artur :

— Regele cel mai încercat de năvălirile saxone se numeşte Leodogan, şi el domneşte-n Carmelida.

— Rege Artur, au spus baronii. Leodogan nu vă cunoaşte, căci n-a fost la încoronare. Dar el o să se-nfăţişeze. Vă va jura supunere, va deveni vasalul vostru. Şi nu se cade să slujiţi, voi, suzeranul, un vasal.

Artur a rîs însă cu poftă :

— Deocamdată n-a jurat, şi nu-i sînt încă suzeran. Şi nu am să mă ruşinez, de voi sluji în garda lui. Voi lua cu mine pe Merlin. Cine mai vrea să ne-nsoţească ?

S-au ridicat numaidecît doi viteji din Britania : regele Ban de Benoïc şi regele Bohor de Gannes. Amîndoi se găseau la Londra. Fuseseră la-ncoronare şi erau ispitiţi să meargă în ajutorul Carmelidei.

S-au mai găsit şi-alţi cavaleri dornici de luptă şi onoare.

Caii au fost înşeuaţi. Cavalerii-au încălecat, şi după o călătorie, nici mult prea lungă, dar nici scurtă — pe mare ca şi pe uscat — au fost pe ţărmurile unde Leodogan se războia cu triburile de saxoni.

Îndată au intrat în luptă.

Merlin cînta oştenilor. Şi tînărul Artur, avînd la dreapta şi la stînga sa pe cei doi regi : Bohor şi Ban, s-au repezit ca nişte lei în mijlocul saxonilor, urmaţi de ceilalţi cavaleri.

Duşmanii, cîţi vedeau ţîşnind din sabia lui Artur flăcări, urlau de spaimă şi fugeau.

Cumplită a fost bătălia. Ţărmul a fost însîngerat. Şi capetele retezate ale saxonilor cădeau ca nişte nuci, toamna, din pom.

De n-ar fi fost atunci în luptă Artur, Merlin, Bohor şi Ban, şi ceilalţi cavaleri britoni, Leodogan şi-ar fi pierdut întreg pămîntul Carmelidei.

Aşa, saxonii-au fost înfrînţi. Şi cîţi au mai scăpat cu zile abia de au putut sări în bărcile lor lungi, de lemn, vîslind către Saxonia.

După ce au fugit saxonii, Leodogan i-a invitat, cu curtenie, pe Artur, pe ceilalţi regi şi cavaleri, să vină în castelul său.

Intrînd cu toţii în castel, s-au întins nişte mese lungi. În faţa meselor erau patru bufoni şi doi jongleri, ca să distreze oaspeţii.

La masă se găseau şi doamne. Şi printre ele, cea dintîi, încîntătoarea Guinever, fiica regelui Carmelidei.

Atît de mîndră era fata, ca rosmarinul cînd se-nalţă în miezul verii prin grădini.

Ea sta la masă-n faţa lui. Şi-Artur nu bea, nici nu mînca, ci se uita la Guinever.

Către sfîrşitul ospăţului, Guinever a turnat în cupe vin aromat, cu mîna sa, cum era datina britonă.

Cu-acest prilej a glăsuit :

— Prea nobili cavaleri, vă rog să-mi faceţi cinstea şi să beţi acest vin pregătit de mine cu-arome aduse din Orient.

— În cinstea voastră îl voi bea ! i-a răspuns regele Artur.

În vremurile de demult, vechii britoni nu-şi întrebau oaspeţii nici cum se numesc, şi nici din ce ţinuturi vin. Dar regele Leodogan era curios peste măsură să ştie cine îl salvase în lupta dată cu saxonii.

A întrebat deci pe ascuns pe cîţiva dintre cavaleri. Dar ei n-au vrut să-i dea răspuns, fiindcă Artur voia să fie în faţa lui Leodogan numai un simplu cavaler.

Şi-a mai trecut o săptămînă. Saxonii iar au încercat să pătrundă în Carmelida, dar sîngele lor a roşit mai tare valurile mării.

S-a petrecut şi-a treia oară acelaşi lucru, cînd saxonii au năvălit în Carmelida, cu o mulţime de aliaţi, avînd în frunte, de-astă dată, pe ducele Germaniei.

Această luptă a fost mai grea, şi-a durat mult mai multă vreme. Însă Artur, cu cei doi regi şi cavalerii ce-l urmau, au rămas tot învingători.

Şi-aşa, pacea s-a înscăunat.

Bătrînul rege al Carmelidei ar fi voit să mulţumească în chip cu totul deosebit acelor cavaleri străini, al căror nume nu-l ştia.

Artur se pregătea să plece. Îi venea însă foarte greu. Guinever, floarea Carmelidei, îi tulburase inima. De-aceea s-a înveselit cînd bătrînul Leodogan i-a invitat să mai ia parte la încă un mare ospăţ.

Cu-acest prilej s-au pregătit nişte serbări strălucitoare.

Şi-n timp ce se-nchinau la masă potirele pline cu vin, Merlin îl urmărea pe-Artur, cum nu-şi mai dezlipea privirea de pe frumoasa Guinever.

— Mărite rege, i-a spus el, atunci, în taină, lui Artur. Nu socotiţi c-a venit vremea să vă alegeţi o soţie ?

— Aşa e, sir ! au glăsuit Bohor, şi Ban, şi cavalerii. Acum vă trebuie-o regină. Şi Guinever e şi frumoasă, şi înţeleaptă, e şi blîndă. Fericit cine o va lua pe fata asta de soţie.

Artur era însă pierdut. Nu avea timp să le răspundă.

— Iubiţi, Artur, pe cineva ? a stăruit bardul Merlin.

Regele a mărturisit :

— Da, o iubesc pe Guinever.

— Atunci e foarte bine, sir. Peţiţi-o, deci pe Guinever. Ne va fi o stăpînă bună.

Artur s-a-nveselit pe loc, şi l-a rugat pe bardul său ca s-o ceară pe Guinever tatălui ei, Leodogan.

Vorbea Artur, însă cu ochii o cerceta mereu pe fată, mîndrindu-se că ea avea un mijlocel — să-l prinzi în palmă — şi glezne albe, braţe lungi, umerii drepţi, şi peste umeri un păr de aur revărsat. Iar faţa... faţa-i semăna cu soarele de dimineaţă, cînd se iveşte peste culmi, atît de tare-i strălucea în prospeţimea tinereţii, şi-a frumuseţii feciorești.

S-a întîmplat că tot în noaptea cînd s-a desfăşurat ospăţul, să nu se poată stăpîni nici regele din Carmelida şi să-l întrebe pe Merlin — a doua sau a treia oară — cine era stăpînul lui.

— Stăpînul meu, a răspuns bardul, este cel mai viteaz bărbat din cîţi se află pe pămînt. Poartă numele de Artur. El va uni Britania într-un mănunchi, precum a fost în vremurile de demult. Toţi regii îi vor fi vasali. Iar eu, de vreţi poate să ştiţi sînt bardul-magician Merlin. Am darul de a prevesti. Şi ce vă spun se va-ntîmpla...

Leodogan s-a minunat :

— Acesta este deci Artur ? El va fi suzeranul meu. Păcat că nu are regină...

— La fel am cugetat şi noi, a zis şiretul bard Merlin. Şi tocmai îi căutăm soţie...

— De ce să vă mai osteniţi, a spus regele Carmelidei, cînd, iată, am eu o copilă, ce-i ca un nufăr răsărit şi gata, gata să-nflorească ?

— Fata-i frumoasă, e cuminte, s-a învoit bardul Merlin. Ştie să cînte, să danţeze... Are atîtea însuşiri, încît un lucru nu-nţeleg: cum de nu ai căsătorit-o pînă acuma, cu vreun alt rege ?

— A fost peţită deseori, i-a dat răspuns Leodogan. De asta nu vă fie grijă. Dar n-am vrut s-o căsătoresc cît timp eram tot în război. Nici peţitorii nu-mi plăceau. Dar pe Artur l-aş vrea de fiu.

— Atunci nunta-i ca şi făcută, l-a-ncredinţat bardul Merlin. Şi lui Artur îi place fata.

Apoi Merlin l-a înştiinţat pe regele Britaniei c-a peţit-o pe Guinever. Artur a dănţuit cu ea. Leodogan s-a ridicat la masă cu o cupă-n mînă şi i-a vestit pe cavaleri că-n două zile o să fie logodnă mare la castel.

Poate s-ar fi făcut şi nunta. Însă Artur a primit ştire că tatăl său adoptiv, Hector, a fost învins în Logria, de două cete de saxoni, şi stă acolo asediat.

A cerut voie deci să plece socrului său, Leodogan, ca să-l salveze pe sir Hector de cetele de-asediatori.

Nunta s-a amînat cu-o lună.

În dimineaţa despărţirii, potrivit datinii britone, logodnica s-a-nfăţişat cu un lighean de-argint în mînă, în care era apă caldă. I-a spălat regelui Artur mîinile, gîtul şi obrazul. Şi după ce i le-a spălat, i le-a uscat cu un şervet brodat chiar de mîinile ei.

L-a ajutat să îşi îmbrace armura grea de cavaler. A-ngenunchiat în faţa lui, punîndu-i pintenii de aur. Şi, la sfîrşit, i-a aşezat pe umeri o mantie scumpă, albă ca gîndul ei curat, bătută toată-n diamante. Acesta era darul său făcut în clipa despărţirii.

Amîndoi s-au îmbrățișat. Și Artur și-a pus singur coiful.

Cavalerii-au încălecat și au pornit în trap întins către ținutul lui sir Hector.

Din fericire pentru toți, cavalerii au ajuns la timp, tocmai in ceasul cînd saxonii încercau să se cațere pe zidurile castelului.

Cu piepturile dezvelite, pline de păr încîlcit, roșu și cu mustățile lor lungi, aproape pînă la urechi, cu gleznele și brațele prinse-n inele de aramă, saxonii păreau niște fiare.

Dar cavalerii lui Artur, în frunte cu Bohor și Ban, i-au luat în lănci, ca în frigări, i-au sfîrtecat cu săbiile, și capetele retezate le-au zvîrlit, de pe stînci, în valuri.

Apoi, ca o trîmbă de vînt, au măturat și alte cete care se mai găseau pe țărm.

Așa a dobîndit Artur înc-o victorie de seamă. Au urmat multe altele sub flamurile libertății.

Saxonii însă s-au înțeles să se unească și cu anglii, să-i ia alături și pe iuți. Ba au chemat în ajutor și alte neamuri de germani. Și împreună s-au pornit să-l nimicească pe Artur.

Această mare bătălie de care pomenesc toți barzii, ce trebuia să hotărască soarta poporului briton, a avut loc la Argoëd, pe coastele oceanului.

Merlin însuși a-ncălecat, urmînd în luptă pe Artur.

Se povestește că pe valea ce duce de la Argoëd către un golf cu-același nume, se întinsese-un lac de sînge. Un lac de sînge-otrăvitor, căci era sînge de dușmani.

Și sîngele s-a închegat. Și multă vreme n-au crescut în valea de la Argoëd nici flori, nici pomi, nici buruieni. Și căprioarele fugeau la trei zile de mers de-acolo. Nici cîinii nu se apropiau. Caii săreau și nechezau. Doar bufnițele și șacalii, și șobolanii albi de stînci se povestește că trăiau în valea de la Argoëd. În noaptea dinaintea luptei, Merlin visase o zeiță — zeița Inspirației.

Și-n somn zeița-i glăsuia :

— Merlin, de vrei, ne logodim. Și-atunci tu vei putea cînta atît de minunat la harpă, încît toți cei ce-or auzi vor merge ne-nfricați la luptă. Ca totul să se împlinească spre binele britonilor, și ca Artur să biruie, tu trebuie însă să-mi juri credință. Și să-mi mai juri că niciodată nu vei fi pradă vreunei fete, femei sau zîne, pe pămînt, oricît ar fi ea de frumoasă. Primești, Merlin, logodna mea, și-mi juri ceea ce ți-am cerut ?

— Primesc ! a glăsuit Merlin. Și-ți jur, zeițo, să-mplinesc dorința-ți, fără șovăire.

Zeița Inspirației i-a pus pe deget un inel. S-a făcut apoi nevăzută.

Trezindu-se de dimineață, Merlin avea, într-adevăr, pe degetul său inelar, veriga ce-o primise-n vis.

Și luîndu-și harpa, a-nceput să le cînte britonilor victoria pe care ei urmau s-o aibă-n acea zi. Cuvintele i le șoptea zeița Inspirației. Cavalerii-au pornit la luptă, iar Merlin le-a cîntat astfel, încît aceștia n-au știut ce este frica nici o clipă. Au mers la moarte surîzînd, strigînd, parcă erau la nuntă :

— Trăiască regele Artur ! Trăiască neamul de britoni !

Cînd s-a sfîrșit, într-un tîrziu, această glorioasă luptă, nu mai era nici un dușman. Artur a poruncit ca bardul să-l însoțească spre castel, mergînd alături, mînă-n mînă.

Pe-o pernă roșie, de mătase, dusă de pajii regelui, se aflau sabia și harpa, încrucișate, laolaltă, în semn că arta ajutase ca armele să biruie.

Mulțimile eliberate întîmpinau pe-nvingători, și mai cu seamă pe Artur, cu cîntece și aclamații.

A fost cea mai mare victorie avută de britoni vreodată. Și veștile s-au răspîndit în toate țările germane, pînă departe, către nord. Și scalzii, cîntăreții lor, spuneau că regele Artur nu e un om obișnuit. Ci-i însuși zeul Gwydion, care a luat chip omenesc, așezîndu-și pe cap coroana regelui Uther Pendragon, spre gloria britonilor.

Pacea orînduindu-se, Artur l-a trimis pe Merlin, cu o sută de cavaleri, la socrul său, Leodogan, ca să i-o dea pe Guinever.

Nunta s-a săvîrșit la Londra. Guinever a primit coroana. Baronii au îngenunchiat, jurînd că vor păzi onoarea lui Artur de Britania și a reginei Guinever.

Și-atunci, precum se povestește — poate cu sfatul lui Merlin — Artur s-a dus într-o pădure, unde creștea un stejar falnic. Vîrful lui se-nălța la cer, acest stejar fiind semănat de însuși zeul Gwydion.

Artur a pus să îl reteze, și a făcut din lemn o masă. ce n-avea cap, și n-avea coadă. O masă mare și rotundă [18].

La masă puteau să încapă o sută cincizeci de persoane.

Și regele a dat de știre :

— Cîți or să stea în jurul Mesei — o sută cincizeci de viteji — regi, sau baroni, sau cavaleri, vor fi egali toți între ei, vor avea cinste deopotrivă. Datoria lor cea dintîi este s-ajute pe cei slabi, bătrînii și femeile. Să lupte pentru libertate, contra năvălitorilor. Onoarea să le fie scumpă, cum li-e lumina ochilor. Purtările cît mai alese. Și toate biruințele să și le-nchine fiecare — ca un omagiu meritat — acelei doamne căreia i-a dăruit și inima.

 Astăzi, cînd au scos capu-n lume Invidia și Lăcomia, cavalerii

Mesei Rotunde vor trebui să-i ocrotească pe cei lipsiţi de apărare şi-astfel să apere dreptatea [19].

După această cuvîntare, s-a dat de veste tuturor că în castelul lui Artur, pe coasta Ţării Galilor — s-a aşezat Masa Rotundă. şi pot să vină-n jurul ei cavalerii cei mai viteji, mai drepţi, mai nobili şi mai buni.

N-a trecut mult, şi la castel au început să se adune bărbaţii cei mai îndrăzneţi. Şi printre cei dintîi au fost regele Ban de Benoïc şi regele Bohor de Gannes, care îl însoţiseră pe regele Artur în lupta din Carmelida, cu saxonii ; feciorii regelui Bohor : Lionel şi Bohor de Gannes, veri buni şi prieteni cu Artur ; bine-nţeles, Leodogan, deşi era bătrîn ca lumea, dar se simţea tot în putere şi dornic de a fi şi el bun cavaler între ceilalţi. Au mai venit Ivain şi Keu — ultimul fiind frate vitreg lui Artur de Britania, căci era fiul lui sir Hector ; Gawain şi Mordred — doi nepoţi — şi numeroşi alţi cavaleri.

Dar printre ei, cel mai de seamă era Lancelot, fiul lui Ban, nepotul lui Bohor de Gannes.

— Pe el, reaminti poetul tinerilor ascultători, de mic îl răpise Viviane, zîna din fundul lacului. Se prefăcuse-n lebădă, cît timp copilul se juca pe-o pajişte, lîngă castel, şi, după ce-l ademenise să se urce pe gîtul ei, pornise repede în zbor.

În fundul lacului crescuse, într-un palat de marmură, dar asta nu-l împiedicase să iasă şi pe ţărm, afară, şi să cutreiere pădurea şi tot ţinutul Brocéliandei.

Prin vrăjile ce stăpînea, Viviane menise ca băiatul să-şi uite casa şi părinţii, şi să-şi închipuie să zîna e mama lui adevărată.

Într-o zi, tînărul văzu prin pădure doi cavaleri, călări pe nişte armăsari care-şi muşcau zăbalele, şi armele lor îi făceau să semene cu nişte zei.

Salvaseră pe o copilă răpită de nişte tîlhari, înapoind-o tatălui. Părintele ei ar fi vrut să le dea aur şi veşminte din cele mai costisitoare, dar ei se-mpotriveau, spunînd că nu le trebuie răsplată.

— N-aţi auzit de cavalerii Mesei Rotunde ? au zis ei. Noi facem parte dintre soţii lui Artur de Britania, şi-aceasta ne e datoria : să-i ajutăm pe cei mai slabi sau cei lipsiţi de apărare.

Lancelot s-a-napoiat acasă, în ziua-aceea, turburat.

— Mamă, i-a rostit el Vivianei, în timp ce intra în palat. Cine e regele Artur, şi ce este Masa Rotundă ?

— De ce ? l-a întrebat Viviane, cu inima strînsă de teamă, fiindcă ea socotise altfel : să-l ţină pe Lancelot de-a pururi — voios şi pe vecie tînăr — în palatu-i de marmură, ferit de primejdiile vieţii. Şi-i ascunsese pîn-atunci cîte se povesteau prin

lume despre Artur, Masa Rotundă şi despre faptele-mplinite de îndrăzneţii-i cavaleri.

Dar după ce frumosul tînăr îi povesti tot ce văzuse, şi stărui în întrebare, zîna Viviane îşi dete seama că în zadar se străduise ca să-i ascundă atîta vreme isprăvile cavalereşti.

Cît se temuse ca flăcăul să nu afle despre Artur şi despre Masa lui Rotundă, şi să nu fie ispitit să li se-alăture şi el !

Şi iată că în Brocéliande intraseră nişte tîlhari care răpiseră o fecioară. Cavalerii Mesei Rotunde porniseră numaidecît, şi o salvaseră pe fată. Aşa-i văzuse tînărul şi le aflase faptele.

Zîna Viviane fu nevoită să-i povestească pe-ndelete despre Artur, Masa Rotundă, şi despre-o seamă de isprăvi săvîrşite de cavaleri. Iar el, ascultînd-o pe zînă, simţea în sine o putere care-i creştea neîncetat în braţele lui tinereşti.

Cînd zîna îşi sfîrşi povestea, tînărul puse întrebarea :

— Mamă, te rog să-mi spui şi mie dacă la Masa lui Artur se mai găseşte vreun loc liber ?

— Se mai găseşte ! oftă zîna. Ştiam eu c-ai s-ajungi acolo. Am încercat să te împiedic, sau cel puţin să te-ntîrzii. Dar văd că nu e cu putinţă. Peste trei zile te voi duce pînă la tronul lui Artur, să te armeze cavaler. Şi, pentru că ne despărţim, mă văd silită să-ţi destăinui că tu nu eşti copilul meu. Ci, tată ţi-e regele Ban, iar mamă ţi-este doamna lui, din castelul de Benoïc. Mai înainte de-a pleca către castelul lui Artur, cred că e bine să te duci să-i săruţi mîna mamei tale şi să te pleci regelui Ban, ca să-ţi dea binecuvîntarea. Te-aşteaptă grele încercări.

Lancelot a împlinit întocmai ceea ce îi ceruse zîna.

S-a dus întîi la Benoïc, spre bucuria mamei sale şi a părintelui său Ban, care îl socoteau pierdut.

Şi ei l-au binecuvîntat.

După aceea, însoţit de doamna lacului, Viviane, Lancelot a pornit spre Artur.

— Au trecut marea chiar prin locul în care sîntem noi acum, zice poetul cîntăreţ, şi-au ajuns în Britania. De-aici, călări s-au îndreptat către castelul lui Artur.

În acea zi, Artur vîna, în pădure, la Camelot.

Deodată a văzut sosind, pe drumul ce tăia pădurea, un cortegiu impunător.

În frunte se aflau doi paji, ducînd doi cai albi de căpestre. Pe unul dintre cai era un pavilion [20] de cîmp uşor, însă bogat împodobit. Pe celălalt se legănau două cufere încărcate cu veşminte cavalereşti. Urmau patru scutieri călări, purtînd o cască

 argintată, un scut, de-asemeni argintat, o lance şi o sabie. Şi

după ei veneau Lancelot şi doamna lacului, Viviane, pe alţi doi cai acoperiţi cu huse albe, de mătase, şi-avînd pe spate şei de fildeş, pe care meşteri iscusiţi gravaseră scene de luptă. Rochia Vivianei, din samit, era tivită cu hermină. Şi tînărul purta pe umeri o mantie largă, de serj, ce-i flutura uşor în vînt.

Armurile, îmbrăcămintea, armele, husele şi caii erau de culoarea zăpezii. Zîna Viviane se-asemăna cu o petală de crin alb. Era pură şi graţioasă. Nu-i dădeai paisprezece ani. Şi, dacă regele Artur nu ar fi fost căsătorit, inima i s-ar fi zbătut, văzînd-o pe zîna Viviane. De Lancelot ce să vă spun ? Ochii-i albaştri scînteiau. Trupul lui zvelt se legăna uşor în pasul calului. Şi-n mîna dreaptă ţinea frîul, iar stînga sprijinită-n şold. Calul lui se afla în urma calului zînei, la trei paşi.

Şi după ce regele-Artur s-a-ntîlnit cu Lancelot şi zîna, au mers cu toţii la castel.

Sus, pe terasă, se găsea regina, doamna Guinever.

— Acesta este tînărul pe care l-a crescut, în lacul din Brocéliande, zîna Viviane, a spus regele Guineverei. Ce ziceţi, doamnă, ce voinic ? Priviţi ce ochi cutezători !

Însă regina nu avea nevoie să-i arate altul ce fel de ochi are flăcăul. Ea îi văzuse singură. Şi-acuma se înspăimînta de ce simţea-n inima ei. Încerca să se stăpînească, să-şi pună frîu simţirilor. Dar, printr-o vrajă neştiută, simţea că o iubire nouă o va lega de-acest flăcău.

Cu-aceeaşi tainică simţire, Lancelot înţelegea prea bine că Guinever a lui Artur va fi singura fiinţă-n lume de care se va-ndrăgosti.

În el se da o luptă cruntă :

„Cum îndrăznesc să-mi ridic ochii către soţia lui Artur, ce-a-ntemeiat Masa Rotundă, şi căruia vreau să-i slujesc pînă la moarte, cu credinţă ? îşi spunea tînărul în sine. Vreau să-mi smulg dragostea din piept — cu inima, dacă-i nevoie. Deşi, văd bine, n-am să pot. Orice îndrăgostit visează să îşi trăiască dragostea. Doar eu voi fi silit să lupt ca ea să nu mi se-mplinească. Numai în taină am să-nchin toate victoriile mele iubitei doamne Guinever..."

Şi astfel şi-a făcut intrarea, la curtea regelui Artur, Lancelot, care va deveni cavalerul cel mai temut dintre toţi cîţi a adunat Masa Rotundă-n jurul ei [21].

Viviane s-a-napoiat acasă, în palatul de marmură pe care şi-l făcuse-n lac, cu ajutorul lui Merlin.

I-a fost însă nespus de greu să se întoarcă singură. O îngrozea pustietatea. Îi era ciudă că pleca, lăsîndu-l pe Lancelot la curte. Şi, în necazul ei, credea că Merlin este vinovat. De nu

făcea el vrăjile, Artur nu se urca pe tron, şi nu avea Masa Rotundă. Lancelot, atunci, îi rămînea.

Şi mai ştia zîna Viviane că Merlin, bardul, o-ndrăgea. L-a poftit deci s-o însoţească, ca să revadă Brocéliande, unde fusese-odinioară faimoasa şcoală a zînelor.

Merlin s-a-nduplecat îndată. Zîmbetul ei îl ameţea, ademenindu-l s-o-nsoţească.

S-au prefăcut în două păsări, zburînd către Bretania.

Aici, într-un amurg de vară, Viviane a început să-i spună cît e de singură şi tristă în lacul său din Brocéliande.

— Merlin, rămîi în Brocéliande, i-a şoptit la ureche zîna şi i-a cuprins gîtul cu braţul.

Pădurea fremăta domol.

— Să-mi dai sărutul de logodnă şi să îmi spui cuvîntul magic prin care eu te pot păstra pe totdeauna lîngă mine. Nu vreau să rămîn singură, l-a mai rugat zîna pe bard.

Merlin parcă era în vis. În starea asta era gata să-i spună zînei orişice.

Dar se-auzi atunci un glas, sunînd ca harpele cereşti :

— Merlin, nu-ţi călca jurămîntul ! Ţi-am pus în deget un inel...

Zîna, speriată, tresări.

Merlin se deşteptă din somn şi-şi trecu mîna peste ochi. Zeiţa Inspiraţiei — căci ea era — îi porunci :

— Întoarce-te lîngă Artur. Acolo este locul tău...

Merlin se ridică îndată. Îşi luă harpa din nou în braţe şi, făcînd semne cu bagheta, se prefăcu în norişor. Un norişor albsîngeriu, plutind către Britania.

Şi-aşa s-a-ntors lîngă Artur.

Harpa lui a sunat din nou, cît timp Artur s-a războit cu picţii, cu caledonienii şi scoţii cei înverşunaţi [22].

A cîntat apoi şi în lupta dusă în ţările germane, pînă în Scandinavia.

Cavalerii Mesei Rotunde s-au umplut toţi de glorie, în luptele acestea grele, prin care se asigurau hotarele Britaniei.

Dar primul între cavaleri a rămas tot Lancelot du Lac. De zeci de ori a înfruntat moartea pe mări sau pe uscat. Sabia lui a retezat mai multe capete duşmane decît taie secerătorul spicele, cînd se pîrguiesc.

La-napoiere a fost primit, la porţi, de însăşi Guinever, care, la-ndemnul lui Artur, i-a sărutat obrazul drept — răsplata celui mai viteaz.

Acest sărut al Guineverei i-a tulburat mai mult simţirea fiului adoptiv al zînei.

Şi, ca să-şi uite patima şi să nu aibă a roşi în faţa regelui Artur, Lancelot s-a dus departe-n lume, să dea lupte cavalereşti.

Cu calul a cutreierat insulele britanice, şi-a avut zeci de biruinţe. A trecut şi pe continent, în locul unde se născuse. Pretutindeni a împărţit dreptatea celor în nevoie, dar gîndul de la Guinever nu a putut să şi-l desprindă.

Şi-a cucerit şi un castel, pe care-l stăpîniseră germanii înainte vreme, devenind duce de Guiene.

Un singur lucru n-a putut : să dobîndească un potir cu însuşiri miraculoase, al cărui nume era Graalul [23]. Pe-acesta-l căutau cavalerii Mesei Rotunde de mult timp, socotind că aflarea lui le va aduce biruinţe şi fericire veşnică.

Atîta numai că potirul nu putea fi zărit de nimeni de n-avea inima curată, aşa cum este lacrima. Iară inima lui Lancelot se mistuia pentru soţia lui Artur de Britania.

Umblînd aşa, mereu pe drumuri, Lancelot află că în Corbin, oraşul regelui Pelles, era un vrăjitor cumplit care făcuse multe rele.

Auzind veştile acestea, cavalerul porni-ntr-acolo.

Vrăjitorul luase pe fata regelui din Corbin cu sila şi o-nchisese într-un turn.

Stătea fata de ani de zile în gheara vrăjitorului, şi nimeni nu putea s-o scape.

Cîţi îl chemaseră să lupte, ca s-o salveze pe copilă, pieriseră lîngă Corbin.

Acum l-a chemat şi Lancelot pe preahainul vrăjitor.

Acesta s-a schimbat în urs, apoi într-o cumplită haită de lupi turbaţi şi sîngeroşi, iar, la sfîrşit, într-o panteră.

Însă Lancelot, fără de teamă, l-a nimicit pe vrăjitor, după o luptă de cinci zile. Spărgînd apoi şi nişte porţi, a intrat într-o încăpere cu pereţii de fier încins, unde sta fata zăvorîtă şi toropită de dogoare.

Copila se numea Elaine, şi vrăjitorul o-nrobise fiindcă ea nu-l voia de soţ.

Eliberînd-o pe Elaine, cavalerul Mesei Rotunde închise-n camera de fier pe nemilosul vrăjitor, înteţind mai-nainte focul.

Mulţimea, văzînd fapta asta, îi ieşi lui Lancelot-nainte, rugîndu-l să-i dea ajutor să scape şi de-un şarpe groaznic.

Şarpele-acesta vieţuia într-o groapă de lîngă ţărm, unde-l pusese vrăjitorul. Şi îi dădeau dihaniei pe lună cîte un copil, ca să se sature cu el. Altminteri, intra în oraş şi săvîrşea mai mari cruzimi.

Fără să stea de loc pe gînduri, urmat de oamenii de rînd, cavalerul porni spre țărm.

Șarpele tocmai aștepta să i se-aducă prada vie. Era flămînd și șuiera.

Cavalerul Mesei Rotunde sări în groapa șarpelui și-l ciopîrți cu sabia. Bucățile tăiate însă țîșniră singure afară și se schimbară-n porci mistreți.

De fiare se-ngriji mulțimea, le doborî cu ghioagele.

Astfel scăpă Lancelot pe rege și orășeni de vrăjitor, ca și de nesătulul șarpe.

Și regele, drept mulțumire, oferi cavalerului țara și pe copila sa.

Cavalerul ar fi primit, de nu ar fi fost Guinever, clipă de clipă,-n mintea lui. Dar el, în chip curtenitor, respinse toate darurile, și vru să plece mai departe.

Și toate-ar fi fost foarte bune, dacă Elaine n-ar fi simțit că îl iubește pe acela care-i dăduse libertatea și o scăpase de la chin.

Fata avea o doică, Brisen. Ea știa vrăji nenumărate.

— Brisen, a chemat-o Elaine. Am să te rog un singur lucru. Să faci în așa fel, încît să mă sărute cavalerul mai înainte de-a pleca.

Și Brisen a făcut astfel, încît nobilul cavaler să soarbă o cupă cu vin. Însă vinul era vrăjit [24].

Cum a sorbit cupa cu vin, lui Lancelot i s-a năzărit că Elaine ar fi Guinever. Și că frumoasa Guinever nu e soția lui Artur, ci este chiar soția lui.

De braț, ca niște tineri soți, s-au afundat printre copacii pădurii de lîngă castel. Și Lancelot a îmbrățișat-o pe fiica regelui Pelles.

Dar cum i s-a desprins din brațe, a înțeles cine era și ce s-a întîmplat cu el.

— Îmi vei plăti, i-a strigat el copilei regelui Pelles. Jurasem să nu-mbrățișez nici o femeie, toată viața, fiindcă iubesc pe o regină. Dragostea mea nefericită nu se va împlini nicicînd, dar mi-am călcat azi jurămîntul, din vina ta. Te voi ucide...

Elaine i-a căzut în genunchi, spunîndu-i cît îl îndrăgea, și că un nobil cavaler nu poate omorî pe-aceea căreia el i-a dăruit mai înainte libertatea. L-a mai rugat apoi, plîngînd, să o păstreze de soție.

Cavalerul i-a dat iertarea ; dar a plecat și mai mîhnit, spre alte lupte vitejești, ca s-o uite pe Guinever, care nu-i mai ieșea din minte.

La timpul ce se cuvenea, Elaine a dobîndit un fiu, numit de mamă Galaad.

Cînd Galaad a împlinit vîrsta de foc a tinereții, a cucerit singurul scaun — numit „scaunul primejdios“ — ce-l mai avea Masa Rotundă neocupat pînă atunci. Și-avînd un cuget nepătat și-o vitejie fără seamăn, Galaad a plecat în lume să cucerească vasul Graal. După lupte nenumărate a izbutit să afle Graalul, spre mulțumirea lui Artur.

— Astfel s-a împlinit și-această atît de mare-nfăptuire, rosti poetul cîntăreț, pe care astăzi nu v-o spun, căci iată, se coboară noaptea, și stelele clipesc pe cer. Va trebui să ne întoarcem, în scurtă vreme, la castel.

— Nu mai-nainte de-a sfîrși însă legenda lui Artur, îl rugă fiul ducelui.

— Și-am vrea să știm : cu Guinever, și cu Lancelot, și cu Merlin ce s-a mai petrecut apoi ? rosti alt tînăr cavaler.

Poetul își urmă povestea :

— Pe timpul cînd domnea Artur și mai era Masa Rotundă, iubirea se socotea sfîntă, era nobilă și frumoasă. Cavalerii curtau o fată cam șapte ani, mai înainte de-a dori să se logodească. Doar rareori era altfel... Căci de-ndrăzneau să ia cu forța vreo copilă sau vreo doamnă, plăteau nesocotința asta, cum a plătit Méliagrance, despre a cărui făptuire, nevrednică de-un cavaler, am să vă povestesc acum...

Venise toamna, timpuriu, și păsărelele plecau.

Cavalerii Mesei Rotunde se întorceau, cînd venea toamna, de pe-unde colindaseră. Și fiecare-și povestea faptele ce le săvîrșise.

Lui Artur îi plăcea s-audă pe cavaleri istorisind cum împărțiseră dreptatea, în numele Mesei Rotunde, prin brațul lor neobosit.

Iară reginei Guinever, în vremea asta, îi năzărea să rătăcească prin pădure, privind copacii desfrunziți.

Într-o zi, pe cînd se plimba, urmată de trei cavaleri, văzu că este-nconjurată de peste-o sută de bărbați în frunte cu Méliagrance.

Méliagrance, un cavaler care-l ura mult pe Artur, dar o-ndrăgea pe Guinever, se hotărîse s-o răpească, s-o ducă în castelul lui.

Această faptă josnică n-o săvîrșise pînă-atunci, fiindcă în preajma Guineverei erau mereu mulți cavaleri și se-ntorsese și Lancelot, în ospeție, la Artur.

Atunci însă Lancelot ședea cu regele Artur la masă și-i povestea o întîmplare trăită, nu de mult, pe mări. Lîngă regină se găseau numai sir Keu, sir Sagramor și sir Gawain — cel mai iubit dintre nepoții lui Artur.

Méliagrance, încercuindu-i, ceru reginei să-l urmeze.

— Vreți să-l dezonorați pe rege ? O să plătiți această faptă ! răspunse, mîndră, Guinever.

În apărarea Guineverei, Gawain sări primul la luptă urmat de Sagramor și Keu. Dar numărul îi copleși.

Răniți, ei încă se luptau, cînd Guinever — voind să scape pe cei trei cavaleri cu viață — îi strigă trădătorului :

— Încetați lupta ! Încetați... Vă voi urma, Méliagrance, dar numai dacă îmi cruțați pe cei trei nobili cavaleri care mi-au stat în apărare, și îi lăsați să mă urmeze acolo unde mă veți duce...

Regina Guinever plîngea.

Méliagrance, preamulțumit că izbutise într-un fel, s-a grăbit să se învoiască, poruncind oamenilor lui să înceteze bătălia.

Apoi conduse la castel — ce-i drept, cu multă curtenie — pe doamna regelui Artur, ca și pe cei trei cavaleri, gata mereu s-o ocrotească, deși se aflau greu răniți.

Méliagrance nădăjduia că fapta lui n-o să se afle, fiindcă o săvîrșise tainic, repede și pe neașteptate.

Însă regina, cumpărînd un paj de-al lui Méliagrance, îl și porni spre Camelot, ca să vestească mișelia.

De cum se-află la Camelot trădarea lui Méliagrance, Lancelot ceru îngăduința să îl răzbune el pe rege. Artur primi, și cavalerul își chemă pajii să-l îmbrace în hainele grele, de fier, își luă armele și porni, cu grabă mare, spre castelul vicleanului Méliagrance.

Pesemne însă că trădarea — ce și-ncepuse a-și face loc prin tărîmul Britaniei — umbla de-o parte și de alta.

Méliagrance află și el că Lancelot este pe drum, gata să lupte și să ia castelul unde se afla soția regelui Artur.

Și-orîndui treizeci de oameni în calea lui, cu arcuri bune, să stea de veghe toată vremea, ascunși în dosul unor arbori, la marginea pădurii.

— Cînd îl vedeți că se arată, țintiți cu arcurile bine, le porunci el oamenilor. Dar nu-l ochiți pe cavaler, ci-i doborîți doar armăsarul. Pe jos el nu poate veni, fiindcă armura i-e prea grea...

Slugile lui Méliagrance au împlinit poruncile. Iar cavalerul a rămas fără de armăsarul lui. Nu mai putea înainta decît ca melcul, sub armură [25].

Tocmai trecea o cărucioară pe două roate mari, de lemn, trasă de doi cai răpciugoși, bătrîni, cu pielea jupuită, trimisă de Méliagrance s-aducă lemne din pădure.

Vizitiii erau un tînăr și un bătrîn, bunicul lui. Aceștia la-n-
 ceput au rîs, auzindu-l pe cavaler că vrea să urce-n cărucioară,

pe urmă s-au împotrivit, de teamă să nu-i pedepsească stăpînul lor, Méliagrance.

Lancelot n-avea chef de glume, cînd era vorba de regină.

Amenințînd cu sabia, el s-a urcat în cărucioară. Şi cei doi vizitii l-au dus în rîsul celor ce-l vedeau, în huiduieli şi în ocări, căci îl credeau vreun condamnat, vreun pus la stîlpul infamiei — pînă aproape de castelul vicleanului Méliagrance.

Văzîndu-l pe Lancelot ajuns la poalele castelului, Méliagrance s-a înspăimîntat şi a rugat-o pe regină să mijlocească pentru el, făgăduindu-i să-i dăruiască întreg ținutul şi castelul, jurînd că îi va fi vasal.

Regina s-a înduplecat, şi-a mijlocit de la fereastră cruțarea lui Méliagrance. Acesta i-a cerut iertare, recunoscîndu-se vasal, şi dîndu-i lui Lancelot castelul, domeniul şi oamenii săi.

De-atunci Lancelot a fost numit, în loc de „cavalerul alb", cum se chemase pîn-atunci, fiindcă umbla numai în alb, „Cavalerul cu cărucioara".

După această întîmplare, duşmanii regelui Artur şi ai reginei Guinever au început să uneltească. În frunte se găsea Mordred.

Acesta îşi făcuse planul să pună mîna într-o zi pe cununa Britaniei. Se-nțelesese cu saxonii ca să le vîndă țara lor. Şi, fiind nepotul lui Artur, îi urmărea orice mişcare, îi ştia toate gîndurile.

Trădarea îşi făcuse aripi şi zbura prin Britania.

După o veche prevestire, dacă trădarea se-ntrona, cavalerii Mesei Rotunde aveau să-şi piardă gloria, să piară unii în război, ceilalți, luptîndu-se-ntre ei.

Cît timp viteazul cavaler Lancelot era lîngă Artur, Mordred era neputincios.

Cum putea să-l înlăture ?

Mordred ştia despre Lancelot că o-ndrăgea pe Guinever. Înțelegea şi că regina avea aceleaşi simțăminte pentru viteazul cavaler.

Şi-atunci Mordred a pus la cale să folosească dragostea, şi chiar prin ea s-azvîrle ura între Artur şi cel mai bun dintre toți cavalerii săi.

Fără Lancelot, Masa Rotundă nu mai avea nici un temei. Şi fără de Masa Rotundă, Artur îşi înjumătățea puterile de luptător.

— Ascultați cum a izbutit Mordred în uneltirea lui, rosti poetul cîntăreț către ascultătorii săi.

Întîi acesta aşteptă o zi cînd regele urma să plece, cu soții săi, la vînătoare. Ticlui apoi o scrisoare, să pară a fi chiar a reginei, prin care ea chema să-i vină Lancelot în ajutor, zicînd că o pîndesc nişte primejdii.

Bine-nțeles că în scrisoare cavalerul era rugat să nu destăinuie secretul nici unui om din Camelot, însă să vină negreșit.

Mordred fugi, după aceea, la Artur, și-l vesti, în taină, c-a doua zi soția sa are-o-ntîlnire cu Lancelot, în încăperile reginei.

Regele, om cinstit și drept, l-a mustrat aspru pe Mordred că răspîndește astfel de zvonuri asupra credincioasei doamne și a iubitului său prieten și vasal credincios Lancelot.

Totuși, cînd regele-ntrebă ce cavaleri îl însoțesc a doua zi la vînătoare, Lancelot răspunse că nu merge, fiindcă se simte cam bolnav.

Atunci Mordred se apropie de regele Artur și-i spuse, cu o privire veninoasă, că zvonul se adeverește. Lancelot rămîne la castel, lîngă regina Guinever.

— Lancelot îmi este prieten bun. El nu îmi va păta onoarea, glăsui regele Artur, neascultînd nici de-astă dată pe trădătorul său nepot.

Și făcu semnul de plecare.

Toți cavalerii se porniră, urmîndu-l pe regele-Artur, însoțiți de scutieri și paji, în sunetele cornului.

Castelul rămăsese singur. Sau cel puțin așa părea.

Pe turnurile lui înalte fluturau flamurile albe, și la creneluri se vedeau coifurile străjerilor.

Nu se mai auzea nici cornul, nici larma vînătorilor.

În acea clipă, sir Lancelot — fără lance sau sabie — ieși pe-o sală întunecată și podită cu lespezi mari. Coborî într-un balconaș, trecu iar printr-un coridor, ocolind toate locurile de unde putea fi văzut de slujitoarele reginei, și, iată... încăperea ei.

Deschise ușa și intră. Era încă în zori de zi. Însă regina-l însoțise pe soțul său pîn-la peron, și se-mbrăcase într-o rochie de culoarea lăstunului, cu mînecile foarte largi.

Trecuseră atîția ani de cînd venise la castel și o văzuse pe regină.

Dar pentru el era aceeași, așa cum o cîntau poeții : oglindă vie-a frumuseții. Nu se schimbase cu nimic.

Înaltă, albă, cu obrazul ca piersicile cînd se coc, Guinever îl privi mirată, cînd îl văzu, pe negîndite pătrunzînd în odaia ei.

Ochii ei negri-cenușii îi erau calzi și mîngîioși.

Părea doar puțin palidă.

— Regină, rosti cavalerul, îngenunchind în fața ei. Stau și aștept poruncile. M-ați chemat, iată, și-am venit. Orice-mi veți cere am să fac.

Guinever n-apucă să spună nici un cuvînt, că de pe sală se auziră glasuri aspre, sunet de arme, tropote.

Mordred, nepotul lui Artur, îl părăsise pe acesta şi se-ntorsese pe ascuns, cu alţi vreo zece cavaleri.

Şi-acestora le povestise că Lancelot are întîlnire cu Guinever, în mare taină. Şi ei, dacă-i sînt credincioşi, au datoria să-i găsească şi să le-arate tuturor că Lancelot este trădător.

Lucrul se petrecuse-ntocmai.

Şezînd la pîndă, cavalerii văzură pe Lancelot trecînd, sărind dintr-un balcon într-altul, intrînd în camera reginei.

Şi, pe cînd el sta-ngenunchiat şi aştepta poruncile reginei sale, Mordred strigă către ceilalţi :

— Ieşiţi, şi să-l legăm în lanţuri. E înţeles cu Guinever. A fost chemat chiar de regină. Dezonorează pe Artur.

Auzind zgomotele-acestea, regina a pălit la faţă, cu toate că pe inimă nu se ştia cu nici o pată. Ea îl iubise pe Lancelot. Dar, ca şi el, se străduise să-şi înăbuşe dragostea.

— Guinever, zise cavalerul, ridicîndu-se în picioare. Nu mi-aţi scris ieri ?... Nu m-aţi chemat ? Nu aţi fost în primejdie ?

— Nu v-am chemat, murmură ea. Dar acum moartea vă-nconjoară. Desigur că e o capcană.

— Ieşiţi afară, Lancelot ! Voi l-aţi dezonorat pe rege ! Şi ştiu că sînteţi înăutru, striga Mordred, cu glasul spart. Predaţi-vă de bunăvoie.

— Nu, nu vă duceţi, vă ucid, îl îndemnă încet regina. Ei ştiu, Lancelot, că n-aveţi arme...

— Veniţi voi singuri şi mă luaţi, spuse la rîndu-i cavalerul, celor care-l chemau de-afară.

Mordred nu îndrăzni să intre. Împinse însă pe-alt baron, pe uşă,-n camera reginei.

Lancelot îl prinse iute-n braţe. Şi pînă să apuce-acesta să îşi înalţe sabia, îl trînti, cu o lovitură, pe lespezile încăperii.

Îl dezarmă apoi îndată. Luă scutul şi sabia-n mînă. Şi desfăcu larg de tot uşa.

— Nemernicilor ! le strigă. Aţi pus la cale-o mîrşăvie. Mi-o veţi plăti şi chiar acum !

— Fugiţi ! ţipă atunci Mordred, ştiind că-i cel mai vinovat. Lancelot pe toţi ne va răpune.

Şi baronii se risipiră, ca nişte potîrnichi fricoase, care-ncotro, cît ai clipi.

După ce fură iarăşi singuri, Lancelot îi grăi iar reginei :

— Mordred şi cu ceilalţi baroni or să alerge la Artur, şi or să ne învinuiască de ceea ce n-am făptuit. Sîntem prada unei minciuni şi v-am pricinuit un rău, pe care-l cred nimicitor. Sînt gata să vă iau cu mine, să v-ascund în castelul meu şi să vă apăr pîn-la moarte.

— Nobile prieten, spuse ea. Dacă aş face acest lucru, ar însemna să recunosc că-s vinovată, şi de-acea am fugit de la Camelot. Rămîn aici, şi-am să dau seama în faţa regelui Artur.

Lancelot îngenunchie din nou, se ridică, îşi luă adio, coborî scara fără grabă, încălecă pe-un cal — şi-n trap porni către castelul său.

Mordred, în acest timp, fugi cu ceilalţi pînă la Artur, începînd să-i învinuiască pe Guinever şi pe Lancelot că au avut o întîlnire în încăperile reginei.

Lui Artur nu-i venea să creadă. Însă cei nouă cavaleri — căci unul era leşinat sub năprasnica lovitură primită-n camera reginei — jurară pe ce-aveau mai sfînt că nu era nici o minciună în tot ceea ce povesteau.

S-a făcut foarte multă zarvă.

Unii strigau că-i vinovată soţia regelui Artur, şi alţii că este curată cum curge apa din izvor.

Pentru că nu se împăcau, după străvechea datină, au hotărît s-o judece în consiliul cavalerilor, fără ca soţul să ia parte. Şi judecata să se facă în catedrala de la Londra.

Artur s-a retras în castel. Şi consiliul a judecat-o.

Mordred era acuzatorul.

Fără ruşine, ticălosul a-nvinuit-o pe regină de-nşelăciune şi trădare, drept mărturie aducîndu-l pe cavalerul doborît de Lancelot cu o lovitură.

Sentinţa dată de consiliu, rostită de arhiepiscop, a fost că doamna Guinever, dezonorînd rangul regal, va trebui să fie arsă pe un rug mare,-n piaţa Londrei.

Ultimul ei cuvînt a fost :

— Spuneţi-i regelui Artur că mor, dar sînt nevinovată. Şi nu mă-nfricoşez de rug...

Dar lacrimile îi curgeau, în pîrîiaşe, pe obraz.

Artur, cînd a aflat sentinţa adusă de arhiepiscop, şi-a plecat fruntea şi a spus :

— Deşi dovezile sînt clare, mi-e teamă că aţi osîndit pe o femeie fără vină. Lancelot va încerca s-o scape. De va veni cu armele, va trebui să îi răspund. De-aici o să se nască ura.

Tocmai aşa s-a petrecut. Reginei i s-au sfîşiat a doua zi hainele scumpe. Şi, învelită într-un sac, a fost urcată de călugări pe rugul unde-o aştepta supliciul arderii pe-ncetul.

Pe cînd ea se afla pe rug, şi un călugăr se-apropia cu o făclie, să dea foc grămezilor de uscături, în piaţa Londrei au pătruns, călări şi bine înarmaţi, cu zgomot, zece cavaleri. În frunte se afla Lancelot, cu sabia în mîna dreaptă.

— Faceți-mi loc ! porunci el, împingînd sutele de oameni care se grămădiseră și o jeleau pe Guinever, cea osîndită pe nedrept.

Cavalerii din jurul lui îi încolțiră pe Mordred, ca și pe cavalerii săi, dîndu-le lovituri cu lancea.

Lancelot, călare cum era, tăie cu sabia frînghia ce o ținea pe Guinever legată de stîlpul din mijloc. Și ea, încă înspăimîntată, se pomeni luată în brațe de îndrăznețul cavaler.

Calul porni în tropot mare.

— Trăiască Lancelot viteazul ! Trăiască doamna Guinever !

Ceilalți îi ocroteau din urmă pe Lancelot cu regina-n brațe.

Și lui i se părea c-aleargă, nu spre castelul său, ci-n rai.

În timp ce ei fugeau astfel, Mordred îl și vesti pe rege de cele ce s-au petrecut.

Artur se găsea în castel, ascuns în cea mai mititică și mai pustie încăpere.

Era cu fața prinsă-n pumni.

— Masa Rotundă a pierit. După această întîmplare, mulți cavaleri mă vor trăda. Dușmanii au să ne atace. Britania va suferi...

— Lancelot nu trebuie lăsat. Să-i luăm castelul cu asalt, îl îndemnă pe loc Mordred, bucuros că se dezbinau cavalerii Mesei Rotunde, și planul lui se împlinea. Lancelot a fost un trădător...

— Lancelot a fost un cavaler, îi glăsui dreptul Artur. A apărat-o pe regină. Și eu, cu toate că nu cred în vina lui, sînt nevoit să-l asediez și să-l atac, pentru că mi-a știrbit onoarea, venind cu arma-n piața Londrei...

Luptele au durat mult timp. Lancelot și-a apărat castelul, căutînd să nu-i pricinuiască regelui său prea multe pierderi. Nici regele nu l-a lovit pe cavaler atît de greu, și nici castelul nu i-a ars.

Din prietenia de-altădată atita le mai rămăsese. Luptau să-și apere onoarea — unul pe-a lui, și celălalt pe a reginei Guinever — dar nu voiau să se ucidă, și nici să-și facă prea mult rău.

Pînă la urmă, sir Gawain, și alți vreo cîțiva cavaleri, ce îndrăgeau Masa Rotundă, au stăruit pentru-mpăcare, căci lupta nu se mai sfîrșea.

Regina s-a înapoiat, călăuzită de Lancelot și-o suită de cavaleri, înveșmîntați în velur alb și cu eșarfe argintii, pe cai cu huse de mătase.

Lancelot însă n-a mai rămas la Camelot, lîngă Artur, ci, mihnit, s-a înapoiat în castelul său din Guiene.

Nici Artur n-a rămas acasă. Şi, fiindcă în regatul Franţei se ridicaseră duşmani şi uneltiseră cu Roma împotriva Britaniei, şi-a pregătit două corăbii, îmbarcîndu-se la Cardiff, cu o sută de cavaleri.

— A debarcat în Armorica, aici, pe plaja unde stăm, le arătă din nou poetul acelora ce-l ascultau, şi a înaintat spre Franţa.

Acolo lupta s-a decis într-o ciocnire violentă, ce-a avut loc între Artur şi renumitul rege Flore.

Flore biruise pe danezi şi-nspăimîntase omenirea, dar îl trădase pe Artur.

Acum Artur îl pedepsea.

Flore nu fusese doborît încă de nimeni pîn-atunci. Artur l-a culcat în ţărînă, şi capul i l-a retezat.

Regatul Franţei s-a supus.

Abia se întorsese-acasă. Se pregătea să stea la masă cu oaspeţii ce şi-i poftise, regii Islandei, Danemarcii, şi încă şapte sau opt regi, cînd de afară s-a vestit că au sosit la Camelot cei doisprezece senatori ai împăratului roman. Aceştia, îmbrăcaţi în toge, pe creştet cu cununi de aur, intrînd în sală au grăit :

— Ne-a trimis împăratul Romei, preaputernicul Lucius, să vă certăm, rege Artur. Voi, călcînd legile divine şi ale Romei, aţi învins în luptă pe regele Flore. Regele ne era vasal, şi Franţa atîrna de noi, şi ne plătea tribut anual. Să ne daţi Franţa înapoi !

Artur, ascultînd vorbele azvîrlite de senatori, simţea cum sîngele începe să-i clocotească în tot trupul. Ruşinea îi potopea pieptul — faţă de oaspeţii străini şi faţă de baronii săi — fiindcă fusese insultat în casa şi la masa lui. Dar fiind el gazdă, şi avînd în faţă nişte soli străini, ce mai erau şi foarte vîrstnici, s-a stăpînit, şi n-a pus mîna pe sabia Excalibor, ca să le taie capetele şi să-i înveţe să se poarte.

— Seniorilor, le-a răspuns el, ridicîndu-se în picioare şi încercînd să fie calm. Voi, care vă numiţi romani, deşi vă trageţi dintr-un neam născut pare-se-n altă ţară [26], şi lumea toată vă urăşte, pentru că vreţi să stăpîniţi ce este al celorlalte neamuri, sînteţi acum oaspeţii mei. Potrivit datinei britone, noi vă poftim întîi să staţi la masa noastră, să mîncaţi, dacă vă plac mîncărurile, şi să sorbiţi cupe cu vin.

— Noi nu ne aşezăm cu sclavii, a spus aspru un senator. Aţi uitat oare că aţi fost învinşi cîndva de Iuliu Cezar, c-aţi fost siliţi să daţi tribut ? Roma vă cere azi din nou să deveniţi supuşii ei şi să plătiţi ce se cuvine stăpînitorilor de drept.

 Artur a rîs :

— Noi, sclavii voștri ? E drept c-am fost învinși de Cezar, fiindcă eram neînarmați, năzuiam să trăim în pace. Însă britonii n-au pe lume nimic mai scump ca libertatea. Și, după secole de luptă, v-au azvîrlit legiunile în apa mării, o știți bine... Sau poate nu vă amintiți ?

— Pentru noi ați rămas tot sclavi ! Vă cerem Franța și tributul... l-a întrerupt, cum nu se cade, bătrînul senator pe rege. Și dacă nu vă veți supune, Roma, cu toate oștile, se va-ndrepta asupra voastră, și vă va nimici astfel, ca nici urma să nu rămînă din tot ce este azi briton.

Artur a rîs atunci mai tare :

— Îngăduiți-mi, a zis el, să mă consult cu cavalerii.

S-au retras într-o încăpere alăturată din castel, și regele i-a întrebat pe regii prieteni și baroni :

— Ce spuneți voi de cutezanța pe care o arată Roma ?

— Ne mirăm cum v-ați stăpînit ! și-a dat părerea sir Gawain.

— Regele Flore a uneltit cu Lucius, împăratul Romei, a rostit regele Islandei, să vă ia iarăși libertatea. Iar soarta Franței s-a decis în lupta dreaptă-ntre doi regi.

— Răspunsul care se cuvine e unul singur : „armele", a spus regele Danemarcii.

Mordred a prins această vorbă :

— Plecați ! l-a îndemnat și el. În țară voi rămîne eu. Vă sînt nepot și cavaler. V-am dovedit că-s credincios. Lăsați-mă guvernator. Voi străjui tronul, castelul, și pe regina Guinever.

— Așa voi face ! a zis Artur.

S-au întors unde senatorii îi așteptau plini de mîndrie, și Artur i-a vestit că-i gata să se-nfrunte cu oastea Romei, dar libertatea nu și-o vinde, și nici n-o dă de bunăvoie.

Cînd senatorii au adus răspunsul regelui Artur, Lucius, împăratul Romei, și-a anunțat pe toți aliații c-a venit timpul să doboare pe Artur de Britania, și să-i ia țara în robie.

Pe-ascuns, dar cu-nvoirea Papei, acesta a chemat la luptă și pe toți regii sarazini, măcar că ei erau păgîni, blestemați de biserică.

Roma strînsese două sute de mii de oameni înarmați. Sarazinii din Spania trimiteau încă jumătate. Iar sudanul din Babilon făgăduia-mpăratului, dacă-i ia fata de nevastă, că-i dă încă cincizeci de mii. Dar cununia să se facă în legea sarazinilor.

— Pentru ca țara lui Artur să fie-a mea, a răspuns Lucius, vă iau copila de soție, în legea voastră sarazină, și-o fac împărăteasa Romei.

În totul, se strînsese oaste, în tabăra romanilor, pînă la cinci sute de mii.

Artur avea a zecea parte.

Şi el s-a îmbarcat la Dover, cu cavalerii credincioşi, încredinţîndu-i lui Mordred, înşelătorul său nepot, castelul, tronul şi regina.

A trecut marea şi-a ajuns pe coasta Franţei, la Calais, tocmai în ziua cînd veneau, din miazăzi, oştile Romei, îndreptîndu-se spre Paris.

Dar din Paris i-a sosit ştire că Franţa ţine cu Artur, şi doar pe el şi-l vrea stăpîn, şi nu pe Lucius al Romei.

Lupta s-a dat peste trei zile, lîngă Paris, pe o cîmpie, la marginea unor păduri.

Izbind în piept oştirea Romei, cît era ea de numeroasă, Artur a-mpins-o înapoi. Gawain i-a răpus pe sudan şi pe regele Spaniei. Şi Artur de Britania, tăindu-şi o cărare largă, a pătruns pîn-la pavilionul în care se găsea-mpăratul, sub ocrotirea a cinci mii de cavaleri bine-narmaţi.

Acolo a fost o luptă scurtă. Împăratul a vrut să fugă, cu cavalerii lui cu tot. Artur însă l-a urmărit şi, ajungîndu-l, l-a silit să muşte repede ţărîna.

Armura din aur curat a împăratului roman zăcea acum într-o băltoacă.

Cei doisprezece senatori, lăsîndu-şi fala la o parte, au venit iarăşi la Artur, avînd cenuşă peste plete. Cu umilinţă l-au rugat să-i ierte pentru cele spuse, acolo, în Britania şi l-au poftit să se îndrepte către întinsurile Romei şi să primească-a fi-mpărat.

— Trăiască împăratul Romei şi-al lumii ! a strigat Gawain, bunul nepot al lui Artur.

Dar bine nu s-a stins ecoul acestui strigăt, cînd sir Keu l-a înştiinţat că au sosit patru soli din Britania, de la regina Guinever.

— Rege Artur, au grăit solii, ne pare rău că vă aducem veşti proaste de la Camelot.

— Ce s-a-ntîmplat ? a vrut să ştie Artur, în mintea căruia gîndul trădării n-avea loc.

— Cum aţi plecat din portul Dover, l-au lămurit solii pe dată, Mordred a început trădarea. A răspîndit nişte scrisori, de bună seamă mincinoase, venite, zicea el, din Franţa, prin care se vestea în ţară că aţi murit lîngă Paris. Apoi, făgăduind că el, de va fi rege, va-nceta orişice luptă cu duşmanii, predînd ţara saxonilor, mulţi cavaleri fără de suflet, ce nu pun preţ pe libertate, au şi trecut de partea lui.

Poporul e nemulţumit. Însă Mordred îl asupreşte prin cavalerii trădători, care nădăjduiesc să aibă, sub cîrmuirea lui, onoruri, şi să-şi adune bogăţii.

— Mordred a îndrăznit cumva s-atingă şi Masa Rotundă ? a-ntrebat tînărul Gawain.

Mordred s-a şi urcat pe tron. Şi cea dintîi poruncă a lui a fost să spargă în bucăţi Masa Rotundă a lui Artur. Apoi i-a poruncit reginei să se gătească pentru nuntă. Vrea, peste două săptămîni, ca să o ia el de soţie, au răspuns solii, plecînd capul. Rege Artur, în clipa asta, cînd voi sînteţi stăpînul lumii, va trebui să vă gîndiţi să vă recuceriţi soţia, castelul şi Britania [27].

Artur, pentru întîia oară, şi-a dat seama — dar prea tîrziu — că-n lume este şi trădarea.

— Să se ridice tabăra, a poruncit el lui Gawain, să pornim spre Britania !

În drum, aş vrea să vă mai spun, trecînd pe lîngă Brocéliande, şi făcînd tabăra acolo, Merlin s-a dus în timpul nopţii să o revadă pe Viviane.

Gîndul la ea nu îi da pace. Noapte de noapte o visa.

Zîna era-n palatul său, din lacul fermecat şi-adînc, unde crescuse Lancelot.

Luna ţesea pînze de-argint pe suprafaţa lacului.

— Viviane ! a strigat-o Merlin.

Şi zîna s-a înfăţişat, sub forma unei flori de nufăr, la suprafaţa lacului.

S-a întrupat apoi în zînă şi l-a cuprins pe după gît, cum făcuse şi-odinioară.

— Merlin, tare sînt singură. Merlin, nu mă mai părăsi. Învaţă-mă acel cuvînt cu care să te pot lega de mine pentru totdeauna...

— Artur va da ultima luptă, şi trebuie să-l însoţesc, a rostit bardul-vrăjitor, în timp ce lacul şi pădurea se clătinau sub ochii săi, şi lumea-ntreagă îi părea un vast ocean de muzică. Am venit doar să te revăd.

În ochii zînei, verzi ca lacul, s-a ivit o lucire rea :

— Artur mi l-a luat pe Lancelot, şi tot Artur mi l-a gonit...

— Artur i-un rege bun şi drept, a glăsuit bardul Merlin. Şi trebuie să-l însoţesc.

— Pleacă, dar dup-această luptă întoarce-te iarăşi, Merlin.

— Aşteaptă-mă. Mă voi întoarce...

— Ca să te cred, lasă-mi în gaj harpa pe care ai primit-o în peştera lui Ossian.

Zîna l-a strîns mai tare-n braţe, lipindu-se de pieptul lui. Merlin n-a mai putut gîndi. I-a dăruit harpa de-argint, bătută-n pietre nestemate, cum n-a mai fost şi nu va fi vreo altă harpă pe pămînt.

Viviane a luat această harpă şi, sărutîndu-l înc-o dată, s-a făcut iar floare de nufăr, şi-apoi a dispărut în lac [28].

Merlin s-a-ntors la tabără.

În zori, au pornit mai departe.

S-au îmbarcat toţi cavalerii, într-o tăcere ca de moarte.

Artur cel drept, de cînd aflase că Mordred, cavalerul său, îl înşelase şi-l minţise, vînzînd ţara saxonilor, nu mai ştia ce-i zîmbetul.

Chipul lui nobil, altădată senin şi vesel, se-ncruntase.

Îşi amintea de prevestirea făcută de Merlin cîndva, că-n ziua cînd se va ivi trădarea în Britania, va fi învins şi nimicit.

Britania se şi vedea, cu coastele ei nisipoase, săltîndu-se parcă din valuri, ca să-l zărească pe Artur.

Însă pe ţărm nu erau prieteni, să îl aclame, ca-n trecut, ci cavalerii trădători, şi-alături cete de saxoni, ce-i doreau moartea lui Artur.

— Eu voi începe debarcarea, vesti Artur pe cavaleri.

Gawain însă-l rugă pe rege :

— V-am însoţit neobosit în toate bătăliile. Vă rog ca azi să mă lăsaţi să comand eu în locul vostru corpul briton de debarcare !

— De ce îmi ceri favoarea asta ? îl întrebă regele-Artur.

Gawain i se uită în ochi, deschis, cinstit, ca totdeauna :

— Findcă voi aveţi doi nepoţi : unu-i Mordred, şi altul eu. Iar Mordred v-a dezonorat, trădîndu-vă şi vînzînd ţara, şi sfărîmînd Masa Rotundă. Vreau ca întiia lovitură să şi-o primească de la mine.

Şi se rugă atît de mult să-i dea lui cinstea de-a-nfrunta pe trădători, la debarcare, încît Artur încuviinţă. Şi făcu planul de bătaie :

— Voi veţi atinge primul coasta... Vedeţi c-or să vă-ntîmpine cu-o ploaie de săgeţi la mal... Întindeţi puntea şi săriţi, ferindu-vă cu scuturile, şi atacaţi numaidecît, căutînd să despărţiţi saxonii de cavalerii lui Mordred.

Mai dete-apoi şi-alte porunci, şi bătălia începu.

În timp ce Gawain acosta cu cea dintîi corabie, şi altele se apropiau, la dreapta şi la stînga ei, în sunetul trompetelor, se auzi şi-un cînt de harpă. Un glas jalnic o însoţea.

Artur întoarse puţin capul, şi îl văzu pe bardul său — nu cu o harpă de argint, cum avusese-n Avalon — ci cu o alta, fără preţ. Merlin nu mai era Merlin, ci-un cîntăreţ ca toţi ceilalţi.

— Merlin, întrebă regele, unde ţi-e harpa de argint ?

Merlin roşi, şi nu răspunse.

Şi bătălia a urmat.

Trei zile s-au luptat cu furie. Gawain a căzut între primii. Sîngele lui a înroşit nisipurile de la Dover. Dar, înainte de-a muri, a doborît trei regi saxoni. Pe ceilalţi doi i-a retezat bunul său prieten Sagramor.

Şi portul Dover a fost luat din mîinile saxonilor.

Cînd l-a văzut pe Gawain mort, palid, cu părul năclăit de sîngele prelins din tîmplă, inima lui Artur s-a frînt. Şi poate pentru-ntiia oară regele a scos din piept un geamăt.

Mordred, văzînd înfrîngerea, a încercat să se ascundă în turnul castelului Dover. Însă oamenii din popor — aflînd că Artur nu e mort, că s-a-ntors în Britania şi-i izgoneşte pe saxoni şi cavalerii trădători — au ieşit înaintea lui. Şi, blestemîndu-l pe Mordred, aceştia l-au împiedicat să se ascundă în castel şi l-au lovit cu bolovani.

De spaimă-atunci nemernicul s-a retras către Winchester, unde se grămădiseră anglii prădalnici şi saxonii.

Artur însă l-a urmărit. L-a ajuns lîngă Winchester. Şi l-a silit iarăşi să lupte. A luat apoi şi Winchester-ul, cu sprijinul poporului, nimicindu-i şi pe saxoni, şi pe mişeii lui Mordred.

Luptau însă unul la zece, şi cavalerii lui Artur se-mpuţinau din ce în ce.

E drept că în Britania, spre miazăzi şi spre apus — afară de ţinutul Cornwal — nu mai era nici un duşman.

Mordred, cu cîţi îi rămăsese, se retrăsese în Cornwal.

Artur l-a urmărit şi-aici, dînd cea din urmă bătălie, pe ţărmul mării-ntr-un amurg.

Cu sabia-i Excalibor, din care se ridicau flăcări şi ţîşneau trăsnete într-una, Artur şi-a doborît duşmanii, pînă-a rămas doar unul singur, trădătorul baron Mordred.

Printre movile de cadavre, Artur, cu sabia în mînă, îl urmărea neobosit.

Fugind, cu ochii rătăciţi, şi avînd spume-n jurul gurii, Mordred se-mpiedică deodată.

Artur ajunse lîngă el.

Lupta ţinu foarte puţin. Artur ridică sabia. Dar, folosind această clipă, preaticălosul cavaler săvîrşi ultima lui crimă. Apucă lancea şi, de jos, o-nfipse-n pieptul lui Artur.

Excalibor căzu de-asemeni pe capul lui Mordred, tăindu-l, de sus şi pînă jos, în două.

Artur se clătină uşor şi se lăsă într-un genunchi, cu ochii împăienjeniţi, dar ţinînd sabia în mînă.

Din urmă, slab şi-nsîngerat, venea ultimul cavaler pe care-l mai avea Artur, sir Keu, fratele lui de lapte. Şi acesta se repezi să îl ajute pe Artur [29].

— Să vă urc iute pe un cal şi să ne ducem la castel, zise sir Keu, îngrijorat.

— Nu, frate, îi răspunse Artur. Acuma nu mai e nevoie. Sîngele mi s-a scurs din trup. Te rog, ca ultimă dorinţă, ia-mi sabia Excalibor şi arunc-o în apa mării...

— Sabia voastră fermecată nu trebuie zvîrlită-n valuri. Daţi-mi-o mie, sir Artur. Voi încerca s-o onorez, şi după ce nu veţi mai fi.

— Nu, dragul meu baron şi frate, a spus încet de tot Artur. Eu i-o menisem lui Lancelot. Însă de el m-a despărţit Mordred, prin viclenia lui. Dacă Lancelot era cu noi, n-am fi trăit acest prăpăd. Aruncă sabia în mare... nu mă sili să-ţi poruncesc...

Sir Keu a trebuit s-asculte.

Azvîrlind sabia în mare, din valuri s-a ivit o mînă. O mînă albă de femeie. A prins sabia de mîner şi a rotit-o de trei ori.

Din apă s-a auzit cîntec. Voci blînde, line, de femeie.

Şi harpe răsunau din valuri.

Iar marea foşnea liniştită lîngă stîncile încruntate, pe care-şi dormeau cavalerii Mesei Rotunde somnul veşnic, alături de duşmanii lor.

Sir Keu s-a-ntors lîngă Artur, vestindu-l că i-a-mplinit voia.

— Acuma pleacă ! l-a rugat. Şi să purtaţi din gură-n gură, din veac în veac, cuvintele pe care azi ţi le rostesc. Artur se va înapoia. Artur nu moare niciodată, ca gloria britonilor.

Sir Keu l-a sărutat pe-Artur.

— Pleacă, şi nu întoarce capul, a spus şi mai încet Artur.

Sir Keu s-a depărtat plîngînd. Dar n-a putut să se abţină. Şi, ascunzîndu-se în dosul unei stînci mari, a încercat să vadă ce se mai întîmplă.

Zîna Morgana, într-o rochie ţesută din brocart de-argint, s-a arătat din apa mării. Sub razele amurgului apa părea însîngerată. Regina valurilor mării era urmată de-un cortegiu de zîne, cu harpele-n miini.

Cîntînd, ele s-au apropiat de locul unde sta Artur. Morgana l-a cuprins de mijloc, şi, sprijinindu-l, l-a adus pînă la ţărm, unde deodată s-a ivit o corabie.

 S-au suit în corabie.

Vîntul a început să sufle, şi a purtat corabia către insula Avalon.

Abia se depărtaseră, şi pe cîmpie a ajuns Lancelot, în goana cea mai mare, vestit, se pare, de Merlin.

El străbătuse-o cale lungă, pe mare, ca şi pe uscat, dar ajunsese prea tîrziu.

Se spune că atunci Lancelot a plîns pe coastă ca un prunc, şi-l striga-ntr-una pe Artur, căindu-se că nu-i venise regelui său în ajutor.

Lancelot a-nmormîntat vitejii care căzuseră pe ţărm. Şi a clădit o mînăstire în acel loc al bătăliei, în care s-a călugărit.

Regina, doamna Guinever, a-mbrăcat rasa monahală, trăind încă puţină vreme, după sfîrşitul lui Artur, în rugăciuni şi umilinţă [30].

Pe Merlin, fiindcă îşi pierduse harpa de-argint şi nu-l slujise cum se cuvine pe Artur în ultimele bătălii, se zice că mulţimile îl huiduiau şi îl goneau, iar copiii-l loveau cu pietre.

Atunci, voind să fie liberi, s-au îmbarcat strămoşii noştri de pe coasta Cornwalului, plutind pe-ntinsul mărilor pînă-aici, în Bretania, să-şi afle o nouă patrie.

Cît îl priveşte pe Merlin, el s-a întors în Brocéliande.

Zîna Viviane i-a luat bagheta, făcînd un cerc în jurul lui. L-a adormit, l-a fermecat. La dus în fundul lacului cel nevăzut de muritori.

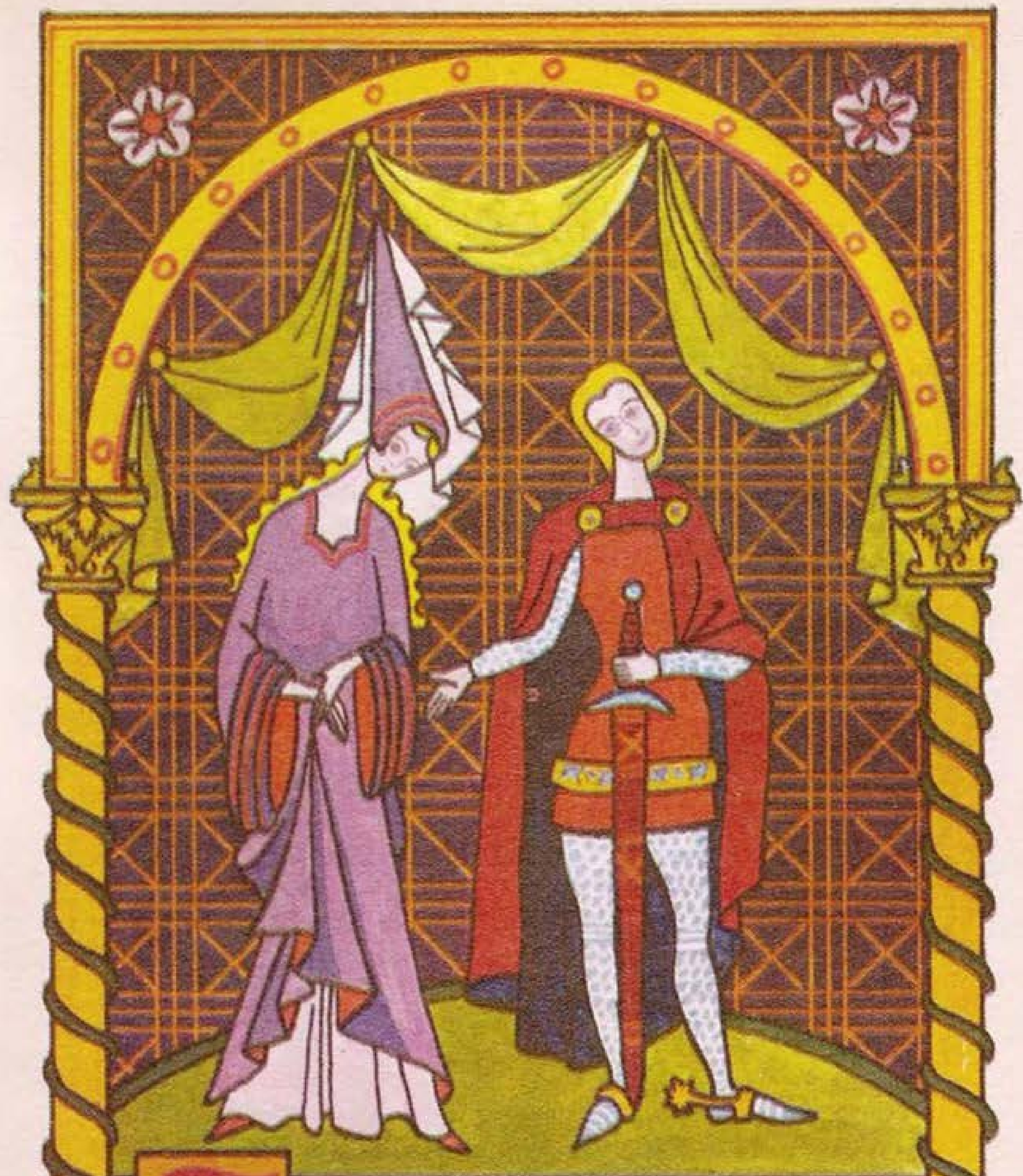
De-atunci Merlin doarme vrăjit, în palatul de marmură, cu capul pe genunchii zînei, ce îl veghează ne-ncetat, rămînînd veşnic tînără [31].

Însă barzii cei vechi cîntau că nu se ştie dacă-n ziua cînd Artur se va-napoia, la rînd cu cavaleri lui, luaţi de Morgana-n Avalon, şi va suna tare din corn, ca să ne cheme iar la luptă, Merlin nu s-o trezi şi el. Şi, luîndu-şi harpa de argint din braţele zînei Viviane, n-o face să răsune iar cîntece vechi, ce nu le ştim, şi-abia atuncea le-om afla.

— Aceasta, e nobile doamne, şi mari seniori, vechea poveste, aşa precum o ştiu şi eu, despre Artur şi cavalerii vestitei lui Mese Rotunde.

Mîine, de mai aveţi răbdare, din nou ne-om aduna pe ţărm, şi-aşa cum v-am făgăduit, am să vă spun altă poveste.

Noaptea s-a coborît. Priviţi ! Să ne întoarcem la castel...

Tristan și
Isolda

Nobilii mei ascultători, mi-aţi poruncit să vă cînt, astăzi, legenda lui Tristan şi a Isoldei cea bălaie [1], zise poetul cîntăreţ, în după-amiaza următoare.

Pe fruntea lui cădeau pieziş raze de soare purpurii, făcîndu-i parcă o cunună. Iar degetele-i lungi şi slabe îi lunecau uşor pe harpă. Şi, de sub degetele sale, se-mprăştiau sunete-n stoluri ca nişte păsări cîntătoare, dar nevăzute de ceilalţi.

Departe, o corabie îşi fîlfiia pînzele-n vînt, asemeni unui pescăruş cu aripile legănate de undele văzduhului.

— Spre-acele zări este Cornwalul, arătă el spre Anglia. De-acolo ne-au venit strămoşii după ce-a fost înfrînt Artur, cîndva, sub ghearele trădării, lăsînd în urma lui durere.

Dar mai-nainte, cînd Artur stătea încă pe tronul lui, în Cornwal stăpînea un rege al cărui nume era Marc.

Din Tintagil — castelul său — regele Marc veghea şi el marea şi coastele britone, să nu le calce vreun duşman. Şi la nevoie se-nsoţea cu alţi buni prieteni, ca Rivalen, regele de la Loonois.

Tocmai fusese-o bătălie, înverşunată, de curînd. Marc se aflase-n bătălie într-o primejdie de moarte. Rivalen nu precupeţise sîngele lui ca să-l salveze. Fără de sabia lui Rivalen, Marc s-ar fi dus lîngă strămoşi, în cripta de la Tintagil.

Şi de vărsase-atîta sînge, Rivalen — pe lîngă dorinţa de-a fi alături de-un bun prieten, de-a-mpiedica pe anglo-saxoni să năvălească în Cornwal — mai avusese un motiv.

Acesta era dragostea. Rivalen o iubea pe sora lui Marc din Cornwal, pe Blanchefleur.

Socotind că-i prea tînără şi nu a sosit încă vremea să fie soaţă unui rege, Marc amîna căsătoria, deşi fata era şi ea îndrăgostită de Rivalen.

După această bătălie, Marc hotărî ca, drept răsplată, Blanchefleur să poată face nunta cu regele din Loonois.

Cine erau mai fericiți decît Rivalen și Blanchefleur în timp ce urcau împreună, la sărbătoarea nunții lor, pe drumul presărat cu flori și în uralele mulțimii, de la capelă spre castel ?

Însă în ziua următoare — pe cînd Blanchefleur cînta la geam, hrănindu-și păsărelele, un emisar din Loonois vesti pe regele Rivalen că țara lui e cotropită, în întregime, de dușmani.

Un duce trădător, Morgan, un prieten al saxonilor, năvălise în Loonois, arzînd casele și prădînd.

Rivalen trebuia să plece degrabă spre ținutul său, să-l apere, mai înainte de-a fi cu totul ruinat.

Luîndu-și dar tînăra soție și cavalerii, se porni cu o corabie spre țară.

Cu grijă, își ascunse-ntîi soția sa la Kanoël, în cel mai întărit castel, dînd-o în paza lui Rohalt, un vasal bun și credincios. Apoi, strîngîndu-și toți baronii, începu lupta cu Morgan.

La început îl birui. Porni în urmărirea lui. Dar luptele nu se sfîrșiră.

Timpul trecea chinuitor pentru Blanchefleur, ce-și dădea seama că va fi mamă în curînd.

Așa se scurseră pe-ncetul nouă luni de-așteptare grea. În cea de-a noua se văzu un călăreț venind în goană către castelul Kanoël.

Călărețul își purta lancea înfășurată în mătase. Însă mătasea era neagră, neagră — așa cum e durerea.

Numaidecît se lăsă puntea.

Abia atunci se dumiriră că solul aducea cu sine scutul și lancea lui Rivalen, însîngerate amîndouă.

Blanchefleur îl aștepta pe tron.

Cavalerul îngenunchie și îi rosti vestea cea rea.

Morgan, învins și umilit, îl atrăsese într-o cursă pe regele din Loonois, și prin trădare-l ucisese.

Mormîntul regelui Rivalen se-afla acum pe coasta mării, în scobitura unei stînci, deasupra căreia erau o cască și o sabie.

Regina, fără nici o vorbă, se-ntoarse în odaia ei. Ochii secați nu-i lăcrămau. Doar buzele îi erau albe, și dinții-i clănțăneau ușor.

În dimineața ce urmă, regina născu un băiat cu părul cum e spicul copt. Îl sărută, și-și dete duhul.

Jalea domnea în tot castelul.

Consiliul cavalerilor se întruni numaidecît și îl alese pe Rohalt ca să conducă Loonois-ul pînă ce fiul lui Rivalen va putea să primească tronul.

Și fiindcă pruncul n-avea nume, și trebuia să i-l aleagă,
 Rohalt rosti în acest fel :

— Alt nume nu-i mai nimerit pentru feciorul lui Rivalen, venit pe lume într-o vreme cînd suferința ne-nconjoară, decît Tristan — fiul tristeții.

— Morgan și cavalerii săi, dacă vor ști că a rămas din spița regelui un prunc, vor încerca să ni-l ucidă, mai spuseră alți cavaleri. Tristan va trebui ascuns.

— Nu vor afla, zise Rohalt. Despre Tristan vom spune toți că-i al meu și-al soției mele. Vă învoiți ?

— Ne învoim !

— Jurați deci că vom păstra taina !

— Jurăm ! au glăsuit baronii.

Tristan a rămas pentru toți fiul baronului Rohalt.

Șapte ani au trecut apoi. Șapte ani grei, fiindcă Morgan era acum stăpînul țării. La șapte ani, cum se cuvine, Tristan a fost încredințat unui bărbat, ca să-l învețe să mînuiască armele.

Bărbatul era Gorvenal, fostul scutier al lui Rivalen. Și Gorvenal l-a învățat, plin de răbdare, cîte toate, pe lîngă arta de-a lupta.

Tristan domesticea și fiare. Imita graiul păsărilor. Era un cîntăreț la harpă neîntrecut în Loonois. Știa să compună și versuri.

Avea doar cincisprezece ani, însă părea de optsprezece. Era voinic și cînd trecea călare-ntre ceilalți scutieri, mulți îl asemuiau cu Borvo, zeul poeziei și cîntării la celții de odinioară. Iar tinerele baronese se prăpădeau de dorul lui, și-și fluturau batistele, și încercau în fel și chip să-l fure cu privirile.

El rămînea nepăsător. Le răspundea curtenitor, dar rece ca un sloi de gheață.

— Fiul baronului Rohalt, își șopteau nobilele doamne, nu știe ce e dragostea. Este frumos, la fel ca Borvo, dar inimă n-are de loc. E înghețat ca tatăl său, ce nu cunoaște altceva decît calul și luptele.

Însă baronul se mîndrea și se uita cu bucurie cum fiul regelui Rivalen se făcuse, prin îngrijirea lui Gorvenal, un tînăr vrednic, puternic, îndrăzneț, serios, ai cărui ochi nu se lăsau furați de fiecare doamnă ce îi zîmbea de la balcon.

„Va fi un rege drept și bun, își spunea-n taină, deseori. Tristan ne va scăpa ținutul de regele Morgan cel Rău".

Numai că toate visurile, toate speranțele — pe care și le făcuseră Rohalt și prietenii lui de credință, că fiul regelui Rivalen o să domnească-n Loonois, spre spaima trădătorilor — s-au risipit, așa cum zboară petalele de trandafir, cînd se pornește vîntul rece.

Tristan sta într-o zi pe țărm.

Cînta un lais compus atunci, visînd cu ochii-n depărtări.

Iar glasul lui umplea văzduhul. Delfinii se săltau din apă și pescărușii se lăsau, din zbor, alăturea de el, ca să-i ascúlte cîntecul.

Dar, spre nefericirea lui, niște pirați din miazănoapte se coborîseră pe țărm, în timpul nopții, și pîndeau din dosul unor stînci înalte.

Văzînd că pînă și delfinii stau să-i asculte cîntecele, pirații s-au mirat nespus.

— Vom lua pe un astfel de tînăr comori întregi, dacă-l vom vinde, și-au spus pirații între ei...

Și, făurindu-și iute-un plan, pirații s-au zvîrlit asupra fiului regelui Rivalen, l-au cetluit în ștreanguri tari, i-au pus în gură un căluș, l-au dus pe o corabie, și au pornit spre miazănoapte, unde domneau regii normanzi, cu gîndul să li-l vîndă lor.

Tristan, deși legat în ștreanguri, nu încetase să se zbată.

Brațele tari i se-ncordau, slăbind mereu frînghiile. Și cine îndrăznea să se-apropie, să strîngă iarăși nodurile, primea cumplite lovituri, cu capul și picioarele.

Cu cît se zbătea el mai tare, pe mare se iscau furtuni. Furtunile se întețeau la strigătele lui Tristan.

Corabia era purtată ca o sărmană țandără peste întinsul apelor și trosnea din încheieturi.

Puntea era mereu spălată de valurile înălțate pînă la cerul plumburiu.

Și cînd a vrut să se apropie maimarele piraților de Tristan, fiul lui Rivalen, un val mare l-a răsturnat, și-abia de a scăpat cu viață, cu ajutorul alor săi.

De trei zile pluteau pe mare, și nici o clipă nu-ncetase vîntul turbat, ce întețea din ce în ce mai mult furtuna.

— Se pare, zise un pirat, că acest tînăr cîntăreț e îndrăgit de zeul mării. De cînd l-am cetluit în ștreanguri furtunile nu se opresc.

— Așa e, spuseră și alții. Să-l azvîrlim, legat, în mare, să se-nece.

— Nu, nu ! se-mpotrivi pe dată maimarele piraților. Dacă se-neacă, s-ar putea să pătimim și alte rele. Mai bine-l aruncăm în apă, dezlegat, și ducă-se unde-o pofti. Să se înece sau să scape, cum o fi voia zeului.

Furtuna răscolea adîncul, săpînd asemenea prăpăstii în fața corăbierilor, încît îi prindea amețeala, numai uitîndu-se în jos.

— Să-i dăm dar drumul ? întrebară cîțiva pirați, cuprinși de frică, pe cel care îi conducea.

 — Dați-i ! răcni el prin furtună.

Tristan, auzind ce vorbeau, stătu o clipă locului.

Unul veni cu-o sabie și-i tăie toate ștreangurile. Iară Tristan, cînd se văzu eliberat din legături, ca un leu tînăr se-azvîrli peste bordul corăbiei, pe coama-naltă-a unui val.

Și valul îl purtă deasupra, peste întinsu-acelei mări, pînă cînd se zări un țărm.

Valul atunci îl aruncă pe-o plajă largă, aurie ; porni cu zgomot înapoi și se topi-n adîncul mării.

Furtuna încetă pe loc.

Ud tot, Tristan de Loonois se ridică și o porni pe țărmul unde tatăl său debarcase cu ani în urmă, ca să-i dea ajutor lui Marc. Tot de aici plecaseră el și Blanchefleur spre Loonois, fericiți, însă și mîhniți de știrea care le sosise că ducele Morgan, vicleanul, le jefuia ținuturile, arzînd ce nu putea răpi.

Tristan trecu printr-o pădure, și-ntîlni niște vînători.

Aceștia hăcuiau un cerb pe care îl vînaseră, și-l despicau simplu, în patru, după obiceiul locului.

Însă prințul din Loonois îi învăță să-i scoată pielea, să-l curețe de măruntaie și să aleagă pentru rege și pentru cavalerii săi coapsele, mușchii și ficatul.

De altă parte așeză capul, picioarele, spinarea, bucata moale de la pîntec — bune de fript pentru scutieri, paji, vînători și alți slujbași.

Apoi orîndui și ceata. Și spuse vînătorilor să sune în anume fel cînd se apropie de castel, așa ca regele să știe că poartă-n furci, cu ei, un cerb.

Astfel făcură vînătorii, și regele se minună, aflînd aceste noi deprinderi aduse de la Loonois [2].

Ținuta prințului Tristan, chipul de-o mare frumusețe și felul de-a vorbi ales, însă modest, curtenitor, îi minunară pe baroni.

Îl întrebară cine e și cu ce rost a venit în Cornwal, iar el răspunse că e fiul unui negutător breton, plecat în lume, s-o cunoască.

Seara, în timp ce cînta bardul regelui Marc, Tristan luă harpa și îl acompanie încet.

Sunetul harpei întrecu tot ce știau regele Marc, baronii lui și bardul însuși despre acest fel de-a cînta. Căci de pe coardele subțiri și-armonioase se-auzi, la început, susurul ploii de primăvară, prin frunziș, apoi cum ploaia înceta, și sturzii, grangurii moțați și celelalte păsărele porniră iar să ciripească. Un căprior boncăni tare, chemîndu-și soața în desiș. Albinele sălbatice zumzăiau parcă de-undeva, atît de-aproape, că mesenii priviră toți în jurul lor.

Și, la sfîrșit, Tristan sună din harpa lui, ca dintr-un bucium, îndemnînd la petrecere, la veselie și la danț.

Regele Marc luă-n mînă cornul prins în verigă de aramă, care-i ținea loc de potir, și închină către baroni :

— Fiți veseli, strigă el, seniori, cum ne îndeamnă acest tînăr.

Și dete vinul peste cap.

Prin barba-i roșie, vîrstată cu firișoare argintii, un pîrîiaș gălbui de vin se strecură pînă pe haină.

— Tinere oaspete, grăi. Te facem bard la curtea noastră, și, de ești vrednic, precum pari, și-n meșteșugul armelor, te vom arma și cavaler.

Tristan se ridică atunci și mulțumi regelui Marc de cinstea ce i se făcea.

Un simțămînt nelămurit îl îndemna spre acest om, ce-i era unchi, fără ca el să știe încă acest lucru.

Așa a început Tristan șederea sa în Tintagil.

A luat parte la multe lupte și întreceri cavalerești. Și el în toate era primul, fie că purta armele — pe mare, ca și pe uscat, — fie la marile ospețe, cînd le cînta baronilor.

Se spune că nu se afla nici o copilă în Cornwal să nu fi fost îndrăgostită de tînărul din Loonois. Dar, tot ca și în țara sa, nici uneia nu îi spusese vreun cuvînt de dragoste.

Inima-i nu știa să mintă.

El se gîndea numai la ziua cînd se va-ntoarce-n țara sa și-l va goni din Loonois pe ucigașul lui Rivalen.

Astfel de gînduri nutrea el. Nu avea timp de dragoste.

Și s-a-ntîmplat că tot atunci, Rohalt, cu o corabie, colinda dintr-o țară-ntr-alta, să îl găsească pe Tristan.

Cutreierînd, de la o vreme, Rohalt a poposit și-n Cornwal.

Vă-nchipuiți ce bucurie a fost pe Rohalt, credinciosul, cînd l-a aflat în Tintagil pe cel atîta de căutat.

Și-au povestit unul și cellalt cîte trăiseră-ntre timp.

Rohalt a spus că-n Loonois oamenii nu mai pot să-ndure asprimea regelui Morgan. Și toți nutresc încă nădejdea că fiul nobilei Blanchefleur și-al lui Rivalen se găsește încă în viață, și-o să vie, să-l izgonească pe tiran.

Cu-acest prilej, bunul Rohalt destăinui și lui Tristan, și regelui din Tintagil, că erau rude apropiate, Tristan fiind lui Marc nepot.

Regele Marc îl sărută și apoi îi mărturisi :

— Fără de tatăl tău, nepoate, astăzi nu mai eram în viață. Și Cornwalul era pierdut în ghearele saxonilor. Venind însă aici, la mine, el și-a primejduit regatul. Morgan i-a atacat ținutul, cît timp Rivalen a lipsit. Și de-aici li s-a tras și moartea, întîi lui,

apoi mamei tale. Încît, Tristan, sînt vinovat pentru că îți lipsesc părinții, și n-ai nici țară, și nici tron.

— Țara mi-o voi recuceri, se hotărî pe loc Tristan. Și îmi voi răzbuna părinții.

— Iar loc de tată, dacă vrei, am să-ți țiu eu, glăsui Marc.

Se-mbrățișară amîndoi, ca rude bune, și Tristan, fiind prinț de sînge fu armat numaidecît de unchiul său.

Apoi feciorul lui Rivalen se pregăti să se întoarcă în țara sa, în Loonois.

La despărțire, Marc îi spuse că nu mai este-atît de tînăr, că voinicia i-a scăzut, și tare i-ar fi trebuit un braț și-o minte iscusită cum le avea numai Tristan. Ce se va face fără el ?

Tristan zîmbi, dar nu promise că se va-ntoarce-n Tintagil. Se urcă pe corabie, și marinarii ridicară pînzele-n vînt. Și ea porni.

— Prea multe amănunte nu știm asupra felului în care s-au dat luptele-n Loonois, contra cotropitorilor, zise poetul cîntăreț.

Pesemne, însă, cavalerii și tot poporul s-au unit, aflînd că s-a înapoiat prințul Tristan, moștenitorul drept legiuit al lui Rivalen. El a luptat cu vitejie, avînd alături pe Rohalt, și Morgan a fost biruit.

Dar cînd au vrut să-i dea coroana, prințul Tristan și-a amintit cum Marc din Cornwal îi spusese că se socoate tatăl său, că-i singur, cam slăbit de vreme, și-are nevoie de-un braț tînăr. Pe de-altă parte se simțea îndatorat și lui Rohalt, ce îl ferise-n vremuri grele de dușmănia lui Morgan, și apărase Loonois-ul.

Și-așa, în timp ce-l îmbiau să ia coroana și să urce pe tronul regelui Rivalen, prințul Tristan le-a cuvîntat :

— E drept ca tatăl să domnească înaintea fiului său. Și pînă astăzi eu am fost moștenitorul lui Rohalt. Și-așa voi fi și de-azi-nainte. Îl rog deci să primească tronul. Cît mă privește, voi răspunde dorinței unchiului meu Marc, și mă voi duce în Cornwal.

Rohalt nici nu gîndea să urce pe tronul regelui Rivalen. Însă Tristan a stăruit.

— Cel puțin dacă n-ați pleca, a dat atunci răspuns Rohalt, la stăruința lui Tristan. Tot așa l-am rugat cîndva pe tatăl vostru, pe Rivalen, fie-i slăvită amintirea, să nu se ducă în Cornwal. Din prietenie pentru Marc, Rivalen a plecat. De-aici s-a tras nenorocirea. Mi-e teamă pentru voi, Tristan.

Auzind vorbele acestea, Tristan zîmbi încrezător :

— Seniore, rege, spuse el, Marc mă iubește ca pe-un fiu. Și nu-nseamnă că nenorocul, dacă l-a urmărit pe tata, o să mă bată și pe mine. Eu voi pleca. Am hotărît...

Dar cînd se-napoia în Cornwal, află, de cum atinse țărmul, că Marc e tare supărat.

Tristan încălecă pe calul ce era gata pregătit și-l aștepta de mult în port, și porni iute spre castel.

Acolo, în sala cea mare, Marc adunase toți baronii. În fața tronului stătea un uriaș cam de patru metri, într-o armură de oțel. Uriașul se numea Morholt. Era cumnatul regelui ce stăpînea țara Irlandei. Lîngă el mai erau, de-asemeni, alți doisprezece cavaleri, avînd toți armele în mîini.

Uriașul tocmai cuvînta :

— Cornwalul a plătit tribut Irlandei patruzeci de ani. De cincisprezece ani încoace însă nu vreți să-l mai plătiți. Tributul se socotea astfel : în primul an ne dăruiați aramă — trei sute de livre ; în cel de-al doilea, argint ; aur în cel de-al treilea — mereu aceeași cantitate. În cel de-al patrulea, ei bine ! rîse Morholt, lărgindu-și gura, de îi ajunse la urechi — dădeați trei sute de băieți, pe care noi vi-i făceam robi, și încă trei sute de fete, cu care să ne desfătăm, cînd ne întoarcem din război. Regele nostru vă întreabă : Vreți să plătiți ce datorați ? Corabia noastră e-n port. De nu, avem oștirea gata. Și sîntem gata de război...

Marc nu privea către Morholt.

Dar Morholt întrebă din nou :

— Vreți să plătiți, sau vă răpunem ?... Deși — rîse din nou Morholt, lovind cu lancea de podea, de zgudui întreaga sală și s-auzi pînă în port — s-ar mai găsi un mijloc ca să scăpați de datorie, și asta pentru totdeauna...

Regele Marc ridică fruntea, baronii se neliniștiră, și Morholt batjocoritor, urmă cuvîntul început :

— Puteți scăpa, precum v-am spus, doar dacă unul dintre voi cutează să îmi stea în față. Să ne luptăm cu armele...

Morholt rîdea clocotitor, izbindu-și palma de genunchi. La fel rîdeau și cavalerii care erau lîngă uriaș, în sala tronului lui Marc.

— De e vreunul, eu sînt gata să ne luptăm cum o vrea el. Luăm cîte-o barcă și plecăm pe-o insulă în largul mării, căci nu doresc să fiți de față cînd îl voi hăcui-n bucăți, ca pe un iepure sau cerb. Și-acolo o să ne-nfruntăm...

Marc își plecase iarăși capul.

Baronii se-ascundeau pe rînd, în spatele coloanelor, căci se temeau toți de Morholt.

— Atunci, de nu vreți să luptați, înseamnă că plătiți tributul, întinse mîna către rege uriașul Morholt din Irlanda.

Marc era gata să rostească : „Plătesc tributul", cînd, deodată, din cealaltă parte a sălii, o voce spuse răspicat :

 — Mă voi lupta eu cu uriașul, pentru poporul din Cornwal.

Oricît era de greu, Morholt se răsuci ca o sfîrlează.

Întotdeauna el fusese trimis de regele Irlandei să ceară altor țări tribut. Și nicăieri nu-i răspunsese încă nimeni în acest fel.

Se-ntoarse deci și îl văzu pe tînărul Tristan pășind cu pasul sigur către Marc.

— Rege, vă rog îngăduiți-mi să dau eu lupta cu uriașul. Mi-ați cerut brațul. Îl aveți. Azi m-am întors din Loonois, unde nu am primit coroana, ca să vă stau în ajutor. De ce să piară Cornwalul ?

În sala mare-a tronului era tăcere ca de moarte.

— Unchiule Marc, îngăduiți să ne-nfruntăm cu armele ! rosti iar tînărul Tristan.

— Pe Morholt nu l-a învins nimeni ! răspunse rar regele Marc.

— Așa e. Nimeni nu l-a-nvins, șoptiră-nspăimîntați baronii. Altfel ne-am fi luptat și noi.

Iar cavalerii lui Morholt își zăngăniră armele și rîseră, strigînd așa :

— Și nimeni nu-l va birui...

Morholt privea triumfător spre rege și baronii săi.

— Poate că eu îl voi învinge ! zise Tristan, neșovăind.

Regele Marc se ridică :

— Tristan, sînteți nepotul meu și cavalerul cel mai brav. Vă-ncredințez onoarea mea, soarta ținutului Cornwal și viața celor șase sute de tineri, ce ne sînt ceruți astăzi de regele Irlandei. Morholt, cînd vreți să vă luptați ?

— Mîine în zori, răspunse el, izbind iar lancea de podea, nedumerit de ceea ce se petrecuse pe negîndite-n Tintagil.

A doua zi de dimineață, Morholt și Tristan se urcară în cîte-o barcă fiecare.

Marc și baronii adunați pe țărmul mării se uitau cum pleacă bărcile în larg. Iar tinerii și fetele, pe care îi cerea Morholt, erau de-asemenea pe mal, cu părinții și rudele.

Fetele și femeile plîngeau pe tînărul Tristan, știind că nu se va întoarce.

Barca uriașului Morholt avea pînzele purpurii, și-a lui Tristan pînzele albe.

Morholt acostă cel dintîi. El își legă cu grijă barca de un copac, de lîngă mal. Dar Tristan, după ce ajunse, împinse cu piciorul barca în care se aflase el.

— De ce faci asta ? întrebă uriașul Morholt pe Tristan.

— Pentru că unul dintre noi nu se va-ntoarce-n Tintagil, răspunse tînărul Tristan.

Şi bătălia începu.

Toţi cei care erau pe mal au stat trei zile ascultînd. Nici unuia nu i-a fost foame, nu i-a fost sete, şi nici somn.

Ciocniri de arme se-auzeau, şi gemete cîteodată. Dar nici o barcă nu sosea în portul de la Tintagil.

În cea de-a treia zi, deodată, se auzi un răcnet groaznic.

— Tristan al nostru a murit ! strigară cei din Tintagil. Pentru ce l-am lăsat să plece ?

Într-adevăr, la puţin timp, barca uriaşului Morholt, cu pînzele ei purpurii, se apropie de Tintagil.

— Trăiască neînvinsul Morholt ! urară tare cavalerii trimişi de regele Irlandei. Iată-l, din nou a biruit ! Ucis este Tristan al vostru.

Numai că de la prora bărcii se zări, făcînd semn cu mîna, Tristan, şi nu uriaşul Morholt.

— Cum ? Cum ? ţipară irlandezii. Morholt e mort ? Nu... nu se poate. Ce o să spună regele, dar mai ales regina noastră, care-i e soră lui Morholt ?

Însă poporul din Cornwal îl luă pe umeri pe Tristan, îi cîntă imnuri ce-n vechime li se cîntau eroilor, îi azvîrli cununi de flori şi îl slăvi ca pe un zeu.

— Tristan al nostru ne-a scăpat copiii şi oraşul nostru ! Slavă şi cinste lui Tristan ! Cum l-ai învins ? Hai, povesteşte !

— Morholt m-a încolţit cumplit, răspunse tînărul erou. Era gata să mă răpună. L-am doborît însă cu lancea. Cu ghioaga i-am sfărîmat coiful. Şi l-am lovit cu sabia. Însă acuma... şi eu simt că mă pierd... cad... o, rege Marc...

Atunci abia văzură Marc, baronii lui şi tot poporul, că de sub coasta lui Tristan, din partea dreaptă izvora un pîrîiaş de sînge negru. Sîngele mirosea urît.

Baronii se îndepărtară, neputînd îndura mirosul. Trimiseră însă un vraci. Acesta, după ce privi sîngele care izvora din rana prinţului Tristan, îi spuse regelui că rana e făcută de-o suliţă al cărui vîrf a fost muiat, mai înainte, în otravă. Şi nici un leac nu se cunoaşte contra otrăvii folosite... Doar irlandezii de-ar putea... Numai că ei n-or să-l ajute nicicînd pe un duşman al lor.

Purtat pe-o targă de mulţime, Tristan fu dus pîn-la castel. Dar nu rămase lîngă el decît scutierul Gorvenal, care atunci îl însoţise din Loonois în Tintagil.

Şi Gorvenal îl străjuia, fără să ţină socoteală că Tristan era otrăvit, şi-i oblojea rana deschisă, din care sîngele curgea.

Dar cînd Tristan îşi reveni, ceru să fie dus, pe targă, într-o colibă lîngă ţărm.

Apoi rugă pe Gorvenal să-i afle-o barcă fără vîsle. Să-i pună-n barcă numai apă, într-un burduf, să-și ude gura. Și să-i dea harpa de argint, pe care a-nvățat să cînte de cînd era de șapte ani.

Tristan nu mai avea putere să mînuiască sabia. Și vîsla îi era prea grea, doar coardele subțiri și lungi de mai putea să le mîngîie.

Iar marea... marea îl chema cu necuprinsul ei albastru, cu valurile-i înspumate și cu singurătatea ei.

Privea în larg fără puteri și îl ruga pe Gorvenal :

— Grăbește-te, grăbește-te !...

Căci Gorvenal întîrzia dinadins și nu pregătea cele cerute de Tristan.

— Și unde oare te vei duce, nefericitul meu copil ? întrebă, întristat, scutierul. Și cine te va îngriji ? Cine-o să-ți spele rănile ?...

Tristan încercă să zîmbească :

— Marea cu stropii ei de spumă o să mă spele, Gorvenal, vîntul o să mă răcorească. Și alinare-mi va aduce harpa, cu cîntecele ei. Fii fără grijă, Gorvenal. Nu știu, dar am o presimțire că noi doi ne vom revedea. Du-mă cu barca pînă-n larg, și-apoi întoarce-te acasă...

Plîngînd, scutierul Gorvenal îl urcă-n barcă pe Tristan. Vîsli pînă în largul mării. Acolo-l sărută pe frunte, și lăsînd barca-n voia ei, sări în apă și porni, înotînd, către Tintagil.

Iar cînd ajunse el pe țărm, barca nici nu se mai zărea.

Tristan plutea, purtat de valuri, spre depărtatul necuprins.

Marea-l spăla cu stropi de spumă, și vînturile-l răcoreau. Buzele și le umezea cu apa dulce din burduf.

Drept alinare avea harpa.

Îl îngîna marea cea largă cu șoaptele adîncurilor. Și luna noaptea presăra păienjenișul ei de raze pe rănile prin care viața i se scurgea încetișor.

Cînta și se uita la cer.

Bolta era ca de cristal. Visa că e pe-o pajiște, lîngă castelul părintesc, într-un turnir, și doamnele îl aclamau din răsputeri.

În ochi îi licări, o clipă, numai umbra unui surîs. Mîna cu care mîngîia coardele harpei lunecă...

Capul i se lăsă pe spate, pe partea dinapoi a bărcii.

Doar coardele, pe care mîna lipsea acum, mai fremătau.

În jur i se făcu-ntuneric.

„A venit noaptea ?“ se gîndi.

Apoi nu mai știu nimic.

Moartea venise, pe furiș, lîngă Tristan, și îl privea.

Trecu timp cît o fi trecut...

Lui Tristan îi părea acum că-i pe nisip la Tintagil, întors după înot, din larg. Şi mama sa, doamna Blanchefleur — pe care nici n-o cunoscuse — venise-alături şi-i punea mîna ei albă, răcoroasă, pe fruntea lui înfierbîntată de soarele toropitor.

Şi mîna ei era uşoară ; şi se simţea atît de bine.

Vru să sărute mîna mamei.

Întredeschise puţin ochii. Dar îi închise de îndată...

Unde era ? Şi ce văzuse ?

Văzuse parcă o-ncăpere în care toate străluceau ca soarele-ntr-o zi de mai. Dar ce anume le făcea să aibă-această strălucire nu putea încă să-şi dea seama.

Deasupra lui, uşor plecată, era o zînă, sau un înger, fiindcă o fată pămînteană nu putea fi aşa frumoasă.

Părul i-era ca aurul. Şi-i luneca moale pe umeri, în văluRele, ca mătasea. O mînă i-o ţinea pe frunte, vrînd să-i alunge fierbinţeala, şi cu cealaltă încerca să-i picure uşor pe buze o băutură aromată, din buruieni întăritoare.

Numai o clipă-şi cufundase Tristan privirea în azurul ochilor zînei, şi simţise că îl cuprinde o ameţeală.

„Ce-nseamnă asta ? se gîndi. Şi ce vrajă mă împresoară ?"

Tristan cel îndrăzneţ şi mîndru, Tristan ce nu privea spre doamne cînd fluturau batistele şi-aruncau flori în drumul său, acum nu-ndrăznea să-şi deschidă ochii din nou şi să se uite spre zîna cea cu păr de aur, de teamă ca ea să nu piară.

Îi simţea mîna, şi pe buze picurul dulce-aromat al băuturii-ntăritoare.

Totuşi, gîndi că trebuie să-ncerce iarăşi s-o privească.

Deschise ochii cu curaj, şi ea-i păru şi mai frumoasă.

— De-aş avea harpa, să o cînt, cît timp mai este lîngă mine, şopti Tristan pe negîndite.

Ea-l auzi.

Se ridică.

— Cine sînteţi ? îl întrebă.

— Un cîntăreţ, zise Tristan, în urechi încă ascultînd ecoul glasului copilei. Nu... nu plecaţi ! o rugă el. Sînteţi o zînă, sau un înger ?...

Dar fata rîse cristalin, cum sună nişte clopoţei :

— Sînt fata regelui Irlandei. Numele meu este Isolda.

— Isolda... repetă Tristan numele fetei, uşurel. Isolda cea cu păr de aur... Isolda,... sună ca un cîntec...

Şi fata regelui Irlandei îi povesti că într-o seară, nişte pes-
 cari — ce se-ntorceau cu bărcile pline de peşte, către portul din

Weisefort, castelul regelui Irlandei — au auzit sunînd pe mare o muzică fără pereche.

— „Cine să fie ?" se-ntrebau. „A-nviat bardul Ossian ? Sau e vreo muzică zeiască ?"

Tot cercetînd, au găsit barca în care se afla Tristan. Plutea în voia valurilor.

Cînd l-au găsit. Tristan zăcea aproape fără răsuflare. Miinile îi căzuseră cu cîteva clipe-nainte de pe coardele de metal. Dar coardele mai fremătau.

Văzînd că e un cîntăreţ, şi e-n primejdie de moarte, pescarii n-au mai pregetat. Un cîntăreţ e ca şi-un zeu, căci muzica este cerească. L-au luat îndată-n barca lor. L-au dus în portul Weisefort.

Femeile pescarilor au încercat să-l lecuiască pe tînărul găsit în barcă, de soţii lor, cu harpa-n braţe. Dar văzînd că nu reuşesc, ele-au vestit-o pe regină.

— Regina este mama mea, zise Isolda lui Tristan. Şi se pricepe cel mai bine să lecuiască un bolnav. Ştie să facă băuturi cu fel de fel de vrăji şi taine, din buruieni, frunze şi flori. Multe le-am învăţat şi eu. Atîta i-a-ntrebat regina pe cei ce te-au găsit pe mare : Dacă nu eşti cumva din Cornwal. Pe oricine-ar fi ajutat, însă nu şi pe-un cornwalez. Pentru că unchiul meu, Morholt, cel mai de seamă luptător pe care îl avea Irlanda, a fost ucis de-un prinţ, Tristan. Şi acest prinţ este din Cornwal. Tu, bardule, de unde eşti ?

— Eu... m-am născut în Loonois, spuse Tristan, fără să mintă. Dar... nu-ncetaţi... mai povestiţi !... o rugă el, dornic s-audă şi mai departe glasul fetei... Pe mine cine m-a-ngrijit ?... Cine m-a scos din gheara morţii, dîndu-mi a doua oară viaţa ?

Isolda îşi înclină capul.

— Regina, fiind încă în doliu, după Morholt, fratele său, v-a dat în seama mea — şopti. V-am îngrijit cum am putut. Sînt fericită că-n sfîrşit v-aţi vindecat... şi, în curînd, o să puteţi pleca acasă...

„Mai bine nu mă deşteptam, gîndi Tristan, închizînd ochii. Aşa, va trebui să plec... Isolda, sufletul mi-e plin de chipul, de făptura ta !..."

Zilele verii au trecut. Şi toamna iar şi-a trimis solii, vîntul hain şi ploile.

Tristan era gata de drum.

Nu mai putuse amîna nici un minut înapoierea. Acuma, sănătos fiind, nu mai putea să stea ascuns, şi ar fi fost recunoscut de cavalerii irlandezi, care fuseseră în Cornwal.

Barca se zbuciuma la țărm, legată cu un lanț de fier.
Tristan se avîntă în barcă. Începu să ridice pînza.
Isolda era la ponton. Vîntul sufla și-i lipea rochia de trupul-nalt și subțirel. Îi răvășea părul de aur. În ochii ei se răsfrîngeau tristețea zilelor de toamnă și negurile de pe mări...
Vîntul bătu în pînza bărcii. Barca zvîcni. Și se porni — cal nărăvaș — săltînd pe valurile mării.
Și, curînd, nu se mai văzu.

În castelul din Tintagil, Tristan, pentru a zecea oară, îi povestea regelui Marc cîte se petrecuseră pe drum, ca și la Weisefort.

Se re-ntorsese primăvara. Printr-o fereastră se zăreau marea, cu valurile-albastre, bătînd asemeni unei inimi, cocorii lunecînd pe cer și bărcile pescarilor, ieșind întîia oară-n larg, după vifornițele iernii. Într-o livadă de pe țărm își desfăceau merii, pe ramuri, florile mici, roz-sîngerii.

Parfumul lor se risipea cu dărnicie în văzduh și ajungea pînă la Marc.

Regele sta pe-un jilț de lemn, lîngă fereastră, și-asculta cîte îi povestea nepotul.

Chipul său aspru, împodobit de barba roșie-argintie, i-era ușor brăzdat de timp.

— Este atîta de frumoasă copila regelui Irlandei ? îl întreabă el pe Tristan.

— Nici visele nu pot să-ți spună, zise Tristan înflăcărat. Nici zînele nu pot să aibă un păr de aur ca al ei.

Regele Marc zîmbi ușor, băgînd de seamă-nflăcărarea fiului sorei lui, Blanchefleur.

Privindu-l, regele văzu cît de frumos era Tristan.

Ochi-i erau învăpăiați, cînd arăta către Irlanda, acolo unde se afla neasemuita lui Isolda.

Ce bine s-ar fi potrivit ! (Căci Marc parcă vedea și el aievea fata din Irlanda, atît de bine zugrăvită în povestirea lui Tristan.)

„Dar Tristan este încă tînăr, își spuse-atunci regele Marc, și-n viață o să întîlnească și alte fete, negreșit. Eu nu am iubit niciodată, veșnic prins numai cu războiul. Și sînt puțin trecut cu vîrsta. Nu mai am vreme să aștept".

În timpul cît regele Marc se frămînta cu-aceste gînduri, s-au anunțat cîțiva baroni.

De mult, aceștia îl rugau să-și ia, în sfîrșit, o soție.

Mulți dintre ei se mai temeau că Marc, fără moștenitori. va lăsa tronul lui Tristan. Asta nu le era pe plac. Invidia era de vină. Fiindcă Tristan îi biruise în orice joc cavaleresc, și la

turnire, şi-n întreceri. Iar doamnele prea-l admirau şi îi făceau toate ochi dulci, şi la petreceri fiecare ar fi danţat numai cu el.

Cavalerii îl pizmuiau, şi tare n-ar mai fi dorit să-l vadă pe la Tintagil, necum urmaş la tronul ţării.

Îl întrebară deci pe rege de s-a gîndit la vreo soţie. Şi cam pe cînd căsătoria ? Altminteri ei îl părăsesc. Se-ntorc în castelele lor şi îi rămîn lui Marc duşmani.

Pe cînd îi glăsuiau astfel, în încăpere au pătruns două gingaşe rîndunele, ţinînd în ciocuri două fire de păr ca aurul curat.

Rîndunelele-au coborît şi-au pus în faţa lui Tristan acele fire de păr blond.

Tristan s-a-nveselit atunci :

— Acestea-s fire din cosiţa Isoldei cea cu păr de aur, unchiule Marc, a rostit el. Prin ce vrajă le-or fi adus rîndunelele pîn-la noi ?

Regele Marc s-a hotărît.

— Seniori, baroni, a rostit el, m-aţi întrebat cine-i mireasa. E fata din al cărui păr au fost smulse aceste fire... Cine porneşte s-o aducă ?

— Dar asta e o viclenie, au spus baronii, mîniaţi. Tristan o fi pus-o la cale. Cine cutează să se ducă pe pămîntul duşmanilor ?

— Cine ? a zîmbit regele, şi s-a întors către nepot.

Tristan se ridică îndată de pe jilţul pe care sta alături de regele Marc.

Afară sunau clopotele cu dangătul lor cel mai trist. Poate murise cineva.

— Tristan ! a spus regele Marc. Eu te-am armat. Îmi eşti vasal.

— Vasalul, au grăit baronii — sperînd că Tristan va pieri, dacă va merge în Irlanda — nu trebuie să şovăie cînd e vorba de suzeran.

— Eu mă voi duce în Irlanda, a spus Tristan baronilor.

Şi faţa-i era palidă [3].

S-a-mbarcat pe-o corabie, cu o ceată de cavaleri, îmbrăcaţi ca neguţători. Şi au plutit către Irlanda.

Pe de-o parte, Tristan voia s-ajungă cît mai repede şi s-o revadă pe Isolda, şi pe de alta ar fi vrut să nu ajungă niciodată s-o ia şi s-o ducă lui Marc.

Cînd au sosit la Weisefort, locuitorii din oraş umblau de colo pînă colo, înfricoşaţi şi tremurînd.

Tristan şi cavalerii lui şi-au întins întîi mărfurile pe cheiul de la Weisefort, ca să nu işte bănuieli, apoi au întrebat ce este şi ce se-ntîmplă în oraş.

O femeie le-a povestit că un balaur se-aşezase la marginea oraşului, şi-n fiecare zi cerea să i se dăruiască-o fată.

Muriseră atîtea fete, încît peste puţină vreme n-ar fi rămas decît Isolda. Şi monstrul înfricoşător ar fi cerut-o şi pe ea.

De-aceea, regele Irlandei a dat de veste-n toată lumea că cine va putea ucide balaurul o să primească mîna frumoasei lui Isolda.

— Şi azi, le-a povestit femeia, s-au dus din nou cîţiva baroni, în frunte cu Aguyngueran. intedentul castelului, să lupte cu balaurul. De altfel, nu e zi în care să nu încerce cîţiva tineri. Dar, care cum îl văd în faţă se-ntorc şi fug de rup pămîntul... altminteri sînt ei sfîşiaţi.

Tristan, aflînd toate acestea, se-ntoarse la corabie, îşi luă un cal şi armele, şi, fiindcă oamenii fugeau, se întoarse neobservat, să-ntimpine balaurul.

Acesta avea un corp lung de patru stînjeni şi mai bine, acoperit cu solzi lucioşi. Din ţeastă îi creşteau trei coarne, ca nişte suliţe de fier. Urechile îi atîrnau pînă aproape de pămînt, şi botul cu colţi ascuţiţi era mai larg ca un butoi. Iară din bot, ca tuturor balaurilor de pe lume, îi curgeau flăcările-n valuri.

Tristan se avîntă cu calul înaintea balaurului şi îl izbi întîi cu lancea. Lancea se frînse-n solzii lui.

Balaurul se răsuci, îşi roti coada şi izbi cu coarnele groase, de fier, mugi şi apucă în gheare scutul cel mare al lui Tristan, sfărîmîndu-l ca pe-un nimic.

Tristan lovi cu sabia.

Dar sabia nu-l pătrundea.

Deodată, fierul îi străpunse o parte moale de la gît. Tristan o trase. Lovi iar. Şi aşa îi sfîrtecă gîtlejul. Din acel loc ţîşniră-afară valuri de foc şi de miasme.

Tristan lovi, lovi, lovi...

Monstrul se prăbuşi în bot, vărsînd cele din urmă flăcări. Apoi se răsturnă, zvicnindu-şi coada şi ghearele de fier, iar ochii i se stinseră.

Atunci prinţul de Loonois îi tăie limba, s-o păstreze ca mărturie-a faptei sale.

Vru să pornească spre castel. Merse puţin, şi dintr-o dată simţi în cap o ameţeală.

Începu să se clatine. Se tîrî totuşi mai departe, şi-acolo, lîngă-o mlaştină, căzu cu faţa la pămînt.

Miasmele ce le vărsase monstrul încornorat, din gît, îl otrăviseră pe prinţ.

În acel timp, atras de zgomot, s-a ivit, cum se povesteşte, Aguyngueran, de undeva.

Văzîndu-l pe Tristan zăcînd şi-nţelegînd că va să moară, îl trase pînă-ntr-un desiş, şi-acolo-l înveli cu frunze. Tăie apoi cu sabia capul dihăniei răpuse, şi se întoarse la castel, spunînd c-a dat o luptă grea, însă este învingător şi c-o va cere pe Isolda, dreaptă răsplată pentru el.

Isolda însă, bănuind că-i la mijloc o-nşelăciune, ştiindu-l pe Aguyngueran că-i un fricos fără pereche, se hotărî să cerceteze, la faţa locului, ea însăşi, să vadă ce s-a petrecut.

Şi chemînd-o pe Brangien, slujitoarea ei de credinţă, şi însoţite de un cîine, se duseră în locul unde zăcea balaurul răpus.

Se-ntunecase, cînd ogarul, adulmecînd totul în preajmă, descoperi ascuns sub frunze pe-adevăratu-nvingător.

— Acesta este cîntăreţul pe care ni l-a adus marea din Loonois, tresări fata. Pe care noi l-am vindecat. S-o fi întors să mă salveze şi să mă ceară de nevastă. O, zei, dar este-aproape mort ! Aguyngueran a vrut să-l piardă, şi l-a tîrît aci-n tufiş. Să-l ducem iute la castel. Să-i salvăm viaţa... Repede... El pentru mine s-a întors... Pentru mine putea să moară...

Isolda şi cu slujitoarea îl ridicară pe Tristan şi îl suiră pe un cal, ducîndu-l pînă la castel. Aci-l urcară pe furiş pînă în camera Isoldei.

Îi scoaseră îndată-armura. Şi-alt slujitor îl dezbrăcă.

Corpul aproape îngheţat i-l adînciră într-o baie, pregătită cu buruieni care cresc numai în Irlanda. Dar dezbrăcîndu-l slujitorul găsi şi limba de balaur, ascunsă în armura lui, dovada netăgăduită a vitejiei lui Tristan.

Îi deteră şi-o băutură făcută tot din buruieni. Şi-n timp ce el îşi revenea, Isolda şi cu Brangien începură să-i cureţe sabia, hainele şi-armura.

Sabia lui o luă Isolda.

Era îngustă, mlădioasă. Cu ea lovise pe balaur.

Şi, încercînd s-o cureţe, descoperi o ştirbitură.

Isoldei inima-i stătu.

În craniul unchiului Morholt, cînd el fusese-adus din Cornval, se găsise o bucăţică ruptă din sabia duşmană, care-i scurtase zilele.

Bucata de oţel aflată în capul unchiului Morholt era aici, într-o cutie. O scoase şi o aşeză în ştirbitura săbiei. Într-adevăr, se potrivea.

Tristan tocmai îşi revenise. Se ridicase şi-o privea.

— Ştiu cine eşti ! îi spuse ea. Iar noi cu toţii am jurat, cînd te găsim, să te ucidem, şi astfel să îţi răsplătim moartea viteazului Morholt. Eu îmi voi face datoria...

— Ucide-mă, zise Tristan. Sabia e în mîna ta. Dar vreau să-ţi amintesc, Isolda, că nu eu am venit aici ca să-l lovesc pe unchiul tău. Ci el ne-a provocat la luptă, cu silă şi batjocură. Lupta s-a dat cinstit, pe faţă, aşa cum a poftit Morholt. De scăpa el, eram eu mort. Acuma poţi să mă lovești...

— De ce ?... De ce, strigă Isolda, mi-a fost sortit să fiu salvată de ucigaşul lui Morholt ? Ştiu... ştiu ce vrei acum, Tristan. La fel ca şi uriaşul Morholt, care îşi alegea din Cornwal pe cele mai frumoase fete, ai venit să mă cucereşti şi să mă duci în ţara ta, şi-aşa să te răzbuni pe noi...

— Aşa gîndeşti ? zise Tristan. Cată atunci în haina mea şi vei găsi un medalion. Îţi va vorbi el pentru mine...

— Brangien, caută medalionul, zise Isolda slujitoarei.

Şi-n medalion, cînd îl deschise, găsiră cele două fire de păr, ca aurul curat, aduse-n cioc de rîndunele, pînă-n castelul Tintagil.

Isolda se împurpură.

— Tristan, rosti ea prinţului. Mă iartă pentru-nvinuiri.

În două zile trebuia ca preaviteazul cavaler ce-l doborîse pe balaur să vie-n faţa regelui şi să o ceară pe Isolda, aducînd mărturiile.

Aguyngueran orînduise ca-n sala tronului să fie aşezat capul de balaur, pe cîţiva bolovani de piatră.

Pe cînd ridea el bucuros cu prietenii şi aştepta să se ivească regele, începură să intre-n sală şi cavalerii lui Tristan.

Aceştia lepădaseră hainele de neguţători şi îmbrăcaseră veşminte bogate şi strălucitoare.

— Cine sînt cavalerii-aceştia? îi întreba Aguyngueran pe cei mai apropiaţi baroni. Cum au sosit tocmai în ziua cînd eu o peţesc pe Isolda, pe fiica regelui Irlandei ?

Dar nimeni nu ştia să spună.

Şi-Aguyngueran îşi începu o cuvîntare încărcată cu fel de fel de linguşiri faţă de regele Irlandei, arătînd capul de balaur. Că-i retezat, zicea, de el, şi c-a scăpat-o pe Isolda de un sfîrşit îngrozitor. Deci, cucerind-o pe prinţesă, ea trebuie să fie-alui.

După ce îşi sfîrşi cuvîntul, se ridică blonda Isolda.

— Rege ! îi spuse tatălui. Este-un bărbat aici în sală care îţi poate dovedi că baronul Aguyngueran este şi laş, şi mincinos. Însă trebuie să-mi juraţi, întîi de toate, că-i iertaţi greşelile sale mai vechi, oricît ar fi ele de mari.

— Îţi jur, surîse regele.

Atunci Tristan se arătă. Şi regele se minună văzîndu-l cît era de mîndru, în hainele-i de purpură, şi-avînd o sabie la şold

 bătută în mărgăritare.

Însă baronii irlandezi care fuseseră în Cornwal îl cunoscură pe Tristan.

— El e Tristan, strigară ei. E ucigaşul lui Morholt...

— Dar regele i-a dat iertare ! le opri strigătul Isolda. Şi el a scăpat Weisefortul, şi pe copilele Irlandei, şi chiar pe mine, spuse ea.

Tristan ceru baronului Aguyngueran s-arate limba balaurului doborît. Acesta nu avea de unde. Tristan, în schimb, făcu dovada.

— Îl numesc, glăsui Tristan, pe-acest baron, Aguyngueran, şi mincinos, şi ucigaş, căci a voit ca eu să mor, şi, dacă el nu recunoaşte, îi cer să ne luptăm chiar azi cu săbiile-n faţa voastră.

Aguyngueran, înspăimîntat, recunoscu învinuirea.

Isolda era fericită.

Regele spuse hotărît :

— Tristan ! Ai dovedit deplin în ce măsură-ai meritat-o pe fata mea, blonda Isolda. Îţi ascultăm acum cuvîntul...

Tristan, înfierbîntat de luptă, uitase că venise-acolo, nu pentru el, ci pentru Marc.

Acuma se dezmetici.

O cîştigase pe Isolda şi o pierdea-n acelaşi timp.

Şi-a dus uşor mîna la piept, şi a privit-o pe Isolda pînă-n străfundul ochilor, de parcă i-ar fi spus adio !

Apoi a glăsuit astfel, deşi simţea în inimă durerea care-l străpungea :

— O cer în faţa tuturor pe fiica voastră, ca soţie şi ca regină pentru Marc, unchiul meu, regele din Cornwal, al cărui sol sînt în Irlanda.

Isoldei nu-i venea să creadă.

Aşadar, totul nu fusese decît minciuni şi amăgire ? Vorbele lui şi medalionul... şi firele de păr, pe care prin vrăji, ea i le trimisese în ciocul rîndunelelor ?...

— V-o dau, a rostit regele. Prin luptă dreaptă aţi cucerit-o. Şi este-o cinste pentru noi — ca şi un semn de prietenie — că fata mea va deveni regină, de-astăzi, în Cornwal...

Tristan se apropie de fată. Şi regele îi uni mîna cu-a fetei lui, blonda Isolda.

Fecioara a înclinat capul. Iar părul ei cel mătăsos i-a curs pe piept în rîu de aur, cum lacrimi îi curgeau din ochi.

— Mai bine nu te-aducea vîntul, Tristan, pe coastele Irlandei, a spus încet de tot Isolda. Acum mi-ai furat dragostea. M-ai amăgit şi mă azvîrli în braţele unchiului tău. Simt că prin tine am să pier...

Dar cine-a stat să ia aminte la lacrimile unei fete ? Şi nunta s-a făcut îndată, chiar în castelul Weisefort.

La nuntă, locul regelui din Cornwalul îndepărtat l-a ţinut solul lui, Tristan, cum era datina pe-atunci.

El i-a dat dragei lui inelul.

I-a ţinut mîna albă, mică, şi i-a jurat să o iubească, plin de credinţă, pîn-la moarte.

Se petrecea la fel ca-n visul ce şi-l ţesuseră-amîndoi. Se-aflau la nuntă împreună. Îşi jurau vorbe de credinţă. Cu toate astea, era altfel. Soţul Isoldei se numea — nu cum sperase ea, Tristan — ci Marc, un om necunoscut.

Tristan salvase viaţa fetei, şi ea pe-a lui, de două ori.

Trăiau, de fapt, unul prin altul. Şi totuşi viaţa-i despărţea.

Legea cea aspră îi răpise lui Tristan sufletul din piept.

— De-acum-nainte merg spre moarte, îşi murmura sieşi Tristan. Mi-am împlinit îndatorirea de sol, curtean şi cavaler. Dar cum aş mai putea trăi, ştiind că ea-i soaţa lui Marc şi că eu singur i-am adus-o ? Nu. Înţeleg că s-a sfîrşit.

După ceremonia nunţii, s-au urcat în corabia care îi aştepta la ţărm.

Mama Isoldei, pricepută la vrăji şi băuturi de leac, mai înainte de plecare a pregătit o băutură pe care-a dat-o Brangienei.

— Copila mea, i-a spus regina. Şi tu ai să te duci în Cornwal. Ai crescut cu Isolda mea, aveţi aproape-aceaşi vîrstă. Şi ai slujit-o cu credinţă. Îţi dau această băutură. E o licoare fermecată. E un filtru de dragoste...

Şi regina i-a arătat un şip plin cu un vin roşcat.

Băutura era făcută din nişte flori şi buruieni, care cresc numai în Irlanda. Şi ea avea puteri vrăjite. Dacă doi tineri îl sorbeau, ei se legau pe veşnicie cu-o dragoste nemărginită. Nici moartea nu-i mai despărţea.

— Vinul acesta ai să-l dai Isoldei mele şi lui Marc, cînd va fi ziua cununiei, i-a spus regina Brangienei.

Slujitoarea a luat licoarea şi a ascuns-o-ntr-o lădiţă, unde erau şi alte şipuri. Însă pe-acest şip de la urmă l-a însemnat cu-o panglicuţă, ca nu cumva să se încurce cu celelalte dinainte.

Cu bucurie şi tristeţe călătorea din nou Tristan spre ţara unchiului său Marc. Cu bucurie, fiindcă ea era alăturea, pe punte. Şi cu tristeţe, căci Isolda urma să fie-a altuia.

Călătoreau de patru zile. Isolda, într-un cort, pe punte, cu slujitoarea Brangien, şedea ascunsă şi plîngea. Lui Tristan nici nu-i răspundea, dacă-i punea vreo întrebare.

Se întîmplase ca atunci să fie nişte zile calde. Cerul era de-un roşu stins, cum e nisipul din Cornwal. Şi vîntul, ca o pasăre ce-a ostenit deasupra mării, îşi închisese-aripile.

Iar pînzele corăbiei se-asemănau cu un cimpoi din care aeru-a ieşit. Atîrnau moi şi dezumflate.

Căldura îi înăbuşea.

Şi cavalerii îl rugară pe comandantul lor, Tristan, să-ngăduie să se oprească pe-un ţărm unde creşteau copaci, ca să mănînce nişte fructe şi să bea apă proaspătă, să stea o clipă la răcoare, să prindă astfel noi puteri.

Tristan le-ndeplini dorinţa.

Şi-aşa se coborîră toţi.

Pe punte nu se mai găseau decît Isolda şi cu el.

Isolda a ieşit din cort şi, sprijinită de un stîlp, privea ca oarbă peste mare. Nici n-auzea din depărtare vocile celor debarcaţi, strînşi laolaltă, bucuroşi, lîngă izvorul răcoros.

Tristan se apropie de ea. Obrazul fetei se roşise, încins de-atita fierbinţeală cîtă aveau văzduhurile. Şi-o milă mare îl cuprinse, căci o vedea cît sufere.

Nenorocirile Isoldei de la Tristan i se trăgeau. De nu sosea el în Irlanda, n-ar fi văzut-o şi nici Marc n-avea de unde s-o cunoască, n-ar fi ajuns soţia lui.

Voind să-i domolească setea, Tristan intră iute sub cort, unde ştia că Brangien are şipuri cu băuturi.

De-o parte era o lădiţă. Şi în lădiţă se găseau mai multe sticle şi sticluţe. Una avea o panglicuţă prinsă la gît cu un semn roşu.

„Pesemne asta-i băutura ce-i place cel mai mult Isoldei, gîndi Tristan numaidecît, şi Brangien a însemnat-o".

Tristan luă şipul şi fugi, pe punte, unde sta Isolda. Fără o vorbă, i-l întinse.

Isolda, negîndind nimic, pe cît era de încălzită, luă şipul şi sorbi cu sete.

Mai rămăsese jumătate din vinul roşu, pregătit cu-atîta grijă de regină. Dar fetei îi era destul.

Şi-napoindu-i lui Tristan sticla cu vinul fermecat, el bău ce mai rămăsese.

În acea clipă se-ntorceau cavalerii de pe uscat. Cu ei venea şi Brangien.

Ea îi văzu pe cei doi tineri privindu-se, parcă ei înşişi s-ar fi sorbit atunci cu sete. Văzu şi sticla însemnată cu panglicuţă roşie. Era însă golită toată. Şi înţelese că acolo o întîmplare-ngrozitoare se petrecuse-n lipsa ei, fiindcă Isolda şi Tristan sorbiseră vinul cel roşu, dat la plecare de regină, acel filtru de dragoste, a cărui vrajă nu putea să o mai risipească nimeni.

Brangien începu să plîngă.

Înţelegea că-i vina ei, căci nu veghease-ndeajuns.

— O ! Nici nu pot să povestesc ce s-a mai întîmplat atunci, grăi poetul cîntăreț. În inimă ei au simțit un foc aprins și un vîrtej, pe care nu știu să le cînt. Știu însă că s-au sărutat, în timp ce Brangien plîngea [4].

— Am încercat să mă-nfrînez, a spus Tristan. Am vrut să fiu bun cavaler, și bun nepot, și am făcut tot ce-am putut, deși am suferit că Marc ne-a silit să ne despărțim. Dar inima nu vrea s-asculte. Eu nu știu ce s-a petrecut...

Și-ntr-adevăr, pînă atunci nu aflaseră de licoare, căci Brangien ținuse taina. Și amîndoi nu pricepeau de ce — oricît se străduiau să-și stăpînească inima — ea-i îndemna unul spre altul, fără s-o poată înfrîna.

— Corabia zboară prea iute către Cornwal, șoptea Isolda spre dragul ei Tristan, oftînd. Aș vrea s-o pot ține pe loc. Sau s-o scufund în apa mării. Cu tine să rămîn mereu...

Însă corabia plutea...

Și-oricît de-ncet a plutit ea, tot a ajuns pînă-n Cornwal.

Străjerii-au trîmbițat de sus, de pe creneluri, cu putere.

Regele-a coborît pe țărm, cu cavalerii-n urma lui.

Și el a prins-o pe Isolda de mîna albă și subțire — luînd-o din mîna lui Tristan — s-o ducă în castelul său.

Era nespus de fericit, văzînd-o pe blonda Isolda atît de dulce, de gingașă, de tînără și proaspătă.

„Ea o să-mi dea iar tinerețea", se bucura regele Marc.

Fața lui aspră,-nconjurată de barbă scurtă, roșie, însă vîrstată cu argint, se luminase și zîmbea.

Iară Tristan plîngea pe țărm, singur, uitat de toată lumea, în genunchi, la debarcader — în timp ce marea îl stropea cu valurile sale reci — gîndind la părul ei de aur, la buzele ca de coral și la privirea ei din urmă, de căprioară înjunghiată, cînd Marc a tras-o spre castel.

Îi venea să ia sabia și să alerge după Marc. Și să i-o smulgă pe Isolda, pe draga lui, fără de care știa că nu poate trăi.

Dar legile erau mai tari decît pornirea lui nebună. Și toate-nvățăturile, ce le primise de copil, îl țintuiau și îi dădeau puterea de-a lupta cu el, de a-și înfrînge, la sfîrșit, dragostea cea mistuitoare.

Și anii-au început să curgă.

Isolda era, lîngă Marc, regină în ținutul Cornwal. Iară Tristan numai baron.

De cîte ori se întîlneau, Tristan i se pleca supus, Isolda se uita la el cu o privire-ndurerată. Apoi se întorcea spre ceilalți și le zîmbea, însă silit.

Tristan se stăpînea cu greu.

Amîndoi sufereau cumplit.

Iată însă că un alt nepot al lui Marc, ducele Andret, duşman de moarte-al lui Tristan — şi numai din invidie — le pîndea fiecare pas.

Iar din privirile schimbate de cei doi tineri, şi-a dat seama că ei încă se mai iubeau.

Şi-mpreună cu alţi baroni, s-a furişat pe lîngă rege strecurîndu-i, pe nesimţite, otrava bănuielilor.

— Reginei încă-i este drag Tristan, prinţul de Loonois, care pe ea a cucerit-o, cu armele, precum se ştie, şi v-a adus-o pîn-aici numai fiindcă era vasal, şi trebuia să se supună. Se vede asta din priviri. Mai bine-i ca Tristan să plece. Numele vostru ne e sfînt! Să nu se-ntmîmple ceva rău... au glăsuit linguşitorii.

Regele Marc s-a încrunat. L-a chemat pe Tristan la sine, şi i-a cerut să părăsească, pentru o vreme, Cornwalul. Să plece chiar a doua zi.

Tristan a vrut să se supună. Şi era gata să pornească.

Însă l-a săgetat un gînd: Cum ar putea pleca din Cornwal, fără să-i spună rămas bun Isoldei lui cu păr de aur? Dar dacă nu se mai revăd? Dacă el moare între timp de dorul care-l chinuie?

Sufletul îi ardea în piept.

Şi-aşa s-a hotărît s-o vadă întîi de toate pe Isolda, orice-ar fi fost să se-ntîmple, şi să îi spună rămas bun.

Luîndu-l pe Gorvenal cu sine, Tristan s-a dus într-o căsuţă din Tintagil şi s-a ascuns.

Cu ajutorul Brangienei, multcredincioasa slujitoare, i-a dat Isoldei întîlnire la poalele unui copac, a unui pin, într-o livadă, lîngă un lac, la marginea castelului.

Isolda s-a cutremurat.

Dacă venea, făcea o faptă prin care-l supăra pe Marc. Dar, dacă nu voia să vie, nu era oare şi mai rău? Tristan nu deznădăjduia? Şi-n deznădejde nu putea — el, ce era vijelios! — să îşi reteze firul vieţii?

Isolda deci s-a hotărît să-l întîlnească pe Tristan.

Dar la castel se mai afla şi-un pitic cocoşat: Frocin. Frocin era şi vrăjitor. El se aliase cu Andret, fiindcă Tristan era frumos, era iubit, îi ajuta pe cei sărmani şi lupta-n apărarea lor, cum se-ntîmplase cînd Morholt venise să ia tinerii, cu ani în urmă, în Irlanda.

Acum, prin vrăji, Frocin aflase de întîlnirea lui Tristan cu multiubita lui Isolda, sub acel pin de lîngă lac. Îl înştiinţase pe Andret, şi-acesta pe regele Marc.

Regele, auzind aceasta și dorind să se-ncredințeze, cu ochii lui, de ce se-ntîmplă, s-a urcat seara în copac, luîndu-și și arcul cu săgeți.

Peste puțin, într-adevăr, veni Tristan lîngă copac.

„Așadar, nu este minciună, își spuse Marc. Am să-l ucid" — și-și puse o săgeată-n arc.

Însă Tristan, cum sta pe țărm, și privea visător, în lac, îi văzu umbra regelui care-și punea săgeata-n arc.

Cum s-o vestească pe Isolda, și cum să nu se dea de gol ? Teamă-i era doar pentru ea.

Își muncea mintea ce să facă, se frămînta... dar prea tîrziu...

Isolda lui se și ivi, albă, subțire, diafană, plutind parcă printre copaci.

— Tristan, rosti ea, unde ești ?

În acea clipă, cum șoptea, apropiindu-se de copac, luna se arătă senină și lucitoare printre crengi.

Ca și Tristan, văzu și ea umbra lui Marc cu arcu-n mîini.

„Nu e nimic, gîndi Isolda. Regele are ce-auzi."

Și-i spuse tare lui Tristan :

— Tristan, deși am fost a ta, și tu m-ai dat regelui Marc, cum altul nu ar fi făcut-o, dușmanii nu se potolesc. Și totul din invidie. În jurul nostru s-a țesut un des păienjeniș de intrigi. De-aceea eu te sfătuiesc să pleci din Cornwal chiar acum și să nu te mai înapoiezi, chiar dacă ai să fii rugat. Regele și-a plecat urechea la glasul clevetirilor. Și nu doresc să-ți afli moartea, fiindcă ai fost preacredincios cuvîntului ce i l-ai dat...

— Același lucru-l socoteam și eu, preanobilă Isolda. Vreau să v-asigur c-am să plec, și încă pentru totdeauna, dar țin să vă spun rămas bun, ca uneia ce-i datorez viața mea toată, spuse el.

Regele atunci se rușină de bănuielile avute. Coborîndu-se din copac, luă pe Isolda și Tristan, și îi întoarse la castel.

Dar le ceru ca niciodată blonda Isolda și Tristan să nu-și vorbească între ei, decît doar în prezența sa.

Dușmanii nu se liniștiră nici după-această întîmplare.

Andret, Frocin și cu ceilalți stăteau, neobservați, de veghe : doar-doar vor dibui ceva... să-i poată spune regelui, și să-l răpună pe Tristan.

Iar el n-avea altă dorință, decît să schimbe un cuvînt cu cea mai dragă decît viața, sau cel mult să-i atingă mîna, mîna ei albă și micuță, luată de Marc din mîna lui.

Însă-și da seama că pîndeau dușmani la fiecare colț, că ea era-n primejdie, că însuși Marc încuraja această goană-n urma lor.

Pe vremea-aceea, regele dormea cu rudele-apropiate în una şi aceeaşi sală.

Numai că iată, într-o seară, cînd ceilalţi se culcaseră, regele Marc îi porunci nepotului Tristan să plece în zori de zi la Camelot, la curtea regelui Artur, cu o scrisoare de la el.

Apoi, cam către dimineaţă, regele Marc se ridică, urmat şi de ceilalţi baroni, ieşind afară din castel.

Tristan nu se mai stăpîni.

„Este prilejul, se gîndi, să schimb o vorbă cu Isolda, mai ales fiindcă am să plec, astăzi, la regele Artur, şi nu ştiu dacă-n calea mea nu mi s-a-ntins cumva vreo cursă, şi dacă n-am să pier pe drum."

Se ridică din pat, cu grabă.

Era în revărsat de zori.

Şi între patul regelui şi cel al său văzu, pe jos, un strat subţire de făină.

Îşi dete seama deîndată. Frocin făcuse acest lucru. Şi regele era-nţeles şi cu Frocin, şi cu Andret.

Totuşi dorinţa de-a vorbi cu fiica regelui Irlandei birui prevederile. Ca să nu calce prin făină, dar să ajungă la Isolda, se încordă, făcu un salt, şi-ajunse alăturea de ea.

În clipa cînd sări Tristan, intrară-n sală regele, baronii lui şi vrăjitorul.

Regele porunci să-i lege şi pe Isolda, şi pe el. Să nu se facă judecată. Dar să se pregătească rugul. Şi cei ce se iubeau să ardă, să fie prefăcuţi în scrum.

Ziua veni însîngerată, în sunete de trîmbiţe.

Crainicii regelui chemară pe cornwalezi să se adune, să vadă execuţia.

— Nu vrem să moară nici Tristan, acela care ne-a scăpat, prin lupta lui, de irlandezi, şi nici regina cea frumoasă, buna Isolda, nu... nu vrem, striga mulţimea-nfuriată.

Dar regele nu ţinu seamă. Şi cînd rugul se ridică, trimise-ntîi după Tristan.

Pe cînd îl aduceau pe cale, în ştreanguri, ca pe un tîlhar, îi întîlni bunul Dinas, un baron prieten lui Tristan.

Şi acesta, cu sabia, îi tăie legăturile.

— Nu se cuvine, zise el, ca un baron, cum e Tristan, să fie dus legat în ştreanguri. De fuge, aveţi săbiile...

Porniră apoi mai departe, trecînd pe lîngă o capelă.

Oamenii se opreau aici să se închine uneori.

Capela se găsea pe-o stîncă, la marginea unei prăpăstii. Şi-avea o scobitură-n piatră, pe unde iarna ieşea fumul.

— Mai înainte de-a muri, rosti Tristan baronilor care-l călăuzeau spre rug, dați-mi voie să intru-aici și să îmi fac o rugăciune.

Și fiindcă îi îngăduiră, Tristan pătrunse în capelă. Dar cum era de subțirel și mlădios, se strecură prin coșul cel îngust de piatră, ieși afară și sări, de sus, în valurile mării [5].

Și marea clocotea acolo ca un balaur printre stînci.

— S-a înecat, spuse Dinas, văzîndu-l cum se prăbușise. S-a pedepsit singur Tristan. Vestiți-l pe regele Marc.

— Dacă-i așa, glăsui Marc, cînd auzi această știre, să mi-o aduceți pe regină.

Isolda fu și ea adusă. Însă mulțimea clocotea.

— Nu vrem s-o ardeți pe regină ! Isolda e nevinovată ! Altă pedeapsă-i puteți da...

Atunci... atunci se arătă, în fața regelui, un om respingător peste măsură, și care se numea Yvain. Trupul i-era tot plin de plăgi. Obrazul lui părea mîncat pe jumătate de un lup. Din nas n-avea decît un ciot. Și era îmbrăcat în zdrențe murdare și mirositoare.

Mulțimea toată-i făcu loc, fiindcă Yvain era lepros.

În urma lui Yvain mergea, tăcută și îngrozitoare, o ceată mare de leproși toți plini de răni putregăite și toți cu zdrențele curgînd, răspîndind o duhoare grea, ce-i îneca pe privitori.

Femeile-și acoperiră ochii, să nu-i vadă trecînd. Însă Yvain cu soții săi veniră la trei pași de rege.

— Măria voastră, îi zise el, cu-o voce spartă, ascuțită, vreți s-o ucideți pe Isolda, c-a stat de vorbă cu Tristan. Dar, ia gîndiți-vă că rugul o s-o prefacă prea curînd într-o grămadă de cenușă. Și suferința-i s-a sfîrșit. Noi sîntem ocoliți de oameni și arătați cu degetul. Neveste nu avem de mult. Dați-ne-o dară pe Isolda !... Isolda se va-mbolnăvi de lepră, ca și noi ceilalți. În loc de rochii foșnitoare și blănuri scumpe, de samur, o să-i atîrne zdrențele. Ce vreți pedeapsă mai grozavă ? Trupul ei alb va putrezi, încă de vie, rege Marc !...

— Nu !... Nu mă dați leproșilor ! plîngea pe rug blonda Isolda, cutremurîndu-și umerii de-nfiorare și de spaimă. Mai bine dați foc rugului.

Numai că regele rînji cu gura strîmbă spre Isolda. Mînia îl făcea nebun.

— Luați-o ! strigă leproșilor. Să putrezească vie fiind. Și chipul ei frumos acum să facă silă tuturor...

Yvain se repezi ca fiara. Dezlegă legăturile.

Mulțimea se ruga în cor :

— Nu, rege Marc ! Nu face asta ! Căci cerul te va pedepsi...

 — Luați-o ! răcni încă o dată regele Marc către leproși.

Aceştia o înconjurară, şi-n groaza celor ce priveau fapta cea crudă a lui Marc, şi fără de asemănare cu nici o alta pe pămînt, Yvain o trase pe Isolda, de păr, către sălaşul lor, săpat în stîncă, lîngă mare.

Oamenii se împrăştiară, şi-şi blestemară regele, afară numai de Andret, piticul blestemat Frocin, şi alţi cîţiva baroni vicleni...

Atîta doară că Tristan, sărind în mare, nu săvîrşise fapta asta pentru el, ci doar cu gîndul la Isolda, voind s-o scape de osîndă. Iar el putea apoi să moară.

Din fericire, chiar de mic făcuse-astfel de sărituri, pe coastele din Loonois, apoi, de-asemeni, în Cornwal. Avu noroc. Nu se lovi. Şi, înotînd sub apa mării, se-ntoarse repede la ţărm.

În vremea asta, Gorvenal, de ajuns de prevăzător, trăgînd nădejde că Tristan totuşi scăpase, îl căuta.

Se întîlniră amîndoi pe-o plajă lîngă Tintagil, acum pustie, fiindcă toţi fuseseră chemaţi de Marc, să vadă execuţia.

Gorvenal îi aduse calul. Ba îi dădu şi sabia, pe care el i-o tăinuise sub mantie, cînd îl legau din ordinul regelui Marc, în zorii zilei, la castel.

Tristan încălecă pe loc, şi vru să plece către rug, să lupte iar pentru Isolda. Nu făcu însă zece paşi, şi un convoi se arătă.

Convoiul era de leproşi.

În fruntea lor păşea Yvain, trăgînd de pletele-i de aur pe-o tînără fără puteri, care abia se mai zbătea.

Ceilalţi ţipau de bucurie, şi ca maimuţele săreau, fiindcă cea mai frumoasă fată din cîte se găseau pe lume era acuma prada lor.

În timp ce ei ţipau bezmetici, îl şi văzură pe Tristan.

Convoiul stătu locului.

Numai Yvain o mai ţinea de plete pe blonda Isolda.

— Isolda ! o chemă Tristan, Isolda, iată, sînt aici ! şi s-avîntă către leproşi.

Cînd leproşii se risipiră, şi nu rămase decît ea, trîntită pe nisipul plajei, cu părul revărsat în valuri, oftînd ca un copil bolnav, Tristan o ridică sfios.

— Tristan, îi şopti ea. Tristan, ţi-am adus numai nenoroc...

Tristan o mîngîie pe păr. Urcă pe cal, cu ea în braţe.

Şi, însoţiţi de Gorvenal, se-ascunseră într-o pădure, să stea în ea cu fiarele, fiindcă la curte cu baronii şi regele nu mai puteau.

Tristan de mic crescuse-un cîine, pe care îl chema Husdent. De cînd fusese luat Tristan de cavaleri şi dus spre rug, Husdent nu mai mînca nimic. În schimb nu înceta o clipă să-şi muşte lanţul, să se zbată, scurmînd podelele de piatră.

Întreg castelul răsuna de lătrături și urlete. Regele Marc nu mai putea o clipă să închidă ochii.

Au hotărît deci să-i dea drumul, dar să vadă pe unde-o ia, poate că-i duce spre Tristan. Fiindcă Yvain îi înștiințase că nici Tristan nu era mort, și că le-o luase pe Isolda. Să afle unde s-au ascuns.

Cîinele, negru și voinic, scăpînd din lanț, o luă la fugă întîia oară spre capelă. Și o porni spre plaja mării. De-aici o luă către pădure.

Și-n pădure-i pierdură urma. Dar el ajunse la Tristan.

Pădurile creșteau pe-atunci atît de mari și încîlcite, încît era nespus de greu ca să-i mai afle pe fugari. Afară de-asta, prin hățișuri nu se putea merge în grup. Și nimeni nu avea curajul să-l întîlnească pe Tristan — decît dacă erau mai mulți. Căci Tristan i-ar fi pedepsit. Desigur, i-ar fi doborît. Săgeata lui nu dădea greș.

Și-așa, baronii hotărîră să se oprească deocamdată, dar să-l trimită pe Frocin, poate că el îi va găsi.

La început Tristan făcu iubitei sale, în pădure, o colibă din ramuri verzi, și-o presără toată cu flori. Dar iată că veni și toamna. Săpă atuncea un bordei.

Tristan dresase pe Husdent ca să-i ajute la vînat, fără să latre nicidecum. De cum afla unde-i vînatul, cîinele îi călăuzea, în liniște — sau pe Tristan, sau pe scutierul Gorvenal.

Husdent părea un cîine mut.

Numai cînd buna lui stăpînă, Isolda,-l mîngîia blajin, Husdent abia de mîrîia, închizînd ochii, bucuros.

Vara mîncaseră și fructe : mere și pere de pădure. Dar iarna aveau numai carne, bine-nțeles, cînd o găseau.

Hainele lor, subțiri, de vară, erau acum ferfenițite. Tristan și Gorvenal scutierul au trebuit să pregătească, în iarnă, blănuri de-nvelit.

Isolda nu era deprinsă cu greaua viață de pădure. Pe lîngă frig și umezeală, răbdau de foame deseori, sau mîncau numai rădăcini.

Dar ei nu vedeau toate astea. Căci dragostea le da puteri.

Tristan îi închina Isoldei versuri în fiecare zi. Seara se-așeza lîngă foc, cu harpa-n brațe, și-i cînta. Și-n versuri nu-i vorbea decît de ce simțea inima lui, văzînd-o cît e de frumoasă, și știind cît de dragă i-e.

Păcat că nu și-a scris Tristan aceste lais-uri de amor, și astfel nu ni s-au păstrat. Căci alte lais-uri mai frumoase nu s-au mai scris de cînd e lumea, și, sigur, nici nu s-or mai scrie...

Isolda era fericită, fiindcă Tristan era cu ea ; şi nu ştiau că, prin pădure, Frocin, piticul, îi căuta.

Şi-acesta, pînă la sfîrşit, a putut să le dea de urmă, să le descopere sălaşul, vestindu-l pe regele Marc.

Trecuse vitregia iernii. Şi păsărelele cîntau. Pădurea înverzise toată. Flori răsăreau prin luminişuri.

Era o zi moleşitoare.

Tristan şi cu blonda Isolda se întorseseră-n coliba de primăvară, din bordei. Iară Tristan împrospătase coliba lor cu ramuri verzi şi presărase în ea flori.

Gorvenal nu era acasă. Se dusese la vînătoare, luîndu-l cu el şi pe Husdent.

Nefiind cîinele la colibă, regele şi suita lui se apropiară de colibă, privind printr-o deschizătură.

Intr-un colţ se afla ulciorul, alături un arc cu săgeţi, o suliţă şi două ghioage. De-o ramură, ca de-un cîrlig, spînzurau cîteva veşminte. Mai multe piei de animale erau azvîrlite într-un colţ. Şi-n mijloc se vedea un pat. Era un pat făcut din ierburi, şi presărat apoi cu flori. Pe pat se-odihneau amîndoi. Dar între ei lucea, albastră, lama tăioasă-a unei săbii : semnul deplinei curăţii.

Regele Marc, care venise aprins de gînduri ucigaşe, se-nveseli numaidecît.

După ce fără îndurare o dăduse leproşilor, în acea zi de neuitat, pe cea care-i era soţie, regelui îi păruse rău. Fiindcă atunci cînd rămăsese fără de tinereţea ei, înţelesese că-i bătrîn. Şi ar fi vrut s-o ia-napoi.

Acum se bucura din plin, văzînd lama strălucitoare pusă ca stavilă-ntre ei.

Plin de prudenţă, regele se aplecă, luă sabia, şi o înlocui cu-a sa. Iară Isoldei îi schimbă inelul, cu inelul lui.

Aceasta trebuia să-nsemne că i-a găsit ; este-ntre ei ; şi ar fi gata de iertare.

Cînd s-au trezit şi au văzut sabia regelui în locul aceleia a lui Tristan, iară pe degetul Isoldei inelul său, au înţeles că îi pîndea primejdia. Nu mai aveau unde fugi.

Mai se găsea-n acele locuri, într-o chilie, de sub munte, şi un călugăr pustnicit. Acesta se numea Ogrin.

Ogrin îl certa pe Tristan de cîte ori îl întîlnea, spunîndu-i că trebuie-ntoarsă Isolda stăpînului ei.

Aflînd de-această întîmplare, Ogrin îl certă şi mai rău. Dar Tristan se împotrivi :

— Isolda nu-i a lui. I-a mea. Eu am văzut-o-întiia oară şi m-am îndrăgostit de ea. Şi ea pe mine m-a ales...

Bătrînul pustnic se-ncruntă :

— Regele Marc ţi-a arătat întotdeauna dragoste. Şi tu îi datorezi la fel...

— Eu, pentru el, am părăsit regatul de la Loonois. Şi cu credinţă l-am slujit, înfruntînd moartea şi luptînd şi cu uriaşul irlandez. Iară Marc cum m-a răsplătit ? Prin vorbe, da, el mă iubea ca pe o rudă apropiată. Dar cu fapta m-a osîndit, folosind drepturile sale, de rege şi de suzeran, să-i dau pe draga mea Isolda, pe care nici n-o cunoştea [6].

— Noi de aceea ne-am născut... Sîntem făcuţi de Dumnezeu să suferim pe-acest pămînt ! hotărî pustnicul, lovind cu cîrja într-un copac.

— Nu cred, îi răspunse Tristan. Ne-am născut să fim fericiţi, şi nu să trăim în dureri. Durerile noi ni le facem. Ni le fac oamenii haini, acei ce sînt lipsiţi de suflet. Afară de-asta, vreau să ştii că am murit de două ori : şi de otrava lui Morholt, ca şi de a balaurului. Şi Dumnezeu m-a părăsit. De-asemeni şi regele Marc. Iară Isolda mi-a dat viaţa...

— Regele Marc îi este soţ...

— Da. Însă eu am cucerit-o, prin jertfa mea, luptîndu-mă...

— Sfînta biserică romană i-a unit printr-o legătură ce nu poate fi desfăcută...

— Pe noi ne-a unit dragostea. Amîndoi am băut licoarea, a cărei vrajă nici un preot nu poate să o risipească.

— Lui Marc i-a jurat ea credinţă...

— Dar eu i-am ţinut mîna-n mînă, atunci, în ziua cununiei. Isolda nu l-a vrut pe Marc. Pe ea n-a întrebat-o nimeni ! Iar regele, ca suzeran, cu sprijinul bisericii, în numele lui Dumnezeu, mi-a luat-o pe Isolda mea [7].

— Tristan, glăsui pustnicul, ameninţînd cu semnul crucii. Şi în faţa lui Dumnezeu, ca şi în faţa legilor, Isolda însă a rămas soaţa lui Marc, regele tău...

— Regele Marc a azvîrlit-o leproşilor, şi a sortit-o unei pieiri chinuitoare. Arunci ceva, şi-i tot al tău, fiindcă eşti tare şi-aşa vrei ? Eu am scăpat-o, e a mea...

— Dar nu uita c-o chinuieşti, ţinînd-o în mizerie, de-atîta vreme, de doi ani. Oamenii toţi o vor huli. Acuma-i încă tînără. Dar nu gîndeşti la bătrîneţe ? Dacă nici tu nu vei mai fi, va ajunge o cerşetoare, aşteptînd mila tuturor. Iar după moarte, lîngă tine, în iad îşi va găsi sălaş...

Tristan se prăbuşi-n genunchi.

 — Nu pentru mine, pentru ea, te roagă să nu sufere...

— Numai un drum e, fiule, rosti pustnicul la sfîrşit. Marc este gata să vă ierte. Dă-o-napoi soţului său, cruţ-o, Tristan, şi de ruşine, şi de osînda veşnică. Iar tu însuţi porneşte-n lume, cît mai departe de Cornwal, şi uit-o... uit-o pe Isolda. Căieşte-te cît mai e timp. Numai aşa poţi împăca şi legea, şi biserica...

Şi, ca s-o cruţe pe Isolda de alte multe suferinţe, Tristan atunci s-a-nduplecat.

Cu moartea-n suflet s-a întors Isolda la stăpînul ei. Tot astfel a plecat Tristan.

Mai înainte de-a pleca, în sala tronului, a spus :

— Cine cutează să arunce vreo vorbă rea despre Isolda să îşi susţină-nvinuirea, luptîndu-se cu armele !

Nici un baron nu i-a răspuns. Cine-ndrăznea să îl înfrunte pe preaputernicul Tristan, ce-l doborîse pe Morholt ?

La despărţire, el i-a dat Isoldei sale pe Husdent. Dacă Isolda-i poruncea, cîinele sfîşia pe-oricine. Şi ea i-a dăruit inelul pe care îl purta în deget, în ziua cînd l-a întîlnit întîia oară pe Tristan — un inel mic, făcut din jasp.

Şi anii iar au început să treacă unul după altul...

Feciorul regelui Rivalen s-a reîntors în Loonois, primit cu cinste de Rohalt, care a vrut iar să-i dea tronul. Însă Tristan nu l-a primit.

De-aici s-a dus în Galia, la nobilul duce Gilain.

Şi ducelui i-a cîştigat, la şah, un căţeluş vrăjit, adus din insula Morganei, din Avalonul depărtat. La gît acest căţel vrăjit — cu blana în zece culori — purta un clopoţel de aur. Şi cine-asculta sunetul acestui clopoţel de aur îşi uita suferinţele.

Tristan i l-a trimis Isoldei, printr-un poet al ducelui, ca ea să-şi uite dragostea şi să îl uite şi pe el.

Însă Isolda n-a primit ca doar Tristan să sufere, iar ea să îşi aline dorul.

„În bucurie, şi-n dureri, eu sînt legată de Tristan", şi-a spus încet blonda Isolda, şi-a zvîrlit într-un lac adînc vrăjitul clopoţel de aur.

Dar nici Isolda şi nici Tristan nu mai puteau să vieţuiască departe unul de cellalt.

Tristan îşi petrecea tot timpul doar în războaie, socotind că armele îl vor lovi, şi astfel o să se sfîrşească.

Mult timp l-a slujit pe Artur, pe regele Britaniei, fiind soţ cu cavalerii săi în luptele din Frizia, Spania şi Germania. Dar moartea-l ocolea mereu, poate anume ca să-i lase întreagă, mare, suferinţa.

— Pe cînd lupta prin Spania, a auzit că pe la noi, prin ținutul Bretaniei, zise poetul cîntăreț, pustia contele Riol, stăpîn al domeniului Nantes.

Iar ducele Bretaniei — Hoël era numele lui — se retrăsese la Carhaix, castelul de pe țărmul mării, în care locuim azi noi.

Și în castel se închisese cu Kaherdin, feciorul său, și cu iubita lui copilă, ce se chema, printr-o-ntîmplare, Isolda cu mîinile albe. Riol voia să ia cu sila pe fiica ducelui Hoël.

Cavalerii Mesei Rotunde — dintre care prințul Tristan făcea de multă vreme parte — aveau întîia datorie de-a-i ajuta pe cei mai slabi, de-a-nfrunta pe năvălitori.

Pornindu-se către Carhaix, Tristan îi ajută în luptă pe duce și pe fiul său. El însuși îl luă prizonier pe contele Riol de Nantes, și-acesta fu zvîrlit curînd într-o temniță cu guzgani.

Isolda cu mîinile albe era scăpată de Riol. Și tatăl, ducele Hoël, și fratele ei, Kaherdin, nu mai puteau de bucurie, căci contele Riol era un om de o cruzime rară. Șase neveste avusese, una mai mîndră decît alta. Și toate șase se găseau în cripta din castelul lui. Isolda cu mîinile albe ar fi avut aceeași soartă, dacă Riol n-ar fi ajuns înlănțuit în temniță.

Kaherdin, fiul lui Hoël, era un tînăr de ispravă, sincer și foarte inimos. Se-mprietenise cu Tristan, și-l socotea ca pe un frate. Îl prețuia, fiindcă Tristan nu cunoștea frica de moarte, ba, dimpotrivă, se vîra acolo unde viețile erau cosite cel mai des.

Tristan, cu firea lui deschisă — deși atîta de mîhnit — îi devenea, drag orișicui, prin chipul său încîntător, prin zîmbetul curat și bun, prin cîntecele lui la harpă.

Ducele nu mai contenea cu laudele și să-l cinstească. Iară Isolda, fiica lui, îl privea doar și suspina.

— Un astfel de viteaz e bine să fie înrudit cu noi ! a rostit ducele Hoël.

Și-mpreună cu Kaherdin s-au înțeles să facă astfel, încît Tristan s-ajungă soțul Isoldei cu mîinile albe.

Tristan iarăși nădăjduia că draga lui cu păr de aur, avînd micuțul clopoțel al zînelor din Avalon, și ascultîndu-i sunetul, o fi-nceput poate să-l uite, să-și liniștească sufletul.

„Dar dacă eu, gîndea Tristan, nu pot să mă mai stăpînesc. și plec la ea, și iar o tulbur, și-o fac din nou să sufere ? Primind această cununie, aș așeza o stavilă în calea nebuniei mele și a dorinței arzătoare pe care-o am să o revăd, și-abia de pot s-o mai înfrîn..."

Și-astfel, Tristan s-a învoit să facă nunta cu Isolda, copila ducelui Hoël.

Nunta a fost însă ciudată.

Corul cînta, și ducele a unit mîna lui Tristan cu-a fiicei sale preaiubite.

Isolda cu mîinile albe i-a jurat lui Tristan credință.

Dar el, parcă plutea în vis. Privea spre duce, spre mireasă, asculta glasul preoților, însă în minte nu vedea decît un păr moale, de aur, și auzea doar glasul celei care era în Tintagil.

— Blondă Isolda ! șoptea el. Blondă Isolda, iartă-mă !...

Iar ducele, și oaspeții, și preoții nu-nțelegeau ce-i cu Tristan și de ce spune astfel de vorbe încîlcite, cînd nici mireasa nu e blondă — ci are părul castaniu — și nici n-are de ce-l ierta, ci este toată numai zîmbet, și fericire și-așteptare.

În sfîrșit, nunta s-a făcut. Și însoțiți de Kaherdin, mirii s-au dus în încăperea unde urmau să locuiască.

Tristan a vrut să-și scoată haina. Atunci i-a lunecat din deget inelul cel verde de jasp.

În ochi i s-a ivit din nou Isolda cea cu păr de aur.

Și, surîzînd și mai mîhnit, Tristan și-a-ntins pe jos mantia, culcîndu-se chiar lîngă prag, lăsîndu-și singură mireasa.

Și cum asemenea-ntîmplări sînt anevoie-a le ascunde, ducele și feciorul său au aflat ce se petrecuse.

Kaherdin l-a întîmpinat, într-o zi, pe Tristan în prag. I-a spus că îi aflase taina. Și, în numele sorei sale, se socotește înjosit. Pentru ce o disprețuiește pe fiica ducelui Hoël, Isolda cu mîinile albe ?

Atunci Tristan n-a mai putut să își ascundă gîndurile.

Fiindcă ținea la Kaherdin, Tristan l-a chemat în grădină să-i povestească viața lui. Și-apoi singur să judece.

Și, ascultîndu-l pe Tristan cît suferise cînd Isolda, de mînă cu regele Marc, s-a îndreptat către castel, iar el, rămas pe țărmul mării, îngenunchiase și plîngea, Kaherdin s-a simțit mișcat.

Și și-a dat seama că Tristan avea gîndul cel mai curat. Dar ori de cîte ori voia să o privească pe mireasă, în minte-i apărea cealaltă, Isolda lui cu păr de aur, cu ochii parcă-nlăcrimați — și sufletul îi îngheța.

Kaherdin însă l-a rugat să n-o lase pe sora sa. Să se retragă, dacă vrea, așa precum ceruse singur, într-o-ncăpere, sus, în turn.

Tristan s-a-nvoit bucuros.

Alți ani apoi de-atunci s-au scurs.

Dar nici Isolda, nici Tristan n-au încetat să sufere.

Cum au putut trăi, nu știm, unul departe de cellalt [8]. Ea era tot și tot mai palã, și mai slăbită, și mai tristă. Iar el lupta necontenit.

Barzii cei vechi mai povesteau că totuşi, pe ascuns, Tristan, nemaiputîndu-se opri, s-a dus s-o vadă pe Isolda. Întîi ca un negutător, pe urmă ca un pelerin. Dar n-a putut nici să-i vorbească. A treia oară s-a-mbrăcat în hainele unui nebun, pe cap cu părul tuns în cruce, cu hainele în cinci culori. Şi, ţopăind ca un bufon şi făcînd zeci de strîmbături, pe buze cu rîs mincinos, a ajuns pînă la castel.

Regele Marc şi toţi curtenii au rîs în hohote văzîndu-l. Draga lui nu l-a cunoscut sub haina asta de bufon. Şi numai cîinele, Husdent, s-a repezit, cu labele, pe pieptul lui, lingîndu-i faţa şi mîinile stăpînului [9].

Isolda se temea într-una de cursele baronilor. Însă atunci a înţeles, ceea ce inima-i spunea, că-n faţa ei era Tristan.

Cîteva clipe şi-au vorbit, singuri fiind într-o-ncăpere.

— Iubita mea, i-a spus Tristan. Acuma trebuie să plec. Şi ştiu că n-am să te mai văd. Şi fără tine am să mor.

— În sufletul meu n-ai să pieri, i-a şoptit stins blonda Isolda.

Se pare că şi Marc aflase cine se-ascunsese atunci sub hainele împestriţate şi sub tunsoarea caraghioasă, şi hotărîse să-l vîneze ca pe un lup, ce da tîrcoale unei mioare în ocol.

Tristan s-a întors la Carhaix, luînd parte şi la alte lupte şi-ajutîndu-l pe Kaherdin.

Se povesteşte într-un cîntec că Marc ar fi trimis cîndva să i s-aducă, din Irlanda, otrava-n care se muiau săgeţile şi sabia.

Şi, după-această întîmplare, Tristan a fost lovit în luptă, la poalele unui castel, pe care-abia il cucerise, cu o săgeată otrăvită.

Cine-o fi tras nu s-a aflat ; nu ştim de Marc e vinovat.

Atîta ştim despre Tristan c-a fost adus lungit pe scut.

— Urcaţi-mă sus, în castel, a glăsuit încet Tristan. Să pot vedea întinsul mării şi zările către Cornwal. Şi tu, i-a spus lui Kaherdin, te du degrabă la Isolda. Spune-i că i-am fost credincios pînă în ultima clipită. Marc nu se poate supăra. Eu l-am cinstit îndeajuns, şi nu i-am înjosit onoarea, chiar dacă mi-a răpit iubita. Isoldei dă-i acest inel, pe care ea-l purta în deget în ziua cînd ne-am cunoscut. Roag-o să vină, dacă vrea, ca să ne spunem bun rămas. Şi, dacă vine, să înalţi pe catargul corăbiei o pînză albă ; dacă nu, să ridici alta-ntunecată ca noaptea-n care mă cobor...

— Tristan, nu trebuie să mori, i-a dat răspunsul Kaherdin. Isolda cea cu păr de aur mă va urma, fără-ndoială. Şi fericirea ta furată de Marc din Cornwal se va-ntoarce...

— Te du... degrabă, Kaherdin. Şi nu întîrzia pe drum, căci clipele-mi sînt numărate... Aleargă la blonda Isolda...

Şi Kaherdin s-a repezit cu o corabie uşoară, zburînd pînă la Tintagil.

Iară Isolda, auzind, s-a ridicat albă din jilţ.

— Ţi-am fost supusă, rege Marc. Te-am ascultat întotdeauna, şi cînd mi-ai zdrobit inima, aşa cum cereau datina şi legile bisericii. Acuma însă vreau să plec. Să-i spun rămas bun lui Tristan. El m-a adus în ţara asta. Şi pentru tine s-a luptat. Şi mă voi duce, rege Marc, să-i alin ultima clipită, de te-nvoieşti tu sau de nu [10]...

Marc a-nţeles că orice rău îşi are marginile sale. Şi a încuviinţat Isoldei să-l urmeze pe Kaherdin.

Şi a plutit corabia, pînă ce s-a zărit, departe, castelul ducelui breton.

Atunci feciorul ducelui şi-a amintit să-nalţe pînza, cu veste bună, pe catarg.

Dar între marinarii-aceia cîţiva erau tocmiţi de Marc, cum spun unele cîntece, sau de Isolda cu mîini albe, aşa cum grăiesc altele. Pînza pe care-au înălţat-o nu a fost albă ca de nea, ci neagră cum este mormîntul. Kaherdin n-a băgat de seamă. Tristan privea de la fereastră. Cînd a văzut corabia, la început s-a-nveselit ; dar, cînd a zărit pînza neagră, ochii i s-au înceţoşat, inima i-a-ncetat să bată.

Corabia sosind la ţărm, Isolda a sărit grăbită şi a fugit către castel, cu mîinile împreunate, cu rochia albă fluturînd.

— Tristan ! striga ea. Am venit... Tristan, aşteaptă-mă, Tristan !...

Dar el dormea somnul cel lung, lîngă fereastra mititică, de unde se puteau privi zările largi, către Cornwal.

— Tristan, mai stai încă puţin ! Aşteaptă-mă să viu şi eu !...

Dar clopotele mînăstirii de pe faleza din Penmarch şi-ale capelei din Carhaix vesteau plecarea lui Tristan.

Cînd a intrat în încăpere, Isolda cu mîinile albe plîngea la căpătîiul lui.

— Doamnă, i-a glăsuit Isolda cu păr de aur, este vremea să îmi daţi mie locul vostru. Lăsaţi-mă să mă apropii. Mi-am cîştigat, prin suferinţă, dreptul de-a fi în veci cu el [11].

Barzii spuneau că după moarte au fost aduşi la Tintagil, şi amîndoi înmormîntaţi în cîte-o raclă de smarald.

Regele Marc nu s-a-nvoit ca să rămînă împreună.

Da'n noaptea cînd i-au îngropat, a răsărit un trandafir din racla prinţului Tristan. Şi trandafirul a crescut. A-mbrăţişat racla Isoldei.

Marc a cerut să se reteze din rădăcină trandafirul. Dar în cealaltă dimineață crescuse iar, mai înflorit [12].

Degeaba îl tăiau, căci noaptea creștea la loc, și-nvăluia lăcașul somnului Isoldei.

Au fost siliți să-l lase-așa.

Dragostea lor a biruit [13]...

NOTE

GHILGAMEŞ

1. Este vorba nu numai de cea dintii epopee a lumii, de prima capodoperă a literaturii universale, ci şi de întiiul imn închinat forţei omului în lupta pentru biruinţa binelui. Creată în mileniul al III-lea î.e.n. (adică aproape cu 5.000 de ani în urmă), sub formă de poeme şi balade sumeriene, preluate de babilonieni, ea a fost unificată, probabil, de un poet necunoscut din sec. al XII-lea i.e.n. şi a fost descoperit în biblioteca regelui Assurbanipal, încrisă pe 12 tăbliţe de argilă arsă. În limba română, epopeea a apărut pînă astăzi în trei versiuni : 1) I. Mihălcescu, la Casa Şcoalelor, 1921, după traducerea germană a lui A. Ungnad şi H. Gressmann ; 2) Virginia Şerbănescu şi Al. Dima, la E.L.U., 1966, după traducerea franceză a lui René Labat, şi 3) Athanase Negoiţă, la Editura Ştiinţifică, 1975, după traducerea lui E. A. Speiser, comparată cu aceea a lui A. Heidel şi A. Schott.

2. Ghilgameş, erou real, devenit în cîntecele sumeriene personaj legendar. A fost regele vechiului oraş Uruk, din sudul Mesopotamiei (descoperit sub zidurile actualului oraş Warka, cam la 220 km depărtare de Bagdad).

3. Anu, divinitate asiro-babiloniană, zeul suprem al cerului.

4. Scena are multe asemănări cu plîngerile zeiţei Afrodita şi răzbunările ei faţă de aceia care nu-i respectau îndeajuns puterea şi cultul. Iată cum sună, în transpunerea Virginei Şerbănescu şi Al. Dima — transpunere pe care am utilizat-o şi noi, ca bază, în această repovestire — plîngerea zeiţei Iştar :

— „Tată, făureşte Taurul Ceresc, care să-l omoare pe Ghilgameş,
şi să-l umple de groază pînă în lăcaşul său.
Dacă nu făureşti pentru mine Taurul,
voi sfărîma porţile iadului,
le voi dărîma uşorii, le voi sparge în bucăţi pragul,
voi aduce morţii din groapă pe pămînt,
şi morţii vor fi atunci mai numeroşi decît viii !“

5. Lupta cu Taurul Ceresc reprezintă iarăşi un moment spectaculos. Fără să vrem, ne gîndim mai ales la luptele lui Heracle cu diferitele fiare şi monştri, întruchipări ale răului şi primejdiilor ce bîntuiau odinioară pămîntul.

6. Plînsul regelui din Uruk, la moartea prietenului său Enkidu, ne readuce în minte jalea şi mînia lui Ahile la moartea lui Patroclu. Însă intensitatea celui dintîi, în aceeaşi transpunere amintită mai sus, este cu mult mai impresionantă.

— „...Fie ca toate cărările lui Endiku, în Pădurea Cedrilor,
să te plîngă, să nu tacă zi şi noapte !
Să te plîngă Bătrînii întinsului Uruk, Urukului-celui-Împrejmuit,
care cu mîinile întinse ne binecuvîntau la plecare.
Să te plîngă întinsele piscuri ale munţilor sălbatici,
pe care împreună ne-am urcat de-atîtea ori !
Să te plîngă, să te jelească şesurile, ca o mamă să te plîngă,
Să te jelească... cedrii
pe care i-am pustiit cu mînia noastră !
Să te plîngă ursul, hiena, pantera,
tigrul, cerbul, leopardul, leul, bivolul,
căprioara, antilopa, toate fiarele sălbatice !
Să te plîngă Ulaiul, pe al cărui ţărm am hoinărit !
Să te plîngă Eufratul cel limpede,
din care am scos apă pentru burdufurile noastre !
Să plîngă locuitorii întinsului Uruk, Urukului-celui-Împrejmuit !"

7. Dorinţa de nemurire, ca şi de „tinereţe fără bătrîneţe" este unul dintre cele mai vechi vise ale omenirii. Şi basmele noastre cuprind frecvent această năzuinţă.

8. După cum se vede, mitul Potopului îşi are origina nu în fabulaţiile ebraice sau eline, ci în cîntecele sumeriene. Uta-napiştim, bătrînul înţelept, străbunul lui Ghilgameş, este cea dintîi întrupare a legendarilor Noe ori Deucalion.

9. Puţine versuri ni se pare a fi fost scrise mai zguduitor şi mai adînc, în literatura universală, ca dialogul dintre Ghilgameş şi umbra lui Enkidu — ieşită pentru puţin timp din Infern (dialog cuprins în Tableta a douăsprezecea — transpus, de astă dată, după traducerea francezului G. Contenau) :

— „Spune-mi, prietene, spune-mi, prietene,
spune-mi care-i legea lumii subpămîntene pe care o cunoşti !"
— „Nu, nu ţi-o voi spune, prietene, nu ţi-o voi spune,
dacă ţi-aş destăinui legea lumii subpămîntene pe care o cunosc,
te-ai porni pe plîns !"
— „Ei bine, fie, vreau să mă pornesc pe plîns !"
Ce ţi-a fost drag, ce-ai mîngîiat şi era pe placul inimii tale,
este astăzi pradă viermilor, ca o haină veche.
Ce ţi-a fost drag, ce-ai mîngîiat şi era pe placul inimii tale,
este astăzi acoper.t cu pulbere.
Toate acestea sînt acum cufundate în pulbere,
Toate acestea sînt acum cufundate în pulbere."

CNEAZUL IGOR

1. Gusla rusească era un instrument popular, un fel de psalterion, avînd o cutie de lemn, de obicei de arțar, plată, cu cinci pînă la șapte coarde. Coardele erau ciupite cu mîna sau cu o pană, cu un plectru. Cu ea se acompaniau, începînd probabil cam de prin secolul al VI-lea, cîntăreții și povestitorii de bîline (de la rusescul „bîli" — ceea ce a fost), sau starine (din rusescul „starina" — vreme veche). Prin bîline și starine se înțelegeau cîntecele populare epice rusești despre faptele eroice ale vitejilor și despre evenimentele de seamă din viața poporului. Cuvintul gusla vine de la slavul „gudeti", care înseamnă a cînta din coarde, a le face să răsune.

2. În cîntecele vechi rusești se spune uneori că un anume viteaz a luptat sau a murit lîngă scărița de aur a unui comandant de oști. Bătrînul cîntăreț vrea să facă aluzie aici la toți acei străbuni care au luptat sau au pierit, urmîndu-l pe Igor la lupta împotriva polovețiilor.
În „Cîntecul oastei lui Igor"* se spune bunăoară :

Puneți picioru-n scărițe de aur,
pentru obida vremii noastre, domnilor,
să apărăm Țara rusească,
rănile lui Igor să le răzbunăm,
Igor fiul aprig al lui Sviatoslav !

3. Novgorod-Seversk, sau Novgorodul de miazănoapte, cetate din cnezatul cu același nume, se afla între Nipru și Don, pe țărmul rîului Desna, la nord-est de Kiev, nu prea departe de Cernigovul de astăzi, într-o regiune înfloritoare, dar primejduită de atacurile popoarelor nomade, cum au fost la început pecenegii, apoi polovețiii, care se așezaseră în cîmpiile din sudul Rusiei.

4. Episodul care urmează este închipuit. Se bazează însă pe afirmația istorică, după care cneazul Sviatoslav din Kiev (1182-1194) întreprinsese în anul 1184 o campanie pe rîul Nipru, împotriva polovețiilor. Igor și ceilalți cneji din Seversk nu vruseseră să ia parte la această campanie. „În schimb — așa cum arată Mihai Beniuc în introducerea sa la «Cîn-

* „Cîntecul oastei lui Igor" — trad. din vechea rusă, cu introducere și comentarii de Mihai Beniuc—E.S.P.L.A. Cartea rusă, 1959 (versurile 500—505).

tecul oastei lui Igor» — tocmai cînd Sviatoslav se străduia să adune într-un mănunchi pe toți cnejii, pentru a porni o expediție în vara anului următor, 1185, cnejii din cnezatul de Novgorod-Seversk, sub conducerea lui Igor Sviatoslavici, în primăvara aceluiași an, pornesc ei campania împotriva poloveților, de data aceasta nu înspre Nipru, ca Sviatoslav, ci înspre Don." Am socotit deci foarte posibil ca Sviatoslav — dorind să-i unească pe cneji în luptă — să fi trimis în primul rînd o solie lui Igor, cel mai însemnat dintre cnejii Severskului. Iar Igor trebuie să fi respins acea solie, de vreme ce nu s-a unit cu Sviatoslav, ci a plecat numai cu cnejii subordonați lui, din Seversk spre rîul Don.

5. Poloveții sau cumanii — cum erau numiți în apus, popor nomad de păstori războinici, năvăliseră din Asia și luaseră în stăpînirea lor stepa dintre Volga și Nipru, împingîndu-i pe pecenegi către Dunăre. De aici, începînd din secolul al XI-lea, ei atacă necontenit cele treisprezece cnezate rusești, ca : Novgorod-Seversk, Pereiaslavul și mai ales Kievul, încercînd să le distrugă.

6. Vechea Rusie făcea comerț intens cu bizantinii pe calea apelor, numită „din varegi la greci", adică pornind de la Neva, prin lacul Ladoga, Volhov, lacul Ilmen, afluenții Dvinei apusene, Nipru, ajungînd pînă la Marea Neagră. La cataractele Niprului, luntrile erau trase de pe apă pe uscat, pînă la locul unde rîul era iarăși navigabil. Aici însă îi atacau adeseori poloveții pe negustorii ruși, jefuindu-i.

7. Bătălia dată de marele cneaz al Kievului, Sviatoslav, în anul 1184, împotriva poloveților de la Nipru, s-a terminat cu o biruință. Cu acest prilej a fost luat prizonier chiar hanul poloveț Cobiac. Dar biruința nu a fost totuși hotărîtoare, tocmai pentru că la chemarea lui Sviatoslav din Kiev nu răspunseseră toți cnejii, și îndeosebi cnejii din Novgorod-Seversk.

8. Statul kievian ajunsese la cea mai înaltă dezvoltare sub cneazul Vladimir (978-1015). Acest puternic stat începe însă să se dezbine în cursul secolului al XII-lea datorită certurilor și ambițiilor cnejilor. Este epoca de răscruce a istoriei poporului rus, cînd popoarele nomade lovesc cu tot mai multă îndîrjire întîia sa organizație de stat, „Rusia Kieviană".

9. În anul 1097 cnezii se adunaseră la Liubeci și hotărîseră să isprăvească cu dezbinările dintre ei. S-a spus cu acest prilej :
„De ce să ducem noi țara rusească de rîpă, uneltind unul contra altuia, în timp ce polovețiii ne sfîșie țara și se bucură că ne luptăm între noi ? De azi înainte să fim uniți cu toții".

10. Pe soția lui Igor o chema, de fapt, Eufrosina. Ea era însă fiica cneazului Haliciului Galiției, Iaroslav (1153-1187), și de aceea, în legende, cronică și cîntece, este numită Iaroslavna. Căsătoria Iaroslavnei cu Igor avusese loc în anul 1184.

11. Boian pare a fi fost un mare cîntăreț și povestitor, care a trăit pe la sfîrșitul secolului al X-lea sau începutul celui de al XI-lea, și care
 a uimit lumea cu neasemuita sa artă. El a intrat în legendă. A devenit

un fel de Orfeu al Rusiei. Mai tîrziu, pentru cinstirea lui, au fost numiţi boiani şi alţi cîntăreţi iscusiţi. Cu vremea, numele acesta a trecut şi asupra unor instrumente bogate în armonii. Astăzi boian este numit adesea acordeonul.

12. Cernigovul (care există şi astăzi) şi Trubcevskul erau două cetăţi, cea dintîi la miazăzi, cea de-a doua la miazănoapte de Novgorod-Seversk, pe ţărmurile rîului Desna. Dincolo de acest rîu, în apropiere de locul de unde izvorăşte Doneţul de nord, era Rîlskul ; iar la sud de Rîlsk era Putivl. Se pare că toate aceste cetăţi făceau parte pe atunci din cnezatul de Seversk.

13. Plecarea lui Igor la bătălie a fost în ziua de vineri, 23 aprilie, anul 1185.

14. Pe timpurile acelea oamenii trăiau în ignoranţă. De aceea nu puteau înţelege fenomenul aşa de simplu al eclipselor de soare. Ei socoteau lucrul acesta ca un semn prevestitor de nenorociri. Eclipsa de soare, care a înfricoşat pe oştenii lui Igor, scăzîndu-le curajul în luptă, a avut loc la 1 mai 1185. Se ştie că în timpul eclipselor animalele şi păsările devin neliniştite, şi uneori se stîrnesc vînturi sau se petrec alte fenomene terestre. Despre această faimoasă eclipsă se aminteşte în toate tradiţiile orale, se scrie şi în letopiseţele ruseşti şi în „Cîntecul oastei lui Igor". În acest cîntec, eclipsa de soare are loc, după poetul anonim — care a urmărit în acest fel să scoată mai multe efecte artistice — la începutul campaniei. Urmînd exemplul poemului, compozitorul Borodin, în celebra sa operă muzicală — „Cneazul Igor" (compusă pe un proiect de libret schiţat de Stasov) face ca eclipsa să aibă loc, pe scenă, în prologul operei sale, în timp ce Igor se pregăteşte de plecare din cetatea Putivl. Letopiseţele ruseşti redau însă eclipsa, potrivit adevărului istoric, nu la începutul campaniei, ci după plecare, în momentul cronologic al ajungerii lîngă rîul Doneţ. Noi am încercat să păstrăm adevărul istoric, şi totuşi să folosim, în sinteză, cele mai valoroase elemente, în primul rînd ale tradiţiilor populare, ale letopiseţelor ruseşti, ale vestitului poem şi ale operei muzicale.

15. Pe vremurile acelea triburile de poloveţi se întinseseră pînă în sudul Moldovei şi al Munteniei, pînă sub poalele Carpaţilor, sub numele de cumani.

16. Couii erau un neam de mongoli, foşti nomazi, care se stabiliseră în mai multe părţi ale Rusiei. Se pare însă că ei veniseră în această luptă împotriva poloveţilor mai mult din dorinţa de-a prăda decît din prietenie faţă de ruşi. De aceea este explicabil că ei vor ceda cei dintîi în faţa duşmanului, determinînd, în bună parte, înfrîngerea lui Igor.

17. Caiala este rîul în apropierea căruia a suferit Igor marea sa înfrîngere. Se presupune că rîul Caiala este în realitate vechiul Calmius, care se vărsa în Marea de Azov.

18. Potrivit informaţiilor istorice, prima ciocnire dintre ruşi şi poloveţi s-a dat tot într-o zi de vineri — deci cam la o săptămînă de la plecarea cnejilor din Novgorod-Seversk — aproape de amiază.

19. Nespus de mişcătoare sînt versurile* din „Cîntec", care evocă sfîrşitul bătăliei :

Aici nu mai ajunse
vinul sîngelui,
aici au isprăvit ospăţul
vitejii ruşi,
aici şi-au îmbătat nuntaşii,
şi s-au întins ei înşişi în ţărînă,
pentru ţarina rusească.
Se veştejeşte iarba de durere,
copacul se îndoaie cu amar pînă-n pămînt.

20. După înfrîngerea lui Igor, hanii poloveţi au vrut probabil să dea o lovitură decisivă. Să cucerească Putivl, care se pare că era una dintre cele mai puternice fortăreţe şi totodată să atace Kievul. Ca să poată lovi Kievul, ei şi-au propus să pună stăpînire mai întîi pe Pereiaslavl şi pe Rimov, cetăţi aflate mai la miazăzi de Kiev, pe partea cealaltă a Niprului, de unde să poată apoi izbi în voie cetatea de scaun a lui Sviatoslav.

21. Poetul anonim, care a creat „Cîntecul oastei lui Igor", a dat dovadă în opera sa de o înaltă măiestrie artistică. Între momentele cele mai grăitoare ale poemului se numără atît „Visul lui Sviatoslav", cît şi „Cuvîntul său de aur". „Visul" a fost creat anume cu scopul de a arăta previziunea cneazului că Igor şi cu soţii săi, care plecaseră singuri la luptă, vor fi înfrînţi. El bănuia această înfrîngere mai înainte de a-i fi fost comunicată de către curteni. Această previziune şi-o mărturiseşte poetic, cu ajutorul simbolurilor şi metaforelor cuprinse în aşa-numitul vis. Mai impresionant este „Cuvîntul de aur amestecat cu lacrimi", rostit de Sviatoslav. Acest „cuvînt" constituie cea mai înaltă expresie a ideilor patriotice cuprinse în „Cîntec". Prin el, autorul poemului exprimă de fapt propriile sale simţăminte şi indirect simţămintele poporului, exprimă chemarea înflăcărată la unire.

22. În opera „Cneazul Igor" de Borodin, terminată însă de Rimski Korsakov şi Glazunov, Iaroslavna află despre căderea lui Igor abia după ce-l izgoneşte pe fratele său, Galiţchi, din cetatea Putivl.

23. Toată această scenă a pregătirii şi apărării cetăţii Putivl este imaginară.

24. Surojul este vechiul nume al Mării de Azov, pe ţărmurile căreia sălăşluiau triburi de nomazi poloveţi.

25. Poloveţii credeau într-o închipuită viaţă dincolo de mormînt. De aceea puneau în morminte obiecte necesare în viaţa de toate zilele. Gorganele ridicate deasupra mormintelor se numeau la vechii ruşi kurgane.

* „Cîntecul oastei lui Igor", op. citat, (versurile 290-298).

26. Este vorba de „luceafărul de dimineață", numit de poloveți „steaua tăcerii". În opera „Cneazul Igor", Borodin a creat melodii fermecătoare pe tema dragostei dintre Vladimir și Conceacovna. Cum își poate însă oricine închipui, nu există nici un fel de date exacte asupra originii pe care o avea Conceacovna, după mamă, nici asupra felului cum s-a țesut dragostea dintre cei doi tineri, nici asupra modului cum a reacționat cneazul Igor la auzul acestei vești. Sînt doar presupuneri că astfel trebuie să se fi petrecut.

27. În acest fel a încercat autorul acestei cărți să-și tălmăcească de ce un polovet, Ovlur, îl ajută cu atîta devotament pe Igor să scape din robie.

28. În opera lui Borodin e înfățișat hanul Conceac încercînd să-l ademenească pe Igor de partea lui, prin daruri, roabe frumoase și chiar o serbare dată în cinstea lui.

29. În poem* se cîntă :

La Dunăre s-aude
glasul Iaroslavnei ;
ca cucul, nevăzut ea cîntă-n zori.
— „Zbura-voi — zice ea —
ca un cuc pe Dunăre,
muia-voi în apele Kaialei
mînecă de breb,
oblojі-voi cneazului
sîngerînde rănile
pe trupul său voinic".

Se pare că rușii vechi atribuiau blăniței de breb — un animal înrudit cu castorul, și care a trăit odinioară și pe la noi — calitatea de a putea lecui rănile, oprind curgerea sîngelui.

30. Plînsul Iaroslavnei din „Cîntec" — pe care noi cu greu îl putem reproduce în proză — și apoi din opera muzicală a lui Borodin, are și o nuanță socială, cetățenească, patriotică. Iaroslavna ceartă vîntul și soarele nu numai pentru că au pricinuit suferința lui Igor, ci și pentru că au lovit în oștirea rusă.

31. Hermina se mai numește și helge.

---

* „Cîntecul oastei lui Igor" op. citat. (versurile 666—675).

ROLAND

1. Menestrelii erau poeţi-muzicanţi medievali, care cîntau sau recitau poeme, şi alteori chiar povesteau în proză, însoţindu-şi glasul cu diferite instrumente. Ei nu erau de origină nobilă, ca trubadurii sau truverii. La început, menestrelii fuseseră adesea numai nişte slujitori ai poeţilor cavaleri — trubadurii sau truverii, ale căror poeme le cîntau sau le psalmodiau cu voce tare. Mai tîrziu, prin secolele al XII-lea şi al XIII-lea, încep să devină independenţi. Pe lîngă poemele create de trubaduri, compun şi ei altele, sau le prelucrează pe cele vechi. Cu toate că ei continuă să oglindească în cîntece concepţii impuse de biserică sau nobilimea feudală, se remarcă totuşi la menestreli apropierea de creaţia populară, şi chiar unele accente critice la adresa bisericii şi nobilimii. Menestrelii erau de altfel mult iubiţi de popor, ca şi jonglerii (alţi cîntăreţi, cărora le-au urmat şi cu care se şi confundau uneori), pe cînd trubadurii şi truverii erau apreciaţi în special de aristocraţie.

2. Viela este strămoaşa îndepărtată a viorii de astăzi. Istoria ei este legată de aceea a menestrelilor. La început (secolul al XI-lea), se cînta la vielă, învîrtindu-se dintr-o manivelă. Însă în secolul al XIII-lea ea avea cinci coarde, pe care se cînta cu un arcuş. În 1225, strada Rambuteau — din Parisul de azi — se numea „strada cîntăreţilor de vielă", şi cincizeci de ani mai tîrziu şi-a schimbat numele în „strada menestrelilor". Viela s-a transformat, la începutul secolului al XV-lea, în viclă, şi-abia pe urmă s-a născut vioara.

3. „Chansons de geste" sînt acele poeme epice franceze în care se povestesc fapte de arme, de vitejie, bazate pe anumite întîmplări istorice sau legendare. Vine dela latinul „gesta" sau „res geste", adică fapte de război, întîmplări însemnate.

4. Pînă în secolul al XI-lea, în Franţa se desăvîrşeşte procesul de feudalizare. Din cauza transformărilor economice, şi datorită nivelului scăzut de dezvoltare a forţelor de producţie, pămînturile ajung în miinile marilor nobili. Stăpînul întregului pămînt era socotit regele sau împăratul, care îl împărţea ducilor, conţilor, episcopilor şi stareţilor marilor mînăstiri. Regele era suzeranul, iar ducii, episcopii etc., marii săi feudali.

La rîndul lor, marii feudali erau suzeranii baronilor şi viconţilor, şi aceştia ai cavalerilor. În schimbul feudelor pe care le primeau de la

suzeranii lor, nobilii feudali trebuiau să vină în ajutorul suzeranului la război, şi la nevoie să moară pentru el. Aveau, de asemenea, şi alte obligaţii de ordin material. Iar suzeranul trebuia să-i ocrotească pe vasalii săi. Toată această organizare nu avea alt scop decît menţinerea exploatării ţărănimii, pe umerii căreia apăsa întreaga ierarhie feudală.

5. Carol cel Mare (768—814) este cunoscut în poemele eroice franceze sub numele de Charlemagne. În cursul unei domnii de 46 de ani, el a pus stăpînire pe aproape toate ţinuturile care fuseseră în stăpînirea imperiului roman de apus, purtînd aproape 50 de campanii militare. Războaiele sale aveau ca scop cucerirea de noi teritorii şi mărirea statului franc, creat pe pămîntul fostului imperiu roman de apus. La anul 800, papa Leon III l-a încoronat ca împărat. Pînă atunci fusese numai rege al francilor. Deşi a fost un cîrmuitor crud, a dovedit calităţi mari pe cîmpul de luptă, fiind de o vitejie neobişnuită. Ca şi tatăl său, Pepin cel Scurt, şi mai ales ca bunicul său, Carol Martel, cu care uneori se şi confundă în legendă, Carol cel Mare a luptat cu îndîrjire contra arabilor, sarazinilor încă de la începutul secolului al VIII-lea, ei intraseră în Galia de Sud (Franţa de sud, de astăzi), cu scopul de a o lua în stăpînire. Carol cel Mare a creat la frontieră o regiune de apărare, numită marca spaniolă. Acest lucru a înflăcărat mult imaginaţia populară, care a întruchipat în aceste fapte idealurile sale de apărare a patriei.

De aceea luptele date de el au intrat mai tîrziu în aşa-numitul ciclu de „legende carolingiene". Pe seama isprăvilor lui şi ale căpeteniilor sale s-au alcătuit adevărate epopei populare. Epopeile populare au fost însă prelucrate mai tîrziu, în spiritul clasei dominante, de către poeţii cavaleri, ca Théroulde şi alţii. Astfel, dintr-o mare epopee populară s-a născut şi cîntecul despre Roland. Însă legenda populară a fost mistificată, deşi din ea s-au mai păstrat destule urme, fie în „Cîntec", fie în alte renumite „chansons de geste".

6. De fapt, la data cînd se născuse Roland, Carol cel Mare nu era nici el decît un copil de 7—8 ani, dar imaginaţia populară îl vedea un bătrîn cu o barbă imensă, albă, în vîrstă de cel puţin o sută de ani. De asemeni, nu se confirmă istoric nici o înrudire între Roland şi Carol, deşi în legendă Roland apare ca nepotul împăratului.

7. Legenda arăta şi alte fapte care contravin istoriei. De pildă, se povestea că împăratul Carol cucerise şi Anglia, Irlanda, Constantinopolul etc., pe unde piciorul lui nu a călcat niciodată. Imperiul său, împreună cu teritoriile dependente, a cuprins, în perioada de maximă înflorire, aproape toată întinderea Germaniei, Franţei, Belgiei, Olandei, Luxemburgului, Elveţiei, şi o parte a Italiei de astăzi. De aceea era socotit împărat al lumii. Sub influenţa bisericii se arăta în poeme că împăratul Carol nu lupta cu alt scop decît acela de a izgoni pe păgîni, pe sarazini, nume prin care poeţii medievali înţelegeau la început pe arabi, apoi pe mauri, şi în cele din urmă pe toţi musulmanii laolaltă. Fără îndoială că lupta împotriva arabilor, care pătrunseseră în Europa şi ameninţau şi Franţa, ocupa un loc important în acţiunile lui Carol cel Mare, dar nu acesta era scopul său de bază, ci întinderea, întărirea şi totodată apărarea imperiului său.

8. Excomunicarea însemna nu numai alungarea cuiva din sînul comunității religioase creștine, ci un blestem îngrozitor. Nimeni nu avea voie să-i hrănească, să-i adăpostească sau să dea cel mai mic ajutor excomunicaților, sub amenințarea unei pedepse asemănătoare.

9. Fiecare nobil își avea culorile sale, pe care și le punea pe veșminte, pe învelitoarea calului, pe armură sau scut. Roland avea — după legendă — culorile roșu și alb.

10. Pairii (se pronunță perii) — dar pentru a se evita confuzii s-a scris în original) erau cei mai de frunte nobili ai Franței. Se alegeau doisprezece pairi. Se numeau astfel pentru că toți aveau drepturi egale în fața împăratului. (De la latinul „par — egal"). Printre pairii legendari ai lui Carol cel Mare se numărau, afară de Roland și Olivier de Montalban : Solomon, rege al Bretaniei ; Namo, duce de Bassani ; arhiepiscopul Turpin ; Ogier, danezul ; prințul englez Astolfo ; Florisamart, stăpînul turnului Sylvan ; vrăjitorul Malagigi și alții.

11. Investitura era, în evul mediu, de obicei un act solemn, prin care un mare senior numea, confirma cuiva demnitatea de cavaler. (De la latinul „investire".)

12. În epoca feudală s-a dezvoltat o anumită morală, numită cavalerească, dominată de ideea credinței față de suzeran. Vasalul trebuia să vină oricînd în ajutorul suzeranului său și să-și dea la nevoie viața pentru el.

„Fiecare cavaler e obligat să îndure
Pentru senior arșița, frigul și lipsurile.
El nu trebuie să-și cruțe nici sîngele, nici trupul !"

spune Roland în preajma luptei de la Roncevaux.

13. Poeții medievali făceau și alte confuzii mari. Astfel se spunea că Hector a fost ucis de Atila. (Noi știm, din „Iliada" lui Homer, că l-a răpus Ahile.) Ei mai atribuiau eroilor stăpînirea asupra unor săbii sau cai vestiți, cu însușiri excepționale.

14. Pentru a justifica toate acțiunile războinice ale lui Carol cel Mare, în cîntecele lirico-narative din evul mediu se amintesc de multe ori intențiile dușmănoase ale sarazinilor împotriva Franței, sau se acuză de trădare și prietenie cu sarazinii alți regi și prinți, pe care i-a atacat și i-a supus Carol cel Mare.

15. Elemente ale legendei despre nașterea, copilăria și tinerețea lui Roland se aflau probabil, odinioară, în cîntecele lirico-narative și apoi în epopeea populară. Ele au ajuns pînă la noi — bineînțeles mult transformate — și în povestirile în proză, ca și în numeroase prelucrări ale unor autori ca Th. Bulfinch, M. Sanders ș.a.

16. Heralzii erau un fel de ofițeri care purtau blazonul stăpînului lor și-i anunțau sosirea. Seniorii își comunicau poruncile prin heralzi
 vasalilor lor. Tot prin ei se făceau declarațiile de război sau se organi-

zau festivitățile. Blazonul era un semn distinct, pe care-l avea nobilul, închipuind un leu, o floare, un zid de cetate etc.

17. În catedrala din orașul Angoulême se găsește, într-adevăr, un basorelief, reprezentînd doi cavaleri în luptă. Se spune că ar fi Roland și Olivier, luptîndu-se în fața Vienei.

18. Armura unui dușman de frunte ucis, în evul mediu, se agăța, de multe ori, pe un trunchi de copac, sub numele de trofeu.

19. Legenda povestită de cîntăreț se bizuie pe o întîmplare reală, petrecută în trecătoarea Roncevaux, din Munții Pirinei. După o incursiune în Spania, care durase cîteva luni, în care timp Carol făcuse o mulțime de cuceriri, armata sa se reîntorcea prin trecătoarea Roncevaux din Munții Pirinei, la 15 august 778. Niște cete de munteni, care la trecerea spre Spania călăuziseră armatele lui Carol, îi atacă la înapoiere ariergarda, răpesc prăzile pe care aceasta le purta și dispar în ascunzișurile lor, fără ca să mai poată fi vreodată prinși și pedepsiți. Cu acest prilej au pierit mai mulți cavaleri, între care și contele breton Hrodland — Roland. Probabil că aceștia s-au apărat cu multă vitejie, pentru că, din acest episod istoric modest, a înflorit legenda, apoi poema atît de cunoscută, „Cîntecul lui Roland", cel mai bun și mai vechi monument al epopeii medievale franceze. Numai că în legendă războiul lui Carol cel Mare durează șapte ani, nu cîteva luni, cum a fost în realitate. Înfrîngerea de la Roncevaux se datorește, în imaginația poetului, nu lipsei de tactică, așa cum a fost într-adevăr, ci trădării contelui Ganelon. De asemenea, în legendă se arată că Charlemagne a răzbunat pe cei căzuți în luptă. Tot în legendă, evenimentele au fost mutate din secolul al VIII-lea — cînd de fapt au avut loc — în secolele al XI-lea și al XII-lea, transformînd chipul lui Roland în acela al unui vasal ideal care moare fără șovăire pentru suzeranul său.

Prima transcriere a acestui cîntec se află într-un manuscris de la Oxford, și datează din secolul al XII-lea. Însă, pentru întîia oară, el pare să fi fost scris de un cîntăreț breton sau normand (poate Théroulde).

Pe lîngă ideile simple și rigide ale lumii feudale, care se desprind din acest cîntec, se preamărește aici vitejia în luptă pentru Franța și sentimentul nobil al prieteniei. Roland este puternic, curajos, are cultul onoarei, și ultimele lui gînduri, înainte de a muri, sînt pentru „dulcea Franță".

Datorită acestor virtuți, pe care cîntăreții populari le-au întruchipat în figura lui Roland, se explică faptul că legenda și poema respectivă au dăinuit de-a lungul veacurilor.

20. Poetul își închipuia că sarazinii aveau seniori, conți și duci, ca regii și împărații Franței, și că aveau aceleași obiceiuri cavalerești. Și mai credea că sarazinii se închinau lui Mahomed și... lui Apolo.

21. „Cîntecul lui Roland" indică pe Ganelon drept tată vitreg al principalului erou al poemului. Alte explicații nu se dau.

22. Episodul legendar al fîntînii se găsește în aproape toate versiunile orale. El lipsește din „Cîntec". Multe alte episoade introduse și de

noi, după legendele franceze, în această povestire, au fost preluate şi prelucrate, din versiunile orale, şi în lucrări poetice tîrzii, ca: „Orlando furioso" — „Roland furios" (Orlando este numele italian al lui Roland), de Ludovico Ariosto (1474-1533); „Orlando inamorato" — „Roland îndrăgostit", de Matheo Mario Bojardo (1430-1494); „Romans de Chevalerie" — „Romanele cavalereşti" — de contele de Tressan etc. După unele din aceste izvoare, Roland nu ar fi fost atacat la întoarcerea din Spania, ci ar fi fost atras anume în trecătoarea de Marsiliu, sub pretextul că vine acolo să plătească tributul.

23. Visul lui Carol cel Mare este asemănător cu acela din „Cîntecul oastei lui Igor", al cneazului Sviatoslav. Carol cel Mare vizează că Ganelon îi rupe lancea din mîna dreaptă. Lancea îl reprezintă pe Roland. Acest procedeu poetic, de a folosi visul şi simbolurile lui, îl găsim deseori şi în alte opere literare sau în legendele evului mediu.

24. În legendă şi cîntec, Olivier este arătat mai înţelept şi mai prudent. El îl roagă de trei ori pe tînărul Roland să sune din faimosul său corn, şi astfel să cheme pe Charlemagne în ajutorul ariergardei, încercuită de sarazini; dar acesta refuză cu mîndrie, crezînd că ar fi înjosit dacă ar trebui să cheme în ajutorul său pe împărat şi grosul oastei. Numai în clipa cînd constată că totul este pierdut îi cheamă, însă numai cu scopul de a răzbuna înfrîngerea suferită prin mişelie şi trădare.

25. Feudalii obişnuiau să pună în interiorul mînerelor săbiilor diferite moaşte şi relicve, bucăţele de lemn, oase etc., sperînd că le vor purta noroc în bătălie. Bineînţeles că toate acestea erau numai nişte superstiţii, şi nu ajutau cu nimic, aşa cum s-a întîmplat şi cu Roland.

26. Strigătul de luptă al francezilor: Montjoie! — devenit mai tîrziu tradiţional — era legat, după unele legende, de numele săbiei lui Charlemagne, Joyeuse.

27. O veche pictură franceză, pe sticlă, aflată în muzeul Luvru, reprezintă această scenă: Roland încercînd să-şi sfărîme sabia, despicînd o stîncă în două, şi mai departe, tot Roland sunînd din corn. În faţa sa se vede toată oastea de cavaleri răpuşi. Impresionant reproduc legendara bătălie de la Roncevaux şi miniaturile din „Marile cronici franceze".

28. Numele ei în cronicile din literatura medievală franceză este Alda—Auda.

29. După o legendă, la Blaye, ar fi fost înmormîntaţi Turpin, Olivier şi Roland; după alta, Olivier, Oda şi Roland.

SIGFRID ȘI CRIMHILDA

1. Mannheimul, aflat în partea de sus a Rinului, la confluența sa cu rîul Necar, deși înființat pe la anul 800, era încă în secolul al XIII-lea o așezare nu prea însemnată. În schimb Strassburgul, care se află în Alsacia, tot pe țărmul Rinului, era încă de pe atunci un centru comercial important.

2. Utrechtul se află în Olanda, nu prea departe de vărsarea Rinului în Marea Nordului.

3. Regatul burgunzilor germani, o ramură a vandalilor, a fost înființat pe Rin la anul 413, avînd capitala la Worms, oraș ce există și în zilele noastre. În anul 437 regatul a fost nimicit, în cursul unui atac al hunilor, și ultimul rege burgund, pe nume Gundichar, a fost ucis cu acest prilej. Cetele de burgunzi rămase în viață, după acest dezastru, au părăsit ținutul Rinului, îndreptîndu-se mai întîi spre Sabaudia (Savoia de astăzi), apoi spre regiunea cursului superior al Rhonului și al Saônei, întemeind un nou regat. Teritoriul acestui nou regat burgund a fost mai tîrziu înglobat statului franc de apus, adică Franței de astăzi.

4. Numele german original este Minnesänger (transmis la noi — minesenger, se citește însă minezengher) și înseamnă cîntăreț al iubirii înalte. Minesengerii erau niște poeți și muzicanți cavaleri, asemănîndu-se în multe privințe cu trubadurii. Se cunosc minesengeri mari creatori, ca Walter von der Vogelweide (1160-1230), Hartmann von der Aue (1170-1210) sau Wolfram von Eschenbach (1170-1220). Alți minesengeri mai tineri sau lipsiți de importanță se mulțumeau numai să cînte sau să recite operele marilor poeți. De asemenea, unii erau nobili bogați și puternici, își cîntau operele în castelele regilor și ale marilor aristocrați de la curte. Alții, mai puțin nobili, în ce privește originea, și mai săraci, cîntau cel mai adesea prin piețele orașelor, prin tîrguri, uneori chiar prin sate, prin porturi sau pe corăbii — cum se întîmplă în povestirea noastră — sau pe la curțile micilor nobili provinciali. De multe ori între acești minesengeri aveau loc întreceri în ce privește măiestria. Se cunoaște o faimoasă întrecere la Wartburg în 1207). (Această întrecere a fost de altfel ilustrată într-o miniatură aflată într-un manuscris din secolul al XIV-lea.) Mai tîrziu aproape toți minesengerii, ca și trubadurii sau truverii francezi au început să se coboare din castele în piețele orașelor și să cînte pentru mulțime. În Germania minesengerii au putut fi întîlniți la mijlocul veacului al XIV-lea. În această epocă ei nu mai

creau, ci se mărgineau în a cînta operele înaintaşilor, adaptîndu-le gustului ascultătorilor.

5. Comitatul Frislandei sau Frizia era în partea de nord a Olandei de astăzi.

6. În şirul marilor legende din veacul de mijloc, aceea despre Sigfrid şi Crimhilda ocupă un loc cu totul deosebit. În ţesătura ei s-au împletit cele mai vechi poveşti mitologice ale nordului, cu fapte istorice reale petrecute în secolele al V-lea şi al VI-lea, cu întîmplări şi obiceiuri din vremea cînd s-a definitivat poema, adică din secolul al XII-lea. Ca să înţelegem mai bine toate acestea va trebui să ne întoarcem, însă, în primele secole ale erei noastre, în Scandinavia şi în Islanda. Mai ales în Islanda. Pămînturile acestea stîncoase, îngheţate, cu fiorduri dantelate, sînt leagănul poveştilor despre imaginarii zei ai lumii de la miazănoapte. Şi oamenii din miazănoapte luptau din greu cu vitregiile naturii: zăpada, îngheţurile, mările pline de furtuni. Iubeau lumina soarelui, dar ea pierea aproape întotdeauna sub ceţuri şi întunecimi. Atunci ei au creat un fel de Apolo al nordului, pe zeul Balder, tînărul şi frumosul zeu al luminii. Acesta era invulnerabil. În fruntea călăreţilor săi, înarmaţi cu lănci şi săbii, zeul luminii, Balder, îl înfrunta adeseori pe întunecatul stăpînitor al ţării ceţurilor: prea mohorîtul Niflheim. Urînd lumina şi dreptatea, Loki, zeul răutăţilor, descoperă singurul mijloc prin care Balder putea fi doborît. Şi îl răpune printr-o viclenie. Povestea aceasta despre Balder şi Loki, care întruchipa lupta dintre lumină şi întuneric, dintre bine şi rău, a fost cîntată în imnurile nordice veacuri de-a rîndul şi ea se află de fapt la baza cîntecului şi legendei despre frumosul Sigfrid. Dar iată că întîmplări istorice reale vin să înflăcăreze inimile oamenilor de la miazănoapte. Triburile germanice încep să se tălăzuiască şi să izbească imperiul roman de apus, căutînd să-i preia bogata moştenire. Adeseori regii acestor triburi se luptă însă şi între ei şi se distrug fără cruţare. Vechile poveşti mitologice ale nordului, care oglindiseră odinioară numai forţele naturii, întruchipîndu-le în zei, capătă de atunci înainte şi atribute istorice, sociale. Noi nu ştim dacă Sigfrid, frumosul şi viteazul prinţ din Niderlanda, a existat în realitate. Dar socotim că tot aşa precum Roland, Cidul sau Igor au vieţuit într-adevăr, trebuie să fi fost cîndva şi un Sigfrid. Poporul n-a cîntat decît pe cei mai dragi eroi ai săi. Dar dacă Sigfrid o fi existat, la fel ca şi în poemele despre Roland sau Cidul, caracterul de bază al eroului a fost cu siguranţă mult schimbat. Legenda despre luminosul zeu Balder a căpătat un caracter istoric. S-au născut alte cîntece ale căror urme le găsim circulînd în Scandinavia şi prin Germania, cu mult înainte de anul 1000. Tot astfel după cum descoperim multe elemente ale legendei consemnate de istorie, ca însuşi numele de Nibelung; uciderea regelui burgund Gundichar de către huni la anul 437; cearta dintre două regine: Brunhilda a francilor şi Fredegonda a Neustriei; sau, răzbunarea reginei Clotilda asupra altui rege burgund din secolul al VI-lea, care-i omorîse părinţii. Preluînd aceste străvechi cîntece, poeţii cavaleri ai evului mediu de mijloc le-au adaptat gustului epocii în care trăiau. Au împletit pe firul povestirii şi alte întîmplări din stricta contemporaneitate şi le-au împrumutat eroilor legendei purtările şi obiceiurile cavalereşti ale timpului lor. Aşa s-a încheiat probabil, pe la anul 1210 în Austria, forma definitivă a „Cîntecului Nibelungilor", sub pana

unui poet rătăcitor necunoscut. Recopiată, poema ne-a rămas în aproape douăzeci de manuscrise cu mici deosebiri între ele, constituind cel mai important monument al literaturii germane vechi și unul dintre cele mai valoroase ale literaturii universale.

7. Minesengerii cîntau acompaniindu-se fie cu fidelul — același instrument ca și viela menestrelului, însă cu patru coarde — fie cu o harpă mică, numai cu cinci pînă la nouă coarde, moștenită de la cîntăreții vikingilor, dar mai ales cu rotta, un instrument asemănător cu citara antică, însă de formă lungă și rectangulară, ale cărei coarde erau ciupite cu ajutorul unui plectru de fildeș sau de metal.

8. După mulți cercetători în problemele de mitologie nordică, Hagen nu întruchipează decît pe întunecatul zeu Loki din legendele scandinave, acela care a doborît prin viclenie pe zeul luminii Balder, personificat în legenda Nibelungilor prin bălaiul Sigfrid.

9. Vedem din nou, ceea ce remarcăm și în legendele anterioare, procedeul artistic al multor poeți din evul mediu de a folosi alegoria visului pentru a putea prevesti întîmplări care urmează. În cunoscuta epopee germană*, tălmăcită și în limba română, povestirea începe chiar prin acest vis, care trebuie să anticipeze moartea dramatică a lui Sigfrid.

10. Xantenul este un mic orășel în partea de jos a Rinului, în apropiere de locul unde fluviul pătrunde în Olanda. Niederland înseamnă de altfel țara de jos, pentru că de la Xanten înainte Rinul coboară mereu pînă se varsă în Marea Nordului. Astăzi numele de Niederland îl poartă Olanda.

11. Walkiriile erau în mitologia scandinavă niște zeițe în slujba puternicului Odin. Legendele le înfățișau călărind pe niște cai albi, înaripați. Ele reprezentau, de fapt, victoriile eroilor. Iar cînd vitejii cădeau în luptă, walkiriile se avîntau, precum spuneau legendele, le smulgeau sufletele și le duceau stăpînului lor Odin, în Walhala. Aici, slujiți tot de walkirii, eroii petreceau pe veșnicie, în lupte, jocuri de mari petreceri vesele, la care se sorbeau din plin bere și hidromel. Richard Wagner în celebra sa tetralogie „Inelul Nibelungilor“ face adeseori apel la aceste legende scandinave. De altfel, a doua parte a tetralogiei o constituie drama muzicală „Walkiria“ (prima este „Aurul Rinului“, a doua „Walkiria“, a treia „Sigfrid“ și a patra „Amurgul zeilor“). Paginile acestor drame muzicale sînt superbe, mai ales în „Walkiria“ renumita cavalcadă a walkiriilor.

12. Țara Nibelungilor era socotită a fi fost undeva prin Norvegia, în vreo regiune cu păduri dese și misterioase. Nici nu este de mirare acest lucru fiindcă legenda s-a născut în cele mai de nord regiuni ale Europei. Imaginația vechilor scandinavi popula această regiune cu fel de fel de monștri, balauri, pitici, oameni ciudați și cruzi, păduri întunecate și comori fără seamăn.

* „Cîntecul Nibelungilor“, Repovestit de Adrian Maniu. E.S.P.L.A., 1959 (Întîia ispravă : „Despre visarea Crimhildei“, pag. 3).

13. Prin acest simbol al comorilor blestemate de duhuri, vechii cîntăreți scandinavi înfierau pe toți aceia care săvîrșeau nelegiuiri numai pentru a stăpîni averi nemăsurate, ca apoi cu ajutorul lor să săvîrșească alte crime împotriva umanității. De altfel compozitorul Richard Wagner a dat aceeași semnificație personajelor tetralogiei sale „Inelul Nibelungilor". În această operă, după propriile sale mărturisiri, a protestat prin mijloace artistice „împotriva domniei aurului în lume și împotriva tiraniei legilor făcute de stăpînii aurului".

14. Acest legendar fierar al scandinavilor era un fel de Hefaistos nordic, care făurea însă numai arme de luptă. Tot așa cum în Lemnos, bunăoară, fumul care se ridica altădată din vulcani făcea să se creadă că dedesubt este fierăria subpămînteană a zeului cel urît și șchiop, la fel fumul care se înălța dintr-un vulcan al muntelui Hecla făcea pe islandezi să creadă că sub munte este un mare atelier de arme.

15. Multe din aceste elemente ale legendei nu sînt menționate în epopeea germană, „Cîntecul Nibelungilor". Ele se găsesc însă în povestirile și cîntecele de care s-a ținut seamă permanent la alcătuirea acestei lucrări. Nu trebuie să uităm — așa cum s-a arătat și mai înainte — că la baza tuturor ciclurilor de poezie germanice vechi stau „Eddele" scandinave. „Edda" înseamnă „strămoașa" în limba scandinavă, pentru că ea cuprinde într-o formă poetică cele mai vechi legende ale normanzilor, cîntate odinioară de scalzi — poeții scandinavi.

16. Aici e timpul să observăm că formulele de adresare diferă de la unele legende la altele. Am văzut de pildă la „Roland" că aceste formule sînt foarte complicate. Chiar într-o împrejurare grea și plină de primejdii, cînd moartea era aproape, Olivier nu uită să-i vorbească prietenului său Roland, la plural, într-o formă ceremonioasă: „Senior Roland, îi spune el, sunați din cornul scump de fildeș, de aur și cristal spre Franța..." Această formă ceremonioasă o conține în original poema „Cîntecul lui Roland", reflectînd o anumită mentalitate a epocii feudale în care a fost scrisă și noi am considerat că este bine să o păstrăm. În schimb, la „Igor" ca și la „Sigfrid și Crimhilda" formulele de adresare sînt simple: „Tu nu ești feciorul lui Sigmund?" Trebuie să precizăm că și în acest caz ne-am orientat în primul rînd după poemele de largă circulație. Atît în „Cîntecul oastei lui Igor", cît și în „Cîntecul Nibelungilor", ca și în „Edda" scandinavă (care stă la baza epopeei germane) se folosesc aceste forme simple de vorbire pe care ni le-am însușit.

17. Saxonii erau un trib germanic. În prima jumătate a secolului al XIII-lea ei se constituiseră într-un ducat la sud-est de Frizia. În ce-i privește pe dani este vorba de strămoșii danezilor de astăzi.

18. De fapt, în dramele sale muzicale, Richard Wagner — urmînd modelele scandinave mai vechi ale legendei — arată că Sigfrid, după ce răpune pe balaurul Fafner și pune stăpînire pe un inel fermecat și pe comoara Nibelungilor, pornește nu în căutarea Crimhildei, ci a unei walkirii, o zeitate feminină ocrotitoare a eroilor, Brunhilda. El ajunge pînă la stînca unde doarme walkiria, înconjurată de un cerc de foc.
 Walkiria fusese condamnată la acest somn de puternicul zeu Wotan

(Odin la scandinavi), pentru că nesocotise un ordin al său; ea se afla într-un somn magic pe un munte înalt, înzăpezit, de unde trebuia s-o salveze Sigfrid (Sigurd la scandinavi). Sigfrid o salvează și astfel se înfiripă dragostea dintre ei doi. De altfel, pe muntele Felberg, aproape de Frankfurt am Main, se găsesc niște stînci mereu înzăpezite, numite „patul Brunhildei". De aici spuneau unii poeți că ar fi fost salvată Brunhilda de Sigfrid. În „Cîntecul Nibelungilor" străvechea legendă a fost transformată. Amestecul zeilor scandinavi a dispărut. Brunhilda se găsește într-adevăr pe niște stînci înzăpezite, dar ca regină a Islandei, de unde Sigfrid vine să o cucerească, drept soție prietenului său Gunter. Trebuie să mai adăugăm că în alte legende se arată că Sigfrid fusese despărțit de walkiria Brunhilda, logodnica sa, după ce o salvase de pe stîncă, printr-o viclenie a mamei Crimhildei. Mama Crimhildei îi dăduse lui Sigfrid, după aceste legende, o „băutură a uitării". Sigfrid o părăsește pe Brunhilda, o uită și se căsătorește cu Crimhilda. Mai tîrziu, într-adevăr el o cucerește pe Brunhilda lui Gunter. Gunter se căsătorește cu Brunhilda. Iar Brunhilda începe să-l urască pe Sigfrid, fiindcă o uitase și se răzbună, pricinuindu-i moartea.

19. Între diferitele variante ale legendei sînt mici deosebiri. Astfel, uneori se arată Volker însoțindu-l pe Gunter în călătoriile lui, alteori Dankwart, fratele lui Hagen. Tot așa, în unele variante, Sigfrid o cunoaște pe Crimhilda în cursul primului an petrecut la Worms, în altele abia după înfrîngerea saxonilor.

20. Turnirele erau niște serbări cavalerești, în cursul cărora cavalerii se întreceau în lupte cu lancea, sabia etc.

21. Motivul acesta apare și în „Iliada". Ahile, ca și Sigfrid, are un loc vulnerabil. La Ahile locul vulnerabil este călcîiul.

22. Se mai pot identifica aici, în legenda despre Sigfrid, urmele mitului solar pe care acesta îl întruchipa cu multe secole în urmă la scandinavi. În legendă Sigfrid ucide întîi balaurul și se scaldă în sîngele lui, căpătînd puteri înzecite. Aici pare a fi vorba de răsăritul roșu al soarelui care crește în putere spre miezul zilei. Apoi bălaiul Sigfrid (soarele în putere) este lovit de întunecatul Hagen (simbolul nopții care se apropie) și piere într-un lac de sînge (amurgul purpuriu).

23. Sfîșietor răsună și pînă astăzi, în poemă, plînsul cel jalnic al Crimhildei, cînd și-a văzut la ușa ei iubitul înecat în sînge* :

Lăsîndu-se a fi purtată spre locul unde trupul viteazului zăcea,
Fața lui frumoasă ridicîndu-i cu dalba ei mînă i-o mîngîia.
Și oricît era spoit de sînge, de îndată cum spui, l-a cunoscut,
Că, spre jalea ei, însuși viteaz domnitoru de pe al Nibelungilor ținut!

Cu bocet duios tînguindu-se crăiasa, jălea sărmana ca pentru sine:
„Că nu un paloș sfărîmatu-i-a scutul. Văleu, nefericita de mine!

* „Cîntecul Nibelungilor", repovestit de Adrian Maniu (A șaptesprezecea ispravă: „Cum bocîră mormîntînd pe Sigfrid", pag. 195).

Ucisu-l-ai prin vicleană uneltire, răpus a fost numai prin trădare,
Să fiu să știu că cine-i vinovatul, cu cît of i-aș dărui nesățioasă răzbunare".

Și toți acei care țineau de casă așijderi în gura mare bocit-au,
Curteni și jupînițe pe-ntrecute după mîndru crai iubit tînguit-au,
Dîndu-și seama că de-acum mai departe nu l-or vedea pînă-n vecie.
Vai, cu cîtă hăinie dase el Hagen ascultare la verșunata Brunhildei mînie!

24. Specialiștii remarcă în operele literare create pe baza legendelor nordice că unele personaje nu au același caracter de la început pînă la sfîrșit, ci caracterul lor se schimbă o dată cu evenimentele pe care le trăiesc. Așa de pildă, Crimhilda, care era atît de blîndă și supusă, devine după moartea lui Sigfrid de o cruzime neobișnuită și aproape de necrezut.

25. În marile cîntece ale lumii din miazănoapte, cum sînt: „Cîntecul Nibelungilor" sau „Volsungasaga" islandeză, se află un element nou față de celelalte epopei ale evului mediu de mijloc. Am văzut, de exemplu, în „Igor" și „Roland" că predomină voința bărbaților. În legendele de la miazănoapte, dimpotrivă, acțiunile se desfășoară în urma pasiunilor și a voinței femeilor. Brunhilda este aceea care cere înfiorătoarea crimă împotriva lui Sigfrid. Iară Crimhilda va tulbura, în legendă, cîteva regate, dezlănțuind teribila ei răzbunare împotriva fratelui și a unchiului său, care-i uciseseră soțul. Acest fapt ne dovedește nouă un lucru — afirmat de altfel și de Friedrich Engels — și anume, că la popoarele germanice „urme de matriarhat se mai găsesc pînă tîrziu, în evul mediu." „Ei (adică triburile germanice), spune Friedrich Engels, vedeau în femeie ceva sfînt și profetic și sfatul ei era ascultat în chestiunile cele mai importante". Așa se explică de ce legendele ne-o arată pe Crimhilda cum, pas cu pas și cu răbdare, pregătește pedepsirea lui Hagen și a lui Gunter. Ea rămăsese în Worms cu scopul de a plăti moartea lui Sigfrid, deși avea un fiu încă mic și acesta se găsea la Xanten, în Niderlanda. Nici dragostea pentru copil, pe care o are orice mamă, nu-i stăvilește Crimhildei acest gînd. Pentru împlinirea lui își jertfește copilul, se jertfește și pe ea. Această voință neînduplecată la o femeie, în vederea pedepsirii cu orice preț a sîngelui vărsat prin mișelie, se explică prin acele deprinderi gentilice care mai străduiau încă la popoarele din miazănoapte, în epoca îndepărtată pe care o oglindesc în parte aceste legende.

26. Margraf (în limba germană Markgraf) înseamnă conducător al unei provincii de frontieră.

27. În epopeea citată de noi, Bodelin, fratele lui Atila, la îndemnul Crimhildei, i-a atacat cu armele pe burgunzii adunați în jurul lui Dankwart. Noi am preferat varianta care ni s-a părut mai expresivă a legendei, în care Bodelin aduce vasul cu vin otrăvit, cerîndu-le să închine în cinstea lui Ortilb. Asasinarea lui Ortilb, ca răzbunare, de către Hagen apare astfel mai justificată.

CIDUL

1. Caballeros sau hidalgos sînt cavalerii spanioli, nobilii cei mai mici în ierarhia feudală a Spaniei. Unii dintre ei erau foarte săraci. De obicei, hidalgos erau vasalii infansonilor, nobilimea mijlocie; aceştia erau la rîndul lor vasalii baronilor (numiţi în Aragon ricos hombres); iar baronii aveau ca suzeran pe rege. Cei mai mulţi nobili spanioli, aceia care se aflau direct în jurul regelui, erau granzii. Obligaţia vasalilor era de a participa la expediţiile războinice întreprinse de suzeranii lor.

2. Ghitara este urmaşa directă a vielei menestrelilor (vihuela, în limba spaniolă), cu care cîntau poeţii şi cîntăreţii rătăcitori spanioli, numiţi juglari. Aceştia erau asemenea jonglerilor francezi (tot cîntăreţi populari, care se confundau uneori cu menestrelii). Pe la sfîrşitul secolului al XV-lea se pare că vihuela începuse să se transforme în ghitară, devenind apoi — după cum se ştie — instrumentul naţional al spaniolilor.

3. Cidul a existat în realitate. El era un mic cavaler castilian, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. În istorie, Rodrigo n-a fost decît un căpitan în oştile regilor Fernando, Sancho şi Alfonso al VI-lea. S-a născut în anul 1043 şi a murit în anul 1099, la Valencia. Se ştie că teritoriul unde se află astăzi Spania fusese invadat de mauri cu începere din anul 711, cînd faimosul prinţ al deşertului Tarik a trecut prin Gibraltar. (De atunci, „coloanele lui Heracle", cum i se spunea strîmtorii în antichitate, s-au numit „djebel Tarik" — stîncile lui Tarik — Gibraltar). Pe tot acest teritoriu nu rămăseseră, după invazia maurilor, decît unele stătuleţe independente, dintre care cel mai important era regatul castilian, stăpînit de Fernando şi urmaşii săi din secolul al XI-lea. Noi vom vorbi în legendă de Spania, pentru o mai bună înţelegere, deşi se ştie că poporul spaniol a început de fapt să se alcătuiască, în forma sa actuală, abia în cursul Reconquistei; iar limba spaniolă lua fiinţă în această perioadă, avînd la bază dialectul castilian. Valuri de sînge s-au vărsat pentru Reconquista — lupta împotriva arabilor. Cele mai mari sacrificii le-a făcut poporul, mai ales ţărănimea, apoi populaţia orăşenească şi micii cavaleri. Reconquista a durat cam de la sfîrşitul sec. VIII-lea, pînă în anul 1492, o dată cu cucerirea Granadei. Însă etapa cea mai dramatică şi mai spectaculoasă, care a lăsat urme în legendă, este acea din perioada cînd a trăit şi a luptat Cidul. Pe seama lui s-au creat o mulţime de cîntece şi de legende. Două poeme despre Cid sînt deosebit de

importante. Unul este „Cîntec pentru Cidul mêu", creat în anul 1140 și al doilea „Rodrigo" (compus în secolul al XIV-lea, dar păstrat numai într-o prelucrare din secolul al XV-lea). Personajul principal al legendelor despre Cid Campeador (Cid — stăpîn, campeador — ostaș) este unul dintre cei mai viteji căpitani ai luptei pentru Reconquistă, pe nume Rodrigo Diaz de Bivar. Acesta, deși în realitate istorică a fost un feudal adeseori crud și lipsit de scrupule, a căpătat, în imaginația cîntăreților, cele mai nobile trăsături, devenind un reprezentant de frunte al aspirațiilor naționale spaniole. Din aceste poeme și din altele s-au născut ulterior așa-numitele *romanceros*, care tratează, în spirit popular, episoadele cele mai caracteristice și îndrăgite ale legendei Cidului Campeador.

Trecerea aceasta de la vechi cîntece la poemă, și de aici înapoi la cîntece, la romanțe, ca și transformările succesive, potrivite cu gustul maselor de ascultători ai fiecărei epoci, au prelungit viața legendei Cidului. Au făcut ca versurile sale să răsune mai tîrziu în lucrări renumite, ca tragedia „Cidul" a marelui scriitor francez Corneille, sau opera lui Massenet, cu același nume. Aceasta fără să mai amintim lucrarea spaniolă „Las mocedades dell Cid", de Don Guillén de Castro y Belvis, de piesele lui Manuel Fernandez y Gonzalles și Juan B. Diamante, ca și de prelucrările în diferite limbi, ca : „Der Cid — nach spanischen Romanzen besungen" a lui Joh. G. Herder, „Il Cantare del Cid" a cura di Giulio Bertoni, „La legende du Cid Campeador, d'apres les textes de l'Espagne ancienne", de Alexandre Arnoux etc., care ne-au fost și nouă un prețios ghid în alcătuirea acestei lucrări, pe baza vechilor poeme și romanțe spaniole.

4. „Meseta" este marele podiș spaniol. Se numește astfel, pentru că are înfățișarea unei mese. Ocupă aproape jumătate din suprafața Peninsulei Iberice. Meseta este despărțită în două de Sierra de Guadarrama, Sierra de Gredos, Sierra de Toledo și Sierra de Gata. (Prin sierra se înțeleg lanțurile de munți, cu vîrfuri ca un ferăstrău.) Meseta de miazănoapte, de care este vorba în povestirea noastră, are o înălțime de 8-900 m și constituie platoul Vechii Castilii. Meseta de miazăzi, înaltă de 6-700 m, formează platoul Noii Castilii. Aici se găsește și Madridul.

5. Bivarul este o mică localitate din vechea castilie, de pe meseta de miazănoapte, la o mică depărtare de orașul Burgos, odinioară reședința regală. Aici își avea proprietatea sa tatăl Cidului, Diego Lainez, urmașul unuia dintre primii judecători ai Castiliei.

6. Fernando I, regele Castiliei în 1033, al Leonului în 1037, al Galiciei în 1054. La moartea sa, în anul 1065, și-a împărțit regatul între fiii și fiicele sale.

7. În unele cîntece se spune că Rodrigo era fiul natural al lui Diego Lainez, mama sa fiind o femeie din popor.

8. În capodopera „Cidul", a scriitorului francez Corneille, se spune :
 „Je suis jeune, il est vrai, mais aux âmes bien née/La valeur n-attend

pas le nombre des annees*". Aici lupta se dă, ca şi în unele variante spaniole, între Rodrigo şi conte, fără nici o prezenţă străină. De altfel uciderea contelui Lozano se face, după unele romanţe, cu pumnalul, nu cu sabia.

9. Asupra materialului poetic al vechii Spanii după care ne-am călăuzit, al condiţiilor şi al concepţiei în care a fost creat, ni se furnizează informaţii într-o serie întreagă de studii şi texte comentate critic, atît de autori spanioli ca Ramon Menendez Pidal sau Gonzales Palencia Angel, cît şi de alţii, arabi (Ibn-Abd al Hakam), sovietici (B. M. Karass), germani, francezi, mexicani, brazilieni etc. Un interesant studiu îl constituie : „Historia de la literatura nacional espagnola" de Ludwig Pfandi.

10. Cortezul era numai adunarea nobililor şi a clericilor. De la mijlocul secolului al XIII-lea înainte încep să intre în cortez şi reprezentanţii oraşelor.

11. În limba spaniolă se scrie Jimena. Transcriem însă Himena, aşa cum se pronunţă.

12. În tragedia *Le Cid*, Corneille a schimbat aceste fapte povestite în romanceros. Corneille a trebuit să dea lui Rodrigo şi Himenei trăsături ce se potriveau cu gustul celor ce au trăit cam cu o jumătate de mileniu mai tîrziu, în Franţa. Şi fiind un meşter iscusit, punînd mult patos şi lirism, marele scriitor francez clasic Corneille a dat lumii o capodoperă. În romanceros, isprăvile lui don Rodrigo de Bivar nici nu se sfîrşesc aici, ca în tragedia lui Corneille. Ele abia încep, după ce Himena devine soţia lui don Rodrigo, la rugămintea regelui.

13. În istorie, naşul tinerei perechi n-a fost, ca în legendă, don Fernando, ci fiul său Alfonso al VI-lea. Faptul că Rodrigo se căsătorea cu fiica duşmanului ucis de el nu trebuie să ne mire, după cum nu trebuie să ne mire nici faptul că dona Himena îl cerea de soţ. (De altfel nici uciderea tatălui Himenei nu a fost confirmată de istorie.) Erau atunci cu totul alte moravuri, mai dure. De aceea Corneille, în tragedia lui, a simţit nevoia să modifice datele legendei spaniole. Astfel, el a arătat că Cidul şi Himena se iubeau mai dinainte ; iar Himena, deşi îl adora pe don Rodrigo, îi cere moartea, şi nu acceptă să se căsătorească cu el, decît după o serie de întîmplări şi condiţii puse de ea, ca să-şi poată înăbuşi, în acest fel, remuşcările.

14. Un fel de horă. Numele sardanei vine de la Cerdana, localitate catalană.

15. Aceste localităţi sînt fiecare în alt punct cardinal al Spaniei.

16. Ruy Diaz nu este altceva decît prescurtarea numelui lui don Diego.

17. Infansonii erau nobilii de categorie mijlocie. Prin posesiunile pe care le căpătase de la rege, şi prin căsătorie, Rodrigo devenea mai mult

* „E-adevărat, sînt tînăr, dar pentr-un suflet mare
Valoarea nu aşteaptă ca vîrsta s-o măsoare" — Traducere de St. O. Iosif.

decît un hidalgo, devenea un infanson. În calitatea sa de port-stindard regal, în bătălie avea dreptul să-l reprezinte pe suzeran.

18. Din acest loc legenda se bazează în cea mai mare parte pe „Poema de Mio Cid“ și pe romanțele alcătuite pe temeiul ei.

19. Alcazar se numea palatul regilor mauri. Alcazare se găseau și în Cordova, Sevilla etc.

20. Infanții erau copiii născuți din famliiile regilor Spaniei și Portugaliei, care nu erau însă prinți.

21. Fiecare familie nobilă avea un anumit blazon, un însemn, care se punea pe scut, pe stindard și pe alte obiecte. După acest blazon se știa ce loc ocupa respectiva familie în ierarhia nobiliară, și cît de veche îi era noblețea.

22. După alte cîntece, nu Diego Ordono, nepotul Cidului, a aflat în pădure pe donele Elvira și Sol, ci Alvar Fanez.

23. În unele romanțe se arată că sabia Colado a fost primită de Alvar Fanez, nu de Ordono (Ordonez). Tot așa, în locul lui Ordono se vede Martin Antolinez luptînd la Carrion.

24. În realitate, Cidul a murit destul de tînăr, după cum confirmă istoria, la vîrsta de 56 de ani, în anul 1099, în Valencia.

GUILLAUME D'ORANGE

1. Guillaume d'Orange este un personaj istoric, la fel de real ca şi Roland, Cidul sau Igor. După notele lăsate de el însuşi pe un act din anul 804, este fiul contelui franc Théodoric şi al Audei. (Auda-Oda, la rîndul ei, este fiica lui Carol Martel, majordom al statului franc între anii 715—741). Împăratul Carol cel Mare (Charlemagne), căruia Guillaume îi era rudă apropiată, îl numeşte în anul 790 conte de Toulouse. În această calitate devine unul dintre cei nouă conţi însărcinaţi să administreze regatul Aquitaniei, creat de Carol cel Mare, pentru fiul său Louis. Lui Guillaume i se încredinţează apărarea zonei celei mai primejduite de invazia sarazinilor, ca şi însăşi viaţa regelui Louis, ce locuia la castelul Narbonnais de Toulouse. (Louis, primul urmaş pe tronul lui Carol cel Mare, este cunoscut în istorie sub numele de împăratul Ludovic cel pios.)

Trei ani mai tîrziu, în anul 793, Guillaume izbuteşte, într-adevăr, după lupte grele, şi prin mari sacrificii omeneşti, să oprească atacul armatelor sarazine, care luaseră Narbonne şi ameninţau oraşele Carcasonne şi Toulouse, şi să salveze astfel Franţa. Peste încă doi ani reuşeşte chiar să treacă la contraofensivă. În anul 805 zdrobeşte puternica rezistenţă din Munţii Pirinei, pătrunde în Spania şi cucereşte Barcelona. Pe urmele victoriilor lui Guillaume, fiul lui Carol cel Mare, Louis, vine în Spania să primească actul de supunere al regelui musulman, care stăpînise mai înainte Barcelona.

În anul următor, bătrîn şi ostenit, contele Guillaume se retrage într-o mînăstire, din care se pare că a mai ieşit încă o dată, înainte de moarte, aşa cum consemnează legenda, pentru a lua parte la o ultimă acţiune războinică. Moare în 812.

Vitejia lui Guillaume şi biruinţele dobîndite de el împotriva celor ce ameninţau libertatea şi integritatea Franţei au impresionat încă din timpul vieţii sale pe oamenii din popor. Aceştia au văzut, în condiţiile de atunci, pe omul care întruchipa o bună parte din aspiraţiile lor.

Astfel s-au creat pe seama lui şi a vitejiei sale o mulţime de cîntece lirico-narative. Fantezia cîntăreţilor populari a făcut să înflorească din aceste cîntece imaginea unui erou care şi-a închinat viaţa apărării hotarelor Franţei, în faţa atacurilor sarazine.

Mai tîrziu, cîntecele acestea adunate de către poeţii cavaleri — trubadurii şi truverii — au fost prelucrate în sensul intereselor marilor feudali. În faţa epopeii imperiale carolingiene, care-l prezenta pe Carol cel Mare drept cel mai mare apărător al unităţii, măririi şi libertăţii Franţei (din cadrul căreia face parte şi „Cîntecul lui Roland"), apare

acum marea epopee feudală. Eroul ei este Guillaume. În această epopee, familia imperială — şi, mai ales, Louis, primul său moştenitor — este pusă în inferioritate, uneori direct ridiculizată, scoţîndu-se în evidenţă, dimpotrivă, vitejia, devotamentul marilor feudali. Se arată că lor li se datoreşte, într-o mare măsură, înfrîngerea musulmanilor invadatori, şi deci libertatea şi gloria Franţei din epoca de la sfîrşitul secolului al VIII-lea şi începutul celui de-al IX-lea, şi se încearcă să se tragă de aici o serie de concluzii înguste, generatoare, în folosul clasei feudale.

Pentru noi, epopeea lui Guillaume d'Orange (figura lui fiind realizată în legendă, ca şi aceea a lui Charlemagne, din contopirea faptelor mai multor personaje cu nume asemănătoare), are importanţă prin aceea că reflectă, în tot ce are mai valoros, marile şi permanentele idealuri populare ale epocii respective, slăvind prin eroul ales principiul libertăţii şi vitejia.

Legenda ne-a fost păstrată în numeroase cîntece (aproape douăzeci), majoritatea tipărite în limba franceză şi traduse în cele mai importante limbi vest-europene, după textele vechi, originale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Dintre acestea, un loc deosebit îl ocupă aşa-numitul „La Chançun de Willame" (Cîntecul lui Guillaume), al cărui manuscris din secolul al XIII-lea a fost descoperit în chip senzaţional abia în anul 1903, ca proprietate a bibliofilului englez George Dunn. Manuscrisul se găseşte în prezent la British Museum, fiind scris în dialect anglo-normand şi cuprinzind un total de 3.553 de versuri asonante.

În alcătuirea lucrării de faţă s-au folosit textele originale, tipărite, ale „cîntecelor" din ciclul lui Guillaume d'Orange, aşa cum au fost menţionate pe parcurs, o serie de legende populare franceze pe această temă, precum şi unele studii şi prelucrări, de: Gaston Paris, Marcelle et Georges Huismann, Joseph Bédier, Ferdinand Lot, M. Ph. Aug. Becker, A. Jeanroy, Paul Tuffrau etc.

2. Titlul de baron, în ierarhia nobiliară franceză, este mai mic decî acela de conte şi mai mare decît cel de cavaler. Totuşi, nobilii de la curtea lui Charlemagne, a lui Ludovic piosul şi a celorlalţi monarhi feudali care le-au urmat, sînt numiţi de obicei, în cîntece, cavaleri, dar cel mai des baroni. Paul Tuffrau (în opera citată mai sus) precizează: „Guillaume d'Orange a fost marele baron, după cum Charlemagne a fost marele împărat".

3. Domeniul dat în stăpînire de un împărat, rege sau mare senior, vasalului său, cu obligaţia ca vasalul să-l ajute la vreme de război, se numea, în orînduirea feudală, fief.

4. Aceste amănunte legendare, aflate în cîntecele şi povestirile în proză despre copilăria şi tinereţea lui Guillaume sînt, în cea mai mare parte, produsul fanteziei trubadureşti, adevăratele date biografice fiind redate de noi mai sus.

5. În cîntecul „Les enfances Guillaume" se arată că Orable (sau Oriabel) l-ar fi îndrăgit pe Guillaume fără să-l vadă, doar auzind despre vitejia lui. Ni s-a părut însă mai plauzibilă — pentru cititorul de astăzi — versiunea orală franceză a legendei, după care sora lui Clariel (sau

Clariaus) l-ar fi văzut pe Guillaume de pe zidurile Orange-ului, şi astfel s-ar fi îndrăgostit de el.

6. Cîntecele medievale franceze fac adeseori aluzii la spiritul de dreptate pe care trebuie să-l dovedească cei puternici față de popor.

7. În acest capitol al povestirii, se pot observa multe puncte comune între trăsăturile şi întîmplările lui Guillaume cu acelea ale Cidului. Ca şi eroul spaniol, Guillaume este nedreptățit de monarh şi pleacă să-şi cucerească singur fiefurile de la sarazini. Dar, tot ca şi Cidul, feudalul francez rămîne credincios suzeranului său — aşa cum cerea pe atunci morala cavalerească — cu toate că-l dispreţuia.

8. Ca în toate legendele evului mediu, şi — de altfel — ca în toate cele din antichitate, cîntăreții au creat o mulțime de versiuni, ale căror date se bat uneori cap în cap. Baza episodului luării Orangelui se găseşte, desigur, în cîntecul cu acelaşi nume: „Chanson de la Prise d'Orange". Dar în unele legende Orange-ul este cucerit ca şi Nîmes-ul, Guillaume prefăcîndu-se că este negustor — şi abia atunci dobîndeşte şi calul Baucent. În această versiune, tatăl lui Clariel murise de mult, spînzurat de Aymeri la Narbonne. De asemeni, Vivien nu este schimbat cu tatăl său, Garin, la Orange, ci la Luiserne. De aceea, la Nîmes, la Guillaume, nu vine Vivien, ci un alt cavaler evadat. Iar Vivien are o serie de aventuri, ajunge în mîinile piraților, de unde scapă, își alcătuieşte o armată şi luptă şi el contra sarazinilor. Contradicțiile de acest gen — destul de numeroase, atît în textele originale, cît şi în diferitele studii şi prelucrări care au fost consultate — am încercat să le rezolvăm prin ponderea acordată celor mai cunoscute forme orale.

9. Numele dat de cîntăreţi, în legendă, soției lui Guillaume — Guiburc sau Guiborg — provine din cel istoric, real: Vuitburgh. Cîntăreții au mai născocit, ca să înfrumusețeze legenda, despre Guillaume, că Vuitburgh-Guiborg nu era o prințesă francă, ci una arabă, al cărei nume ar fi fost Orable sau Oriabel. În acest fel, căsătoria lui Guillaume a căpătat şi ea un caracter aventuros, oarecum romantic, ca de altfel tot episodul cu cucerirea Orange-ului. Într-unele din variantele legendei, nunta lui Guillaume are loc înainte de sosirea lui Tiébaut, într-altele, dimpotrivă, abia după înfruntarea pe care Guiborg o face regelui sarazin din Spania.

10. Tinerii care urmau să fie armați își dovedeau mai întîi bărbăția, participînd încă din adolescență la o serie de lupte, unde deprindeau temeinic meşteşugul armelor. Numai aceştia, numiți „bacheliers", puteau deveni apoi cavaleri.

11. În ce priveşte plaja de la Aliscans, numită şi L'Archamp sau Larchamp, nici istoricii, nici geografii, nici literații nu s-au putut pune încă de acord întru totul, ca în cazul Roncevaux-ului. Trebuie să fi fost vreo bătălie, undeva, pe vreun țărm de mare, a cărei amintire — bineînțeles mult înflorită cu vremea — să fi fost păstrată de cîntăreți. În ce priveşte poziția geografică a plajei de la Aliscans s-a presupus că ar putea să fie sau pe coastele Spaniei, pe lîngă Barcelona, sau la Oceanul Atlantic, cam prin locul Bordeaux-ului de astăzi, dar cel mai probabil

pare că „gesta“ se referă la partea de miazăzi a Franței, în zona orașului Arles. În orice caz, bătălia — pregătită poetic cu meșteșug, de către cîntăreți, în „Chanson de la Chevalerie Vivien“, și desfășurată larg în poemul „Aliscans“ — urmărește să creeze un fel de paralelă eroică între Roland și Vivien. Ca și Roland, Vivien nu cheamă pe unchiul său în ajutor decît în ultima instanță. Și, tot ca Roland, Vivien moare pe cîmpul de luptă, sacrificîndu-și tînăra lui viață pentru patria amenințată de dușmani.

12. Scena legendară a sosirii lui Guillaume la castelul Orange se aseamănă întrucîtva cu aceea a reîntoarcerii lui Ștefan cel Mare la cetatea Neamțului, cîntată în poezia epică de poetul Dimitrie Bolintineanu. În majoritatea cîntecelor franceze, soția lui Guillaume nu-l primește în castel, pînă ce acesta nu obține mai întîi o biruință împotriva unei armate sarazine, care ducea cu ea niște prizonieri francezi.

13. Ca și alte figuri asemănătoare din folclorul românesc și universal, Rainouart apare la început ca un prostănac, de care rîd toți, și care este așezat la coada mesei. Mai tîrziu el își va arăta calitățile și va deveni urmașul lui Guillaume. În „Chanson de Rainouart“ sînt încă multe alte episoade, unele pline de umor popular francez. Multe cîntece îl arată pe Rainouart drept fiu al regelui Deramed sau Desramé, căsătorit cu o femeie franceză răpită, prin care se justifică bunele lui sentimente față de Franța.

14. Ultimele legendare întîmplări din viața lui Guillaume d'Orange sînt povestite în „Chanson du Moniage Guillaume“. În legendă, Guillaume se retrage întîi la mînăstirea din Aniane, apoi întemeiază, alături de orașul Montpellier, sihăstria care se va numi mai tîrziu : „Saint-Guilhem-du-Désert“ -- Sfîntul Guillaume din Pustiu.

GUDRUN

1. Mulți istorici literari, ca de pildă Dr. Johannes Scherr, în „Allgemeine Geschichte der Literatur“ afirmă că epopeea „Cîntecul „Nibelungilor“ este „Iliada“ germanilor, iar „Gudrun” este „Odiseea” lor. Ca și „Iliada“, „Cîntecul Nibelungilor” se desfășoară mai mult pe „pămîntul tare“, glasul cel mai puternic este al urei și dorinței de răzbunare, iar finalul său este tragic, lăsînd în urmă numai ruine și moarte. Pe cîtă vreme epopeea „Gudrun“, la fel cu „Odiseea“, se petrece mai mult în largul mărilor, este dominată de ideea de iertare și împăciuire, iar sfîrșitul ei este fericit, urmat de-o serie întreagă de nunți. Alt învățat, Dr. Karl Lüpeck, afirmă în a sa „Geschichte der Literatur aller Völker“ că „Gudrun“ reprezintă cea mai desăvîrșită „poezie germană a mărilor“, din toate timpurile. Este nespus de greu însă să reproduci frumusețea originală a unei astfel de poezii, scrisă în limba unui popor care are alte deprinderi de viață și tradiții decît noi, și într-o epocă atît de depărtată.

2. Numele străvechi, de origină scandinavă, pare că nu este, de fapt, Gudrun, ci Kudrun, așa cum se arată în majoritatea edițiilor germane. Epopeea „Gudrun“ are probabil înfățișarea actuală, pe baza prelucrării cîntecelor populare — care au circulat prin toate ținuturile locuite de germani — de către un poet cavaler rătăcitor, cam prin anii 1210—1212. În orice caz, este limpede că, alături de „Cîntecul Nibelungilor“, cea mai de seamă creație poetică populară a germanilor din evul de mijloc este „Gudrun“. Poema aceasta are la origină o legendă despre o prea frumoasă fiică de rege, răpită de un prinț din miazănoapte și dusă-n țara lui. Epopeea „Gudrun“, ca și „Cîntecul Nibelungilor“ de altminteri, laudă în versurile ei statornicia neclintită în dragoste, tăria în fața crudelor lovituri ale soartei. Și, totodată, evocă obiceiuri și o lume care de mult au dispărut. În versurile ei răsună încă strigătele de luptă ale normanzilor, războinicii neînduratori, care porneau cu îndrăzneală, în cete de cîte 60—100 de oameni, pe bărcile lor lungi, avînd la proră capete înfricoșătoare de balauri, sculptate în lemn, și cutreierau întinsul mărilor. Se știe că normanzii pluteau astfel, fără busolă, urmînd cel mai adesea „calea lebedelor“, pînă în Anglia, Islanda sau Groenlanda. Pătrundeau însă și în Oceanul Atlantic, și în Marea Mediterană. Acostau, de obicei, la gurile marilor rîuri, ca : Tamisa, Rinul, Sena etc. și de acolo pătrundeau în interiorul țărilor, dînd foc castelelor, oraşelor și satelor, luînd bogate prăzi : aur, obiecte scumpe și cele mai frumoase fete.

3. Hegelingii, despre care se povestește în epopeea „Gudrun" se găseau undeva pe coastele și insulele Mării Nordului, cel mai probabil în Frizia. Se pare că ținutul hegelingilor ar fi fost pe acele vremuri unul dintre cele mai înfloritoare. Se cunoaște. de altfel, în istorie atacul unui prinț normand asupra Friziei în anul 887, atac care s-a soldat cu înfringerea invadatorilor.

În privința stabilirii locului unde s-a aflat țara hegelingilor și a configurației sale, o contribuție importantă se pare că a avut-o G. Martinius, în lucrarea sa: „Das Land der Hegelingen wiedergefunden ostfriesischen Harlingerlande", Norden, 1879.

Epopeea s-a născut, ca mai toate marile poeme medievale, dintr-o serie de cîntece lirico-narative, în care realitățile istorice s-au amestecat cu o mulțime de elemente legendare. Aceste cîntece au evoluat, fiind purtate dintr-un loc într-altul, și au fost închegate de cîntăreții normanzi într-un tot unitar, desăvîrșindu-se, după cît cred cei mai mulți cercetători moderni, în secolul al XI-lea.

În cuprinsul epopeii se găsesc trei părți distincte. În cea dintîi este vorba de un rege legendar, probabil tot islandez, dar care domnește, după legendă, undeva prin Olanda și al cărui nume este Sigband. Fiul acestuia, Hagen, un copil de numai 7 ani, a fost răpit de un grifon (animal mitic, zburător, jumătate leu, jumătate vultur) și dus pe o insulă pustie. Aici copilul, după ce înfruntă toate vitregiile vieții în sălbăticie (evocînd, în cîntece de o mare frumusețe, lupta primară a omului cu forțele oarbe ale naturii), salvează trei fiice de rege, răpite și ele de grifon, și se căsătorește cu cea mai frumoasă dintre ele, Hilda.

În partea a doua a epopeii, Hagen și Hilda au o fiică, căreia i-au dat tot numele de Hilda.

Fiindcă Hagen își păzește cu străşnicie fiica, și-i ucide pe cei care i-o cer de nevastă, regele hegelingilor, Hetel, se hotărăște s-o dobîndească prin viclenie. El trimite trei oameni credincioși: pe războinicul Wate, negutătorul Frute și cîntărețul Horand — acesta din urmă un fel de Orfeu germanic. Ei se prefac că sînt negutători. Horand o vrăjește pe prințesa Hilda cu cîntecele sale și o atrage pe corabia hegelingilor, ca să-i arate frumusețile aduse de Frute, și, sub apărarea armelor teribilului Wate, corabia pornește în larg. Hagen o urmărește. Ar fi început un război groaznic. Dar Hilda intervine și aduce pacea între tatăl ei și răpitori. Această acțiune a Hildei prevestește pe aceea, mai amplă, a Gudrunei, reprezentînd, în acel ev războinic, dorința de viață pașnică a femeii germane.

Partea a treia a epopeii, și totodată cea mai importantă — care poartă și numele eroinei sale principale, fiind un adevărat imn închinat păcii și bunei înțelegeri — este povestită în lucrarea de față. Textul original al epopeii a fost copiat întîia oară din ordinul împăratului Maximilian, pentru biblioteca castelului Ambras din Tirol. Aici a fost găsit în anul 1819, a fost publicat în mai multe ediții, transpus în germana modernă și comentat de o serie de specialiști, ca A. Keller, K. Simrock și alții.

4. Pe lîngă rottă, instrument asemănător chitarei antice, cîntăreții germani mai foloseau fidelul (totuna cu viela franceză și vihuela spaniolă) și harpa. (O harpă mică avînd 5 pînă la 9 coarde.)

5. Morlanda sau Moorlanda înseamnă în limba germană ținut mlăștinos. Trebuie să fie vorba despre vreo regiune mlăștinoasă de la țărmurile Mării Nordului, poate la nord de gurile Rinului.

6. Scandinavii folosesc în legendă, în loc de Herwig, mai mult numele de Sigurd. Dar Sigurd nu este altceva decît forma veche, la germanii de nord, a lui Sigfrid. S-a preferat însă numele de Herwig, deoarece cîntăreților li s-a părut probabil nepotrivită întrebuințarea, în cuprinsul aceluiași poem, a unui nume în două feluri: Sigfrid și Sigurd. (În poeme figurează atît Sigfrid de Morlanda, cît și Sigurd de Niderlanda.)

Niderlanda înseamnă Țara de jos. Prin acest nume se înțelege astăzi Olanda. În epopee, Herwig nu este însă decît regele unui ținut nu prea mare, probabil acela care se întinde la miazăzi de locul unde Rinul se varsă în Marea Nordului și care se numește acum Seelanda.

7. Nordlanda înseamnă țara de la miazănoapte, așa cum erau denumite în general regiunile locuite de normanzi. Am evitat intenționat numele de Normandia, pentru a nu se confunda cu regiunea care poartă acest nume pe coastele de vest franceze, cu toate că sînt unii cercetători care cred, pe baza faptelor istorice amintite mai înainte, că țara regelui Ludwig s-ar fi putut să se afle și acolo. După cele mai autorizate păreri, Nordlanda, despre care se cîntă în această epopee, pare să fi fost pe coastele Danemarcii actuale, poate în peninsula Jutlanda.

8. Ordinea în care s-au prezentat pețitorii la Matelana este variabilă în diferite variante ale legendei, care circulă și azi în țările de miazănoapte ale Europei. Uneori, după Sigfrid se prezintă Hartmut, și al treilea — Herwig. Alteori vine de la început Hartmut.

În expresiva traducere a prof. Virgil Tempeanu *, începutul poemei sună astfel (cap: „Cum Hartmut a pețit-o pe Gudrun"):

Faima se răspîndise pîn'la normanzi, că fată
Cum e domnița Gudrun nici c-a trăit vreodată,
Așa era de mîndră la trup, așa de-aleasă,
Că Hartmut, craiul falnic, dorea de mult să-i fie-a lui mireasă.

Sîntem însă datori să precizăm că în povestirea de față, ca și în celelalte, n-am urmărit să dăm doar o transcriere sau un rezumat al respectivei epopei, ci ne-am străduit să folosim acele elemente — fie ale poemelor, fie ale variantelor în proză — care ni s-au părut a fi cele mai autentice, mai semnificative, cu rezonanțele cele mai adînci și mai apropiate de idealurile epocii noastre. Iată de ce, în elaborarea acestei povestiri, am încercat să creăm o sinteză între vechile legende orale scandinave — cel mai adesea daneze, cu largă circulație în țările nordice — și textele traduse în limba germană modernă, prelucrate sau comentate de specialiști ca: K. Müllenhof, J. Haupt, W. Wilmanns, Hermann Schneider, Paul Piper, Otto Jiriczek, H. A. Junghaus. Dintre lucrările românești am avut la îndemînă atît o povestire în proză, tipărită la Piatra Neamț, în tipografia „Lumina" (alături de „Cîntecul Nibe-

* „Gudruna" — Editura pentru literatură universală — București, 1966.

lungilor"), sub semnătura lui V. A. Trifu, cît, mai ales, frumoasa traducere în metrică originală germană, amintită mai înainte, a prof. Virgil Tempeanu.

9. În legendele germane ale evului de mijloc, așa după cum s-a mai arătat și în primul volum al acestei lucrări, femeia joacă un rol precumpănitor. Ea poate să ațîțe pasiunile, ura și dorința de răzbunare — cum se întîmplă bunăoară cu Brunhilda și Crimhilda în „Cîntecul Nibelungilor" — și poate să le înfrîneze, sau cel puțin să le îmblînzească, așa cum se petrece cu Hilda, Gudrun, și cu celelalte personaje feminine din această epopee maritimă germană.

10. În poemul amintit (în traducere românească), Gudrun se adresează astfel tatălui său :

— *„Atîta sînge curge, o, Hettel, scumpe tată,*
Acuma către vale, că zidurile toate
Sînt din belșug stropite. Mai răi ca dînșii oaspeți nu se poate !"

Iar, în continuare, regelui din Nierlanda îi grăiește în felul următor :

— *„Vă rog ca împăcarea acum să se grăbească,*
Ca brațele să poată odihna s-o găsească !
De dragul meu s-o faceți ! O, Herwig, mare rege,
Să-mi spui ce prieteni, oare, mai buni decît pe noi îți poți alege ?"

11. Alteori, pe cele cinci corăbii sosite în Niderlanda se găsesc niște pelerini care se întorc din Ierusalim.

12. Asupra locului unde se găsește insula numită Wolpensand sau Wülpensand s-au făcut numeroase presupuneri. Cîntăreții se referă fie la o insulă de lîngă coasta vestică a Danemarcii, fie la o alta, de la gura rîului Schelde (Escaut).

13. După străvechile legende scandinave, sfîrșitul domniei zeilor germani — crepusculul zeilor, cîntat și în muzică de Richard Wagner — urma să aibă loc după o îngrozitoare bătălie cu giganții. În această bătălie, Surt, o ființă fabuloasă, trebuia să-i conducă pe giganți la luptă crîncenă împotriva zeilor.

14. Normanzii nu se orientau după steaua polară, ci după o alta — steaua dublă din constelația Girafei — pe care o socoteau o stea a norocului și căreia-i aduceau jertfe. Steaua aceasta purta numele lui Tyr, un zeu mai vechi decît Odin în mitologia scandinavă.

15. Alături de Odin (zeul războiului), cel mai important zeu la popoarelor nordice era Tor (numit de germanii din miazăzi Donar), un fel de Zeus — Jupiter, care putea azvîrli tunete și fulgere din cer. El era reprezentat întotdeauna cu un ciocan în mîna dreaptă.

16. Pentru aceste motive ale legendei, Gudrun a fost socotită, în țările din miazănoapte, drept o eroină nu mai puțin însemnată decît aceia care luptau pentru țara lor cu armele. Însă o eroină de altă categorie. O eroină a păcii. Căci dorințele ei de bună înțelegere și prie-

tenie între popoare — deși exprimate în legendă de o prințesă — aparțineau în fond cîntăreților. Iar cîntăreții nu făceau decît să reflecte cele mai fierbinți aspirații de pace ale mulțimii, și mai ales ale femeilor din popor, sătule de atîtea măceluri, jafuri și nedreptăți săvîrșite de regii și războinicii lor din evul mediu.

Finalul poemului este cum nu se poate mai grăitor în această privință :

...Jurară să stîrpească
Pe-acei ce vor în lume zavistia și ura să domnească.

VITEAZUL ÎN PIELE DE TIGRU

1. Georgia sau Gruzia, așezată în Caucaz, pe țărmul Mării Negre, este un ținut cu o istorie și o cultură milenară. De pămîntul acesta se leagă numele lui Prometeu, cel atît de cîntat de poeții elini. Aici (în străvechea Colhida), pe malul rîului Rion, în palatul soarelui, se spune că ar fi fost dumbrava unde era păstrată lîna de aur, pe care o rîvneau elinii. După ce argonauții, în frunte cu Iason, au răpit lîna de aur, colhidienii au pornit în urmărirea lor. Ajungînd pînă la țărmurile noastre, ei au pus — după cum spune legenda — temeliile orașului Tomis (Constanța de astăzi).

Mica și muntoasa Georgie este o țară plină de frumuseți și bogății. Pe teritoriul ei se găsesc atît piscurile acoperite cu zăpezi veșnice ale Caucazului, cît și țărmurile Mării Negre, ce nu cunosc iarna în această parte a lumii.

De-a lungul istoriei sale, poporul georgian a avut de înfruntat invaziile perșilor, grecilor, romanilor, arabilor, horezmienilor, mongolilor etc. Poporul a luptat însă neobosit, întotdeauna, pentru libertatea și unitatea sa.

Sub domnia regelui Gheorghe al III-lea, și mai ales a fiicei sale Tamara (1184-1213), Georgia își realizează, printr-o luptă îndîrjită, unitatea și integritatea. Însă, curînd, năvălirile mongolilor pun capăt acestei independențe. Țara este sfîșiată în mai multe părți. Jaful întrece orice măsură. Deoarece mulți dintre nobilii feudali pactizaseră cu năvălitorii, iar alții priveau nepăsători, poporul georgian s-a răsculat în mai multe rînduri. În anul 1260, cînd are loc povestirea noastră, s-a dezlănțuit o astfel de răscoală (majoritatea răsculaților fiind țărani), care de altfel a fost înăbușită în sînge.

La începutul secolului al XIX-lea, în fața repetatelor invazii turcești, un rege georgian a făcut alipirea Georgiei la Rusia.

Din anul 1921, „Țara dintre zăpezi și portocali"* poartă numele de Republica Socialistă Sovietică Georgiană.

2. Ciongul este un instrument tradițional muzical cu coarde, semănînd în parte cu vechea cobză românească. De multe ori cîntecul ciongului este însoțit de cimpoaie și tobe.

* *„Țara dintre zăpezi și portocali"* este titlul unei documentate cărți de reportaj literar a lui Victor Kernbach, scrisă în anul 1958, în urma unei călătorii făcute în Georgia.

3. Eristav, stăpîn al unei provincii, în Georgia sclavagistă și feudală, asemănător, într-o anumită măsură — ca rang și funcție administrativă — cu ducii europeni.

4. Legenda spune că regele Vahtang I Gorgasali (Cap de lup) ar fi plecat odată din capitala sa, Mțheta, la vînătoare. Urmărind un fazan, a ajuns între trei munți plini de semeție. Aici Vahtang a săgetat fazanul. Pasărea a căzut într-un loc de unde țîșnea un izvor cu apă fierbinte. Pînă să ajungă regele la izvor, fazanul a fost gata fiert și bun de mîncat. Fermecat de frumusețea acelui loc apărat de munți, și unde izvorau din pămînt ape fierbinți, Vahtang a hotărît să ridice aici noua sa capitală, căreia i-a dat numele de Tbilisi (tbili, în limba georgiană, însemnînd cald), în amintirea acestei întîmplări.

5. Șota Rustaveli este cel mai însemnat dintre poeții georgieni. El s-a născut în satul Rustavi, pe la sfîrșitul secolului al XII-lea. Viața și activitatea sa poetică sînt învăluite în legendă. Într-o miniatură tîrzie, din secolul al XVII-lea — operă a unui pictor anonim — se poate vedea un bărbat frumos, tînăr și visător, cu ochii migdalați și fața smeadă. Acesta este așezat pe moliciunea unui covor țesut din fire de mătase verde. Mîna i-a alunecat în lături. Tînărul pare că visează, cumpănește, dar se poate bănui că peste o clipă pana sa va începe să aștearnă din nou, pe albeața hîrtiei, semnele negre ale cuvintelor alese cu migală și meșteșug. S-a spus despre tînărul pictat în această miniatură că ar fi Rustaveli, omul care a înaripat, cu arta lui, generații după generații. În 1960 s-a descoperit, sub un strat de vopsea de pe zidul unei mînăstiri, unde a locuit înainte de moarte poetul, un portret — de astă dată absolut autentic — reprezentîndu-l bătrîn.

Poetul — așa cum spune tot legenda, și după cum se dovedește din opera sa — era un om foarte cult. Călătorise în Bizanț și în alte centre vestite. Cunoștea filozofia platoniană, poemele homerice, literatura lui Firdousi și Nizami, și cîte altele, pe care nu le mai înșirăm aici.

Ba, după cît se povestește, poetul ar fi fost și un slujitor de seamă al frumoasei regine a Georgiei : Tamara. Dornică de a fi slăvită, regina i-a cerut lui Șota Rustaveli să creeze o operă poetică fără de seamăn pe lume, pe care să i-o dedice ei. Poetul i-a ascultat porunca, dar a scris o epopee la care el visa mai de mult. A scris : „Viteazul în piele de tigru". Cu multă iscusință și-a așternut Rustaveli versurile sale în această operă. El povestește acolo despre arabi, indieni și alte soiuri de oameni din Asia sau Africa. În realitate însă ne descrise evenimente ale Georgiei din timpul său : natura patriei, spiritul georgian, felul de viață și obiceiurile lui.

Poetul afirmă, în prolog, că opera „Viteazul în piele de tigru" își are izvorul într-o povestire persană :

Am aflat izvod poveștii de obîrșie persană,
Ce-a trecut din mînă-n mînă — perlă fără de prihană —
În istorii vechi kartvele ce-au dat versului meu hrană,
*Însetat de-aceea care-mi răscolește-n suflet rană**.

* Toate versurile citate se datoresc traducerii făcută din originalul georgian de către scriitorul Victor Kernbach : „Viteazul în piele de tigru" de Șota Rustaveli, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toți, 1963.

Se prea poate ca poemul să aibă la bază vreo legendă persană, care, fie că a fost cunoscută direct de poet, fie că a pătruns în alte legende georgiene, de unde a luat-o apoi Rustaveli, deşi mulţi cercetători contestă acest lucru.

O dovadă că poate să fie astfel o constituie însă şi versurile din încheierea poemului :

...Scris-am eu astă poveste cu viteji de peste zare ;
Fapte mîndre din vechime, datini luai din vechi izvoare,
Şi le-am pus în stihuri pentru a urechii încîntare.

Oricum ar fi, eroii şi faptele cuprinse în poem au trecut — ca şi viaţa autorului lor — în legenda populară georgiană.

Acest fapt ne-a făcut să prezentăm în proză, tinerilor noştri cititori, alături de celelalte legende cîntate în marile poeme din veacul de mijloc, şi „Viteazul în piele de tigru", deşi opera aceasta este singura care are un autor binecunoscut.

De altfel, trebuie să precizăm că „Viteazul în piele de tigru" a fost scris cam totodată cu „Cîntecul despre oastea lui Igor", în vremea cînd în Franţa se născuse „Cîntecul lui Roland", şi cînd se alcătuiau, în Germania, „Cîntecul Nibelungilor", iar în Spania „Cidul". Opera seamănă, în esenţa ei, cu un bun roman cavaleresc, avînd destule puncte comune cu asemenea romane, cum ar fi acela din ciclul „Cavalerilor Mesei Rotunde", de pildă.

Se mai spune că poetul Rustaveli ar fi fost îndrăgostit de stăpîna sa, căreia i-a şi închinat marele său poem :

Eu, Rustaveli, plăsmuindu-mi cîntecul, eram nebun,
Viaţa chiar mi-aş da-o celei căreia oşti se supun.
Sînt sleit. Îndrăgostitul nu-i cruţat... Şi-aş vrea s-o-mbun.
Să mă ierte prin iubirea-i, ori de tot să mă răpun.

Regina Tamara, după legendă, l-ar fi încărcat la început pe poet cu onoruri, i-ar fi aşezat cu mîna ei o cunună de lauri pe frunte, sărbătorindu-l ca pe un rege.

De aceea, este aproape de neînţeles cum tot ea s-a putut îndura, mai tîrziu, să-l exileze pe poet, ca altădată împăratul Augustus pe Ovidiu.

Se prea poate ca dragostea poetului faţă de Tamara să se fi răcit cu vremea, ca inima lui să se fi îndreptat către o altă femeie, şi lucrul acesta s-o fi mîniat pe regină, care s-a hotărît să-l pedepsească. Mai este posibil şi ca dragostea poetului pentru stăpîna lui să fi iscat gelozia prinţului osetin David Soslan, al doilea soţ al Tamarei, şi acesta să fi cerut înlăturarea rivalului său de la curte, şi chiar din ţară, cu toate că finalul poemului este închinat de Rustaveli lui David, pe care îl numeşte zeu.

În orice caz — aşa sau altminteri — poruncile Tamarei nu puteau fi călcate, şi Rustaveli, acest „Homer al Georgiei", cum a mai fost numit, a închis ochii într-o chilie mînăstirească din Ierusalim, acolo unde i s-a găsit portretul pe zid. A închis ochii, ars de dorul Georgiei sale scumpe, al poporului şi al prietenilor, blestemînd poate pe aceia care îi dăduseră cea mai grea osîndă ce se poate da unui om : de a muri departe de ţărmul pe care s-a născut.

El a murit, dar opera sa : „Viteazul în piele de tigru" (în original : Vephis-tcaosani) a rămas, fiind considerată cel mai măreț monument al literaturii georgiene și unul dintre cele mai importante ale lumii.

6. Georgia se numește, în limba poporului său, Kartlia, iar locuitorii își spun kartveli.

7. În versurile poemului „Viteazul în piele de tigru", Tinatina este este descrisă astfel :

Iar urmași, decît o fiică, n-avea alți Rostan asemeni ;*
Soarele, luceferi, stele — fetei lui îi erau gemeni,
Și nebun stătea privind-o orișicare dintre semeni.
Ca s-o lauzi, n-ar ajunge graiuri cîte-n prunduri cremeni.

8. În istorie, la fel s-a petrecut cu regina Tamara. Tatăl ei, regele Gheorghe al III-lea (1154—1184), i-a încredințat tronul și coroana, încă de cînd era în viață, fapt cu totul neobișnuit, nici în Georgia, nici în țările învecinate. Tamara a domnit pînă în anul 1213, și meritele ei constau în faptul că s-a străduit să realizeze unitatea țării. Granițele Georgiei se întindeau, în această perioadă, de la țărmurile Mării Negre, la acelea ale Mării Caspice. Poemul „Viteazul în piele de tigru" s-a născut ca o reflectare a dorinței și luptei poporului georgian pentru unitate, integritate teritorială, dezvoltarea economică și culturală.

9. Prin această idee a unirii tuturor ținuturilor Indiei, sub un singur stăpînitor, Rustaveli susținea de fapt, în poem eforturile pentru unificarea Georgiei, depuse de regina Tamara, împotriva feudalilor care urmăreau fărîmițarea ei.

10. Se pare că prin hatai Rustaveli înțelege anumite triburi mongolo-tătare care sălășluiau pe undeva, spre nord.

11. Epoca la care se referă poemul se caracterizează prin continua primejdie a invaziilor din afară. De aceea, în versurile sale, Rustaveli face mereu îndemnuri de împlinirea îndatoririlor patriotice din partea fiecărui locuitor, în sensul de a lupta pentru apărarea țării.

12. Horezmul a fost un stat puternic, ale cărui frontiere — în secolele XII-XIII — erau rîurile Eufrat, Volga și Golful Persic. Georgia a avut de, suferit în cursul istoriei sale multe atacuri din partea Horezmului.

13. Tariel arată că, dacă ar fi fost lovit de împăratul său, n-ar fi răspuns nu din teamă, sau din lipsă de putere, ci pentru că așa cereau obiceiurile cavalerești, care pătrunseseră, în bună parte, în secolele XII-XIII, și în Georgia. Georgia se găsea la încrucișarea drumurilor dintre occidentul european și orientul asiatic, și primise influențe din amîndouă părțile.

14. Nu se cunoaște nici un ținut sau oraș Mulgazanzar. Numele acesta — ca și altele din povestire (de pildă acela al Nestanei) — este per-

* Numele Rostan este o prescurtare de la Rostevan.

san. Se pare că înseamnă „orașul de lîngă ape". Astfel de numiri sînt puse de Rustaveli probabil pentru a dovedi că poemul său are la bază o legendă persană (vezi citatul de la nota 5).

Victor Kernbach face în „Prefața" tălmăcirii sale următoarea interesantă supoziție, referitor la această problemă :

„Desigur, însă, că izvoarele de altă natură, înrîuriri laterale au existat. Ele fac parte din școala artistică a fiecărui poet. Șavteli, Ceahruhadze, Honeli, Tmogveli și anonimii poeți populari au fost dascălii naționali ai lui Rustaveli. Dascăl i-a fost și Homer, dascăl i-a fost și Firdousi. În anumite privințe, elementele mitologice și fantastice, hiperbolizările dezvoltate pe panta fabulației au, în Asia (și nu numai în Asia), origină comună. Așa se explică, bunăoară, o asemănare uimitoare între prietenia (născută dintr-un conflict), dintre Aftandil și Tariel, eroii lui Rustaveli, și prietenia lui Ghilgameș și Enkidu, din străvechiul poem babilionian, descoperit și restabilit la vreo șase secole după moartea lui Rustaveli. Dar legendele trăiesc milenii, perpetuate de popor, din generație în generație, și n-ar fi exclus ca această asemănare să-și aibă izvorul într-o inspirație de natură folclorică. Într-o măsură, trimiterea lui Aftandil de către Tinatina prin lume, spre cucerirea dragostei pe calea sacrificiilor, seamănă bine și cu cazul lui Harap-Alb, ceea ce nu înseamnă că Ion Creangă ar fi cunoscut opera lui Rustaveli. Dar străvechile legende au penetrat, in felurite basme, în folclorul tuturor popoarelor, și aici poate să stea tot secretul sursei de „obîrșie persană" a poemului rustavelian".

15. Testamentul lui Aftandil, prin care acesta hotărăște să fie eliberați robii și ajutați cei sărmani, nu este altceva decît un îndemn direct, în acest sens, al poetului Rustaveli, adresat celor puternici din zilele sale.

16. Nu se cunoaște unde ar putea să fi fost Gulanșaro, deși după după descrierea lui, ca un centru comercial, cu foișoare și cerdacuri, s-ar putea să fie un oraș grecesc. Numele, tot în persană, înseamnă „oraș al trandafirilor".

17. Kadjetia era o țară imaginară a răului, locuită de vrăjitori.

Una dintre cele mai realiste imagini a cetății kadjete ne-a dat-o pictorul georgian S. Cobuladze. Cetatea se ridică pe un munte înalt, așa cum se văd în Georgia multe așezări medievale, dominînd împrejurimile cu severitatea ei cenușie, tainică și amenințătoare.

Iată cum sînt descriși kadjeții în versurile lui Rustaveli :

Iar „kadjeți" le zice numai că trăiesc ei laolaltă,
Și întru vrăjitorie iscusință au înaltă.
Vatămă toată lumea, și-mpotriva lor unealtă
Nimeni n-are. Ei pe-oricine ca pe-un fir de praf îl saltă.

Și minuni fac : ei dușmanii și-i orbesc ori și-i descarnă.
Vînt turbat stîrnesc, corăbii de pe mare le răstoarnă.
Ca pe glie merg pe ape, seacă mări, pot ploi să cearnă,
Și de vor, din zi fac noapte și din arșiță fac iarnă.

De-astu zisu-le-au vecinii, lor, kadjeți sau vrăjitori :
Dar sînt oameni ca și noi, întrupați și muritori.

18. Ca şi în povestea franceză a contelui Roland, în naraţiunea despre Viteazul în piele de tigru, un loc important îl ocupă ideea necesităţii prieteniei dintre oameni, în lupta pentru biruinţa binelui, a iubirii şi fericirii pe pămînt. Poemul lui Rustaveli merge mai departe, arătînd rostul prieteniei dintre oameni de diferite naţionalităţi : Aftandil este arab, Tariel indian, iar Pridon Nuradin din ţinutul imaginar Mulgazanzar. Pe toţi îi uneşte însă ideea că, alăturîndu-se unul altuia, pot nimici răul şi pot face să biruie astfel dreptatea şi adevărul.

„Cine nu caută prietenia aproapelui acela îşi este lui însuşi un duşman de moarte"... se spune în poem.

Prin toate aceste elemente, şi prin altele, prietenia este înfăţişată ca un sentiment uneori mai înalt chiar decît dragostea. De pildă, Aftandil îi spune vizirului : „Ai uitat, vizirule, că prietenia este mai dezinteresată decît dragostea..." Deşi dragostea, la rîndul ei, este cîntată ca sentimentul care poate da naştere celor mai nobile fapte. Tariel luptă împotriva duşmanilor Indiei, din dragoste pentru Nestana. Aftandil pleacă să-l caute pe Tariel, din iubire pentru Tinatina. Eroii au încredere în oameni, în prietenie, în dragoste. Ei sînt optimişti, convinşi că fericirea se poate afla nu prin credinţa în nu ştiu care zei, ce-i vor aduce, după moarte, în cer, ci prin prietenia şi dragostea pe care le pot avea numai pe pămînt. Poemul reflectă, în acelaşi timp, drepturile femeii la fericire. Ele îşi aleg pe acela pe care-l vor de soţ, şi numai lui îi dăruiesc dragostea. Au personalitate. Iau parte la conducerea statului. Raţionează la fel de lucid ca şi bărbatul, şi sfaturile lor sînt pline de înţelepciune.

ARTUR ŞI CAVALERII MESEI ROTUNDE

1. Vechii locuitori ai insulei britanice (Anglia propriu-zisă) se numeau britoni sau briţi şi erau de origine celtică.

În secolul I al erei noastre, Britania a fost subjugată de romani. Britonii, mai cu seamă cei din regiunile muntoase ale Ţării Galilor (Wales), au luptat din greu contra legiunilor romane. La începutul secolului al V-lea, romanii au părăsit ţara. Britania n-a rămas însă multă vreme liberă. Curînd au început invaziile triburilor germanice: ale saxonilor, care veneau din teritoriul aflat între rîurile Elba şi Rin, ale anglilor şi ale iuţilor, din Danemarca de azi, şi, îndeosebi, din Iutlanda.

Anglo-saxonii s-au purtat cu cruzime faţă de populaţia celtică locală, exterminîndu-i pe britoni, transformîndu-i în sclavi sau oameni dependenţi, care munceau pentru ei şi le plăteau tribut. Ca să-şi păstreze libertatea, o parte din aceste triburi şi-au părăsit ţara. Au emigrat cu bărcile, din insulă, peste mare, ajungînd pînă în Peninsula Armoricum, pe continent. (A se face deosebire între Ţara Galilor, situată în vestul Angliei şi Galia de pe continent — Franţa de astăzi.)

Britonii, stabilindu-se în Armoricum, au numit pămîntul acesta, situat la ţărmul mării, între gurile Loirei şi Senei, în amintirea ţării părăsite de ei, Mica Britanie sau Bretania. Este provincia Bretagne, la început ducat independent, apoi — prin căsătoria Anei de Bretania cu Carol al VII-lea, în 1491 — unită cu Franţa.

În ce priveşte vechiul nume al peninsulei bretone: Armoricum, acesta însemna, în limba celtică, Ţărmul mării.

La începutul acestei povestiri, imaginarul poet breton încearcă să evoce ascultătorilor săi istorica sosire a britonilor pe coasta de apus a Franţei, în secolul al VI-lea, căutînd chiar să indice unul dintre locurile de debarcare.

Menţionăm că în tot cursul povestirii vom folosi numele de Britania, pentru a desemna teritoriul actualei Anglii, şi pe acela de Bretania, cînd vrem să indicăm peninsula franceză.

2. Britonii s-au apărat cu vitejie în faţa atacurilor copleşitoare anglo-saxone (numite de obicei, în legende, numai saxone). Luptele au durat un secol şi jumătate. Şi chiar la capătul acestei perioade îndelungate, tot mai rămăseseră în partea de apus a Britaniei, în regiunile Wales şi Cornwal, ca şi în nordul Scoţiei sau în Irlanda, uniuni de triburi care s-au consolidat în principate şi regate celtice neatîrnate. Irlanda, de altfel, şi-a menţinut independenţa pînă la sfîrşitul secolului al XV-lea.

Lupta eroică, de apărare a libertății în fața năvălirilor anglo-saxone, a fost cîntată cu mult patos de către barzii celți, încă din secolul al V-lea.

Poporul a întruchipat acest ideal de independență într-un personaj istorico-legendar numit Artur.

Artur era simbolul eroismului, al spiritului de neatîrnare, al demnității, onoarei, dreptății, cinstei și multvisatei măreții celtice. De aceea, barzii i-au acordat în cîntece multe dintre însușirile zeului lor Gwydion.

Deși un erou legendar, Artur are la bază un personaj istoric autentic. Acesta a fost căpetenia unei uniuni de triburi celtice, care a apărat cu curaj partea de vest a Marei Britanii (Wales) de năvălirile saxone. Istoricul Nenius, în „Historia Britonum" scrisă probabil pe la sfîrșitul secolului al VIII-lea sau începutul celui de-al IX-lea, confirmă această realitate (ce e drept, contestată de alții).

Domnia lui Artur este plasată, după unele păreri, între anii 450-475, după altele, între anii 516-537 (542 ?). Încă din primul an al domniei are o mare biruință asupra saxonilor. Urmează alte lupte. Iar moartea i-ar fi survenit în Cornwal, de mîna nepotului său Mordred, care-i trădase pe britoni și se aliase cu dușmanii.

În cîntecele barzilor și în legende, aceste modeste date istorice au căpătat însă proporții extraordinare. Artur a fost înfățișat nu ca șeful unei uniuni locale de triburi celtice, ci ca un mare rege al insulelor britanice, cărora el le asigurase libertate deplină, nimicindu-i dușmanii și ajungînd, cu cavalerii săi, pînă în țările scandinave, în Franța, în Italia etc. Cade însă și el pînă la urmă, dar lovit de trădare.

În imaginația poporului, Artur nu moare. Ci, rănit numai, este dus în Avalon — o insulă a zînelor din mijlocul Oceanului — unde el așteaptă clipa cea mai potrivită să se întoarcă, spre a reface imperiul și gloria de altădată a celților.

3. La nici un alt popor din Europa vestică se pare că nu au fost onorați poeții-cîntăreți mai mult decît la celți. Aceștia se numeau barzi și formau un fel de castă privilegiată, venerată și protejată de legi. Celții credeau că barzii lor primeau de la zei niște însușiri deosebite, avînd chiar uneori puterea să facă farmece, spre binele poporului lor. În afară de aceasta, barzii erau socotiți păstrătorii tradițiilor populare. Datorită lor s-a perpetuat spiritul eroic de luptă împotriva invadatorilor.

Fiind socotiți instigatori la revoltă, romanii au încercat de altfel să-i distrugă, dar ei au fost ascunși și apărați de popor, îndeosebi în regiunea Wales, în Scoția și în Irlanda. Așa se explică faptul că îi găsim pe barzi în Irlanda pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea, iar în Scoția pînă la mijlocul secolului următor.

Moștenitorii barzilor celți — poeții-cîntăreți din Bretania — se bucurau, de asemenea, de o trecere deosebită, atît în mijlocul poporului, cît și al marii nobilimi.

4. Poeții bretoni, cei populari (jonglerii), cît și cei nobili, cavaleri (numiți în nordul Franței truveri, și în sud trubaduri), au preluat de la barzi și instrumentul muzical numit harpă. Se pare că harpa a fost adusă întîia oară în Irlanda, din Egipt. (Între Egipt și lumea celtică au existat legături de negoț, încă din cele mai vechi timpuri). De la irlandezi, harpa s-a răspîndit în toată Britania, în țările scandinave, la germanii de miazăzi, în Franța etc.

Harpele erau de mai multe mărimi, dar toate aveau coardele de lungime inegală și se cînta la ele, ca și astăzi, cu degetele de la ambele mîini în același timp. De asemeni, erau harpe cu rame simple, de lemn, sau unele — adevărate bijuterii — cu rame din metale prețioase, de argint sau de aur, și împodobite cu pietre nestemate.

5. Merlin descinde, ca și alte personaje ale legendelor arturiene, direct din mitologie (bardul-magician Myrdiin). El cunoaște toate științele, știe să vadă în viitor, poate să le învețe și pe zîne meșteșugul de a face farmece (pînă ce va cădea el însuși pradă uneia dintre zînele instruite de el). Pe lîngă darul magiei, pe care și-l folosește aproape ex clusiv în slujba regelui Artur și al mitului pe care acesta îl reprezintă, Merlin are și darul inspirației, fiind considerat un fel de Orfeu celtic. El poartă în deget inelul de logodnă cu zeița Inspirației, și în brațe o harpă de argint. Cu timpul, gravitatea cu care era privit Merlin în cîntecele barzilor celți începe să se piardă, și el devine, în unele legende, eroul unor întîmplări pline de haz.

6. Ossian — fiul unui rege celt independent, pe nume Find-Fingal, a cărui domnie este plasată în secolul al III-lea, în ținutul Morven — se pare că a fost unul dintre cei mai însemnați barzi. În Walles, Scoția și Irlanda, se mai pot vedea și astăzi niște grote, numite ale lui Ossian, în care se spune că ar fi locuit faimosul bard, împreună cu învățăceii săi. Tot acolo pretind unele tradiții că Ossian și-ar fi scris sau dictat unui învățăcel poemele. Despre această presupusă carte se amintește în povestirea noastră. Cunoscînd vechile cîntece și legende celtice ajunse pînă în zilele sale, învățătorul scoțian James Macpherson a scris în anul 1763 așa numitele „Opere ale lui Ossian" („The Works of Ossian"). Deși create de el însuși, pe motive tradiționale, Macpherson a pretins că opera sa reprezintă numai traducerea poemelor originale ale lui Ossian. În jurul acestor scrieri au fost dispute înverșunate, unii susținînd originalitatea poemelor, alții contestînd-o. Adevărul s-a dovedit pînă la urmă. Dar opera lui Macpherson, avînd calitătii remarcabile, a produs o puternică impresie asupra celor mai mari scriitori din Europa, ca : Goethe, Herder, M-me de Staël, Chauteaubriand, Byron, Lamartine și Pușkin. Despre împăratul Napoleon se spune că citea și recitea cu pasiune aceste poeme.

În poeme sînt cîntate faptele glorioase ale regelui Fingal și ale ostașilor săi, care au murit apărîndu-și țara, și se deplînge lipsa de curaj și micimea sufletească a celor care l-au urmat.

7. Steaua semnifica la celți darul profeției, iar harpa era simbolul inspirației.

8. Mitologia cetlică se aseamănă, din unele puncte de vedere, cu cea greco-romană. Găsim, de pildă, același interes pentru întîmplările miraculoase : transformări, dispariții și apariții neașteptate. Pădurile și lacurile sînt populate cu zîne, genii ale apelor — un anumit fel de nimfe zeițe — uriași, pitici etc., etc. În plus, există vrăjitori — unii buni, alții răi. Literaturile engleză, franceză și germană și-au însușit multe din aceste elemente ale mitologiei celtice. În această privință am da ca un

 exemplu elocvent numai elementele mitologice celte care se găsesc în

creația celui mai mare scriitor anglo-saxon, William Shakespeare (vezi, bunăoară, „Visul unei nopți de vară", „Macbeth" etc.).

9. Antica pădure Brocéliande, legată, în majoritatea legendelor arturiene, de numele lui Merlin, se găsește în Bretania, în apropiere de localitatea Ploërmel, în așa-zisa „Vale a zînelor". Se pare că într-adevăr aici, intr-un destul de larg amfiteatru, înconjurat de păduri dese și misterioase, ar fi fost cîndva unul dintre cele mai importante locuri de închinăciune celtice.

În pădurea Brocéliande, turiștilor li se arată faimoasa fîntînă Baranton, despre care se spune că era locul preferat de petrecere al zînei Viviane, două pietre mari acoperite cu mușchi, și așa numitul mormînt al magicianului Merlin.

10. Legenda zînei Viviane a fost povestită, cu multă pricepere, după vechile legende, de scriitoarea Yvonne Ostroga, în volumul: „Quand les Fées vivaient en France", prefațat de acad. Paul Bourget.

11. Lancelot du Lac (numit astfel pentru că fusese crescut de zîna Viviane, doamna lacului) este cavalerul cel mai frumos, mai puternic și mai viteaz al regelui Artur. Fiind socotit de origină bretonă, în poemele franceze i se acordă o atenție deosebită.

12. Inspirîndu-se din legendele orale și din cronici, în secolul al XII-lea Geoffroy de Monmouth a scris primele povestiri despre Artur în „Historia Regum Britanniae". Tot el ne-a lăsat și „Vita Merlini" și „Prophetia Merlini".

Pe la sfîrșitul secolului al XII-lea, o poetă: Marie de France (franceză de origină, după cum îi spune numele și se recomandă ea însăși: „Marie, j'ai nom, et suis de France"), care trăia în Anglia, la curtea regelui Henric II Plantagenetul, compune o serie de poeme epice scurte, numite lais-uri (din celticul laid-cîntec). În aceste lais-uri — un fel de mici nuvele în versuri, ca: „Lanval", „Chèvrefeuille" etc. se găsesc multe elemente arturiene. Însă acela care face celebru, prin creația sa literară, ciclul legendelor despre Artur și cavalerii Mesei Rotunde, este poetul Chrétien de Troyes. Acesta — folosind atît povestirile în limba latină ale lui Geoffroy de Monmouth, cît și poemele create în Anglia — scrie, după anul 1160, în versuri octosilabice, o serie de epopei renumite, intitulate: „Erec et Enide", „Cligès", „Le Chevalier au lion", „Le Chevalier à la charette" și „Perceval le Gallois". Toate aceste opere au fost scrise pentru contesa de Champagne, fiica lui Ludovic al VII-lea, mare amatoare de povestiri cu aventuri și dragoste. Aceste creații artistice valoroase ale lui Chrétien de Troyes, cel mai talentat truver al epocii sale, sînt adevărate romane în versuri, și ele au găsit mulți imitatori.

Astfel, atît în Anglia, cît și în Germania, au apărut în secolele XIII-XIV numeroase romane legate de personalitatea legendară a lui Artur, Merlin și a unor cavaleri ai Mesei Rotunde, ca: Lancelot, Gawain, Ivain, Perceval etc. Cel mai bun roman arturian englez este considerat: „Sir Gawain și Cavalerul Verde", însă operelor engleze le sînt superioare cele germane ale poetului Wolfram von Eschenbach.

Operele acestea cuprind însă, în esență — în măsura în care au asimilat vechile cîntece și legende populare — chemarea la luptă a barzilor pentru apărarea libertății celtice. Dar în ele se afirmă, în același timp,

mesajul poeţilor cavaleri, care reflectă aspiraţiile oamenilor din epoca feudală maturizată, cînd condiţiile economice se schimbaseră, ca urmare a dezvoltării comerţului cu ţările orientale şi a intensificării relaţiilor băneşti. Poeţii recomandă astfel un minim de dreptate şi omenie, prin acordare de ajutor celor slabi şi lipsiţi de apărare. Condamnînd brutalitatea din epoca eroică de consolidare a feudalismului, ei opun, grosolăniei războinicilor,gingăşia feminină. De aceea creează pentru femeie şi dragoste un adevărat cult, nădăjduind poate ca astfel lumea să devină mai bună, mai blîndă şi mai frumoasă. Din această pricină — alături de principiul onoarei — iubirii i se acordă locul cel mai înalt în literatura cavalerească.

Iată de ce literatura cavalerească a însemnat totuşi o manifestare progresistă a culturii medievale, care a captivat interesul cititorilor secole de-a rîndul (pînă ce s-a banalizat în unele forme desuete).

În lucrarea de faţă am încercat să scoatem la iveală, alături de străvechile elemente celtice, o parte din ceea ce au avut mai valoros, ca idealuri etice, romanele cavalereşti.

De cel mai mare ajutor în această privinţă ne-au fost opera lui Edmond Faral : „La légende arthurienne" — în care se găsesc publicate vechi date şi texte istorice şi legendare cu privire la regele Artur ; lais--urile Mariei de France ; operele lui Chrétien de Troyes ; lucrarea lui Thomas Malory : „Morte Darthur" — în redactarea lui William Caxton ; Jaques Boulanger : „Les romans de la Table ronde" ; Alexandre Arnoux : „La légende du Roi Arthur et les chevaliers de la Table ronde", precum şi o serie de studii elaborate de Joseph Bédier, E. Schuré, Jean Frappier, Germaine Sneyers, Robert Lafont etc.

13. Zeul Gwydion semnifica, la început, în Ţara Galilor, numai forţa solară. Pe urmă a devenit un zeu cu însuşiri războinice, un fel de Odin celtic, care avea însă, în timp de pace, misiunea de a asigura oamenilor dreptatea, belşugul şi progresul.

14. Avalon era o insulă imaginară, aşezată în mijlocul „mării sălbatice", păzită de un balaur îngrozitor şi care se găsea sub stăpînirea zînei Morgana.

Aici se povestea că erau primiţi în ospeţia zînei Morgana cei mai mari viteji, pentru odihnă, păstrîndu-şi tinereţea veşnică.

15. Gigantul Ogyrvan era socotit drept cel dintîi bard. Fiica lui era Gwenhwyar, luată de soţie de zeul Gwydion. Din numele ei a derivat acela al soţiei lui Artur : Guinever sau Gènievre.

16. În alte legende, Artur îşi capătă sabia în ziua de Crăciun, scoţînd-o dintr-o crăpătură a unei stînci ivite, prin farmec, în faţa catedralei din Londra, după ce toţi baronii nu izbutiseră să facă acest lucru. Am preferat însă motivul celtic mai vechi, aşa după cum este consemnat parţial în „La Bretagne chevaleresque" şi „Merlin" de Edouard Schuré, şi cum s-a păstrat, de altfel, pînă în zilele noastre, în multe povestiri populare, nu numai în Bretania, ci şi în Anglia.

De asemenea, după alte legende, Merlin nu se iveşte lîngă Artur, decît după ce acesta este înscăunat ca rege. La fel ca în povestirile anterioare, ne-am silit să reducem contradicţiile ce se ivesc în nenumăratele versiuni ale legendelor arturiene la fiecare pas.

17. După Geoffroy de Monmouth, numele orașului Londra vine de la acela al zeului celtic Ludd, frate cu zeul Gwydion. Legenda spune că zeul Ludd ar fi fost unul dintre cei dintîi regi britoni. Colina Ludgate din Londra nu este, după această legendă, decît mormîntul său. Se pare, de altfel, că, într-adevăr, pe această colină a fost cîndva un templu celtic, în mijlocul unei dese păduri de stejari.

18. Masa Rotundă se ivește o dată cu evoluția legendei arturiene, dar ea își are origina tot în vechile tradiții și credințe celtice. Sfatul celților se aduna totdeauna în cerc. Masa rotundă însemna la celți perfecțiunea, contopirea rațiunii cu sentimentul, puritatea, conștiința și dragostea dintre oamenii însuflețiți de aceleași aspirații.

Geoffroy de Monmouth nu pomenește însă Masa Rotundă. Prima mențiune ne-o dă Robert Wace, cel mai vechi truver cunoscut. Din versurile așa-numitului „Roman de Brut" reiese lămurit că Artur însuși ar fi făcut-o, pentru ca toți cavalerii Mesei Rotunde să se poată așeza în jurul ei cu drepturi egale.

Mai tîrziu, legendele au evoluat, unele arătind că Masa Rotundă ar fi fost creată, prin vrajă, de Merlin, iar altele că ar fi fost dată ca zestre Guineverei de către tatăl său Leodogan din Carmelida, care la rîndul său ar fi primit-o, în urma unei fapte de arme, de la regele Uther Pendragon, tatăl lui Artur.

Noi am ales versiunea după care Artur însuși și-a făurit Masa Rotundă dintr-un stejar semănat de zeul Gwydion.

Oricum ar fi însă, de la această legendară masă arturiană se zice că ar fi rămas tradiția ca, atunci cînd este nevoie să se ia unele hotărîri importante de către niște persoane care să aibă drepturi egale, indiferent de funcțiile lor, acestea să se așeze la o „masă rotundă".

19. Poeții legau numele lui Artur nu numai de ideea de libertate, ci și de aceea de dreptate (de care au fost atît de însetați și oamenii din evul mediu). De aceea prezentau, în operele lor, pe cavalerii Mesei Rotunde ca fiind animați de cele mai nobile sentimente și avînd o desăvîrșită curăție sufletească.

Celții credea că, avînd puritate, omul este capabil să atingă perfecțiunea prin forțele sale și să învingă în orice împrejurare.

Potrivit acestor credințe, se arată în legende cum cele mai grele întreprinderi, ca aflarea Graalului, bunăoară, vor putea fi duse la bun sfîrșit numai de către acei cavaleri care au viața sufletească de o curățenie desăvîrșită, cum sînt Galaad sau Perceval. Iar Artur va fi înfrînt, numai cînd între cavalerii Mesei Rotunde își va face loc gîndul necurat, minciuna, intriga și trădarea.

20. Cavalerii, în vreme de campanie, își aduceau cu ei un pavilion, în care să locuiască. De cele mai multe ori, pavilionul era format numai dintr-un cort simplu, așezat pe un schelet de lemn sau de fier. Cîteodată pavilionul, mai cu seamă cînd era vorba de înalți demnitari sau regi, era o adevărată căsuță. Scutierii duceau armele, scutul și casca. Iar caii erau înveliți în huse — îmbrăcăminte de pînză sau chiar de stofă — care-i acopereau aproape în întregime. Uneori li se puneau și lor niște paveze de fier peste mijloc și niște apărători de piele groasă, sau tot din metal, la cap.

21. Lancelot — cum s-a mai spus— este personajul care, alături de Artur, devine eroul celor mai numeroase cîntece, legende şi romane.

Din analiza evoluţiei acestui personaj se poate observa cel mai bine cum temele populare antice, cîntate de barzii bretoni, au fost remodelate de recitatorii erudiţi din Franţa şi transformate în aventuri de curte şi amoroase. Cîntecele despre Lancelot au fost purtate din Bretania în Champagne. La cererea lui Filip de Flandra, ca să-i facă plăcere contesei Maria, pe care o adora, talentatul poet Chrétien de Troyes scrie, între altele, „Le Chevalier à la charette", cea mai tipică poveste medievală de aventură şi dragoste. Aici, ca şi în alte povestiri, pentru a le face mai picante, se ajunge ca să i se impute lui Lancelot, direct, legături amoroase, vinovate, cu regina Guinever.

Astfel, din lais-urile bretone, poetul face o operă franceză, de curte, în care aventurile de dragoste primează.

De altfel, de la Chrétien de Troyes înainte, în romanele cavalereşti iubirea devine un fel de religie.

În afară de marile romane în versuri, ca acela amintit mai înainte, despre Lancelot s-a scris şi un roman fluviu, în proză, compus în cinci părţi. Cele cinci părţi sînt inegale ca valoare şi par a fi fost scrise fiecare de altă persoană, probabil într-o confrerie — asociaţii de menestreli din evul mediu.

În lucrarea de faţă încercăm să dăm mai puţină atenţie acestei evoluţii tîrzii a structurii personajului şi să scoatem, în schimb, la lumină — în limitele posibile şi cu transformările impuse, absolut necesare — aspectul său celtic mai vechi.

22. Picţii, caledonienii şi scoţii îşi aveau aşezările pe teritoriile de astăzi ale Scoţiei şi Irlandei.

23. Anumite povestiri de origină celtică arată pe Artur pornind într-o expediţie pe mare, ca să găsească o căldăruşă magică, care avea virtuţile unui talisman, fiind purtătoare de noroc. Într-un poem galic se arată chiar cum Artur, la întoarcerea din această expediţie, nu mai avea cu sine decît şapte oameni în viaţă, din cetele ce-l însoţiseră la plecare.

Legenda, după creştinarea ei, s-a transformat, în sensul că talismanul-căldăruşă celtic a devenit aşa numitul Graal. Acesta era un potir imaginar, în care, după legendele biblice, Iosif din Arimateea ar fi adunat cîteva picături din sîngele lui Isus, în timp ce acesta se găsea pe cruce. Aflarea Gaalului ar fi avut consecinţe favorabile pentru activitatea cavalerilor Mesei Rotunde. El nu putea fi aflat decît de către un cavaler de o mare puritate sufletească. Fiindcă Lancelot iubea pe soţia suzeranului său, nu putea fi el omul acesta. De aceea, poeţii au născocit legătura fără de voie a lui Lancelot cu fiica lui Pelles, care l-a născut pe Galaad, cavalerul fără pată.

Un alt cavaler neprihănit, căruia, de asemenea, i se atribuie aflarea Graalului este „Perceval le Gallois", cum se intitulează şi unul din romanele lui Chrétien de Troyes. După Chrétien de Troyes tema a fost reluată de poeţii Wolfram von Eschenbach şi de Robert de Boron. O operă muzicală celebră „Parzival" (Perceval) — a scris, pe tema Graalului, marele compozitor german Richard Wagner.

24. Băutura vrăjită — filtrul — despre care se spune că putea să aibă influenţă şi asupra sentimentelor oamenilor este tot de origină celtică. Vom regăsi o astfel de băutură şi în legenda următoare.

25. Armurile cavalerilor medievali erau neînchipuit de grele. Aceştia se îmbrăcau întîi cu o cămaşă de zale, apoi puneau o platoşă, sub care se agăţau nişte pulpane din fîşii de oţel, care atîrnau în faţă, dar erau despicate la spate, ca nobilul să poată sta călare. În picioare încălţau nişte ghete acoperite cu benzi de oţel, îşi puneau jambiere pe pulpe şi apărătoare pe coapse. Pe braţe aveau, de asemeni, nişte apărători, şi mănuşi de fier pe mîini. Pe cap purtau casca, de care atîrna o pînză de oţel pe ceafă, şi avea o vizieră în faţă, ce se putea ridica şi coborî după dorinţă. Lancea şi sabia erau şi ele foarte grele, încît ne mirăm astăzi cum de le mînuiau cavalerii cînd luptau cu ele. Este de la sine înţeles că, purtînd asemenea poveri complicate, de fier, cavalerii nu se puteau îmbrăca singuri şi nici nu se puteau deplasa decît călare. Aşa se întîmplă cu Lancelot, căruia în drum spre castelul Méliagrance i se doboară calul. Neputînd nici să se dezbrace singur, şi nici să meargă mai departe pe jos, este nevoit să se urce într-o cărucioară, spre hazul tuturor, căci un asemenea mijloc de transport era socotit degradant în evul mediu. În cărucioară erau duşi numai condamnaţii, sau cel mult călătoreau cu ea oamenii de rînd. Pe această temă, Chrétien de Troyes a scris renumitul roman : „Le chevalier à la charette“ — temă reluată şi în alte multe povestiri.

26. Este o aluzie la legenda prin care Roma a fost întemeiată de supravieţuitorii de la Troia, după ce cetatea lor a fost nimicită de ahei, în frunte cu regele Agamemnon.

27. Un rol important îl au în legendele Mesei Rotunde cei doi nepoţi ai lui Artur : Gawain şi Mordred. Originea lor — ca personaje de legendă — este mitologică. Gawain este personificarea luminii şi a binelui. Numele lui celtic este Gwalchmai — şoim de mai. El este întotdeauna de partea lui Artur. Celălalt este Mordred, în mitologia celtică Medrawt, simbolul întunericului şi răului. El îl trădează pe Artur şi pe cavalerii Mesei Rotunde, aducînd sfîrşitul gloriei şi libertăţii britone.

28. Într-un poem de o mare frumuseţe intitulat : „Viviane“, scris de poetul englez lord Alfred Tennyson — care este şi autorul poemelor arturiene : „Idilele regelui“ — Viviane îl ia de la început ca pradă pe Merlin, fermecîndu-l cu vorbele ei de dragoste. În alte cîntece, Merlin este vrăjit de Viviane şi închis sub o piatră, într-un izvor, sau în lacul nevăzut din pădurea Brocéliande.

29. Ultimii cavaleri rămaşi în viaţă sînt, după unele legende, sir Lucain şi fratele său, sir Bédivier ; după altele sir Keu şi sir Girflet (sau numai singur sir Keu). Pe unul din aceştia îl însărcinează Artur să-i arunce sabia în mare sau într-un lac, ca s-o vestească astfel pe zîna Morgana de sfîrşitul lui, dar aceştia (în anumite versiuni) încearcă s-o ascundă sau s-o fure. Artur îşi dă seama că ei nu au aruncat sabia în apă, îi ceartă şi-i sileşte să-i îndeplinească voia. În acest chip sabia se reîntoarce în insula Avalon.

30. Prin creştinarea legendei arturiene s-au introdus în ea unele elemente religioase, cerute de biserică. Unul dintre acestea este şi călugărirea personajelor rămase în viaţă. Într-o versiune a legendei, Lancelot, călugăr, a rămas să vegheze, pînă la moarte, sau mormîntul lui Artur, sau capela ridicată pe locul unde regele şi-a avut sfîrşitul.

31. După cum pieirea lui Artur însemna sfîrşitul virtuţii şi al libertăţii celtice, adormirea lui Merlin, sub vrăjile zînei Viviane, semnifica încheierea epocii de creaţie a barzilor.

TRISTAN ŞI ISOLDA

1. Povestea lui Tristan şi a Isoldei face parte dintre cele mai îndrăgite şi mai cunoscute legende din evul mediu, avînd largă răspîndire pînă în zilele noastre. Originea sa este foarte veche. Face parte din legendele celtice, şi, ca şi legenda lui Artur, are legături directe cu mitologia. În biografia poetică a lui Tristan (Drystan) găsim multe elemente comune cu acelea ale lui Borvo (un fel de Apolo celtic). Tristan pare a fi fost pentru celţi un erou deosebit. Dintr-o serie de detalii ale legendei ne dăm seama că, prin Tristan, vechii celţi (poate chiar cu multe secole înaintea erei noastre) întruchipau forţa şi mintea omenească atotbiruitoare în mijlocul naturii sălbatice şi adeseori primejdioase. Tristan ştie să vieţuiască în adîncul pădurii, găsindu-şi în ea un adăpost sigur, hrană şi îmbrăcămintea necesară, asemeni primilor celţi. Ştie să navigheze, şi cutreieră mările din sudul Britaniei, în Irlanda, în Galia (Franţa) şi în Armoricum (peninsula bretonă), indicînd astfel strînsele legături care au existat între aceste ţinuturi locuite odinioară de celţi. Arma lui preferată este arcul, instrumentul muzical cel mai ales, harpa. În fiinţa lui sînt contopiţi un Heracle şi un Orfeu celtic. El este un luptător fără prihană, în slujba celor slabi, şi totodată un mare artist, care cultivă frumosul şi compune versuri, rostite apoi cu acompaniament de harpă.

2. Mulţi presupun că Tristan era — la vechii celţi — şi născocitorul artei de a vîna, ca şi al aceleia de a naviga.

3. Cu multă măiestrie au încercat să motiveze poeţii cavaleri, în versurile lor, de ce Marc îngăduie şi într-un anume fel chiar îl îndeamnă, fără nici o remuşcare, pe nepotul său, pe care susţinea că-l iubeşte ca pe un fiu, să plece într-o expediţie, despre care îşi dădea perfect de bine seama că era atît de periculoasă, încît putea să-l coste viaţa. Fiindcă, pretindeau ei, baronii îl obligau neapărat să se căsătorească şi să aibă un copil, şi în acest fel moştenirea coroanei să nu-i revină lui Tristan — pe de-o parte — şi, pe de alta, fiindcă regele credea că fata cu părul de aur nu va putea fi cucerită.

4. Goidelii, strămoşii irlandezilor (tot o ramură a celţilor), dădeau mirilor, în seara nunţii, nişte băuturi făcute din plante, pe care ei le sorbeau împreună. Simbolul se pare că era acela al beţiei comune a dragostei, pe care trebuiau s-o trăiască tinerii căsătoriţi.

În legenda lui Tristan, acestei licori i se acordă de obicei un rol hotărîtor, deși tinerii se cunoscuseră și, cu siguranță, se îndrăgiseră mai dinainte. Prin efectul ei justifică poeții și comportarea de mai tîrziu a eroilor.

5. Alte variante arată că Tristan a sărit pe o lespede de piatră. În Cornwal există chiar o astfel de lespede la țărmul mării, numită : „Saltul lui Tristan". Am preferat însă varianta populară germană, mai verosimilă a saltului în apă.

6. Legenda cuprinde, în esența sa, un protest violent împotriva celor puternici. Aceștia, la adăpostul legilor stabilite de ei și consfințite de biserică, își puteau permite să despartă pe doi tineri care se iubeau, săvîrșind astfel — cum spune un învățat francez — „o nelegiuire legală".

Se presupune chiar că, în forma inițială a legendei, Marc o răpea fățiș pe iubita nepotului său, și își legaliza crima prin căsătorie.

Din nefericire nu ni s-au păstrat nici cîntecele barzilor celți, nici măcar forma în care s-a concretizat legenda în Anglia, după invazia anglo-saxonă.

Avem numai niște fragmente din poemele compuse de doi truveri din secolul al XII-lea : Béroul și Thomas.

Pe baza lor s-au scris inițial două versiuni în limba germană, de către Eilhart d'Oberg și Gottfried von Strassbourg ; apoi una în limba norvegiană, de un călugăr Robert și, mai tîrziu, altele în limbile engleză, franceză, italiană etc.

În povestirea acestei legende ne-am orientat — în ce privește în special organizarea materialului și unele întregiri — întîi după prelucrarea europeană cea mai cunoscută, aceea a lui Joseph Bédier, apoi după lucrările germane ale lui Will Vesper și W. Golther, socotite a fi cele mai fidele textului vechilor poeme.

Am ținut seamă de o serie de studii făcute asupra legendei de unii oameni de știință, ca : J. Frappier, P. Ionin, Robert de Beauplan etc. Ne-am întors, de cîte ori am simțit nevoia, la versiunile originale ale lui Béroul și Thomas, publicate în redactarea lui E. Muret și J. Bédier, precum și la unele versiuni populare, germane, engleze și franceze, contemporane, căutînd să desprindem de-acolo tîlcurile mai adînci și mai apropiate de înțelegerea noastră de astăzi ale legendei.

7. Probabil că legenda lui Tristan a suferit prin secolele XI—XII mari transformări, ca și multe altele, pentru a putea fi pe placul ascultătorilor de la curte. Cu acest prilej s-au ivit și numeroase variante. Gustav Cohen, un cercetător francez, în lucrarea sa : „Un grand romancier d'amour et d'aventure au XII-e siècle : Chrètien de Troyes" scrie pe bună dreptate : „Ceux qui font profession de conter et qui parlent de la légende de Tristan la traitent bien diversement" *.

Cu toate acestea, se pare că în toate variantele legenda păstrează clară înfierarea căsătoriei impuse și nefirești între un vîrstnic și o tînără. Cere dreptul femeii de a-și alege singură soțul. Și cîntă forța incomparabilă și eternă a iubirii, singura în drept să unească pe doi tineri într-o adevărată căsătorie.

* „Acei care povestesc legenda lui Tristan fac lucrul acesta în chipul cel mai divers cu putință".

8. Emoționant este redată această idee în versurile poetei Marie de France : „Chevrefeuil" — „Caprifoiul", plantă care se agață — în lais-ul poetei — de ramurile unui alun, și nici alunul nu mai poate trăi fără caprifoi, nici caprifoiul, dacă nu rămîne încolăcit pe ramurile alunului. Prin această alegorie poeta compară pe cei doi tineri care nu pot trăi unul fără de celălalt.

9. Scena se găsește și într-un mic poem francez, și într-o legendă în proză. Ea a fost povestită magistral de Joseph Bédier, urmînd în special poemul.

10. De cele mai multe ori, în legende, Isolda este arătată plecînd pe ascuns din Cornwal, alteori este atrasă de Kaherdin sau de un alt trimis al lui Tristan. Nouă ni s-a părut mai sugestivă versiunea în care Isolda, chemată de Tristan la ultima lor întîlnire, îi mărturisește fățiș lui Marc acest lucru, ridicîndu-se, cu un curaj demn de sentimentele ei, împotriva autorității sale.

11. Cîteodată, ca în poemul „The last Tournament" de Alfred Tennyson, finalul este altul. Regele Marc îi urmărește pe îndrăgostiți și îl ucide pe Tristan în brațele Isoldei, făcîndu-și singur dreptate. Dar în majoritatea variantelor — în proză și în poezie — ca și în „Tristan and Iseult" de Mattew Arnold, cei doi eroi mor împreună.

12. Pentru a menaja susceptibilitățile regale, poeții cavaleri nu precizau întotdeauna că trandafirul (sau o altă plantă), care răsărea — potrivit legendei — din mormîntul lui Tristan și îl învăluia pe acela al Isoldei, a fost smuls din ordinul lui Marc, și lăsau această faptă pe seama altor oameni.

13. Finalul legendei înseamnă nu deznădejdea, cum au afirmat unii, ci, dimpotrivă, optimismul celtic, bineînțeles în limitele înțelegerii epocii respective. Separarea impusă celor doi tineri nu a putut să înfrîngă tăria sentimentelor acestora. Dragostea lor dăinuiește dincolo de viață în legendă.

Așa se și explică de ce această legendă a inspirat pe atîția artiști care au creat o serie întreagă de opere. Se apreciază însă unanim că dintre toate, cea mai importantă creație rămîne drama muzicală a lui Richard Wagner. Aria Isoldei, prin care ea își manifestă dorința de a-l urma pe Tristan, este socotită drept una dintre cele mai frumoase și mai zguduitoare pagini de operă din muzica universală.

Redactor : ADA FĂRTĂIȘ
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1976. Format 70×100/16. Coli tipar 25,50.
Bun de tipar la 12.IV.1976. Tiraj 107.000 ex.
EDITURA JUNIMEA — IAȘI — ROMÂNIA

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Bacău, str. Eliberării nr. 63, sub comanda nr. 5.027/976.

Lei 21